

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
AKAKI TSERETELI STATE UNIVERSITY

პედაგოგიური ფაკულტეტი
FACULTY OF PEDAGOGICS

III საერთაშორისო სამეცნიერო-მეთოდური
კონფერენცია
III INTERNATIONAL SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL
CONFERENCE

სწავლებისა და აღზრდის აქტუალური პრობლემები
URGENT PROBLEMS OF TEACHING AND UPBRINGING

შ რ ო მ ე ბ ი
CONFERENCE PROCEEDINGS

ISBN 978-9941-432-75-0

ქუთაისი
KUTAISI
2012

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
AKAKI TSERETELI STATE UNIVERSITY

პედაგოგიური ფაკულტეტი
FACULTY OF PEDAGOGICS

III საერთაშორისო სამეცნიერო-მეთოდური
კონფერენცია
III INTERNATIONAL SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL
CONFERENCE
სწავლებისა და აღზრდის აქტუალური პრობლემები
URGENT PROBLEMS OF TEACHING AND UPBRINGING

შ რ ო მ ე ბ ი

CONFERENCE PROCEEDING

ქუთაისი

KUTAISI

2012

კონფერენციის საორგანიზაციო კომიტეტი
CONFERENCE ORGANIZING COMMITTEE

1. **შალვა კირთაძე** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის მოადგილე, აკადემიური დოქტორი, საორგანიზაციო კომიტეტის თავმჯდომარე

Shalva Kirtadze - Akaki Tsereteli State University Deputy Rector, Doctor of Physics-Mathematical Sciences, Head of conference organizing committee

2. **ვლადიმერ ადეიშვილი** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პედაგოგიური ფაკულტეტის დეკანი, ასოცირებული პროფესორი, საორგანიზაციო კომიტეტის თანათავმჯდომარე
Vladimer Adeishvili - Akaki Tsereteli State University, Dean of the Faculty of Pedagogics, Associate Professor, Co-Head of conference organizing committee

3. **იმერ ბასილაძე** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სასწავლო პროცესის მართვის სამსახურის უფროსი, სრული პროფესორი, საორგანიზაციო კომიტეტის თანათავმჯდომარე

Imeri Basiladze - Akaki Tsereteli State University, Head of the University Educational Process Management Service, Full Professor, Co-Head of conference organizing committee

4. **გიგლა ონიანი** - ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი, პედაგოგიკის მეცნიერებათა დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მათემატიკის დეპარტამენტის სრული პროფესორი

Gigla Oniani - Doctor of Physics-Mathematical Sciences, Doctor of Pedagogical Sciences, professor Department of Mathematics Akaki Tsereteli State University

5. **მანანა დეისაძე** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პედაგოგიური ფაკულტეტის დეკანის მოადგილე, აკადემიური დოქტორი

Manana Deisadze - Akaki Tsereteli State University, Deputy Dean of the Faculty of Pedagogics, Doctor

6. **ლეილა აბზიანიძე** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სწავლების მეთოდოლოგიათა დეპარტამენტის სრული პროფესორი

Leila Abzianidze - Akaki Tsereteli State University, Department of Methods of Teaching, Full Professor

7. **მამული ბუჭუხიშვილი** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სწავლების მეთოდოლოგიათა დეპარტამენტის კოორდინატორი, ასოცირებული პროფესორი

Mamuli Buchukhishvili - Akaki Tsereteli State University, Coordinator of the Department of Methods of Teaching, Associate Professor

8. **მაია ახვლედიანი** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პედაგოგიური ფაკულტეტის ხარისხის უზრუნველყოფის სამსახურის უფროსი, ასოცირებული პროფესორი

Maia Akhvlediani - Akaki Tsereteli State University, Head of the Faculty of Pedagogics Quality Assurance Office, Associate Professor

9. **თამარ მამარდაშვილი** - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სწავლების მეთოდოლოგიათა დეპარტამენტის ასოცირებული პროფესორი

Tamar Mamardashvili - Akaki Tsereteli State University, Department of Methods of Teaching, Associate Professor

სარედაქციო კოლეგია და მთავარი სამეცნიერო რედაქტორები დარგების მიხედვით

EDITORIAL BOARD

1. **იმერ ბასილაძე** - სრული პროფესორი / **Imeri Basiladze** - Full Professor
2. **ქეთევან ჭკუასელი** - სრული პროფესორი / **Ketevan Chkuaseli** - Full Professor
3. **თამარ მამარდაშვილი** - ასოცირებული პროფესორი / **Tamar Mamardashvili** - Associate Professor
4. **ნადეჟდა ქაჯაია** - ასოცირებული პროფესორი / **Nadejda Kajaia** - Associate Professor
5. **სოფიო მორალიშვილი** - ასოცირებული პროფესორი / **Sophio Moralishvili** - Associate Professor
6. **ვლადიმერ ადეიშვილი** - ასოცირებული პროფესორი / **Vladimer Adeishvili** - Associate Professor
7. **თამაზ მორალიშვილი** - სრული პროფესორი / **Tamaz Moralishvili** - Full Professor
8. **რობერტ გოლეთიანი** - ასოცირებული პროფესორი / **Robert Goletiani** - Associate Professor
9. **მერაბ მაღრაძე** - ასოცირებული პროფესორი / **Merab Maghradze** - Associate Professor

ს ა ძ ი ე ბ ე ლ ი CONTENTS

პედაგოგია / Pedagogics	
იმერი ბასილაძე - პრაგმატისტული პედაგოგიკის არსი Imeri Basiladze - The essence of Pragmatistic Pedagogy	7
რუსუდან ქავთარაძე - მედია განათლების როლი და ფუნქცია საზღვარგარეთის ქვეყნებში Rusudan Kavtaradze - Role and Function of Media Education in Foreign Countries	13
ხათუნა ქათამაძე, ნატო შეროზია - ბარიერები, რომლებსაც სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვების მშობლები აწყდებიან და რაც უარყოფითად აისახება ბავშვების განვითარებასა და მათ მონაწილეობაზე საგანმანათლებლო და საზოგადოებრივ აქტივობებში Khatuna Katamadze, Nato Sherozia - Parents of children with special needs face educational barriers and societal stigmas that negatively effect their children's development, as well as participation in school and community activities	17
დავით შავიანიძე - ტრადიციული ხალხური პედაგოგია (ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით) Davit Shavianidze - Traditional folkloric pedagogics (by ethnographic materials)	20
ხათუნა ხალვაში - სწავლის სტილის შესატყვისი სტრატეგიების გამოყენება წერის სწავლების პროცესში Khatuna Khalvashi - Training by strategy for achievement of competence of the letter	26
სოფიო ფანჭულიძე - დიმიტრი უზნაძის სასკოლო სახელმძღვანელო წიგნები და მათი აგების პედაგოგიური საფუძვლები Sofio Fanchulidze - Dimitri Uznadze's text books and the structure of their pedagogical principles	32
ლია მენტეშაშვილი, თამარ ჯანგულაშვილი - ოჯახის აღმზრდელობითი ფუნქცია Lia Menteshashvili, Tamar Jangulashvili - Educational Function of the Family	36
ქეთევან კობრეიძე - პედაგოგიური პროფესიის თავისებურება Ketevan Kokhreidze - Peculiarities of Pedagogical Profession	40
რამაზ ხაჭაპურიძე - ბავშვის აღზრდის ხალხური ტრადიციები და საგანი ანთროპოლოგია Ramaz Khachapuridze - Folk Traditions of Child Upbringing and Subject Anthropology	46
ნინო სოხაძე, ლეილა აბზიანიძე - ფორმალური თავისებურებები და ახალგაზრდობა Nino Sokhadze, Leila Abzianidze - Formal Habit and Young People	51
ნატო დვალი - პრობლემური გაკვეთილი Nato Dvali - The Problematical lesson	54
ქეთევან ძოწენიძე - თამაშის როლი ბავშვის ფსიქიკურ და მეტყველების ფუნქციის განვითარებაში Ketevan Dzocenize - Play's role in child's psychical and speech function's developing	58
ნინო კოსტავა - სწავლების მეთოდები და მათი განვითარების ტენდენციები Nino Kostava - Teaching methods and tendencies of their development	61
ნელი ჭამპურიძე - ეკოლოგიური პრობლემების პედაგოგიური ასპექტები Neli Champuridze - The pedagogical aspects of the environmental problems	66
ეკატერინე გიგაშვილი - უნივერსიტეტში სასწავლო კურსისი „ინკლუზიური განათლება“- განხორციელების პრაქტიკული ასპექტები Ekaterine Gigashvili - Practical aspects of implementation of teaching course "Inclusive Education" at the university	70
გული შერვაშიძე, ლელა თავდგირიძე - სასწავლო დისკუსიის როლი დიალოგის კულტურის ფორმირებაში Guli Shervashidze, Lela Tavdgiridze - The Role of Educational Discussion in the Formation of Culture of Dialogue	75
მაია ახვლედიანი, ლალი (ბარბარე) აბდალაძე - საგანმანათლებლო ტექნოლოგიები Maya Akhvlediani, Lali (Barbare) Abdaladze - Educational Technologies	80
იაგორ ბალანჩივაძე, მაია ბალანჩივაძე - მოსწავლეთა საჭიროებების იდენტიფიკაცია ინკლუზიური განათლების დროს Iagor Balanchivadze, Baia Balanchivadze - Identification of Pupils' Needs during Inclusive Education	86
ნინო სოზაშვილი - სასწავლო პროცესის ორგანიზაციული მენეჯმენტის მეცნიერული მეთოდები Nino Sozashvili - Scientific Methods for Teaching Process Organizational Management	91

Елена Феоктистова - Развитие академической мобильности студентов, магистрантов и ППС в Каспийском государственном университете технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова Yelena Feoktistova - Students, master students and faculty academic mobility development at Caspian state university of technologies and engineering named after S. Yesenov	95
მარინა კორიძე, ნანა მაკარაძე, ნანი მამულაძე - სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობა და მისი ორგანიზების მნიშვნელობა Marina Koridze, Nana Makaradze, Nani Mamuladze - STUDENT INDEPENDENT WORK AND MEANING OF ORGANISATION	98
მარინე გურგენიძე - მოსწავლეთა ნაადრევი დაღლა და მისი პრევენცია Marine Gurgeniidze - Premature tiredness of pupils and its prevention	103
ქეთევან ჭკუასელი, მარინე გოგნელაშვილი - აღზრდის მიზანი და თანამედროვეობა Ketevan Chkuaseli, Marine GognelaSvili - The aim of upbringing and contemporaneity	109
ქეთევან ჭკუასელი, ზაქარია კიტიაშვილი - სწავლების კლასიკური და თანამედროვე პარადიგმა Ketevan Chkuaseli, Zakaria Kitiashvili - Classical and contemporary paradigm of teaching	115
ქეთევან ბაკანიძე - კლასიკური უნივერსიტეტის იდეა და თანამედროვეობა Ketevan Bakanidze - The Idea Classical University and Modernity	121
Iona Sarieva, Roumiana Peytcheva-Forsyth - Challenges and Opportunities for Higher Education	126
სწავლების მეთოდთა / Methodology of teaching	
თეიმურაზ ვეფხვაძე - რიცხვის ცნების დაფუძნებისა და სწავლების შესახებ Teimuraz Vepkhvadze - On the foundation and teaching of the concept of number	131
ჯემალ ჯინჯიხაძე - მათემატიკის ევრისტიკული სწავლების რეალიზაციის გზები დაწყებით სკოლაში Jemal Jinjikhadze - Ways of Realization the Heuristic Teaching of Mathematics In Elementary School	136
ლევან ჯინჯიხაძე - სასწავლო საქმიანობის სტიმულირების მეთოდები და პრობლემურ-ძიებითი სწავლება Levan Jinjikhadze - Methods of Stimulation of Teaching Activity and Problematic- seized Teaching	141
მამული ბუჩუხიშვილი, ირმა ჩხიკვაძე - მათემატიკური უნარ-ჩვევების ფორმირება რიცხვებისა და მოქმედებების სწავლებისას II კლასში Mamuli Buchukhishvili, Irma Chkhikvadze - Learning the Mathematical Skills in the Study of Numbers and Operations of Second Grade Pupils	145
ია მებონია - სწავლების ხარისხის მონიტორინგის შესახებ Ia Mebonia - For the Issue of Monitoring the Quality of Teaching	149
მანანა დეისაძე - ამოცანების ამოხსნა „უკუსვლის“ მეთოდით Manana deisadze - BACKWARD METHOD' IN SOLVING MATHEMATICAL PROBLEMS	153
მამული ბუჩუხიშვილი, მზია მამასახლისი - კომბინატორული ამოცანების სწავლება დაწყებით კლასებში Mamuli Buchukhishvili, Mzia Mamasakhli - Study of Combinatorial Problems in Primary School	157
ქეთევან ზვიადაძე - ზოგიერთი ფუნქციის გრაფიკული გარდაქმნის ასპექტი, სტრატეგიები Ketevan Zviadadze - Aspects and strategies of some functions' graphic transformation	162
თეიმურაზ გიორგაძე - ამონაკრეფები განმეორებით, განმეორებითი გენერალური ერთობლიობიდან და მათი ზოგიერთი ასპექტი Teimuraz Giorgadze - Repeating Deals, general repeating unit and some of their aspect	169
ვლადიმერ ადეიშვილი, მედეია ადეიშვილი - არასტანდარტული ტექსტური ამოცანები დაწყებითი საფეხურის მათემატიკის სწავლებაში Vladimer Adeishvili, Medeia Adeishvili - Non-standard Textual Problems in Teaching Primary Mathematics	174
დარეჯან გელაძე - შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა განათლება თანამედროვე ტექნოლოგიებით Darejan Geladze - The use of modern technologies in the education of persons with disabilities	179
ნანა წულაია - ამოცანის ამოხსნის ძიების ზოგიერთი ასპექტი Nana Tsulaia - Some aspects of the search tasks	183
მანანა ზივზივაძე-ნიკოლეიშვილი - საზომ ერთეულთა ევოლუციის ზოგიერთი საკითხი Manana Zivzivadze-Nikoleishvili - SOME ASPECTS OF THE MEASUREMENT SYSTEM EVOLUTION	185
ლამარა ქურჩიშვილი, ირმა ჭელიძე - დისკრეტული შემთხვევითი სიდიდე და მისი განაწილების ფუნქცია Lamara Qurchishvili, Irma Chelidze - Discrete Random Variable and Its Distribution Function	190

<p>ნინო მანგალაძე, ნანა კილაძე - ბაქტერიების სწავლება თანამედროვე მეთოდების გამოყენებით მე-7 კლასის ბიოლოგიის კურსში Nino Mangaladze, Nana Kiladze - The study of docteriums with the relp of modern methods in the course of Biology, 7 th grade</p>	195
<p>გურამ გოგიშვილი - საშუალო სკოლაში მათემატიკის გაძლიერებული სწავლების ახალი პროგრამის შესახებ Guram Gogishvili - On a new program of intensified teaching of mathematics in secondary schools</p>	200
<p>ფრიდონ გოგიაშვილი - სწავლების თანამედროვე მეთოდების გამოყენება პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამების შესწავლის პროცესში Phridon Gogiashvili - Use of Contemporary Teaching Methods in Study Process of Educational Programs in the sphere of Professional Education</p>	205
<p>გიგლა ონიანი, მაკა ლომთაძე - ზოგიერთი სახის რიცხვითი მწკრივის ჯამის გამოთვლა ინტეგრალის დახმარებით Gigla Oniani, Maka Lomtadze – Computation of the Numerical Column Sum with the Help of Integral</p>	208
<p>მაკა ლომთაძე, გიორგი თეთვაძე - ხარისხოვანი მწკრივების გამოყენება ზოგიერთი სახის ტრიგონომეტრიული მწკრივების ჯამის გამოთვლაში Maka Lomtadze, Giorgi Thethvadze – The Use of Quality Columns for the Computation of Some Types of Trigonometric Columns' Sum</p>	214
<p>მაკა ლომთაძე, ლამარა ციბაძე - რიცხვითი მწკრივის ჯამის გამოთვლა, აბელის II თეორემისა და ხარისხოვანი მწკრივის წევრ-წევრა დიფერენცირებისა და ინტეგრების გამოყენებით Maka Lomtadze, Lamara Tsibadze – Computation of Numerical Column Sum by Using Abel II Theory and Quality Column Member-Member Differentiation and Integration</p>	218
<p>მზია კუბეცია, მაგდა კვაბზირიძე - დაწყებითი საფეხურის ბუნებისმეტყველების მეცნიერებების საგნის სწავლების მეთოდოლოგია Mzia Kubetsia, Magda Kvabziridze - The teaching methodology of the subject of Natural Sciences on the primary level</p>	224
<p>შალვა კირთაძე - ზოგიერთი საკითხი აქსიომისა და აქსიომატიკური მეთოდის შესახებ Shalva Kirtadze - Some questions about axioms and axiomatic method</p>	229
<p>ბაკურ ბაკურაძე - სიმრავლეათა ერთ-ერთი გამოყენება ალბათობის თეორიის სწავლებაში Bakur bakuradze – One of the Ways of Using Multiplicity in Teaching Probability Theory</p>	233
<p>ჯამბუ ავალიანი - ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტის მოთხოვნები დაწყებით საფეხურზე Jambu Avaliani - The Requirements of Subject Standards of Georgian Language and Literature on the Elementary Stage</p>	236
<p>მალვინა შანიძე - წერითი მუშაობის საკითხები დაწყებითი საფეხურის პირველი კლასში Malviana Shanidze - Written work issues in the first grade by three certified school text books</p>	243
<p>Надежда Каджая - Средства и способы усвоения иностранной лексики. Пропедевтический курс русского языка Nadejda Kajaja - Ways and methods of acquiring foreign vocabulary Propaedeutic course of the Russian Language</p>	250
<p>თამარ თვალაძე - პრესის მასალებზე მუშაობის მეთოდები ინგლისური ენის სწავლებისას Tamar Tvaladze - Working methods on newspaper materials while teaching English language</p>	254
<p>ირმა ქურდაძე, მარიანა ბალასანიან - კომუნიკაციური სწავლების მნიშვნელობა უცხო (რუსული) ენის სწავლებისას Irma Kurdadze, Mariana Balasaniani – The Importance of the communicative teaching when mastering a foreign (Russian) language</p>	260
<p>ირმა ხუნდაძე - ეფექტური სწავლების ზოგიერთი ასპექტი ქართული ენისა და ლიტერატურის გაკვეთილზე Irma Khundadze - Some aspects of effective teaching at Georgian language and literature classes</p>	264
<p>თეა შავლაძე - ენის გასატეხთა როლი ინგლისური ენის სწავლებისას Thea Shavladze - The Role Of Tongue Twisters In The Process Of English Language Teaching</p>	267
<p>Tamar Dolidze - E-SUPPORT FOR ENGLISH LANGUAGE COURSE TO ENHANCE UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING თამარ დოლიძე - ტექნიკური საშუალებები ინგლისური ენის სწავლების გაღრმავებისათვის უნივერსიტეტის სტუდენტთათვის</p>	271
<p>სვეტლანა როდინაძე - მოსმენის მეთოდი - ინგლისური ენის სწავლების საშუალება Svetlana Rodinadze - LISTENING METHOD - MEANS OF TEACING ENGLISH LANGUAGE</p>	274

ქრისტინე ჭოხონელიძე - კონტრასტული ანალიზის როლი ინგლისური ენის სწავლების მეთოდოლოგიაში Christine Chokhanelidze - Role of Contrastive Analysis in Methodics of English Language Teaching	278
НЕЛЛИ СИЧИНАВА - ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ И КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ-РУСИСТОВ ПРИ РАБОТЕ НАД СИНОНИМАМИ Nelli Sichinava - Development of linguistic and communicative competences of Russian language students at working on synonyms	282
მაგდა თხილავა - მუსიკისა და პოეზიის ინტეგრაციის მნიშვნელობა მოსწავლეთა აღზრდის პროცესში Magda Tkhilava - The importance meaning of integration of music and poetry	288
ლელა ედგვერადე, ნატო კობულაძე - აქტიური სწავლების პრაქტიკაში გამოყენების შესახებ Lela Edzgeradze, Nato Kobuladze - Using Actual instraction's in Practice	293
ნორა ნიკოლაძე-ლომსიანიძე - ხალხური „ამირანის“ სწავლება ვასილ ბარნოვის მიხედვით Nora Nikoladze-Lomsianidze - Teaching of Folk -fore work „Amirani“ according to Vasil Barnov	298
Алипа Аубакирова - ПРОБЛЕМА ВОСПРИЯТИЯ «ЧУЖОГО ЯЗЫКА» В ИНОСТРАННОЙ АУДИТОРИИ Alipa Aubakirova - PERCEPTION PROBLEM OF "ANOTHER'S LANGUAGE» IN FOREIGN AUDIENCE	303
Кадирова Б.Н - ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КРАЕВЕДЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА Kadirova B. N - USE OF THE LOCAL HISTORY MATERIAL ON RUSSIAN OCCUPATIONS	305
Светлана Минасян - Развитие лингвокоммуникативной эмпатии обучаемых при использовании метода «портфолио» Svetlana Minasyan - The development of students' linguo-communicative empathy while using the "portfolio" method	311
ნატო წულესკირი - ვარიანტულობის ლინგვისტური მოვლენა და სწავლების ზოგიერთი პრობლემა Nato Tsuleiskiri - Linguistic phenomenon of variability and problem of its training	315
სოფიო მორალიშვილი - თარგმანის გამოყენების პრობლემა ინგლისური ენის სწავლებისას Sophio Moralishvili - The Return of the Translation in the English Language Classroom	319
თამარ მამარდაშვილი - წინა ვითარების სახელთა სწავლებასთან დაკავშირებული რამდენიმე საკითხისათვის ქართულში Tamar Mamardashvili - On Teaching Nouns with prefix „ex“ in the Georgian Language	325
ეკატერინე თოფურია - მეთიუ ლიპმანი და კოოპერაციული სწავლების პრინციპები Ekaterine Topuria - Matthew Lipman and Co-operative Language Teaching	330
განათლების ფილოსოფია და ფსიქოლოგია Philosophy and psychology of education	
რობერტ გოლეტიანი, იაკობ კუჭუხიძე - მეცნიერებისა და მსოფმხედველობის ურთიერთმიმართების საკითხების სწავლებისათვის (ზოგიერთი ასპექტი) Robert Goletiani, Iakob Kuchukhidze - The relationship between ideology and science teaching (some aspects)	333
ელისო მაცქეპლაძე, ასმათ დათიაშვილი - ინფორმაციის ნაკლებობით გამოწვეული პრობლემები (კვლევა ინკლუზიური განათლების დანერგვასთან დაკავშირებით) Eliso Matskepladze, Asmat Datishvili - Problems caused by lack of information (Introduction to the study of inclusive education)	339
სალომე ხიზანიშვილი, ნინო მაზმიშვილი - თანამედროვე განათლების სამომავლო ტენდენციები Salome Khizanishvili, Nino Mazmishvili - Future Trends of Modern Education	346
მერაბ მაღრაძე, სოფიო ფანჭულიძე - განვითარების ინტერაქციონისტული და უზნაძისეული თეორიების შედარებითი დახასიათება Merab Magradze, Sofio Panchulidze - Comparative Description of Dimitri Uznadze's theories and Interactive theories of human being development	353
ვერა წერეთელი - რომაული ეპოსი, როგორც რომაელთა „კულტურული კაპიტალი“ Vera Tsereteli - Roman Epic as Romans' „Cultural Capital“	358
იზო ბუხულეიშვილი, ელისო კეთილაძე - ხუთ და ექვსწლიან ბავშვთა სასკოლო მზაობასთან დაკავშირებული განვითარების ფსიქოლოგიური პრობლემებისათვის Izo Bukhuleishvili, Eliso Ketiladze - For The Development of Psychological Problems Which Related Five And Six Years Old Children's School Readiness	363

პედაგოგიკა Pedagogics

იმერი ბასილაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

პრაგმატისტული პედაგოგიკის არსი

ამერიკის შეერთებულ შტატებში დიდი ხნის განმავლობაში არ არსებობდა საკუთრივ ამერიკული, ორიგინალური ფილოსოფიურ – პედაგოგიური იდეები. ამერიკული სკოლა მთლიანად ემყარებოდა დასავლეთ ევროპიდან ნასესხებ პედაგოგიურ შეხედულებებსა და თეორიებს.

XIX საუკუნის შუა პერიოდში ამერიკული სკოლა თანდათან მოექცა ცნობილი შვეიცარიელი პედაგოგის პესტალოცის პედაგოგიურ შეხედულებათა გავლენის ქვეშ. მისი შრომები ფართოდ ვრცელდებოდა იმდროინდელ ამერიკაში, მაგრამ ეს პროცესი საკმაოდ ხანმოკლე გამოდგა, პესტალოცის პედაგოგიური იდეებით გატაცება მალე შენედა.

XIX საუკუნის მიწურულში იმ ამერიკელმა პედაგოგებმა, რომლებმაც ადრე იმოგზაურეს გერმანიაში, დაიწყეს პედაგოგიური იდეების პოპულარიზაცია. მათმა პედაგოგიურმა და ფილოსოფიურმა იდეებმა მალე გაიდგეს ფესვები აშშ-ში. ამ პერიოდში ამერიკელმა პედაგოგებმა ფ. მაკმერიმ, დე გარმომ და მათმა მიმდევრებმა ჩამოაყალიბეს „ამერიკელ ჰერბარტიანთა საზოგადოება“ და მიზნად დაისახეს ჰერბარტის პედაგოგიური იდეების გავრცელება აშშ-ში.

ჰერბარტის პედაგოგიური იდეების გავრცელებამ გამოიწვია ის, რომ სკოლებში მეტი ყურადღება დაეთმო სწავლების მეთოდებისა და ბავშვის აღზრდის საკითხებს. ბევრ სკოლაში გადმოიღეს აგრეთვე გაკვეთილის აგების ჰერბარტისეული სქემა.

ამერიკული ორიგინალური პედაგოგიური თეორიების ჩამოყალიბება შეიძლება მივაკუთნოთ XIX საუკუნის ბოლო წლებსა და XX საუკუნის დასაწყისს.

ამ პერიოდში ამერიკელ პედაგოგთა შორის გაიზარდა ინტერესი ბავშვის ბუნებისა და ხასიათის შესწავლისადმი. 1890 წელს ჩამოყალიბდა „ბავშვის შესწავლის ეროვნული საზოგადოება“. ბავშვი პედაგოგიური აზროვნებისა და პრაქტიკის ცენტრში მოექცა.

XX საუკუნის გარიჟრაჟზე აშშ-ში დაიწყო ფსიქოლოგიური და პედაგოგიური ექსპერიმენტებითა და გამოკვლევებით გატაცება. ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის წარმომადგენლებმა: სტენლი ჰოლმა, მაკინ კეტელმა, უილიამ ჯემსმა და მათმა მოწაფეებმა ედვარდ თორნდაიკმა, ლიუ ტერმენმა და სხვებმა შექმნეს სპეციალური ლაბორატორიები, სადც ჩატარდა უამრავი ცდა სასწავლო პროცესზე, ბავშვის განვითარებაზე, მის ინდივიდუალურ თვისებებზე და ა.შ. მათი კვლევითი საქმიანობის შედეგი იყო ის, რომ იმ დროიდან ფართოდ გავრცელდა ე.წ. „ტესტები“, რომელსაც იყენებდნენ ბავშვთა „გონებრივი ნიჭის განსაზღვრის“ მიზნით.

თავიანთ ფსიქოლოგიურ და პედაგოგიურ ექსპერიმენტებში ზემოთ აღნიშნული მეცნიერები ემყარებოდნენ თეორიას, რომელიც ბავშვის განვითარება ჩამოყალიბებაში გადამწყვეტ ფაქტორად მემკვიდრეობას მიიჩნევდნენ.

ამ პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიურმა მიმდინარეობამ აშშ-ში თავის აპოგეას მიაღწია XX საუკუნის 20-იან წლებში. ამ პერიოდისათვის ბევრ ამერიკულ სკოლაში პრაქტიკულად ინერგებოდა „ექსპერიმენტალისტთა“ თეორიული გამოკვლევების შედეგები.

სწორედ ასეთ ვითარებაში აშშ-ის პედაგოგიურ სარბიელზე გამოჩნდა პიროვნება, რომელმაც ოდნავ შეარბილა ექსპერიმენტალისტთა დებულებანი და იგი დაუქვემდებარა თავის ახალ თეორიას. ეს იყო ჯონ დიუი – პრაგმატისტული პედაგოგიკის მამამთავარი. მან ამერიკული სკოლის მუშაობა ახალი გზით წარმმართა.

დიუიმ დაიწყო იმით, რომ გააკრიტიკა ჰერბარტი და მისი ამერიკელი მიმდევრები. როდესაც ჰერბარტს აკრიტიკებდა დიუი წერდა, რომ სასწავლო პროცესის ორგანიზაციის დროს საჭიროა გამოვიდეთ ბავშვის მოთხოვნილებებიდან და ინტერესებიდან, მისი ზრდისა და განვითარების კანონზომიერებებიდან და არა თვით საგნის ლოგიკიდან. დიუისა და მისი მიმდევრების

მეცადნიეობით ჰერბარტის მიმდევართა პოზიცია თანდათან შეირყა. რამაც აშშ-ი გარდაუვალი გახადა სკოლის რეფორმის ჩატარება.

სწავლების პროცესში ყველაფერი დაემორჩილა ბავშვის აქტიურ საქმიანობას, მის პირად ინტერესებს. ბავშვი თავისი ინტერესებითა და ინსტიქტებით მოექცა სკოლის მუშაობის ცენტრში.

ჯ. დიუიმ თავისი ახალი პედაგოგიური მოძღვრება დააშენა ამერიკელი ფილოსოფოსების ჩ. პირსისა და უ. ჯემსის მიერ ჩამოყალიბებულ თეორიას, რომელიც ცნობილი გახდა პრაგმატიზმის სახელწოდებით.

პირველი პრაგმატისტული იდეები ჩ. პირსმა ჩამოაყალიბა 1878 წელს სტატიაში – „როგორ გავხადოთ ჩვენი იდეები ნათელი“. მალე მისი შეხედულებები გაიზიარა ცნობილმა ფილოსოფოსმა და ფსიქოლოგმა უ. ჯემსმა, რომელმაც ამ ახალ მიმდინარეობას გამოუმუშავა სახელი „პრაგმატიზმი“.

ჯ. დიუიმ პრაგმატიზმის დებულებაზე დაყრდნობით შეიმუშავა თეორია, რომელიც შემდგომში ცნობილი გახდა „ინსტრუმენტალიზმის“ სახელწოდებით. იგი თავისი შინაარსით არაფრით არ განსხვავდება პრაგმატიზმისაგან. დიუი თავის თავს ჯემსის მოწაფედ თვლიდა და თვით ჯემსი იყო დიუის პირველი შრომების პროპაგანდისტი.

დიუის „ინსტრუმენტალიზმში“ „ორიგინალური“ მხოლოდ ის არის, რომ პრაქტიკულ მოღვაწეობაში გამოყენებულ ცნებებს, თეორიებს, იდეებსა და კანონებს წარმოგვიდგენს როგორც იარაღებს, ინსტრუმენტებს (აქედანაა სახელწოდება „ინსტრუმენტალიზმი“). ხოლო ამ ცნებების, თეორიების, იდეებისა და კანონების სისწორე და ჭეშმარიტება დამოკიდებულია პრაქტიკულ სარგებლიანობასა და წარმატებაზე, რაც მოაქვს რაიმე სამოქმედო გეგმას.

ჯ. დიუიმ ინსტრუმენტალური ფილოსოფიის დებულებანი გადაიტანა განათლების დარგში და ჩამოაყალიბა აღზრდისა და განათლების ახალი პედაგოგიური და ფსიქოლოგიური საფუძვლები. მისი თანამოაზრეები გახდნენ ამერიკელი პედაგოგები: უ. კილპატრიკი, ჯ. ჩაილდისი, ბ. ბოუდი, ჯ. კაუნტსი და სხვა. ჯ. დიუის პრაგმატიკული პედაგოგიკა მჭიდროდ არის დაკავშირებული პრაგმატისტულ ფილოსოფიასთან. უფრო მეტიც, პრაგმატისტული პედაგოგიკა წარმოადგენს პრაგმატისტული ფილოსოფიის პრაქტიკულ რეალიზაციას ამერიკული სკოლის მუშაობაში.

პრაგმატისტული პედაგოგიკის აღმოცენება შეიძლება დაუკავშიროთ ჯ. დიუის ერთ-ერთ პირველ ნაშრომს „ჩემი პედაგოგიური კრედი“, რომელიც 1897 წელს გამოქვეყნდა. სწორედ ამ ნაშრომში განავითარა დიუიმ თავისი პედაგოგიური იდეები, თავის დამოკიდებულება აღზრდა-განათლების მიმართ. დიუის მიხედვით აღზრდის არსი შემდგომში მდგომარეობს: „აღზრდა უნდა დაიწყოს ბავშვის შესაძლებლობაში, ინტერესებსა და ჩვევებში ფსიქოლოგიური შეღწევით. მას ყოველ საფეხურზე კონტროლი უნდა გაეწიოს და განსაზღვროს ამ მოსაზრებით. ჩვენ ვთრგუნავთ ბავშვის ბუნებას, როდესაც შეგვაქვს სხვადასხვა სასწავლო საგნები: კითხვა, წერა, გეოგრაფია და ა.შ. სასწავლო მუშაობის ნამდვილი ცენტრი არის არა მეცნიერება, ლიტერატურა, ისტორია და გეოგრაფია, არამედ ბავშვის საზოგადოებრივი აქტიურობა. არ არსებობს სასწავლო საგანთა ერთიანი თანმიმდევრობა. პროგრესს შეადგენს არა სასწავლო საგანთა თანმიმდევრობა, არამედ ცდისადმი – პრაქტიკული მოღვაწეობისადმი – ახალი მიდგომისა და ინტერესების განვითარება“ (1., გვ. 8.). რამდენადაც დიუი აქვეითებდა სწავლების შინაარსის მნიშვნელობას, იმდენად გადაჭარბებულად აფასებდა სწავლების მეთოდის მნიშვნელობას.

დიუის პედაგოგიურმა იდეებმა საკმაოდ სწრაფად იწყო გავრცელება. 1918 წელს დიუიმ და მისმა მიმდევრებმა ჩამოაყალიბეს თავიანთი „შტაბი“ – ე.წ. „პროგრესული პედაგოგიკის საზოგადოება“, რომელმაც მიზნად დაისახა პრაგმატისტული იდეების პროპაგანდა და შემდგომი გავრცელება აშშ-ი. ამიერიდან ჯ. დიუიმ პრაგმატისტული პედაგოგიკა მონათლა როგორც „პროგრესული პედაგოგიკა“.

„პროგრესული პედაგოგიკა“ თავის პრაქტიკულ საქმიანობაში თავიდანვე დაეყრდნო ედვარდ თორნდაიკის დებულებას იმის შესახებ, რომ თითქოს ბავშვის მოთხოვნილებანი და ინტერესები წარმოადგენს თანდაყოლილ თვისებებს. პროგრესული პედაგოგიკა აქედან გამომდინარე ასკვნის, რომ აღზრდისა და სწავლების მიზანი უნდა იყოს ამ თანდაყოლილი თვისებების გამომჟღავნება და მათი გარკვეული მიმართულებით წარმართვა. ედვარდ თორნდაიკს აღზრდა-განათლების არსი შემდეგნაირად ჰქონდა წარმოდგენილი: „აღზრდა ხან უნდა აღვიძებდეს და აწვითებდეს

თანდაყოლილ ინტერესებს. ხან უნდა ზღუდავდეს მათ; უფრო ხშირად კი უნდა ხელმძღვანელობდეს და წარმართავდეს მათ.“ (2., გვ. 41). ე.ი. გამოდის რომ აღზრდას-განათლებას საქმე უნდა ჰქონდეს მხოლოდ და მხოლოდ ბავშვის „თანდაყოლილ მოთხოვნილებებთან და ინტერესებთან“. ჯ. დიუი ამკარად განიცდიდა თორნდაიკის გავლენას, როდესაც წერდა: რომ „აღზრდა – განათლება უნდა ემყარებოდეს თანდაყოლილ შესაძლებლობათა პირველდაწყებით დამოუკიდებელ არსებობას“ (3., გვ. 164.).

ჩვენი აზრით, დიუის ავიწყდება, რომ ინტერესები და პირადი მოთხოვნილებანი ბავშვს დაბადებიდან კი არ დაჰყვება, არამედ იგი იძენს მათ აღზრდისა და განვითარების პროცესში. ინტერესები და მოთხოვნილებები წარმოადგენენ სოციალურ პროდუქტს.

„პროგრესული პედაგოგიკის“ მიმდევართა შეხედულებით ბავშვთა ინტერესები და თვისებები ვლინდება მის პრაქტიკულ საქმიანობაში. მათი აზრით საჭიროა ისეთი სკოლების ჩამოყალიბება, რომლებშიც მთავარი ადგილი უნდა დაეთმოს არა მეცნიერებათა საფუძვლების სისტემატურ და საფუძვლიან სწავლებას, არამედ ფართოდ რეკლამირებულ სწავლებას კეთების მეშვეობით. ამის თაობაზე დიუი წერდა: „ადამიანის ორგანიზმის ინსტიქტები წარმოადგენენ მის მიერ ცოდნის ათვისების ბუნებრივ ინსტრუმენტებს. ინსტიქტები სხეულის აქტიურობაში ვლინდება; ამიტომ აღზრდა, რომელიც ახშობს სხეულის აქტიურობას, ახშობს ინსტიქტებსაც და, ამრიგად, ხელს უშლის ცოდნათა ათვისების ბუნებრივ მეთოდს“ (4., გვ. 30).

XX საუკუნის 20 – იანი წლებიდან ამერიკული სკოლა გაჰყვა იმ გზას, რომელიც დიუიმ იქადაგა. „დაე ბავშვმა აკეთოს ის, რაც მას სურს“ დიუი უარყოფს მოსწავლის მიერ ფაქტების, მეცნიერული დებულებისა და „სუფთა ცოდნის შეთვისების“ მნიშვნელობას, რადგან მას მისი აზრით „არავითარი სოციალური სარგებლობა არ მოაქვს წარმატების შემთხვევაში.“ (5., გვ.17)

დიუი აკრიტიკებდა ძველ ამერიკულ სკოლას. ამ სკოლებში დიუის აზრით სასწავლო პროცესის ცენტრალური წარმართველი ფიგურა იყო მასწავლებელი და სახელმძღვანელო და არა თვით ბავშვის აქტიურ მოღვაწეობა და მის უშუალო ინსტიქტები“ (5., გვ. 38). ამ შემთხვევაში წერს დიუი „ბავშვი წარმოადგენს მხეს, რომლის გარშემო ბრუნავენ განათლების საშუალებანი“ (5., გვ. 38).

მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ დიუის აზრით ბავშვი სკოლაში კი არ უნდა სწავლობდეს ამ სიტყვის პედაგოგიური მნიშვნელობით, არამედ იგი უნდა „ცხოვრობდეს“ სკოლაში, ისევე, როგორც სახლში ან მის გარეთ. „სწავლება? – თვითონ სვამს კითხვას დიუი და იქვე პასუხობს – რა თქმა უნდა, მაგრამ ცხოვრება პირველ პლანზე“ (5., გვ. 40). ამრიგად დიუის აზრით, მოსწავლის ცხოვრება სკოლაში უნდა ნიშნავდეს იმ პრაქტიკულ საქმიანობას, რომელიც ემყარება მის თანდაყოლილ თვისებებს.

1935 წელს შეიქმნა „პედაგოგ-ესენცილისტთა“ ჯგუფი, რომელიც გამოვიდა „პროგრესული პედაგოგიკის“ წინააღმდეგ. ესენცილისტები – ბეგლი, კენდელი და სხვები არ უარყოფდნენ ბავშვის „თავისუფლებას, ინიციატივასა და აქტივობას“ გაკვეთილზე. მაგრამ მოითხოვდნენ მტკიცე დისციპლინას, მყარ სასწავლო პროგრამას და გაკვეთილზე მასწავლებლის ხელმძღვანელი როლის აღდგენას, მაგრამ მათ ცდას შედეგი არ მოყოლია.

ჯონ დიუი სიცოცხლის ბოლომდე დარჩა თავისი პედაგოგიური კრედოს ერთგული გამტარებელი. რაც დაადასტურა თავისი ერთ-ერთი მიმდევრის ელზა კლაპის წიგნის წინასიტყვაობაში.

ე. კლაპი სასწავლო პროცესს თავის კლასის სასწავლო გეგმის მიხედვით ასე აღწერს: სასწავლო გეგმით VI კლასში წარმოადგენდა ოჰაიოს დაბლობის დასახლების საკითხი ესპანელების, ფრანგებისა და ინგლისელების მიერ. მაგრამ გამოირკვა, რომ მოსწავლეები არ დაინტერესდნენ ამ „უინტერესო თემით“ და გადაწყვიტეს უფრო საინტერესო საკითხის განხილვა. ამის შემდეგ მთელი კლასი წლის განმავლობაში მუშაობდა თემაზე: „ავიაცია და თვითმფრინავები“ (1., გვ.11). დაწყებული „პედაგოგიური კრედიდან“, ჯ. დიუი ყოველთვის უსვამდა ხაზს ბავშვთა აქტივობას, როგორც სწავლა განათლების გადამწყვეტ სტიმულს. სწავლებას კი უქვემდებარებდა ბავშვის გონების შემთხვევით „გაღვიძებას“.

მელვინ ბეიკერი, ჯ. დიუის პედაგოგიკის ერთ-ერთი ამერიკელი მკვლევარი აღწერს, თუ როგორ ტარდებოდა ყოველივე ეს პრაქტიკაში (ჩიკაგოს სკოლა-ლაბორატორიაში). „როდესაც ბავშვი

სიმინდის ტარობით თამაშის დროს დაინტერესდა იმით, თუ რატომ სკდება სიმინდის მარცვლები, მასწავლებელმა გამოიტანა დასკვნა, რომ ეს მოსწავლე უკვე მომწიფებულია ბუნებისმეტყველების საგნის შესასწავლად. როდესაც ხატვის დროს მოსწავლე ამჟღავნებს უკმაყოფილებას თავის შედეგებით, მასწავლებელი თვლის, რომ მისთვის უკვე შეიძლება ხატვის ტექნიკის სწავლება და ცნებების მიწოდება ფორმისა და საღებავების შესახებ. როდესაც ბავშვი აკეთებს ყუთს და ამჟღავნებს ინტერესს იმისადმი, თუ საიდან იღებენ ფიცარს, მასწავლებელი ასკვნის, რომ ბავშვს შეიძლება უკვე ასწავლონ კითხვა, რათა დაიკმაყოფილოს ეს ცნობისმოყვარეობა, ხოლო როდესაც თავისი მიღწევებით აღტაცებული ბავშვი ცდილობს, რომ ყოველივე ჩაიწეროს, მასწავლებელს მიაჩნია, რომ დროა მას ასწავლონ წერა. მოსწავლეს ყველა შემდგომი ნაბიჯი წყდება მასწავლებლის მიერ ბავშვთა გონების შემთხვევითი გაღვიძების საფუძველზე“ (1., გვ. 9).

მიგვაჩნია, რომ მასწავლებელი სწავლების პროცესში უნდა ითვალისწინებდეს მოსწავლეთა ინდივიდუალურ თავისებურებებს, მაგრამ მისი უპირველესი მოვალეობა უნდა იყოს ცოდნათა სისტემატური და თანმიმდევრული გადაცემა. საკითხი იმის შესახებ, იჩენს თუ არა მოსწავლე ინტერესს გარკვეული სასწავლო საგნის მიმართ, რა თქმა უნდა, წარმოადგენს სერიოზულ პრობლემას ყოველი მასწავლებლისათვის, მაგრამ ინტერესის უქონლობა არ უნდა ათავისუფლებდეს მოსწავლეს სასწავლო საგნის შესწავლისაგან. ვფიქრობთ, რომ მოსწავლეთა ინტერესები იცვლება, ვითარდება და ყალიბდება მეცნიერებათა საფუძვლების გაცნობისა და ათვისების პროცესში.

ჯ. დიუი პირდაპირ აცხადებდა, რომ არ შეიძლება ბავშვს მოვახვით მზამზარეული ჭემმარიტება. მისთვის ჭემმარიტი უნდა იყოს მხოლოდ, რაც მან აღმოაჩინა და შეამოწმაო.

პროფ. მ. ბერშტეინი წერს, რომ „თუ ყოველი ბავშვი აღმოაჩენს „თავის ჭემმარიტებას“, მაშინ ჭემმარიტება იქნება იმდენი, რამდენიც ბავშვია. ამას, რა თქმა უნდა, მივყავართ საერთო საკაცობრიო ჭემმარიტების უარყოფამდე.“ (1., გვ. 13).

თუ პრაგმატისული პედაგოგიკა ათავისუფლებს მასწავლებლის მეცნიერებათა საფუძვლების სისტემატური გადაცემისგან, მაშინ რა როლი ენიჭება მას სკოლაში? ჯ. დიუი და მისი უახლოესი მოწაფე უ. კილპატრიკი ამაზე პირდაპირ საუბრობენ და პასუხობენ, რომ მასწავლებელი უნდა იყოს სასკოლო გარემოსა და სკოლაში მოსწავლეთა ცხოვრების ორგანიზატორი.

პრაგმატისტული პედაგოგიკის განათლების კონცეფცია

1. საქმოსნური პრაქტიკა (ამცირებს თეორიისა და სისტემატური ცოდნის როლს) - ეფუძნება გამოცდილებით - კეთებით სწავლებას; 2. პედაგოგიურ პროცესში მოსწავლეთა წამყვანი როლის აღიარება; 3. სასკოლო მუშაობის ორგანიზაციის ფორმები: სახელოსნოები, ლაბორატორიები, მიწის ნაკვეთები; 4. სკოლამ ორიენტაცია უნდა აიღოს არა მომავალზე, არამედ აწმყოზე; 5. გარემო ზრდის ცხოვრება ასწავლის; 6. მეთოდი ემორჩილება კეთების საქმეს; 7. მასწავლებელს აქვს სოციალური დანიშნულება; 8. ჯგუფური პროექტების დაგეგმვა; 9. სასწავლო გეგმის მორგება მოსწავლეზე.

პრაგმატისტული პედაგოგიკის პედაგოგიური იდეები

1. ბავშვის აქტივობის განვითარება; 2. ინტერესის აღძვრა, როგორც სწავლების მოტივი; 3. სასწავლო პროცესის საფუძვლად ბავშვის ინდივიდუალური გამოცდილების აღიარება; 4. თანდაყოლილი ინსტიქტების მიდრეკილებების გამოვლენა; 5. ინდივიდუალურ გამოცდილებაში ზნეობრივი აღზრდის განხილვა; 6. სკოლის მიზანი არა ინტელექტის განვითარებაა, არამედ ემოციური აღზრდა; 7. კრიტიკული აზროვნების უნარის განვითარება; 8. მასწავლებელი მხოლოდ მრჩეველი; 9. შრომითი პროცესების გვერდით თამაშის, იმპროვიზაციის, თვითშემოქმედების პროცესებისათვის დიდი ადგილის დათმობა; 10. სახელმძღვანელოების ნაკლებად გამოყენება სწავლების პროცესში.

პრაგმატისტული პედაგოგიკის სწავლის ეტაპები

1. პრობლემის აღმოჩენა; 2. პრობლემის განსაზღვრა; 3. პრობლემის გადაჭრის გზების შეთავაზება; 4. ამ გზების შეფასება წარსული გამოცდილების საფუძველზე; 5. საუკეთესო გზის გამოცდა; 6. მასწავლებელი არ ცდილობს გაბატონდეს სასწავლო პროცესზე.

პრაგმატისტული პედაგოგიკის ნაკლი

1. თეორიული და სისტემატური ცოდნის უარყოფა; 2. მასწავლებლის წამყვანი როლის უარყოფა სასწავლო პროცესში; 3. გამეორების, ლექციის, გაკვეთილის, საერთოდ საკლასო-საგაკვეთილო

სისტემის უარყოფა; 4. მხოლოდ სასწავლო რესურსებისადმი უპირატესობის მინიჭება; 5. სკოლის შენახვისათვის საჭირო დიდი თანხები; 6. პრაქტიკის წინ სწრება თეორიასთან; 7. სოციალური როლის გაფეტიშება პიროვნების განვითარებაში.

ლიტერატურა

1. Бернштейн М, Закат прогматической педагогики, изд. Знание, Москва,1963,стр. 8.).
2. Торыдайк Э.- Принципы обучения основанные на психологии, Работник просвещения, Москва, 1930.
3. Дьюи Дж. и Дьюи Э. –Школы будущего, Берлин, 1922.
4. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления , изд. Мир, Москва, 1919.
5. Дьюи Дж – Школа и общество, гос. Изд., Москва, 1925, стр .17).
6. imer basilaZe, nino WoxoneliZe, nino kostava.,swavlebisa da swavlis interaqtuiri meTodebi, aqtivobis formebi, Sefasebis kriteriumebi, pedagogiuri teqnologiebi da maTi zogadpedagogiuri daxasiaTeba, ქუთაისი, 2011 წ.
7. ბასილაძე ი., ახვლედიანი მ., ჯონ დიუის პედაგოგიური შეხედულებები, თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და ფონდ ინტელექტის საერთაშორისო კონფერენციის მასალები., თბილისი, 2011 წ.
8. www.pedagogika.ge

რეზიუმე

პედაგოგიურ–ფსიქოლოგიურმა მიმდინარეობამ აშშ–ში თავის აპოგეას მიაღწია XX საუკუნის 20–იან წლებში. ამ პერიოდისათვის ბევრ ამერიკულ სკოლაში პრაქტიკულად ინერგებოდა „ექსპერიმენტალისტთა“ თეორიული გამოკვლევების შედეგები.

სწორედ ასეთ ვითარებაში აშშ – ის პედაგოგიურ სარბიელზე გამოჩნდა პიროვნება, რომელმაც ოდნავ შეარბილა ექსპერიმენტალისტთა დებულებანი და იგი დაუქვემდებარა თავის ახალ თეორიას. ეს იყო ჯონ დიუი – პრაგმატისტული პედაგოგიკის მამამთავარი. მან ამერიკული სკოლის მუშაობა ახალი გზით წარმართა.

დიუიმ დაიწყო იმით, რომ გააკრიტიკა ჰერბარტი და მისი ამერიკელი მიმდევრები. როდესაც ჰერბარტს აკრიტიკებდა დიუი წერდა , რომ სასწავლო პროცესის ორგანიზაციის დროს საჭიროა გამოვიდეთ ბავშვის მოთხოვნილებებიდან და ინტერესებიდან, მისი ზრდისა და განვითარების კანონზომიერებებიდან და არა თვით საგნის ლოგიკიდან. დიუისა და მისი მიმდევრების მეცადნიეობით ჰერბარტის მიმდევართა პოზიცია თანდათან შეირყა. რამაც აშშ–ი გარდაუვალი გახადა სკოლის რეფორმის ჩატარება.

„პროგრესული პედაგოგიკის“ მიმდევართა შეხედულებით ბავშვთა ინტერესები და თვისებები ვლინდება მის პრაქტიკულ საქმიანობაში. მათი აზრით საჭიროა ისეთი სკოლების ჩამოყალიბება, რომლებშიც მთავარი ადგილი უნდა დაეთმოს არა მეცნიერებათა საფუძვლების სისტემატურ და საფუძვლიან სწავლებას, არამედ ფართოდ რეკლამირებულ სწავლებას კეთების მეშვეობით. ამის თაობაზე დიუი წერდა: „ადამიანის ორგანიზმის ინსტიქტები წარმოადგენენ მის მიერ ცოდნის ათვისების ბუნებრივ ინსტრუმენტებს. ინსტიქტები სხეულის აქტიურობაში ვლინდება; ამიტომ აღზრდა, რომელიც ახშობს სხეულის აქტიურობას, ახშობს ინსტიქტებსაც და, ამრიგად, ხელს უშლის ცოდნათა ათვისების ბუნებრივ მეთოდს“.

Имера Базиладзе - Государственный университет Акакия Церетели

Сущность прагматической педагогики

Резюме

Педагогическо – психологическое течение в США своего апогея достигло в 20-ые годы XX века. К этому периоду во многих американских школах практически внедрялись результаты теоретических исследований «эксперименталистов».

Именно в этой ситуации на педагогической арене США появилась личность, которая чуть-чуть смягчила положения эксперименталистов и подчинила их своей новой теории. Это был Джон Дьюи – главарь прагматической педагогики. Он работу американской школы направил по новому пути.

Дьюи начал тем, что раскритиковал Гербарта и его преемников. Критикуя Гербарта Дьюи писал, что во время организации учебного процесса нужно исходить из потребностей ребёнка, закономерностей его роста и развития, а не из логики предмета. Деятельностью Дьюи и его преемников позиция преемников Гербарта постепенно подкачалась. А это неотложной задачей поставило проведение реформы школы в США.

По усмотрению преемников «прогрессивной педагогики» интересы и свойства детей проявляются в их практической деятельности. По их мнению нужно создать такие школы, в которых главное место нужно отвести не систематическому и фундаментальному обучению научных основ, а широко рекламированной учебе посредством фактического исполнения. По этому поводу Дьюи писал: «Инстинкты организма человека представляют естественные инструменты освоения им знаний. Инстинкты проявляется в активности тела; поэтому воспитание, которое подавляет активность тела, подавляет и инстинкты, в результате, мешает естественному методу освоения знаний».

Imeri Basiladze - Akaki Tsereteli State University

The essence of Pragmatistic Pedagogy

Abstract

Pedagogic-psychological course reached its culmination in USA in twenties of twenty century. In this period the results of 'Experimental' theoretical researcher was founded in the practice of many American schools.

In these circumstances, in the USA, there appeared a person who softened thesis of Experimental school representatives and subordinated it to his new method. This was John Diu – the founder of Pragmatistic Pedagogy. He showed the new way of working American school.

Diu began his work by criticizing [Johann Friedrich Herbart's](#) work and his American followers. While criticizing Herbart's work, he stated that a key in organizing an academic process is to build our thesis not on the subject's logic, but on children's demands and interest, rules of their growth and development. Diu's and his followers' viewpoints had big influence on Herbart's followers. Conducting school reform became inevitable.

According to the followers of 'Progressive Pedagogy', children's interests and their habits are best revealed in practice. They consider that it's necessary to promote forming schools which main focus will be on 'learning through practice', nor systematic and deep learning of basic of sciences. Diu emphasized that: 'The instincts of the human being's are natural tools of knowledge mastering. Instincts are revealed in the active movement of the human being's organism; that is why education which reduces the movement of human being also reduces its instincts; thus, it prevents natural method of knowledge mastering.'

რუსუდან ქავთარაძე - შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მედია განათლების როლი და ფუნქცია საზღვარგარეთის ქვეყნებში

მედია განათლება სხვადასხვა ქვეყანაში განვითარების სხვადასხვა ეტაპს მოიცავს. გასული საუკუნის 60-იან წლებში რამდენიმე განვითარებულ ქვეყანაში (აშშ, დიდი ბრიტანეთი, ავსტრალია, კანადა, საფრანგეთი, გერმანია) პედაგოგიურ მეცნიერებაში ჩამოყალიბდა ახალი მიმართულება მედიაგანათლების სახით, რომლის მთავარ მიზანს წარმოადგენდა მოსწავლეებისა და სტუდენტების დახმარება მედიაკულტურის სამყაროში უკეთ ადაპტაციის, მასობრივი ინფორმაციის ენის გათავისებებაში, მედია ტექსტების გაანალიზების შესწავლაში და ა.შ.

გაერთიანებული ერების განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაციის (იუნესკო) დოკუმენტებში მედიაგანათლება (media education) განსაზღვრულია, როგორც თეორიისა და პრაქტიკული უნარ-ჩვევების სწავლება თანამედროვე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა დაუფლებისათვის, რომელიც მიჩნეულია პედაგოგიური თეორიისა და პრაქტიკის სპეციფიკურ და ავტონომიურ სფეროდ, საჭიროა მისი გამიჯვნა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა და კომუნიკაციების, როგორც დამხმარე საშუალებების, ხერხების გამოყენებისგან სხვადასხვა მეცნიერებათა (მაგალითად: მათემატიკა, ფიზიკა, გეოგრაფია) სწავლების პროცესში.

მედიაგანათლება განიხილება როგორც პიროვნების განვითარების პროცესი მასობრივი კომუნიკაციების საშუალებათა მასალებზე დაყრდნობით და დახმარებით, რათა მიღწეულ იქნეს მედიასთან ურთიერთობის კულტურის შემოქმედებითი, კომუნიკაციური უნარების, კრიტიკული აზროვნების, სრულყოფილი აღქმის უნარის, ინტერნპრეტაციის, ანალიზისა და მედიატექსტების შეფასების უნარების ფორმირება და მედიატექნიკის გამოყენების საშუალებით თვითგამოხატვის სხვადასხვა ფორმის უნარების შესწავლა.

მედიაგანათლება შეიძლება დავყოთ რამდენიმე მიმართულებად:

ა) მომავალი სპეციალისტების - ჟურნალისტების, რედაქტორების, რეჟისორების, პროდიუსერების, მსახიობების, ოპერატორებისა და ა.შ. მედიაგანათლება პრესის, რადიო, ტელევიზიის, ფილმის, ვიდეოსა და ინტერნეტ სივრცეში;

ბ) უმაღლეს სასწავლებლებში მომავალი პედაგოგების მედიაგანათლება სკოლისა და უმაღლესი სასწავლებლების პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლების პროცესში;

გ) მედიაგანათლება, როგორც ნაწილი საერთო განათლებისა სკოლებში, სპეციალურ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, უმაღლეს სასწავლებლებში, რომელიც თავის მხრივ შესაძლებელია ინტეგრირებული იყოს ტრადიციული საგანმანათლებლო დისციპლინების, ან ავტონომიურ დისციპლინებს (ფაკულტეტურ, სპეციალურ და ა.შ.) შორის;

დ) მედიაგანათლება დამატებით საგანმანათლებლო სასწავლებლებსა და საგანმანათლებლო ცენტრებში (კულტურის სახლები, მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლები, კლუბები და ა.შ.);

ე) მოსწავლეების, სტუდენტების და ზრდასრულების დისტანციური მედია განათლება პრესის, ტელევიზიის, რადიოს, ვიდეოს, ინტერნეტის დახმარებით;

ვ) დამოუკიდებელი/უწყვეტი მედიაგანათლება (რომელიც თეორიულად შეიძლება ხორციელდებოდეს ადამიანის მთელი ცხოვრების მანძილზე).

მედიაგანათლება მჭიდროდაა დაკავშირებული როგორც პედაგოგიკასთან და მხატვრულ განათლებასთან, ასევე ჰუმანიტარული მიმართულების ისეთ მიმდინარეობასთან, როგორცაა ხელოვნებათმცოდნეობა, ფსიქოლოგია და ა.შ.

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ გაერთიანებული ერების განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაციის (იუნესკო) მიდგომა მედიაგანათლების საკითხისადმი, რომელიც ერთგვარ, საერთაშორისო სტანდარტს ქმნის ამ და სხვა სფეროებში: „მასობრივი მედიასაშუალებები დიდ როლს თამაშობენ, რომ ახალგაზრდების საგანმანათლებლო პროცესი წარმართონ მშვიდობის, სამართლიანობის, თავისუფლების, ურთიერთპატივისცემისა და ურთიერთგაგების იდეალებზე დაყრდნობით“ (3:177).

მედიაგანათლების უმთავრესი მიზნების განსახორციელებლად იუნესკო ისწრაფვის აქტიურად შეუწყოს ხელი:

სხვადასხვა განვითარებულ ქვეყნებში არსებული მედიაგანათლების მეთოდოლოგიებისა და მეთოდოლოგიების შედარებითი ანალიზის განხორციელებას (შემდგომში მათგან ყველაზე მეტად პერსპექტიულის გავრცელების მიზნით);

მედიაგანათლების ღონისძიებათა ეფექტურობის შეფასების მექანიზმების შემუშავებას;

მედიაგანათლების სფეროში სამომავლოდ კვლევების ჩატარებას;

პედაგოგების, სტუდენტების, ინსტრუქტორების, არასამთავრობო ორგანიზაციების, ასოციაციების წევრთა და სხვა დაინტერესებულ პირთა გადამზადება მედიაგანათლების მიმართულებით (მათ შორის - მედიაპედაგოგიკის, საზაფხულო კურსებისა და დისტანციური სწავლების პროცესის ფარგლებში);

სხვადასხვა ქვეყნებში მედიაგანათლების ოფიციალურ გამოყენების ხელშეწყობას, შესაბამისი საგანმანათლებლო გეგმების (ფორმალური, არაფორმალური) შემუშავებას;

მედიაგანათლების მოკლედ გადმოცემული სახელმძღვანელო მასალების, კრებულის შექმნას მშობლებისათვის, პედაგოგებისათვის, სხვა დაინტერესებული პირებისათვის;

სხვადასხვა მედიასააგენტოებისა და საქველმოქმედო ფონდების თანამშრომლობის ხელშეწყობას საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, სხვა კერძო თუ საჯარო დაწესებულებებთან, რომლებიც თავიანთი საქმიანობით დაკავშირებულნი არიან აღზრდისა და განათლების პროცესებთან;

ინტერნეტ-მედიასაგანმანათლებლო საიტების შემუშავებასა და ჩაშვებას ქსელში, რომლითაც სარგებლობას შესძლებენ პრაქტიკოსები, პედაგოგები, ინსტრუქტორები (საჭირო რესურსებისადმი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის პრინციპის გათვალისწინებით);

ადგილობრივი, ეროვნული და საერთაშორისო მედიასაგანმანათლებლო ფორუმების ორგანიზებას (წინასწარ განსაზღვრული პერიოდულობით), რომლებიც დაკავშირებულნი იქნებიან საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან;

სპეციალიზირებული და მედიასაგანმანათლებლო სახის მქონე ფილმებისა და ფესტივალების ქსელის შექმნას;

არსებულ ფედერაციათა, პროფესიულ ასოციაციათა და მედიასაგანმანათლებლო მიმართულების მქონე ცენტრების კონსოლიდაციას;

საზოგადოებრივ მედიასაშუალებების (კომერციულის და არაკომერციულის) მხარდაჭერისათვის რეკომენდაციების შემუშავებას, რომელთა მთავარ ადრესატს წარმოადგენენ ბავშვები და ახალგაზრდები;

მედიასააგენტოების საქმიანობის ზედამხედველობას რათა უზრუნველყოფილი იქნეს ახალგაზრდებისათვის, უფროსებისთვის და ა.შ. ინფორმაციის ხარისხიანი და დროული მიწოდება.

იუნესკოს მიერ შემუშავებული სტანდარტების სწორად გაგება, გამოყენება და პრაქტიკაში დამკვიდრება სხვა ქვეყნებთან ერთად მნიშვნელოვანია საქართველოთვისაც, მით უფრო, რომ ბოლო წლებში ძალიან სწრაფი ტემპით იზრდება მედიის გავლენა-გავრცელების სფერო და საშუალებები (განსაკუთრებით ინტერნეტ და ელექტრონული მედია).

მედიის გავლენის გაძლიერებას ისიც უწყობს ხელს რომ მთელს მსოფლიოში კატასტროფულად იზრდება თავისუფალი დროის რაოდენობა, დასვენებისა და გართობის სფეროები. თავისუფალი დროის ზრდა წარმოადგენს სულ უფრო მნიშვნელოვან სოციალურ ფენომენს (2).

თანამედროვე პედაგოგიკის ერთ-ერთ ამოცანას წარმოადგენს ბავშვების და ახალგაზრდების აღზრდა-განვითარების ორგანიზება, საინტერესო შემოქმედებითი წამოწყენების/ინიციატივების ხელშეწყობა და ბრძოლა ისეთი „დასვენების და გართობის ფორმებთან“ როგორცაა ნარკოტიკების მოხმარება, ალკოჰოლური სასმელების მიღება, ძალადობა და ა.შ.

საინტერესოა გერმანელი მკვლევარის ხ. ნიეზიტოს კვლევები (პროექტი), რომელიც ცნობილია „ვიდეოკულტურა“-ს სახელწოდებით. პროექტი ატარებს საერთაშორისო ხასიათს და იგი იკვლევს აუდიოვიზუალური პროდუქციის გავლენის პოტენციურ შესაძლებლობებს კულტურათაშორის

კომუნიკაციაზე. პროექტში მონაწილეობენ სხვადასხვა ქვეყნის (დიდი ბრიტანეთი, ჩეხეთი, უნგრეთი) მედიაგანათლების სფეროში მოღვაწე პედაგოგები და სტუდენტები.

სხვადასხვა ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემების სტანდარტიზაციას (ამის თვალსაჩინო მაგალითია ევროკავშირის თანამედროვე საგანმანათლებლო პოლიტიკა) ხელს უწყობს ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიების დამკვიდრება, ონლაინ (ინტერნეტ) სკოლებისა და უმაღლესი სასწავლებლების სწრაფი ზრდა, პედაგოგთა და სტუდენტთა მობილობა, რის გამოც ქვეყნის შიდა საგანმანათლებლო სისტემა სულ უფრო ექვემდებარება გლობალური ბაზრის მოთხოვნებს და კონკურენციას.

თანამედროვე სამყაროში ნებისმიერ სფეროში წარმატებული მუშაობა, განვითარება და თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი კომპეტენციის მიღწევა შეუძლებელია მუდმივად თვითგანათლების განვითარებული უნარების, თანამედროვე კომუნიკაციების და ტექნოლოგიების გამოყენების გარეშე.

ლიტერატურა:

1. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2003
2. Библер В.С. От наукоучения – к логике культуры. Два философских введения в двадцать первый век. - М.: Политиздат, 1991
3. UNESCO (1978). Declaration of Fundamental Principles Concerning the Contribution of the Mass Media to Strengthening Peace and International Understanding, to the Promotion of Human Rights and to Countering Racism, Apartheid and Incitement to War. In: Gerbner, G., Mowlana, H. and Nordenstreng, K. (Eds.) (1993). The global Media Debate: Its Rise, Fall, and Renewal. Norwood, NJ: Ablex Publishing Corporation
4. Paris: UNESCO. UNESCO (2002). The Seville Recommendation. In: Youth Media Education.
5. NIESYTO, H. (1999). VIDEO AND INTERCULTURAL COMMUNICATION. IN VON FEILITZEN, C. AND CARLSSON, U. (ED.). CHILDREN AND MEDIA: IMAGE. EDUCATION. PARTICIPATION. GETEBORG: THE UNESCO INTERNATIONAL CLEARINGHOUSE ON CHILDREN AND VIOLENCE ON THE SCREEN AT NORDICOM,
6. AUFENANGER, S. (2000). MEDIA COMPETENCE AS AN EDUCATIONAL CHALLENGE OF THE 21ST CENTURY. PEDAGOGY AND MEDIA: THE DIGITAL SHIFT. GENEVA: ICEM-CIME.
7. BACHMAIR, B., CHARLTON, M. (1990). MEDIENKOMMUNIKATION IM ALLTAG. MUNCHEN: SAUR VERLAG.
8. BACHMAIR, B. (1993) TV KIDS. RAVENSBURG: BUCHVERLAG

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია მედია განათლების როლი და მნიშვნელობა, განვითარების ეტაპები და მიზნები. გაანალიზებულია მედიაგანათლების საერთაშორისო გაგება და გამოყენება სასწავლო პროცესებში. განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა იუნესკოს როლს და მიდგომას მედიაგანათლების განმარტების, შინაარსის და საერთო სტანდარტების დამკვიდრების კუთხით. სტატიაში ასევე წარმოდგენილი და გაანალიზებულია სხვადასხვა მკვლევართა შეხედულებები მედიაგანათლების საკითხებზე.

Rusudan Kavtaradze - Shota Rustaveli State University, faculty of Education and Sciences, doctorate.

“Role and Function of Media Education in Foreign Countries”

Resume

Given article deals with the role and importance, aims and stages of development of media education. It also describes an international understanding of media education and its usage in the process of education. It is specifically underlined, in the article, the role and attitude of UNESCO towards the definition, content and general standards of a researched subject, within the viewpoints of different researchers from different countries on the subject and issues of media education.

Русудан Кавтарадзе - Государственный университет Шота Руставели, факультет образования и наук, докторант

«Роль и Функции Медиаобразования в Зарубежных Странах»

Резюме

В статье рассмотрены роль, значение, этапы развития и цели медиаобразования. А так же проанализированы международное понятие, дефиниция и использование медиаобразования в процессе обучения. Особая роль в статье отводится роли и подходу ЮНЕСКО к вопросам дефиниции, содержания и общим стандартам медиаобразования, а так же представления различных исследователей, различных стран, в области медиаобразования.

Khatuna Katamadze—Batumi Education Development and Employment Center
Nato Sherozia—Batumi Shota Rustaveli State University

Parents of children with special needs face educational barriers and societal stigmas that negatively effect their children's development, as well as participation in school and community activities.

To provide children with disabilities with special education services is a novel idea in the Caucasus. Having the same access to opportunities and activities as children not living with disabilities, as well as being part of the local community, is important to many Georgian children living with disabilities and their parents. There are many types of children with special needs, ranging from mild to severe. Without special education programs, many children who could be very successful academically, end up failing. Through special education, children get the assistance they need according to their abilities. Parents play a key role for in child development. However, due to educational barriers about how to best care for their children, parents do not understand how important their role is for their children's educational and physical development, as well as the importance of their participation in community activities.

30 face-to-face depth interviews with parents of disabled children were conducted for an analysis of the problems that such parents face through having a disabled child, for assessing parental involvement in disabled children's education and the strategies they adopted to manage this. The key objective of the research was to determine the causes and planning for them approaches in order to make them able and ready to come across those difficulties. The interviews show, that only a few of them are fully aware of their disabled child needs and they are strived to provide for these.

Mostly parents complain that in spite of supporting and improving special education services in Georgia, children with special needs still remain isolated from society and have been deprived of their right to receive an education. Moreover, Georgian society continues to stigmatize disabled children. Our society still needs preparation for accepting these children as members of society. Unfortunately, the problems like the following still exist: Parents of healthy children complained about the special need children being in their children's classes, even though there were almost no problems from their children themselves did not have any problems accepted them better compared with their parents. Also, some parents think that in mixed classes their children became bored when the teacher repeated material for pupils with learning disabilities. Parents faced with the huge problem of transportation of disabled children to and from school. There is a lack of a specialized bus or van, and children with severe disabilities may need to be schooled at home.

The problems faced by families with special need children are greater than most people think. A family of such a child knows grief, sadness, fear, worry and more love than most families. Sadness is a reaction which more than any other, interrupts the whole adaptation process. This sadness can be due to parents grieving for the lost of the healthy child which they thought they had or it can be due to sadness about the loss of the opportunities and ambitions which their children many not be able to fulfill. Following sadness parents feel empty and nothing seems to matter. Life goes on from day to day but it has lost its meaning. Families face problems such as being isolated from the society they are living.

So, parents need to work on accepting the disability. Neither growth nor development happens without this, at this rate. People forget that the child will one day become an adult and should live a "typical" life on their own. Without having 'strong parents' to guide them in childhood, it will not be reachable. It is not a good idea to tell the child that he or she is different and that they cannot do what the others are doing because of the disability.

All parents want their child to fulfill their learning potential. They are trying to find the best educational institution that can provide their children the needed skills and best childcare program. As they know their children's special needs they can assess the educational program they are offered. For children with greater cognitive abilities, parents want their child to achieve basic skills. Unfortunately parents complain that they do not have enough finances to access appropriate facilities. The lack of support to assist the child with special need is still a big problem. Having the same access to opportunities and activities as

usual children and being part of the local community is important to many children and parents. Like normal children, special children need proper attention to help them when dealing with their environment.

Parents who have children with behavioral disorders require emotional strength. The child has special needs in addition to the regular needs of all children, and parents can find themselves overwhelmed by various medical, care giving and educational responsibilities. Also, they do not have enough knowledge and it creates difficulties them to involve their children in real life. Parents have feeling that they somehow caused the child to be disabled, whether from genetics, alcohol use, stress, or other reasons. This guilt can harm the parent's emotional health if it is not dealt with. Parents expressed that they are physically exhausted and stressed. It depends on work they are doing for taking care of the children, especially on: feeding, bathing, moving, clothing and physically moving the disable child from one place to another. Also, disable children also need to be watched to avoid self-harm such as falling down stairs or walking into the street. These responsibilities leading the parent to exhaustion.

The main problem underlined by parents was financial problem. Raising a child with a disability is more expensive than raising a typical child. These expenses can arise from medical equipment and supplies, medical care, care giving expenses, adaptive learning equipment or specialized transportation. Parents are worried who take care of their children when they pass away. Parents often appeared to have a lot of demands, which sometimes cannot be done, not because of the lack of knowledge and experience, but because of the finances they do not have.

The feeling of no appreciation also appeared after talking with parents. Unfortunately, parents of disabled children cannot understand the effort that the special teachers made in order to educate their disabled child and they believe that this is their right and that school teachers are responsible and obligated to do this. They think that that is teachers' fault if their child can not follow the program and they accused the schools that they do not pay enough attention to their children.

This cause conflicts and real problems between professionals and the parents of disabled children and of course creates misunderstandings and confusions between school and home relation.

Conclusion

Special Education teachers need to be supported by parents of disable children. The activities that involve parents in school activities should be organized, that will bring together professionals and parents and minimize the barriers among their relationships.

Schools need to find helpful ways to ask parents about their support needs. Parents are more likely to tell schools about their problems, if they believe it will lead to support that will help their child's education. All home-school communications to parents should be in the right format and it is important to find the best way to communicate with him/her. Schools should ask each parent how they can plan ahead together to overcome any barriers. Disability awareness training for everyone in schools, including pupils, is very important.

Disabled children are like all other children. According to the Convention of the rights of the child, they have the same rights as any other child, they can receive education, but unfortunately they still face different problems: financial, educational, behavior, emotional, stigma. These are problems that influence on the quality of education receiving at schools that of course delay their development and integration in society.

In conclusion, it does not matter children are disable or not, they do better at school when their parents are involved in their education. So, parental involvement will do make a difference to pupils' engagement and their achievement that accordingly benefits not only children, but also themselves, teachers and schools. Families of children living with disabilities also are subject to a societal stigma, which creates isolation from the community. Also, this stigma acts as a barrier to parents' involvement in services that may be offered to their children.

Therefore, it is important educate the parents about their opportunities to be involved in their children's education and socialization. Additionally, at this time, Georgian society needs an educational movement that teaches acceptance of these children and their families, in order to value them as members of society.

Finally, it is important to inform parents about the importance of their children's education and about the need of inclusion. Also, how inclusive techniques can be transformed and applied in the cases of their children. Parents of disabled children need to be educated not only to accept their child but also to understand how they will help in development of their disabled child. Disablement today is nothing to be ashamed of. Parents need to understand and accept them how their children are. They are in need to through away the feeling that the being special is a label for the whole life. Parents should understand that in an inclusive society each person is appreciated.

References

1. Tamar Gagoshidze, Tinatin Chincharauli, Ketevan Philauri, Maya Bagrationi- Principles of Inclusive Education, "Nekeri", Tbilisi, 2008.
2. Tamar Isakadze-Guide for Parents,(The manual for parents of disable children), Tbilisi, 2010.
3. OSCE, Coalition for Independent Living. 2006: Inclusive Education
4. Sloper P, Rabiee P, Beresford B.- Outcomes for Disabled Children, UK,2007.
- 5.URL:http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Inclusive_Education/Reports/sinaia_07/georgia_inclusion_07.pdf
6. Roseann Maguire, Richard Brunner, Kirsten Stalker, June Mitchell- Disabled parents' involvement in their children's education: an examination of good practice, Department of Educational and Professional Studies, University of Strathclyde.
7. Lake, J. and Billingsley, B. -An analysis of factors that contribute to parent-school conflict in spcialeducation. Remedial and Special Education, 2000.

ხათუნა ქათამაძე—განათლების და განვითარების ცენტრი,დოქტორანტი, კონსულტანტი.
ნატო შეროზია—ხათუმის შოთა რუსთაველის უნივერსიტეტი, კანდიდატი, ასისტენტი პროფესორი.

ბარიერები, რომლებსაც სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვების მშობლები აწყდებიან და რაც უარყოფითად აისახება ბავშვების განვითარებასა და მათ მონაწილეობაზე საგანმანათლებლო და საზოგადოებრივ აქტივობებში

რეზიუმე

მშობლები სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვთა პედაგოგიური დახმარების ძირითადი მონაწილეები უნდა გახდნენ. მშობლებმა უნდა გაითავისონ, რომ შეზღუდვა მისი პიროვნების მხოლოდ ერთ-ერთ მხარეს წარმოადგენს და მას აქვს ბევრი სხვა ღირსებაც.

ХатунаКатамадзе-Центрразвитияи образования ,докторант,консультант.

НатоШерозия-Батуми Шота Руставели университет, кандидат, ассистент профессор

Родители детей с особыми потребностями сталкиваются барьерами, что отрицательно влияет на развитие своих детей, участие в школьной общественной деятельности

Резюме

Родители должны стать основными участниками педагогической поддержки детей-инвалидов. Родители должны понять, что его ограничение только одна сторона, что он также обладает множеством других достоинств.

დავით შავიანიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ტრადიციული ხალხური პედაგოგიკა (ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით)

ბავშვთა სოციალიზაცია, მისი სამყაროს განვითარება, ქართული ხალხური აღზრდის სისტემის საინტერესო და მნიშვნელოვანი უბანია. ბავშვობა არის არა უბრალოდ ადამიანის არსებობის ადრეული სტადია, არამედ ცხოვრებისათვის სოციოკულტურული მომზადების პერიოდი. ბავშვის აღზრდა ნიშნავს დადებითი უნარების მქონე ადამიანის ფორმირებას. იგი პირველად ხორციელდება პირველდაწყებით სკოლაში, ოჯახში. საოჯახო პედაგოგიური მეთოდების გამოყენებით ითვისებენ ბავშვები საკუთარი ეთნიკური კულტურის სასიცოცხლოდ აუცილებელ ელემენტებს. ბავშვის აღზრდის ხალხური ტრადიციებზე დაკვირვების შედეგად ირკვევა, რომ ყველგან საქართველოში უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ბავშვის შესაძლებლობებს შრომით საქმიანობაში ჩაბმის, ამა თუ იმ დანიშნულების ნივთის გამოყენების, ცხოვრების ქართველური წესის სწავლების თვალსაზრისით. ბავშვის მომზადება-ფორმირებაში, მის სრულყოფაში უდიდეს როლს თამაშობდა საუკუნეებ გამოვლილი თამაშობები, საოჯახო ურთიერთობების ფორმები... პროფესორი ნინო მინდაძე განიხილავს რა აღზრდის ქართველურ სისტემაში ბავშვის ფსიქიკურ და ფიზიკურ შესაძლებლობებს წერს, რომ იგი „გამოიხატებოდა ბავშვის ფიზიკური შესაძლებლობების გათვალისწინებით, შრომით საქმიანობაში თანდათანობით ჩაბმაში, იარაღის მოხმარების ჩვევის გამომუშავებაში, თავდაპირველად თამაშით და საბავშვო სპორტული შეჯიბრებებით. ბავშვისადმი პატივისცემის გამოხატვაში, მათი ინტელექტუალური განვითარების, რელიგიური აღზრდის, საზოგადოებრივ საქმიანობაში ჩართვის, ძალდაუტანებელ, სასიამოვნო პროცესში” (ნ. მინდაძე, 2, 2003, გვ. 22).

იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო გამოირჩევა კუთხურ-ეთნოგრაფიული მრავალფეროვნებით, საჭიროა, განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს საქართველოს თითოეულ კუთხეში ბავშვის აღზრდის არსებულ წესებს. საკითხს განვიხილავთ მთელ საქართველოში მსგავსი საოჯახო ურთიერთობების და აჭარისა და ოკრიზის ბავშვთა თამაშობის ორი სახეობის ("კუკუმალობანას" და "მგელობანას")¹ შესახებ მოპოვებული ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით. ნებისმიერი თამაშობა ბავშვს ასწავლიდა, აჩვენებდა მველ ზნე-ჩვეულებებს, ისტორიული სინამდვილიდან გამომდინარე შექმნილ საჭირო წესებს, მტერთან და მოყვარესთან ურთიერთობებს. უვითარებდა სრულფასოვან ადამიანისათვის საჭირო პიროვნულ თვისებებს, ინტელექტს, ფანტაზიას, წარმოსახვის უნარს...

კუკუმალობა

აჭარული ეთნოგრაფიული მასალა:

გათვლები: "ესა, მესა გადის ესა"; "კუკუ, კუკუ მალულა, ტყეში დამალულა. შენ თუ მე, თვალი დახუჭე, წადი აჭარაში ქალი დანიშნე, როცა ქორწილს გადაიხდი მეც დამპატიჟე. ჟე ჟე ჟე, ხაპი დაბეჟე" გავითვლით რამდენიც ვიქნებით იმათში და ბოლოს რომელიც დარჩება ის დაიხუჭება. თითო ბავშვზე უნდა დავითვალთ ათჯერ. თუ ხუთი ვართ დავითვლით 50. კუკუმალობაში მეტი გათვლა არ არის. გათვლის შემდეგ ერთი იხუჭება, დანარჩენები იმალებიან, როდესაც დაიმალებიან ის ერთი წავა და მოძებნის დანარჩენებს, რომ დაინახავს, სადაც არის დამალული გაიქცევა და დაამტუკებს და ამბობს –მტუკ. დაშტუკებულზე ვიტყვით კურიცააო".

ოკრიზული ეთნოგრაფიული მასალა:

ამ თამაშის დაწყებამდე თამაშის მონაწილენი სხვადასხვაგვარად გაითვლიდნენ: "წითელი ვაშლი გაგორდა, შენ, თუ მე, თვალი და-ხუ-ჭე!"; "ენკი-ბენკი სიკლისა, ენკი ბენკი და, გა-ვი-და!";

¹ აჭარისა და ოკრიზის მასალები ავირჩიეთ იმ ნიშნით, რომ დაგვეფიქსირებინა მსგავსება-განსხვავება საქართველოს ამ ორი თემის ქართველთა მიმომე პოლიტიკური (განსაკუთრებით აჭარის მკვიდრ ქართველთა) ისტორიის, სამტროდ, თუ მოყვრად მოსულ მტრის წინააღმდეგ თავდაცვითი ბრძოლის ფონზე მიღებულ აღზრდის წესებში, შინაარსზე, ფორმებსა და მეთოდებში

“აკებია-ბაკებია, ბოლო ხტის, წითელი ვაშლი ვის უნდა, შენ, თუ მე, თვალი და-ხუჭე!“. გაითვლიდნენ იმდენჯერ, რამდენი ბავშვიც თამაშობდა და ის, ვინც ბოლოს დარჩებოდა, იმას დაახუჭებდნენ. დანარჩენები დაიმალებოდნენ. შემდეგ ამ დამალულთაგან ერთ-ერთი დაიძახებდა: “როცა გითხრა ი, მაშინ გამოდი. როცა გითხრა ე, არ გამოხვიდე!” როცა ყველა დაიმალებოდა, მაშინ დაიძახებდნენ: ი, ი, ი, ი და ის, ვინც დახუჭული იყო, დაუწყებდა ძებნას. ძებნის დროს შეიძლებოდა, სხვას მიესწრო. თუ დამალულთაგან უმრავლესობა მოასწრებდა “დასტუკებას”, მაშინ იგივენი დაიმალებოდნენ ისევ, ოღონდ ამჯერად გათვლის გარეშე. თამაშის დროს შეიძლებოდა რამე ისეთი მომხდარიყო, რომ თამაში ჩაშლილიყო, შეიძლებოდა დახუჭულს ჩუმად თვალი გაეპარებინა, თუ ვინ, სად იმალებოდა. თუ ამას რომელიმე შეამჩნევდა, დაიყვირებდა პაჟარიაო და მაშინ ხელახლა დაიწყებდნენ”.

ვფიქრობთ, რომ ორთავე ტექსტი უაღრესად საინტერესოა ქართველთა ისტორიული და ყოფითი ცხოვრებისათვის დამახასიათებელი სინამდვილის აღწერის თვალსაზრისით. სათამაშო გათვლებში მოწმდება მასალა, რომელიც აჩვენებს ბავშვებს: ქართველთაგან ერთმანეთის “თვალდახუჭულ სანდობას”. შდრ.: “როცა გითხრა ი, მაშინ გამოდი. როცა გითხრა ე, არ გამოხვიდე!”; ქორწილში დაპატიჟება ქართველთა ნათესაობის, ეთნიკური ერთობის ერთ-ერთი წესის არმივიწყების გამოხატულებაა, მისი მასწავლებელია. შემთხვევითი არ უნდა იყოს აჟარაც. “წადი აჟარაში ქალი დანიშნე, როცა ქორწილს გადაიხდი მეც დამპატიჟე”; დანარჩენი საქართველოს მკვიდრ ქართველთათვის აქაური იძულებით გამაჰმადიანებული ქართველები ყოველთვის ნათესავები, ძმები იყვნენ. თამაშის გათვლის ორთავე ტექსტით ნათელი ხდება, რომ ვინც დარჩა, ის უნდა დაიხუჭოს, ეძებოს დანარჩენები მანამ, ვიდრე ყველას არ “დაასტუკებს, დაამტუკებს”, ე.ი. აჯობებს, მოატყვილებს. “ხაპის დაბეჟვა” შეხელება იმისათვის ვინც გათვლის გარეთ დარჩა, დაიხუჭა. თამაშის წესის მიხედვით ბოლოს დამარცხებული ანუ “დასტუკებული” იხუჭება; ქათმის წოდება (შდრ.: ზოგადქართული გამოთქმა “ქათამი ხარ”) დამოკიდებულებას, დაცინვას ასახავდა. აღნიშნული აფხიზლებდა მოთამაშეს, არ გავიწყდებოდა, რომ მტერთან ფხიზელი უნდა ყოფილიყავი. ახვედრებდა, რომ დამარცხება მხოლოდ და მხოლოდ დასაცინი და ასატანად ძნელი მდგომარეობაა; რუსული სიტყვების: “კურიცა”, “დამტუკება”, და “პაჟარი” გამოყენება უთუოდ რუსეთის ურთიერთობის გავლენაა.

საინტერესოდ გვეჩვენება ფერის, კონკრეტულად წითელ ფერის არსებობა თამაშის წესთა შორის: “თუ ვერ ვნახავთ რომელიმეს ქულას ვამღევთ, ვეუბნებით წითელ დროშას ვამღევ და გამოდიო. წითელდროშაანი დასტუკების მიუხედავად ერთხელ არ იხუჭება”.

ცნობილია, რომ წითელ ფერს შეფერება-კადრების დატვირთვა აქვს. იგივე ფუნქცია აქვს მას კუკუმალობანაშიც. თამაშობაში გამარჯვებული წითელი ფერის დროშის მფლობელია. “ყველა ფერს აქვს დიდი ძალა, როცა ის აბრეშუმზე ან ლითონზეა გადატანილი, სამოსელი შედგბილია, ან ფერი ისეთ საგნებზეა, რომელთაც ციურთან მსგავსება აქვთ” – წერს ნ. ღონდაძე (ნ. ღონდაძე, 2004, გვ. 278 – 285).

“მგელობანა” გართობა-თამაშობების რიგის, სამონადირეო ხასიათის თამაშია. საზოგადოების ერთი უმთავრესი ღირებულება ვაჟკაცობა იყო, ამდენად ბავშვის იდეალი მარჯვე, უნარიანი, საზრიანი ვაჟკაცი უნდა ყოფილიყო. აღნიშნულის მიღწევის გზაზე კი მყარი საფუძველი ღრმამინაარსიანი თამაშობები იყო. მათ რიგში შეიძლება დავასახელოთ “მგელობანა”. იგი მოზარდს გამოუმუშავებდა სიმარჯვის უნარს, აგრეთვე შეაზარებდა მგლურ ბუნებას, ცხოვრების მგლურ წესს, დასაჭერის დაჭერის, მოსაგებისთვის მოგების უნარს.

აჟარული ეთნოგრაფიული მასალა:

I გათვლა: “მგელობანას ვთამაშობდით მინდორი და ველი, ვინც პირველი გავა, ის იქნება მგელი. პირველი, რომელიც გავა მან უნდა დაიჭიროს ყველა”.

II გათვლა: “ჟემტი გატყდა, ხმა გავარდა, ღობის უკან გადავარდა. რუსი მოდის ფეხშიშველი, აბა მითხარ ვინ გომველის. ვიზეც მოვა გათვლა, თუ მან თქვა ღმერთი და ჩემი თავიო, თავად გავა; თუ თქვა ღმერთი და მაგალითად სხვა ვიღაცა, ის გავა. მეტი გათვლა აღარ არის. თამაშს ვამთავრებთ, როცა გვინდა!”

თამაშობათა გათვლების ფუნქცია მოთამაშეთა ჯგუფებად დაყოფაა. თუმცა ფუნქცია ამით არ ამოიწურება. იგი მოთამაშეებს უქმნიდა განწყობას ფიზიკური ვარჯიშისთვის, რაზმავდა თამაშში მონაწილეობისთვის. გარდა ამისა იგი ბავშვს უმუშავებს ამა, თუ იმ რეალობასთან შეგუება-არშეგუების უნარს. "ხმა გავარდა", ანუ ვიღაც მგლის, მტაცებლის დასაჭერი უნდა გახდეს, ეს მტაცებელი მტერი კი რუსია (შდრ.: "რუსი მოდის ფეხშიშველი"). მისი მახასიათებელი მტაცებლობასთან ერთად ფეხშიშველობა და უპოვარობაა. ე.ი. მგელი და რუსი თანაბარი მნიშვნელობის, მტრის აღმნიშვნელი ცნებებია; "მგელობანას" გათვლას შთამაგონებელი, უფლის მრწმენობის ფუნქციაც აქვს. რწმუნდები, რომ ღვთის რწმენა აუცილებელია. სწორედ ამ შემთხვევაში გიშველის ღმერთი მტრისაგან თავის დაღწევაში.

აღნიშნული რიგის თამაშებს მიეკუთვნება "შვიდქვაობა", ოკრიბული "კურდღლობანა", "ქორობანა", "სროლობანა" და "დრაბდრაბობა".

მოზარდის დასაქმება ბავშვობის ადრეული ასაკიდან მისი სტიმულირების საშუალება იყო. ქალიც და ვაჟიც იმთავითვე უნდა შეჩვეოდა მკაცრი ცხოვრების პირობებს. ეს ყველაფერი პირველდაწყებით სკოლაში, ოჯახში უნდა მომხდარიყო. ოჯახი ახედებდა ბავშვს ადამიანობის სრულფასოვნების აუცილებლობაში, უწესრიგებდა შინაგან სამყაროს, ამზადებდა მომავალი ცხოვრებისთვის, უვითარებდა გონებრივ-ფიზიკურ მონაცემებს, გამოუმუშავებდა სიმართლის გრძნობას, გაწონასწორებულად ცხოვრების უნარს. ერთი სიტყვით საოჯახო ურთიერთობები მთელ საქართველოში ბავშვის სრულფასოვან ადამიანად ფორმირებაზე იყო გათვლილი.

ეთნოგრაფიული მასალა:

"აღზრდის წეს-ჩვეულებებით იყო გაჯერებული ქართული საოჯახო ურთიერთობები. ოჯახის წევრთა დამოკიდებულება ერთმანეთისადმი, უცხოსადმი, პასუხისმგებლობა საქმისადმი, ცხოვრების წესი ზრდიდა პატივისცემას. ზრდიდა პატივისცემის გრძნობას ბავშვში, აჩვევდა მათ მიმართებებს, ცხოვრების სწორად წარმართვას. ყველა ქართველ ოჯახში ასწავლიდნენ ბავშვებს მშვიდობიან ცხოვრებას, ადამიანის სიყვარულს. სიზარმაცის, მუქთახორობის, თაღლითობის გმობას.

ოჯახის უფროსი იყო მამათილი, რომელსაც თავის ასაკის და გამოცდილების გამო პრივილეგიები ჰქონდა. დედამამიშვილებშიც კი, უფროს-უმცროსობას აფასებდნენ. თუ ოჯახში უფროსი ძმა შევიდოდა უმცროსი აუცილებლად ფეხზე ადგებოდა. ახლა ასე აღარ არის. ცოლი ძალიან დიდ პატივს სცემდა კაცს და მის დაუკითხავად არაფერს აკეთებდა, მაგრამ ახლა ეს უფრო თავისუფალი გახდა. როცა ქალიშვილი მიაღწევდა სიმწიფის ასაკს, მამინ ბებია დაისვამდა და აუხსნიდა, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყო იგი გათხოვებამდე და გათხოვების შემდეგ. ბიჭს კი ბაბუა. ადრე აღზრდელობითი საუბრები ხშირად იმართებოდა ოჯახებში, მაგრამ ახლა მშობლებს შვილებისთვის აღარ სცალიათ.

საღამოს მამათილი დაგეგმავდა, მეორე დღეს, ან ჭალა უნდა მოვთიბოთ, ან რაიმე სხვა. ყველას ეუბნებოდა, თუ რა უნდა გაეკეთებინათ, არავითარი შეპასუხება, არავითარი ხმამაღალი ლაპარაკი. დილით რომ ადგებოდნენ ყველამ იცოდა თავისი საქმე. ახალმოსულ რძალთან შედარებით დედამთილს უფრო მეტი საქმე უნდა ეტვირთა... ახლა ეს აღზრდელობითი საქმე გაცუდდა, დღეს ვისაც როგორ უნდა ისე იქცევიან."

დასკვნის სახით შეიძლება ვთქვათ: 1. ხალხური თამაშობები ე.წ. ხალხური სპორტის ნიმუშები, გარდა იმისა, რომ მოზარდთა ფიზიკური წრთობის საშუალებაა, სკოლაცაა ბავშვის ეთნიკური, ეთიკური, მორალურ-ზნეობრივი განვითარებისათვის, სწორი ორიენტაციისათვის, სწრაფი მოსაზრებულობისათვის...; 2. ნებისმიერი საზოგადოების მიერ შემუშავებული აღზრდის სისტემა ავლენს საზოგადოების (ორი საურთიერთობო მხრიდან მეორის) და ბავშვის (ორი საურთიერთობო მხრიდან პირველის) ურთიერთდამოკიდებულების თავისებურებებს. საოჯახო ურთიერთობებში შემონახული აღზრდის წესები მიზნად ისახავდა იმას, რომ ბავშვს იმთავითვე გაეაზრებინა თავი საზოგადოების წევრად, რათა იგი სრულუფლებიანი, ცხოვრების სწორი წესის განმსაზღვრელ პიროვნებად ფორმირებულიყო. 3. ბავშვი, მოზარდი, მუდამ ბედნიერების და სიხარულის წყარო, უკეთესი მომავლის საფუძველია.

ლიტერატურა

1. ნ. მინდაძე, ადამიანის სიცოცხლის ასაკობრივი ციკლების ფსიქო-ფიზიოლოგიური თავისებურებანი და ცხოვრების ტრადიციული წესი. "ჩუბინი", 2, 2003
2. ალ. ლლონტი, ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა, 1974
3. ნ. ლონდაძე, ფერთამეტყველება ქართულ შელოცვებში, ქართველური მემკვიდრეობა VIII, 2004
4. დ. შავიანიძე, ოკრიბა (ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ნარკვევი), 2005
5. ქართველური დიალექტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მასალები

რეზიუმე

ქართული ხალხური აღზრდის სისტემის საინტერესო და მნიშვნელოვანი უბანია ბავშვთა თამაშობები და საოჯახო ურთიერთობები. ის პირველი სტადიაა, როცა ბავშვები ითვისებენ საკუთარი ეთნიკური კულტურის საერთოგავრცელებულ, სასიცოცხლოდ აუცილებელ ელემენტებს. თამაშებში ვითარდება ისეთი პიროვნული თვისებები, როგორცაა ინტელექტი, ფანტაზია, წარმოსახვა. ბავშვობა არის არა ადამიანის არსებობის ადრეული სტადია, არამედ ადამიანის მოწიფული ცხოვრებისათვის სოციოკულტურული მოზადების პერიოდი.

ხალხური თამაშობები ე. წ. ხალხური სპორტის ნიმუშები, გარდა იმისა, რომ მოზარდთა ფიზიკური წრთობის საშუალებაა ერთგვარი სკოლაცაა ბავშვის ეთნიკური, მორალურ-ზნეობრივი განვითარებისათვის, სწორი ორიენტაციისათვის, სწრაფი მოსაზრებულობისათვის.

ქართველთა ისტორიული და ყოფითი ცხოვრებისათვის დამახასიათებელი სინამდვილის აღწერის თვალსაზრისით მრავალმხრივ საინტერესოა "კუკუმალობანა". ტექსტში საუბარია ისტორიულად დადასტურებულ რეალობაზე, ქართველთა შესაძლო "თვალდახუჭულ სანდობაზე".

წითელ ფერი აქაც აზრობრივი, შეფერება-კადრების დატვირთვის მატარებელია.

საზოგადოების ერთი უმთავრესი ღირებულება ვაჟკაცობა იყო. ბავშვის იდეალი მარჯვე, უნარიანი საზრიანი ვაჟკაცი უნდა ყოფილიყო. აღნიშნულის მიღწევის გზაზე მყარ და ღრმაშინაარსიან საფუძვლად მრავალფეროვან თამაშობათა რიგიდან შეიძლება დავასახელოთ "მგელობანა". იგი მოზარდს გამოუმუშავებდა სიმარჯვის უნარს, შეაზარებდა მგლურ ბუნებას, ცხოვრების მგლურ წესს, დასაჭერის დაჭერის, მოსაგებისთვის მოგების უნარს.

სამონადირეო და საყოფაცხოვრებოდ კლასიფიცირებული თამაშობებით ("შვიდექაობა", ოკრიბული "კურდღლობანა", "ქორობანა", "სროლობანა" და "დრახდრახობა") ბავშვები თავს ირთობდნენ, გარდა ამისა ისინი მათ ახედებდა ბავშვობის რაობაში, უწესრიგებდა შინაგან სამყაროს, მომავალი ცხოვრებისთვის ამზადებდა. უვითარებდა გონებრივ-ფიზიკურ მონაცემებს, გამოუმუშავებდა სიმართლის გრძნობას, სიმარდის, გაწონასწორებულად ცხოვრების უნარს.

აღზრდის წეს-ჩვეულებებით იყო გაჯერებული ქართული საოჯახო ეტიკეტი, ოჯახის წევრთა ურთიერთმიმართება. ოჯახის წევრთა დამოკიდებულება ერთმანეთისადმი ზრდიდა პატივისცემას ოჯახის წევრთა შორის. ზრდიდა და ამზადებდა ოჯახში მყოფ მომავალს. აჩვევდა ბავშვებს მიმართებებს, ცხოვრების სწორად წარმართვას. ყველა ქართველ ოჯახში ასწავლიდნენ ბავშვებს მშვიდობიან ცხოვრებას, ადამიანის სიყვარულს. სიზარმაცის, მუქთახორობის, თაღლითობის გმობას.

დასკვნის სახით შეიძლება ვთქვათ: ნებისმიერი საზოგადოების მიერ შემუშავებული აღზრდის სისტემა ავლენს საზოგადოების (ორი საურთიერთობო მხრიდან მეორის) და ბავშვის (ორი საურთიერთობო მხრიდან პირველის) ურთიერთდამოკიდებულების თავისებურებებს; რომ ბავშვი, მოზარდი, ახალგაზრდა მუდამ ბედნიერების და სიხარულის წყარო და მოლოდინის საწინდარი, საშუალება იყო; აღზრდის წესები მიზნად ისახავდა იმას, რომ ბავშვს იმთავითვე გაეაზრებინა თავი საზოგადოების წევრად, რათა იგი სრულყოფილებიანი, ცხოვრების სწორი წესის განმსაზღვრელ პიროვნებად ფორმირებულიყო.

დავით შავიანიძე – Государственный университет имени Акакия Церетели. Академический доктор истории. Асоц. Профессор Асоц. профессор Кутаисского университета

**Традиционная народная педагогика
(на основе этнографических материалов)**

Резюме

Интересной и важной областью системы грузинского народного образования являются детские игры и семейные взаимоотношения. Это - первая стадия, когда дети воспринимают жизненно важные элементы собственной этнической культуры. В процессе игры развиваются такие личностные качества, как интеллект, фантазия, воображение. Детство – это не ранняя стадия существования человека, а период социокультурной подготовки человека к взрослой жизни. Таким образом, инкультурация ребёнка является предпосылкой его трансформации во взрослого, дееспособного человека.

Народные игры – образцы т.к. народного спорта, являясь средством физической тренировки подростков, в то же время представляют собой своего рода школу этнического, морально-нравственного развития, правильной ориентации, смекалки ребёнка.

Тексты считалок представляют большой интерес с точки зрения описания действительности, характерной для истории и быта грузин. В тексте речь идёт о исторически засвидетельствованной реальности, о возможности доверять грузинам с «закрытыми глазами»; «приглашение на свадьбу», очевидно, является отражением этнического единства грузин; сохранилось древнегрузинское наименование тыквы.

Интересным представляется наличие цвета, в частности, красного цвета среди правил игры. Цвет придаёт предмету смысловую оценочную окраску.

Одной из важнейших ценностей общества являлось мужество; оно было необходимо для общества, поэтому идеалом для ребёнка должен был стать мужественный, способный, ловкий человек. На пути к достижению этого большое значение имели игры с глубоким смыслом, среди которых можно назвать игру «ловитки». Она развивала у подростка ловкость, внимание, а также неприятие волчьей природы, волчьего образа жизни, способность достигать желаемого результата.

Функция считалок в процессе игры состояла в том, что они создавали настроение для физического упражнения, подготавливали к участию в игре. Кроме того, они вырабатывают у ребёнка способность приятия/неприятия той или иной реальности. Неприятель – хищник; наряду с этим качеством, его характеристиками являются «босоногость» и непримиримость. Считалки «Ловиток» имеют также функцию внушения: убеждаешься, что вера в бога необходима, что именно в этом случае бог поможет уйти, спастись от врага.

В процессе игр, которые классифицируются как охотничьи и бытовые “ШВИДКВАОБИА” (букв. – «игра в семь камней»), окрибские игры “КУРДГЛОБАНА”(«игра в зайцев»), “КОРОБАНА” («игра в ястреба»), “СРОЛОБАНА” («бросалки») და “ДРАХДРАХОБИА” «стрелялки») дети развлекались; кроме того, эти игры помогали детям осознать суть детства, развивали их внутренний мир, умственные и физические данные, формировали у них чувство правды, ловкость, уравновешенность - готовили их к будущей взрослой жизни. Смысл игры в том, что человек не должен проиграть, он должен победить.

Воспитательные обычаи широко представлены в грузинском семейном этикете, во взаимоотношениях членов семьи. Отношение членов семьи друг к другу развивало чувство взаимного уважения, воспитывало и готовило подрастающее поколение семьи; приучало детей к формам обращения, к правильной жизни. Во всех грузинских семьях детей приучали к мирной жизни, любви к ближнему; к неприятию лени, дармоедства и мошенничества.

Таким образом, система воспитания, выработанная обществом, отражает особенности взаимоотношения общества и ребёнка. Ребёнок, подросток всегда являлся источником счастья и радости, средством обновления этнокультуры. Правила воспитания ставили перед собой целью, чтобы ребёнок уже с младенчества осознавал себя членом общества, что способствовало формированию его в качестве личности, которая способна направить свою жизнь по верному пути.

Davit Shavianidze – Academic doctor of history. Ethnologist. Associated professor of Akaki Tsereteli State University. Associated professor of Kutaisi University.

Traditional folkloric pedagogy (by ethnographic materials)

Child games and family relationships present a challenging area of the folklore traditions of bringing up of the young generations. It is the first stage of cultivations when children absorb mundane essential elements of ethnic culture. Games help to develop such personal traits as intellect, fantasy, imagination. To a certain standpoint childhood can be referred to not as much as early stage of the person's life but as the socio-cultural preparatory period for his/her adult life. Hence inculcation of children is a premise for their transformation to the personal maturity.

Folk games, or so called-sport samples are not only means of physical training but also a kind of a school for ethical and moral development and right orientation and for quick thinking.

“Hide and seek” lyric for seeker determination at the beginning of the game of the Georgian version of the game is interesting in many respects to describe the realities of the historical and social existence. The text can reflect the historical reality that can make Georgians trustworthy with closed eyes’. Or ‘Invitation to the wedding’ also displays special ways of relationship between friends and relatives.

Among the rules of games one can notice the particular emphasis on the red color of objects. In my opinion it is related to dignity questions when something is up to someone. One of the most important values of the community male members was “vazhkatsoba,” the one who is endowed with ‘courage and manful manners’.

There was always need of such institution in the communities, thus, one of the ideals to bring up the child was to bring him up with correspondent physical and mental skills and commitments; on the way of the accomplishment of the male child to this ideal complex and intellectually further sophisticated games were offered.

A kind of a tag-game called “mgelobana” (*wolf-game*) was designed not only for the physical development but also giving creeps to “wolfish” character in a person.

Texts of the verses designed for distribution of players roles in the games contained the challenge for the high mood, making the players alert for the active participation. Besides, the texts were aimed at working out the skills for enduring or, on the contrary, not-enduring to some special realities. These verbal components of the game are inspiring and life-teaching pieces of learning they also teach that it is necessary to believe in God to be rescued from the enemy assaults and gain salvation for self-survival.

Hunting and daily routine games children had fun, realizing the aspects of childhood existence. These games also regulated their inner-world and prepared for the future adulthood life, developing mental and physical abilities, working out the sense of fairness, aptness and balanced life. The principal idea of the game is you must not be defeated you must not lose.

Child-rearing rites and customs were permeated with family manners and behaviors and relationship rules with different members of the family. These rules instilled mutual respect to different age groups and cross-generations in the family. One of the most important pervasive values was to live peaceful life, in love of the human, and banning idleness and fraudulent actions.

In conclusion, any education system worked out by a particular society reveals the peculiarities of the two directions, one from the child to the society and the other from the society to the child.

That child has always been the source of happiness and delight and the mortgage for the future, a means of renovating of an ethn-culture.

The rules of bringing up of the young generation have always been aimed at the child's identification as the member of the society, and at channeling them to right tracks and developing as a full fledged individuals who could determine his/her life style in accordance with the common sense.

ხათუნა ხალვაში - შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სწავლის სტილის შესატყვისი სტრატეგიების გამოყენება წერის სწავლების პროცესში

წერა, ზოგადად, შემოქმედებითი პროცესია და არ არსებობს წერის სწავლების ერთადერთი სწორი გზა. ნაშრომის აგების საკუთარ სტილს გამოცდილებასთან ერთად თანდათანობით გამოვიმუშავებთ. მასწავლებლის უპირველესი ამოცანაა სწორი მიდგომის მისადაგება, მოსწავლეთა სწავლის სტილის შეფასება, რათა მისმიერ გამოყენებული სწავლების მეთოდები მაქსიმალურად მოარგოს მათ ინდივიდუალურ სტილს და მოსწავლემ წერის პროცესში ისწავლოს წერა.

სწავლის სტილი პირობითი ცნებაა და მიგვანიშნებს იმაზე, თუ ვის როგორ ურჩევნია ან უადვილდება სწავლა; არსებობს სწავლის სტილის კლასიფიკაციის სხვადასხვა მოდელები და თეორიები. ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული კლასიფიკაციის მიხედვით, შესაძლებელია სწავლის ოთხი ძირითადი ტიპის გამოყოფა. ამ კლასიფიკაციის ძირითადი პრინციპია ის შეგრძნებითი მოდალობა, რომელსაც ადამიანი უპირატესობას ანიჭებს ინფორმაციის გადამუშავებისას. სწავლის ეს ტიპებია: ტაქტილური (შეხებითი), კინესთეტიკური (მომძრავითი), მხედველობითი და სმენითი. სმენითი სწავლის ტიპის მქონე ადამიანები უკეთეს წავლობენ მოსმენით; კინესთეტიკური ტიპები - ურთიერთქმედებით და კეთებით; მხედველობითი სწავლის ტიპები - ვიზუალური ხატებით, სადემონსტრაციო თვალსაჩინოებებით დასხეულის ენით, ხოლო ტაქტილური ტიპები - ჩანაწერების გაკეთებით და დიაგრამების/გრაფიკების დახატვით.

დ.კოლბის, ამერიკელი განათლების სპეციალისტის, კლასიფიკაციის მიხედვით, გამოიყოფა სწავლის ოთხი ტიპი, აქტივისტი, პრაგმატისტი, თეორეტიკოსი და რეფლექტურად მოაზროვნე.

აქტივისტი - სწავლობს კეთებით (ქმედებით).

პრაგმატისტი - სწავლობს აზროვნებით (ფიქრით). მოსწონს პრობლემები და გააჩნია მათი გადაწყვეტის უნარი;

თეორეტიკოსი - სწავლობს დაკვირვებითა და ჭკრეტით, სადაც იდეები ძალიან მნიშვნელოვანია;

რეფლექტურად მოაზროვნე ადამიანი (რომელსაც შეუძლია წარმოიდგინოს და აღიქვას) - სწავლობს შეგრძნებებსა და გამოცდილებაზე დაყრდნობით;

წერის პროცესში სასურველია მოსწავლეებს მივცეთ სწავლის სტილის შესატყვისი ფორმის არჩევის შესაძლებლობა.

თუ ჩვენ ისეთ სტილს გვთავაზობენ, სადაც თავს კომფორტულად არ ვგრძნობთ, მაშინ ნაკლებად ვართ ჩართული პროცესში და ნაკლებ ეფექტიანად ვსწავლობთ.

მოსწავლის სწავლის უნარი ხშირად არის დამოკიდებული მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის არსებულ ურთიერთობაზე. მოზარდის სწავლის სტილის სწორად გაგება მაქსიმალურად უწყობს ხელს ეფექტიანი სასწავლო ურთიერთობის ჩამოყალიბებას, ოპტიმალური სასწავლო სიტუაციის განსაზღვრას. საინტერესოა დავაკვირდეთ, როგორ ირჩევს მოსწავლე სამუშაოდ მეწყვილეს, ჯგუფს, რომელთანაც ის თავს კარგად გრძნობს.

მოსწავლის სწავლის სტილის განსაზღვრისას სწორი დიაგნოზის დასმით მასწავლებელი თავიდან აიცილებს შეუფერებელ სასწავლო სიტუაციას, სწავლის მრავალფეროვანი სტრატეგიების გამოყენებით გაზრდის მოსწავლეთა მოტივაციას და ჩართულობას სასწავლო პროცესში.

საუკეთესო შედეგს იძლევა სწავლების სხვადასხვა მიდგომის (დამოუკიდებელი, კონკურენტული და თანამშრომლობითი), სტრატეგიების სიტუაციებისა და საჭიროებების მიხედვით გამოყენება. სწავლის სტრატეგია გულისხმობს კოგნიტური, შემეცნებითი პროცესის ან პროცესების მიზანმიმართულად გამოყენებას სწავლის დროს. იგი ხელს უწყობს მოსწავლეთა მიერ გარკვეული საშუალებების გამოყენებას საკითხის უკეთაგების, დამახსოვრებისა და საჭიროებისას სასურველი შედეგის მისაღწევად.

წერის სტრატეგიების შერჩევისათვის შევიმუშავეთ პრინციპები:

- წერის სტრატეგიების სასწავლო მიზანთან შესაბამისობა;
- სტრატეგიების სწავლება/სწავლა ითვალისწინებს სხვა საგანშიც მის გამოყენებას;

- მოსწავლის მზადყოფნა, შეძლოს სტრატეგიების სათანადო დეფექტიანად გამოყენება;
 - სტრატეგიის გამოყენება არიწვევდეს მოსწავლის გადატვირთვას.
- გთავაზობთ გამოცდილებით შემოწმებულ მოდელებს, წერის სტრატეგიებს სწავლის სტილის გათვალისწინებით:

სწავლის სტილი	წერის სტრატეგიები
<p>აქტივისტი აქტიურად მოქმედი ინდივიდი სწავლობს კეთებით, ქმედებით. უპირატესობას ანიჭებს ახალ, საინტერესო გამოცდილებას. იგი აქტიურად ერთვება პროექტებში, ჯგუფურ დისკუსიებში, პრობლემების გადაწყვეტაში, თამაშებში და სიმულაციებში. მისი ძირითადი ფილოსოფიაა „ერთხელ ყველაფერი უნდა სცადო.“</p>	<p>პროექტი ესაა კონკრეტული პრობლემის გადაჭრის ან ინიციატივის განხორციელებისკენ მიმართული მრავალმხრივი სამუშაო, რომელსაც მოსწავლეები შედარებით ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ასრულებენ და შემდეგ წარუდგენენ მთელ კლასს ან ფართო აუდიტორიას. პროექტის წერისას ბავშვებს ეძლევათ შესაძლებლობა, თვითონ გააკეთონ აღმოჩენები გარემოსთან უშუალო ურთიერთობის საშუალებით. მოსწავლეთა მოტივაციას მნიშვნელოვნად ზრდის პროექტით გათვალისწინებული ღონისძიებების, წერასთან დაკავშირებულ აქტივობათა მრავალფეროვნება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • მოძიებული ინფორმაციის დახარისხება, სქემებსა და ცხრილებში მოქცევა; • სცენარის დაწერა ფილმისათვის; • მოგზაურის დღიურის წარმოება; • პიესის შექმნა სპექტაკლისათვის; • ლიტერატურული ჩანახატის, პოეზიის ნიმუშების შექმნა; • რადიოგადაცემის მომზადება; • სტატიების დაწერა კედლის გაზეთისათვის; • მოხსენებების, რეფერატების დაწერა; • პროექტის მომზადება; • ჩანაწერების შექმნა მონიტორინგისათვის; • პროექტის ანგარიშის მომზადება; • საკლუბო და სალონური მუშაობა; <p>პროექტი განხორციელებულად ჩაითვლება, თუკი მისი შედეგები თვალსაჩინოდ და დამაჯერებლად არის წარმოდგენილი (წერილობითი დოკუმენტი, მაკეტი, ინსცენირება, დებატები, აქცია, თანმიმდევრული ღონისძიებები).</p>
<p>პრაგმატისტი სწავლობს აზროვნებით, ფიქრით. მას ახასიათებს იდეების, თეორიების გადასინჯვა, რათა დარწმუნდეს მათ ჭეშმარიტებაში. ცდილობს ახალი იდეების პრაქტიკაში დანერგვას, უყვარს პრაქტიკული პრობლემების გადაჭრა და დამოუკიდებლად სწავლა. ხშირად სვამს კითხვას: „როგორ შემიძლია ამის პრაქტიკაში განხორციელება?“ მისი ძირითადი ფილოსოფიაა - „თუკი პრაქტიკაში ამართლებს, ე.ი. კარგია.“</p>	<p>დებატის ძირითადი არსის წვდომა და წერილობითი ფორმით გადმოცემა დავალებები ჯგუფური მუშაობისათვის:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. დასახელებული თქვენთვის საინტერესო და აქტუალური პრობლემა; 2. დასახელებულ პრობლემათაგან აირჩიეთ ერთ-ერთი და წერილობით ჩამოაყალიბეთ, როგორ გესახებათ გამოსავალი ამ პრობლემიდან და რაში ხედავთ ამ გამოსავლის უპირატესობებს. (სავარაუდოდ, მოსწავლეები ასახელებენ სხვადასხვა გზას პრობლემის გადაწყვეტისა და, შესაბამისად, მათ უპირატესობებს). 3. დაწერეთ ესე, დებატებისა შედეგად ჩამოყალიბებული საკუთარი შეხედულებანი
<p>თეორეტიკოსი სწავლობს დაკვირვებით და განჭვრეტით. მისთვის იდეები ძალზედ</p>	<p>ანალიტიკური კომენტარი დავალება 1. ზურაბ კაკაბაძე წერს: „თანადროულ დასავლურ ლიტერატურას ტრადიციულ კლასიკურისაგან მკვეთრად განსხვავებული, მძაფრი ტრაგიკული ინტონაცია ახლავს... თანადროულ დასავლურ ლიტერატურაში</p>

<p>მნიშვნელოვანია, ხშირად სვავს კითხვას „ამას აქვს აზრი?“, სწავლის დროს ახასიათებს ანალიტიკური, კონცეპტუალური მიდგომა, რომელიც მჭიდროდ უკავშირდება ლოგიკურ აზროვნებას და რაციონალურ შეფასებას. ის უკეთ სწავლობს დირექტივების საშუალებით, როდესაც მეტი ყურადღება ეთმობა თეორიებს და სისტემურ ანალიზს. მისი ძირითადი ფილოსოფიაა - „თუ ლოგიკურია, ე.ი. კარგია.“</p>	<p>ტრადიციულ-კლასიკურისაგან განსხვავებით ერთი მცირეა ჰარმონიულ-ლადი მწერლობის წილი.” ინსტრუქტაჟი ანალიტიკური კომენტარისთვის:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გაარკვეით, განსხვავებით XIX საუკუნისაგან XX ს-ის ლიტერატურას რატომ ახლავს ნაწარმოებს მძაფრი ტრაგიკული ინტონაცია და რატომ შემცირდა „ჰარმონიულ-ლადი მწერლობის წილი.“ თანადროულში იგულისხმეთ XX ს-ის მოდერნისტული ლიტერატურა, ხოლო ტრადიციულ-კლასიკურში XIX ს-ის რეალისტური მწერლობა. • გამოიყენეთ თქვენთვის ხელმისაწვდომი საცნობარო ლიტერატურა. • კონსულტაციისთვის მიმართეთ მასწავლებელს. • თქვენს ანალიტიკურ კომენტარს მიეცით წერილობითი სახე. <p>დავალემა 2. ჩამოაყალიბე ლექსის ავტორის (მაგ. გალაკტიონ ტაბიძე „მესაფლავე“) პოზიცია და დაურთეთ თქვენი წერილობითი კომენტარი. დავალემა 3. მიშელ მონტენს სიკვდილის შიშის დამღვევის საქმეში მხოლოდ საკუთარი თავისა და საკუთარი გონების იმედი აქვს. ხალილ ჯიბრანი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ადამიანის პიროვნულ აქტიურობას, ოღონდ საბოლოო მიზანი ის არის, რომ სული „გაიჭრას უსაზღვროებაში და ეძიოს დაუსაზღვრელი ღმერთი“. ბლენ პასკალი კი ადამიანის სულიერ უმწეობას აღიარებდა და ერთადერთ ხსნას უზენაეს რწმენაში პოულობდა.</p> <ul style="list-style-type: none"> • იმსჯელეთ, რომელი თვალსაზრისია თქვენთვის მისაღები. • შეეცადეთ თქვენი მსჯელობა მაქსიმალურად არგუმენტირებული იყოს.
<p>რეფლექტურად მოაზროვნე სწავლობს შეგრძნებებსა და გამოცდილებაზე დაყრდნობით. მისთვის ჯგუფში და წყვილებში მუშაობით მიღებული გამოცდილება ყოველთვის შედეგიანია, მას აინტერესებს ადამიანებთან ურთიერთობის ემოციური ელემენტები. მისი ძირითადი ფილოსოფიაა „ასჯერ გაზომე, ერთხელ გაჭერი.“</p>	<p>მოთხრობა მინიშნებებით დაწერისათვის</p> <ul style="list-style-type: none"> • შეარჩიე მოქმედების ადგილი და დრო. თავდაპირველად დაიწყე ადგილის აღწერით (აღწერა შეიძლება იყოს როგორც სინამდვილე, ასევე გამოგონილი. აღწერის დაწყებამდე გაითვალისწინე როგორი ატმოსფერო გინდა შექმნა: შიშის, მარტოობის, დამაბულობის, მხიარულების, ინტერესის თუ სხვა.) • ჩამოთვლილ პერსონაჟთაგან შეარჩიე შენი მოთხრობის გმირი (გმირები). ვთქვათ, • 12 წლის ბიჭი, შავგვრემანი, გრძელი ხვეული თმით, ჯინსის შარვალსა და მაისურში, ველოსიპედით; • მოხუცი ქალი, ჭადარა თმით, შავებში ჩაცმული; • კაცი, 40-მდე წლისა, წვერიანი, გაცვეთილი, მაგრამ სუფთა ტანსაცმლით და ა. შ. • დაასრულე პერსონაჟის პორტრეტი. გაითვალისწინე, რომ გარეგნობისა და ტანსაცმლის გარდა შეგიძლია მკითხველს ხასიათის ზოგიერთი თვისებაც აღუწერო, აგრეთვე უამბო მისი წარსულის, ოჯახის და პროფესიის შესახებ. • შეგიძლია მოთხრობელად თავად პერსონაჟი აირჩიო, თუმცა შეიძლება უჩინარი მოთხრობელიც გყავდეს. • მოიფიქრე რაიმე ამბავი და დაწერე ძალიან მოკლე. • გაუცვალე ტექსტი შენს მეწყვილეს, წაიკითხე მისი ტექსტი და წერილობით უპასუხე შემდეგ შეკითხვებს: • არის თუ არა ამბავი საინტერესო, თანმიმდევრული და გასაგები შენთვის? • როგორ აღმოჩნდა მთავარი გმირი ამ ადგილას და რას აკეთებს? • რა გრძნობებს აღძრავს შენი გმირი შენში? • ეს გმირი ამბის დასაწყისში სხვანაირია, ვიდრე ბოლოში? • ხომ არ სჭირდება ამბავს უფრო მეტად განვრცობა? • მოგწონს თუ არა ამბის ფინალი? • გაეცანი ყურადღებით შენი მეწყვილის შენიშვნებს. მათი დახმარებით გადაამუშავე ტექსტი. • ჩამატე დიალოგი: • მოთხრობის დასაწყისში, • ადგილის აღწერასა და გმირის გამოჩენას შორის; • გმირის გამოჩენის შემდეგ; • დააკვირდი, ხომ არ არის მეტისმეტად ბევრი სხვადასხვა ამბავი ერთად?

	<ul style="list-style-type: none"> • შეამოწმე, არის თუ არა ამბები ლოგიკური და თანმიმდევრული? თუ არ არის, გადაწერე ხელახლა. • ყოველივეს გათვალისწინებით დაწერე მოთხრობის დასაწყისის გაგრძელება, მოქმედების განვითარება. • შექმენი მოთხრობის ფინალი: <ul style="list-style-type: none"> • მოიფიქრე რაიმე უჩვეულო, თუ მკითხველის გაოცება გასურს; • თუ გინდა მკითხველმა ნელ-ნელა გამოიცნოს, რა მოხდება მოთხრობის ბოლოს, რაღაცით უნდა მიახვედრო, ვთქვათ, მოთხრობის დასაწყისშივე მიუთითებ პიროვნებაზე ან რაიმე საგანზე, რომელიც დროდადრო, ამბის განვითარებასთან ერთად გამოჩნდება ხოლმე, ან მიახვედრე დიალოგის რომელიმე ფრაზით. • მოთხრობა დაასრულე? გადაათეთრე! თუ მოგწონს, გააცანი თანაკლასელებს.
--	---

მიუხედავად მოსწავლეთა სწავლის განსხვავებული სტილისა და შესაძლებლობისა, აუცილებელი არაა, რომ თითოეულ მათგანს მხოლოდ „მასზე გამოჭრილი“ აქტივობა უნდა მივუსადაგოთ. აუცილებელია თითოეული მოსწავლის ჩართვა მრავალფეროვან აქტივობებში. შესაძლოა ზოგი მოსწავლისათვის დამოუკიდებელი სწავლება იყოს ყველაზე ნაყოფიერი, ზოგს თანამშრომლობით სწავლა უფრო ეადვილებოდას, სხვისთვის კი კონკურენციის პირობები იყოს უფრო ეფექტიანი. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ყველა მოსწავლესთან სწავლების სამივე სახის გამოყენებისას, მოსწავლეებს შეიძლება გაუჭირდეთ გარკვეული სიმძნელების დაძლევა, მაგრამ დროთა განმავლობაში უნარ-ჩვევები ვითარდება, მათ მეტი შესაძლებლობები გამოუმუშავდებათ და ცოდნის მიღების პროცესიც ბევრად უფრო მრავალფეროვანი გახდება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. სწავლებისა და სწავლის ახალი მიდგომები, თბ. 2003
2. პ. პაპავა, ი. კიკვაძე. კითხვისა და წერის მეთოდები. თბილისი. 2007
3. ც. მეგრელაძე. ზეპირმეტყველების, კითხვის, წერის, გაგების სტრატეგიები. ბათუმი. 2009
4. რ. ტყემელაძე. სწავლება და შეფასება. თბილისი. 2008
5. რ. მარზანო. ეფექტური სწავლება სკოლაში. თბილისი. 2008
6. საგანმანათლებლო ჟურნალი წიგნიერი. 2004 #3 (7)
7. პროფესიული ჟურნალი მასწავლებელი. 2009 #2

რეზიუმე

მოხსენებაში განხილულია წერის სტრატეგიების შერჩევისა და გამოყენების ხერხები სწავლის სტილის გათვალისწინებით ზოგადი განათლების საბაზო და საშუალო საფეხურზე წერის კომპეტენციის დასაუფლებლად. ხაზგასმულია, რომ წერის პროცესში კონკრეტული ამოცანის გადასაჭრელად საჭიროა სწავლების სწორი მიდგომის მისადაგება, მოსწავლეთა სწავლის სტილის შეფასება და შესაბამისი სწავლების მეთოდების შერჩევა, რათა მოსწავლემ წერის პროცესში ისწავლოს წერა, შეძლოს მიზანმიმართულად გამოიყენოს წერის სტრატეგიები.

სწავლის სტილი პირობითი ცნებაა და მიგვანიშნებს იმაზე, თუ ვის როგორ ურჩევნია ან უადვილდება სწავლა; ადამიანები უპირატესობას ანიჭებენ ინფორმაციის გადამუშავების (აღქმა, აღბეჭდვა, შენახვა) გარკვეულ მეთოდებს. განათლების სპეციალისტებმა ამ თემაზე განსაკუთრებით გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან გაამახვილეს ყურადღება. ეს თემა დღესაც აქტუალურია.

მოხსენებაში განმარტებებითა და კომენტარების სახით წარმოდგენილია წერის კომპეტენციის მისაღწევი სტრატეგიები, რომელთა გამოყენება ეხმარება მოსწავლეს წერის პროცესი შემოქმედებითი გახადოს, შეძლოს ფანტაზიის გააქტიურება, საკუთარი გამოცდილების ასახვა, ზოგიერთი დეტალის შელამაზება, საკუთარი თვალსაზრისის თანმიმდევრულად გადმოცემა, ინტერპრეტაცია, წერა ნებისმიერ თემაზე.

მოსწავლეები უფრო ეფექტურად სწავლობენ წერას, როცა სწავლის მრავალფეროვან სტრატეგიას იყენებენ, როცა იციან, რა შემთხვევაში შეუძლიათ გამოიყენონ თითოეული მათგანი და მაშინ ეუფლებიან სწავლის ეფექტურ სტრატეგიებს, როცა ამ ხერხების სხვადასხვა კონტექსტში რეგულარულად გამოყენების შესაძლებლობა ეძლევათ.

წერის პროცესში სასურველია მოსწავლეებს მივცეთ სწავლის სტილის შესატყვისი ფორმის არჩევის შესაძლებლობა. თუ ჩვენ ისეთ სტილს გვთავაზობენ, სადაც თავს კომფორტულად არ ვგრძნობთ, მაშინ ნაკლებად ვართ ჩართული პროცესში და ნაკლებ ეფექტიანად ვსწავლობთ.

მოსწავლის სწავლის უნარი ხშირად არის დამოკიდებული მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის არსებულ ურთიერთობაზე. მოზარდის სწავლის სტილის სწორად გაგება მაქსიმალურად უწყობს ხელს ეფექტიანი სასწავლო ურთიერთობის ჩამოყალიბებას, ოპტიმალური სასწავლო სიტუაციის განსაზღვრას. საინტერესოა დავაკვირდეთ, როგორ ირჩევს მოსწავლე საშუაოდ მეწყვილეს, ჯგუფს, რომელთანაც ის თავს კარგად გრძნობს.

მოსწავლის სწავლის სტილის განსაზღვრისას სწორი დიაგნოზის დასმით მასწავლებელი თავიდან აიცილებს შეუფერებელ სასწავლო სიტუაციას, სწავლის მრავალფეროვანი სტრატეგიების გამოყენებით გაზრდის მოსწავლეთა მოტივაციას და ჩართულობას სასწავლო პროცესში.

მიჩნეულია, რომ თანამიმდევრული სისტემური მუშაობით, წარმოდგენილი წერის მრავალფეროვანი სტრატეგიებით, მოსწავლის მიერ მიიღწევა წერის კომპეტენცია.

Хатуна Халваши -докторант государственного университета им. Шота Руставели

Обучение стратегиями для достижения компетенции письма

Резюме

В статье обсуждается общие компетенции усвоения и использования письма в общеобразовательных школах. Культура письма определяет интеллектуальных и творческих достижений личности. Образование устной и письменной речи была и является ахилесовой пятой школьной жизни. В последнее время в разных сферах трудоустройства одним из основных требований является владение коммуникаций устных и письменных компетенций на родном языке. Такая тенденция замечается в европейских сферах трудоустройства. По результатам международных исследований, применением отраслевых компетенций среди перечней компетенций был отдан приоритет компетенции «Коммуникация в письменной форме на родном языке».

Принято, что к процессу подготовки развития и культуры письма, обучение должно быть направлено к подготовке письма: поурочному или внеурочному, к кружевой работе или работе

классного руководителя на подготовке к интегрированной работе, используя дополнительные часы преподавателя.

Владение письмом берет начало со средней школы, приобретенные здесь знания и умения сопровождают человека на протяжении всей жизни. В последний период особенно выделилась проблема определения оценок компетенций для постановки конкретной учебной цели и ее оценки достижения уровня. Считается сложностью направления обучения/учения «письма» для осуществления качественных результатов отбора активностей, схем, методов, форм оценок, стратегий, соответствующей деятельности.

Предложено, проверенных личным опытом инновационными технологиями обучения, несколько стратегий для достижения стандартов письма. Овладение стратегиями в процессе ознакомления создает определенные трудности, но после, при поочередной системной работе постепенно упрощается и становится возможным успешное выполнение учащимися письменной работы.

Khatuna Khalvashi -doktorant of the state university of Shota Rustaveli

Training by strategy for achievement of competence of the letter

Summary

In article it is discussed the general competences of assimilation and letter use of comprehensive schools. The culture of the letter defines intellectual and creative achievements of the personality. Formation of oral and written speech was and is an Achilles' heel of school life. Recently in different spheres of employment one of the main requirements is possession of communications of oral and written competences in the native language. Such tendency is noticed in the European spheres of employment. By results of the international researches, use of branch competences among lists of competences gave a competence priority «Communication in writing in the native language».

It is accepted that to process of preparation of development and culture of the letter, training should be sent to letter preparation: pourochny or after-hour, to kruzhevy work or work of the class teacher on preparation for the integrated work, using additional hours of the teacher.

Possession of the letter originates from the high school, the knowledge acquired here and abilities accompanies the person throughout all life. During the last period the problem of definition of estimates of competences for statement of the specific educational goal and its assessment of achievement of level was especially allocated. It is considered complexity of the direction of the training / doctrine "letters" for implementation of qualitative results of selection of aktivnost, schemes, methods, forms of estimates, the strategy, the related activity.

It is offered, checked by personal experience by innovative technologies of training, some strategy for achievement of standards of the letter. Mastering by strategy in the course of acquaintance creates certain difficulties, but after, at serial system work gradually there is possible a successful performance by pupils of written work.

სოფიო ფანჭულიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

დიმიტრი უზნაძის სასკოლო სახელმძღვანელო წიგნები და მათი აგების პედაგოგიური საფუძვლები

აკადემიკოსი დიმიტრი უზნაძე საქართველოში ფსიქოლოგიური მეცნიერების ფუძემდებელი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ერთ-ერთი დამაარსებელი, მსოფლიო რანგის მეცნიერი, მსოფლიოში ცნობილი ორიგინალური მეცნიერული თეორიის - განწყობის თეორიის, მხოლოდ შემქმნელი კი არ არის, არამედ საშუალო სკოლების პირველი ქართული სახელმძღვანელოების ავტორი მსოფლიო ისტორიაში.

1909-1916 წლებში აკად. დ. უზნაძემ უაღრესად ნაყოფიერი პედაგოგიურ-საზოგადოებრივი და მეცნიერული მოღვაწეობა გააჩაღა ქუთაისში. ისტორიას ასწავლიდა ქალაქის ვაჟთა გიმნაზიაში, ფსიქოლოგიასა და ლოგიკას - ეპარქიულ სასწავლებელში. 1915 წელს პირველად საქართველოში მისი ინიციატივით დაარსდა ქალთა ქართული სკოლა „სინათლე“, რომლის დირექტორადაც თვითონ დაინიშნა. ამ პერიოდში მრავალი წერილი გამოაქვეყნა ესთეტიკის, ხელოვნების, ფილოსოფიისა და პედაგოგიკის საკითხებზე.

დიმიტრი უზნაძეს პედაგოგიური მოღვაწეობის წლებში დაუფროვდა მდიდარი პედაგოგიური გამოცდილება ისტორიის სწავლების საკითხებთან მიმართებაში, რამაც მისცა საშუალება კარგად გაეცნობიერებია საქართველოს ისტორიისა და მსოფლიო ისტორიის ურთიერთმიმართების საკითხი და მსოფლიო ისტორიის ცოდნის მნიშვნელობა ქართველი ახალგაზრდობისათვის. სწორედ ამიტომაც გადაწყვიტა მან მსოფლიო ისტორიის სასკოლო სახელმძღვანელოების შექმნა ქართული სკოლა - გიმნაზიებისათვის.

1916 წელს დიმიტრი უზნაძის ავტორობით ქუთაისში გამოიცა „ძველი აღმოსავლეთი და პირველყოფილი კულტურა“, 1918 წელს „ძველი საბერძნეთი“ და ახალი ისტორია, I ნაწილი; 1918-1919 წლებში „რომის ისტორია“. წლების განმავლობაში, 1917-1922 წლებში ქართულ სკოლებში მსოფლიო ისტორია ისწავლებოდა დიმიტრი უზნაძის სახელმძღვანელო წიგნებით. 1920 წელს სასწავლო კომიტეტში (ივანე ჯავახიშვილის თავმჯდომარეობით) დიმიტრი უზნაძის „ძველი ისტორია“ წარდგენილ იქნა პრემიაზე.

რევოლუციამდე საქართველოში არსებულ სკოლებში მსოფლიო ისტორიის სახელმძღვანელოები ძირითადად გადატვირთული იყო არაფრისმთქმელი ფაქტებით, ნაკლები ყურადღება ექცეოდა ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს, კერძოდ ცალკეული ქვეყნების ხალხების როლს საზოგადოებრივი ცივილიზაციის განვითარების საქმეში.

დიმიტრი უზნაძის მიერ გამოცემული სახელმძღვანელოების ღირსებაა ის, რომ მასში მასალის გადმოცემა ექვემდებარება ისტორიის განვითარების პროცესის ობიექტური რეალური სურათის ასახვას. სახელმძღვანელოები განტვირთულია მზამზარეული დასკვნებისა და დებულებებისაგან. ჩვენი აზრით, ავტორს სასწავლო მასალა ისე აქვს შერჩეული, რომ ხელს უწყობს მოსწავლეთა დამოუკიდებელი აზროვნების განვითარებას. ფაქტების სპეციფიკური გადარჩევა მიზნად ისახავს ბიძგი მისცეს მოსწავლეებს შეაფასონ ესა თუ ის ისტორიული ამბავი და მოვლენა. მოსწავლეები ეცნობიან რა სხვადასხვა ქვეყნების ისტორიას, მსოფლიო ცივილიზაციის პატივისცემით განიმსჭვალებიან განსხვავებული ტრადიციებისა და პოლიტიკური აზროვნების მიმართ. ვფიქრობ, რომ იმ დროისათვის, როდესაც დიმიტრი უზნაძის სასკოლო სახელმძღვანელო წიგნები გამოვიდა ისინი აღჭურვილნი არიან საორგანიზაციო-მეთოდური აპარატით და მდიდარი საილუსტრაციო მასალით.

ბუნებრივია ავტორის მიერ სახელმძღვანელოებში გამოთქმული ახალი დებულება, საკითხის შეფასება, გარკვეულ წინააღმდეგობას წააწყდებოდა ძველი სტერეოტიპებით აღზრდილი თაობების მხრიდან, მაგრამ, ჩვენი ღრმა რწმენით დიმიტრი უზნაძის სახელმძღვანელოები, რომლებიც ევროპული სტანდარტების დონეზე არის შედგენილი, პასუხობდა დამოუკიდებელი საქართველოს სახელმწიფოებრივ და ეროვნულ ინტერესებს.

წიგნი I „ძველი ისტორია“ (ძველი აღმოსავლეთი და საბერძნეთი) შედგება შვიდი თავისა და 55 პარაგრაფისაგან. სახელმძღვანელოში მოცემულია ძველი ეგვიპტის, ასურეთის და ბაბილონის, ხეთების, ფინიკიის, არიელების, ძველი სპარსეთის და საბერძნეთის ცივილიზაციათა ისტორია. გადმოცემულია არაერთი საინტერესო ამბავი. ამ სახელმძღვანელოს გაცნობის შემდეგ მოსწავლეები გაიაზრებენ მოვლენების თანმიმდევრობას, ხანგრძლივობას და სინქრონულობას, ისწავლიან წელთაღრიცხვას, ისტორიული მოვლენების მიზეზ-შედეგობრივ კავშირს, ისტორიული მასალის მრავალფეროვნებას, ისტორიული ტერმინების სწორად ახსნას და გააზრებას.

წიგნი II „ძველი საბერძნეთი“ შედგება 17 თავისა და 53 პარაგრაფისაგან. სახელმძღვანელო, როგორც წიგნის წინასიტყვაობიდან ჩანს, დიმიტრი უზნაძეს განსაზღვრული ჰქონია საკითხავ წიგნად, მაგრამ წიგნი იმდენად საინტერესოდ და მიმზიდველად არის დაწერილი, რომ მან მაშინდელ ქართულ სკოლებში სახელმძღვანელოს ფუნქცია შეასრულა. დიმიტრი უზნაძეს ბევრი საკითხი ახლებურად აქვს გაშუქებული, რაშიც მას ჩვენი აზრით დაეხმარა შედარებითი ისტორიული შეპირისპირების მეთოდი. წიგნი იმითაც არის საინტერესო, რომ მას თან ახლავს ბალკანეთის რუკები. დიმიტრი უზნაძე სკოლის მასწავლებლებს ურჩევს თვითონ განსაზღვრონ, თუ რომელ საკითხს როგორი გულისყურით უნდა მიუდგნენ და გადასცენ მოსწავლეებს. სახელმძღვანელო ფართოდ აშუქებს საბერძნეთის ისტორიის მნიშვნელოვან პრობლემებს. წიგნში ავტორმა მოსწავლეთა ასაკობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით შეძლო ისტორიული საკითხები გადმოეცა თხრობის მარტივი გასაგები ენით და საინტერესო ილუსტრაციებით, რაც მოსწავლეებს საშუალებას მისცემს სწორად გაიაზრონ საბერძნეთის ისტორიის მნიშვნელოვანი საკითხები, გამოჰყონ უმთავრესი მეორეხარისხოვანისაგან, შესძლონ შესწავლილი ეპოქის ძირითადი ცნებების ახსნა. მიუხედავად ამისა, წიგნს აქვს მცირეოდენი ხარვეზები.

როგორც პროფესორი ომარ ნიშნიანიძე მეორე წიგნის შესახებ წერს: „მოდერნისტული თეორიების გავლენა მასთან არ შეიმჩნევა“ მასალა კარგად არის დალაგებული. მცირე ცვლილებებს თუ არ ჩავთვლით, დღესაც, დაახლოებით იგივე პერიოდიზაცია არის მიღებული, როგორც დ. უზნაძე წარმოგვიდგენს“.

ეს მცირე ცვლილებები ასეთია: დღეს ჩვენ ძვ. წ. XI-IX საუკუნეებს ვუწოდებთ ჰომეროსის ეპოქას, რადგანაც ძირითადი წყარო ამ პერიოდის საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ვითარების შესახებ, ჰომეროსის პოემები წარმოადგენს. დაახლოებით იმავე პერიოდს X-IX საუკუნეებს დ. უზნაძე საშუალო საუკუნეებს უწოდებს, ამ სახელში მაინც გამოკრთება მოდერნისტული თეორიების გავლენა, რადგანაც სწორედ ასეთი თეორიების მიხედვით ძველ სამყაროსაც ჰქონდა თავისი ანტიკურობა, თავისი შუა საუკუნეები და კაპიტალიზმი. აქედან დ. უზნაძე მხოლოდ შუა საუკუნეებს მოიხსენიებს. (6. გვ.17)

წიგნი III „რომი“ შედგება სამი თავისა და რამდენიმე პარაგრაფისაგან. მასში განხილულია რომის ისტორიის მნიშვნელოვანი საკითხები. გაანალიზებული, განზოგადებული და შეფასებულია რომის ისტორიული მოვლენები. სახელმძღვანელო წიგნის ნაკლად მიგვაჩნია ის, რომ მასში ჩართული არ არის რუკები და ილუსტრაციები, დაზუსტებული არ არის ტერმინოლოგიები.

ჩვენი აზრით, სამივე წიგნში ისტორიული მასალის გადაცემა ეფუძნება შემდეგ პრინციპებს: 1. მეცნიერულობას; 2. აღზრდას; 3. მისაწვდომობას; 4. თვალსაჩინობას და კონკრეტულობას; 5. სისტემატურობას და თანმიმდევრობას; 6. შეგნებულობასა და აქტივობას; 7. გავლილი მასალის მტკიცედ შეთვისების პრინციპებს.

მიგვაჩნია, რომ ისტორიის სწავლება იძლევა შესაძლებლობას წარმატებით განვახორციელოთ ზნეობრივი აღზრდის პრინციპი. მოსწავლეებმა შეიმეცნონ საზოგადოებრივი ფასეულობანი, მუდმივი მორალური ნორმები, გამომუშავებული ადამიანთა საზოგადოებრივი განვითარების პროცესში, ასევე ახალი პრინციპები და ნორმები, რომლებიც საზოგადოების განვითარების თანამედროვე ეტაპზე წარმოიშვა. ისტორიული მოვლენების ანალიზი, ისტორიული პირების მოღვაწეობის, მთლიანად სახელმწიფოებს შორის არსებული ურთიერთობათა დახასიათება, მასწავლებელს აძლევს შანსს გამოიმუშაოს მყარი, ზნეობრივი ცნებები.

დ. უზნაძის მიერ გამოცემულ სასკოლო წიგნებში საკითხები ისე არის გაშუქებული, რომ მათ მოსწავლე მიჰყავს სარწმუნო ცოდნისაკენ. წიგნში სასწავლო მასალის გაშუქების დროს

განსაზღვრულია სირთულისა და სიღრმის ხარისხი, მოსწავლეთა ასაკობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით. მასალის მოცულობა სწორად არის დოზირებული, რაც მასწავლებელს საშუალებას აძლევს სწორად გაანაწილოს თემატიკური მასალა ცალკეულ გაკვეთილზე.

თითოეული საკითხი იმდენად საინტერესოდ არის წიგნში წარმოდგენილი, რომ ისინი განწყობას უქმნიან მოსწავლეს აქტიური მუშაობისათვის, რათა მათ შეძლონ გარკვეული სიძნელეების დაძლევა. ეს კი იძლევა საშუალებას იმისას, რომ მოსწავლე არა მარტო ცოდნას ითვისებს, არამედ თავისთვის აკეთებს, ზოგჯერ მცირე, მაგრამ საკუთარ აღმოჩენებს, განიცდის სიხარულს დამოუკიდებელი შემოქმედებითი მუშაობისაგან. დიმიტრი უზნაძის წიგნების მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ ამ წიგნებით სწავლების პროცესში მოსწავლე ვერ იქნება პასიურ მდგომარეობაში, ის მასწავლებლის დახმარებით ელის დამოუკიდებლობის, კონკრეტულად, ინდივიდუალური შესაძლებლობის გამოჩვენებას.

სასწავლო მასალა წიგნების საშუალებით ისე მიეწოდება მოსწავლეებს, რომ მათთვის ცნებები და წარმოდგენები უფრო ნათელი და კონკრეტული ხდება. თვალსაჩინოების გამოყენება ხდება არა განყენებული ცნებების მეშვეობით, არამედ კონკრეტული პიროვნებებისა და სხვადასხვა მაგალითების საფუძვლებზე. ამ პრინციპით აგებული სახელმძღვანელო წიგნები მოსწავლეებში ავითარებს აზროვნების კულტურას, სწავლებისადმი ინტერესს, ყურადღებისა და დაკვირვების აღზრდას.

ვფიქრობთ, რომ ყოველი ახალი დებულება ან ახალი თემა ეფუძნება ადრე მიღებულ ცოდნას, რომ სირთულისა და სიძნელის ზრდა მოხდეს თანდათანობით. დიმიტრი უზნაძისათვის კარგად იყო ცნობილი, რომ ცოდნისა და ჩვევების ათვისების პროცესი გულისხმობს უწყვეტ და ლოგიკურ კავშირს ადრეულ და მოგვიანებით მიღებულ ცოდნას შორის, ახალი მასალის კავშირს გავლილ მასალასთან, ცოდნის თანმიმდევრულ გაფართოებას და გაღრმავებას.

დღევანდელი სასკოლო მუშაობის პრაქტიკაში, გაკვეთილების ცალკეული თემები ხშირად ერთმანეთისგან იზოლირებულად გადაიციმა. მათ შორის კავშირი ყოველთვის არ მყარდება. იცვლება სასწავლო მასალის მონაცვლეობა და თანმიმდევრობა. რაც შეეხება დიმიტრი უზნაძის სასკოლო სახელმძღვანელოებს მათში ყველა საგაკვეთილო მასალა ლოგიკურად და თემატიკურად არის ერთმანეთთან დაკავშირებული. ერთი თემა ავსებს მეორეს. მომდევნო დაკავშირებულია წინამორბედთან, ლოგიკურად და ქრონოლოგიურად აწვითარებს მას. ყველა თემა ეხმარება მოსწავლეებს მიიღონ ისტორიის პროცესზე სრული და ფართო წარმოდგენა.

დასასრულ არ შეიძლება არ აღინიშნოს ავტორის მაღალი პროფესიონალიზმი, საშუალო სკოლაში მოსწავლეთა ასაკობრივი თავისებურებების ღრმა ცოდნა და მსოფლიო ისტორიის ძირითადი პრობლემატიკის მოსწავლეთათვის გასაგებად გადმოცემის საოცარი ხელოვნება.

ამრიგად, დიმიტრი უზნაძის განზრახვა მსოფლიო ისტორიაში სასკოლო სახელმძღვანელოების შექმნის შესახებ მართებულად გვესახება. რადგან მეოცე საუკუნის პირველი მეოთხედისათვის ქართულ ენაზე მსოფლიო ისტორიაში და მათ შორის ძველი მსოფლიოს ისტორიაში, არც სახელმძღვანელოები და არც საკითხავი წიგნი საერთოდ არ არსებობდა. აქედან გამომდინარე სასკოლო სახელმძღვანელოების დანიშნულება ისიც იყო, რომ არა მარტო მოსწავლეებს, არამედ ძველი ისტორიით დაინტერესებულ ნებისმიერ ქართველს შეძლებოდა ქართულ ენაზე მსოფლიო ისტორიაში გარკვეული სისტემატური ცოდნის შექმნა.

ლიტერატურა

1. ნ. ბერულავა, დ. უზნაძე, თბილისი 1967 წ.
2. დ. უზნაძე, პედაგოგიური თხზულებანი, რედაქტორი ზ. ცუცქირიძე, თბილისი 2005 წ.
3. დ. უზნაძე, ძველი ისტორია, წიგნი I, ძველი აღმოსავლეთი და საბერძნეთი, 1919 წ.
4. დ. უზნაძე, ძველი საბერძნეთი, ნაწილი მეორე, ქუთაისი 1918 წ.
5. დ. უზნაძე, რომი, ნაწილი მესამე, ქუთაისი 1919 წ.
6. ო. ნიშნიანიძე, მსოფლიო ისტორიის სახელმძღვანელოთა პირველი ქართველი ავტორები - დიმიტრი უზნაძე, „ხანძთა“, პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი, №4(9), ქუთაისი - თბილისი 2011 წ.

რეზიუმე

1916 წელს დიმიტრი უზნაძის ავტორობით ქუთაისში გამოიცა „ძველი აღმოსავლეთი და პირველყოფილი კულტურა“, 1918 წელს „ძველი საბერძნეთი“ და ახალი ისტორია, I ნაწილი. 1918-1919 წლებში „რომის ისტორია“. წლების განმავლობაში, 1917-1922 წლებში ქართულ სკოლებში მსოფლიო ისტორია ისწავლებოდა დიმიტრი უზნაძის სახელმძღვანელო წიგნებით. 1920 წელს სასწავლო კომიტეტში (ივანე ჯავახიშვილის თავმჯდომარეობით) დიმიტრი უზნაძის „ძველი ისტორია“ წარდგენილ იქნა პრემიაზე.

დიმიტრი უზნაძის განზრახვა მსოფლიო ისტორიაში სასკოლო სახელმძღვანელოების შექმნის შესახებ მართებულად გვესახება, რადგან მეოცე საუკუნის პირველი მეოთხედისათვის ქართულ ენაზე მსოფლიო ისტორიაში და მათ შორის ძველი მსოფლიოს ისტორიაში, არც სახელმძღვანელოები და არც საკითხავი წიგნი საერთოდ არ არსებობდა. აქედან გამომდინარე სასკოლო სახელმძღვანელოების დანიშნულება ისიც იყო, რომ არა მარტო მოსწავლეებს, არამედ ძველი ისტორიით დაინტერესებულ ნებისმიერ ქართველს შეძლებოდა ქართულ ენაზე მსოფლიო ისტორიაში გარკვეული სისტემატური ცოდნის შექმნა.

Sofio Fanchulidze – Akaki Tsereteli State University, doctorant

Dimitri Uznadze's text books and the structure of their pedagogical principles Abstract

In 1916, 'Ancient East and Primitive Culture' was published by Dimitri Uznadze in Kutaisi; in 1918, 'Ancient History' and 'New History'; and 'History of Rome' in 1918-1919. During 1917-1922, World History was studied by Dimitri Uznadze's text books in Georgian schools. 'Old Hisotry' written by Dimitri Uznadze was presented for the award in the Academic Committee (presided by Ivane Javaxishvili) in 1920.

Dimitri Uznadze's intention of making text books of world history is precise because for the first quarter of the twentieth century there had not been any text books or reading books neither in the world history or in old world history in Georgian language. Hence it follows that the aim of the text books was not only for the students to become more aware of world history in Georgian language but also, any interested Georgians were able to be familiar with it.

София Фанчулидзе – Государственный университет Акакия Церетели, докторант

Школьные учебники Дмитрия Узнатдзе и педагогические основы их построения Резюме

В Кутаиси под авторством Дмитрия Узнатдзе были изданы в 1916 году «Древний Восток и первобытная культура», в 1918 году «Древняя Греция» и «Новая история», I часть, в 1918-1919 годы «История Рима». В продолжении нескольких лет в 1917-1922 годы в грузинских школах всемирная история изучалась по книгам Дмитрия Узнатдзе. В 1920 году в учебном комитете (под председательством Иване Джавахишвили) «Древняя история» Дмитрия Узнатдзе была представлена на премию.

Намерения Дмитрия Узнатдзе о создании школьных учебников по всемирной истории нам представляется правильным. Ибо, к первой четверти двадцатого века ни учебников и ни книг для чтения на грузинском языке как по всемирной истории, так и древней всемирной истории не существовало.

Исходя из этого, предназначенностью школьных учебников было и то, что не только учащиеся, но и заинтересованный древней историей любой смог бы приобрести системное знание по всемирной истории на грузинском языке.

ლია მენტეშაშვილი, თამარ ჯანგულაშვილი – თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი

ოჯახის აღზრდელობითი ფუნქცია

ოჯახის როლი განუზომლად დიდია ბავშვებისა და მოზარდების სრულყოფილ აღზრდაში. საოჯახო აღზრდის სწორად წარმართვისათვის აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს ოჯახური გარემო, ოჯახის ეკონომიკური მდგომარეობა, მემკვიდრეობა, ოჯახის ცხოვრების წესების ტრადიცია, რადგან ეს ფაქტორები მნიშვნელოვნად განაპირობებენ სხვადასხვა ოჯახებში აღზრდილობის განსხვავებულ შედეგებს.

ოჯახის წინაშე ბავშვისა და მოზარდის აღზრდა-განვითარებაში შემდეგი მიზანი და ამოცანებია დასახული: 1. შექმნას მაქსიმალური შესაძლებლობები ინდივიდის აღზრდისა და განვითარებისათვის; 2. უზრუნველყოს ადამიანის სოციალური-ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური დაცვა; 3. გადასცეს ოჯახის შექმნისა და შენარჩუნების, ოჯახში ბავშვების აღზრდისა და უფროსებთან დამოკიდებულებების გამოცდილება; 4. ჩაუნერგოს ბავშვებს სასარგებლო, საჭირო უნარ-ჩვევები, როგორც საკუთარი თავის, ისე ახლობლების დახმარებისათვის; 5. განუვითაროს და შეამეცნიეროს საკუთარი ღირსებისა და საკუთარი „მე“-ს ფასეულობები.

ოჯახში მომავალი თაობის ზნეობრივი სახის მაფორმირებელი გარემოს შექმნაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ მშობლებს თავიანთი ქცევით, მოქმედებით. ისინი ყველაფერში დადებითი მაგალითის მიმცემნი უნდა იყვნენ შვილებისათვის. მშობლები თუ სიკეთეს ავლენენ, ახასიათებთ ყურადღება სხვების მიმართ, პატივისცემით ეპყრობიან ოჯახის წევრებს და ა.შ. შვილებისათვის მისაზამი და სამაგალითო ხდებიან. საოჯახო აღზრდის პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როდესაც მშობელი ზოგადად განათლებულია, არჩეულ სპეციალობას კარგად ფლობს, მაგრამ შვილის აღზრდის საქმეს თავს ვერ ართმევს, არადა მშობელთა მიერ აღზრდაში დაშვებული შეცდომების გამოსწორება ძალზე ძნელია სკოლისათვის.

მშობელთა ერთ ნაწილს ჰგონია, რომ მათ აღზრდის განუმეორებელი მეთოდები აქვთ შემუშავებული, არავითარი ცოდნის მიღება აღარ სჭირდებათ შვილის აღზრდისათვის. მშობლები დიდი სიფრთხილით უნდა ეკიდებოდნენ ბავშვის აღზრდას. თავად უნდა იყვნენ დაინტერესებულნი, რომ რაც შეიძლება მეტი ცოდნა შეიძინონ აღზრდის საკითხებზე და მხოლოდ საკუთარი შეხედულებებითა და მოსაზრებებით არ წარმართონ ბავშვის აღზრდა.

საოჯახო აღზრდაზე დაკვირვებით, მშობლებთან გასაუბრებით დავრწმუნდით, რომ აღზრდის საქმე ძირითადად დედები განაგებენ, რაც ყოვლად დაუშვებელია. მამაც ისევეა ვალდებული შვილის აღზრდაში, როგორც დედა. დედასა და მამას თანაბარი ფუნქციები აქვთ შვილის აღზრდაში. თუ ბავშვმა უყურადღებობა იგრძნო და ხედავს, რომ მამა ნაკლებად ინტერესდება მისი ცხოვრებით, ეს უარყოფით შედეგებამდე მიგვიყვანს აღზრდაში და რა თქმა უნდა, ოჯახში ვერ შეიქმნება მომავალი თაობის ზნეობრივი სახის მაფორმირებელი პედაგოგიური გარემო.

აუცილებლად გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ როგორც უშუალოდ მშობლებისაგან, ისე ოჯახის სხვა წევრებისაგან შეიძლება შეითვისოს მოზარდმა მაღალზნეობრივი თუ ნეგატიური თვისებები.

იმისათვის, რომ გაგვეგო რა პრობლემები აქვთ მშობლებს შვილების აღზრდაში, რა სახის დახმარება სჭირდებათ საოჯახო აღზრდის უკეთ წარმართვისათვის და ჩვენც შეგვემუშავებინა საოჯახო აღზრდის გაუმჯობესების მიზნით სათანადო რეკომენდაციები, გამოკითხვა ჩავატარეთ „თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტთან“ არსებულ საბაზო კერძო სკოლა „პოლუსში“ შემდეგი შინაარსის ანკეტებით (შინაარსის შეცვლა შემოქმედებითად შეუძლია მასწავლებელს).

ანკეტა #1

პატივცემულო მშობლებო!

გთხოვთ გვიპასუხოთ:

თქვენი გვარი, სახელი-----

განათლება, სამუშაო ადგილი-----

რამდენი შვილი გყავთ?-----

გეხმარებათ თუ არა ვინმე შვილების აღზრდაში?-----

როდესაც სამსახურში ხართ, ბავშვს ვისი მეთვალყურეობის ქვეშ ტოვებთ?-----

ოჯახის წევრებს როგორ გაქვთ დრო განაწილებული, რომ მოზარდი -----უფროსების ზედამხედველობის გარეშე არ იყოს მიტოვებული?-----

როგორ უთავსებთ ერთმანეთს სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებას, შვილების აღზრდისა და საოჯახო საქმეების მოწესრიგებას?-----

რა დახმარება გჭირდებათ შვილების აღზრდაში-----

ანკეტა #2

პატივცემულო მშობლებო!

გთხოვთ გვიპასუხოთ:

თქვენი გვარი, სახელი-----

რას აკეთებთ თქვენი შვილის მაღალხანობრივი თვისებებით აღზრდისათვის?-----

როგორ გაქვთ წარმოდგენილი თქვენი შვილის მომავალი?-----

ოჯახში აღზრდის რომელიმეთოდის გამოყენებით აღწევთ წარმატებას?-----

დროის რა მონაკვეთს ატარებთ შვილებთან მთელი დღის მანძილზე?-----

რა წინააღმდეგობა გხვდებათ შვილებთან ურთიერთობაში?-----

ჩატარებული გამოკითხვიდან (გამოკითხული იყო 200 მშობელი) ნათელი მოეფინა ჩვენთვის საინტერესო ბევრ საკითხს. ცხადი გახდა, რომ მშობელთა ერთ ნაწილს დახმარება სჭირდებათ, ხოლო მეორენი კი ფიქრობენ, მათ „აღზრდის ძალიან კარგი მეთოდები აქვთ შემუშავებული და დამოუკიდებლად, სხვისი დახმარების გარეშე შეძლებენ შვილების აღზრდას.“ მშობელთა ორივე ნაწილს სათანადო დახმარება უნდა გაეწიოს, რათა ამაღლდეს მათი პედაგოგიური კულტურა, რაც ხელს შეუწყობს საოჯახო აღზრდის გაუმჯობესებას.

მშობელთა პედაგოგიური ცოდნის გაფართოებისათვის, მათი პედაგოგიური კულტურის ამაღლებისათვის საჭიროა გატარდეს მთელი რიგი სათანადო ღონისძიებები. მშობელთა პედაგოგიური განათლება პირველ რიგში პედაგოგიური ლიტერატურით ფართოდ სარგებლობის საფუძველზე უნდა გაფართოვდეს. როგორც პედაგოგიკის კლასიკოსი კ.დ. უმინსკი მიუთითებდა “მარტო პედაგოგიურ ლიტერატურას შეუძლია გამოაცოცხლოს აღმზრდელი მოღვაწეობა.....პედაგოგიურ ლიტერატურას აღმზრდელი გამოჰყავს თავის კარჩაკეტილ, დამაძინებელ სფეროდან, გამოჰყავს იმ მოზაროვნეთა კეთილშობილურ წრეში, რომლებმაც მთელი თავისი ცხოვრება შესწირეს აღზრდის საქმეს (6, 13–29).

ზემოთ აღნიშნულ სკოლა „პოლუსში“ გვაქვს მშობელთათვის გამოყოფილი ცალკე კუთხე, სადაც გამოფენილია ლიტერატურა საოჯახო აღზრდის საკითხებზე, გარდა ამისა მშობლებს საშუალება აქვთ ისარგებლონ ბიბლიოგრაფიული მაჩვენებლით (შემდგენელი სრ. პროფ. ლია მენტეშაშვილი), რომელშიც თავმოყრილია 1900–2000 წ.წ. დაბეჭდილი საოჯახო აღზრდაზე, სკოლისა და ოჯახის ურთიერთობის შესახებ წიგნებისა თუ სტატიების დასახელება. გარდა ამისა, მშობელთა სურვილით, მათთვის საინტერესო საკითხებზე ვატარებთ დისკუსიებს, ლექციებს საოჯახო აღზრდის საკითხებზე.

ლექცია–საუბრების, დისკუსიის თემატიკა უნდა შეესაბამებოდეს ცხოვრების თანამედროვე პირობებს, სადღეისო მოთხოვნებს. ლექცია –საუბრების ჩასატარებლად მოსწავლეთა მშობლებთან შეიძლება რეკომენდაცია გაეწიოს შემდეგ თემატიკას: 1. ოჯახის როლი ბავშვთა აღზრდაში; 2. მოზარდის ასაკობრივი და ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინება საოჯახო აღზრდაში; 3. მშობლის ავტორიტეტი და პირადი მაგალითი; 4. პასუხისმგებლობისა და მოვალეობის გრძნობის აღზრდა ოჯახში და სხვ.

ჩვენი პრაქტიკული მუშაობით, სკოლის პედაგოგებისა და მშობლების ურთიერთდახმარებით, ურთიერთხელშეწყობით ზოგიერთი პრობლემა მართლაც გადაიჭრა რამდენიმე მოსწავლის ოჯახში.

საოჯახო აღზრდა წარმოუდგენელია აღზრდის პრინციპების, ანუ იმ სახელმძღვანელო დებულებების გარეშე, რომლებსაც ეყრდნობა მომავალი თაობის ზნეობრივი აღზრდა. ეს

პრინციპები: 1. აღზრდის მიზანსწრაფულობის პრინციპი; 2. ასაკობრივი და ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინების პრინციპი; 3. დადებითზე დაყრდნობის პრინციპი; 4. ბავშვისა და მოზარდისადმი მომთხოვნელობისა და პატივისცემის პრინციპი; 5. აღმზრდელობითი ზემოქმედების ერთიანობის პრინციპი; 6. სისტემატურობისა და თანმიმდევრობის პრინციპი; 7. შრომაში აღზრდის პრინციპი (ამ უკანასკნელს ქართველ მეცნიერთაგან მხოლოდ პროფ. შ. მაღაზონია უთითებს, პედაგოგიკა, თბ.2001წ.)

საოჯახო აღზრდის ეფექტურად წარმართვისათვის აუცილებელია გამოყენებულ იქნეს აგრეთვე შემდეგი მეთოდები: დარწმუნება მისი სხვადასხვა სახეობებით (მაგ. ახსნა-განმარტება, ეტიკური საუბრები და ა.შ.), ვარჯიში, წახალისება და დასჯა. მშობლებმა უნდა გაითვალისწინონ, რომ აღნიშნული პრინციპები და მეთოდები კომპლექსურად უნდა იქნეს გამოყენებული. ცალკე აღებული რომელიმე პრინციპით ან მეთოდით ხელმძღვანელობა და წარმატების მიღწევა შეუძლებელია.

მშობლებმა მათზე დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას წარმატებით რომ გაართვან თავი, მუდმივად უნდა ითვალისწინებდნენ შემდეგს: ოჯახში სკოლამდელ ასაკში იწყება ბავშვის მეტყველების ჩამოყალიბება, ზნეობრივი ქცევის ნორმების, წესებისა და პრინციპების შესწავლა, ზნეობრივი გრძნობების განვითარება, ზნეობრივი შეგნების, ხასიათისა და ნებისყოფის აღზრდა, ზოგად წარმოდგენას იღებს მოზარდი გარე სამყაროზე. ის, რაც ბავშვობაში აღიბეჭდება ადამიანის სულსა და გონებაში, აუცილებლად მთელი ცხოვრების მანძილზე გაჰყვება.

ბავშვი სკოლაში გარკვეული მომზადების დონით შედის. ოჯახის ზეგავლენით მასში ჩამოყალიბებულია სხვადასხვა თვისებები, შეხედულებები, მიღებული აქვს ცოდნის გარკვეული მარაგი.

ლიტერატურა:

1. რ. ბალანჩივაძე, ანთროპოლოგიური პედაგოგიკა, თბ., 2011.
2. დ.დოლონაძე-შურღია, დედავ, სიმინე! თბ., 1991.
3. შ.მაღაზონია, პედაგოგიკა, თბ., 2001.
4. ო.კიკნაძე, საუბრები აღზრდის შესახებ, თბ., 1999.
5. ზ.ცუცკირიძე, ლექციების კურსი პედაგოგიკაში, ნაწ. I, თბ., 1977.
6. კ.უშინსკი, რჩ.პედ.თხზ, ტ.I, 1948.

რეზიუმე

ოჯახის როლი განუზომლად დიდია ბავშვებისა და მოზარდების სრულყოფილ აღზრდაში. ოჯახში მომავალი თაობის ზნეობრივი სახის მაფორმირებელი გარემოს შექმნაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ მშობლებს თავიანთი ქცევით, მოქმედებით, ისინი ყველაფერში დადებითი მაგალითის მიმცემნი უნდა იყვნენ შვილებისათვის.

საოჯახო აღზრდის სწორად წარმართვისათვის აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს ოჯახური გარემო, ოჯახის ეკონომიკური მდგომარეობა, მემკვიდრეობა, ოჯახის ცხოვრების წესების ტრადიცია, რადგან ეს ფაქტორები მნიშვნელოვნად განაპირობებენ სხვადასხვა ოჯახებში აღზრდილობის განსხვავებულ შედეგებს.

ოჯახის წინაშე ბავშვისა და მოზარდის აღზრდა-განვითარებაში შემდეგი მიზანი და ამოცანებია დასახული: 1. შექმნას მაქსიმალური შესაძლებლობები ინდივიდის აღზრდისა და განვითარებისათვის; 2. უზრუნველყოს ადამიანის სოციალური-ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური დაცვა; 3. გადასცეს ოჯახის შექმნისა და შენარჩუნების, ოჯახში ბავშვების აღზრდისა და უფროსებთან დამოკიდებულებების გამოცდილება; 4. ჩაუნერგოს ბავშვებს სასარგებლო, საჭირო უნარ-ჩვევები, როგორც საკუთარი თავის, ისე ახლობლების დახმარებისათვის; 5. განუვითაროს და შეამეცნიეროს საკუთარი ღირსებისა და საკუთარი „მე“-ს ფასეულობები.

მომავალი თაობის ზნეობრივი სახის მაფორმირებელი პედაგოგიური გარემოს შექმნაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მშობელთა პედაგოგიური განათლება.

ლია მენტეშავილი - Профессор Тбилисского учебного университета

თამარ ჯანგულაშვილი - Ассистент профессор Тбилисского учебного университета

Воспитательные функции семьи

Резюме

Неизмеримо велика роль семьи в воспитании детей и подростков. В формировании нравственности подрастающего поколения большую роль играют родители. Своим поведением, своими поступками они должны служить положительным примером для своих детей.

Для правильного развития семейного воспитания необходимо учитывать семейную среду: её экономическое положение, наследственность, традиции, так как эти факторы в значительной степени определяют различные результаты воспитания в разных семьях.

В семье, в воспитании и развитии подростков, должны быть намечены следующие задачи: 1) создать максимальные возможности для воспитания и развития индивидуума, 2) обеспечить его социально-экономическую и психологическую защиту, 3) передать детям опыт создания и сохранения семьи, а также воспитания детей и их отношения к старшим, 4) привить полезные и необходимые навыки оказания помощи как себе самому, так и близким или незнакомым людям, 5) развить и помочь осознать чувство собственного достоинства и ценность собственного «я».

В создании педагогической среды, формирующей нравственность подрастающего поколения, значительную роль играет педагогическое образование родителей.

Lia Menteshashvili – Tbilisi Teaching University, Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor

Tamar Jangulashvili – Tbilisi Teaching University, PhD Student, Assistant Professor

Educational Function of the Family

Summary

The role of family is extremely high in the complete upbringing of the children and adults. In the family the parents with their behavior, activities contribute greatly to the creation of the moral environment of the future generation. They must be an example in everything for their children.

For managing the family education properly the family environment, economic condition, heritage, traditions of family's life rules are necessary to be considered, because these factors greatly consider the different results of upbringing in various families.

The family is facing the following purposes and tasks while upbringing the child and adult:

Create the maximum opportunity for individual's upbringing and development;

Provide the individual's social-economic and psychological protection;

Share the experiences of family establishment and preservation, the children's upbringing and attitudes towards the parents in the family;

Implant useful, necessary skills and habits in children for both themselves and relatives' help;

Develop and perceive the values of own dignity and own "I".

Parents' pedagogical education plays an important role in creation of moral pedagogical environment of future generation.

ქეთევან კობრიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

პედაგოგიური პროფესიის თავისებურება

პედაგოგიური პროფესია ერთ-ერთი უძველესი და მასობრივი პროფესიაა, რომლის საგანი არის ადამიანი. ამიტომ, პედაგოგიური პროფესიის ძირითადი მიზანი ადამიანებთან ურთიერთობაა. პედაგოგი თავისი აქტივობის მიზნად ისახავს პიროვნების ჩამოყალიბებასა და გარდაქმნას და მოწოდებულია, მართოს მისი ინტელექტუალური, ემოციური და ფიზიკური განვითარება, ჩამოაყალიბოს მისი სულიერი სამყარო.

ზოგადი განათლების სისტემა დღეს საქართველოში, ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების შესაბამისად, მიზნად ისახავს შექმნას ხელსაყრელი პირობები ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების მატარებელი, თავისუფალი პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის, რომ მოზარდმა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის კედლების დატოვების შემდეგ შეძლოს ქვეყნის ინტერესების, ტრადიციებისა და ღირებულებების მიმართ საკუთარი პასუხისმგებლობის გააზრება, ბუნებრივი გარემო პირობების შენარჩუნება და დაცვა, ტექნოლოგიური თუ სხვა ინტელექტუალური მიღწევების ეფექტიანად გამოყენება, ინფორმაციის მოპოვება, დამუშავება და ანალიზი, დამოუკიდებლად ცხოვრება, გადაწყვეტილების მიღება, იყოს შემოქმედი, თავად შექმნას ღირებულებები და არ იცხოვროს მხოლოდ არსებულის ხარჯზე, საკუთარი შესაძლებლობებისა და ინტერესების უწყვეტი განვითარება მთელი ცხოვრების განმავლობაში და მათი მაქსიმალური რეალიზება, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთ; კომუნიკაცია ინდივიდებთან და ჯგუფებთან; იყოს კანონმორჩილი და ტოლერანტი მოქალაქე. სწორედ ამიტომ, მოზარდის ზემოთ მოცემული უნარ-ჩვევების განვითარებისათვის, სახელმწიფომ შეიმუშავა და დანერგა:

ზოგადი განათლების პოლიტიკა და კანონმდებლობა;

ზოგადსაგანმანათლებლო სასკოლო სისტემა;

ზოგადსაგანმანათლებლო სასკოლო სისტემის რეგულირებისა და ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები;

ეროვნული სასწავლო გეგმა;

მაგრამ, ჩვენი აზრით, განსაკუთრებული როლი და მისია ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების განხორციელების საქმეში ეკისრება სწორედ ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის მასწავლებელს, პედაგოგს.

პედაგოგიური პროფესია მუდმივად იწვევდა და იწვევს საზოგადო ინტერესსა და ყურადღებას, როგორც ჩვენს ქვეყანაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ. ოცდამეერთე საუკუნის დასაწყისში ყველა პროფესია და მათ შორის პედაგოგიური პროფესია, საზოგადოებრივი დაკვირვებისა და კრიტიკული შეფასების საგანი კვლავ გახდა, რადგან ამ ეპოქამ დღის წესრიგში დააყენა გლობალიზაციასთან დაკავშირებული ახალი მოთხოვნები, რომელიც შეეხო როგორც მთლიანად განათლების სფეროს, ისე მასწავლებლებს. ამიტომ შეიქმნა „მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი“, რომელიც განსაზღვრავს მასწავლებლის პროფესიულ ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს, მასწავლებლის პროფესიულ ღირებულებებსა და ვალდებულებებს. იგი მიზნად ისახავს ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლისა და სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებას. სტანდარტი აერთიანებს მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტებს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული ცალკეული საგნის მასწავლებლისათვის ზოგადი განათლების საფეხურის შესაბამისად. იგი შედგება 3 ნაწილისაგან: 1. განვითარებისა და სწავლის თეორიები; 2. სწავლება და შეფასება (სასწავლო გარემო, მოტივაცია და კომუნიკაცია, სასწავლო პროცესი, შეფასების მეთოდები, სწავლების სტრატეგია და მეთოდები); 3. პროფესიული გარემო (კოლეგებთან ურთიერთობა, თვითშეფასება და პროფესიულ განვითარებაზე ზრუნვა, სამართლებრივი ასპექტების ცოდნა);

ამ ტიპის პროფესიები ყოველთვის მოითხოვენ ადამიანებისგან სპეციალურ ცოდნას და უნარ-ჩვევებს რომელიმე დარგში. პედაგოგიური პროფესია მოითხოვს ორმაგ მომზადებას – ადამიანთმცოდნეობით და სპეციალურს. ჩვენი აზრით, ოცდამეერთე საუკუნის დამახასიათებელმა ცხოვრების კომპლექსურობამ და მიმდინარე სოციალურმა ცვლილებებმა ძალიან დიდი გავლენა

იქონია მასწავლებლის პროფესიულ როლზე. „ინფორმაციულ“ საზოგადოებაში მუშაობისა და ცოდნის ცვალებადი სახე, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გავლენა, პრაქტიკული სწავლების მნიშვნელობის აღიარება და სტანდარტების ამალეება დამატებით სირთულეებს სძენს მასწავლებლის პროფესიას. იმისათვის რომ ასეთ სწრაფად ცვალებად სამყაროს მომავალში ადვილად მოერგოს პედაგოგი, უნდა იყოს უფრო შემოქმედებითი და უნდა შეძლოს მოქნილად რეაგირება ახალ სიტუაციებში. იპოვოს რთული პრობლემების ახლებურად გადაჭრის გზები. გამოიჩინოს მეტი მოქნილობა ურთიერთობებში და კომუნიკაცია დაამყაროს როგორც ემოციურ, ასევე კოგნიტურ დონეზე. ანუ უნდა ჰქონდეს შემოქმედებითი გონება და კომპლექსური თვითშეგნება. სწორედ ამიტომ მიგვაჩნია, რომ სოციალურ ცვლილებებთან და ცოდნის ზრდის სწრაფ ტემპთან ფეხის აწყობა მაღალი პროფესიონალიზმის ერთ-ერთი აუცილებელი ფაქტორია.

შესაბამისად, პედაგოგიური პროფესიის თავისებურება ვლინდება ისეთ თვისებებში, როგორც არის მისი ჰუმანისტური, კოლექტიური და შემოქმედებითი ხასიათი.

პედაგოგიური პროფესიის ჰუმანისტური ფუნქცია. ისტორიულად პედაგოგიურ პროფესიას დაეკისრა ორი სოციალური ფუნქცია—ადაპტაციური და ჰუმანისტური. ადაპტაციური ფუნქცია გულისხმობს მასწავლებლის შეგუებას თანამედროვე სიციოკულტურულ მოთხოვნებთან, ხოლო ჰუმანისტური—მისი პიროვნულ-შემოქმედებითი ინდივიდუალობის განვითარებას.

ერთის მხრივ, ჩვენი აზრით, მასწავლებელი ამზადებს თვის აღსაზრდელებს კონკრეტული მომენტისათვის, გარკვეული სოციალური სიტუაციისათვის, საზოგადოების კონკრეტული მოთხოვნისათვის. მეორე მხრივ, კი იგი ობიექტურად რჩება კულტურის გამტარებლად და შემნარჩუნებლად, ისახავს რა მიზნად პიროვნების განვითარებას, როგორ კაცობრიობის კულტურის მთელი სიმდიდრის სინთეზს.

პედაგოგიური პროფესიის კოლექტიური ხასიათი. ამ ცნების ქვეშ, ფართო გაგებით, იგულისხმება სკოლის და საგანმანათლებლო დაწესებულების პედაგოგიური კოლექტივი. ხოლო უფრო ვიწრო გაგებით, იმ პედაგოგთა წრე, რომლებსაც უშუალო დამოკიდებულება აქვთ მოსწავლეთა ჯგუფთან ან ცალკეულ მოსწავლესთან.

კოლექტივის ესა თუ ის თვისებები ვლინდება პირველ რიგში მათი წევრების ხასიათში, მათ შრომისუნარიანობაში, ფსიქიკურ და ფიზიკურ განწყობაში. ასეთ მოვლენას ეწოდება კოლექტივის ფსიქოლოგიური კლიმატი.

პედაგოგიური პროფესიის შემოქმედებითი ხასიათი. იქედან გამომდინარე, რომ პედაგოგიურ აქტივობას გააჩნია არა მარტი რაოდენობრივი განზომილება, არამედ ხარისხობრივი მაჩვენებლები, მასწავლებლის შრომის შინაარსისა და ორგანიზაციის სწორად შეფასება შესაძლებელია მისი აქტივობისადმი შემოქმედებითი დამოკიდებულების განსაზღვრის შემთხვევაში. ამიტომ, შემოქმედების დონე, პედაგოგოს აქტივობაში, გამოხატავს დასმული მიზნების მისაღწევად მის მიერ გამოყენებული შესაძლებლობების ხარისხს.

პედაგოგის პიროვნების შემოქმედებითი პოტენციალი ყალიბდება მის მიერ დაგროვებული სოციალური გამოცდილების, ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიური და საგნობრივი ცოდნის, ახალი იდეების, უნარ-ჩვევების საფუძველზე, რომელიც იძლევა ორიგინალური გადაწყვეტილებების ნოვატორული ფორმების, მეთოდების მოპოვების და გამოყენების საშუალებას, ამით კი საკუთარი პროფესიული ფუნქციების შესრულების სრულყოფას. ჩვენი აზრით, მხოლოდ ერუდირებული და სპეციალური მომზადების მქონე მასწავლებელი, შექმნილი სიტუაციების ღრმა ანალიზის საფუძველზე, შემოქმედებითი წარმოსახვისა და აზრობრივი ექსპერიმენტის არსის გათვითცნობიერების გზით, შეძლებს იპოვოს მისი გადაჭრის ახალი, ორიგინალური გზები და ხერხები. მაგრამ გამოცდილება გვარწმუნებს, რომ შემოქმედება მოდის მხოლოდ მათთან და მხოლოდ მაშინ, როდესაც კეთილსინდისიერად ეპყრობი შრომას, მუდამ მისწრაფი პროფესიული კვალიფიკაციის ამალეებისაკენ, ავსებ ცოდნას და შეისწავლი საუკეთესო მასწავლებლებისა და სკოლის გამოცდილებებს. პედაგოგიური შემოქმედების გამოვლინების არე განისაზღვრება პედაგოგიური მოღვაწეობის ძირითადი კომპონენტების სტრუქტურით და მოიცავს პრაქტიკულად ყველა მის მხარეს: დაგეგმვას, ორგანიზაციას, რეალიზაციას და შედეგების ანალიზს.

თანამედროვე სამეცნიერო ლიტერატურაში პედაგოგიური შემოქმედება ცნობიერდება, როგორც პედაგოგიური ამოცანების გადაჭრის პროცესი ცვალებად გარემოში. მიმართავს რა მასწავლებელი უამრავი რაოდენობის ტიპური და არასტანდარტული ამოცანების გადაჭრას, ჩვენი აზრით, ის ისევე როგორც სხვა ნებისმიერი მკვლევარი, აგებს თავის აქტივობას ევრისტიკული ძიების ზოგადი წესების შესაბამისად: პედაგოგიური სიტუაციის ანალიზით, შედეგის პროექტირებით, საჭირო საშუალებების ანალიზით, მიღებული მონაცემების შეფასებით, ახალი ამოცანების ფორმულირებით.

მაგრამ პედაგოგიური აქტივობის შემოქმედებითი ხასიათი არ შეიძლება დავიყვანოთ მხოლოდ პედაგოგიური ამოცანების გადაჭრამდე, ვინაიდან სწორედ ამ ახლის ძიების დროს, შემოქმედებითი მოქმედების დროს, ერთ მთლიანობაში ვლინდება მასწავლებლის შემეცნებითი, ნებისყოფითი, ემოციური, მოტივაციური და მომთხოვნელობითი კომპონენტები. მიუხედავად ამისა, ჩვენი შეხედულებით, სპეციალურ ამოცანათა გადაჭრა, რომელიც მიმართულია შემოქმედებითი აზროვნების, რომელიმე სტრუქტურული კომპონენტის განვითარებაზე, წარმოადგენს მასწავლებლის პიროვნების შემოქმედებითი პოტენციალის უმნიშვნელოვანს პირობასა და უმთავრეს ფაქტორს.

თუ მასწავლებელმა, მომავალი საზოგადოების წევრები მომავალი, ცხოვრების სირთულეებისათვის უნდა მოამზადოს, მაშინ პირველ რიგში, თავად უნდა შეძლოს მათთან გამკლავება. უნდა განვიითაროს კომპლექსურ და მომთხოვნ გარემოში სტრესის გარეშე მუშაობის უნარ-ჩვევები, მაქსიმალურად უნდა გამოიყენონ პიროვნული და პროფესიული განვითარების შესაძლებლობები. ამიტომ მართებულად მიგვაჩნია, გავანალიზოთ ჯგუი თერნბული ნაშრომი „პროფესიონალი მასწავლებლის 9 მახასიათებელი“, სადაც ის აღწერს იმ 9 მახასიათებელს, რომლიდანაც უნდა დაიწყოს „ახალი“ პროფესიონალიზმის შენება და რომელიც ოცდამეერთე საუკუნის მოთხოვნებს უპასუხებენ. ეს მახასიათებლები პიროვნული განვითარების ასპექტებია და პროფესიული განვითარების მყარ საფუძველს ქმნიან. საჭიროა ვიცოდეთ, როგორ უნდა განვიითაროს მასწავლებელმა აზროვნებისა და ქცევის ისეთი მახასიათებლები, რომლებიც დაწესებული პროფესიული სტანდარტების მიღწევაში დაეხმარება.

ჯგუი თერნბულს, მახასიათებლები (უნარებისა და ცნობიერების განვითარების ასპექტები), რომლებიც ქმნიან პროფესიონალიზმის საფუძველებს დაჯგუფებული აქვს 3 ნაწილად და ეს 3 ნაწილი ერთმანეთს ეფუძნება. ესენია:

ნაწილი 1

მახასიათებელი: ფიქრი საკუთარ თავზე;

მახასიათებელი: საფუძველი თავდაჯერებული მუშაობისათვის;

მახასიათებელი: სტრესის დამლევა;

მახასიათებელი: დროის განაწილება;

ნაწილი 2

მახასიათებელი: ორმხრივი ნდობის ჩამოყალიბება;

მახასიათებელი: ყურადღებით მოსმენა;

მახასიათებელი: გავლენიანი მოქმედება;

ნაწილი 3

მახასიათებელი: ლიდერის გავლენიანი ქცევის ფორმები;

მახასიათებელი: გავლენის სფეროს გაფართოება ;

მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული ნაშრომი არაერთ, ჩვენთვის საინტერესო, კითხვაზე გვაწვდის პასუხს და გვთავაზობს პრაქტიკული უნარ-ჩვევებისა და სტრატეგიების შემუშავების გზებს, რაც დიდ დახმარებას გაგვიწევს ჩვენს პროფესიულ სრულყოფაში.

გარდა ამისა, დაგვეთანხმებით, რომ პროფესიონალი მასწავლებელი, ზედმიწევნით კარგად უნდა ფლობდეს და პრაქტიკულადაც ახორციელებდეს მის პედაგოგიურ საქმიანობაში

„მასწავლებლის პროფესიული ეთიკის კოდექსს“, რომელიც ადგენს ზოდატარებულ მანათლებლო დაწესებულების მასწავლებლის პროფესიული ქცევის წესებს, რომლითაც ფასდება მასწავლებლის პროფესიული კომპეტენტურობის ხარისხს და რომელთა დაცვა მასწავლებელს მოსწავლეების, მშობლების, მასწავლებლებისა და სკოლაში დასაქმებული სხვა პირების მიმართ მოეთხოვება.

დღეს, როცა საზოგადოებაში ახალმა სოციალურმა ტენდენციებმა იჩინა თავი, ადგილობრივი და გლობალური ცვლილებების ფონზე, მასწავლებლებზე არის დამოკიდებული ის, თუ რამდენად წარმატებული იქნება სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ. ამიტომ ასევე აუცილებლად მიგვაჩნია, ის ძირითადი კომპეტენციები, რომლებიც აღწერენ მასწავლებლისათვის აუცილებელ უნარებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლების დასაწერად. წარმოდგენილია 15 კომპეტენცია და გაყოფილია 4 ჯგუფად. თითოეული ჯგუფი მოიცავს ინფორმაციას იმ კითხვებისა და საკითხების შესახებ, რომლებსაც მასწავლებლები დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების სწავლების დანერგვისას წააწყდებიან:

სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ: რა ვიცი და როგორ გვესმის?

სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლებას კლასსა და სკოლაში;

სწავლისა და სწავლების აქტივობები, რომლებიც პარტნიორობის ჩართულობით, ხელს უწყობენ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლებას;

სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ: მონაწილეობაზე დამყარებული მიდგომების განხორციელება და შეფასება;

არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ მასწავლებლის პროფესიული მზადყოფნა პედაგოგიკაში წარმოდგენილია მისი ფსიქოლოგიური, ფსიქოფიზიოლოგიური და ფიზიკური თავისებურებებით და არანაკლებ მნიშვნელოვანი – მისი თეორიული და პრაქტიკული მომზადების დონით. ამიტომ, აუცილებლად მიგვაჩნია საფუძვლიანად იქნას განხილულ და პრაქტიკულად დანერგილი, პედაგოგიკაში შემუშავებული, მასწავლებლის პროფესიოგრამა, რომელიც ასახავს თავად ამ პროფესიის და მასწავლებლის ინვარიანტულ, იდეალამდე აყვანილ პარამეტრებს. ეს არის მასწავლებლისადმი წაყენებული სამი ძირითადი მოთხოვნა:

მას აუცილებლად უნდა გააჩნდეს ზოგადმოქალაქეობრივი თვისებები;

მისი პროფესიის სპეციფიკური თავისებურებების;

საგნის ღრმა ცოდნა და სათანადო უნარ-ჩვევები.

რადგან ცოდნის ტრანსლირების გარდა, მასწავლებელს პიროვნების ფორმირების უმაღლესი მისიაც აკისრია, ის უნდა იყოს ადამიანში ადამიანის დამმკვიდრებელი. მას უნდა ახასიათებდეს:

მაღალი მოქალაქეობრივი პასიხისმგებლობა და სოციალური აქტივობა;

უდიდესი სიყვარული ბავშვებისადმი, საჭიროების შემთხვევაში, მათთვის საკუთარი ბედნიერების შეწირვის ფასადაც;

ნამდვილი ინტილიგენტობა, სულიერი კულტურა, სხვებთან ერთად მუშაობის სურვილი და მზადყოფნა;

მაღალი პროფესიონალიზმი, სამეცნიერო-პედაგოგიური აზროვნების ინოვაციური სტილი, ახალ ფასეულობათა მიმართ შემოქმედებითი გადაწყვეტილებების მიღება;

მუდმივი თვითგანათლების მოთხოვნილება;

ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობა, პროფესიული შრომისუნარიანობა.

მასწავლებლის პროფესიოგრამაში წამყვანი ადგილი მის პიროვნულ მიმართულებას ეთმობა, რომელიც სამ ძირითად კომპონენტს შეიცავს, ესენია: სოციალურ-ზნეობრივი, პროფესიულ-პედაგოგიური და შემეცნებითი. ვფიქრობთ, რომ მასწავლებლის სოციალურ-ზნეობრივი მიმართულების განმსაზღვრელია მისი რწმენა, რომელიც თავის მხრივ, განსაზღვრავს მისივე სოციალურ მოთხოვნილებებს, მორალურსა და ფასეულობათა ორიენტაციას, საზოგადოებრივი მოვალეობებისა და მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის გრძნობას. მასწავლებლის სოციალურ

აქტივობასაც მისი იდეური რწმენა უდევს საფუძვლად. სწორედ ამიტომ ითვლება მასწავლებლის რწმენა ყველაზე დიდ საზომად მისი დახასიათებისათვის.

მიგვაჩნია, რომ განსაკუთრებული მნიშვნელობა მასწავლებლის პიროვნულ სტრუქტურაში, ენიჭება მის პროფესიულ-პედაგოგიურ მიმართულებას, რადგან იგი საფუძვლად უდევს ყველა პროფესიულად მნიშვნელოვან პიროვნულ თვისებას. იგი განსაზღვრავს მასწავლებლის ინტერესს პედაგოგიური პროფესიისადმი, მის პედაგოგიურ მოწოდებას. პედაგოგიური მოწოდება კი უღრმავებს მასწავლებელს სიყვარულსა და პატივისცემას თავისი პროფესიის მიმართ, რწმენას საკუთარ შესაძლებლობებში იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მასწავლებელს აკლია თეორიულ მომზადება. ფაქტია, რომ პიროვნების შემეცნებითი მიმართულების საფუძველი მისი სულიერი მოთხოვნილებები და ინტერესები წარმოადგენენ. მასწავლებლისათვის ეს არის მისი ცოდნისადმი დამოკიდებულება, თვითგანათლება. ამიტომაც, მიგვაჩნია, რომ სწორედ მათი საშუალებით არის შესაძლებელი თავად პროფესიული სრულყოფაც, პროფესიისა და საქმისადმი სიყვარულით მიდგომა.

მასწავლებლის შემეცნებითი მიმართულების დახასიათებისათვის მნიშვნელოვანია მისი სამეცნიერო-პედაგოგიური აზროვნების კულტურა. ფაქტია, რომ გარკვეულ საგანთან დაკავშირებით მეცნიერებისადმი სათანადო დამოკიდებულებასთან ერთად მისი პროფესია მოითხოვს პედაგოგიური მეცნიერებისა და პედაგოგიური ფსიქოლოგიის თანამედროვე პრობლემათა გადაჭრასა და სისტემატურ თვალთახედვას.

ამ სტატიით შევეცადეთ, შეძლებისდაგვარად მოკლედ შევხებოდით ყველა იმ თავისებურებას, რომელიც პედაგოგის ურთულეს პროფესიას განსაზღვრავს და რომლის ცონასაც უდიდესი თეორიული თუ პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს პედაგოგის მიერ მოზარდი თაობის განათლების ეროვნული მიზნების შესაბამისად ჩამოყალიბების საქმეში.

ლიტერატურა:

1. ი.ბასილაძე; ქ.მოწენიძე „მასწავლებლის პედაგოგიური ხელოვნება“. 2008 წელი.
2. ჯგეი თერნბული „პროფესიონალი მასწავლებლის 9 მახასიათებელი“. 2009 წელი.
3. პიტერ ბრეტი; პასკალ მომპონტ-გელარდი; მარიაEელენა სალემა „მასწავლებელთა კომპეტენციების ჩარჩო“. 2009 წელი
4. www.mes.gov.ge „ეროვნული და საერთაშორისო სამართლებრივი აქტები მასწავლებლებისათვის“ (117 გვ)
5. ვ.სლასტენინი „პედაგოგიკა“ 2000წ. რუსულად.
6. „მასწავლებლის პროფესიული ეთიკის კოდექსი“. 2010 წელი, ბრძანება №57/ნ.
7. www.pedagogika.ge

რეზიუმე:

ზოგადი განათლების სისტემა დღეს საქართველოში, ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების შესაბამისად, მიზნად ისახავს შექმნას ხელსაყრელი პირობები ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების მატარებელი, თავისუფალი პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის. ამიტომ, სახელმწიფომ შეიმუშავა და დანერგა: ზოგადი განათლების პოლიტიკა და კანონმდებლობა; ზოგადსაგანმანათლებლო სასკოლო სისტემა; ზოგადსაგანმანათლებლო სასკოლო სისტემის რეგულირებისა და ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები; ეროვნული სასწავლო გეგმა, მაგრამ მთავარი მისია ეროვნული მიზნების განხორციელებაში ეკისრება სწორედ მასწავლებელს. ოცდამეერთე საუკუნის დამახასიათებელმა ცხოვრების კომპლექსურობამ და მიმდინარე სოციალურმა ცვლილებებმა ძალიან დიდი გავლენა იქონია მასწავლებლის პროფესიულ როლზე. „ინფორმაციულ“ საზოგადოებაში მუშაობისა და ცოდნის ცვალებადი სახე, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გავლენა, პრაქტიკული სწავლების მნიშვნელობის აღიარება და სტანდარტების ამღვლელობა დამატებით სირთულეებს სძენს მასწავლებლის პროფესიას.

პედაგოგიური პროფესია მოითხოვს ორმაგ მომზადებას – ადამიანთმცოდნეობითს და სპეციალურს. პედაგოგიური პროფესიის თავისებურება ვლინდება ისეთ თვისებებში, როგორც

არის მისი ჰუმანისტური, კოლექტიური და შემოქმედებითი ხასიათი. იმისათვის რომ ასეთ სწრაფად ცვალებად სამყაროს მომავალში ადვილად მოერგოს პედაგოგი, უნდა იყოს უფრო შემოქმედებითი და უნდა შეძლოს მოქნილად რეაგირება ახალ სიტუაციებში. უნდა განვიითაროს კომპლექსურ და მომთხოვნ გარემოში სტრესის გარეშე მუშაობის უნარ-ჩვევები, მაქსიმალურად უნდა გამოიყენონ პიროვნული და პროფესიული განვითარების შესაძლებლობები. უნდა ფლობდეს იმ ძირითადი კომპეტენციებს, რომლებიც აღწერენ მასწავლებლისათვის აუცილებელ უნარებს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებების შესახებ სწავლების დასაწერად.

Ketevan Kokhreidze - Akaki Tsereteli State University, doctorant

Peculiarities of Pedagogical Profession

Resume

Nowadays the system of general education in Georgia in accordance with national goals of education aims at creating convenience conditions to raise an independent person with national as well as common to all humankind values. To achieve the goals the government developed and introduced the following issues: policy of general education and legislation; system of schooling providing general education and curriculums but the main mission in implementing the national goals is given to a teacher. The role of a teacher is greatly influenced by the peculiarities of XXI century and current social changes. The profession of a teacher is getting more difficult due to unstable society saturated with information. Informational and communicational technologies along with accrued standards of teaching added extra difficulties to the profession of a teacher.

Profession of a teacher requires double preparation – general human studies and special. The peculiarities of a pedagogical profession involve tolerance, collectiveness, and creativeness. Rapid changes in the society make it necessary for a teacher to be more creative and flexible to easily adapt new situations. S/he needs to be able to work in demanding situations without stress, s/he needs to systematically upgrade professionally as well as personally. S/he has to have the major competences necessary for a teacher to raise awareness in their students about democratic citizenship and human rights.

Кетеван Кохреидзе - Государственный университет Акакия Церетели, докторант

Особенность педагогической профессии

Резюме

Система общего образования на данном этапе в Грузии, в соответствии с целями общего образования, ставит своей целью создать соответствующие условия для создания свободной личности. Поэтому государство разработало и внедрило политику и законодательство всеобщего образования:

- всеобщую школьную систему;
- механизмы регулирования и обеспечения качества общей школьной системы;
- национальный учебный план;

Но главная миссия в осуществлении национальных целей ложится именно на преподавателя.

Темп жизни века и текущие социальные изменения очень большое влияние оказали на профессиональную роль учителя, ибо педагогическая профессия требует двойную подготовку – человекознания и специального. Особенность педагогической профессии проявляется в таких качествах как его гуманность, чувство коллективности и творческие навыки.

Современный педагог должен проявлять гибкость в созданных ситуациях, он должен развить в себе навыки деятельности без стресса, максимально использовать возможности личного и профессионального развития.

Профессиональная готовность педагога представлена его психологическими, психофизиологическими и физическими особенностями и не менее значительным – его теоретической и практической подготовкой. Поэтому, считаем необходимым, чтоб он владел разработанной в педагогике профессиограммой, который отражает эту профессию и инвариантные параметры учителя.

რამაზ ხაჭაპურიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ბავშვის აღზრდის ხალხური ტრადიციები და საგანი ანთროპოლოგია

ნებისმიერი ეთნოსის კულტურა მის მიერვე შექმნილ და ასევე სხვა ეთნოსებთან ურთიერთობის პროცესში მიღებულ კულტურულ ფასეულობათა ერთობლიობას წარმოადგენს.

საზოგადოებრივი და საოჯახო ყოფის შესწავლის დროს უმნიშვნელოვანესია პიროვნების საზოგადოებრივი მდგომარეობისა და საოჯახო ურთიერთობის საკითხები. აღზრდის სისტემის არსი ყველა დროსა და ქვეყანაში, საკუთარი, რელიგიურ-კულტურული ცხოვრების დონიდან, საზოგადოებრივი მოწმობის წესიდან გამომდინარეობდა.

საქართველოში, როგორც უძველეს ქრისტიანულ ქვეყანაში ბავშვთა აღზრდა ლოგიკურად ქრისტიანულ ღირებულებებს უნდა ეყრდნობოდეს. ქრისტიანული ანთროპოლოგია განსაკუთრებულ ადგილს უთმობს სულისა და სხეულის ურთიერთქმედების ახსნას. იგი ადამიანს განიხილავს ერთარსებად, სადაც ერთობლიობაშია სულიერი და ბიოლოგიური საწყისი, ერთად არის წარმოდგენილი სულიერი და ბიოლოგიური ცხოვრება. სული და სხეული ადამიანის ორი ნაწილი კი არ არის, არამედ ორი ასპექტი მისი ურთიერთმიმართებისა. ადამიანი შექმნისთანავე დაკავშირებულია როგორც ამქვეყნიურ სამყაროსთან, ისე ღმერთთან.

ადამიანის დაბადების, მისი სულიერი და ფიზიკური განვითარების შესახებ მომდგრებაში ანუ ანთროპოლოგიაში შესანიშნავი ადგილი უჭირავს დიდი ქრისტიანი მამის ღვთისმეტყველ გრიგოლ ნოსელის თხზულებას "კაცისა შესაქმნისათვის".

ბავშვის აღზრდის ქართულ წესებზე ზოგადი მინიშნებები უძველეს ქართულ საისტორიო და მხატვრულ ტექსტებშიც მოიძებნება. აღზრდასთან დაკავშირებული პედაგოგიური იდეები გვხვდება „ვეფხისტყაოსანში“, უფრო გვიან სულხან-საბასთან და გურამიშვილთან.

ბავშვის აღზრდის განსაკუთრებული სისტემა ჰქონდა შემუშავებული ქართველ ხალხს. საქართველოს ყველა კუთხეში დიდი ზეიმით აღნიშნავდნენ ვაჟის დაბადებას, რადგან ის გვარის გამგრძელებელი იყო საქართველოში. სიხარულს გამოხატავდნენ იმის გამოც, რომ ვაჟის დაბადებით ოჯახში კერა არ ჩაქრებოდა. ყურადღება ექცეოდა როგორც ფიზიკურ, ისე სოციალურ აღზრდას.

ბავშვის დაბადება-აღზრდასთან დაკავშირებით ზრუნვა დედის ფეხმძიმობიდან იწყება.

ქორწინება და შვილების აღზრდა ადამიანის სასიცოცხლო ბუნებრივი მოთხოვნილებაა, რადგან მყარი ოჯახი ერის იმედია, ქვეყნის დასაყრდენია და, რადგან ეს ასეა, ცდილობდნენ ყოველთვის მშვიდი, ლამაზი და ჯანსაღი ოჯახი შეექმნათ. მართლაც, ოჯახის შექმნა ქართველი კაცისთვის ბედნიერება იყო, ვინაიდან საფუძველი ეყრებოდა "შვილიანობას, გვარის გამრავლებას".

საქართველოს ყველა ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მხარეში ბავშვის საწოლი აკვანი იყო. დღეს აღიარებულია, რომ ქართველთათვის ბავშვის ეს საწოლი ტრადიციული არ იყო. ის გვიან საუკუნეებში აღმოსავლეთიდან შემოვიდა, რადგან უაღრესად პრაქტიკული იყო. მის არაქართულ წარმომავლობაზე ზემოთ დასახელებული ტერმინებიც (შიბაქი, არტახი) მეტყველებენ. არტახები ზღუდავდა ბავშვის ნორმალურ განვითარებას, უბრტყელებდა თავს და მენჯს. ქართულ ფრესკებზე გამოსახული ბავშვის საწოლი საერთოდ არ ჰგავს თანამედროვე აკვანს. არტახების გარეშე იზრდებოდა ბავშვი ხევსურეთში, რაც ერთ-ერთი დამადასტურებელი მოწმობაა აკვნის არაქართული წარმომავლობის შესახებ-ხევსურეთმა ხომ ძალიან ბევრი ქართული ეთნოგრაფიული რელია ბოლო დრომდე შემოინახა. ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული ის "საკვნო სიმღერები", რომლებსაც ქართველი დედები დაბადებიდანვე ასმენინებდნენ პატარებს. "იავნანას" სიტყვები და მელოდია ბავშვის გრძნობებზე მოქმედებდა, ამშვენებდა მას. მეცნიერები "იავნანას" ქალღვთაება "ნანას" კულტს უკავშირებენ. აღნიშნავენ, რომ ქრისტიანობის გავრცელების შემდეგ, იავნანა რომელიც ღვთაება ნანას სადიდებელ საგალობელს წარმოადგენდა, დღემდე, რა თქმა უნდა, სახემეცვლილი შემორჩა ქართულ ყოფას. საყურადღებოა, რომ "იავნანას" დღემდე მღერაინ შავშელ-იმერხვეელები.

ქართველები ბავშვებს პატარაობიდანვე აჩვენებდნენ ტრადიციებს, წეს-ჩვეულებებს. ბავშვის აღზრდის ერთიანი სისტემის პარალელურად საქართველოს ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მხარეებს

რიგი თავისებურებანიც ახასიათებდა. მაგალითად, მთებში ძალიან დიდ ყურადღებას უთმობდნენ სხვადასხვაგვარ ფიზიკურ ვარჯიშებს და საბრძოლო თვისებების განვითარებას, რაც, უპირველეს ყოვლისა, განპირობებული იყო მთის რეგიონების საზღვრისპირეთში მდებარეობით, მოსალოდნელი თავდასხმებით.

საქართველოს ყველა მხარეში წინ იყო წამოწეული შრომითი აღზრდა. ამ მხრივ თავისებურებები ახასიათებდა მთისა და ბარის ეთნოგრაფიულ მხარეებს, რაც, ბუნებრივია, მთისა და ბარის ბუნებრივ-გეოგრაფიული და სამეურნეო-ეკონომიური პროფილით იყო განპირობებული.

მშობლები 5-6 წლის ასაკიდანვე ბავშვებს შრომას აჩვენებენ. დედას გოგონა ჰყავდა გვერდით ამოყენებული, მამას-ვაჟი. პირველს თუ ძირითადად საოჯახო საქმეებს აჩვენებდნენ, მეორეს - სხვადასხვა სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოს, მეცნიერებს აღნიშნული აქვთ, რომ საქართველოს მთაში ვაჟს მამაკაცები არ აგრძნობინებდნენ ბავშვობას, ის თითქმის გათანაბრებული იყო უფროსებთან, ამავე დროს, მთაში ვაჟებს, პირველ რიგში, იარაღის ხმარებასა და ბრძოლის წესებს ასწავლიდნენ, მრავალშვილიან ოჯახებში გაზრდილმა ბავშვებმა უკვე იცოდნენ ბავშვის მოვლა, ასეთ ოჯახებში ფაქტობრივად უფროსი ბავშვები ასაკით მომდევნო თავიანთ და-ძმებს ზრდიდნენ.

ბავშვის აღზრდის სისტემაში ხალხურ თამაშებს მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა. ბევრ თამაშში წარსული ცხოვრების სურათები იყო გაცოცლებული. ხალხური თამაშები ხელს უწყობდნენ ბავშვის როგორც ფიზიკურ, ისე გონებრივ განვითარებას. რაც მთავარია სათამაშოს ბავშვები თვითონვე აკეთებდნენ. ქართველ ეთნოგრაფებს საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში ათეულობით სხვადასხვა თამაშობა აქვთ დაფიქსირებული, აღწერილი და შესწავლილი. მარტო მათი სახელწოდების ჩამოთვლაც კი შთამბეჭდავ სურათს ქმნის. ზოგიერთ თამაშს, მაგალითად, **წელახტს**, თავისუფალ დროს მოზარდებიც მისდევდნენ.

დიდი აღმზრდელობითი მნიშვნელობა ჰქონდა საღამოობით ნაშრომ-ნაღვაწი ადამიანების მიერ **ქართული ხალხური ცეკვებისა და სიმღერების შესრულებას**, მართალია, ქართული ხალხური ცეკვა და სიმღერა ყველა ხალხურ რელიგიურ დღეობაზე ტარდებოდა, მაგრამ ბავშვები, როგორც ერთს, ისე მეორეს, ყოველ საღამოს უბანში გამართული სახელდახელოდ მოწყობილი "ტაშვანდურების" დროს სწავლობდნენ, მაგალითად, ქართლში ასეთი საღამოების მოწყობა ხშირად სცოდნიათ და მას ძირითადად საცხოვრებელი სახლის ბანზე აწყობდნენ. სწორედ ამიტომაც იყო, რომ საქართველოში თითქმის ყოველი მეორე ოჯახი მღეოდა და ცეკვავდა. მათ შემოუნახეს ჩვენ ქვეყანას ტრადიციული სიმღერა-გალობა თუ ხალხური ცეკვის განუმეორებელი ილეთები. დროთა ვითარებაში ჯერ რადიოს, შემდეგ ტელევიზორის გაჩენამ ასეთი ტრადიცია დავიწყებას მისცა.

ბავშვის აღზრდისას ხალხური ტრადიციების შესწავლის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საუკუნეებ გამოვლილი თამაშობებს. ყოველივე ეს არაერთხელაა აღნიშნული არა მხოლოდ სპეციალურ სამეცნიერო ლიტერატურაში, არამედ ქართველ კლასიკოსებთანაც კი. მაგალითად, ვაჟა-ფშაველა წერდა: "მთელი თამაშობები, რომლითაც დღეს ბალები ერთობიან, წარსული კაცობრიობის სურათებია. დღეს ერთ დროს ცხოველი მოვლენა სათამაშოდ გადაქცეულა. ნაწილი თამაშობათა მოგვაგონებს ომიანობას, ძარცვას, გატაცებას, ტყვედ შეპყრობას, რომელთაც წინა დროში ცხოველი ძალა ჰქონდათ, დღეს კი მხოლოდ აჩრდილს წარმოადგენს იმისას, რაც სცოცხლობდა, რითაც ცხოვრება სულს იდგამდა" (ვაჟა-ფშაველა, „ივერია“, 1900).

საქართველოში გავრცელებული თამაშობებიდან აღსანიშნავია:

ლახტობანა, დაჭერობანა, ომობანა...

წრეში ბურთი/წრებურთი: ამ თამაშის პრინციპიც იყო "დაჭრა". წრებურთს უფრო გაზაფხულზე თამაშობდნენ, რადგან ამ პერიოდში იყო ბურთის გაკეთების საშუალება. ბურთს აკეთებდნენ საქონლის ბეწვისაგან, რომელსაც ის იცვლის გაზაფხულზე. ერთნი, რომელთაც შეხვდებოდათ "შაურიანის" ან "აბაზიანის" "არიოლი ან რემკა", ან რაიმე საგნის დანიშნული მხარე, იდგნენ წრეში, ხოლო მეორენი იდგნენ გარეთ. გარეთ მყოფნი ესროდნენ ბურთს წრეში მყოფთ და პირიქით. მოწინააღმდეგე მხარეები უნდა ცდილიყვნენ, რომ ნასროლი ბურთი დაეჭირათ და არ მოხვედროდათ. ვისაც ბურთი მოხვდებოდა, ის თამაშიდან "გავარდებოდა". რომელი მხარეც დამარცხდებოდა, იმ მხარეს "ფორა" დაედებოდა და წაგებული იქნებოდა;

რიკ-ტაფელა: ამ თამაშს, ისევე როგორც წრებურთს და ლახტობანას, ყველაზე მცირე ორი კაცი ითამაშებდა. რიკი იყო ცილინდრული ფორმის ფიგურა, ხოლო ტაფელა მოგრძო ჯოხი. თამაშის დროს უნდა გეცადა, როგორმე ჩაგედო ტაფელა წინასწარ შემოხაზულ წრეში. ამ თამაშის დროს შეიძლებოდა მსაჯიც ყოფილიყო თვალ-ყურის მიმდევნებლად და თამაშის წესების დასაცავად;

სროლობანა, დრახდრახობია: ამ თამაშების დროს მოთამაშეები დაიყოფოდნენ მოწინააღმდეგე მხარეებად. გაიფანტებოდნენ, დაემალებოდნენ ერთმანეთს და ამასთანავე დაემბდნენ ერთმანეთს "მოსაკლავად". თუ რომელიმე მოწინააღმდეგეს "წაასწრებდა" და ესროდა, მაშინ ეს მკვდარი თამაშიდან გამოითიშებოდა. და თუ "მოწინააღმდეგე ბანაკიდან სროლისას რომელიმე "მებრძოლი" დაიჭრა და ჭრილობა ხელს არ შეუშლიდა ბრძოლის განგრძობაში" ის თამაშს აგრძელებდა;

კუდურობია: ამ თამაშის დროს, იმ ადგილზე, სადაც თამაშობდნენ, ამოჭრიდნენ მიწას, სადაც ერთს უნდა ჩაეგდო რიკი და მას რომ არ ჩაეგდო, მეორე იდგა ტაფელათი და იგერიებდა მოწინააღმდეგის ნასროლს. თუ, დაუშვავთ, სამჯერ, ხუთჯერ, შვიდჯერ ან რამდენიც დათქმული იქნებოდა, გადაუგდებდი "რიკს" დაადებდი კუდს მოთამაშეს, რომელსაც სამი, ხუთი, ან რამდენიც დათქმული იქნებოდა, უნდა წასულიყო, დაუშვავთ, ორმოცდაათ ან ას მეტრზე, დაეჯინა მხრებზე ერთ-ერთი მოწინააღმდეგე და "კვატელე-კვატელას" ძახილით უნდა მოსულიყო ამოჭრილ ორმოსთან. ეს იყო გარკვეული ზეიმი გამარჯვებულისა.

კუკუმალლობანა: თამაშის მონაწილენი სხვადასხვაგვარად გაითვლიდნენ: "წითელი ვაშლი გაგორდა, შენ, თუ მე? თვალი და-ხუ-ჭე!" "ენკი-ბენკი სიკლისა, ენკი ბენკი და, გა-ვი-და!" "აკეხია-ბაკეხია, ბოლო ხტის, წითელი ვაშლი ვის უნდა, შენ, თუ მე? თვალი და-ხუ-ჭე!"

ასე გაითვლიდნენ იმდენჯერ, რამდენი ბავშვიც თამაშობდა და ის ვინც ბოლოს დარჩებოდა, იმას დაახუჭებდნენ. დანარჩენები დაიმალებოდნენ. შემდეგ ამ დამალულთაგან ერთ-ერთი დაიძახებდა: " როცა გითხრა ი, მაშინ გამოდი, როცა გითხრა ე, არ გამოხვიდე!" და როცა ყველა დაიმალებოდა, მაშინ დაიძახებდნენ: ი, ი, ი, ი და ის, ვინც დახუჭული იყო, დაუწყებდა ძებნას. ძებნის დროს შეიძლებოდა, სხვას მოესწრო.თუ დამალულთაგან უმრავლესობა მოასწრებდა "დასტუკებას", მაშინ იგივენი დაიმალებოდნენ ისევ, ოღონდ ამჯერად გათვლის გარეშე. თამაშის დროს შეიძლებოდა რამე ისეთი მომხდარიყო, რომ თამაში ჩაშლილიყო, შეიძლებოდა "დახუჭულს ჩუმად თვალი გაეპარებინა, ვინ სად იმალებოდა, თუ ამას რომელიმე შეამჩნევდა, დაიყვირებდა: "პაჟარია!" და მაშინ ხელახლა დაიწყებდნენ.

გართობა-თამაშობებიდან სამონადირეო ხასიათისად ითვლებოდა მგელობანა, კურდღლობანა და ქორობანა: მგელობანას თამაშის დროს გამოყოფილი იყო ერთი მგელი და დანარჩენი ბატები (ამ თამაშს ბატობანასაც ეძახიან.) აქედან ერთი იყო დედა ბატი, დანარჩენი შვილები. მგელი თამაშის დროს იყო ის, ვისაც მოუწევდა გათვლის დროს. გაყოფით კი ასე იყოფოდნენ: "ჩვენ ვთამაშობთ მგელობანას, პირველ მაისს ველით, ვინც პირველად გავა, ის იქნება მგელი".

მგელობანას თამაში უფრო მიზანშეწონილი იყო ტყისპირა ველზე, რადგან მგელი ტყეში დამალულიყო. დედა ბატი შვილებს დაუძახებდა: "ბატებო, ბატებო!" პასუხი იყო: "ბატონო, ბატონო!" დედა ეკითხებოდა: "სად ხართ?" "ტყეში"-იყო პასუხი. კითხვაზე – "რა გაცვიათ?", შვილები უპასუხებდნენ: - "ბაჩუჩები". შემდეგ დედა შეეკითხებოდათ: "რომ გაგლახოთ" უპასუხებდნენ: "გავჩუმიდებით". "რომ არა?" "ვიყვირებთ!" - იყო პასუხი და ამ ყვირილზე გამოვარდებოდა ტყიდან მგელი, რასაც დედა ბატი ამცნობდა შვილებს, რომლებიც დედისკენ უნდა გაქცეულიყვნენ. თუ დედასთან მისვლამდე მგელი რომელიმეს დაიჭერდა, მაშინ ის დაჭერილი იქნებოდა მგელი.

კურდღლობანას ან ნადირობიას თამაშის დროს ერთი იქნებოდა კურდღელი, ორი-სამი მემებარი, ერთი მომრეკი, დანარჩენი მონადირეები. ამ თამაშის დროს უნდა დაეჭირათ კურდღელი. მონადირეს შეიძლებოდა "ესროლა ხისგან გამოჭრილი თოფითაც".

აღდგომას და აღდგომის კვირაში თამაშობდნენ **კვერცხზე სროლას და კვერცხის დაგორებას**. დადებდნენ კვერცხს და რამდენიმე მეტრიდან ესროდნენ პატარა ქვას, ვინც გატეხდა კვერცხს, იმას დარჩებოდა.

რაც შეეხება **კვერცხის დაგორებას**, ამ დროს დააგროვებდნენ ორ, სამ და მეტ კვერცხს და ვისი კვერცხიც გაასწრებდა, ის რჩებოდა გამარჯვებული და ყველა კვერცხიც მისი იყო.

ზამთრობით კი ბავშვები ძირითადად თოვლში თამაშობდნენ. **სრიალებდნენ შინნაკეთი ციგებით, გუნდაობდნენ და თოვლის ბაბუას აკეთებდნენ. თამაშობდნენ ნახშირობიას, დედოფლობიანას, დედაშვილობიანას, მასწავლებლობიანას და სხვა** (დ. შავიანიძე, ოკრიბა, 2005 წელი, გვ.27-33).

აღნიშნული თამაშები დღეს მეტ-ნაკლებად დავიწყებას მიეცა, თუმცა ჯერ კიდევ რამდენიმე წლის წინ ჩავიწერეთ ქართველური დიალექტოლოგიის ინსტიტუტის თანამშრომლებმა სავსე ექსპედიციებში ყოფნისას. დღეს ბავშვთა უმრავლესობა ეზოში თამაშს კომპიუტერულ თამაშებს ამჯობინებს. ვფიქრობთ აღნიშნულ საკითხს ყურადღება უნდა მიაქციონ მშობლებმაც და მასწავლებლებმაც, რადგან კომპიუტერთან დროის არასწორი განაწილება უარყოფითად მოქმედებს ახალგაზრდების ჯანმრთელობაზე.

ჩვენ ქვეყანაში, რომელიც გამოირჩევა კუთხურ-ეთნოგრაფიული მრავალფეროვნებით, საჭიროა, განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს თითოეულ კითხეში ბავშვის აღზრდის არსებულ წესებს. ამ მხრივ, ვფიქრობთ, მნიშვნელოვანი იქნება საქართველოს სხვადასხვა კუთხეთა ეთნოგრაფიული მასალები და მათი ურთიერთმიმართება საგან ანთროპოლოგიაში.

ლიტერატურა

1. ანთროპოლოგია- მომავლის მეცნიერება?!, თბ., 2008
2. რ. თოფჩიშვილი, საქართველოს ეთნოგრაფია/ეთნოლოგია, თბ., 2006
3. ნ. კაპანაძე, ბავშვის აღზრდის ქართული ხალხური ტრადიციები, თბ., 1994
4. ნ. მინდაძე, ქრისტიანული ანთროპოლოგია და ქართველი ხალხის შეხედულებები ადამიანის შესახებ, თბ., 2008
5. თ. სახოკია, როგორ ვიზრდებოდით ძველად, თბ., 1955
6. ვაჟა-ფშაველა, გაზ. "ივერია", თბ., 1900
7. ქდსკი – ქართველური დიალექტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ფონდის მასალები (1994-2006)
8. დ. შავიანიძე, ოკრიბა, ქუთაისი, 2005

რეზიუმე

ქართული საოჯახო-საზოგადოებრივი ყოფის შესწავლაში განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონეა აღზრდის ხალხურ სისტემაში შემავალი წესები. საჭიროა დადგინდეს, თუ რამდენად ძლიერია ტრადიციის ძალა, როცა ცხოვრების შეცვლილმა მოთხოვნებმა ძველის ნაცვლად ბევრი ახალი მიმართულება დაამკვიდრა და ამის მიუხედავად დღესაც ნორმა აღიარებული ჭეშმარიტებანი: „ოჯახი პირველ დასაწყის სკოლად უნდა იქნეს მიჩნეული, სადაც ყოველ საღ და საფუძვლიან პედაგოგიურ ზომებს სრული თავისუფლება უნდა ჰქონდეს დათმობილი“.

იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო, გამოირჩევა კუთხურ-ეთნოგრაფიული მრავალფეროვნებით, საჭიროა, განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს საქართველოს თითოეულ კუთხეში ბავშვის აღზრდის არსებულ წესებს. ამ მხრივ, ვფიქრობთ, მნიშვნელოვანი იქნება საქართველოს სხვადასხვა კუთხეთა ეთნოგრაფიული მასალები და მათი ურთიერთმიმართება საგან ანთროპოლოგიასთან.

Рамаз Хачапуридзе –Государственный Университет им. Ак. Церетели, Научный департамент, Академический доктор истории

НАРОДНЫЕ ТРАДИЦИИ ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ И ПРЕДМЕТ АНТРОПОЛОГИЯ **Анотация**

Для изучения Грузинского родово-общественного быта особое значение имеет народные традиционные правила воспитания.

Нужно выяснить, во сколько сильны традиции, когда современны жизненные требования упрочили новые направления. Несмотря на это, до сегодняшних дней прочны общепризнанные истины: "Первоначальное образование ребенок получает в семье; педагогические методы должно основываться на свободных отношениях образования".

Грузия отличается местно-этнографическим многообразием, нужно тщательно изучить методы воспитания в каждой области Грузии. В этом отношении, думаем, важно сопоставить Грузинские этнографические материалы к предмету Антропологии.

Ramaz Khachapuridze – Akaki Tsereteli State University, Academic Doctorate of History

Folk Traditions of Child Upbringing and Subject Anthropology Sumari

The rules existing in the folk system of education has the exceptional meaning in studying of Georgian family and community life. It is necessary to determine, how strong is the power of tradition, when the necessities of changed life established many new destinations instead of the old ones. Despite of this its recognized as a true the professed sooths:"The family should be considered as the beginning of the school, where every common and comprehensive educational measures must have yielded full liberty."

Given that Georgia is characterized by angular and ethnographic diversity, it's necessary to pay special attention to child's care regulations, existing in every corner of Georgia. In this regard, we think that it will be important as ethnographic materials from different parts of Georgia and their relation to the subject Anthropology

ნინო სოხაძე, ლეილა აბზიანიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ფორმალური თავისებურებები და ახალგაზრდობა

ყველა ადამიანს გააჩნია თავისებურებები ანუ ინდივიდუალიზმი, რითაც ის თავის ინდივიდუალურობას და განსაკუთრებულობას ქმნის. ეს თავისებურებები ზოგი გენეტიკურია, ზოგიც კი ცხოვრების გზაზე შექმნილი. ადამიანს ყველა სხვა დანარჩენი ცოცხალი არსებისგან განსხვავებით აქვს ყოფიერებისადმი ანუ სინამდვილისადმი საკუთარი განცდა. ეს გამოიხატება ადამიანის ნებისმიერ ქცევაში. ამ თავისებურებებით შედის ის სხვა ადამიანებთან ურთიერთობაში და ამით შემოდის ადამიანის აზროვნებაში სხვა მე ანუ სხვა ადამიანი.

მოზარდის თავისებურებები ნელ-ნელა ყალიბდება.

ფროიდის მიხედვით ადამიანის საქციელს სამი ურთიერთმოქმედების ინსტანცია განაგებს: „იგი“ (Es), „მე“ (Ich), „ზე-მე“ (Uber-Ich). ეგდ ბიოლოგიურ მოთხოვნილებებს, ლტოლვას აღნიშნავს, მე ცნობიერების სფეროს, ხოლო ზე-მე ადამიანებთან ურთიერთობას და ყველაზე მეტად ზნეობაზე აგებს პასუხს.

ადამიანის საქციელს „მე“ განაგებს და ის ორად იყოფა. ერთი ბიოლოგიურ მოთხოვნილებებს იკმაყოფილებს ანუ „იგი“-ს და მეორე „ზე-მე“-ს ანუ ზნეობრივს. რა თქმა უნდა, „იგი“ და „ზე-მე“, ანუ ბიოლოგიური და ზნეობრივი ერთმანეთთან წინააღმდეგობაში არიან და ცნობიერში ვერ შედის და იდევენება, მაგრამ ისინი ყოველთვის ეძებენ გზას ცნობიერში შესაღწევად და ამას ახერხებენ, მაგრამ ინიღბებიან და ასე შენიღბულები ახდენენ თავიანთი ბინძური საქმიანობის რეალიზებას.

როგორ ავაცილოთ ეს ნიღაბი მოზარდს. მემკვიდრეულად რაღაც დოზით ეს ყველა ადამიანში დევს, მაგრამ გარემომ და აღზრდამ უნდა შეძლოს ნაკლები კონფლიქტი მოხდეს ბიოლოგიურსა და ზნეობრივს შორის, ანუ იგი-სა და ზე-მე-ს შორის. ადამიანს ყოველთვის ემინია საკუთარ თავთან მარტო დარჩენის და ის ყოველთვის გაურბის საკუთარ თავს. ის ვითომ „მოდური“ ცხოვრების ორმეტრიალში ებმება და იმით ივიწყებს ბევრ ადამიანურ თვისებებს. ამ შემთხვევაში ადამიანი ჰკარგავს ინდივიდუალურობას და ის ყველას ემსგავსება, არადა საკუთარი ინდივიდუალური და უნიკალური სახის ფორმირება შეადგენს ადამიანის ცხოვრების საზრისს.

მოზარდს მშობლები ხელმძღვანელობენ. აუცილებელია მოზარდს ბავშვობიდან ვასწავლოთ პრობლემებთან ბრძოლა. მზამზარეული სახით არ შეიძლება ყველაფერი ლანგარზე დავუდოთ. თითქოს ამით მათ ვეხმარებით. აუცილებლად პატარა ბავშვები უნდა ჩავთვალოთ პიროვნებებად, რომლებსაც ექნებათ ყველაფრის მიმართ პასუხისმგებლობის გრძნობა. ეს აუცილებელია იმისათვის, რომ ისინი არ გახდნენ უცხო პიროვნებები, რომლებიც ბევრნი არიან, ერთმანეთს გვანან და რომლებიც შემდგომში თავიანთი უსახურობის გამო ერთმანეთს და მთლიანად საზოგადოებას ტკენენ გულს.

თუ ასეთ ცხოვრებას არ შევარჩევთ უკვე მოზარდი ბევრი პრობლემის წინაშე დადგება: მას უკვე ან არ ჰყავს, ან ვეღარ შევლის, ან რცხვენია გზის მაჩვენებლის ყოლა და ის იგრძნობს თავს უცხოდ თავის ქვეყანაში და ოჯახში. მოზარდს სურს გაეცეს რეალობას და იწყებს სხვაგვარ ცხოვრებას. რომელიც მიუღებელია ადამიანისათვის და უშვებს საბედისწერო შეცდომას, იმიტომ რომ მან ისე გაიარა ბავშვური ცხოვრების გზა, რომ მშობლების და საზოგადოების დახმარებით შეცდომა არ დაუშვია.

ან, მეორეს მხრივ, უფრო მოხერხებული მოზარდი ადამიანი ილუზიებს აფარებს თავს, უსიამოვნო ჭკმარტივებას ივიწყებს. ასეთი ადამიანები ადვილად ერგებიან თანამდებობებს. ამ თანამდებობებზე ისინი ნაკლებად ფიქრობენ სხვებზე, ავიწყდებათ მეგობრობა, ურთიერთობა და ეს მიაჩნიათ თავიანთი ცხოვრების საზრისად. ისინი ერგებიან ყველას და ყველაფერს, ყველაფერზე იცინიან და და ასე ყოველ წამს შეუძლიათ ყველაფერზე იცინონ. არ არსებობს ერთი და განუმეორებელი, არიან მასიური და მასობრივი ადამიანები.

კაცობრიობისათვის მარადიული პრობლემა არის სიკეთისა და ბოროტების პრობლემა. როგორ ყალიბდება მოზარდი პიროვნებად ამ პრობლემასთან მიმართებაში? ამ მხრივ ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვისთვის სოციალურ გარემოს, ცხოვრების წესს, ოჯახურ ურთიერთობებს,

მასწავლებლის დამოკიდებულებას, მის ქცევას. ყოველთვის უნდა ვეცადოთ, რომ ზე-მე-სა და იგი-ს შორის კონფლიქტი ზე-მეს უპირატესობით დამთავრდეს.

ბავშვის ზნეობის ჩამოყალიბებაში დიდ როლს თამაშობს მხატვრული ლიტერატურა. როცა პატარა „შვლის ნუკრის ნაამბობს“ კითხულობს, მექანიკური კი არ უნდა იყოს კითხვა ან მარტო იმიტომ კი არ უნდა იტიროს, რომ შვლის ნუკრი შეეცოდება, არამედ უნდა იგრძნოს სიკეთის ძალა, რომ სიკეთე მოთხოვნილებაა სულის, მოთხოვნილებად უნდა იქცეს და მის გარეშე ადამიანს სიცოცხლე არ უნდა შეეძლოს.

ადამიანური სამყარო შეიცვალა და ის სხვაგვარად გადაიქცა, ასევე შეიცვალა ადამიანის დამოკიდებულება სამყაროსთან მიმართებაში. ადამიანის ფორმად დამკვიდრდა სიცილი ყველაფრის მიმართ და ეს შეუსაბამოა ამა თუ იმ საგანთა მიმართებაში. ადამიანი ჩადის უმსგავსობას და თითქმის მთელი საზოგადოება სიცილით ეთანხმება მას. ამ თვისების ფორმირება ნელ-ნელა ხდება. ბავშვი ხედავს, რომ მის ოჯახში მშობლები არაადეკვატურად იცინიან. ბავშვი იზრდება, იზრდება მისი ცნობიერებაც და უკვე ხედავს, რომ ეს სიცილი უბრალო არ არის. მას ძალიან დიდი „ღირებულება“ გააჩნია და თუ ეს სიცილი არ შეგიძლია, ცხოვრებას ვერ შეძლებ. ანალოგიური მომენტი სკოლაში. მასწავლებელს ყოველთვის ის მოსწავლე მოსწონს, რომელსაც ასეთი სიცილი უყვარს, რომელსაც ადვილად მართავს, რომელიც ყველაფერზე ეთანხმება. და უკვე მოზარდში აღარ არის პროტესტი, მას საკუთარი ინდივიდუალურობის გამოხატვა და დაცვა შეცდომა ჰგონია და ასე ყალიბდება „სიცილის მოყვარული ადამიანი“.

ამდენად, ჩვენ შევეცადეთ სტატიაში გვესაუბრა იმ ფორმალურ თავისებურებებზე, რომლებსაც ბავშვი ნელ-ნელა იღებს იმ სოციალური გარემოდან, სადაც ის პიროვნებად ყალიბდება.

პიროვნებად არ ყალიბდებიან ერთი, ორი ან მეტი წლების განმავლობაში. პიროვნებად ჩამოყალიბება არის პერმანენტული პროცესი. ეს პროცესი არ გვპატიობს ხელოვნურობას, პოზას. ამის პასუხი მაშინვე არის გაუცხოება, მოჩვენებითობა.

ძნელია იყო პიროვნება, არ დაუშვა ისეთი შეცდომა, რომელსაც ვერ გამოასწორებ. ყოველთვის ხაზგასმული იყოს შენთვის სულიერება, გქონდეს შენი ინდივიდუალური ნიშანი. შეიძლება იყო შეუმჩნეველი, მაგრამ ეს შეუმჩნეველობა ათასგზის მეტია პომპეზურობაზე.

არასდროს შეაფარო თავი ილუზიას და არ უნდა დააჯერო საკუთარი თავი, რომ ყველაფერი ძალიან კარგად არის, ყოველთვის იყოს წინააღმდეგობა ზე-ვტ-სა და იგი-ს შორის.

რეზიუმე

ადამიანს ყველა სახვა ცოცხალი არსებებისგან განსხვავებით აქვს ყოფიერებისადმი ანუ სინამდვილისადმი საკუთარი განცდა. ყველა ადამიანს გააჩნია თავისებურებები ანუ ინდივიდუალიზმი. ეს თავისებურებები ზოგი გენეტიკურია, ზოგიც ცხოვრების გზაზე შექმნილი.

ადამიანის საქციელს „მე“ განაგებს და ის ორად იყოფა. ერთი ბიოლოგიურ მოთხოვნილებებს და „ზე-მე“ - სულიერს და მათი ურთიერთობით ხდება ადამიანის როგორც პიროვნების ჩამოყალიბება.

Нино Сохадзе, Леила Абзианидзе -Государственный университет Акакия Церетели

Формальные особенности и молодежь.

Резюме

В отличие от остальных живых существ, у человека есть отображение бытия или действительности. У каждого человека есть свои особенности, то есть индивидуализм. Некоторые из них генетические, некоторые приобретены на жизненном пути.

"Я" определяет поведение человека и оно раздваивается: одна часть удовлетворяет биологические потребности, а другая -"сверх -я"- духовные. С помощью их взаимодействия происходит формирование человека как личности.

NinoSokhadze, Leila Abzianidze - Akaki Tsereteli State University

Formal Habit and Young People.

Summary.

Every human has habit or individualism, which he or she make their individualism and particularity. Some habit are generic and some people gain in a way of life.

Human difference other alive exist has own emotional experience of reality.

This express human's any behavior . In this habit make she or he interaction and of this came human's thinking another human.

Human's action remain in two parts: biological demand and animated demand about these interaction forming person.

Some people all the life satisfied only biological demand about animated demand live with mask and such people try to make life perfectly and laugh animated values. This mask must avoid children too this we must learn children to stay alone themselves, conduct as person which have responsibility , allowed them to do mistakes. After this they can analysis reality and unreality. Adaptation they obstacles and they live such that do never need mask.

In is difficult to be a person. Do not make such mistakes which do not correct.Always be underlined for your animated.To have your mask of individualism. May be to be unnoticed but it is better.

Never make illusion yourself and don't convince yourself that everything is well. Always be obstacle for yourself.

ნატო დვალი - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

პრობლემური გაკვეთილი

თავად ტერმინი „გაკვეთილი“ საუკუნეებს ითვლის და მისი ერთნიშნა განმარტება დღემდე მაინც არ არსებობს. გაკვეთილი აუცილებლად საჭიროებს სასწავლო პროცესის ორგანიზებას. დროის რაციონალურად გამოყენებას. აზროვნების, მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებას და ხელს უწყობს მოზარდის პიროვნებად ფორმირებას. ამავდროულად ფიზიკური და ჰიგიენური უნარების ჩამოყალიბებას.

XX ს-ის 60-70-იან წლებში ჩატარდა თეორიული და ექსპერიმენტული კვლევები. ამ კვლევების შედეგად დადგინდა განმავითარებელი სწავლების გზები. შემუშავდა პრობლემური სწავლების მეთოდები, პრობლემური გაკვეთილის მოდელი.

კვლევის დროს გათვალისწინებული იყო ლ. ვიგოცკის, ს. რუბინშტეინის, დ. უზნაძის მეცნიერული რეკომენდაციები.

რა არის ძირითადი მოთხოვნა პრობლემური გაკვეთილის? მოსწავლეს ასწავლოს სწავლა ე.ი. ასწავლოის აზროვნება, რაც ჩვენი აზრით უნდა განხორციელდეს შემდეგი მეთოდების სისტემით:

1) მოსწავლეთა სასწავლო-შემეცნებითი მოქმედების სტიმულირების მეთოდები;

2) მოსწავლეთა სასწავლო-შემეცნებითი მოქმედების კონტროლისა და თვითკონტროლის მეთოდები;

მიგვაჩნია, რომ მასწავლებელმა ყოველთვის ზუსტად და საინტერესოდ უნდა განსაზღვროს გაკვეთილის მიზანი და ამოცანა. მისი პედაგოგიური ჩანაფიქრი ანუ ამოცანა, ჩვენი აზრით, უნდა გადიოდეს სამ ეტაპს: აღმოცენებას, დამუშავებას და განხორციელებას.

აღმოცენების ეტაპზე უნდა მოხდეს მოსწავლეების მომზადება. უნდა დამყარდეს კავშირი მოსწავლესა და მასწავლებელს შორის.

დამუშავების ეტაპზე ხდება ცალკეული მოსწავლის შესაძლებლობებში წვდომა.

განხორციელების ეტაპზე მასწავლებელი გრძნობს ზემოქმედების შედეგად, როგორ აღიქვას მოსწავლეებმა გაკვეთილი თეორიულის თვალსაზრისით და როგორ იმოქმედა ამან ამავდროულად მათ ზნეობაზე, ანუ ეს არის გაკვეთილის აღმზრდელობითი ფუნქცია.

პრობლემურ გაკვეთილზე უნდა მოხდეს რაციონალური და ემოციონალური ურთიერთკავშირი და ეს შეიძლება მოხდეს სწავლების მეთოდების დონეზე.

პრობლემური გაკვეთილი მოითხოვს აქტიური სწავლების დანერგვას.

აქტიური სწავლება მოსწავლეს ასწავლის აზროვნებას, სოციალურ გარემოში ცხოვრებას. ამაღლებს თვითგანათლების უნარს. რაც მთავარია ამ დროს ძალიან მაღალია მოსწავლეთა დაინტერესება. მოსწავლე სწავლობს კამათს, სხვისი აზრის მოსმენას. კორექტულად შენიშვნის მიცემას. არა იმიტომ, რომ ქულა დაიწეროს, არამედ უნდა უკეთესად აზროვნებდეს.

ასეთი მიდგომა, მიგვაჩნია, რომ ზრდის მოტივაციას, რომელიც აუცილებელია მოსწავლისათვის. უყალიბებს მას ლიდერის თვისებებს, მაგრამ არავის არ აღიზიანებს.

ზოგადსაგანმანათლებლო საშუალო სკოლაში, გაკვეთილზე, აქტიური სწავლების დანერგვის მრავალი საფუძველი არსებობს. ჩვენი აზრით, მათ შორის აღსანიშნავია:

აქტიური სწავლება/სწავლა და კრიტიკული აზროვნება გაკვეთილზე ცხოვრებაში გამოსაყენებელ ცოდნას იძლევა;

აქტიური სწავლება/სწავლა გაკვეთილზე ტოლერანტობისა და სოციალური ურთიერთობის ჩვევებს აყალიბებს;

აქტიური სწავლება/სწავლა გაკვეთილზე თვითგანათლების უნარს ავითარებს;

აქტიური სწავლება/სწავლის ფორმების გამოყენების დროს გაკვეთილზე მოსწავლეთა დაინტერესება მაღალია.

აქტიურ სწავლებას გაკვეთილზე შეიძლება შემდეგი მოთხოვნები წავუყენოთ:

ძველისა და ახლის შეჯერება;

კითხვის დასმისა და აქტიური მოსმენის უნარი;

აზრთა გაზიარება (დიალოგი);
სიახლეებისა და ცვლილებების მოძიება სისტემატურად;
განუწყვეტელი ფიქრი;
ინფორმაციის მიღებისა და გადამუშავების უნარის განვითარება;
პრაქტიკული საქმიანობა;
ინფორმაციის მისაწვდომობა;
მოსწავლეთა თანამონაწილეობა;
პრობლემის დასმა;
ცოდნის შეფასების ახალი მოდელები;
მონიტორინგი.

აქედან გამომდინარე, ვფიქრობთ, რომ მოსწავლეთა ინტელექტუალური განვითარებისათვის გაკვეთილზე სამი ძირითადი პირობა გვჭირდება:

მოსწავლეები გაკვეთილზე უნდა ჩავაყენოთ იმ მდგომარეობაში, რომ მას საკუთარი მოსაზრებების შემუშავება და დაცვა მოუწევთ;

მათ განსხვავებული აზრები უნდა მოისმინონ;

მათ საკუთარი აზროვნების ცვლილებების პროცესი წერილობით უნდა აღწერონ.

მოსწავლეები უკეთ სწავლობენ, როდესაც მათ ფიზიკური და ფსიქოლოგიური უსაფრთხოებისა და დაცულობის შეგრძნება აქვთ;

მოსწავლეები უკეთ ითვისებენ, როდესაც თავიანთ ცოდნას თავად აგებენ;

მოსწავლეები უკეთ ითვისებენ სხვადასხვაგვარ ბუნებრივ სოციალურ კოტექსტში. სხვადასხვაგვარობა ხელს უწყობს სწავლის პროცესს და უკეთ ასახავს სამყაროს, სადაც მათ უხდებათ ცხოვრება;

მოსწავლეები უკეთ ითვისებენ, როდესაც ისინი აქტიურად არიან ჩართული სწავლის პროცესში;

მოსწავლეები უკეთ ითვისებენ, როდესაც ისინი ინიციატივას იჩენენ, აფასებენ და თავად წარმართავენ თამაშისა და მუშაობის პროცესს.

აქვე, ჩვენი აზრით, გასათვალისწინებელია გაკვეთილზე მასწავლებლის ისეთი ქმედებები, როგორებიცაა: როგორ ვიაზროვნოთ? როგორ ვააზროვნოთ მოსწავლეები? როგორ წაიკითხოთ? როგორ წეროს? როგორ ისაუბროს და შევიდეს დისკუსიაში? როგორ ჩაატაროს ნამუშევრების პრეზენტაცია? და სხვა.

მიგვაჩნია, რომ ცალ-ცალკე ჯგუფებში მუშაობის დროს მოსწავლეებისაგან მთელი რიგი სადისკუსიო წესების დაცვაა საჭირო, რომელსაც მიმართავენ გაკვეთილის წარმართვის პროცესში:

ყველა თანაბრად მონაწილეობს, უპირატესობა არავის არ ენიჭება;

საუბრობენ არსებითზე;

ისმენენ აქტიურად;

ერთმანეთს მხარს უჭერენ;

მე კრიტიკული ვარ იდეების აზრების და არა ადამიანების მიმართ;

მე დაინტერესებული ვარ საუკეთესო გადაწყვეტილების მიღებით და არა „გამარჯვებით“;

მე ყველას მოვუწოდებ, მონაწილეობა მიიღონ სათანადო ინფორმაციის დამუშავებაში;

მე ვუსმენ ყველა აზრს მაშინაც, თუ არ ვეთანხმები;

მე ვცდილობ თავიდან ჩამოვაყალიბო სხვის მიერ გამოთქმული ბუნდოვანი აზრი;

მე მხედველობაში ვიღებ ორივე მხარის მხარდამჭერ ყველა აზრს და ფაქტს და შემდეგ ვცდილობ მათ შეკავშირებას იმგვარად, რომ ამას აზრი მიეცეს;

მე ვცდილობ გავიგო საკითხის ორივე მხარე;

მე აზრს ვიცვლი მაშინ, თუ ფაქტები ამას მოითხოვს.

ამდენად პრობლემური გაკვეთილი ეს არის მომავლის გაკვეთილი. ის ახდენს სინთეზს გაკვეთილის კლასიკურ ფორმასთან, მაგრამ ამავდროულად იძლევა საუკეთესო შედეგს პიროვნების აღსაზრდელად.

პრობლემური გაკვეთილი შემდეგ მოთხოვნებს უყენებს მასწავლებელს:

- 1) ჰქონდეს პიროვნული თვითშეფასების უნარი.
- 2) რომ მოსწავლე არასოდეს გრძნობდეს მასწავლებლისგან, რომ მასწავლებელს ყველაფრის უფლება აქვს.
- 3) უყვარდეს თავისი პროფესია და უყვარდეს მოსწავლე.
- 4) რომ ყოველთვის ინტერესით ისმენდეს მოსწავლის აზრს.
- 5) მასწავლებელი უნდა იყოს განათლებული, ობიექტური და პიროვნული ხიბლით სავსე.
ამდენად, როცა ვლავარაკობთ პრობლემურ გაკვეთილზე ის გულისხმობს მასწავლებელს და მოსწავლეს და გარემოს, სადაც ეს პროცესი ხორციელდება.

ლიტერატურა:

1. იმერი ბასილაძე, ლეილა აბზიანიძე: „გაკვეთილი, როგორც პედაგოგიური ფენომენი," ქუთაისი 2009 წელი.
2. შალვა ამონაშვილი: „თანამშრომლობის პედაგოგიკა", თბილისი 1987 წელი
3. მ. მალრაძე: „ინტერაქტიური მეთოდებით სწავლების ფსიქოლოგიური საფუძვლები", ქუთაისი 2005 წელი
4. ნათელა ვასაძე, „პედაგოგიკა", თბილისი, 2000 წელი.
5. www. Pedagogika.ge

რეზიუმე

იმისთვის, რომ წარმატებით განხორციელდეს სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესი, ამისთვის აუცილებელია ჰქონდეს მას ორგანიზებული ფორმა, რომელსაც საფუძვლად საზოგადოების მოთხოვნები უდევს.

რა არის ძირითადი მოთხოვნა პრობლემური გაკვეთილი. მოსწავლეს ასწავლოს წერა ე.ი. ასწავლოს აზროვნება.

მასწავლებელმა ყოველთვის ზუსტად და საინტერესოდ უნდა განსაზღვროს გაკვეთილის ამოცანა და მიზანი. პედაგოგიური ჩანაფიქრი ანუ ამოცანა სამ ეტაპს გადის 1) აღმოცენებას; 2) დამუშავებას; 3) განხორციელებას.

Nato Dvali - Akaki Tsereteli State University

The Problematical lesson

Abstract

For this Purpose to successfully implement the educational-pedagogical process it is necessary to have an organized form which is based on the requirements of the underlying of social demands.

What are the main problems of the lesson. Teach the students how to learn, and teach thinking. The teacher should be determine the exact and interesting of the lesson objectives and goals. Pedagogical idea is passing through three stages:

1. The origin
2. The processing
3. The realization

The lesson to be rational and emotional relationship and this can be done at the level of teaching methods

Why's the necessary for active learning This form is to teach students thinking living in a social environment.

At this time it is a very high students interest.. Pupil studies to do arguments, listen to others opinions, giving the correct notes.

This approach increases, the motivation which is necessary for students

Formations their leadership's skills, but it isn't irritates anyone.

At this lesson, the teacher always interesting hears the student's ideas.

Pupils will be a bold, self-confident, so individual.

All the training process's aim and essence is this.

ნათო დვალი - Государственный университет Акакия Церетели

Проблемный урок

Резюме

Для того чтобы учебно-воспитательный процесс осуществился успешно необходимо, чтобы у нее была организованная форма, основанием которой являются требования общества.

Что является основным требованием проблемного урока научить ученика учиться, то есть научить мыслить.

Учитель всегда должен точно и интересно определить цель и задачи урока. Педагогический замысел или задача проходит три этапа: 1) замысел; 2) обработку и 3) Осуществление.

ქეთევან ძოწენიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თამაშის როლი ბავშვის ფსიქიკურ და მეტყველების ფუნქციის განვითარებაში

თამაშში ყველაზე მეტად ყალიბდება ბავშვის ფსიქიკური თვისებები და პიროვნული თავისებურებანი. თამაშის დროს მოიხმარება ქცევის სხვა ფორმები, რომლებიც შემდეგ დამოუკიდებელ მნიშვნელობას იძენს.

თამაში გავლენას ახდენს ფსიქიკური პროცესების ფორმირებაზე, მაგალითად განვითარებას იწყებს ნებისმიერი ყურადღება და ნებისმიერი მეხსიერება.

ბავშვები თამაშის პირობებში უფრო კონცეტრირებულნი არიან და იმახსოვრებენ უფრო მეტს. მათი ცნობიერი მიზანი ყველაზე ადრე და ადვილად თამაშში იკვეთება.

თვით თამაშის პირობები ბავშვისაგან მოითხოვს იმ საგნებზე ყურადღების მიპყრობას, რომლებიც ჩართულია თამაშის სიტუაციაში, გათამაშებული მოქმედებების შინაარსსა და სიუჟეტში.

თუ ბავშვს არ სურს ყურადღებით იყოს იმის მიმართ, რასაც მოითხოვს მოსალოდნელი თამაშის სიტუაცია, თუ არ იმსახურებს თამაშის პირობებს თანატოლები მას უბრალოდ თამაშგარეთ დატოვებენ.

ურთიერთობის, ემოციური წახალისების მოთხოვნილება უბიძგებს ბავშვებს მიზანმიმართული კონცეტრაციისა და დამახსოვრებისაკენ.

სათამაშო სიტუაცია და მოქმედებები მუდმივ ზეგავლენას ახდენს სკოლამდელი ასაკის ბავშვის გონებრივ მოქმედების განვითარებაზე.

ბავშვის სათამაშო და განსაკუთრებით რეალური ურთიერთობების გამოცდილება სიუჟეტურ-როლურ თამაშში საფუძვლად ედება აზროვნების განსაკუთრებულ თვისებებს, საშუალებას აძლევს მას დადგეს სხვა ადამიანების თვალსაზრისზე გაითვალისწინოს მომავალის ქცევა და ამის საფუძველზე ააგოს თავისი საკუთარი ქცევა.

როლურ თამაშს განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს წარმოსახვის განვითარებისათვის. თამაშში ბავშვი სწავლობს ერთი საგნის მეორეთი შენაცვლებას, კისრულობს სხვადასხვა როლს. ეს უნარი საფუძვლად ედება წარმოსახვის განვითარებას.

მაგალითისთვის - 6 წლის კატო ათვალისწინებს ფოტოსურათებს, სადაც გამოსახულია გოგონა, რომელიც ლოყაზე ხელმიბჯენილი ჩაფიქრებული უყურებს თოჯინას. თოჯინა ზის სათამაშო საკერავ მანქანასთან. კატო ამბობს „გოგონა ფიქრობს თითქოს მისი თოჯინა კერავს.“ თავისი განმარტებით მან გამოაშკარავა თვით მისთვის დამახასიათებელი თამაშის ხერხი.

თამაშის გავლენა ბავშვის პიროვნების განვითარებაზე იმაში მდგომარეობს, რომ მისი საშუალებით იგი ეცნობა მოზრდილთა ქცევას და ურთიერთობებს, რომლებიც მისი საკუთარი ქცევის ნიმუში ხდება, იძენს ურთიერთობის ძირითად ჩვევებს, თვისებებს, რომლებიც აუცილებელია თანატოლებთან კონტაქტის დამყარებისთვის.

თამაში გაიტაცებს ბავშვს, აიძულებს მას დაემორჩილოს წესებს, რომელსაც შეიცავს აღებული როლი, ხელს უწყობს გრძნობების, ნებისყოფის და ქცევის ნებისმიერი რეგულირების განვითარებას.

ბავშვის ქცევის პროდუქტიული სახეები- ხატვა, კონსტრუირება- სკოლამდელი ბავშვის სხვადასხვა ეტაპზე მჭიდროდ არის შერწყმული თამაშთან.

მაგალითად ხატვის დროს ბავშვი ხშირად გაითამაშებს ამა თუ იმ სიუჟეტს, მის მიერ დახატული ცხოველები ებრძვიან, მისდევენ ერთმანეთს, ადამიანები სტუმრად მიდიან და შინ ბრუნდებიან, ქარი ყრის ხიდან ვაშლებს, და ა. შ.

თამაშის მსვლელობაში ერთვება კუბურებით მშენებლობა. ბავშვი- მძლარი, მას მოაქვს ბლოკები მშენებლობაზე, შემდეგ ის მტვირთავია, გადმოტვირთავს ამ ბლოკებს, შემდეგ კი მშენებელია და აშენებს მისთვის სასურველ ნაგებობას (სახლს) ერთობლივ თამაშში ეს ფუნქციები ნაწილდება რამდენიმე ბავშვს შორის. ხატვისადმი, კონსტრუირებისადმი, ინტერესი პირველად აღმოცენდება როგორც სწორედ სათამაშო ინტერესი, რომელიც სათამაშო ჩანაფიქრის შესატყვისად მიმართულია ნახატის, კონსტრუქციის შექმნის პროცესზე.

მხოლოდ საშუალო და უფროს სკოლამდელ ასაკში გადადის ინტერესი საქმიანობის (მაგალითად ნახატის) შედეგზე და იგი თავისუფლდება თამაშის გავლენისაგან.

სათამაშო მოქმედებებში ჩამოყალიბებას იწყებს სასწავლო მოქმედებაც, რომელიც მოგვიანებით ქცევის წამყვანი ფორმა ხდება. სწავლა შემოაქვს მოზრდილს, იგი უშუალოდ არ აღმოცენდება თამაშიდან. მაგრამ სკოლამდელი ასაკი სწავლას თამაშში იწყებს - იგი მას ისე ეკიდება, როგორც გარკვეული წესების მქონე თავისებურ როლურ თამაშს, ასრულებს ამ წესებს ბავშვი, შეუმჩნევლად, ელემენტარულ სასწავლო მოქმედებების სახით.

მოზრდილების პრინციპულად დამოკიდებულება სწავლისადმი, ვიდრე თამაშისადმი, თანდათან გარდაქმნის მისადმი ბავშვის დამოკიდებულებასაც მასში ჩნდება სწავლის პირველდაწყებითი უნარი.

თამაში დიდ გავლენას ახდენს მეტყველების განვითარებაზე. თამაშის სიტუაცია მასში ჩართული ყველა ბავშვისაგან მოითხოვს სამეტყველო ურთიერთობის განვითარების გარკვეულ დონეს. თუ ბავშვს არ შეუძლია მკაფიოდ გამოთქვას თავისი სურვილები თამაშის მიმდინარეობის შესახებ, თუ მას არ შესწევს უნარი გაიგოს მოთამაშე მეგობრების სიტყვიერი ინსტრუქციები, ის ტვირთად დააწევა თანატოლებს. მათთან ლაპარაკის აუცილებლობა სტიმულს აძლევს გამართული მეტყველების განვითარებას.

თამაშს, როგორც წამყვან ქცევას, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბავშვის მეტყველების ნიშნური ფუნქციის განვითარებისთვის. ნიშნური ფუნქცია მოიცავს ფსიქიკის ყველა მხარეს და გამოვლენას. მეტყველების ნიშნური ფუნქციის შეთვისებას მივყავართ ბავშვის მთელ ფსიქიკური ფუნქციების ძირეულ გარდაქმნამდე. თამაშში ნიშნური ფუნქციის განვითარება ხორციელდება ერთი საგნის მეორეთი შენაცვლებით. თამაშში ბავშვი წვდება ორგვარი ტიპის სპეციფიკურ ნიშნებს: ინდივიდუალურ პირობით ნიშნებს, რომლებსაც თავიანთი გრძნობადი ბუნებით ცოტა რამ აქვს საერთო აღნიშნულ საგანთან. ხატოვანი ნიშნებს რომელთა გრძნობადი თვისებები ვიზუალურად უახლოვდება ჩასანაცვლებელ საგანს.

ჩანაცვლების მოქმედება, ხელს უწყობს ბავშვში საგნებთან თავისუფალი მოპყრობის განვითარებას მათ არა მხოლოდ იმ დანიშნულებით გამოყენებს, რომელიც სიცოცხლის პირველ წელს იქნა შეთვისებული, არამედ სხვაგვარ გამოყენებასაც.

მაგალითად სუფთა ცხვირსახოცმა, შეიძლება შეცვალოს დოლბანდი ან საზაფხულო ქუდი. ასევე დიდი მნიშვნელობა აქვს თამაშს რეფლექსური აზროვნების განვითარებისათვის. (რეფლექსია ეს არის ადამიანის უნარი გააანალიზოს საკუთარი მოქმედებები, საქციელი, მოტივები და შეუფარდოს ისინი ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს, აგრეთვე სხვა ადამიანის მოქმედებებს, ქცევებს, მოტივებს.)

რეფლექსია ხელს უწყობს ადამიანთა სამყაროში პიროვნების ადექვატურ ქცევას. თამაში იწვევს რეფლექსიის განვითარებას, რადგან თამაშში აღმოცენდება რეალური შესაძლებლობა- შემოწმდეს ის. თუ როგორ სრულდება ურთიერთობების პროცესში შემავალი მოქმედება.

მაგალითად: „სავადმყოფობანას“ თამაშის დროს ბავშვი ტირის და იტანჯება, როგორც პაციენტი და კმაყოფილია თავისი თავით, როგორც როლის კარგი შემსრულებელი. მოთამაშის ორმაგი პოზიცია - შემსრულებელი და შემმოწმებელი, ავითარებს თავის ქცევის რაღაც ნიმუშთან შეფარდების უნარს, როლურ თამაშში აღმოცენდება წინამძღვრები რეფლექსიისა, როგორც წმინდა ადამიანური უნარისა, გაიაზროს თავისი საკუთარი მოქმედებები, მოთხოვნილებები და განცდები სხვა ადამიანების მოქმედებასთან და განცდებთან კავშირში.

ლიტერატურა:

1. შემეცნებითი ინტერესების განვითარების დინამიკა მოზარდობის ასაკში კ.სტურუა 1999წ.
2. თამაშის ფსიქოლოგია. მ.მალრადე 1995წ.
3. ბავშვის ფსიქოლოგია მე-5 ტომი.დ. უზნაძე
4. სკოლამდელთა სენსორული აღზრდა და მისი ორგანიზაცია. ნ. სამხარაძე

რეზიუმე

თამაში გავლენას ახდენს ფსიქიკური პროცესების ფორმირებაზე. მაგალითად განვითარებას იწყებს ნებისმიერი ყურადღება და ნებისმიერი მეხსიერება.

თამაშს, როგორც წამყვან ქცევას, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბავშვის მეტყველების ნიშნური ფუნქციის განვითარებისთვის. ნიშნური ფუნქცია მოიცავს

ფსიქიკის ყველა მხარეს და გამოვლენას. მეტყველების ნიშნური ფუნქციის შეთვისებას მივყავართ ბავშვის მთელ ფსიქიკური ფუნქციების ძირეულ გარდაქმნამდე.

სიუჟეტურ-როლურ თამაში საფუძვლად ედება აზროვნების განსაკუთრებულ თვისებებს, საშუალებას აძლევს მას დადგეს სხვა ადამიანების თვალსაზრისზე, გაითვალისწინოს მომავლის ქცევა და ამის საფუძველზე ააგოს თავისი საკუთარი ქცევა.

როლურ თამაშს განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს წარმოსახვის განვითარებისათვის. თამაშში ბავშვი სწავლობს ერთი საგნის მეორეთი შენაცვლებას, კისრულობს სხვადასხვა როლს. ეს უნარი საფუძვლად ედება წარმოსახვის განვითარებას.

Кетеван Дзоценидзе – Государственный университет Акакия Церетели, академический доктор педагогических наук,

Роль игры в развитии психических и речевых функций ребенка.

Резюме

Игра влияет на формирование психических процессов. Например, развитие начинает любое внимание и любая память. Игра, как основное поведение, имеет особое значение для развития знаковой функции речи ребенка. Знаковая функция вмещает все стороны психики и выражения. Усвоение знаковой функции речи ведет к коренным переменам всех психических функций ребенка.

Сюжетно-ролевая игра служит основой особым свойствам организма, дает возможность постичь кругозор других людей, учесть будущее поведение и на этой основе построить собственное поведение.

Ролевая игра имеет решающее значение для развития воображения. В игре ребенок учится замещать один предмет другим, играет различные роли. Этот навык служит основой для развития воображения.

Ketevan Dzocenize – Akaki Tsereteli State University, Academic Doctor of Pedagogical Sciences,

Play's role in child's psychical and speech function's developing.

Summary

Play make an influence the forming of psychical process. Make developing arbitrary notice and memory.

Play as the leading conduct has important meaning of child's speech sign function's developing. Sign function consist all parts of psychic and show.

Learning speech function's make all child's psychical function's transformation. Subject – role play is a base of important characteristics of thinking. Make opportunity foresee other humans point of view. Foresee future's conduct and about this make it's own conduct.

Role play has important meaning developing of thinking. In play child learn on thing's changed another thing and owned different role.. This make chance developing of imagination.

ნინო კოსტავა - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სწავლების მეთოდები და მათი განვითარების ტენდენციები

პედაგოგიურ თეორიაში მეთოდებისადმი არაერთგვაროვანი შეხედულება არსებობს. განასხვავებენ ერთმანეთისაგან სწავლების მეთოდებსა და აღზრდის მეთოდებს, მაგრამ ამავდროულად იმასაც აღნიშნავენ, რომ არ შეიძლება აღზრდის და სწავლების გამიჯვნა. კლასიკური პედაგოგიკა აღზრდისა და სწავლების პროცესს ერთ მთლიანობაში განიხილავს აღზრდის საშუალებით ხდება მოსწავლის ქცევის ფორმირება.

‘მეთოდი’ ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს გზას, ხერხს გარკვეული მიზნის მისაღწევად.

მეთოდები განსხვავდება ყველა სხვა პედაგოგიური მოქმედებისაგან, იმით, რომ მოქმედებს დაწყვილებული სუბიექტი მასწავლებელი და მოსწავლე. ასეთ მოქმედებას ‘ბინარულს’ უწოდებენ.

არსებობს მეთოდთა სისტემა, მაგრამ მასში შემავალი მეთოდების რაოდენობა დაუდგენელია, რადგან ყველა მასწავლებელს და ყოველ მოსწავლეს მიზნის მიღწევის თავისი კონკრეტული მეთოდები გააჩნიათ.

მეთოდი ისტორიული კატეგორიაა იგი იცვლება პედაგოგიური პროცესის მიზნის და შინაარსის ცვლასთან ერთად. დროთა განმავლობაში ხდება მეთოდების არა მარტო ცვლა, არამედ განვითარება და სრულყოფა.

ამერიკელი მეცნიერი ჯ. კერის აზრით მეთოდის განვითარებაში ოთხი ‘რევოლუცია’ მოხდა. პირველი, როცა მშობლებმა ადგილი დაუთმეს პროფესიონალ მასწავლებლებს. მეორე, როცა ზეპირი სიტყვა შეცვალა დამწერლობამ

მესამე – ბეჭდვითი სიტყვის შემოღება

მეოთხე – პედაგოგიური პროცესის კომპიუტერიზაცია.

მეთოდებს ძალიან ხანმოკლე ისტორია აქვს ყველზე უძველესი მეთოდი არის მიმბამძველობის მეთოდი, შემდეგ ვითარდება ბეჭდვითი სიტყვა და წიგნებზე მუშაობის მეთოდი. ყველზე გავრცელებული მეთოდები არის ბრძანებლობის, მომთხონელობის და დასჯის მეთოდები.

აღორძინების ეპოქაში ჩნდება მეთოდთა ისეთი სახეები, როგორცაა დაკვირვება, ექსპერიმენტი, დამოუკიდებელი მუშაობა, პირადი მაგალითი და ვარჯიშის მეთოდები.

იან ამოს კომენსკიმ გამოყო მეთოდთა ხუთი ჯგუფი

პირადი მაგალითი

დარიგება

ვარჯიში

წახალისება

დასჯა

ყოველ მათგანს საფუძვლად უდევს სათნოება და ‘ზომიერი დისციპლინა’ მე-19 ს-ის დასაწყისში პედაგოგიკაში წამყვან ადგილს იმკვიდრებს ისეთი მეთოდი, როგორცაა თვალსაჩინოება, განზოგადება, მოსწავლის დამოუკიდებელი მუშაობა. ამ მეთოდების იდეის ავტორი იყო პესტალოცი.

მე-20ს-ის დასაწყისში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ევრისტიკულ მეთოდებს. ჯონ დიუი მეთოდთა შორის უპირატესობას ანიჭებს პრაქტიკულ მუშაობას.

მნიშვნელოვანია მეთოდის საკითხისადმი იაკობ გოგებაშვილის დამოკიდებულება. მას არ მიაჩნდა სწორად სასწავლო და სააღმზრდელო პროცესების ერთმანეთთან გათიშვა. მთავარი ამ დიდი ადამიანისთვის იყო მასწავლებლის და მშობლის მიერ ბავშვისადმი ჰუმანური დამოკიდებულება.

ასევე მნიშვნელოვანია ის მეთოდები, რომელთა საშუალებითაც ხდება მოსწავლის თვითგანვითარება, თვითგანათლება, თვითრეალიზაცია.

მეთოდების რეალიზაცია ხდება საშუალებებითა და ხერხებით. მეთოდმა ზუსტად უნდა განსაზღვროს მოთხოვნისადმი მიდგომა და ოპტიმალური გზის დანახვა.

მეთოდთა სიმრავლე მოითხოვს მეთოდთა კლასიფიკაციას პედაგოგიკაში.

თანამედროვე პერიოდში ყველზე გავრცელებული არის მეთოდთა შემდეგი კლასიფიკაცია. მეთოდები, რომელთა მეშვეობით ხდება აღსაზრდელის შეხედულებათა ფორმირება, რაც უზრუნველყოფს პედაგოგიური სისტემის მონაწილეთა შორის ინფორმაციის გაცვლას.

მეთოდები, რომლებიც ხელს უწყობს აღსაზრდელთა მოქმედების ორგანიზებას და მათი დადებითი განწყობის სტიმულირებას.

მეთოდები, რომლებიც უზრუნველყოფს აღსაზრდელის თვითშეფასების, თვითაღზრდის და თვითანალიზის უნარს.

ამის მიხედვით არსებობს მეთოდთა სამი ჯგუფი

- 1) სიტყვიერი
- 2) პრაქტიკული
- 3) თვალსაჩინოების

არის უფრო რთული დაყოფა მეთოდების.

შეგნების

ქცევის

სტიმულირების

ასევე არსებობს ინფორმაციული ზემოქმედების მეთოდთა ჯგუფებიც, რომელსაც დარწმუნების მეთოდებს უწოდებენ.

მთავარი არის რა პირობებში, რა მეთოდების გამოყენება შეიძლება.

პედაგოგიური შერჩევა განპირობებულია პედაგოგიური პროცესის მიზნით, პრინციპით, შინაარსით, მისი ჩაარების პირობებით. მასწავლებლის და მოსწავლის თავისებურებებით და შესაძლებლობებით.

პედაგოგიურ პროცესში გამოიყოფა მეთოდთა სამი ჯგუფი:

სასწავლო შემცნებითი მოქმედების მეთოდები – ზეპირსიტყვიერი თვალსაჩინოების, პრაქტიკული, რეპროდუქციული და პრობლემური, ინდუქციური და დედუქციური.

სტიმულირების და სასწავლო შემცნებითი მოქმედების მეთოდი – შემცნებითი თამაშები, სასწავლო დისკუსიები და სხვა.

კონტროლის ანუ შემოწმების მეთოდები – ზეპირი წერითი ლაბორატორიული და სხვა. ამ ჯგუფს განეკუთვნება თვითკონტროლის მეთოდებიც.

სწავლების სიტყვიერი მეთოდები ეს არის ძალიან ღირებული სასწავლო პროცესში. ზეპირსიტყვიერი მეთოდების ერთ-ერთი სახეა თხრობა, რომელიც ხორციელდება, როგორც ჰუმანიტარული ასევე საბუნებისმეტყველო საგნების სწავლების დროს. თხრობას წაყენებული აქვს შემდეგი მოთხოვნები. კერძოდ ლოგიკურობა, თანმიმდევრობა, დამაჯერებლობა, სიზუსტე, ემოციურობა თხრობის მეთოდების გამოყენებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს უმცროს და საშუალო ასაკის მოსწავლეებთან, რომელთაც თხრობის მოსმენით უნდა გაუადვილდეთ მასალის წვდომა. ზნეობრივი ფასეულობები, ქცევის ნორმები.

მეთოდის წინაშე შემდეგი ამოცანები დგას:

1) მოსწავლეში გამოიწვიოს დადებითი ზნეობრივი გრძნობები, რომლითაც ყალიბდება სწორი ემოციური და ზნეობრივი ღირებულებები: სიამაყე, ღირსება, მიტევება, მეგობრობა, თანადგომა, ობიექტურობა და სხვა.

2) ზნეობრივი ცნებების დაქცევის ნორმების შინაარსის წარმოჩენა

3) მოსწავლეში ზნეობრივი ქცევის დადებითი მაგალითის გათავისების სურვილის აღძვრა.

საუბარი გამოიყენება სწავლების ყველა ეტაპზე. ამ მთლიან შეიძლება ახალი მასალის მიწოდება, განვლილი მასალის განმეორება, შემოწმება და შეფასება.

ამ მეთოდის არსი იმაზე მდგომარეობს, რომ მოსწავლემ ისწავლოს აზროვნება. გაუჩნდეს შეკითხვა. გაუჩნდეს საკუთარი აზრი არსებულ სინამდვილეზე, რომ მექანიკურად არ მოხდეს მასალის დამახსოვრება. ისაუბროს მოსწავლემ დასმულ პრობლემაზე. ჰქონდეს საკუთარი აზრი და შეხედულება. იყოს ეს განსხვავებული, მაგრამ მისი. საკუთარი აზროვნების ნაყოფი.

საჭიროდ მიგვაჩნია ერთმანეთისაგან განვასხვავოთ ლექცია, როგორც მეთოდი და ლექცია, როგორც სასწავლო პროცესის მონაწილეთა მასწავლებლის და მოსწავლის ურთიერთმოქმედების ორგანიზაციული ფორმა.

ლექცია სკოლის სასწავლო პროცესში უფრო მეტად Y თხრობა უახლოვდება, მაგრამ თავისი შინაარსით გაცილებით მეტ ინფორმაციას და შემეცნებით მასალას მოიცავს, მას როგორც წესი მაღალ კლასებში იყენებენ. ხშირად სკოლებში მას თან ახლავს სემინარული მუშაობა. სადაც უკეთესად ვლინდება მოსწავლის შესაძლებლობები გამართლებულია თავად ლექციის დროს რამდენიმე პარალელური ჯგუფის შექმნა.

ლექცია, როგორც სწავლების ორგანიზაციის ფორმას და ამ შემთხვევაში სიტყვიერ მეთოდთა შემადგენელ ნაწილს ყოველთვის გააჩნია ლოგიკური დასაყრდენი რომელიმე თეორიული განზოგადოების, სოციალურ-პოლიტიკაში, ზნეობრივი თუ ესთეტიკური შინაარსის მქონე მისწავდომი და გააზრებული მასალის სახით. სიტყვიერ მეთოდთა შორის ფართო გავრცელებას პოულობს სასწავლო დისკუსიები და დისპუტები, რომელთა საშუალებით შესაძლებელი ხდება მოსწავლეთა შემეცნებითი და სოციალური აქტივობის გაზრდა. სწორედ შემეცნებითი კამათის სახით ჩატარებული გაკვეთილი ან სემინარი ამღვებს მოსწავლეებს საშალებას უკეთ გაერკვას მოსწავლეთა მიერ ათვისებული მასალის სიღღმეში, მათ დამოკიდებულებაში, რომელიმე კონკრეტული ფაქტის ან ვითარების მიმართ. ხშირად ასეთი კამათი, თემის შერჩევა ფაქტობრივად განაპირობებს თავად დისკუსიის ან დისპუტის მიმდინარეობას. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ისიც, სადისკუსიო თემა წინასწარ იყოს ცნობილი მოსწავლეებისათვის, რათა მასწავლებელმა და მოსწავლეებმა თემის ირგვლივ მეტი ახალი და დამაჯერებელი ფაქტები და არგუმენტები წამოაყენონ.

მიგვაჩნია, რომ კამათის, დისკუსიის დროს ყოველთვის უნდა იქნას გათვალისწინებული მოსწავლის აზრი. სამწუხაროდ მასწავლებლების გარკვეულ ნაწილში ამ მნიშვნელოვან მომენტს საერთოდ არ ითვალისწინებს. ისინი ყოველთვის ორაზროვნად იყენებენ მოსწავლის აზროვნებას და მოსწავლის სურვილი საკუთარი შეხედულებების გადმოცემების, კამათის, მოსმენის, ფსიქოლოგიური განწყობით იცვლება და მოსწავლეების გარკვეული რაოდენობა დუმის ეჩვევა. გარკვეული ნაწილი სწავლობს სხვის აზრებზე `თავის დაქნევას` ნაწილი კი მზა-მზარეული ფრაზების გახეპირებას, მეთოდი კი თავისთავად კარგავს თავის ღირებულებებს.

სწავლების სიტყვიერ მეთოდებს აქვს ხანგრძლივი ისტორია სწავლებაში კომენსკის მიხედვით დიდი მნიშვნელობა აქვს სწავლების მეთოდების სწორად შერჩევას. კომენსკის აზრით თუ მეთოდი სწორად არის შერჩეული არ შეიძლება შედეგიც არ იყოს კარგი. მეთოდი ხელს უნდა უწყობდეს სწავლების პროცესის არა მხოლოდ გაადვილებას, არამედ სწავლისადმი მოსწავლის ინტერესის განტკიცებას და თავის შემეცნებით ძალებში დარწმუნებას.

ჯონ ლოკი დიდი ყურადღებით ამუშავებს სწავლების მეთოდებს და გვძლევს სანტერესო მითითებებს. ის სწავლების მეთოდთა უმთავრეს ღირსებად თვლის მოსწავლეებში სწავლისადმი ინტერესის გაძლიერებას და ცნობისმოყვარეობის განვითარებას. ამით ეს ერთგვარ ბრძოლას უცხადებს სქოლასტიკური სწავლების წესებს, რომელიც მოსწავლისთვის ყოველთვის მოსაწყენი იყო.

ლოკი დაწყებით კლასებში მოითხოვდა თამაშით სწავლებას. შეიძლება ამაში არ დავეთანხმოთ ლოკს, მაგრამ აუცილებელია იმ ფსიქოლოგიური მომენტის გათვალისწინება, რომ ამ ასაკში ბავშვის ქცევის ძირითადი ფორმა ეს არის თამაში და ეს აუცილებლად უნდა იქნას გათვალისწინებული.

მაგრამ ამავდროულად უნდა გავითვალისწინოთ დიმიტრი უზნაძის მოსაზრებები, რომელზეც ის გვესაუბრება ასაკობრივი გარემოს შესახებ. ყოველ ასაკობრივ გარემოს უნდა ახლდეს თავისი წინააღმდეგობა, რომ მოხდეს განვითარება. ლოკი დაწვრილებით აღწერს ანბანით თამაშს კითხვის შესწავლის დროს ბავშვს მიეცეს სურათებიანი წიგნი. ლოკის აზრით წერა უნდა შევასწავლოთ მას შემდეგ, როცა ბავშვი დაეუფლოს კითხვას.

რაც შეეხება უცხო ენებს ის შესწავლილი უნდა იყოს მშობლიური ენის შესწავლის შემდეგ და ეს უნდა მოხდეს არა გრამატიკის გზით არამედ საუბრით.

ლოკი ებრძვის ფორმალურობას სწავლების პროცესში რომ ბავშვს უნდა განუვითარდეს ცნობისმოყვარეობა ამისთვის ლოკის აზრით აუცილებელია შემდეგი:

არ შევარცხვინოთ არ შევაწყვეტინოთ ბავშვს მისმიერ დასმული კითხვების გამო.

არ აუბნოთ ბავშვს გონება მათთვის უცხო ახსნა განმარტებით.

ბავშვის მიერ დასმულ შეკითხვებს ვუპასუხოთ მთელი სერიოზულობით.

ეს ძალიან სწორად დასმული პრობლემაა ჯონ ლოკის პედაგოგიურ მოძღვრებაში. მას კარგად ესმოდა, რომ სასწავლო პროცესში, სწავლების მეთოდებმა უნდა ასწავლოს მოზარდს აზროვნება, რომ ის ინდივიდად ჩამოყალიბდეს. ძალიან მნიშვნელოვანი რუსოს `აზროვნების გაკვეთილები` მას სწამს, რომ უბედურება ის კი არ არის, რომ მოწაფეს არაფერი ესმის, არამედ ის, რომ მას სჯერა თითქოს ესმოდეს. მასწავლებელმა ეს უნდა გააგებინოს მოსწავლეს.

რუსოს დიდაქტიკაში განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს სწავლის სწავლების ანუ ახალი და საჭირო ცოდნის დამოუკიდებლად შეძენის უნარ-ჩვევების მოსწავლეში. დემოკრატიული პედაგოგი იოჰან ჰენრის პესტალიცი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა თანდაყოლილი ფსიქო-ფიზიკური და ინტელექტუალური უნარების განვითარებას, რის საფუძველზეც უნდა გახდეს შესაძლებელი ცოდნის შეძენა და აღზრდის მიღება.

პესტალიცი ისწარფვოდა სწავლების გამარტივების და ფსიქოლოგიზებისკენ ის მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ არსებობს ნივთებისა და საგნების ცოდნის უმარტივესი ელემენტები, რომელთა შეთვისებით ადამიანი შეიცნობს გარემომცველ სამყაროს. ამ ელემენტებად მას მიაჩნდა რიცხვი, ფორმა, სიტყვა, რომლებსაც სწავლების პროცესში შეეფარდება

რიცხვს-თვლა ანგარიში

ფორმას-გაზომვა

სიტყვას მეტყველების განვითარება

ამას პესტალიცი ასე ხსნის თითოეულ ადამიანს, როცა სურს გამოარკვიოს რაიმე გაუგებარი თავის თავს სამ შეკითხვას დაუსვამს, რამდენი საგანი დევს მის წინაშე, როგორი სახე აქვთ მათ და რა ეწოდებათ მათ სხვა სიტყვებით.

რიცხვი, ფორმა და სიტყვა ყოველი სწავლების ელემენტარული საშუალებები, რომელიც ანვითარებს აზროვნებას. პესტალიცი იყო პირველი პედაგოგი, რომელიც ჩაწვდა დაწყებითი სკოლის კერძო მეთოდების პრობლემას.

მშობლიური ენის სწავლების მთავარ ამოცანად პესტალიციმ დასახა ბავშვის მეტყველების განვითარება ეს კი შესაძლებელია ბგერების სწავლებით. იგი სწავლებაში ბგერითი მეთოდის მომხრეა. ეს მეთოდი ცვლიდა ასოთა შეერთების მეთოდს.

იმისთვის, რომ ბავშვს განვითარებოდა ლექსიკური მარაგი ამისთვის აუცილებლად მიაჩნდა ბუნებისმეტყველების ისტორიის და გეოგრაფიის სფეროებიდან ელემენტარული მონაცემების გადაცემა. ამით მან მნიშვნელოვნად გააფართოვა დაწყებით სკოლაში სწავლების შინაარსი და სასწავლო საგნები მჭიდროდ დაუკავშირა მშობლიურ ენას. დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს სწავლების მეთოდებს გერმანელი ფილოსოფოსი, პედაგოგი დისტერვეგი. რომ სწავლების მეთოდებმა ხელი უნდა შეუწყოს მოსწავლის გონებრივი ძალების განვითარებას.

ლიტერატურა

1. დიმიტრი უზნაძე, ბავშვის ფსიქოლოგია, თბილისი, 2000 წელი.
2. მერაბ მაღრაძე, ინტერაქციური მეთოდებით სწავლების ფსიქოლოგიური საფუძვლები, ქუთაისი, 2005 წელი.
3. სწავლებისა და სწავლის ახალი მიდგომები, სახელმძღვანელო მასწავლებელთათვის, თბილისი, 2004 წელი.
4. www. pedagogika.ge

რეზიუმე

სწავლების მეთოდების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მოსწავლეს ასწავლოს აზროვნება. გაუჩნდეს შეკითხვა, გაუჩნდეს საკუთარი აზრი არსებულ სინამდვილეზე, რომ მექანიკურად არ მოხდეს მასალის დამახსოვრება, მოსწავლემ ისაუბროს დასმულ პრობლემაზე, ჰქონდეს საკუთარი აზრი და შეხედულება. იყოს ეს განსხვავებული, მაგრამ მისი საკუთარი აზრის ნაყოფი.

საჭიროა ერთმანეთისაგან განვასხვავოთ ლექცია, როგორც მეთოდი და ლექცია როგორც სასწავლო პროცესის მონაწილეთა - მასწავლებლისა და მოსწავლის ურთიერთქმედების ორგანიზაციული ფორმა.

სამწუხაროდ, მასწავლებლების გარკვეული ნაწილი ამ მნიშვნელოვან მომენტს საერთოდ არ ითვალისწინებს. ისინი ყოველთვის ორაზროვნად უყურებენ მოსწავლის აზროვნებას და მოსწავლის სურვილი საკუთარი შეხედულებების გადმოცემის, კამათის, მოსმენის ფსიქოლოგიური განწყობა იცვლება და მოსწავლის გარკვეული რაოდენობა დუმის ეჩვევა. გარკვეული ნაწილი სწავლობს სხვის აზრებზე "თავის დაქნევას". ნაწილი კი მზა-მზარეული ფრაზების გაზეპირებას. მეთოდი კი თავისთავად კარგავს თავის ღირებულებას.

Нино Костава – Государственный университет Акакия Церетели

Методы обучения и тенденции их развития

Резюме

Суть методов преподавания состоит в том, чтобы научить ученика мыслить, чтобы у него возник вопрос, появилось собственное мнение на окружающую действительность, чтобы не происходило механического запоминания материала, чтобы ученик смог беседовать по проблеме и иметь собственное представление и мысли, возможно, отличные от чужих, но являющимися продуктом собственных размышлений.

Nino Kostava – Akaki Tsereteli State University

Teaching methods and tendencies of their development

Summary

Teaching methods should teach students, that the main idea is thinking. Have a question, have an opinion of current thinking on the fact, that the remembering was not be mechanically. To speak student about problems. Have their own ideas and opinions, be different, their own fruits of thinking. It's need to differ from each other the lecture, the lecture method and the learning process

of participants: interaction between teachers and students, as organized form. Unfortunately some teachers don't consider this an important moment. They always ambiguity look about the student's opinion and the student's thinking of transferring to their own beliefs ,debate, hearing, psychological opinions change and students get used to a certain amount of silence. Some other studies thinking on other thinks. Part of the preparations- cook phrases sharing, itself loses its value.

Bell Kaufman's "Letter to my late teacher", he tells thank Mr.Scots , because he taught him respect themselves, thank that he taught thinking. May be that is my imagination to believe other. Grateful that liberty has shown himself and became free themselves. Taught to think, interest in student's opinions heard. He says thank, because of the peculiarities of each student. He was looking for these features and individual has made and saved the lives of massive irrational.

The teacher should teach students with these principles. Mr. Scots had a great method of communicate with students. So respect and dignity of themselves and each student.

ჭამპურიძე ნელი - გორის სასწავლო უნივერსიტეტი

ეკოლოგიური პრობლემების პედაგოგიური ასპექტები

თანამედროვე ეკოლოგიური პრობლემები უდიდესი გამოწვევების წინაშე გვაყენებს, იგი მკვეთრად აისახება თანამედროვე ცხოვრების ყველა სფეროში. ეკოლოგიური საკითხების შესასწავლა დღეს კიდევ უფრო მეტ ყურადღებას მოითხოვს სასკოლო პროგრამების შემდგენელთაგან. მნიშვნელოვანია ეკოლოგიური საკითხების ინტეგრირებულად გაშუქება დაწყებითი სკოლის საგანმანათლებლო პროგრამებში. ბუნების შეცნობისა და შესწავლის მიზნით დაწყებითი საფეხურის საგანმანათლებლო პროგრამებში დიდი ადგილი უნდა დაეთმოს საბუნებისმეტყველო მოთხრობებს, რომლებიც თავისი შინაარსით ეკოლოგიურ საკითხებთან ერთად ჰუმანიზმის, ტოლერანტობის და სხვა დემოკრატიული ღირებულების დანერგვას შეუწყობს ხელს.

საბუნებისმეტყველო საკითხები ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თემაა ქართველ კლასიკოსთა შემოქმენდებაშიც. ჯერ კიდევ XIX საუკუნის 60–70-იან წლებში „ახალი ტიპის“ ქართველის აღზრდა მოიაზრებდა, როგორც სამშობლოს დამცველი, ასევე მშობლიური ბუნების ქომაგი პიროვნების ფორმირებას, რაშიც დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა საგანმანათლებლო პროგრამების აგების პრინციპებს, მათ პედაგოგიურ ასპექტებს. ამ მხრივ საყურადღებოა დიდი ქართველი პედაგოგისა და ქართული საბავშვო ლიტერატურის ფუძემდებლის იაკობ გოგებაშვილის საბავშვო შემოქმედება. მის უკვდავ სახელმძღვანელოებში ეკოლოგიური პრობლემებს, გარემომცველი ბუნების შესწავლისა და შექცევის საკითხებს დიდ ყურადღება ეთმობა.

იაკობ გოგებაშვილმა „ბუნების კარი“ პირველად 1868 წელს გამოსცა. წიგნი მოიცავდა ინფორმაციას ბუნებასა და საზოგადოებაზე, წარსულზე, აწმყოსა და მომავალზე. აღნიშნულმა წიგნმა უდიდესი როლი ითამაშა ქართველი ხალხის განათლებისა და სულიერი ცხოვრების ამაღლებაში. „ბუნების კარი“ არის სახელმძღვანელო, რომელიც ხელს უწყობს ახალგაზრდობის ეკოლოგიურ განათლებას.

„ბუნების კარს“ წინ უძღოდა ავტორისეული წინასიტყვაობა, რომელიც ღრმად აანალიზებდა სახელმძღვანელოს აგების პრინციპებს, სწავლების იდეურ მიზანდასახულობასა და აღმზრდელობით ფუნქციას. სწორედ ბუნების შეცნობისა და შესწავლის მიზნით შეიტანა იაკობ გოგებაშვილმა „ბუნების კარსა“ და „კონაში“ პოპულარული ნარკვევები ბუნებისმეტყველებიდან. მათი შედგენის დროს იგი, როგორც თვითონვე აღნიშნავს, უხვად იყენებდა „Вестник естественных наук“-ში მოთავსებულ საბუნებისმეტყველო მასალებს, ბრემის, კარლ ფოხტის, ვაგნერის, ბოგდანოვიჩისა და სხვა თხზულებებს. 1896 წელს იაკობ გოგებაშვილმა ამ მიზნით შეადგინა და გამოსცა სპეციალური საბუნებისმეტყველო ნარკვევი: „მოსავლის მცველნი ანუ სასარგებლო ცხოველები და ფრინველები“, რომლის წინასიტყვაობაში წერდა: „ყოველი ადამიანი, როგორც ვიცით, ცხოვრობს ბუნებაში, დამოკიდებულია მასზე, მის კანონებზე. თუ მას კარგად აქვს შესწავლილი ბუნება, მისნი ძალნი, მისნი მოვლენანი, კანონები და გონივრულად უთანხმებს მათ თავისს მოქმედებას, ცხოვრებას, ბუნებაც ხელს უწყობს კაცსა, ემორჩილება, აჯილდოებს იმითი, რომ ანიჭებს სიმრთელეს ჯანისას და ქონებას - ამ ორს ბურჯს ბედნიერებისას.“[1,241] ასეთია იაკობ გოგებაშვილის აზრით, ბუნების კანონების შეცნობის მნიშვნელობა ადამიანთა კეთილდღეობისათვის. ჯერ კიდევ 1865 წელს დიდი პედაგოგი თავის პირველ სახელმძღვანელოს - „ქართული ანბანის“ წინასიტყვაობაში შენიშნავდა, რომ ყმაწვილი ბუნების შესწავლის პროცესში ცხადად იგრძნობს ბუნებასთან კავშირს და მას ბუნების შესწავლის პროცესში გაუადვილებს ცოდნის შეძენას. მოსწავლე იგრძნობს კავშირს ბუნებასა და ცხოვრებას შორის და რადგანაც ყოველს ყმაწვილს უყვარს ბუნება და ცხოვრება, სწავლისაზეც წახალისდება. ბუნების სიყვარული, იაკობ გოგებაშვილის რწმენით, ბადებს განცდათა სიწრფელეს, რაც უფრო ღრმა ადამიანში ბუნების აღქმის უნარი, მით უფრო დიდია მისი ინტელექტი და ჰუმანურობა. ერთი მხრივ, ბუნების სინამდვილის შეცნობა ავტორს სამართლიანად მიაჩნია ადამიანთა გამაკეთილშობილებელ, გამაჯანსაღებელ ფაქტორად, მეორე მხარე და მნიშვნელოვანი ბუნების ეკონომიკური თვალსაზრისით გამოყენება, რისთვისაც საჭიროა მისი განვითარების კანონების ცოდნა. მეტად საყურადღებო წერილში „ახალი

ნაბიჯი ხალხის განათლებაში“ (1883 წელს), რომელიც იაკობ გოგებაშვილმა საქართველოში პირველი სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებლის -წინამძღვრიანთკარის სამეურნეო სკოლის მიზნებისა და ამოცანების განხილვას მიუძღვნა, იგი წერდა: „თვით ღატაკი ბუნება შეიძლება ადამიანმა შექმნას სიმდიდრის წყაროდ, თუ მან ზედმიწევნით იცის, საიდან უნდა მოუაროს ამ ბუნებასა და როგორ გახადოს იგი მომსახურედ თავის მოთხოვნილებებისა“. [2,52]

დიდი პედაგოგი თავის „ბუნების კარს“ ფართო ამოცანების გადაწყვეტას უსახავდა მიზნად: „ჩვენ მოწოდებული ვიყავით მოგვეცა ჩვენი სკოლისა და ოჯახისათვის იმისთანა სახელმძღვანელო, რომელიც ეხმარება ერთსა და იმავე დროს გონების განვითარებასაც, გულის გაკეთილშობილებასაც, ნებისა და მისწრაფების განმტკიცებასაც. ერთი სიტყვით, ხელს შეუწყობს სულის ჰარმონიულად განვითარებას, რაც შეადგენს იდეალს სწავლისა და აღზრდისას და რომელზედაც არის დამოკიდებული ყოველი ერის წარმატება, ბედნიერება“ [3, 509] („ბუნების კარის“ მე-10 გამოც. წინასიტყვაობიდან). შრომაში „მასწავლებელთა და მშობელთათვის“, რომელიც წარმოადგენს „ბუნების კარის“ 21-ე (1912 წლის) გამოცემის წინასიტყვაობას, გაანალიზებულია „ბუნების კარის“ დიდაქტიკური შედეგილობა. „ბუნების კარი“ მას მიაჩნია სამაგიდო სახელმძღვანელოდ არა მარტო სკოლისა, არამედ ყველა ოჯახისაც, სადაც იზრდება ბავშვი.

იაკობ გოგებაშვილი აღნიშნავს:

1. საბუნებისმეტყველო მასალამ დიდი ადგილი დაიკავა „ბუნების კარში“, ვინაიდან ბუნების ცოდნა, მისი ძალების რაციონალურად გამოყენება ერისა და კაცობრიობის წინსვლისა და კეთილდღეობის საწინდარია. ამიტომ სკოლაში ბავშვი მარტო ფანტაზიის განვითარებით შორს ვერ წავა. უნდა გავაძლიეროთ მათი გონება რეალური ცოდნით. ამის უდიდესი წყაროა ჩვენი მდიდარი ბუნება, რასთანაც ზოგი ქვეყნის ბუნება „ნარცხადაც ვერ მოვა“.

2. ბუნებაში უნდა გავარჩიოთ ადამიანის მტერი და მოყვარე. ხშირად ვდევნით, ვსპობთ ისეთ ცხოველებსა და ფრინველებს, რომლებიც მოსავლის ჭია-ლუებს ანადგურებენ და რომლებიც დიდ მეგობრობას უწევენ ადამიანს; ასეთი მოქმედება კი უგუნურობის, ბუნების უცოდინარობის შედეგია. ამიტომ შეიტანა ავტორმა „ბუნების კარში“ მასალა სათაურით „მოსავლის მცველნი“.

3. რათა უფრო მიმზიდველი გაგვეხადა ყმაწვილებისათვის „ბუნების კარი“, მისი შედეგის დროს გვერდი ავუქციეთ იმისთანა მშრალ მხარეებს საგნებისას, როგორც არის კლასიფიკაცია მცენარეებისა და ცხოველებისა და მათი ანატომიური აგებულება, რაც შეადგენს პირდაპირ საგანს ბუნებისმეტყველების სახელმძღვანელოსას. სამაგიეროდ დიდი ყურადღება მივაქციეთ, თუ რა დამოკიდებულება არსებობს მცენარეთა და ადამიანთა შორის, როგორ სცხოვრობს ცხოველი, როგორ იბრძვის არსებობისათვის, რა ადგილი უჭირავს ბუნებაში, რა დამოკიდებულება აქვს სხვა ცხოველებთან, მეტადრე ადამიანებთან და თავისს სამშობლოსთან...“[4, 667]

მაღალი მხატვრული ოსტატობით აქვს გადმოცემული იაკობ გოგებაშვილს საბავშვო მოთხრობებში ბუნების ლამაზი ფერები, ცხოველთა სამყარო, რომელთა ჰარმონიული თანაარსებობა ქმნის ერთ მთლიან გარემოს. დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ბუნების გამოყენების გაშუქებას, ბუნების შესწავლასა და დაკვირვებას ექსპერიმენტის მეთოდით, რითაც ბავშვებისათვის ადვილად მისაწვდომი ხდება გარე სამყაროზე დაკვირვება. მოზარდი თაობის აღზრდა ჰუმანურ და ზნეობრივ პრინციპებზე იმდენად მნიშვნელოვანია იაკობ გოგებაშვილისათვის, რომ იგი არ კმაყოფილდება მოყვასისადმი სიყვარულის გრძნობის, ნუგეშისცემის, თანაგრძნობისა და თავმდაბლობის პრობლემების წამოჭრით და აფართოებს თავის შემოქმედებით არეალს. განსაკუთრებული სიცხადით ავლენს იგი ჰუმანიზმის პრინციპებს ბუნებასთან მიმართებაში. ბუნება შემეცნების წყაროა. ბუნების სათანადოდ გაცნობის შემდეგ, ბავშვისა და ბუნების ურთიერთობა უფრო ნაზ და ემოციურ სახეს იღებს მის მოთხრობებში. პატრიოტიზმისა და ჰუმანიზმის გრძნობების დასაწერად მწერალი ცდილობს დაგვიხატოს ბუნებასა და ადამიანს შორის კავშირი (თევზაობა, ნადირობა).

„ბუნების კარში“ მოთავსებული მხატვრული მასალა დიდ პედაგოგს უმთავრესად ხალხური ზეპირსიტყვიერებიდან აქვს ამორებული. საბუნებისმეტყველო მოთხრობებს მხატვრულ ღირებულებებთან ერთად დიდი აღმზრდელობითი ფუნქციაც აკისრია-აყვარებს ბავშვს ბუნებას და ემსახურება ბუნების შესწავლას. იაკობს ჯერ კიდევ „დედა ენაში“ აქვს მოთავსებული განყოფილება „საქართველო“, სადაც მოცემულია საქართველოს გეოგრაფია, მისი დადაბუნება. აღნიშნული მასალა

შემდგომში ეხმარება ბავშვს „ბუნების კარში“ მოცემული მასალის უკეთ გარკვევაში. დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ბუნების გამოყენების გაშუქებას, ბუნების შესაწავლასა და დაკვირვებას ექსპერიმენტის მეთოდით, რითაც ბავშვებისათვის ადვილად მისაწვდომი ხდება გარე სამყაროზე დაკვირვება.

იაკობ გოგებაშვილის პედაგოგიური თუ მხატვრული შემოქმედება უდიდეს მასალას გვაწვდის სწავლების თანამედროვე მეთოდებისა და პრინციპების გასაანალიზებლად. “ბუნებს კარი” აგებულია ცოდნისა და განათლების შერწყმით პრინციპით, რომელიც მიმართულია ცოცხალ არსებათა განთავსების და განაწილების, მათ გარემომცველ სამყაროსთან ურთიერთობის და წონასწორობის პირობების შეცნობისას

ლიტერატურა:

1. გოგებაშვილი ი. თხზ. ტ. VI, თბ.1955
2. გოგებაშვილი ი. რჩ.თხზ. ტ. IV, თბ.1990
3. გოგებაშვილი ი. რჩ.თხზ. ტ. IV, თბ.1990
4. გოგებაშვილი ი. რჩ.თხზ. ტ. IV, თბ.1990

რეზიუმე

ბუნების შეცნობისა და შესწავლის მიზნით დაწყებითი საფეხურის საგანმანათლებლო პროგრამებში დიდი ადგილი უნდა დაეთმოს საბუნებისმეტყველო მოთხრობებს, რომლებიც თავისი შინაარსით ეკოლოგიურ საკითხებთან ერთად ჰუმანიზმის, ტოლერანტობის და სხვა დემოკრატიული ღირებულების დანერგვას შეუწყობს ხელს.

საბუნებისმეტყველო საკითხები ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თემაა ქართველ კლასიკოსთა შემოქმენდებშიც. ჯერ კიდევ XIX საუკუნის 60–70–იან წლებში „ახალი ტიპის“ ქართველის აღზრდა მოიაზრებდა, როგორც სამშობლოს დამცველი, ასევე მშობლიური ბუნების ქომაგი პიროვნების ფორმირებას, რაშიც დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა საგანმანათლებლო პროგრამების აგების პრინციპებს, მათ პედაგოგიურ ასპექტებს. ამის საუკეთესო მაგალითია დიდი ქართველი პედაგოგისა და ქართული საბავშვო ლიტერატურის ფუძემდებელის იაკობ გოგებაშვილის საბავშვო შემოქმედება.

Neli Champuridze - Gori Teaching University, The candidate of the philological science, Professor

The pedagogical aspects of the environmental problems

Abstract

To get to know and learn the nature we must pay the great attention on the naturalist stories in the primary education, which helps to implant with its content humanism, tolerance and other democratic values.

The naturalist questions are one of the most important topic in the creation of georgian classics. Even in 60-70 years in the XIX century was considered new style of training, to form the human as the defender of the motherland so the intercessor of the mother nature, where was adjudged the great meaning to construct the principles of the educational programs, their pedagogic aspects. The best example of this is the great georgian teacher and the initiator Iakob Gogebashvili's creation in the literature of children.

Нелли Чампуридзе - Горийский учебный университет, профессор

Педагогические аспекты экологических проблем

Резюме

С целью исследования и изучения природы в образовательных программах начального уровня должное место должно быть уделено природоведческим рассказам, которые своим содержанием в месте с экологическими проблемами способствуют внедрению гуманизма, толерантности и других демократических ценностей.

Природоведческие вопросы являются одним из важнейших тем в творчестве грузинских классиков. Ещё в 60-70-ых годах XIX века воспитанием «нового типа» грузина подразумевалось формирование, как защитника отечества, так и формирование личности защитника родной природы. В этом большую роль играли принципы построения образовательных программ и их педагогические аспекты. Наилучшим примером этому является творчество великого грузинского педагога, основателя грузинской детской литературы Якова Гогевашвили.

ეკატერინე გიგაშვილი – გორის სასწავლო უნივერსიტეტი

უნივერსიტეტში სასწავლო კურსის „ინკლუზიური განათლება“ – განხორციელების პრაქტიკული ასპექტები

„მეგობრებო, სტუდენტებო, კოლეგებო, მე მოვედი არა ინკლუზიის დასაკრძალად, არამედ მის სადიდებლად...“
შექსპირი

ინკლუზიური განათლება საუკეთესო საშუალებაა დავიცვათ ყველა ბავშვის განათლებისა და თანამონაწილეობის უფლება. ინკლუზიური განათლების სათავე საქართველოში 2005 წლიდან იწყება, განათლების რეფორმის კვალდაკვალ. ამ პერიოდიდან, ინკლუზიური განათლების შტრიხები ნელნელა გამოიკვეთა და დღეისათვის განათლება ყველასათვის ქვეყნის პრიორიტეტს წარმოადგენს. ნებისმიერი რეფორმის განხორციელება მხარდაჭერის გარეშე ძალიან რთულია, მითუფრო თუ საქმე ეხება ახალი ფილოსოფიის, ახალი ტენდენციისა თუ ახალი პარადიგმის დამკვიდრებას, ადამიანური რესურსისა და ინფრასტრუქტურის ცვლილებას. ინკლუზიური განათლების კონტექსტში, რეფორმა საქართველოში ცდისა და შეცდომის გზით დაიწყო 2005 წლიდან და დღეისათვის უკვე გარკვეული წინსვლა შეინიშნება, იგი არასოდეს სრულდება და მუდმივ, დინამიურ პროცესს წარმოადგენს. ინკლუზიური განათლების პრინციპების განხორციელებას საქართველოში მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარებამ და მხარდაჭერამ, კერძოდ, ნორვეგიის განათლებისა და კვლევის სამინისტროს დახმარებით, საქართველოში დაიწყო ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობა და გადაიდგა კონკრეტული ნაბიჯები ამ მიმართულებით.

ინკლუზიური განათლების დანერგვა დაიწყო თბილისის ათ სკოლაში, რასაც 2009 წლიდან მოყვა საქართველოს ცხრა რეგიონის საჯარო სკოლაში ინკლუზიური განათლების დანერგვა, აქტიურად დაიწყო ადამიანური რესურსის გადამზადება ინკლუზიური განათლების მიმართულებით. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით კიდევ უფრო გამოიკვეთა მასწავლებელთა მომზადების საკითხის გადახედვა ინკლუზიური განათლების კონტექსტში. სკოლებში ინკლუზიური განათლების დანერგვის პროცესმა დღის წესრიგში დააყენა საუნივერსიტეტო კურიკულუმის გადახედვის საკითხი, კერძოდ, დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის საგანამანათლებლო პროგრამებში ინკლუზიური განათლების, როგორც სასწავლო კურსის დამატების საკითხი.

2009 წელს ნორვეგიის განათლებისა და კვლევის სამინისტროსა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ურთიერთთანამშრომლობის ფარგლებში დაიგეგმა ახალი სასწავლო კურსების მომზადება და დანერგვა საუნივერსიტეტო განათლებაში. ამ პროექტში ჩაერთო საქართველოს ექვსი, მათ შორის ოთხი რეგიონული უნივერსიტეტი. პროექტის ფარგლებში შეირჩა აკადემიური პერსონალი, რომელიც მომავალში იმუშავებდა საუნივერსიტეტო კურსის შემუშავებაზე და ოთხი უნივერსიტეტის წარმომადგენელი გაიგზავნა ნორვეგიაში გამოცდილების გაზიარების მიზნით. სასწავლო ტურის მთავარ მიზანს წარმოადგენდა საქართველოს უნივერსიტეტების წარმომადგენლებს ქონოდათ შესაძლებლობა წამყვანი ქვეყნის გამოცდილების გაზიარებით საქართველოს მასწავლებელთა გადამზადების დღევანდელი სიტუაცია გადაეფასებინათ.

ნორვეგიული მოდელიდან გამომდინარე მოხდა მასწავლებელთა გადამზადების ქართული მოდელის ელემენტთა განვითარების ხელშეწყობა განსაკუთრებით კი იმ სფეროში, რომელიც უკავშირდება სკოლებში სტუდენტთა პრაქტიკას. შემუშავდა სასწავლო კურსები ილიას უნივერსიტეტის, თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახ. უნივერსიტეტის, გორის და ახალციხის სასწავლო უნივერსიტეტების, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახ. სხელმწიფო უნივერსიტეტისა, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და იაკობ გოგებაშვილის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტებისათვის. სასწავლო კურსების შემუშავება საქართველოს განათლებისა და

მეცნიერების სამინისტროს ექსპერტებთან თანამშრომლობითა და მათი აქტიური ხელშეწყობით დაიწყო. საბოლოოდ ამ პროექტის დამსახურებად შეიძლება ჩაითვალოს ზ/ჩამოთვლილ უნივერსიტეტებში დაწყებითი საფეხურის მასწავლებელთა მოსამზადებელი პროგრამებში შესული ცვლილება რომლის მიხედვითაც ინკლუზიური განათლება გახდა სავალდებულო სასწავლო კურსი, ასევე სასწავლო კურსის ფარგლებში დაიგეგმა პრაქტიკა. 2012 სასწავლო წლამდე ეს სასწავლო კურსები ნელნელა დაიხვეწა და უფრო მკაფიო ადგილი დაიკავა მასწავლებელთა მომზადების კურიკულუმში. ამას ისიც ადასტურებს, რომ 2011 წლის ნოემბერში, როდესაც საბოლოო სახე მიიღო დოკუმენტმა მასწავლებლის განათლების საგანმანათლებლო პროგრამის დარგობრივი მახასიათებლის შესახებ, მკაფიო გახდა მასწავლებლის მისაღწევი კომპეტენციები, რომლებიც უდაოდ მხოლოდ ინკლუზიური განათლების სასწავლო კურსით მიიღწევა.

განსახილველად წარმოგიდგინთ საქართველოს უნივერსიტეტებში ინკლუზიური განათლების განხორციელების თავისებურებს გორის სასწავლო უნივერსიტეტის მაგალითზე.

გორის უნივერსიტეტში ინკლუზიური განათლების სწავლება პროექტის ფარგლებში დაიწყო 2010 წლის გაზაფხულის სემესტრში და პირველად ის შეტანილი იქნა დაწყებითი განათლების საბაკალავრო პროგრამის სწავლების მესამე წლის სტუდენტთათვის როგორც არჩევითი სასწავლო კურსი. სასწავლო კურსის მოცულობა 5 კრედიტს შეადგენდა და მოიცავდა სულ 15 თემას. სასწავლო კურსი, სასწავლო თემები თავისი შინაარსითა და ფორმატით სიახლეს წარმოადგენდა პროგრამაში. პროექტის შესაბამისად, სასწავლო კურსის განხორციელება, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მხრიდან მონიტორინგს ექვემდებარება და მუდმივ სრულყოფაზეა ორიენტირებული. მონიტორინგის შედეგები განიხილება რექტორის, ფაკულტეტის დეკანის, ხარისხის უზრუნველყოფის სამსახურის ხელმძღვანელთან, საგნის მასწავლებელთან და რეკომენდაციებისა და შენიშვნების გათვალისწინება ხდება სასწავლო პროცესის სრულყოფის მიზნით. მონიტორინგის შედეგად, მისი განხორციელების ეტაპზე გამოიკვეთა სასწავლო კურსში ცვლილების შეტანის აუცილებლობა და შესაბამისად, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ექსპერტის რეკომენდაციების გათვალისწინება სასწავლო კურსის ცვლილებასთან დაკავშირებით იქნა გათვალისწინებული. ცვლილებები დაიწყო იმით, რომ სასწავლო კურსი-ინკლუზიური განათლება დაწყებითი განათლების საბაკალავრო პროგრამაში ჩაჯდა როგორც ძირითადი სასწავლო დისციპლინა, სწავლების მესამე წლის სტუდენტთათვის, მაგარამ პრაქტიკის ელემენტი სასწავლო კურსის პარალელურად ვერ იქნა დაგეგმილი და განხორციელებული, ამ მიზეზით პრაქტიკა ინკლუზიური განათლების სასწავლო კურსის ფარგლებში ჩვეულებრივი პედაგოგიური პრაქტიკის შემადგენლობაში იქნა მოაზრებული. 2011-12 სასწავლო წლის მესამე წლის სტუდენტთათვის დაიგეგმა შემოდგომის სემესტრში, ხოლო სწავლების მეორე წლის სტუდენტებისთვის დაიგეგმა გაზაფხულის სემესტრში.

ყურადღების შეჩერებას იმსახურებს დაწყებითი განათლების საგანმანათლებლო პროგრამის, სწავლების მეორე წლის სტუდენტთა პროგრამა. ინკლუზიური განათლება-მეორე კურსელთათვის 5 კრედიტიანია, სწავლების ფორმატი ითვალისწინებს 45 საკონტაქტო საათს, 15 სალექციო, 30 პრაქტიკული მუშაობისთვის, დანარჩენი 77 საათი სტუდენტს დამოუკიდებელი მუშაობისთვისაა განკუთვნილი. დამოუკიდებელი საათები გამოიყენება, ისეთი აქტივობებისთვის როგორცაა, ლიტერატურაზე მუშაობა, პორტფოლიოს შედგენა, სასწავლო მასალის შექმნა, დაკვირვების დღიურებისა და სასკოლო ჩანაწერების გაკეთება კარგი საშუალებაა სტუდენტთა პრაქტიკული კვლევისათვის, რომელიც სკოლაში უნდა განხორციილდეს. დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის საგანმანათლებლო საბაკალავრო პროგრამაში ინკლუზიური განათლების -სასწავლო კურსის განხორციელება შეიძლება ითქვას ცდისა და შეცდომის გზით. სამომავლოდ არსებობს მოსაზრება იმის შესახებ, რომ სასწავლო კურსი-ინკლუზიური განათლება- ფარგლებში უნდა განხორციელდეს როგორც თეორიული სწავლება ასევე ე.წ. ჩამოყალიბებული პრაქტიკა. პრაქტიკა ითვალისწინებს სასწავლო გარემოს პრაქტიკული კვლევას, რომელიც სტუდენტს დაეხმარება უკეთ განსაზღვროს საჭიროებები და დაგეგმოს პედაგოგიური პრაქტიკისთვის მზაობა, საკუთარი განვითარების, მიღწევების პორტფოლიოს შედგენა, ყველა საინტერესო, მნიშვნელოვანი და

საკვანძო საკითხის თავმოყრა, რომელიც უმნიშვნელოვანესია სასწავლო პროცესის დაგეგმვისა თუ მართვისთვის, ანუ მისი მომავალი საქმიანობითვის.

სასწავლო კურსის–ინკლუზიური განათლების ადგილი დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის მომზადების პროგრამებში განპირობებულია მისაღწევი შედეგებითა თუ კომპეტენციებით, რომელიც ცოდნისა და მისი პრაქტიკაში გამოყენების დონეზე მასწავლებლისაგან მოითხოვს ინკლუზიური განათლების პრინციპების ცოდნას, უსაფრთხო, ჯანსაღი და წამახალისებელი სასწავლო გარემოს შექმნას, მას მოეთხოვება სპეციალურ მასწავლებელთან თანამშრომლობით უსაფრთხო და წამახალისებელი სასწავლო გარემოს შექმნა, აქვს მოსწავლის საჭიროებებზე რეაგირების უნარი. აღნიშნული კომპეტენციების გამომუშავება შესაძლებელია მხოლოდ მდგრადი პრაქტიკის ჩამოყალიბებით, პრაქტიკაში საკუთარი კვლევის შედეგების გააზრებით, ინკლუზიური განათლებისათვის უნივერსალური დიზაინის სასწავლო გარემოს შექმნით. სასწავლო კურსის ფარგლებში სტუდენტებს მიეწოდებათ თეორიული მასალა, სილაბუსით გათვალისწინებული თემატიკის შესაბამისად, პრაქტიკული მეცადინეობებისთვის სკოლასა და უნივერსიტეტს შორის გაფორმებულია ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი. მემორანდუმის ფარგლებში სტუდენტი მიდის სკოლაში და თვითონ ირჩევს დაკვირვების ობიექტს, აკეთებს ჩანაწერებს და ატარებს პრაქტიკულ კვლევას. ძალიან მნიშვნელოვანია სტუდენტმა თავად შეიგრძნოს ინკლუზიის ადგილი, სასწავლო კურსის თეორიულ ნაწილს ის ეცნობა ინკლუზიის არსსა და რაობას, მის მნიშვნელობასა და დანერგვასთან დაკავშირებულ ალტერნატივებს, ამით უყალიბდება გარკვეული მოსაზრებები ინკლუზიური განათლების დანერგვასთან დაკავშირებით. ძალიან მნიშვნელოვანია სტუდენტმა სასკოლო გარემოში თავად ნახოს სად არის ინკლუზია, სურვილია ეს მხოლოდ თუ არსებული რეალობა, გამოსცადოს საკუთარ თავზე როგორ შეიძლება ინკლუზიის (ჩართულობის) მიღწევა. სტუდენტს უხდება სასკოლო გარემოში იმის გარკვევა, როგორ ან რამდენად არის შესაძლებელი ინკლუზიური გარემოს შექმნა იმ თეორიის მიღმა რასაც ისმენს თუ სწავლობს აუდიტორიაში, რა გამოწვევებია რეალურად სკოლაში ინკლუზიური განათლების დასაწერად, სკოლაში ინტეგრაცია არის ხელშეწყობილი თუ მიმდინარეობს ინკლუზია?

ინკლუზიური განათლება არის საგანამანათლებლო მიდგომა და იდეა, რომლის ფარგლებშიც განათლების სისტემა უზრუნველყოფს ყველა ბავშვის თუ მოზარდის ხარისხიან განათლებას ზოგადსაგანამანათლებლო დაწესებულებებში იმის მიუხედავად თუ რა ფიზიკური, შემეცნებითი, სოციალური, ემოციური, ლინგვისტური, ეთნიკური თუ სხვა მახასიათებელი გააჩნიათ. ამ განმარტების მიუხედავად შესაძლებელია სტუდენტების მიერ სასკოლო გარემოში მიგნებული იქნას ინკლუზიის სრულდღიად ახალი პარადიგმა, კერძოდ ეს არის სივრცე, ადგილი სადაც ხორციელდება ინკლუზია, ეს არის ამავე დროს პროცესი, ანუ, ის რასაც ვაკეთებთ, პრინციპი, რომელსაც ემსახურება რწმენა ინკლუზიის შესახებ, მდგომარეობა ანუ ჩართულობის გრძნობა და ეს შესაძლებელია იყოს საგანამანათლებლო პოლიტიკა ან სტრატეგია. სწორედ ინკლუზიური განათლების ამ ჭრილში გააზრებამ პრაქტიკულ გარემოში სტუდენტები შესაძლოა მიიყვანოს ძალიან საინტერესო მიგნებთან რომ ინკლუზია არის პარადიგმა, რომელიც ადგილის, პროცესისა თუ საგანამანათლებლო პოლიტიკის, ერთობლიობას წარმოადგენს. თუ გავითვალისწინებთ სტუდენტების აქტივობებს სასწავლო კურსის ფარგლებში, რომელიც ე.წ. სენდვიჩის მოდელს განასახიერებს და გულისხმობს თეორიული სწავლების პარალელურად პრაქტიკას, ადგილი გასაკეთებელია პროგნოზი, რომ ამ გზით, სტუდენტი იძენს თეორიული მასალის პრაქტიკულად ინტერპრეტაციის უნარ_ჩვევას. ეს ფორმა მოითხოვს პროფესორისა და სტუდენტის აქტიურ ჩართულობას სწავლება/სწავლების პროცესში, სადაც განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენს თეორიული მასალის პრაქტიკული ინტერპრეტაცია. სტუდენტი იკვლევს ინკლუზიას მიკრო, მაკრო და მეზო დონეებზე. მიკროდონეზე (ჩართულობა) კვლევა იძლევა სურათს მოსწავლის საჭიროებების შესახებ, კონკრეტულად რა ტიპის საჭიროებები აქვს მოსწავლეს, მაკროდონეზე სტუდენტი იკვლევს სკოლის გარემოს, რომელშიც ინკლუზია ხორციელდება, რა პრობლემები აქვს სკოლას ინკლუზიური განათლების წრილში, მასწავლებელთა გადამზადებაა საჭირო თუ რესურსებით უზრუნველყოფა და მეზოდონეზე სტუდენტი იკვლევს სოციუმს, საზოგადოებას, რომლის გარემოცვაშიც მიმდინარეობს ინკლუზია. „ინკლუზიური განათლების“ ფარგლებში

სასწავლო აქტივობების ამგვარი დაგეგმვა სტუდენტს საშუალებას აძლევს რეალური სურათი დაინახოს ინკლუზიური განათლების კონტექსტში, დაინახოს ის საჭიროებები, რომელიც აქვს მოსწავლეს, სკოლას, საზოგადოებას, ეს არ არის მშრალი, არაფრისმთქმელი თეორიები, რომელიც უამრავ კითხვას ბადებს სტუდენტის წარმოსახვაში ან პირიქით, ისეთ წარმოდგენას ტოვებს, რომ ინკლუზია არის წესებზე დაფუძნებული სასწავლო პროცესი. პრაქტიკული კვლევით სტუდენტი თავად ადგენს რომელ სემინტში არის პრობლემა, ეს არის გარემოს, რესურსის, პროცესის თუ საგანმანათლებლო პოლიტიკის პრობლემა. სტუდენტმა სასწავლო გარემოში თავად უნდა დაინახოს რომ საგანმანათლებლო მიდგომა უნდა იყოს თითოეული ბავშვის საჭიროებაზე მორგებული და არა განზოგადებული, ის უნდა იძლეოდეს შესაძლებლობას ყოველი ბავშვის შესაძლებლობებზე დაყრდნობით იქნას დაძლეული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები.

ჩვენი ხედვით, ინკლუზიური განათლების პროცესის სრულყოფა, საუნივერსიტეტო პროგრამაში ერთი შეხედვითაც ნათელია, ხუთკრედიტიანი სასწავლო კურსის ჩარჩოებში შეუძლებელია ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებული ყველა საკითხისა თუ პრობლემის შესწავლა. მაგრამ თეორიისა და პრაქტიკის ამგვარად განაწილების შემთხვევაში სტუდენტს ეძლევა შესაძლებლობა თავად დაიწყოს კვლევა და თავად შეძლოს საჭიროებებზე დაყრდნობით სასწავლო პროცესის ეფექტურად დაგეგმვა, განხორციელება და მისი მართვა.

ბუნებრივია, დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის მომზადების საბაკალავრო პროგრამა უნდა მოიცავდეს სწავლის შედეგს კვალიფიკაციათა ჩარჩოში წარმოდგენილი კომპეტენციების მიხედვით. ამასთან, პროგრამით გათვალისწინებული სასწავლო კურსის–„ინკლუზიური განათლება–ით“ გათვალისწინებული შედეგებიც უნდა მოიცავდეს კომპეტენციებიდან რამდენიმე შედეგს. სასწავლო კურსით გათვალისწინებული კომპეტენციები სხვა საგნების მისაღწევი შედეგებთან ერთობლიობით ქმნის დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის კომპეტენციების გამომუშავების წინაპირობას, ოღონდ ისეთ შემთხვევაში, როცა სასწავლო კურსის განხორციელება ეფუძნება მდგრადი პრაქტიკის პირობებში უნივერსალური დიზაინის პროგრამას.

ცხადია, სტატიის ფარგლებში ინკლუზიურ განათლებაში არსებული პრობლემების გადაწყვეტის გზები და რეკომენდაციები, ამ პრობლემების მოსაგვარებლად, არ ჩანს ვინაიდან ეს საკითხი ძალზე სერიოზულ კვლევას მოითხოვს. ამჯერად, მნიშვნელოვანია საკითხის დასმა, რათა პროექტში ჩართული სხვადასხვა უნივერსიტეტის პროგრამების ავტორები და სასწავლო კურსის–ინკლუზიური განათლება–ავტორები დაფიქრდნენ ამ საკითხზე, შეისწავლონ საკითხი პრაქტიკული, რეალური შედეგების მიხედვით და შემდგომ ამისა, გაიმართოს შეხვედრები აზრთა გაზიარების თვალისაზრისით. ნორვეგიის მასწავლებელთა განათლების პროგრამა იძლევა მდგრადი პრაქტიკის შესაძლებლობას, ხოლო სასწავლო პროგრამის მოქნილობა თავად განაპირობებს სტუდენტების მიერ სასკოლო გარემოში პრაქტიკული კვლევის განხორციელების შესაძლებლობას.

აღსანიშნავია ისიც, რომ პროექტში ჩართული უნივერსიტეტების მიერ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნულ ცენტრში წარდგენილი დაწყებითი განათლების საბაკალავრო პროგრამების დიდმა ნაწილმა დააკმაყოფილა პროგრამული აკრედიტაციით განსაზღვრული სტანდარტები და ყველა პროგრამის ძირითად საგანთა ჩამონათვალში არის სასწავლო კურსი–ინკლუზიური განათლება. ეს ფაქტი გვაძლევს საფუძველს ვიფიქროთ, რომ მომავალში სასწავლო პროცესი კიდევ უფრო დაიხვეწება, დააკმაყოფილებს დროის გამოწვევებს და რეალურად მიუახლოვდება ევროპულ სტანდარტებს.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ;
2. მასწავლებლის განათლების საგანმანათლებლო პროგრამის დარგობრივი მახასიათებელი;
3. ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო;
4. ინკლუზიური განათლების პირველი საერთაშორისო კონფერენციის მასალები, თბილისი, 2012 წ.

რეზიუმე

სასწავლო კურსის–„ინკლუზიური განათლება“– განხორციელება დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის მომზადების საბაკალავრო პროგრამით გათვალისწინებული მნიშვნელოვანი კომპეტენციების გამომუშავებას უწყობს ხელს და სასწავლო კურსით გათვალისწინებული შედეგის მიღწევა დამოკიდებულია საგნის სწავლებისას მდგრადი პრაქტიკის დანერგვასა და ეფექტურად განხორციელებაზე. სასწავლო კურსის ფარგლებში პრაქტიკა გულისხმობს სტუდენტთათვის საგნის სწავლების პარალელურად ინკლუზიურ სკოლაში პრაქტიკის გავლას, სადაც შესაძლებლობა ეძლევათ სტუდენტებს თავად ჩაატარონ დაკვირვება და პრაქტიკული საკითხების კვლევა ინკლუზიურ სკოლაში.

Ekaterine Gigashvili - Gori Teaching University

Practical aspects of implementation of teaching course "Inclusive Education" at the university

Resume

The implementation of teaching course "Inclusive Education" helps to produce the main competencies foreseen by curriculum of teachers' preparing program of primary school and achieving the objects of the program depends on the effective implementation and introduction of sustainable practice of the subject. In the framework of the course, practical work means to take the practical teaching at inclusive schools for students. During the practical teaching students are able to make observation themselves and make practical reserch of practical questions at iclusive schools.

გულო შერვაშიძე, ლელა თავდგირიძე - შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სასწავლო დისკუსიის როლი დიალოგის კულტურის ფორმირებაში

სწავლების პროცესში მრავალფეროვანი მეთოდის გამოყენება სასწავლო პროცესს საინტერესოს, ასათვისებელ მასალას ადვილად გასაგებს, მისაწვდომს და დასაძლევს ხდის; იწვევს მოსწავლეთა აქტიურობას, მათი შემეცნებითი, ნებელობითი, საკომუნიკაციო და სხვა უნარების განვითარებას. სწავლების მეთოდის ეფექტიანობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული იმაზე, რამდენად ადექვატურად შეირჩევა ისინი. განასხვავებენ სწავლების ორ ტიპს: პირდაპირ და არაპირდაპირს. პირდაპირი სწავლებისას ცოდნა მასწავლებლის გავლით გადაეცემა მოსწავლეებს, არაპირდაპირი სწავლებისას მოსწავლეებს ეძლევათ ინფორმაცია ან მითითებები ინფორმაციაზე, რომელზე დაყრდნობითაც თავად აგებენ ცოდნას. (2, 32). პირდაპირ და არაპირდაპირ სწავლების მეთოდებს შორის მკაცრი ხაზის გავლება მიზანშეწონილი არ არის. ორივე სტრატეგია შეიძლება იქნას გამოყენებული გაკვეთილზე. ამისათვის მასწავლებელმა უნდა განსაზღვროს გაკვეთილის მიზანი და სავარაუდო შედეგები—რა იცოდეს და რისი გაკეთება უნდა შეეძლოს მოსწავლეს ამ თემის გავლის შემდეგ. სწავლის შედეგებით განისაზღვრება როგორც კურსის შინაარსი, ასევე სწავლების მეთოდები და შეფასების ფორმატი.

არაპირდაპირი, ინტერაქტიული სწავლების ყველაზე გავრცელებული მეთოდია დისკუსია. დისკუსია კომუნიკაციის ერთ-ერთი საშუალებაა და თავისი არსით დიალოგს ემყარება. კაცობრიობის ისტორია ჭეშმარიტების მუდმივი ძიებისათვის განუწყვეტელი დიალოგია. დიალოგის ფუძემდებლად ანტიკური ფილოსოფიის გვირგვინი სოკრატე გვევლინება, რომელიც სააზროვნო სამყაროში მაშინ გამოჩნდა, როცა აზროვნება ეპოქის მიერ წამოჭრილ პრობლემებს ერკინებოდა. სოკრატეს მეთოდის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ თანამოსაუბრე დაარწმუნოს რომ არაფერი იცის. მან ადამიანებს „მიულწეველი ცოდნის იდეალი“ დაუსახა და ცოდნის მიღების ორი საფეხური ჩამოუყალიბა: ინდუქციური მსჯელობა და ზოგადი დეფინიციის აღმოჩენა. კვლევის პირველ საფეხურზე იკრიბება ის შემთხვევები, რაც მოკამათეთა საერთო აღიარების საძიებელ ტერმინს მიესადაგა, შემდეგ მათში ზოგადი თვისება გამოიყოფა, რაც საერთოდ საძიებელი სიტყვის საერთო არსს გამოხატავს. ასე ხდება „გონების მიყვანა ერთად შეგროვებული და განხილული ინდივიდუალური შემთხვევებიდან მათი ზოგადი დეფინიციის გაცნობიერებამდე“ (1 92). სოკრატული დიალოგი არაა მიმართული კამათში გამარჯვებულის გამოვლენაზე. იგი ჭეშმარიტების ძიებაა და ამავე დროს ღირსების საქმეა: „კაცი უნდა ცდილობდეს, საამისოდ მოემზადოს და ამ საქმისადმი განსაკუთრებული მზრუნველობა გამოიჩინოს, რადგან ადამიანი სწორედ ამ გზით ხდება საუკეთესო პიროვნება, ღირსეული წინამძღოლი და მსჯელობაში უბადლო მოკამათე (5, 139).

დისკუსია წარმოადგენს ისეთ მეთოდს, რომელიც ორგანიზებას უკეთებს ღია კითხვების დასმისა და პასუხების გაცემის პროცესს და საშუალებას აძლევს მოსწავლეს, უფრო ღრმად განიხილოს შესასწავლი საკითხი. საკლასო დისკუსიის გამოყენება ზრდის მოსწავლეთა ჩართულობას სასწავლო პროცესში, ხელს უწყობს მათი სოციალური და ინტერპერსონალური უნარების განვითარებას. დისკუსია შეიძლება ეფუძნებოდეს როგორც განვლილ, ისე ახალ მასალას. სასურველია, თუ გამოვიყენებთ პრეზენტაციის შემდეგ, რომელიც შემოგვთავაზა მოსწავლემ ან მასწავლებელმა. საკლასო დისკუსია შეიძლება მოეწყოს მასწავლებელსა და კლასს ან თავად მოსწავლეთა ჯგუფებს შორის.

საკლასო დისკუსიის მოწყობა ემსახურება რამდენიმე მიზანს ერთდროულად:

- მოსწავლეთა გააქტიურებას;
- მოსწავლეთა კრიტიკული აზროვნების ჩამოყალიბებას;
- სასწავლო მასალის ათვისების ხელისშეწყობას;
- მოსწავლეთა კომუნიკაციის უნარის განვითარებას.

დისკუსიის სწორად წარმართვისთვის მნიშვნელოვანია კლასში მერხების განლაგება. სასურველია მერხების წრიული ან ოთხკუთხა განლაგება.

დისკუსიის წარმართვისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი:

· დისკუსია ფოკუსირებული უნდა იყოს კონკრეტულ მიზანსა და სფეროზე – მასწავლებელმა ნათლად უნდა განმარტოს და ჩამოწეროს დაფაზე დისკუსიის მიზნები.

· უნდა შევიმუშაოთ დისკუსიის წესები (ერთმანეთის მოსმენა, დროის განაწილება, რეგლამენტი).

· გზადაგზა უნდა მოვახდინოთ რეაგირება მოსწავლეთა გამონათქვამებსა და იდეებზე, ეს დაეხმარება ბავშვს საკუთარი ნათქვამის გააზრებასა და აღქმაში.

· წარმატებული დისკუსიისთვის მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეები ერთმანეთის აზრს პატივს სცემდნენ.

· დისკუსიის ბოლოს აუცილებელია მოეწყოს ერთგვარი შეჯამება, გაანალიზება, საკითხების ჩამოთვლა, რომელიც დისკუსიის დროს წინ წამოიწია, პროცესის შეფასება, რა გაკეთდა და როგორ გაკეთდა. აუცილებელია იმის აღნიშვნა, რა არის შემდეგისთვის გამოსასწორებელი.

მასწავლებელი ყოველთვის წინასწარ ემზადება დისკუსიისათვის. განსაზღვრავს სადისკუსიო პრობლემას, კითხვებს და პროცედურებს. საკლასო დისკუსია შეიძლება მიმდინარეობდეს მოსწავლეთა მცირე ჯგუფებში, ან მთელ კლასში, ასევე – მასწავლებელსა და მოსწავლეებს, ან მოსწავლეებს შორის. ყველა მოსწავლის დისკუსიაში ჩასაბმელად საჭიროა მასწავლებელმა ისეთი შეკითხვები დასვას, რომლებიც შეესაბამება როგორც თითოეული მოსწავლის, ასევე მთელი კლასის ინტერესებს.

კითხვები მოსწავლეებს შემოქმედებითი თუ კომუნიკაციური უნარ-ჩვევების გამომუშავებაში ეხმარება, რაც შემდგომში უთუოდ ხელს შეუწყობს ჯანსაღი კონკურენციისა და ურთიერთთანამშრომლობის ჩამოყალიბებას.

შეკითხვის ფორმამ შეიძლება გავლენა მოახდინოს პასუხის სტილზე, შინაარსსა და ემოციურ ხასიათზე. მაგალითად, თუ დავსვამთ შეკითხვას: რა სახის პრობლემები წარმოიშვა მას შემდეგ, რაც ტერიტორიები დავკარგეთ? პასუხი ემოციური იქნება. დისკუსიის დროს მასწავლებელი გეზის მიმცემის როლს ასრულებს და აკონტროლებს პროცესს, რათა მოსწავლეებმა არ გადაუხვიონ სადისკუსიო საკითხს და არ დაარღვიონ დისკუსიის წესები. მთელ კლასთან დისკუსიის ჩატარების ორგანიზების საუკეთესო ფორმას წრეში მოსწავლეების განლაგება წარმოადგენს.

დისკუსიის მეთოდით მუშაობის დროს აუცილებელია კლასში იყოს ნდობისა და ურთიერთპატივისცემის ატმოსფერო. მასწავლებელი თავად უნდა წარმოადგენდეს სხვისი აზრის პატივისცემის მოდელს, რადგან მასწავლებლის მოსწავლეებისადმი დამოკიდებულება მოსწავლეთა ურთიერთდამოკიდებულების განმსაზღვრელია.

დისკუსიის ეფექტიანად წარსამართად მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი ფაქტორები (4, 140):

1. მოსწავლეების მომზადება;
2. წესები და პროცედურები;
3. დისკუსიის მართვა;
4. მოსალოდნელი შედეგები.

მოსწავლეების მომზადება დისკუსიისათვის გულისხმობს მოსწავლეების უნარ-ჩვევების და ცოდნის დადგენას და მათთვის საჭირო ინფორმაციის, წყაროების განსაზღვრა. დისკუსიის წესები და პროცედურები გულისხმობს საკითხის შერჩევას და დისკუსიის დროის განსაზღვრას; სივრცის ორგანიზებას ისე, რომ ყველა მოსწავლეს შეეძლოს ერთმანეთთან თვალთ კონტაქტი; დისკუსიის წესების განსაზღვრა. საკლასო დისკუსიის ორგანიზებაში დიდ როლი მასწავლებელს აკისრია. ის განსაზღვრავს სადისკუსიო საკითხს; არ ერევა დისკუსიის შინაარსობრივ მხარეში; ხელს უწყობს მოსწავლეების დისკუსიაში ჩართვას; აძლევს მოსწავლეებს საკუთარი აზრის გამოთქმის შესაძლებლობას; აკონტროლებს იმას, რომ მოსწავლეებმა ერთმანეთს დააცადონ აზრი გამოთქმა. საკლასო დისკუსიის დროს ხდება საგაკვეთილო მასალის უკეთ გაგება, გამოყენება, ანალიზი და შეფასება; სწავლა სხვების მოსაზრებების და შეხედულებების საფუძველზე; საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევების შექმნა; საკუთარი თავისადმი რწმენის განმტკიცება.

დისკუსიისათვის ღრმა და შინაარსიანი ფორმის მიცემისათვის შეიძლება შეკითხვა ისე წარმოვთქვათ, რომ მოსწავლემ მასში თხოვნა შეიგნოს. ტონი და ხმის ტემბრი ხშირად თითქოს

ცვლის სიტყვების შინაარსსაც კი. მეტად მნიშვნელოვანია კითხვებით ხასიათის დადგენა და სხვადასხვა ტიპებად დაყოფა. კითხვები მრავალმხრივობით უნდა გამოირჩეოდნენ და გააჩნდეთ განსხვავებული შინაარსობრივი დატვირთვა. მასწავლებელთა უმრავლესობა ადგენს კითხვათა ნუსხას, რომელიც, დაახლოებით, 8 ან 10 ბაზისური კითხვისაგან შედგება. აქედან შეიძლება წარმოიშვას უამრავი სხვადასხვა შეკითხვა. კითხვათა ცვლილება დამოკიდებულია სასწავლო პროცესის მიზნის ცვლებადობაზე.

მას შემდეგ, რაც მოსწავლეებს დისკუსიისთვის აუცილებელი უნარ-ჩვევები გამოუმუშავდებათ, მასწავლებელს შეუძლია დისკუსიის ისეთი ფორმები გამოიყენოს, რომელსაც მთლიანად მოსწავლე წარმართავს. დისკუსიის პროცესში მასწავლებელი არ აკრიტიკებს მოსწავლეთა მოსაზრებებს, შეხედულებებსა და იდეებს. მასწავლებელი, ამავე დროს, ცდილობს, დაეხმაროს მათ საკითხის უკეთ გაშუქებასა და საკუთარი თავის მიმართ რწმენის განმტკიცებაში. მაგ: მასწავლებელი მიმართავს მოსწავლეებს: `იქნებ უფრო ღრმად გააშუქოთ ეს საკითხი?` ან თუ მასწავლებელს სურს, უფრო დახვეწოს მოსწავლის ნააზრევი, ამბობს: „ეს ნამდვილად ახალი იდეაა, როგორც მივხვდი. . .“. „ხომ არ შეგიძლიათ, მოიყვანოთ არგუმენტი . . .“. „რატომ ფიქრობთ ასე . . . შეგიძლია ახსნა, რას გულისხმობ ამაში . . .“. ასეთი მიდგომა მოსწავლეებს უბიძგებს ახალი იდეების გამოთქმისაკენ. მასწავლებელი სთხოვს, გამოთქვან თავიანთი მოსაზრებები ისეთმა მოსწავლეებმა, რომლებიც ჩუმიად სხედან.

დისკუსიის მეთოდს მასწავლებელი იყენებს გაკვეთილის მიზნის შესაბამისად. ამასთან, ითვალისწინებს მოსწავლეების საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევებს და იმასაც, თუ რამდენად არიან მომზადებულნი დისკუსიისთვის.

სასურველია, მასწავლებელმა დაფაზე დაწეროს დისკუსიის საკითხები და პერიოდულად შეახსენოს მოსწავლეებს.

დისკუსიას მასწავლებელი ღია შეკითხვებით წარმართავს. მაგალითად:

- როგორია თქვენი რეაქცია ამა და ამ საკითხთან დაკავშირებით?
- რომელმა პრობლემამ დაგაინტერესათ?
- რა დასკვნებს გამოიტანთ ამ მონაცემებიდან?
- რა გაძლევთ ასეთი დასკვნის გამოტანის საფუძველს?

საკლასო დისკუსიის სახეებია: კრიტიკული დისკუსია, „დამიტოვე სათქმელი“, სამსაფეხურიანი ინტერვიუ. კრიტიკული დისკუსიის დროს მოსწავლეები ტექსტის მიმართ სკეპტიციზმს დაუფარავად გამოხატავენ, ყველაფერში ეჭვი ეპარებათ. სვამენ შეკითხვებს: რა არის ეპიზოდის დედააზრი? რას გვთავაზობს ავტორი? კიდევ რა დაგვრჩა სათქმელი? დედააზრთან დაკავშირებული კიდევ რა საკითხების წამოწევა შეგვიძლია? ვინაა „გამარჯვებული“ ამ ისტორიაში? რა გააკეთა მან გამარჯვების მოსაპოვებლად? ვინ წააგო? რატომ მოხდა ეს? რას გვასწავლის ეს ამბავი? დაუშვათ, რომ პერსონაჟი სხვა სოციალურ კლასს, ან სხვა ასაკობრივ ჯგუფს განეკუთვნებოდა, როგორ განვითარდებოდა მოვლენები; როგორ შეიძლება, რომ ამ ისტორიაში მოვლენები სხვა პერსონაჟის თვალთახედვით გამოიყურებოდეს? ამ მოთხრობის რომელი ალტერნატიული ნაწარმოები შეგიძლიათ შესთავაზოთ მკითხველს?

მასწავლებელს, როგორც ჯგუფის ხელმძღვანელს, შეუძლია ტექსტის პირველადი განხილვისას სტუდენტები, ზემოხსენებული კითხვების შესახებ მსჯელობასა და დისკუსიაში ჩართოს. შემდეგ, ჯგუფებში განხილვას თავადაც შესძლებენ.

საკლასო დისკუსიისათვის მნიშვნელოვან უნარ-ჩვევებს ავითარებს სტრატეგია „დამიტოვე სათქმელი“. მასწავლებელი, დისკუსიაში წვლილის შეტანას ცდილობს. ამასთან, სტუდენტებს არგუმენტების ჩამოყალიბებაში ხელს არ უშლის. აცნობიერებს, რომ მოსაუბრე უფრო თავდაჯერებულია მაშინ, როცა კამათში საბოლოო სიტყვა მიეცემა. ეს სტრატეგია ზემოთდასახელებული სტრატეგიისაგან იმით განსხვავდება, რომ ფურცლის ერთ მხარეს იწერება ყველაზე მნიშვნელოვანი ფრაგმენტი, მეორე მხარეს - კომენტარი, რომელიც პასუხობს შემდეგ კითხვებს: რა აზრი ალგიდრათ ნაწყვეტმა? რატომ არის მნიშვნელოვანი? შეიძლება მისი ეჭვქვეშ დაყენება?

განხილვის დროს ნაწყვეტებს რიგრიგობით კითხულობენ და ამხანაგს კომენტირებას სთხოვენ. მოსმენის შემდეგ სტუდენტს საბოლოო სიტყვის თქმის უფლება რჩება და თავის მოსაზრებას კითხულობს.

კოოპერაციული სწავლება/სწავლის ყველა მეთოდის მსგავსად, სამსაფეხურიანი ინტერვიუ სტუდენტს წახალისებს სასწავლო პროცესში მონაწილეობისათვის. სტუდენტებს 4-6 კაციან ჯგუფებად ყოფენ. თემის წარმოდგენის და საკითხის განსაზღვრის შემდეგ წყვილებად ყოფენ. წყვილები ერთმანეთისაგან ინტერვიუს იღებენ, რათა საკუთარ წარმოდგენებში უკეთ გაერკვნენ. შემდეგ ყოველი სტუდენტი ჯგუფს პარტნიორის იდეებს აცნობს. ასე განიხილება ყველა იდეა ერთიანი აზრის ჩამოყალიბებამდე.

საკლასო დისკუსიის დროს მასწავლებელი მოსწავლეს ცალმხრივად, სწორხაზოვნად კი არ ასწავლის. არამედ პასუხებზე ორიენტირებით, მოსწავლის კითხვები და ქცევა ამლევს მასწავლებელს საშუალებას წავიდეს წინ. შედეგად მოსწავლე „იწოვს“ მასწავლებლისგან სწორედ იმას, რაც უნდა რომ იცოდეს. დისკუსიის მსვლელობის დროს მოსწავლეები მათ მიერ დასმული კითხვებით და პასუხებით „ასწავლის“ მასწავლებელს, როგორ არის საჭირო სწავლება და ურთიეთკავშირის შედეგად „სწავლობს“ სწავლებას. „საუკეთესო წესი რაიმე ისწავლო–ასწავლე ეს სხვებს“. ვინც ასწავლის და ვინც სწავლობს იმყოფებიან მუდმივ ურთიერთკავშირში. ერთობლივი მუშაობის დროს, სწავლება/სწავლის პროცესში იზრდება სტუდენტის ჩართულობა, მასალის შესწავლაში ერთმანეთს ეხმარებიან.

ლიტერატურა:

1. უალიამ გათრი, ბრძენი ფილოსოფოსები, თბილისი, 1983წ
2. ი. კუტალაძის რედაქტორობით, ეფექტიანი სწავლება თეორია და პრაქტიკა, თბილისი 2010წ
3. ს. ლობჯანიძე, დისკუსია–თანამშრომლობითი სწავლების ერთ–ერთი მეთოდი, ჟურნალი მასწავლებელი 2011წ
4. რ. ტყემალაძე, ნ. დალაქიშვილი, ქ. თოფაძე, თ. პაჭკორია, თ. ბუწაშვილი, სწავლება და შეფასება, თბილისი 2008წ
5. ქსენოფონტი, მოგონებები სოკრატეზე, სოკრატეს აპოლოგია, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 1973

რეზიუმე

სწავლების მეთოდის ეფექტიანობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული იმაზე, რამდენად ადექვატურად შეირჩევა ისინი. განასხვავებენ სწავლების ორ სახეს: პირველი, როცა მასწავლებელი მზა ინფორმაციას აწვდის მოსწავლეებს, მეორე – როცა მასწავლებელი არის გიდი, გეზისმძივები მოსწავლეებს ეძლევათ ინფორმაცია ან მითითებები, რომელზე დაყრდნობითაც თავად აგებენ ცოდნას. დისკუსია ორგანიზებას უკეთებს ღია კითხვების დასმისა და პასუხების გაცემის პროცესს და საშუალებას აძლევს მოსწავლეს, უფრო ღრმად განიხილოს შესასწავლი საკითხი. საკლასო დისკუსიის გამოყენება ზრდის მოსწავლეთ ჩართულობას სასწავლო პროცესში, ხელს უწყობს მათი სოციალური და ინტერპერსონალური უნარების განვითარებას და დიალოგის კულტურის ფორმირებას.

Гули Шервашидзе, Лела Тавдгиридзе - Государственный университет Шота Руставели

Роль учебной дискуссии в формировании культурного диалога **Резюме**

Эффективность метода обучения в значительной мере зависит от того, насколько адекватно будут подобраны методы. Различают два вида обучения: первая, когда учитель дает готовую информацию ученикам, вторая, когда учитель гид, направляющий. Ученикам дается информация или указания, опираясь на которые ученики сами строят свои знания. Дискуссия является методом, организующим процесс постановки вопросов и ответов на них и, дающим учащимся возможность глубже рассмотреть изучаемый вопрос. Метод дискуссии увеличивает включенность ученика в процесс обучения, развивает его социальные и интерперсональные навыки и формируют культуру диалога.

Guli Shervashidze, Lela Tavdgiridze - Shota Rustaveli State University

The Role of Educational Discussion in the Formation of Culture of Dialogue **Summary**

The effectiveness of teaching methodology is based on the matter how adequately it is selected. Two types of teaching is distinguished: first, when teacher provides student with ready maid information, Second - when the teacher is a guide, students are given the information or instructions, on the ground of which they construct knowledge. Discussion Organizes an open and pose questions to the process of answering and enable students to consider the issue of study more deeply. Classroom discussion usage increase students involvement in educational process, promotes their social and interpersonal skill development and formation of culture of the dialogue.

მაია ახვლედიანი, ლალი (ბარბარე) აბდალაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საგანმანათლებლო ტექნოლოგიები

თანამედროვე პედაგოგიური მეცნიერება გამოყოფს სწავლების ორ ტიპს კვლავწარმოებითა და ახლადწარმოქმნილს, ინოვაციურს. კვლავწარმოებითი პროცესი უკვე არსებული სისტემების გამოცდილების შესწავლა-განვითარებას გულისხმობს. სწავლების ეს ტიპი მემკვიდრეობითია და ტრადიციული. **ინოვაციური** სწავლების პრობლემები კი თანამედროვეობის შესწავლის საგანია. იგი ისტორიულად უკავშირდება ადამიანის ტვინის მარცხენა ნახევარსფერული აზროვნების მეტად განვითარებას, რაც რამდენადმე აფერხებს მარჯვენა ნახევარსფერულ აზროვნებას. ცხოვრება კი მათ ჰარმონიულ განვითარებას მოითხოვს.

ამერიკელი პედაგოგის ბეტტი ლუ ლივერის აზრით, მთავარია განისაზღვროს, რომელია ბავშვის თავის ტვინის წამყვანი ნახევარსფერო, რომელი ტემპერამენტისაა იგი, როგორ დამოკიდებულებაშია გარემოსთან, რა თავისებურებები იკვეთება მის ხასიათში. წარუმატებლობის მთავარ მიზეზად მეცნიერი თვლის კონფლიქტს (წინააღმდეგობას) სწავლებისა და სწავლის სტილებს შორის. ამ შემთხვევაში განსაკუთრებით ყურადსაღებია მოსწავლე, რომელიც არ სწავლობს. აუცილებელია მის სწავლებაში შეიცვალოს გარემო და კონკრეტული დავალებები, რომ მოიხსნას კონფლიქტი სწავლებასა (მასწავლებელი) და სწავლას შორის (მოსწავლე). მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში შეიძლება ვისაუბროთ სწავლებისათვის დადგენილი ხერხებისა და მეთოდების გამოყენებაზე, ე.ი. სწავლების ტექნოლოგიაზე, მის შინაარსზე.

ტექნოლოგიის განმარტების რამდენიმე ვარიანტი შეიძლება წარმოვადგინოთ. განმარტებით ლექსიკონში იგი გარკვეული მეთოდების ხერხების ერთობლიობაა, რომელიც რაიმე საქმეში გამოიყენება.

უცხო სიტყვათა ლექსიკონში ტექნოლოგიის შემდეგი განსაზღვრებაა მოცემული: *techné* ბერძნულად ხელოვნებას, ოსტატობას, უნარს, *logia*-ობიექტის გადამუშავებას, დამზადებას, მისი მდგომარების, თვისებების შეცვლის მეთოდების ერთობლიობას ნიშნავს.

ბ. ტ. ლიხაჩოვის აზრით პედაგოგიური ტექნოლოგია ფსიქოლოგიურ – პედაგოგიური ხერხების, სწავლების მეთოდების, აღმზრდელობითი საშუალებების ერთობლიობაა, იგი პედაგოგიური პროცესის ორგანიზაციულ-მეთოდური ინსტრუმენტია.

ვ. პ. ბესპალკოს მიხედვით პედაგოგიური ტექნოლოგია წარმოადგენს სასწავლო პროცესის რეალიზების შინაარსობრივ ტექნიკას.

იუნესკოს (გაერთიანებული ერების განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია) განმარტებით იგი უკავშირდება სწავლებისა და ცოდნის ათვისების მთელი პროცესის შექმნის, გამოყენებისა და განსაზღვრის სისტემას, რომელიც ითვალისწინებს ტექნიკურ და ადამიანურ რესურსებს, მათ ურთიერთქმედებას და თავის ამოცანად მიიჩნევს განათლების ფორმათა ოპტიმიზაციას.

ამ განმარტებიდან გამომდინარე შეიძლება ვთქვათ, რომ პედაგოგიური ტექნოლოგია ემსახურება მასწავლებლისა და მოსწავლის ერთობლივ მოღვაწეობას. მასწავლებელი ხელმძღვანელია, მოსწავლე სწავლის სუბიექტი. მოსწავლე განსაზღვრავს საკუთარი მოღვაწეობის შედეგს და შედეგის მიღწევის პროცესს. ამ განმარტებით მოსწავლე მოწოდებულია საკუთარი სწავლისა და სწავლების პროცესის უზრუნველსაყოფად. მასწავლებელი ვალდებულია მოიძიოს, შექმნას პირობები მოსწავლეთა პიროვნული პოტენციალის გახსნის, რეალიზების და განვითარებისათვის.

საგანმანათლებლო ტექნოლოგია შეიცავს მიზანმიმართულებას, სამეცნიერო იდეებს, შედეგის შეფასების კრიტერიუმებსა და საერთო შედეგებს.

აქედან გამომდინარე თანამედროვე პედაგოგიური ტექნოლოგიებისათვის დამახასიათებელია შემდეგი პოზიციები:

ტექნოლოგიების შემუშავება ხდება კონკრეტული პედაგოგიური ჩანაფიქრისათვის, მისი საფუძველია ცოდნისა და უნარ-ჩვევების შექმნა და განმავითარებელი ღონისძიებები.

მთელი ტექნოლოგიური ჯაჭვი ითვალისწინებს მიზანდასახულებას, რომელსაც ექნება კონკრეტულ მოსალოდნელობათა შედეგი.

ტექნოლოგია ითხოვს მასწავლებლისა და მოსწავლის შეთანხმებულ მოღვაწეობას ინდივიდუალური და დიფერენცირების პრინციპით, ადამიანურ და ტექნიკურ შესაძლებლობათა გამოყენებას დიალოგის და სხვა სახის ურთიერთობათა გზით.

ტექნოლოგიის გამოყენება აუცილებელია ნებისმიერი პედაგოგისათვის ყველა მოსწავლესთან სასურველი შედეგის მისაღწევად.

პედაგოგიური ტექნოლოგია უნდა დაეყრდნოს დიაგნოსტიკურ პროცედურებს, რომლებიც გაზომავენ კრიტერიუმებს.

საჭიროა წარმოვადგინოთ როგორც განმავითარებელი ასევე ტრადიციული კვლავწარმოებითი სწავლების ტექნოლოგიათა სახეები.

განმავითარებელი სწავლებისათვის, დამახასიათებელია საგაკვეთილო სისტემა. იგი 300 წლის წინ დაინერგა. მასწავლებელი ერთდროულად მუშაობს მთელ კლასთან. მთელ კლასს გადასცემს საგაკვეთილო თემას. იმეორებს განვლილ მასალას. აფასებს ცოდნას. სწავლების ამ ფორმაში მასწავლებელია მთავარი მოქმედი, მისია ინიციატივა, იგი ცდილობს წარმოადგინოს ახალი მასალა, მოსწავლეებიც ავლენენ მასწავლებლის წინაშე საგაკვეთილო ცოდნას, მაგრამ სწავლების ეს ტიპი ვერ წურავს ყველა შესაძლებლობას. ამ ტიპის სწავლების მთავარი ტექნოლოგია *ახსნი-ილუსტრაციული* ტექნოლოგიაა. სწავლების ამ ფორმისათვის წამყვანია სწავლების ეფექტურობა – სასწავლო მიზნების კონკრეტიზაცია, შემაჯამებელი შეფასება, ინფორმაციისა და ათვისების ეტალონების წარმოდგენა, ტესტირება. აქ ტექნოლოგიური მიდგომა მიმართულია ყველა მოსწავლის ეტალონურ მიღწევაზე, მასწავლებელი ოპერატორის პოზიციაშია, მოსწავლის სწავლების შედეგი თითქმის წინასწარ არის განსაზღვრული. რაც იწვევს სწავლების პედაგოგიური შესაძლებლობების შევიწროვებას.

ასეთი სწავლების მოდერნიზება შესაძლებელია, თუ გაკვეთილის სისტემაში შეტანილი იქნება გონებრივ ქმედებათა ეტაპობრივი ფორმირების სისტემა, რომელიც მასწავლებელმა უნდა ჩართოს თავის პროგრამაში.

დონეთა მიხედვით სწავლების ტექნოლოგიის შემოდების აუცილებლობა განაპირობა დიდი მოცულობის ინფორმაციის მოზღვავებამ. ასეთ პირობებში ყველა მოსწავლე ერთნაირად ვერ ძლევს ამოცანას. დონეთა მიხედვით სწავლების ტექნოლოგიის მიზანია უზრუნველყოს სასწავლო მასალის თითოეული მოსწავლის მიერ ათვისება უახლესი განვითარების ზონაში, მოსწავლის სუბიექტური გამოცდილების თავისებურებათა საფუძველზე. დონეთა მიხედვით სწავლება მასწავლებელს აძლევს შესაძლებლობას იმუშაოს ცოდნის დონის გათვალისწინებით. სულ გამოჰყოფენ 3 დონეს: მინიმალურს, პროგრამულს და რთულს.

იმისათვის რომ დონეების მიხედვით სწავლება ეფექტური იყოს, აქცენტი უნდა გაკეთდეს ცალკეული მოსწავლის სუბიექტურ თავისებურებებზე (მეხსიერება, აზროვნება, აღქმის უნარი, ემოციურობა, განსწავლულობა და ა.შ.)

მდგომარეობა უნდა განისაზღვროს კლასში მოსწავლეთა შესაძლებლობების და სახელმწიფო სტანდარტის მიხედვით. კლასები შეიძლება დაიყოს წყვილების, ჯგუფების, კოლექტივების მიხედვით. შერჩევა უნდა მოხდეს თითოეული მოსწავლის ათვისების დონის (არ უნდა იყოს სახელმწიფო სტანდარტზე დაბალი) კომუნიკაციისა და ურთიერთობის პირობების მიხედვით, (ვთქვათ ერთ რიგში შემოქმედი მოზარდები სხედან, მეორეში საბაზისო, მესამეში მინიმალური). კონტროლი ორქულიანი შეფასებით იქნება (ჩათვლა, არჩათვლა) შემაჯამებელი კონტროლი სამბალიანი სისტემით განხორციელდება. (ჩათვლა, კარგი, ძალიან კარგი) ვინც თავს ვერ გაართმევს დავალებას მათთვის ტარდება საკორექციო სამუშაო სრულ ათვისებამდე. ასეთ შემთხვევაში დახმარება გარდაუვალია, რომ არ დაირღვეს ერთობლივი სასწავლო რიტმი.

დონეთა მიხედვის სწავლების ტექნოლოგიის შემთხვევაში შესაძლებელია დაწყვილებული გაკვეთილების ჩატარება.

აღნიშნული ტექნოლოგია ძლიერ რთულია იმის გამო, რომ ყველა სკოლას არ შეუძლია მისი ორგანიზება. ძნელია პედაგოგისათვის ყველა დონესთან პარალელური, დიფერენცირებული

მუშაობა. ყველგან გაძნელება დონეთა დადგენაც კი. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ვაჟებისა და გოგონების განვითარების დონე ერთნაირი არ არის. ვაჟები მეცნიერთა აზრით სხვადასხვა ფიზიოლოგიური ფსიქიკური და ფსიქოლოგიური თვისებების მატარებლები არიან. პედაგოგებმა უნდა გაითვალისწინონ ეს მომენტები.

მოდულის მიხედვით სწავლების ტექნოლოგია გულისხმობს მოსწავლეთა სწავლებას ინდივიდუალიზებულ პროგრამას (სასწავლო მოდულს), ინფორმაციის დასრულებულ ბლოკს, რომელიც მიზნობრივია, ინდივიდუალურია და მასწავლებლის რჩევების შემცველია, მან უნდა უზრუნველყოს მიზნის რეალიზაცია.

სამოდულო სწავლება სხვა ტექნოლოგიებისაგან განსხვავდება იმით, რომ მიზანი მოსწავლისაგან ითხოვს ათვისების მაღალ დონეს, მასწავლებლისაგან მოსწავლე რჩევებს იღებს წერილობით მომავალი მოქმედების თაობაზე. მმართველია მასწავლებელი და მართულია მოსწავლე, მაგრამ - დამოუკიდებელიც. მოსწავლე დამოუკიდებლად მუშაობს, აწარმოებს თვითდაგეგმვას, თვითორგანიზებას და თვითკონტროლს. ძირითადად ხელმძღვანელობა მიმდინარეობს მოსწავლეთა დამოუკიდებლობის განვითარებისათვის.

ამ შემთხვევაში მასწავლებელი უქმნის მოსწავლეებს თვითკონტროლისა და თვითშეფასების პირობებს, ამ კუთხით მართავს საგანმანათლებლო პროცესსაც.

მოდულის ტექნოლოგია იგება პრინციპზე – რასაც დღეს მოსწავლე მასწავლებლის ან მეგობრის დახმარებით აკეთებს, ხვალ თვითონ უნდა გააკეთოს. დახმარება დოზირებული უნდა იყოს (ინდივიდუალური, დროებითი, მუდმივი.) მიდგომა საჭიროებს შუალედურ და შემაჯამებელ კონტროლს. ძალების, დროისა და საშუალებების მცირე დანახარჯია გასათვალისწინებელი.

პირველი ნაბიჯი სამოდულო სწავლებაში მასწავლებლებს ეკუთვნით, რაც გულისხმობს სასწავლო კურსის წარმოდგენას. სასწავლო კურსის ძირითადი მიმართულებების გამოყოფას, ცხრილში მოთავსებას კლასისათვის.

მეორე ნაბიჯზე სამოდულო სწავლებისას დგება თითოეული კლასის ტექნოლოგიური რუქა, რომელზეც ასახულია შესასწავლი მასალის თავისებურებები და სირთულე.

მესამე ნაბიჯი ითვალისწინებს სამოდულო პროგრამის შექმნას მისი ცალკეული ნაწილების ერთობლიობით.

მეოთხე საფეხურზე აიგება მოდულების სისტემა.

მეხუთე საფეხურზე წარმოიქმნება კომპლექსური დიდაქტიკური მიზანი, ინტეგრაციული და კერძო მიზნები.

მექვსე საფეხურზე ხდება მოდულის აგება, შესავალი კონტროლი, მოსწავლეთა მზადყოფნის დადგენა მუშაობისათვის, შემდეგ დასკვნითი კონტროლის დავალებების შედგენა. საწყის და საბოლოო კონტროლს ახდენს მასწავლებელი, მიმდინარე და შუალედურ კონტროლს - მოსწავლეები ურთიერთ და თვითკონტროლის სახით.

მოდულის აგებისას უნდა იქნას დაცული მოსწავლეთა ცოდნის ათვისების თანმიმდევრობა. აღქმა, გააზრება, დამახსოვრება, გამოყენება, განზოგადება და სისტემატიზაცია.

სამოდულო სწავლების განხორციელების ხელის შემშლელი პირობებია. მოსწავლეთა მზადყოფნის დონე დამოუკიდებელი სასწავლო მოღვაწეობისათვის და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის არასაკმარისობა.

პრობლემური სწავლების ტექნოლოგია. პრობლემური სწავლების მიზანია განავითაროს მოსწავლეთა კრიტიკული აზროვნება, შემოქმედებითობა, საკუთარი მნიშვნელობისა და ღირებულების შეგრძნება-გაგება. პედაგოგი პირველ რიგში მოსწავლის დამხმარის როლშია. მთავარია, შეიქმნას პრობლემური სიტუაცია და ამ სიტუაციაში მოხდეს მოსწავლეთა ჩართვა, შედეგის გაანალიზება-განზოგადება. ამ ტექნოლოგიაში მთავარია თვითკონტროლი, თვითშეფასება, ურთიერთშემოწმება.

მოსწავლის აქტივობის გამოწვევა მთლიანად მასწავლებელზეა დამოკიდებული, ამიტომ მკვლევარები გვთავაზობენ ისეთ ვარიანტებსაც, როცა ინერგება მოსწავლეთა კოლექტიური შრომის გამოყენება ოღონდ ყველა მოსწავლის ჩაბმა აუცილებელი. კოლექტიური შრომის ფორმებია მისაღები ისე, რომ ყველა მოსწავლეს მივადებინოთ მონაწილეობა მიზნების დაგეგმვაში, შეფასებასა

და აღრიცხვაში. მოსწავლე ვალდებული უნდა იყოს მისი კლასის წინაშე საკუთარი ქცევისა და სწავლის დონის შესახებ. ამ შემთხვევაში დიდი როლი ენიჭება მოსწავლეთა თვითშეფასებას, თვითკონტროლს.

დალტონ – ტექნოლოგია. ამერიკის ქალაქ დალტონში პირველად შეიქმნა სკოლა, სადაც გამოყენებულ იქნა საკაბინეტო სწავლება. აქ კაბინეტური მუშაობა შერწყმულია საგანმანათლებლო პროცესთან. შემოწმებებმა ცხადჰყო, რომ (ჰელენ პარკერჰერსტი) კაბინეტური მუშაობისას სწავლება ძალდატანებითი იყო, ითრგუნებოდა ბავშვთაგან აზრთა გამოხატვის, კითხვების დასმის, თამაშის სურვილი.

ჰელენ პარკერჰერსტმა შეიმუშავა „ლაბორატორიული გეგმა“, სადაც ბავშვებს უნდა ეცხოვრათ სოციალურში, რითაც განავითარებდნენ გონებას, სხეულს, სულიერ ყოფას. ასეთ პირობებში ერთიანდებოდა მასწავლებლისა და მოსწავლის მოღვაწეობის შინაარსი.

დალტონ ტექნოლოგიის თეორიული პოზიციანა მოსწავლე განვითარდეს ინდივიდუალურად, შეიძინოს სოციალურ გამოცდილება, ექნეს თანამშრომლობის, პასუხისმგებლობისა და დამოუკიდებლობის ჩვევები.

აქ მოსწავლეს ეძლევა უფლება, აირჩიოს ცოდნის საგანი, პარტნიორი, მუშაობის ფორმა და ხერხი. ასეთ თავისუფლებას თან ახლავს პასუხისმგებლობა. იგი ვალდებულია, ისწავლოს, განახორციელოს თვითკონტროლი, მაგრამ მიზნის მიღწევის დროს შესრულების დონეს აფასებს მასწავლებელი. ყველა მოსწავლე ვალდებულია ანგარიში ჩააბაროს მასწავლებელს.

დამოუკიდებლობის პრინციპი დალტონ–ტექნოლოგიაში გულისხმობს მოსწავლის მიერ საკუთარი განვითარების დამოუკიდებლობას, დამოუკიდებელი შემეცნებითი მოღვაწეობის გზების არჩევას და ყველაფერ ამაზე პასუხისმგებლობას.

თანამშრომლობის პრინციპი სასწავლო–შემეცნებითი არჩევანის უფლებას გულისხმობს. მოსწავლეს აქვს უფლება დახმარებისათვის მიმართოს ნებისმიერ მოსწავლეს, მასწავლებელს, მშობელს, არ უნდა ჰქონდეს შიში, რომ რაღაც არ იცის. ეს ასწავლის მოზარდს სხვის პატივისცემას, მოსმენას, ურთიერთნდობას.

დალტონ – გეგმა მოიცავს დავალებებს, ლაბორატორიას და სახლს.

დალტონ–ტექნოლოგიის საფუძველია დავალებები. ყოველ დავალებაში იგულისხმება ამოცანა. ამოცანა შეიძლება იყოს კვლევითი ხასიათის, რომელიც ითვალისწინებს ექსპერიმენტს, კვლევა, შეიძლება იყოს შემოფარგლული სასწავლო პროგრამით, მასწავლებელმა არა მარტო უნდა შეამოწმოს დავალებათა შესრულება, არამედ უნდა მიცეს შესამოწმებელი სამუშაო. დავალებები უნდა გაიცეს დონეთა გათვალისწინებით, ის უნდა იყოს მოსწავლისათვის გასაგები. დავალება შეიძლება იყოს გათვალისწინებული სხვა მოსწავლესთან ერთად ან ჯგუფზე.

არსებობს დალტონ – გეგმის რეალიზების ოთხი ფორმა:

საკლასო სასწავლო მეცადინეობა. თეორიის ათვისება და უნარ–ჩვევების ჩამოყალიბება. (ლექცია, გაკვეთილი კოლექტიური რეფლექცია – (დაკვირვება–გააზრება).

კოლექტიური გაკვეთილი. მოსწავლეებს დაუგროვდებათ პრობლემა. გაკვეთილზე მასწავლებელი ორგანიზატორია და მონაწილე, მოსწავლე. საორგანიზაციო საქმის მონაწილე და სუბიექტია. კოლექტიური გაკვეთილი გადაწყვეტს თითოეული მოსწავლის ან მასწავლებლის მიერ დასმულ საკითხს, მაგრამ ეს გაკვეთილი ლექცია არ უნდა იყოს არც გამოსვლებს უნდა მიეცეს შეფასება და დასრულებული ხასიათი.

ლაბორატორიული მეცადინეობა

ლაბორატორია ისეთი ადგილია, სადაც თავმოყრილია ლიტერატურა, ცნობარები. მოსწავლე მუშაობს ინდივიდუალურად. ეძლევა საჭირო კონსულტაცია. ზოგი შეიძლება რეპეტიტორი იყოს სხვა მოსწავლის, მოსწავლეს შეუძლია მასწავლებელს მიმართოს კონსულტაციისათვის, მიიღოს ჩათვლები, ახალი დავალებები. აქ პრობლემა საერთოდ არ იხილება, არც ჩარევები ხდება ჯგუფურ თუ ინდივიდუალურ მუშაობაში.

4. კონფერენცია შეიცავს მოსამზადებელ ეტაპს და გამოსვლებს. გამოსვლები

მოხსენებების სახითაა და არა ინფორმაციების სახით. მოხსენებებში დაფიქსირებული უნდა იყოს საკუთარი პოზიციები.

ოთხივე ფორმა მოითხოვს მოსწავლის აქტივობას. ეს მოთხოვნა განსაკუთრებით ღირებულია ლაბორატორიულ საქმიანობაში.

დალტონ–ტექნოლოგიის შედეგები შეფასდება იმის მიხედვით, როგორ იყო მოსწავლის ქცევა სხვებთან ურთიერთობის პროცესში, როგორ ახორციელებდა იგი დაკვირვებას, ჰიპოთეზა – ექსპერიმენტს და როგორ იყენებდა მიღებულ შედეგს ყოველდღიურობაში.

დალტონ–ტექნოლოგიის უპირატესობა ისაა, რომ იგი იძლევა პიროვნული შესაძლებლობების განვითარების და სხვათა – თანატოლების თუ მოზრდილების გამოცდილების გაზიარების ჩვევებს.

შენიშვნა აღსანიშნავია, რომ ყველგან არნიშნული ტექნოლოგიის გამოყენება ვერ მოხერხდება მატერიალურ–ტექნიკური პირობების და ინფორმაციის არქონების გამო, ყველა მასწავლებელი ვერ შეძლებს საკუთარი ფუნქციების შეცვლას მომენტის შესაბამისად ბავშვთა უსაფრთხოების, დროის დანახარჯების. რაციონალურად გამოყენების და დამოუკიდებელი მუშაობისათვის. ტექნოლოგია ითხოვს დიდ მატერიალურ შესაძლებლობებს და მაღალ და ინტელექტუალურ დონეს.

კრიტიკული აზროვნების განვითარების ტექნოლოგია. კრიტიკული აზროვნების განვითარების ტექნოლოგია საკმაოდ ახალია (1990 წ). ამ ტიპის აზროვნება ნიშნავს არა კრიტიკას, არამედ სწავლებისადმი მიდგომის მრავალფეროვანი სახეების განხილვას. ეს კი გულისხმობს, რომ არაფრის დაჯერება ზერელედ, გაუანალიზებლად არ შეიძლება. ამ ტექნოლოგიაში ახალი საკითხების დაყენების, მრავალი არგუმენტის გამომუშავების, გააზრებული გადაწყვეტილების მიღების უნარია საჭირო. იგი გულისხმობს მოსწავლეთა ორიენტაციის ჩართვას საგანმანათლებლო პროცესში. მან ხელი უნდა შეუწყოს ურთიერთპატივისცემას და გაგებას ადამიანებს შორის განსხვავებულ აზრთა არსებობის აუცილებლობას.

როგორც კვლავწარმოებითი, ასევე ინოვაციური ტექნოლოგიები საჭიროებენ ფართოდ განილვა გააზრებას საგანმანათლებლო სფეროში. საჭიროა გასაქანი მიეცეს მათ გამოყენებას არსებული სასწავლო, საბაზო და ინტელექტუალური პირობების გათვალისწინებით.

ლიტერატურა:

1. შაიმოვა ტ. ი., დავიდენკო ტ. მ., შიბანოვა გ. ნ., საგანმანათლებლო სისტემების მართვა, მ., 2005. (რუს.)
2. მალაზონია შ., პედაგოგიკა, თბ., 2001.
3. ოკონი. ვ. შესავალი ზოგად დიდაქტიკაში, მ., 1990. (რუს.)
4. ლივერი ბ., ლ., მთელი კლასის სწავლება, მ., 1995 (რუს.)

რეზიუმე

სწავლება კაცობრიობის განვითარების ყველა ეტაპზე იმართებოდა ცხოვრებისეული პოზიციებიდან დროთა ვითარებაში იცვლებოდა მისადმი დამოკიდებულება და მიდგომა. შესაბამის ცვლილებებს განიცდიდა საგანმანათლებლო საშუალებათა, როგორც ფორმა ისე შინაარსი. განათლებისადმი სადღეისო მიდგომა ღრმა მეცნიერულ საფუძვლებს ეყრდნობა, მაგრამ განვითარების თანამედროვე დონე, ტემპი, სწავლებისა და სწავლის ფორმების სრულყოფის ამოცანებს სახავს, შემოქმედებით მიდგომას ითხოვს

ნაშრომი აშუქებს საგანმანათლებლო სფეროში სწავლების კვლავწარმოებითი და ინოვაციური სისტემების არსს, აღწერს ცალკეული მათგანის ტექნოლოგიას, ავლენს დადებით და უარყოფით მხარეებს. თანამედროვე მოთხოვნათა შესაბამისად აკონკრეტებს მოზარდთა სწავლებისა და აღზრდის პრინციპებს, ითხოვს სასწავლო ბაზის, სიტუაციისა და ინტელექტუალური დონის სრულყოფისათვის საჭირო პირობების შექმნას, სწავლების მეთოდებისა და ტექნოლოგიების შესწავლა - გაანალიზებას და ყოველდღიურ საქმიანობაში გამოყენებას.

Maya Akhvlediani, Lali (Barbare) Abdaladze – Akaki Tsereteli State University.

Educational Technologies

Resume

Teaching operated from the vital positions on each stage of its development. Approaches and relations towards teaching had been changing during the time. Form and the content of educational means experienced corresponding changes. Nowadays approaches toward education are based on scientific basis. Though, modern level and rate of education's development foreordains improved objectives of teaching and learning forms and requires creative approach.

This work emphasizes an essence of teaching reproduction and innovative systems in Education sphere. Moreover, it describes each technology of the systems and distinguishes its positive and negative sides. It defines principles of education and teaching youngsters according to modern requirements. Also, it requires creation of necessary terms for improvement of training bases, situation and level of intellectual level; in addition, research and analysis of using teaching methods and technology in daily activities.

Майя Ахвледзиани, Лали (Барбаре) Абдаладзе - Государственный университет Акакия Церетели

Образовательные технологии

Резюме

На всех этапах развития человечества обучение осуществлялось, исходя из жизненных позиций. С течением времени изменялись подходы и отношения к нему. Соответственно изменения наблюдались как в форме, так и в содержании образовательных средств. Сегодняшний подход к образованию опирается на глубокие научные основы, но уровень и темп современного развития требуют творческого подхода, выдвигают задачи совершенствования форм учения и обучения.

Труд освещает суть воспроизводящих и инновационных систем обучения в образовательной сфере, описывает технологию каждой отдельно, выявляет положительные и отрицательные стороны. В соответствии с современными требованиями конкретизирует принципы.

იაგორ ბალანჩივაძე – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ზაია ბალანჩივაძე – თბილისის მე-100 საჯარო სკოლა

მოსწავლეთა საჭიროებების იდენტიფიკაცია ინკლუზიური განათლების დროს

განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო უკვე რადენიმე წელია ანხორციელებს რეფორმას, რომლის მიზანს მოსწავლეზე ორიენტირებული განათლების მოდელის შექმნა წარმოადგენს. სწორედ ამ რეფორმას უკავშირდება ინკლუზიური განათლების პრინციპების წინა პლანზე წამოწევა. ამის მიხედვით ყველა ბავშვს აქვს უფლება, ჩართული იქნას იმ სკოლამდელ და სასკოლო დაწესებულებაში, სადაც მათი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება იქნება დაკმაყოფილებული.

დღეს განათლების სფეროში ფართოდ გამოიყენება ტერმინი „ინკლუზია“, აღსანიშნავია, რომ ის, ასევე გამოიყენება სხვადასხვა გარემოსთან მიმართებაში, რომელთა შორის არსებული სხვაობა ზოგჯერ უხილავია და უმნიშვნელოა, ზოგჯერ კი რადიკალური, მაგრამ მათ მიმართ მაინც გამოიყენება ტერმინი „ინკლუზიური“. ინკლუზიური განათლება, არის მიდგომა, რომელიც ცდილობს ყველა სკოლის ასაკის ბავშვის ჩართვას სასწავლო პროცესში, მიუხედავად მისი შესაძლებლობისა და/ან სირთულეებისა სწავლის პროცესში. მისი მიზანია ყველა ბავშვს მიეცეს თანაბარი შესაძლებლობა თანატოლებთან ერთად სწავლისა და ხარისხიანი განათლების მიღებისა საცხოვრებელი ადგილთან ახლოს. ინკლუზიური განათლების წარმატებით განხორციელებისათვის საჭიროა სასკოლო გარემოს სათანადოდ მოწყობა და მასწავლებლები იცნობდნენ შესაბამის სასწავლო სტრატეგიებს. ამდენად საჭიროა იმ სტრატეგიების განხილვა, რომელსაც მასწავლებლები იყენებენ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან, თუ მოზარდებთან და აკმაყოფილებს მათ საჭიროებებს.

სასწავლო გარემოში, სადაც ხორციელდება ინკლუზიური განათლება, მასწავლებლებს ხშირად უჭირთ მოსწავლეთა ინდივიდუალური საჭიროებების განსაზღვრა და მათი დაკმაყოფილება საერთო საკლასო გარემოში, ყველა სხვა ბავშვებთან თანაბრად. იმისათვის რომ მოხდეს წარმატებული ინკლუზიური განათლების პოპულარიზაცია, მასწავლებლები უნდა ფლობდნენ არა მხოლოდ მოსწავლის შეფასების უნარებს, არამედ უნდა შეეძლოთ შეაფასონ გარემო და სასწავლო მიდგომები, რომელსაც სწავლების პროცესში იყენებენ. მათ კარგად უნდა გააცნობიერონ, თუ რას წარმოადგენს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები საკლასო ოთახში და როგორ შეიძლება მასწავლებლებმა დაგეგმონ ამ საჭიროებების უზრუნველყოფა, შეფასებისა და დაგეგმვის ინტეგრირების პროცესის გზით. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ სარგებელს, რომელსაც მთელი კლასი იღებს, რომელიმე კონკრეტული მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებების გამოვლენის შემთხვევაში. განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიკაცია აკადემიური მოსწრების საკითხს სცდება. აუცილებელია, მასწავლებლებმა გააცნობიერონ ის სოციალური და ემოციური ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენს მოსწავლეზე. ისინი მზად უნდა იყვნენ ამ გავლენას გაუმკლავდნენ.

სასწავლო საჭიროებების იდენტიფიკაცია ხშირად წარმოადგენს პროცესს, რომელიც ფოკუსირებულია იმ ნეგატიურ ასპექტებზე, რომლის გაკეთებაც არ შეუძლია ბავშვს. სკოლაში, სადაც ხორციელდება ინკლუზიური სწავლება აქცენტი არ კეთდება იმაზე, თუ როგორ შეიძლება შევცვალოთ მოსწავლე იმგვარად, რომ შევქმნათ გარემო, რომელიც მათ დაეხმარება სწავლასთან ადაპტაციაში. იდენტიფიცირება წარმოადგენს სწავლებისა და სწავლის პროცესის ნაწილს და იშვიათად არის ქმედითი, თუკი ის განიხილება როგორც დამოუკიდებელი ფუნქცია.

თავდაპირველად კარგად უნდა გავარკვიოთ ბავშვის რომელი საჭიროების იდენტიფიკაცია გვინდა აკადემიური, პიროვნული თუ სოციალური. პიროვნულ საჭიროებათა იდენტიფიკაცია სკოლის მიერ უფრო მეტად ფოკუსირებულია ბავშვის გარშემო არსებულ აკადემიურ საკითხებზე. პიროვნულ საჭიროებათა იდენტიფიცირება სკოლის გარეშე პერსონალის მიერ (მაგ. მულტიდისციპლინარული გუნდის წევრი ან სხვა სპეციალისტი), უფრო მეტად ფოკუსირებულია

პიროვნულ, ბავშვის შიდა საკითხებზე. ჰოლისტიკური იდენტიფიკაცია ითვალისწინებს მოცემულ სამ სფეროს.

სწორი იდენტიფიკაციისათვის მოვალდობთ შეფასება, რომელსაც თავისი ფუნქცია აქვს. ის არის შემდეგი სახის: დიაგნოსტიკური შეფასება; კონკრეტული (საგანთა მიმართებაში) შეფასება და ზოგადი შეფასება. დიაგნოსტიკური შეფასება იძლევა ზოგად ინფორმაციას ინდივიდუალური საჭიროების შესახებ. კონკრეტული შეფასება იძლევა ინფორმაციას, რომელზე დაყრდნობითაც იგეგმება აქტივობათა სისტემა. ზოგადი შეფასება იძლევა ინფორმაციას წარმატების, პროგრესისა და მიღწევების შესახებ. თითოეულ მათგანს აქვს თავისი დანიშნულება, მნიშვნელობა და რა თქმა უნდა ნაკლოვანებებიც. გნვიხლოთ ცალ-ცალკე:

შეფასება	დანიშნულება	მნიშვნელობა	ნაკლოვანებები
დიაგნოსტიკური	გვეხმარება ინდივიდუალური საჭიროებების დაგეგმვაში	მასწავლებლებსა და სხვა პროფესიონალებს აწვდის უშუალოდ სწავლაზე ფიკუსირებულ ინფორმაციას, რაც იძლევა გეგმების დასახვისა და აქტივობების განხორციელების საშუალებას	წარმოადგენს რა ერთიანი (ჰოლისტიკური პროცესის) ნაწილს, რომელშიც ჩართული ყველა დაინტერესებული მხარე პროფესიონალები, მშობლები, მასწავლებლები, ნაკლებად ახდენს გავლენას სწავლის პროცესზე
კონკრეტული	ინდივიდუალური საჭიროებების გამოვლენა	იძლევა გენერალიზებულ ინფორმაციას, რომელიც გვეხმარება სწავლის პროცესის პროგნოზირებაში და თავდაჯერებას მათებს მშობლებსა და პროფესიონალებს	სტერეოტიპიული „იარაღების“ მინიჭება, რაც ამცირებს მოლოდინებს უფრო მეტად მიმართულია ნაკლოვანებების აღმოფხვრაზე და არ გვეხმარება სწავლის პროცესში
ზოგადი	ზომავს მიღწევებს, პროგრესს და მიღებულ ცოდნას	იძლევა ინდივიდის მიერ მიღწეული პროგრესის მიმოხილვას და გვაწვდის გამოყენებული ინტერვენციების ფასეულობის გააზრების საშუალებას	ხშირად განიხილება კონკრეტული შეფასებისაგან განცალკევებულად, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მომავალ დაგეგმვაზე. ჩვეულებრივ უფრო იგი ფოკუსირებულია მოსწავლეზე და ნაკლებად სწავლებასა და იმ გარემო ფაქტორებზე, რომლებიც გავლენას ახდენს სწავლაზე

განვიხილოთ პრაქტიკული მაგალითი: „გიორგი არის 7 წლის ბიჭი, რომელიც ცხოვრობს მშობლებთან და პატარ ძმასთან ერთად ქალაქში. ჯერ კიდევ პატარა ასაკიდან მისმა მშობლებმა შენიშნეს, რომ ის იყო მოუსვენარი, უყურადღებო და უჭირდა მეგობრების შექმნა. გიორგის ურჩვენია გარეთ და არ უყვარს როდესაც აძალებენ სახლში ყოფნას. ის ადვილად ღიზიანდება როდესაც არ ყოფნის სარბენი სივრცე.

გიორგიმ გვიან ისწავლა ლაპარაკი და 27 თვის ასაკამდე არცერთ სიტყვა არ უთქვამს. ფიზიკური განვითარების მხრივ, ის ჩვეულებრივ, ასაკისათვის შესაბამისად ვითარდება.

გიორგის არ უყვარს როდესაც აკონტროლებენ და კომპრომისზე წასვლა უწევს. მაგ.: თუ მას უნდა რაიმეს გაკეთება, ხოლო მშობლები ცდილობენ გააჩერონ, გიორგი ხდება აგრესიული, რაც ხშირად გადადის ისტერიკაში. მას ბაღში არ უვლია, რადგან დედას ეშინოდა როგორ მოიქცეოდა სხვა ბავშვებთან“.

ჩვეთაროთ სამივე სახის შეფასება: დიაგნოსტიკური შეფასება – გიორგი შეფასებული იქნა პედაგოგისა და მეტყველების თერაპევტის მიერ, რომელთა მიერ გაკეთებული იქნა შემდეგი დასკვნა: გიორგის აქვს პრობლემური ქცევა, რომელიც მას სოციალურ-ემოციურ და ქცევით სირთულეებს უქმნის. მეტყველების დაგვიანებით განვითარებამ და სოციალური განვითარების დაბალმა დონემ გამოიწვია სირთულეები სწავლაში. მისი ფუნქციონალური უნარები 2 წლით ჩამორჩება მისი ასაკის შესაბამის განვითარებას. განსაკუთრებით დიდია ყურადღების პრობლემა, რაც სირთულეებს უქმნის სწავლაში. გიორგი საჭიროებს განსაკუთრებულ ყურადღებას, იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილი იქნას აკადემიური პროგრესი და არ მოხდეს თანატოლებთან შედარებით მისი ჩამორჩენის გარღმავება.

გიორგის კონკრეტული საგნობრივი შეფასებისას ფოკუსირება უნდა მოხდეს იმ ფაქტორებზე, რომელთაც შეუძლია ზეგავლენის მოხდენა მის პროცესზე, წარმატებებს და მიღწევებზე. იმისათვის, რომ შეფასება იყოს ეფექტური ის უნდა ხორციელდებოდეს შემდეგი თანმიმდევრობით: საჭიროების იდენტიფიკაცია, მტკიცებულების მოპოვება და აქტივობის დაგეგმვა. ეს პროცესი მოითხოვს შიდა სასკოლო შეფასებას, რათა ფოკუსირება მოხდეს სწავლებას და სწავლაზე.

სასწავლო საჭიროებების იდენტიფიკაციისათვის ძირითადად გამოვეყნოთ სამი ფაქტორს, რომლებიც სწავლაზე აისახება, ესენია: სწავლება; გარემო და რესურსები; დამოკიდებულება და მოლოდინები.

განვიხილოთ ფაქტორი **სწავლება**, საჭიროებების იდენტიფიკაციისათვის გაჩნდება შემდეგი კითხვები: რამდენად კარგად ისმენს ბავშვი? რამდენად კარგად აკვირდება საგნებს ვიზუალურად? რამდენად კარგად გამოხატავს ის აზრებს? რამდენად კარგად ურთიერთობს თანატოლებთან? რამდენი ხანი შეუძლია მას მერხთან დავალებაზე კონცენტრირება? რამდენად კარგად ურთიერთობს ის უფროსებთან? განვიხილოთ ერთ-ერთი მათგანი:

კითხვა	ფაქტი	ქმედება
რამდენი ხანი შეუძლია გიორგის მერხთან დავალებაზე კონცენტრირება?	გიორგის უჭირს წერილობითი დავალების შერულება და 3-4 წუთზე მეტ ხანს ვერ ახდენს მასზე კონცენტრირებას. ხატვისას ის ხშირად მუშაობს 10-15 წუთი. მას სისტემატიურად ესაჭიროება შესხენება რა აქვს გასაკეთებელი	გამოიყენეთ ტაიმერი და მიაწოდეთ გიორგის მკაფიო ინსტრუქციები: რამდენი ხანი უნდა იმუშაოს დავალებაზე და ამ დროის გასვლის შემდეგ დააჯილდოვეთ 2 წუთით ხატვით, ან წიგნის დათვალიერების უფლებით, სანამ დავალების შესრულებას მიუბრუნდება. მდგომარეობის გაუმჯობესებასთან ერთად გაზარდეთ სამუშაო დროის ხანგრძლივობა

გარემოსა და რესურსების საჭიროებების იდენტიფიკაციისათვის დაისმება კითხვები: სად ურჩევნია ბავშვს მუშაობა? რა უფანტავს ბავშვს ყურადღებას? რა სახის მასალებით უყვარს მას მუშაობა?

კითხვა	ფაქტი	ქმედება
რა უფანტავს გიორგის ყურადღებას სწავლისას?	გიორგი ვერ ეგუება მის გარშემო აქტივობების სიმრავლეს და არ შეუძლია ხმაურიან გარემოში მუშაობა. თუკი მას მიეცემა ძალიან ბევრი სასწავლო მასალა, ის იწყებს თამაშს და ყურადღება ევანტება.	შეუქმენით გიორგის ცალკე სამუშაო ადგილი უნივერსიტეტის უნივერსიტეტის მუშაობისათვის. მიეცით მას მხოლოდ ის მასალები, რომელიც იმ მომენტში შესასრულებელი დავალებისათვის არის საჭირო. გარშემო ხმაურის არსებობის შენთხვევაში (მაგ. ხელოვნების გაკვეთი.), სცადეთ გამოყენოთ ყურსაცვამი მშვიდი მუსიკის მოსასმენად.

ფაქტორის **დამოკიდებულება და მოლოდინები** საჭიროებებთა იდენტიფიკაციისათვის გავაქვს შემდეგი კითხვები: რამდენად კარგად იცინა მასწავლებლებმა და სხვა უფროსებმა, რისი გაკეთება/მიღწევა შეუძლია მოსწავლეს? რამდენად კარგად იცის მოსწავლემ რისი გაკეთება/ მიღწევა შეუძლია მას? რამდენად მკაფიოა მასწავლებლის მოლოდინები და როგორ მიეწოდება ისინი მოსწავლეს? როგორ იგებს მოსწავლე საკუთარი ფუნქციონირების შესახებ და როგორ მიეწოდება მას ეს ინფორმაცია მასწავლებლისაგან?

კითხვა	ფაქტი	ქმედება
რამდენად კარგად იცის მოსწავლემ რისი გაკეთება/მიღწევა შეუძლია მას?	გიორგის აქვს დაბალი თვითშეფასება და სჯერა, რომ მას არ შეუძლია ის, რაც შეუძლია სხვა ბავშვს.	გიორგის ესაჭიროება მკაფიოდ ჩამოყალიბებული შედეგი ყოველი გაკვეთილისათვის და შექება ყოველი წარმატებით შესრულებული დავალებისათვის.

ვფიქრობა ასეთი მიდგომა დიდად დაეხმარება მასწავლებლებსა და მოსწავლეებსა და სასურველი შედეგის მისაღწევად. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირების მნიშვნელობა შეზღუდულია, ანუ აზრი ეკარგება, თუ ის არ გახდება სწავლებისა და სწავლის პროცესის ინტეგრირებული მიდგომის ნაწილი.

ლიტერატურა:

1. ვისწავლოთ ერთად, ინკლუზიური განათლება, თბილისი 2008 წ.
2. თ. გაგომიძე, თ. ჭინჭარაული, ქ. ფილაური, მ. ბაგრატიონი , ინკლუზიური განათლების პრინციპები, თბილისი, 2008 წ.
3. ა. ლაღიძე, მ. ბაგრატიონი, თ, პაჭკორია , ინკლუზიური განათლება, გზამკვლევი მასწავლებლებისათვის, თბილისი, 2009 წ.
4. თ. გაგომიძე , პრაქტიკული მუშაობა ბავშვებთან წიგნი II - თბილისი, 2007 წ.
5. Gritfn, S. & Shevlin M. (2007) Responding to Special EducationalNeeds. Dublin: Gill & MacMilan

რეზიუმე

განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო უკვე რადენიმე წელია ანხორციელებს რეფორმას, რომლის მიზანს მოსწავლეზე ორიენტირებული განათლების მოდელის შექმნა წარმოადგენს. სწორედ ამ რეფორმას უკავშირდება ინკლუზიური განათლების პრინციპების წინა პლანზე წამოწევა. ამის მიხედვით ყველა ბავშვს აქვს უფლება, ჩართული იქნას იმ სკოლამდელ და სასკოლო დაწესებულებაში, სადაც მათი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება იქნება დაკმაყოფილებული.

განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიკაცია აკადემიური მოსწრების საკითხს სცდება. აუცილებელია, მასწავლებლებმა გააცნობიერონ ის სოციალური და ემოციური ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენს მოსწავლეზე. სასწავლო საჭიროებების იდენტიფიკაცია ხშირად წარმოადგენს პროცესს, რომელიც ფოკუსირებულია იმ ნეგატიურ ასპექტებზე, რომლის გაკეთებაც არ შეუძლია ბავშვს. სკოლაში სადაც ხორციელდება ინკლუზიური სწავლება აქცენტი არ კეთდება იმაზე, თუ როგორ შეიძლება შეეცვალოთ მოსწავლე იმგვარად, რომ შეექმნათ გარემო, რომელიც მათ დაეხმარება გარემოსთან და სწავლასთან ადაპტაციაში.

თავდაპირველად კარგად უნდა გავარკვიოთ რისი იდენტიფიკაცია გვინდა და მოვახდინოთ შემდეგი შეფასება. დიაგნოსტიკური შეფასება იძლევა ზოგად ინფორმაციას ინდივიდუალური საჭიროების შესახებ. კონკრეტული შეფასება იძლევა ინფორმაციას, რომელზე დაყრდნობითაც იგეგმება აქტივობათა სისტემა. ზოგადი შეფასება იძლევა ინფორმაციას წარმატების, პროგრესისა და მიღწევების შესახებ. ნაშრომში განხილულია კონკრეტული მაგალითი თუ როგორ ხდება ამ შეფასებათა საშუალებით სასწავლო საჭიროებების იდენტიფიკაცია სამ ძირითად ფაქტორში: სწავლება; გარემო და რესურსები; დამოკიდებულება და მოლოდინები.

Iagor Balanchivadze – Akaki Tsereteli State University, PhD in Education, Specialist of Continuous Academic Development.

Baia Balanchivadze – Tbilisi public school # 100. Master of Education, Special Teacher.

Identification of Pupils' Needs during Inclusive Education

Abstract

Ministry of Education and Science of Georgia has been implementing the reform for several years already aiming at pupil-oriented education. The reform gives priorities to principles of inclusive education. According to this reform every child has a right to be enrolled in any pre-school or schooling institution where all his/her special educational needs will be satisfied.

Identification of pupils with special educational needs is beyond the academic progress. The teachers need to consider the social and emotional factors that influence a child. Identification of educational needs is often focused on negative aspects that are beyond the child's abilities. Schools with inclusive education do not concentrate on changing a child and creating an environment the way that will help him or her to adapt to the environment and to the teaching process.

At first we need to clearly work out what we need to identify and evaluate them later. Diagnostic evaluation gives general information about individual needs. Specific evaluation gives information according to which system of activities can be planned. General evaluation gives information about success, progress and achievements. The work shows exact examples how to identify educational needs with the help of those evaluations within three factors: teaching, environment and resources. It also shows attitudes and expectations.

Ягор Баланчивадзе – Государственный университет им. Акакия Церетели, академический доктор просвещения, специалист сектора непрерывного академического развития.

Баия Баланчивадзе – публичная школа №100 г.Тбилиси, магистр педагогики, специальный педагог

Идентификация потребностей учащихся во время инклюзивного образования

Резюме

Министерство просвещения и науки Грузии уже несколько лет осуществляет реформу, целью которой является создание централизованного на учащегося модели просвещения. Именно с этой реформой связано выдвижение на первый план принципов инклюзивного образования. Согласно этому, каждый ребенок имеет право включиться в деятельность тех дошкольных и школьных учреждений, где будет удовлетворена их специальная просветительская потребность.

Идентификация имеющих особенную просветительскую потребность учащихся превосходит вопрос академической успеваемости. Необходимо, чтоб учителя осознали те социальные и эмоциональные факторы, которые оказывают влияние на учащихся. Идентификация учебных потребностей часто представляет собой процесс, который фокусирован на те негативные аспекты, осуществление которых не может ребенок. В школе, где осуществляется инклюзивное образование, не делается акцент на то, каким образом изменить учащегося так, чтоб создать среду, которая поможет ему в адаптации с учебой.

В первую очередь, должны разъяснить идентификацию чего желаем и произвести её следующую оценку. Диагностическая оценка даёт общую информацию об индивидуальных потребностях. Конкретная оценка содержит информацию, на основании которой планируется система мероприятий. Общая оценка даёт информацию об успехах, прогрессе и достижениях. В статье рассмотрен конкретный пример - как осуществляется с помощью этих оценок идентификация учебных потребностей в трех основных факторах: обучении, окружающей среде и ресурсах, ожидании.

ნინო სოზაშვილი - კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი. თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

სასწავლო პროცესის ორგანიზაციული მენეჯმენტის მეცნიერული მეთოდები

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დღევანდელ ეტაპზე, სამართლებრივი და დემოკრატიული სახელმწიფოს შენების პროცესში, დიდი მნიშვნელობა აქვს განათლებას, როგორც ახლებური ხარისხის ადამიანური კაპიტალის ფორმირების ფაქტორს. საბაზრო ეკონომიკა, რომლის ტრადიციები ქვეყანას არ გააჩნია, ქმნის მსოფლიოს ტენდეციებიდან სოციალური და ეკონომიკური ჩამორჩენილობის გარკვეულ საშიშროებას.

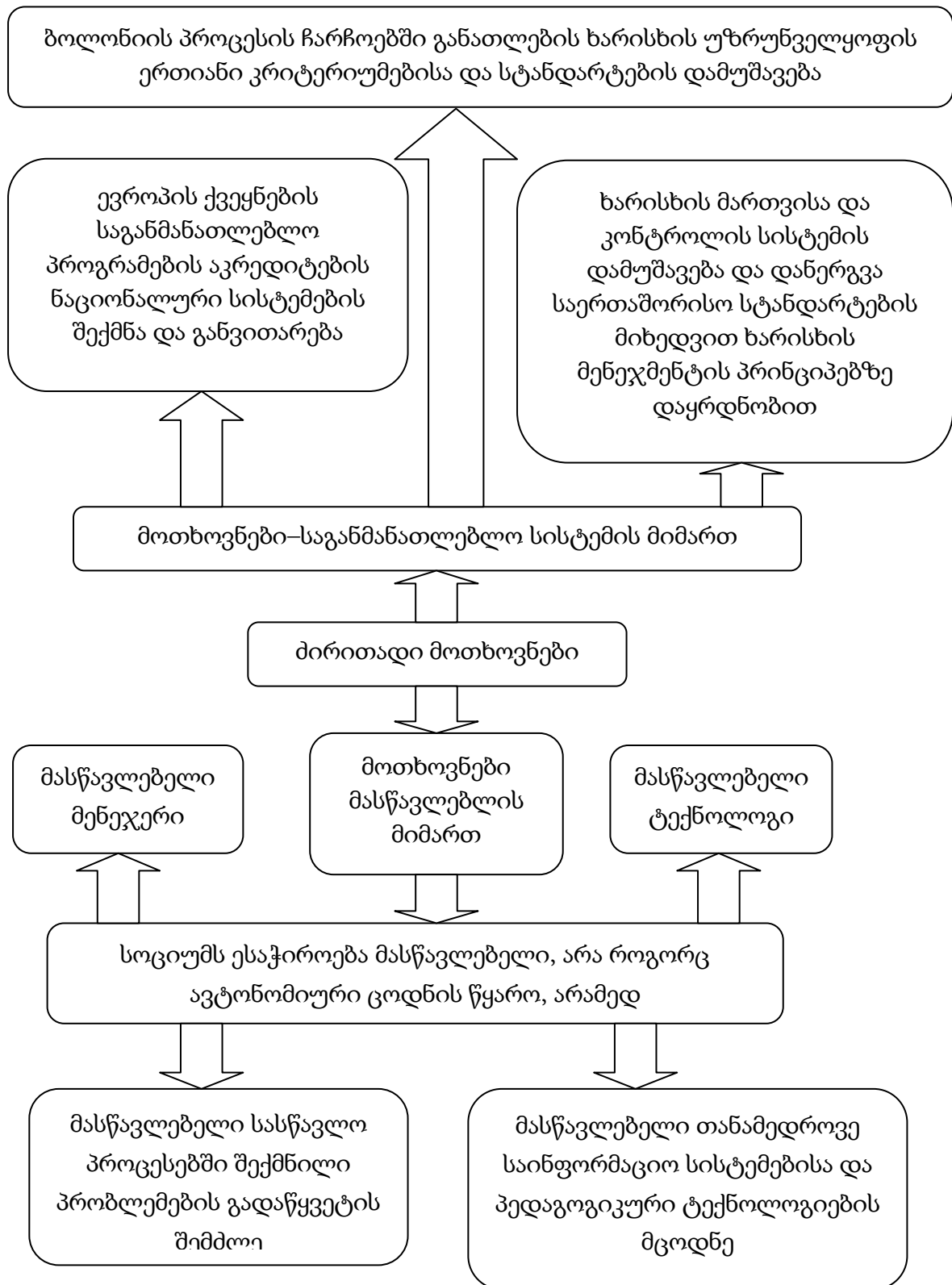
საქართველოს განათლების სისტემას შემორჩენილი აქვს ის რესურსები, რომლითაც შესაძლებელია კონკურენცია გაუწიოს მოწინავე ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემას. მთავარია ამ რესურსების გააქტიურება, მისი ეფექტურად გამოყენების მექანიზმების შექმნა, განათლების ყოველმხრივი და ღრმა მოდერნიზება, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან ამ პროცესებისადმი მუდმივი და ქმედითი ხელშეწყობა. სახელმწიფოს მხრიდან ხელშეწყობაში ვგულისხმობთ სტრატეგიული საგანმანათლებლო პროექტების კონცეფციის შემუშავებას, ახლო და სამომავლო პრიორიტეტების და პერსპექტივის განსაზღვრას, გენერალური სტრატეგიული ხაზის არჩევას, რომელიც თანადობაში უნდა იყოს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პროგრამებთან და განმტკიცებული უნდა იყოს შესაბამის კანონმდებლობით.

იმისათვის რომ მეცნიერულად ჩამოვყალიბოთ სასწავლო პროცესის ორგანიზაციული მენეჯმენტის თანამედროვე მიდგომები და მეთოდები, საჭიროა გავაანალიზოთ არსებული სისტემა და გამოვიკვლიოთ ის ძირითადი მოთხოვნები, რომელიც ესაჭიროება ახალი თაობის ფორმირების პროცესს, დავადგინოთ სპეციალისტთა მომზადების შინაარსი და ხარისხის დონე.

ჩვენს მიერ ჩატარებული გამოკვლევებით და მოწინავე ქვეყნების საგანმანათლებლო სტანდარტებზე დაყრდნობით, შევიმუშავეთ საგანმანათლებლო პროცესის მართვის ხარისხის განმსაზღვრელი ძირითადი მოთხოვნები. (ნახ. 1.)

ცხადია, მოთხოვნების ვექტორები ორიენტირებულია ორი მიმართულებით – საგანმანათლებლო სისტემისაკენ და პედაგოგისაკენ.

წარმოდგენილი მოთხოვნები საგანმანათლებლო სისტემაზე მთლიანად არის გათვლილი ევროპის ქვეყნების საგანმანათლებლო პროგრამებზე, ბოლონიის პროცესსა და ხარისხის მართვა-მონიტორინგის საერთაშორისო სტანდარტებზე.

ნახ.1.

პედაგოგის მიმართ წაყენებული მოთხოვნები არსებითად და თვისებრივად განსხვავდება ტრადიციული მოთხოვნებისგან და იგი ახლებურ, თანამედროვე მოთხოვნათა ჭრილშია წარმოდგენილი.

აღნიშნულ მოთხოვნებს საფუძვლად უდევს ზემოთ მითითებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საბაზრო ეკონომიკის კანონები, რომელიც პირდაპირ აისახება სოციუმის ყოფადობაზე. აქედან გამომდინარე, მოთხოვნებს მასწავლებლის მიმართ სწორედ სოციუმი განსაზღვრავს რომელსაც ესაჭიროება სრულიად ახალი ტიპის მასწავლებელი. მასწავლებელი, რომელიც თავის პროფესიასთან ერთად არის: მენეჯერი, ტექნოლოგი, ინფორმატიკოსი, ანალიტიკოსი და ა.შ.

საგანმანათლებლო სისტემის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ამჯერად გვინდა ყურადღება გავამახვილოთ საგანმანათლებლო პროგრამების შექმნაზე.

ჩვენს მიერ დამუშავებული ლიტერატურის ანალიზიდან, სადაც მოცემულია საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავების მეთოდოლოგია, ჩანს, რომ საგანმანათლებლო პროგრამა წარმოადგენს რთულად დასამუშავებელ მეცნიერულ პროდუქტს. საგანმანათლებლო პროგრამა უნდა აკმაყოფილებდეს მრავალგვარ მოთხოვნას და ემსახურობდეს საზოგადოების შეკვეთისა და სოციუმის მიზნების განხორციელებას.

ამ მოთხოვნებიდან ჩვენ გამოვყავით ის ძირითადი, რომელიც თავსდება სისტემურობის ჩარჩოებში და ადაპტირებულია ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცესთან. ცხადია, უპირველესია ის, რომ საგანმანათლებლო პროგრამა შეიცავდეს ხარისხის განსაზღვრის ინსტრუმენტულ და მეთოდურ საშუალებებს; პროგრამის მიზნებსა და ამოცანებს; კურიკულუმების ლოგიკურად აგებულ სისტემას; თავსებადი უნდა იყოს სხვა საგანმანათლებლო პროგრამებთან.

პედაგოგის მიმართ წაყენებულ აღნიშნულ მოთხოვნებს საფუძვლად უდევს ზემოთ მითითებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საბაზრო ეკონომიკის კანონები, რომელიც პირდაპირ აისახება სოციუმის ყოფადობაზე. აქედან გამომდინარე, მოთხოვნებს მასწავლებლის მიმართ სწორედ სოციუმი განსაზღვრავს რომელსაც ესაჭიროება სრულიად ახალი ტიპის მასწავლებელი. მასწავლებელი, რომელიც თავის პროფესიასთან ერთად არის: მენეჯერი, ტექნოლოგი, ინფორმატიკოსი, ანალიტიკოსი და ა.შ.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მას, რომ საგანმანათლებლო პროგრამა ინტეგრირებული (ჩართული) იყოს პროფესიულ მოთხოვნათა სისტემაში და ორიენტირებული ამა თუ იმ დარგში მოღვაწეობის პრაქტიკული პრობლემების გადაჭრასა და რეალიზებაზე, შეესაბამებოდეს დიდაქტიკურ და მეთოდურ პოზიციებს. დიდაქტიკის ქვეშ ვგულისხმობთ განათლების შინაარსის კონცეფციას და სტრუქტურას, მეთოდიკა კი წარმოადგენს სწავლებისა და სწავლის ტექნოლოგიურ სისტემას.

ასე, რომ სასწავლო პროცესის ორგანიზაციული მენეჯმენტის მეცნიერული მეთოდები მდგომარეობს უახლესი საგანმანათლებლო ტექნოლოგიების, პროგრამების, ხარისხის მართვისა და მონიტორინგის კრიტერიუმების, დიდაქტიკური და მეთოდური სტრუქტურების დამუშავებაში.

ლიტერატურა:

1. Freire Paulo "Education for critical consciousness" - New York, Continuum, 1997.
2. L. Dee Fink. "Creating significant learning experiences" . USA, Jhon Wiley and Sons. 2003.
3. Caroline V Gipps. Beyond Testing: Towards a Theory of Education Assessment. London – Washington, D.C. – 1995.
4. Ken Bain. "What the best college teachers do". Harvard University Press. 2004
5. <http://interfacing.com/industry/education-process-management> Technologies That Support Education Systems.

რეზიუმე

მოხსენებაში ყურადღება გამახვილებულია უახლესი საგანმანათლებლო ტექნოლოგიების, პროგრამების, ხარისხის მართვისა და მონიტორინგის კრიტერიუმების, დიდაქტიკური და მეთოდური სტრუქტურების დამუშავებაზე. ჩატარებული გამოკვლევებითა და საერთაშორისო საგანმანათლებლო სტანდარტებზე დაყრდნობით, დამუშავებულია საგანმანათლებლო პროცესის მართვის ხარისხის განმსაზღვრელი ზოგადი კრიტერიუმები. გამოტანილია დასკვნა, რომ სასწავლო პროცესის ორგანიზაციული მენეჯმენტის მეცნიერული მეთოდები მდგომარეობს უახლესი საგანმანათლებლო ტექნოლოგიების, პროგრამების, ხარისხის მართვისა და მონიტორინგის კრიტერიუმების, დიდაქტიკური და მეთოდური სტრუქტურების დამუშავებაში.

Nino Sozashvili - Caucasus International University, Telavi State University, Doctor of Philology, Doctor of Education, Professor

Scientific Methods for Teaching Process Organizational Management Summary

In the report attention is paid to working out of the newest educational technologies, programs, quality management and monitoring criteria, didactic and methodic structures. On the basis of carried out exploration and international educational standards, general criteria determining educational process management quality is worked out. The conclusion is done, that scientific methods for teaching process organizational management is in working out of the newest educational technologies, programs, quality management and monitoring criteria, didactic and methodic structures.

Нино Созашвили - Международный университет Закавказья, Телавский государственный университет, Доктор филологии, Доктор образовательных наук, Профессор

Научные методы организационного менеджмента учебного процесса

Резюме

В статье подчёркнуты вопросы разработки новейших образовательных технологий, программ, управления качеством и критериев мониторинга, дидактических и методических структур. Ссылаясь на проведённые исследования и международные образовательные стандарты, разработаны общие критерии, определяющие качество управления образовательным процессом. Сделан вывод, что научными методами организационного менеджмента учебного процесса является разработка новейших образовательных технологий, программ, управления качеством и критериев мониторинга, дидактических и методических структур.

Елена Феокистова – Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова

Развитие академической мобильности студентов, магистрантов и ППС в Каспийском государственном университете технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова

Подписание Болонской Декларации Республикой Казахстан открывает широкие возможности для казахстанских вузов и студентов: признание отечественных квалификаций и академических степеней, обеспечение академической мобильности студентов и ППС, реализация совместных образовательных программ, создание условий для обеспечения конвертируемости казахстанских дипломов о высшем образовании в странах Европы и возможности трудоустройства выпускников в любой стране мира.

Развитие академической мобильности студентов и ППС способствует повышению качества образования, организации научных исследований на новом качественном уровне, международному признанию дипломов казахстанских вузов.

Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова реализует академическую мобильность студентов и ППС по следующим направлениям:

- приглашение профессоров;
- организация летних школ для студентов вузов дальнего зарубежья;
- организация двудипломной подготовки студентов и магистрантов (РФ, Азербайджан, Китай, Южная Корея);
- академическая мобильность студентов на 1-2 академических периода (Польша, Южная Корея).

С 1 сентября 2011 г. КГУТИ им. Ш. Есенова пригласил по академической мобильности 6 профессоров вузов ближнего и дальнего зарубежья сроком на от одного семестра до года.

Задача приглашенных профессоров повысить уровень преподавания специальных дисциплин по таким направлениям, как нефтегазовое дело, геология, машиностроение, менеджмент и другие, а также вывести на новый качественный уровень научные исследования в университете, проводить мастер-классы, тренинги, семинары для ППС университета, а также студентов и магистрантов.

В университете функционирует студия учебного телевидения, что дает возможность использовать лекции приглашенных профессоров в будущем.

В июле-августе 2011 г. на базе КГУТИ им. Ш. Есенова проводилась летняя школа для студентов университета Кангнам (Южная Корея) по специальности «Менеджмент». В рамках летней школы студенты прослушали лекции на английском языке по экономике предприятий нефтегазовой отрасли, маркетингу, культуры Казахстана. Также были организованы однодневные экскурсии на нефтегазовые предприятия, банки, морской порт. Получены положительные отзывы студентов и руководства университета Кангнам. В благодарность за организацию летней школы руководство университета Кангнам приняло на 1 семестр студентов нашего университета с предоставлением бюджетных мест и общежития по специальности «Международные отношения».

В январе 2011 г. был подписан договор с южнокорейским университетом Ульсан. В июле 2011 г. Министерством образования Южной Кореи было выделено 2 гранта на обучение в течение 1 семестра с покрытием всех расходов и выплатой стипендии. Два студента специальностей «Экономика» и «Международные отношения» в настоящее время обучаются в университете Ульсан.

Также КГУТИ им. Ш. Есенова организует двудипломную подготовку студентов и магистрантов.

В 2010 году в университете была организована международная магистратура по специальности «Менеджмент». В этом году 5 магистрантов выезжают на 2й год обучения в университет Хосео (Южная Корея). По окончании курса обучения и успешной защиты магистерской диссертации магистранты получают дипломы двух вузов: Есенова и Хосео.

На стадии организации находится двудипломная подготовка бакалавров по специальности «Нефтегазовое дело» совместно с Китайским нефтяным университетом (Хуадонг). Для студентов

специальности «Нефтегазовое дело» организована подготовка по китайскому языку с целью реализации договора о дудипломной подготовке совместно с китайским университетом. На 3 и 4 курсе студенты имеют возможность обучаться в Китае с получением двух дипломов после окончания обучения.

Также КГУТИ им. Ш. Есенова планирует организовать подготовку студентов Китайского нефтяного университета (Хуадонг) по русскому языку и в будущем обучать их на базе КГУТИ им. Есенова на 3, 4, и 5 году обучения.

Совместная подготовка студентов по специальностям «Нефтегазовое дело», «Электроэнергетика», «Геология» осуществляется с Тюменским государственным нефтегазовым университетом по вертикальной мобильности.

1 сентября 2011 г. в университете в структуре учебно-методического управления организован отдел академической мобильности, который активно занимается вопросами академической мобильности студентов, магистрантов и ППС, а также организацией дудипломной подготовки бакалавров и магистров совместно с вузами ближнего и дальнего зарубежья.

Несмотря на значительные сдвиги в университете в области организации академической мобильности студентов, магистрантов и ППС существуют определенные трудности:

- уровень языковой подготовки студентов, магистров, ППС;
- корректировка учебных планов;
- трудности организационного характера.

С целью повышения уровня языковой подготовки студентов и сотрудников вуза в апреле 2011 г. в университете на базе института повышения квалификации был создан центр дополнительных образовательных технологий. В настоящее время центром ведется активная работа по организации курсов иностранных языков для студентов, магистрантов, ППС и административного персонала университета.

Результатами данной подготовки стали значительные сдвиги в области языковой подготовки по английскому языку магистрантов университета, выезжающих на второй год обучения в Южную Корею, студентов, которые выиграли гранты Министерства образования Южной Кореи, а также чтение лекций на английском языке преподавателями КГУТИ им. Ш. Есенова иностранным студентам во время летней школы.

Елена Феоктистова – Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова, кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков

Развитие академической мобильности студентов, магистрантов и ППС в Каспийском государственном университете технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы и перспективы развития академической мобильности студентов, магистрантов и профессорско-преподавательского состава в Республике Казахстан, анализируются возникающие трудности и пути их преодоления, обсуждаются возможности сотрудничества с зарубежными вузами в области академического обмена профессурой и студентами.

Yelena Feoktistova – Caspian State university of technologies and engineering named after S. Yesenov, candidate of pedagogic science, associated professor at foreign languages department

Students, master students and faculty academic mobility development at Caspian state university of technologies and engineering named after S. Yesenov

ABSTRACT

Students, master students and faculty academic mobility issues and perspectives in the Republic of Kazakhstan are considered in the article. Difficulties and ways of their solution are analyzed, possibilities of cooperation with foreign universities in the area of professors and students academic exchange are considered.

მარინა ქორიძე, ნანა მაკარაძე, ნანი მამულაძე - შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობა და მისი ორგანიზების მნიშვნელობა

უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების კრედიტებით გაანგარიშების წესის დამტკიცების შესახებ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2007 წლის 5 იანვრის N3 ბრძანების მე-2 მუხლის თანახმად სტუდენტის საქმიანობა (სტუდენტის დატვირთვა) მოიცავს „ლექციაზე დასწრებას, სამუშაო ჯგუფში მუშაობას, პრაქტიკულ ან ლაბორატორიულ მეცადინეობას, დამოუკიდებელ მეცადინეობას, სასწავლო, სამეცნიერო და საწარმოო პრაქტიკას, გამოცდების მომზადება-ჩაბარებას, სასწავლო-სამეცნიერო ნაშრომზე (საკურსო ნაშრომი, მოხსენება კონფერენციაზე, სამეცნიერო წერილი, საპატენტო განაცხადი, სადიპლომო, საბაკალავრო, სამაგისტრო ან დოქტორანტის სასემინარო ნაშრომი, ასევე სადოქტორო დისერტაცია) მუშაობას, სასწავლო-სამეცნიერო ნაშრომის დაცვას და გამოსაქვეყნებლად მომზადებას“. ამავე ბრძანების თანახმად, კრედიტი ასახავს სამუშაოს იმ რაოდენობას, რომელიც საჭიროა ამა თუ იმ კომპონენტის დასასრულებლად და სწავლის შედეგების მისაღწევად. იგი არ შეიძლება იქნეს გაანგარიშებული მხოლოდ სტუდენტის მიერ პროფესორ-მასწავლებლებთან სასწავლო გარემოში გატარებული საათების (საკონტაქტო საათების) მიხედვით. სტუდენტთა სასწავლო საქმიანობის შესაფასებლად გათვალისწინებული უნდა იქნას მისი დამოუკიდებელი მუშაობის ხარისხიც, რაც, ბუნებრივია, ასახვას პოულობს სტუდენტის როგორც ცოდნის დონეში, ასევე პრაქტიკულ უნარ-ჩვევებში.

სტუდენტის დამოუკიდებელი შემოქმედებითი მუშაობა სასწავლო-საგანმანათლებლო მუშაობის ისეთი აქტიური ფორმაა, როდესაც სტუდენტი სხვისი აქტიური ჩარევის გარეშე, დამოუკიდებელი შემოქმედებითი აზროვნების გზით იძენს საჭირო თეორიულ და პრაქტიკულ ცოდნა-ჩვევებს და აღწევს მაღალ წარმატებებს. დამოუკიდებლობა მოქმედებაში პიროვნების ისეთი თვისებაა, რომელიც სუბიექტის შინაგან სტიმულსა და მოთხოვნილებას ემყარება. მისი წარმოშობა და ფორმირება, თავისი განვითარების პირველ ეტაპზე საჭიროებს სათანადო აღზრდებლობითი ზეგავლენის ღონისძიებათა სისტემის გამოყენებას. ამავე დროს მას ახასიათებს ისეთი სუბიექტური თვისებები, როგორცაა მიზანსწრაფვა, შრომისმოყვარეობა, ცოდნის დაუფლებისადმი სწრაფვა, შემეცნებითი ინტერესი, მტკიცე ნებისყოფა, შინაგანი ძალების მიზნობრივი შემოქმედებითი გამოყენება და სხვ.

დამოუკიდებელი მუშაობის ასაკობრივი განვითარება დამოკიდებულია იმ სააღზრდელო გარემოზე, რომლის უშუალო გავლენასაც მოზარდი განიცდის: მოზარდის დამოუკიდებლობის აღზრდა არსებითად უნდა იწყებოდეს პატარაობიდანვე, ასაკის შესატყვისად, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში, ოჯახში, საშუალო სკოლის ყველა საფეხურზე და სრულყოფას უნდა აღწევდეს უმაღლესი სკოლის პირობებში, როგორც სტუდენტისათვის სპეციფიკურად დამახასიათებელი ქცევის ფორმა, სადაც სტუდენტი ღებულობს პროფესიულ განათლებას და დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის მზაობას. ამიტომაც უმაღლესი სკოლა წარმოადგენს მის სასწავლო-სააღზრდელო და საგანმანათლებლო მუშაობის ორგანულ ნაწილს, და ამ უკანასკნელის ლოგიკური გაგრძელების ერთ-ერთ სპეციფიკურ ფორმას. იგი, ამავე დროს, თვითფლობის, თვითაღზრდისა და თვითგანვითარების საუკეთესო საშუალებაცაა.

სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობა, თავისი მრავალმხრივი და მრავალფეროვანი შინაარსითა და ფორმებით, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მათი აკადემიური მიღწევებისა და პიროვნული თვისებების ფორმირებაში. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ „დამოუკიდებელი“ ეწოდება, იგი საჭიროებს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში მომუშავე შესაბამისი კომპეტენტური პირების მონაწილეობას/ხელმძღვანელობას. ბუნებრივია, ეს ხელმძღვანელობა ძირითადად დახმარების, კონსულტაციებისა და ხელის შეწყობის ხასიათს უნდა ატარებდეს და არ უნდა ზღუდავდეს ან ავიწროებდეს დამოუკიდებელ მუშაობაში სტუდენტთა ინიციატივასა და შემოქმედებით აქტივობას. პირიქით, ხელმძღვანელობა უნდა იყოს სტუდენტისათვის

წამახალისებელი და სწორი მიმართულების მიმცემი, რათა ასეთმა მუშაობამ არ დაკარგოს თავისი სპეციფიკური სახე - დამოუკიდებლობა.

სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობა სხვადასხვა შინაარსისა და ფორმისაა, იმისდა მიხედვით, თუ რასთან არის დაკავშირებული და რა მიზანს ისახავს იგი. ამავდროს სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობის ჩვევის შემუშავება დაკავშირებულია თავისებურ სიძნელებებთან.

სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობის შემდეგი სახეები გამოიყოფა:

ა) როდესაც სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობა დაკავშირებულია უმაღლეს სკოლაში მიმდინარე სასწავლო-საგანმანათლებლო მუშაობასთან, მის ლოგიკურ გაგრძელებას წარმოადგენს და მიზნად ისახავს სპეციალობის მიხედვით უმაღლეს სკოლაში მიღებული ცოდნის შეთვისებას, განმტკიცებასა და გაღრმავებას. სტუდენტის ასეთ დამოუკიდებელ მუშაობას შეიძლება ვუწოდოთ სტუდენტის **სასწავლო საგანმანათლებლო დამოუკიდებელი შემოქმედებითი მუშაობა**. ძირითადად სტუდენტის მუშაობის ამ ფორმაზეა დამოკიდებული მისი აკადემიური წარმატება უმაღლეს სკოლაში. მისი კონკრეტული სახეებია: მოსმენილი ლექციის თემაზე დამოუკიდებელი მუშაობა, ჯგუფში მუშაობის/სასემინარო დავალებებზე, პრაქტიკულ-ლაბორატორიულ და საკურსო/საკონტროლო მასალებზე მუშაობა და სხვა. მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნული მუშაობა ატარებდეს შემოქმედებით ხასიათს.

სტუდენტს კარგად უნდა ჰქონდეს შეგნებული, რომ სასწავლო-საგანმანათლებლო დამოუკიდებელ მუშაობაში წარმატების საფუძველს წარმოადგენს უმაღლეს სკოლაში ყურადღებითა და ინტერესით მოსმენილი ლექციები და სწავლების სხვა ფორმების დროს მიღებული დავალებებისადმი პასუხისმგებლური დამოკიდებულება.

ბ) სტუდენტის ისეთ დამოუკიდებელ მუშაობას, რომელიც დაკავშირებულია მის ინტერესებთან და რომელიც მიზნად ისახავს სტუდენტის შემეცნებითი უნარების განვითარებას, მეცნიერული ცოდნის გაღრმავებას, გაფართოებასა და კვლევაში დახელოვნებას, შეიძლება ეწოდოს **სტუდენტის სამეცნიერო-კვლევითი დამოუკიდებელი შემოქმედებითი მუშაობა**.

გ) იმ შემთხვევაში, როდესაც სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობა მიზნად ისახავს თვითგანვითარებას, ეწოდება სტუდენტის **თვითგანვითარებითი დამოუკიდებელი შემოქმედებითი მუშაობა**. სტუდენტი ასეთ შემთხვევაში არ კმაყოფილდება მარტო უმაღლესი სკოლის სავალდებულო სამუშაოებით, აქვს სურვილი და მისწრაფება განათლების, მეცნიერებისა და ტექნიკის დარგში გაიფართოვოს თავისი ცოდნა, გაიღრმავოს განათლება ლიტერატურის, ხელოვნების, სპორტული ცხოვრების ან კიდევ მისთვის საინტერესო სხვა დარგში, დაეუფლოს უცხო ენას, შექმნას საკუთარი ბიბლიოთეკა და ა. შ. ამ შემთხვევაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს წიგნზე დამოუკიდებელ მუშაობას.

მიუხედავად სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობის ერთგვარი „თავისუფალი“ ხასიათისა, იგი არ შეიძლება მთლიანად თვითდინებამდე იქნას დაყვანილი და არავითარ ორგანიზაციულ წესებს არ ემორჩილებოდეს. როგორც ყოველგვარი საქმიანობა, სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობაც მოითხოვს შესრულების ორგანიზებას, რეგლამენტირებას, მონიტორინგსა და შეფასებას. თანაც ხელმძღვანელობისათვის ცნობილი უნდა იყოს სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობის პირობები და გარემო, რაც გარკვეულწილად განაპირობებს სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობისადმი ინტერესსა და ინტენსივობას.

უმაღლეს სასწავლებელში დამოუკიდებელი მუშაობა უახლოვდება კვლევით საქმიანობას, განსაკუთრებით მაგისტრატურისა და დოქტორანტურის საფეხურებზე. საბაკალავრო საფეხურზე კი სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობის ორგანიზებისათვის საჭიროა მათი აქტიური ჩართვა სამეცნიერო წრეებში, სემინარებსა და კონფერენციებში. ყველაზე დიდ სირთულეს წარმოადგენს იმ მუშაობის ორგანიზება, რომელიც სტუდენტმა დამოუკიდებლად უნდა გასწიოს არასასწავლო, უფრო ზუსტად კი - უნივერსიტეტისაგან თავისუფალ დროს.

სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობის მნიშვნელობის მიუხედავად, მას უმაღლესი სკოლის მხრიდან ნაკლები ყურადღება აქვს დათმობილი და უფრო თვითდინებითი ხასიათი აქვს. უმაღლესი სკოლის პედაგოგიური პერსონალი უმეტეს შემთხვევაში არ იცნობს სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობის პროცესს, მის სტრუქტურას, შინაარსსა და ფორმებს, არ იცის სტუდენტი უმაღლეს

სკოლაში მეცადინეობის შემდეგ როგორ იყენებს მის განკარგულებაში არსებულ დროს, რა ენერგიას ხარჯავს, როგორ მუშაობს თავის თავზე, რა სიძნელეებს აქვს ადგილი სტუდენტის ამ სახის მუშაობაში, რა ეადვილება, რა უძნელდება, რა აინტერესებს, როგორია მისი დამოუკიდებელი მუშაობის ორგანიზაცია, შინაარსი დაფორმები, რაც სტუდენტის სასწავლო-საგანმანათლებლო მუშაობისა და წარმატების ძირითადი ფაქტორია.

თითოეული სასწავლო კურსით გაწერილი დამოუკიდებელი საათების რაოდენობისა და მისი რეალური დანიშნულების სტუდენტებისათვის გაცნობა ხდება სემესტრის/სასწავლო წლის დასაწყისში, სილაბუსის გაცნობის დროს. ფაქტია, თითოეული ჩვენთაგანი ვფლობთ ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რა და როგორ უნდა გააკეთოს სტუდენტმა ამ საათების ფარგლებში, მაგრამ რამდენად სკამარისია ჩვენს მიერ მიწოდებული ინფორმაცია სტუდენტებისათვის, რა უნდა გავაკეთოთ ამ თვალსაზრისით სამომავლოდ და საერთოდ, როგორ უნდა დავაგეგმიოთ სტუდენტს დამოუკიდებელი მუშაობა, რომ ორივე მხარემ - როგორც ლექტორმა, ასევე სტუდენტმა სასურველი შედეგი მივიღოთ - ეს და მრავალი სხვა კითხვა ჩნდება სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობის საკითხის განხილვისას. ამ საკითხებზე პასუხის გასაცემად ჩავატარეთ კვლევა შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაკალავრიატის საფეხურის სხვადასხვა სპეციალობის და სხვადასხვა კურსის 100 სტუდენტთან. გამოკითხვების შედეგად ჩვენთვის ძალიან მნიშვნელოვანი და საინტერესო ინფორმაცია მივიღეთ არა მხოლოდ მეორე, მესამე და მეოთხე კურსების სტუდენტებისაგან, არამედ თვით პირველი კურსელებისაგანაც. გამოკითხულთა მიერ დაფიქსირებული მოსაზრებების ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ:

ა) გამოკითხულ სტუდენტთა 70%-მა არ იცის რა იგულისხმება დამოუკიდებელ მუშაობაში, 10% - დამოუკიდებელი მუშაობაში მოიაზრებს წიგნთან დამოუკიდებელ მუშაობას, 20% კი - სემინარებისა და პრაქტიკული მეცადინეობებისათვის მათ დამოუკიდებლად მომზადებას;

ბ) გამოკითხულ სტუდენტთა 75% რეალურად არ იყენებს დამოუკიდებელი მუშაობისათვის განკუთვნილ საათებს, 15% კი იყენებს ნაწილობრივ, 10% კი იყენებს მიზანმიმართულად;

გ) სტუდენტთა უმრავლესობა საშუალო დონეზე აფასებს საკუთარი დამოუკიდებელი მუშაობის ხარისხს, უფრო ზუსტად კი - 5 ქულით აფასებს 5%, 4 ქულით - 30%, 3 ქულით - 50%, 2 ქულით - 10%, 1 ქულით - 5%, 0 ქულით - 0%.

დ) გამოკითხულ სტუდენტთა 70%-ის აზრით სტუდენტის დამოუკიდებელ მუშაობას ხელმძღვანელობა უნდა გაუწიოს პროფესორ-მასწავლებლებმა, 30%-ის შეხედულებით კი - სტუდენტმა თავად უნდა უხელმძღვანელოს საკუთარ მუშაობას;

ყველაზე საინტერესო აღმოჩნდა ჩვენთვის იმ ფაქტორების ჩამონათვალი, რომლებიც, სტუდენტების აზრით, ხელს უწყობს და/ან ხელს უშლის მათ დამოუკიდებელი მუშაობის დროს.

ა) გამოკითხულ სტუდენტთა 25% დადებით ფაქტორად მიიჩნევს პროფესორ-მასწავლებელთა აკადემიურ მხარეს, 10% - სილაბუსში სახელმძღვანელოების გვერდების მითითებას, 5% - ლექციების გამართულ ცხრილს, 20% - ინფორმაციის მისაწვდომობას, 30% - სასწავლო პროცესის ორგანიზებულობას, 10% - სწორად დაგეგმილ სააუდიტორიო (ლექცია, ჯგუფში მუშაობა, პრაქტიკული/ლაბორატორიული) მეცადინეობებს.

ბ) ხელისშემშლელ ფაქტორებად გამოკითხულ სტუდენტთა 45% მიიჩნევს ნაკლებად მოწესრიგებულ სასწავლო გარემოს და რესურსებს (სიცივე, ხმაური, არაკომფორტულად მოწყობილი აუდიტორიები, ქსეროქსის აპარატებთან შექმნილი რიგები), 10% - ბიბლიოთეკაში წიგნების სიმცირეს, 5% - ლექტორის მხრიდან არასაკმარისად გაწეულ კონსულტაციას, 10% - კომპიუტერების ნაკლებობას, 20% - ოჯახურ გარემოს, 5% - დროის უკმარისობას, 5% - სტუდენტის მხრიდან სიზარმაცეს.

როგორც სტუდენტთა გამოკითხვების შედეგების ანალიზიდან ჩანს, მოწესრიგებული სასწავლო გარემო, პროფესორ-მასწავლებელთა ზოგადი ინტელექტი და აკადემიური მომზადების დონე, კარგად ორგანიზებული სასწავლო პროცესი და სწორად დაგეგმილი სააუდიტორიო მუშაობა მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობის სწორ ორგანიზაციას. მიუხედავად იმისა, შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტს აქვს გარკვეული მიდგომა აღნიშნული საკითხისადმი, სტუდენტთა გამოკითხვების შედეგად მაინც მივედით იმ დასკვნამდე,

რომ აღნიშნულ მუშაობას უფრო მეტი ორგანიზება სჭირდება უნივერსიტეტის მხრიდან. ვფიქრობთ, ამ მიმართულებით გამოცდილების ურთიერთგაზიარება უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებათა წარმომადგენლებს მნიშვნელოვან დახმარებას გაგვიწევს სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობის სწორად დაგეგმვა/ორგანიზების საქმეში.

ლიტერატურა

1. ი. ბიბილეიშვილი, ლ. თავდგირიძე. სტუდენტთა საუნივერსიტეტო სწავლებისა და აღზრდის საკითხები. თბილისი, 2011 წ.
2. უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების კრედიტებით გაანგარიშების წესის დამტკიცების შესახებ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2007 წლის 5 იანვრის N3 ბრძანება;
3. შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური საბჭოს 2009 წლის 27 ოქტომბერი №125 დადგენილება „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელების წესის“ დამტკიცების შესახებ.

რეზიუმე

სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობა, თავისი მრავალმხრივი და მრავალფეროვანი შინაარსითა და ფორმებით, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მათი აკადემიური მიღწევებისა და პიროვნული თვისებების ფორმირებაში. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ „დამოუკიდებელი“ ეწოდება, იგი საჭიროებს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში მოღვაწე შესაბამისი კომპეტენტური პირების მონაწილეობას/ხელმძღვანელობას. ბუნებრივია, ეს ხელმძღვანელობა ძირითადად დახმარების, კონსულტაციებისა და ხელის შეწყობის ხასიათს უნდა ატარებდეს და არ უნდა ზღუდავდეს ან ავიწროებდეს დამოუკიდებელ მუშაობაში სტუდენტთა ინიციატივასა და შემოქმედებით აქტივობას. პირიქით, ხელმძღვანელობა უნდა იყოს სტუდენტისათვის წამახალისებელი და სწორი მიმართულების მიმცემი, რათა ასეთმა მუშაობამ არ დაკარგოს თავისი სპეციფიკური სახე - დამოუკიდებლობა.

სტუდენტთა დამოუკიდებელ მუშაობასთან დაკავშირებული პრობლემების დასადგენად ჩავატარეთ კვლევა შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაკალავრიატის საფეხურის სხვადასხვა სპეციალობისა და კურსის სტუდენტებთან. გამოკითხულთა მიერ დაფიქსირებული მოსაზრებების ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ მოწესრიგებული სასწავლო გარემო, პროფესორ-მასწავლებელთა ზოგადი ინტელექტი და აკადემიური მომზადების დონე, კარგად ორგანიზებული სასწავლო პროცესი და სწორად დაგეგმილი სააუდიტორიო მუშაობა მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს სტუდენტის დამოუკიდებელი მუშაობის სწორ ორგანიზაციას. მიუხედავად იმისა, შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტს აქვს გარკვეული მიდგომა აღნიშნული საკითხისადმი, სტუდენტთა გამოკითხვების შედეგად მაინც მივედით იმ დასკვნამდე, რომ აღნიშნულ მუშაობას უფრო მეტი ორგანიზება სჭირდება უნივერსიტეტის მხრიდან. ვფიქრობთ, ამ მიმართულებით გამოცდილების ურთიერთგაზიარება უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებათა წარმომადგენლებს მნიშვნელოვან დახმარებას გაგვიწევს სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობის სწორად დაგეგმვა/ორგანიზების საქმეში.

Марина Коридзе, Нана Макарадзе, Нани Мамуладзе – Государственный университет Шота Руставели

Самостоятельная работа студента и важность его организации

Самостоятельная работа студентов со своим содержанием и разнообразными формами играет большую роль в формировании личностных качеств и достижении академических успехов. Однако, несмотря на то, что эта форма работы называется самостоятельной, она требует определенного участия или руководства соответствующих компетентных лиц, работающих в высшем образовательном учреждении. Естественно, такое руководство должно иметь вспомогательный характер и не должно ограничивать творческую активность и инициативу студентов в самостоятельной работе. Руководство должно иметь направляющий и поощряющий характер, чтобы работа не потеряла свое основное свойство – самостоятельность.

Для установления проблем, связанных с самостоятельной работой студентов, нами было проведено исследование со студентами бакалавриата Государственного университета Шота Руставели. На основе анализа мнений опрошенных стало ясно, что налаженная учебная среда, уровень академической подготовки и интеллекта преподавателей, хорошо организованный учебный процесс и верно планированная аудиторная работа способствуют правильной организации самостоятельной работы студентов. Несмотря на то, что в Государственном университете Шота Руставели данному вопросу уделяется должное внимание, в результате опроса студентов мы пришли к выводу, что самостоятельная работа студентов нуждается в большей организованности со стороны университета. По нашему мнению, обмен опытом в этом направлении поможет в правильном планировании и организации самостоятельной работы студентов.

Marina Koridze, Nana Makaradze, Nani Mamuladze - Shota Rustaveli State University

STUDENT INDEPENDENT WORK AND MEANING OF ORGANISATION

Student's independent work with its various contents and forms helps them achieve academic success. Although they are called independent, but in an educational organization, competent people are needed to participate. Naturally, students must consult with guardians who helps/assists them without limitations in independent work and creative actions.

Guardians must put the students through the right direction. With this type of work, they will lose the special appearance of independence.

Research analysis was conducted in Shota Rustaveli University about student's independent work in different faculties of Bachelor degree programmes; it was discovered that regulated teaching plan, professor teachers general intellect and academic level of teaching is well organized. Lectures and properly planned auditorium work helps students to be well organized in their independent work.

Analysis from research questionnaire filled out by students revealed that designated work requires more organization on the part of the university. With this direction, representatives who are working in higher academic/educational system should share experiences which will help them in proper and fast planning on how to make students perform their work independently.

მარინე გურგენიძე—მოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მოსწავლეთა ნაადრევი დაღლა და მისი პრევენცია

მოსწავლეთა მაღალი აკადემიური მოსწრების ხელშემყობ ობიექტურ ფაქტორთა შორის სახელდება პედაგოგთა მიერ, მედიკო-პედაგოგიური თვალსაზრისით სწორად მოწყობილ გარემოში, სწავლება/სწავლის თანამედროვე სტრატეგიების ეფექტურად გამოყენება, სწავლისადმი მოსწავლეთა მომწიფება, მათი ჯანმრთელობა, მოწესრიგებული სოციალური და ფსიქო-ფიზიკური გარემო; სუბიექტურ ფაქტორებს მიეკუთვნება მოსწავლის სწავლისადმი მოთხოვნების მაღალი ხარისხი, რომელიც დამოკიდებულია სწავლის მიზანსა და მოტივზე.

სწავლა სასიამოვნო, მიმზიდველი, ღირებული პროცესი უნდა იყოს, ხშირად უნდა შესრულდეს, რათა მოთხოვნილებად იქცეს. მოსწავლეთა ჯანმრთელობა, სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულების მოწყობისადმი ჰიგიენური ნორმების დაცვა, ზომიერად გაფორმებული სახელმძღვანელოები, სკოლასა და ოჯახში დადებითი განწყობის შემქმნელი ემოციური ატმოსფერო, მასწავლებელთა ტაქტი და პროფესიონალიზმი, გაკვეთილის მაღალაკადემიურად და საინტერესოდ ჩატარება - სწავლისადმი მოთხოვნილების გაზრდის ხელშემწყობი საშუალებებია. არაჯანსაღ ორგანიზმში და არასასურველ გარემოში (როგორც ფიზიკური, ასევე ფსიქიკური თვალსაზრისით) ადრე იწყება დაღლა-დაქანცვა. შესაბამისად განწყობა სწავლისადმი ქვეითდება ან სრულიად ქრება.

დაღლა ორგანიზმის თავის ტვინის ქერქის უჯრედების მუშაობის უნარის დროებითი დაქვეითების შედეგია, გამაფრთხილებელი ნიშანია იმისა, რომ საჭიროა დასვენება და ძალების მოკრება. ხშირ დაღლას მოსდევს გადაღლა, რომელსაც უფრო მძიმე მიმდინარეობა ახასიათებს: ირღვევა ძილი, იწყება უმადობა, თავის ტკივილი, ქვეითდება ფსიქიკური ფუნქციები: აღქმა, მეტყველება, ყურადღება, გონებრივი შრომის ნაყოფიერება, ირღვევა საკოორდინაციო პროცესები, მცირდება თავის ტვინის ქერქის აგზნება, მატულობს შეკავება. ჩვეულებრივ დაღლის დროს შრომის უნარის აღდგენა სწრაფად ხდება, ხოლო გადაღლისას აღდგენის ფაზა გაცილებით უფრო ხანგრძლივად მიმდინარეობს. გადაქანცვას, კიდევ უფრო მძიმე პროცესს, ახლავს საერთო სისუსტე, თავბრუსხვევა, ხშირი პულსი, ქოშინი, რაც მიუთითებს ორგანიზმის ნერვული, გულ-სისხლძარღვთა, სუნთქვის ორგანოთა და სხვა სისტემების ფუნქციურ მოშლილობაზე. ადამიანი ხანგრძლივი დროის განმავლობაში კარგავს შრომის უნარს. დასვენება და სხვა პროფილაქტიკური ღონისძიებების გატარება მეტ დროს და ძალისხმევას მოითხოვს.

სკოლებში დაკვირვებითა და ანკეტირებით შევისწავლეთ ბავშვები. პირობითად დავყავით ისინი ქცევის ტიპებად. დავაკვირდით მათში დაღლის გამოხატულებებს: სანგვინიკებს აღენიშნებოდათ ზომაზე მეტი გამხიარულება, ქოლერიკები იწყებდნენ მცირე აგრესიების გამოვლინებას, მელანქოლიკები ავლენდნენ ძილისკენ მიდრეკილებას, ფლეგმატიკები კი - მოდუნებას. ვაკვირდებოდით ბავშვთა ხასიათს, აქტიურობას, ემოციას, აზროვნების სისხარტეს, ყურადღებას, ჯდომის პოზას, ინტერესს. გაკვეთილის მსვლელობისას ბავშვებს ვამღევდით ინდივიდუალური შესაძლებლობის შესაბამის კითხვებს და ვაკვირდებოდით პასუხების სიზუსტეს, სისხარტეს. სხვადასხვა ქცევის ტიპის ბავშვებს არასასურველ გარემოში დაღლის ნიშნები სხვადასხვაგვარად უვითარდებოდათ: სანგვინიკები და ფლეგმატიკები დაღლისადმი უფრო მდგრადები აღმოჩნდნენ - გვიან ავლენდნენ დაღლის ნიშნებს, ქოლერიკებს და მელანქოლიკებს კი დაღლა ადრე უვითარდებოდათ.

ჩავატარეთ ექსპერიმენტი: საკლასო ოთახის ფიზიკური გარემო შეძლებისდაგვარად მოვაწესრიგეთ - განათება, გათბობა, დასუფთავება, განიავება ჰიგიენური მოთხოვნების შესაბამისი გავხადეთ, ვერ შევძელით საკლასო მერხებისა და სკამების შეცვლა, თუმცა მოსწავლეთა მერხთან უარყოფითი დისტანციით ჯდომა უზრუნველყავით. შესვენებებზე მოსწავლეებს აქტიურად ვასვენებდით. ვთხოვდით პედაგოგებს გაკვეთილის მსვლელობისას ხშირად გამოეყენებინათ ფიზიკური აქტივობა. ყოველივეს შედეგად დაღლის ნიშნები ყველა ტიპის ბავშვებში მკვეთრად შემცირდა და გვიან განვითარდა.

ვითანამშრომლეთ რამდენიმე ბავშვთან და მათ მშობლებთან. მოსწავლეებს ვთხოვეთ, შეედგინათ საკუთარი დღის რეჟიმი და დაეცვათ იგი. სწავლის, დასვენების, თამაშის, კომპიუტერთან და ტელევიზორთან ყოფნის დროის ხანგრძლივობა, ასაკის შესაბამისად, ჩვენ განვსაზღვრეთ. მშობლებს ვთხოვეთ მეთვალყურეობა გაეწიათ აღსაზრდელთა მიერ რეჟიმის შესრულებაზე. ამ ბავშვებს გონებრივი შრომის ნაყოფიერება მკვეთრად აუმაღლდათ, რაც აისახა მათ აკადემიურ მოსწრებაზე. ყოველივე ადასტურებს, რომ მოსწავლეთა გონებრივი შრომის მაღალნაყოფიერების მისაღწევად საჭიროა **ასაკისა და შესაძლებლობების შესაბამისად შრომისა და დასვენების დროის მკაცრად განსაზღვრა, სასწავლო გარემოს ჰიგიენური ნორმების შესაბამისად მოწესრიგება.**

ლიტერატურულ წყაროების კვლევით დღე-ღამის განმავლობაში შრომის უნარის ცვლილება დამოკიდებულია ბავშვის ცხოვრების ბიორიტმზე. არსებობენ ბავშვები, რომლებიც ადრე იღვიძებენ და ადრე წვიბიან. ისინი გონებრივ სამუშაოს უკეთ ასრულებენ დღის პირველ ნახევარში. მეორე ტიპის აღსაზრდელები ეფექტურად მუშაობენ დღის მეორე ნახევარში. ისინი გვიან იძინებენ და გვიან იღვიძებენ. გამოყოფენ საშუალო ტიპსაც, რომელსაც გააჩნია ორივე ტიპისათვის დამახასიათებელი თვისებები, თუმცა უფრო მეტად იგი საღამოს აქტიური ტიპის ადამიანის მსგავსია. (კონდაკოვა... 2012) მნიშვნელოვანია დღის რეჟიმი აწყობილი იყოს ბავშვის ბიორიტმზე, რომელიც განაპირობებს მის შრომის უნარს. რაკი სწავლების სიმძიმის ცენტრი გადატანილი უნდა იქნეს სკოლაზე, **დილით აქტიურ** ბავშვებს სასურველია გაკვეთილები ჩაუტარდეს დღის პირველ ნახევარში, **საღამოთი აქტიურებს** კი - დღის მეორე ნახევარში.

დადღის თავიდან ასაცილებლად მნიშვნელოვანია სასწავლო პროცესის რაციონალური წარმართვა, რაც გულისხმობს გაკვეთილების რაოდენობების ნორმირებას ასაკის მიხედვით. ინტერნეტ-რესურსებით მოწოდებული მასალებით კვირის დატვირთვები შეიძლება მერყეობდეს: I კლასი - 18-20 სთ, II კლასი - 20-22 სთ, III - V კლასი - 21-23 სთ, VI კლასი - 26-28 სთ, VII - VIII კლასი - 28-30 სთ, IX - X - XII კლასი - 30-32 სთ. ბავშვთა შრომისუნარიანობაზე მოქმედებს გაკვეთილის სტრუქტურა, განრიგი, დატვირთვის რეგლამენტირება. პირველ გაკვეთილზე რთულ საგანში მეცადინეობა ნერვული სისტემის დაძაბვას იწვევს, ამიტომაც სასურველია სწავლება იწყებოდეს საშუალო სირთულის საგნით და თანდათან ხდებოდეს გადასვლა რთულ საგანზე. ბოლო გაკვეთილებზე შრომისუნარიანობის მკვეთრი შემცირების გამო სასურველია ჩაისვას ისეთი გაკვეთილები, რომლებიც არ საჭიროებენ ანალიზსა და მეხსიერების მეტისმეტ დაძაბვას. დიდია როლი გაკვეთილებს შორის შესვენებების სწორად ორგანიზებისა. სამწუხაროდ, ჩვენთან ჯერ კიდევ არ არის დამუშავებული გაკვეთილებს შორის შესვენების პედაგოგიკა. იგულისხმება უკლებლივ ყველა მოსწავლის ჰაერზე გაყვანა, გასეირნება ან ორგანიზებული თამაშობების მოწყობა. ამისათვის სკოლის ეზოს სათანადოდ მოწყობასთან ერთად მნიშვნელოვანია გაკვეთილებს შორის შესვენებების ხანგრძლივობა იყოს 10-20 წუთი. დასვენებებისადმი წაყენებული ჰიგიენური მოთხოვნების შეუსრულებლობას მივყავართ მოსწავლეთა ადრეულ დაღლამდე, რაც დადასტურდა ჩატარებული კვლევებით.

დადღისადმი ბავშვს აქვს ადაპტაციის უნარი. იგი წლის განმავლობაში იცვლება: სასწავლო წლის დასაწყისში დაბალია, შემდეგ მატულობს, ზამთრის თვეებში მცირდება, გაზაფხულზე ისევ მატულობს, მაგრამ ნაკლები ინტენსივობით და სასწავლო წლის ბოლოსთვის მკვეთრად ქვეითდება. კვლევებმა გვიჩვენეს, რომ დადღისადმი ადაპტაციის უნარი დიდადაა დამოკიდებული არდადეგების ხანგრძლივობაზე და მის რაციონალურ გამოყენებაზე. კერძოდ, ხანმოკლე არდადეგებების დროს მოზარდთა ორგანიზმი ვერ ახერხებს შრომისუნარიანობის სრულ აღდგენას, ხანგრძლივი დასვენების შემდეგ კი სწავლის დაწყებისას ორგანიზმი მეტისმეტი დაძაბულობით მუშაობს და დადღისადმი ადაპტაცია მკვეთრად ქვეითდება. დასვენებების ხანგრძლივობის განსაზღვრისათვის მნიშვნელოვანია დადღის ინტენსივობის გათვალისწინება. დადღისადმი ადაპტაციის უნარის დაქვეითების მაჩვენებელია ჯანმრთელობის მაჩვენებლის გაუარესება. ძალზე მნიშვნელოვანია სემესტრებისა და სასწავლო წლის ბოლოს არდადეგების ხანგრძლივობის ოპტიმალური შერჩევა და ცვლილებების გამორიცხვით მისი განხორციელება. ამ მხრივ დღეს საქართველოში არც თუ სახარბიელო სურათი გვაქვს.

აუცილებელია საშინაო დავალებების ნორმირება. ინტერნეტ-წყაროების მიხედვით პირველკლასელს სასწავლო წლის მეორე ნახევრიდან საშინაო დავალების შესასრულებლად უნდა ეხარჯებოდეს არაუმეტეს 1 საათისა, მეორე კლასელებს – 1,5სთ, III-IV კლასელებს – 2სთ, V-VI კლასელებს – 2,5სთ, VII-VIII კლასელებს – 3სთ, IX-X კლასელებს – 3,5სთ, XI-XII კლასელებს – 4სთ. კვლევებმა გვიჩვენეს, რომ დღეს მასწავლებლები ნაკლებად ითვალისწინებენ მოსწავლეთა საშინაო დავალებების შესასრულებლად საჭირო დროის ზემოთხსენებულ ჰიგიენურ ნორმებს. მათი ყურადღება მიმართულია მოსწავლეთა ინტენსიურ დატვირთვაზე, რაც მშობელთა დიდი ნაწილს ხიბლავს. ყოველივე მოსწავლეებში დაღლა-გადაღლა-გადაძაბვის ადრეული განვითარებისა და ჯანმრთელობის შერყევის დიდ რისკს წარმოშობს. დღის, კვირის, წლის დატვირთვების შედგენის შემდეგ სკოლებში გამუდმებით უნდა მიმდინარეობდეს დაკვირვებები მოსწავლეთა გადაღლის ნიშნებზე და საჭიროებისას უნდა ხდებოდეს ცვლილებების შეტანა დატვირთვებში. ასეთი სახის კვლევები, სამწუხაროდ, სკოლებში არ მიმდინარეობს, მიზეზი კი არის პედაგოგთა ნაკლებ კომპეტენტურობა სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესისადმი ჰიგიენური მოთხოვნების საკითხებში.

სასწავლო პროგრამის სირთულის ზედმეტი მატება ზრდის მოსწავლის ფსიქო-ემოციურ დატვირთვას, მით უმეტეს, როცა ბავშვი ხანგრძლივი ჯდომის გამო სტატიკურ ზეწოლას განიცდის. ეს ადრეული დაღლის პროვოცირებას იწვევს მასში. (აგაჯანიანი... 2000) თუმცა რაკი ბავშვს, ლ. ვიგოტსკის განვითარების თეორიის თანახმად, განვითარების აქტიურ ზონასთან ერთად აქვს უახლოესი – პერსპექტიული ზონაც (სადამდეც ბავშვს შეუძლია მიაღწიოს, თუ მას დაეხმარებიან) (აისტომასი), სარგებლობას არც დაბალი ინტენსივობის ან ზუსტად ასაკობრივი განვითარების შესაბამისი დატვირთვა მოგვიტანს, აუცილებელია დატვირთვისას ბავშვის განვითარების უახლოესი ზონის გათვალისწინება და მისი ოპტიმალური შერჩევა.

პროგრამის ინტენსივობის ვიგოტსკისეული უახლოესი ზონის შესატყვისი ზრდა შესაძლებელია მხოლოდ ფიზიკური აქტივობის ხშირი გამოყენების შემთხვევაში. აუცილებელია გონებრივი შრომის პროცესს ხშირად ჩაენაცვლოს ფიზიკური აქტივობა, გაკვეთილების დაწყებამდე – გამამხნეველები ვარჯიშები, გაკვეთილის მსვლელობისას – ფიზიკური წუთები, მე-3 მე-4 გაკვეთილის დამთავრებისას – 15 წუთიანი ფიზკულტურული პაუზები. მეცნიერმა ნ. გორბუნოვმა ინტენსიური სწავლების კლასებში ჩაატარა ექსპერიმენტი: გამოიყენა იზომეტრული ვარჯიშები და ველოერგომეტრული ფუნქციური სინჯებით შეამოწმა ადაპტაციის უნარი. აღმოჩნდა, რომ ბავშვებს ადაპტაციის უნარი ბევრად გაეზარდათ. გაკეთდა დასკვნა: ფიზიკური აქტივობის ჩართვა სასწავლო პროცესში იწვევს ორგანიზმის დაღლისადმი ადაპტაციის ზრდას. შესაბამისად, დაღლის პროცესი გვიან დგება. (გორბუნოვი 2001:46)

სწავლებისას ადრეული დაღლის თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია ჯანსაღი მიკროკლიმატის უზრუნველყოფა სკოლაში (ჰაერი უნდა შეიცავდეს O₂-ს 20,95%, N-ს _ 78,08%, CO₂-ს _ 0,03-0,04%, ტემპერატურა 14-16 გრადუსი, ტენიანობა 40-50% (სოვეტოვი 1951:125)). გაკვეთილის მსვლელობის დროს მიკროკლიმატის მკვეთრი ცვლილება – მოსწავლეთა დიდი რიცხვის დროს ტენიანობის 5-20%-ით, ტემპერატურის 4°-7°-ით და ნახშირორჟანგის რაოდენობის მატება – აღმოიფხვრება ფანჯრის 3-ჯერ 5 წუთიანი შეღებით. შესვენებებზე აუცილებელია საკლასო ოთახში ჰაერი შეეცვალოს განიავების ორპირი პრინციპით.

არასწორი ჯდომით გამოწვეული ორგანიზმის დაღლის თავიდან აცილების საშუალებაა მოსწავლის ზომის შესაფერისი სასწავლო მერხითა და სკამით სარგებლობა: სკამის საზურგე საჭიროა იყოს მაღალი, იმეორებდეს ხერხემლის ნადრეკების მოყვანილობას; მაგიდა – 14-15 გრადუსით დახრილი, რომელთანაც უარყოფითი დისტანციითა და 90 გრადუსით ჯდომა ადრეულ დაღლასაც აგვარიდებს და ხერხემლის პათოლოგიებსაც.

სავალდებულოა განათებისადმი ჰიგიენური მოთხოვნების შესრულება. განათებას აფერხებს (40%-ით ამცირებს) დაბინძურებული მინები, ფარდები. თეთრი ფერის რაფები დაცემული სხივის 80% ირეკლავს და განათებას აძლიერებს.

მნიშვნელოვანია რეგულარული, სრულფასოვანი კვება, ჰაერზე ყოფნის რეგლამენტირება (იგი საშუალოდ უნდა შეადგენდეს 3 სთ-ს უფროს სასკოლო ასაკში, 5 საათს უმცროს სასკოლო ასაკში), ასაკისათვის შესაბამისი ხანგრძლივობის სრულფასოვანი ძილი, ჯანსაღი ცხოვრების წესით

ცხოვრება. ამ მხრივ საყურადღებოა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერებათა სამინისტროს გადაწყვეტილება სკოლებში I-IV კლასებში სადამრიგებლო საათის დაწესების შესახებ, რომელიც ჩატარდება კვირაში ერთხელ და მასწავლებელი მოსწავლეებს ჯანსაღი ცხოვრების წესის აუცილებლობას შთააგონებს. ასეთ საუბრებს კიდევ მეტად საჭიროებენ მაღალი კლასის მოსწავლეები.

ყოველივე ზემოხსენებულის გარდა დაღლის ადრეული განვითარება დიდადაა დამოკიდებულია ბავშვის ქცევის ტიპზე, ხასიათზე, განწყობაზე, ოჯახისა და სკოლის ფსიქოლოგიურ კლიმატზე. ოჯახში სასარგებლო ფსიქოლოგიური გარემო გულისხმობს მშვიდ, თანამშრომლობით ურთიერთდამოკიდებულებას ოჯახის წევრებსა და აღსაზრდელებს შორის. აღზრდისას დაშვებული შეცდომები უარყოფითად აისახება მოზარდთა გუნებ-განწყობილებაზე, რომელზეც საკმაოდ დიდ ზეგავლენას ახდენს ამავე დროს მშობლების მატერიალური და კულტურული დონეც. ოჯახთან ერთად მეტად მნიშვნელოვანია სკოლის ფსიქო-პედაგოგიური ფაქტორები: სწავლების შინაარსსა და მოსწავლის რეალურ საქმიანობას შორის შესაბამისობა, სახელმძღვანელოების ხარისხი, სწავლების მიზანი, მოტივაცია, მატერიალური ბაზის დონე, მასწავლებელსა და მოსწავლეს, მასწავლებელსა და მშობელს, მოსწავლეებს შორის კეთილგანწყობილი ურთიერთობები.

დაკვირვებებისა და კვლევების ანალიზმა მიგვიყვანა დასკვნამდე: მოსწავლეთა ნაადრევად განვითარებული დაღლის პრევენციული ღონისძიებებია: 1. მოსწავლეთა ინდივიდუალიზმის გათვალისწინებით გონებრივი შრომის რიტმულობის დაცვა სკოლასა და ოჯახში; 2. სასწავლო პროგრამების, სახელმძღვანელოების, გაკვეთილის ჩატარების მეთოდის სწორი შერჩევა. 3. გაკვეთილის ცხრილის, სასწავლო პროცესის მოწესრიგება ჰიგიენური მოთხოვნების შესაბამისად; 4. სასწავლო გარემოში სრულფასოვანი მიკროკლიმატის უზრუნველყოფა; 5. ჰიგიენური მოთხოვნების შესაბამისი ინტერიერი და ავეჯი, სწორი ჯდომის ჩვევის ჩამოყალიბება; 7. სრულფასოვანი განათება; 8. ფსიქოლოგიური კომფორტის შექნა სკოლასა და ოჯახში; 9. ჯანსაღი ცხოვრების კულტურის აღზრდა ბავშვებში.

სკოლებზე დაკვირვებების შედეგებმა მიგვიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ აღნიშნულ მოთხოვნებს სკოლების პედაგოგიური შემადგენლობა ნაკლებად ასრულებს, იმ მარტივი მიზეზით, რომ არ აქვთ სათანადო კომპეტენციები. საუნივერსიტეტო სწავლებისას პედაგოგებს ან საერთოდ არ აქვთ მოსმენილი სასკოლო ჰიგიენის კურსი, ან გავლილი აქვთ, მაგრამ არასაკმარისი სისრულით. პედაგოგიური საქმიანობისას პრობლემად რჩება ზემოხსენებულ საკითხებში ახალი ცოდნის შექმნა, უკვე არსებული ცოდნის გადახალისება-გაღრმავება და მის საფუძველზე პრაქტიკული საქმიანობის წარმართვა. სიტუაციის ანალიზი ცხადყოფს, რომ აუცილებელია მასწავლებელთა გადამზადება სასკოლო ჰიგიენასა და მოსწავლეთა ჯანმრთელობის დაცვის საკითხებში, მნიშვნელოვანია საუნივერსიტეტო სწავლებისას პედაგოგიური პროფილის სტუდენტებში ჯანსაღი სასწავლო გარემოს ფორმირებისა და მოსწავლეთა ჯანმრთელობის ხელშემწყობი კომპეტენციების ჩამოყალიბება-განმტკიცება.

სკოლებში მომსახურე სამედიცინო პერსონალიც არ არის კომპეტენტური სასწავლო პროცესის ჰიგიენური მართვის საკითხებში. მისი საქმიანობა მხოლოდ გადაუდებელი პირველადი დახმარებითა და ინფექციურ დაავადებათა საწინააღმდეგო აცრების ორგანიზებით შემოიფარგლება. სკოლის სამედიცინო მუშაკი არ ახორციელებს სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესების ჰიგიენურ მართვის მონიტორინგს და აუცილებლობის შემთხვევაში ჩარევას. ვფიქრობთ, საშური საქმეა სკოლების უზრუნველყოფა ახალი პროფილის სკოლის ექიმით, რომელიც სამედიცინო განათლებასთან ერთად ღრმად იქნება დაუფლებული ფსიქოლოგიისა და აუცილებლად პედაგოგიკის მეცნიერულ ცოდნას. იგი არა მარტო გამოვლენილ დაავადებათა მკურნალობას ან ზოგადად დაავადებათა პრევენციას მოახდენს, არამედ აქტიურად ჩაერთვება სკოლაში მიმდინარე სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში, დაეხმარება პედაგოგებს მის სწორად და ჰიგიენური მოთხოვნების შესაბამისად ორგანიზებაში, პერიოდულად მოახდენს სასწავლო პროცესისა და გარემოს შემოწმება-შეფასებას, საჭიროებისას მის კორექციას. იგი სისტემატიურად მიაწვდის პედაგოგებს მეცნიერულად დასაბუთებულ პრევენციულ ღონისძიებათა სისტემას, რითაც

უზრუნველყოფს სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესის ისეთი ტიპის მართვას, სადაც მოსწავლეთა გონებრივ და სულიერ განვითარებასთან ერთად მეტად მოთხოვნადი გახდება მოსწავლეთა ფიზიკურ განვითარებაზე, მის ჯანმრთელობაზე ზრუნვა. ყოველივე ენერგიული, ღირსეული მომავალი თაობის აღზრდის საწინდარია.

ლიტერატურა:

1. Агаджанян Н. А., Баевский Р. М., Берсенева А. П. - Учение о здоровье и проблемы адаптации. Ставрополь, 2000.
2. Айсмонтас Б. Педагогическая психология; <http://www.bsu.ru/content/hec/aismontas/4.html>
3. Горбунов Н., Батенкова И., Шабунин Р. - Возможности профилактического применения статических упражнений в условиях реализации инновационных технологий обучения в начальной школе // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 2001. N 3
4. Кондакова О., Мазненкова Г., Пестрякова Л. - Влияние биологической активности на успеваемость школьников; 2012
5. <http://nsportal.ru/ap/nauchno-tekhnicheskoe-tvorchestvo/library/vliyanie-biologicheskoi-aktivnosti-na-uspevaemost-shkol>
6. "saskolo higiena" s. e. sovetovis redaqqiiT, Tbilisi, 1951 w.

რეზიუმე

მოსწავლეთა მაღალი აკადემიური მოსწრების ხელშემშლელ ფაქტორთა შორის ერთ-ერთია ნაადრევი დაღლა, რომლის პრევენციას პედაგოგები ნაკლებად ახორციელებენ სათანადო კომპეტენციების უქონლობის გამო. ვერც სკოლაში არსებული სამედიცინო პერსონალი წყვეტს აღნიშნულ პრობლემას (მისი საქმიანობა შემოიფარგლება გადაუდებელი პირველადი დახმარებითა და ინფექციის საწინააღმდეგო აცრების ორგანიზებით). პრობლემის გადაწყვეტის რეალურ გზად მიგვაჩნია სკოლებში ახალი პროფილის „სკოლის ექიმის“ შეყვანა, რომელიც სამედიცინო, ფსიქოლოგიის და პედაგოგიკის კარგ ცოდნაზე დაყრდნობით შეძლებს ადრეული დაღლის პრევენციული ღონისძიებების დანერგვას სკოლაში.

Марине Гургунидзе – дисертант, асистент-профессор, гос. Университет им. Шота Руставели

Преждевременная усталость учеников и ее превенция

Резюме

Один из факторов, препятствующих высокой академической успеваемости учеников, является преждевременная усталость, превенцию чего педагоги мало осуществляют из-за неимений нужных компетенций. Существующий в школе медицинский персонал тоже не может решить данную проблему (их деятельность ограничивается первоначальной мед. помощью и организацией прививок против инфекционных заболеваний). Реальным решением проблемы считаем введение в школы «школьного врача», врача нового профиля, который, опираясь на хорошие медицинские, психологические и педагогические знания, сможет внедрить в школе мероприятия против преждевременной усталости.

Marine Gurgenidze – Shota Roustaveli State University; PhD ; Assistant-Professor

Premature tiredness of pupils and its prevention

Abstract

Premature tiredness is one of the factors that interfering high academic performance of pupils. The prevention of above mentioned factor is less implemented due to lack of appropriate competences. Solving of this problem is also difficult for school medical personnel (their activities are limited to Emergency first aid and organizing immunization against infection). The real way to solve this problem is introduction of "School Doctor" in secondary schools, which will implement the prevention of premature tiredness based on medical, psychological and pedagogical knowledge.

ქეთევან ჭკუასელი, მარინე გოგნელაშვილი - ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აღზრდის მიზანი და თანამედროვეობა

აღზრდა, როგორც სოციალური ინსტიტუტი, კაცობრიობის განვითარების ადრეულ ეტაპზე არ შეინიშნება. იგი შემოიფარგლებოდა მხოლოდ სოციალური გამოცდილების გადაცემით მომავალი თაობისადმი პრაქტიკული საქმიანობის პროცესში. საზოგადოების განვითარების გარკვეულ სტადიაზე, კერძოდ მონათმფლობელური პერიოდის დასაწყისში, აღზრდა გამოეყო აღსაზრდელის ბუნებრივად მიმდინარე სოციალიზაციის პროცესებს და ჩამოყალიბდა, როგორც საზოგადოებისა და სახელმწიფოს განსაკუთრებული ფუნქცია, სოციალური ინსტიტუტი. აღზრდას, როგორც სოციალურ ინსტიტუტს, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ენიჭება განსაზღვრული ფუნქციები, ერთი მხრივ, გაცნობიერებული და ფორმულირებული, მეორე მხრივ, ლატენტური, გაუცნობიერებელი, არაფორმულირებული. საუბარი აღზრდის ფუნქციებზე, გაცნობიერებულ აღზრდაზე, ბუნებრივია, ნიშნავს საზოგადოების მიერ **აღზრდის მიზნის** საკითხის დასმას - საზოგადოება სვამს კითხვას – როგორი ადამიანის ფორმირება სურს მას. ყოველი საზოგადოება აღზრდის წინაშე განსაკუთრებულ მიზანს აყენებს, იმ მიზანს, რომელიც პასუხობს მის კულტურულ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ განვითარების დონეს. მაშასადამე, **აღზრდის მიზანი და ამოცანები საზოგადოების განვითარების ყველა ეტაპზე, განისაზღვრებოდა და განისაზღვრება ამ საზოგადოების ეკონომიკურ-პოლიტიკური წყობით.** აღზრდის მიზნისა და ამოცანების გაცნობიერებული, სისტემური სახით გაწერილ ფორმას, პირველად ანტიკურ საბერძნეთში ვხვდებით. ათენისა და სპარტის აღზრდის სისტემების საფუძველზე, პლატონმა და არისტოტელემ ჩამოაყალიბეს ჰარმონიული აღზრდის იდეა, რომელიც ადამიანის სულისა და სხეულის თანაბარწონად განვითარებას გულისხმობდა. სულიერი აღზრდის ქვეშ მოიაზრება გონებრივი, ზნეობრივი და ესთეტიკური აღზრდა, ხოლო სხეულის აღზრდის ქვეშ - ფიზიკური აღზრდა. ამრიგად, აღზრდის, როგორც სოციალური ინსტიტუტის მიზანს, ანტიკურ ეპოქაში წარმოადგენდა მოზარდის ფიზიკური, ზნეობრივი, გონებრივი და ესთეტიკური აღზრდა, რასაც **ჰარმონიული** აღზრდა ეწოდებოდა. ამ პერიოდიდან მოყოლებული დღემდე(და ალბათ მომავალშიც), აღზრდის მიზანს ჰარმონიული პიროვნების აღზრდა წარმოადგენს, რომლის შინაარსი განისაზღვრება ამა თუ იმ საზოგადოების განვითარების კულტურული დონით და პოლიტიკურ - ეკონომიკური წყობით. საზოგადოების განვითარების შესაბამისად, აღზრდის ეს იდეა შემდგომ საუკუნეებში გაღრმავდა, შინაარსობრივად დასრულდა და დაზუსტდა. ამ მხრივ, განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს **აღორძინების ეპოქის** აღზრდის მიზანი. ამ ეპოქის მოაზროვნეებმა, შუასაუკუნეების ზეციური ადამიანის მორალურ იდეალს დაუპირისპირეს მიწიერი, ბუნებრივ მოთხვნილებებზე კანონიერი უფლების მქონე, ჰარმონიული ადამიანის კულტი და წამოაყენეს ჰუმანიზმის იდეა, რომელიც სიცოცხლისმოყვარულ, ხალისიან, სულითა და ხორციტ ძლიერ ადამიანს აღიარებს. აღორძინების ეპოქის ეს მსოფლხედვა გადატანილი იქნა იმდროინდელ სასწავლო-სააღმზრდელო სისტემაში და, შესაბამისად, აღზრდის მიზნის ანტიკურ ჰარმონიულ ფორმაში, აღორძინების ეპოქამ ჩადო თავისუფალი, აქტიური პიროვნების ფორმირების შინაარსი, პიროვნებისა, რომელიც სამყაროს გვირგვინი და ცენტრია, შემოქმედია და აქვს თავისუფლებისა და თანასწორობის უფლება. მოსწავლე გამოცხადდა სწავლა-აღზრდის ცენტრად, რაც იმას გულისხმობს, რომ სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესი უნდა აიგოს ბავშვის ინტერესების, მისი ინდივიდუალური და ასაკობრივი თავისებურებების, მისი პიროვნების პატივისცემის საფუძველზე (თანამედროვე მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლება). აღზრდის მიზნის ისტორიული ასპექტით განხილვისას, ასევე ვერ აუვლით გვერდს **ბურჟუაზიული ეპოქის** აღზრდის მიზანს. ამ ეპოქის პედაგოგიურმა აზროვნებამ, ანტიკური პერიოდის ჰარმონიული აღზრდის ოთხ შემადგენელ ნაწილს, საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარების კვალობაზე, დაუმატა მეხუთე ნაწილი - შრომითი აღზრდა, რაც წინგადაგმული უდიდესი ნაბიჯი იყო ჰარმონიული აღზრდის იდეის დასრულებისათვის. იმ პერიოდიდან მოყოლებული დღემდე, ჰარმონიული აღზრდის ქვეშ მოიაზრება პიროვნების გონებრივი, ზნეობრივი, ესთეტიკური, ფიზიკური და შრომითი აღზრდა. მას

შემდეგ, რაც ადამიანმა გააცნობიერა საკუთარი პასუხისმგებლობა მომავალი თაობის აღზრდის წინაშე, აღზრდის მიზნის საკითხი, ანუ, როგორი ადამიანის ფორმირება სურს სახელმწიფოს ამა თუ იმ ეპოქაში, ძალზე მნიშვნელოვან და აქტუალურ საკითხად ითვლება. ადამიანური გონება და ფიქრი არ ცხრება ამ პრობლემის მოგვარების პროცესში, საზოგადოებებისა და სახელმწიფოების ყურადღება მუდმივად მიმართულია ამ ურთულესი საკითხის განსაზღვრისა და მოგვარების პროცესისაკენ, ვინაიდან ყველასათვის დღესავით ნათელია, რომ კაცობრიობის მომავალს სწორედ მომავალი თაობის რაგვარობა განსაზღვრავს. აქვე უნდა განვმარტოთ, რომ თანამედროვე მსოფლიოში ტერმინ „აღზრდის მიზნის“ ნაცვლად, დამკვიდრდა ტერმინი „განათლების მიზანი“. ეს გარემოება აიხსნება იმ ფაქტით, რომ, როცა განათლება მასობრივ ხასიათს ატარებს, როცა კაცობრიობამ აღიარა განათლების საყოველთაობა და სავალდებულობა, როცა ცივილიზაციის განვითარება ადამიანს არსებობისათვის სერიოზულ მოთხოვნებს უყენებს და მინიმალური განათლება ადამიანისაგან მოითხოვს უნრებისა და კომპეტენციების საკმაოდ ფართო ჩამონათვალს, ბუნებრივია, დგება საკითხი სახელმწიფოების მხრიდან აქცენტის გაკეთებისა განათლების მიზანზე. საკითხის ამგვარად დასმას, ფაქტობრივად, განსაზღვრავს ის გარემოება, რომ თანამედროვე მსოფლიო მობილური და გლობალურია, რამაც გამოიწვია ერთიანი საგანმანათლებლო სივრცეების შექმნა და პრინციპში, ერთგვაროვანი უნარებისა და კომპეტენციების საჭიროება ამა თუ იმ ქვეყნის მოქალაქეთათვის. რასაკვირველია, თითოეული ქვეყნისათვის განათლების შედეგს ამ ქვეყნის კულტურული, პოლიტიკური და ეკონომიკური საჭიროებები განსაზღვრავენ, მაგრამ დღეს ერთიანი გლობალური მოთხოვნებისაგან ვერც ერთი ქვეყანა ვერ თავისუფლდება. მაშასადამე, განათლების მასობრივ ხასიათს, შეიძლება ითქვას, ეწირება აღზრდის მიზანი, ვინაიდან მეცნიერულად დასაბუთებულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ სწორედ განათლებისა და სწავლების პროცესი უყალიბებს ადამიანს ამა თუ იმ საზოგადოებაში არსებობისათვის საჭირო უნარებს, ჩვევებსა და კომპეტენციებს, პიროვნების ფორმირების პროცესის, ანუ აღზრდის, მხოლოდ განათლებამდე დაყვანა, აკნინებს აღზრდის შინაარსსა და მნიშვნელობას. **განათლება, ისევე როგორც სწავლება, აღზრდის გზას და საშუალებას წარმოადგენს. კაცობრიობის მიზანი მომავალი თაობის აღზრდა უნდა იყოს, რომლის მიღწევის ერთ-ერთ, და არა ერთადერთ, გზას(თუმცა მნიშვნელოვანს) წარმოადგენს განათლება. სწორედ აღზრდის მიზნის შესაბამისად განისაზღვრება, მას ექვემდებარება განათლების შინაარსი, ისევე როგორც სწავლების მეთოდოლოგია. მაშასადამე, აღზრდის მიზანი პიროვნების ფორმირების პროცესში არსობრივი მნიშვნელობის, ფილოსოფიური კატეგორიის მქონეა და იგი ვერაფრით შეიცვლება მხოლოდ განათლების მიზნით.** ამ მდგომარეობაზე მრავალი ქვეყანა ფიქრობს თითქოს მდგომარეობიდან გამოსავალი იპოვა ევროკავშირმა, როცა სიცოცხლის განმავლობაში სწავლის ევროპულ საკვალიფიკაციო ჩარჩოში(The European Qualifications Framework for Lifelong Learning – LLL), რომელშიც **საგანმანათლებლო პოლიტიკის** მიზანია ფორმულირებული, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კომპეტენციად **ღირებულებები** გამოაცხადა, მაგრამ ეს საკითხს არსობრივად არ ცვლის, ვინაიდან ღირებულებები ფართო ცნებაა და იგი სხვადასხვაგვარად იქნა აღქმული სხვადასხვა ქვეყნისა თუ პირის მიერ.

საერთაშორისო სივრცეში მიმდინარე პროცესები და ცვლილებები, ცხადია, საქართველოს განათლების სისტემაზეც ახდენს გავლენას. მით უფრო, რომ სახელმწიფოს საგანმანათლებლო პოლიტიკის მიზანია განათლების სისტემის საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცეში ჩართვა და განათლების ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოება. ჩვენი **ნაშრომის მიზანია**, საქართველოში განათლების მიზნის ამსახველი დოკუმენტების შესწავლა, მათი ერთმანეთთან შედარება შესაბამისობის პრინციპით, კორელაციის განსაზღვრა და საქართველოს კონტექსტში განათლების (აღზრდის) მიზნის თანამედროვე პარადიგმის ჩვენება. საქართველომ, მიუხედავად ქვეყანაში მიმდინარე რეფორმებისა, სწავლის შედეგით, ანუ კონკურენტუნარიანი კადრით, ჯერ კიდევ ვერ დაიკავა ადგილი საერთაშორისო საგანმანათლებლო ბაზარზე. ამდენად, ჩვენი კვლევა, რომელიც ეხება საქართველოში განათლების მიზნის შესწავლას, ვფიქრობთ, **აქტუალურია**. საქართველოში განათლების მიზნის საკითხის განხილვისთვის უმნიშვნელოვანესი სამართლებრივი აქტებია:

1. საქართველოს მთავრობის განკარგულება N 84 2004 წლის 18 ოქტომბერი ქ. თბილისი **ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების დამტკიცების შესახებ**;

2. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის ბრძანება №120/ნ 2010 წლის 10 დეკემბერი ქ. თბილისი **ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩოს** დამტკიცების შესახებ (კერძოდ, მისი ნაწილი, ზოგადი განათლების კვალიფიკაციათა ჩარჩო);

3. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის ბრძანება №36/ნ 2011 წლის 11 მარტი ქ. თბილისი **2011-2016 წლების ეროვნულ სასწავლო გეგმის** დამტკიცების შესახებ;

ჩვენი მიზანია განვიხილოთ თითოეული მათგანი და ვაჩვენოთ: 1. არის თუ არა მათში ასახული აღზრდის მიზნის ჰარმონიულობის იდეა და სახელმწიფოს პოლიტიკური ხაზი. 2. განვმარტოთ, არის თუ არა შესაბამისობაში ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებში გაწერილი ამოცანები, ეროვნულ სასწავლო გეგმასა და კვალიფიკაციის ეროვნულ ჩარჩოში გაწერილი სწავლის შედეგი კორელაციაში ერთმანეთთან. ცხადია, ისინი ერთმანეთს უნდა ემთხვეოდეს.

ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნები. დოკუმენტი სტრუქტურულად ორი ნაწილისაგან შედგება - **ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნები და ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნების მიღწევის ძირითადი საშუალებები.** თითოეული ნაწილი ჩაშლილია პუნქტებად. ეროვნული მიზნების ზოგად ნაწილში ვკითხულობთ: „საქართველოში ზოგადი განათლების სისტემა მიზნად ისახავს შექმნას ხელსაყრელი პირობები **ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების** მატარებელი, თავისუფალი პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის. ამასთან ერთად განათლების სისტემა უვითარებს მოზარდს **გონებრივ და ფიზიკურ უნარ-ჩვევებს**, აძლევს **საჭირო ცოდნას**, ამკვიდრებს ჯანსაღი ცხოვრების წესს, მოსწავლეებს უყალიბებს **ლიბერალურ და დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებულ სამოქალაქო ცნობიერებას** და ეხმარება მათ ოჯახის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე საკუთარი **უფლება-მოვალეობების გაცნობიერებაში.**“ შემდგომ, რვა პუნქტის სახით ფორმულირებულია, თუ რა უნდა „ შეძლოს მოზარდმა ზოგადი განათლების სისტემაში **მიღებული გამოცდილების** საფუძველზე:

ა) ქვეყნის ინტერესების, ტრადიციებისა და ღირებულებების მიმართ საკუთარი პასუხისმგებლობის გააზრება - **ზნეობრივი აღზრდა;**

ბ) ბუნებრივი გარემო-პირობების შენარჩუნება და დაცვა - **ზნეობრივი აღზრდა;**

გ) ტექნოლოგიური თუ სხვა ინტელექტუალური მიღწევების ეფექტიანად გამოყენება; ინფორმაციის მოპოვება, დამუშავება და ანალიზი - **გონებრივი აღზრდა;** დ) დამოუკიდებლად ცხოვრება, გადაწყვეტილების მიღება - **ზნეობრივი აღზრდა, გონებრივი აღზრდა;**

ე) იყოს შემოქმედი, თავად შექმნას ღირებულებები და არ იცხოვროს მხოლოდ არსებულის ხარჯზე - **ზნეობრივი აღზრდა, გონებრივი აღზრდა;**

ვ) საკუთარი შესაძლებლობებისა და ინტერესების უწყვეტი განვითარება მთელი ცხოვრების განმავლობაში და მათი მაქსიმალური რეალიზება როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთაც - **ზნეობრივი აღზრდა;**

ზ) კომუნიკაცია ინდივიდებთან და ჯგუფებთან - **გონებრივი აღზრდა, ზნეობრივი აღზრდა;**

თ) იყოს კანონმორჩილი, ტოლერანტი მოქალაქე - **ზნეობრივი აღზრდა, გონებრივი აღზრდა.**

თავდაპირველად შევეცადოთ ეროვნული განათლების მიზნები განვიხილოთ ჰარმონიული აღზრდისა და სახელმწიფო პოლიტიკის თვალსაზრისით. დოკუმენტის ტექსტში ამ თვალსაზრისის გამომხატველი სიტყვები გავამუქეთ და დავხარეთ, ხოლო დოკუმენტში ჩაშლილ თითოეული ამოცანას, მივაწერეთ ჩვენი მოსაზრება იმის შესახებ, თუ ჰარმონიული აღზრდის რომელ ნაწილს შეესაბამება ესა თუ ის ამოცანა. თუ ამ თვალსაზრისით ტექსტს დავაკვირდებით, ნათელი ხდება, რომ ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების ტექსტის შედგენის პროცესში არ არის გააზრებული **ჰარმონიული აღზრდის მიზანი და ამოცანები**, ტექსტი შედგენილია **სტიქიურად**, იმ მოთხოვნების შესაბამისად, რომელსაც თანამედროვე საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცე უყენებს ზოგად განათლებას. საერთაშორისო სივრცეში კი აღზრდის მიზნის ჰარმონიულობის იდეა შენარჩუნებულია. ამიტომ დოკუმენტი, ასე თუ ისე, პასუხობს ჰარმონიული აღზრდის მიზანს და, ამავე დროს, მასში ნათლად არის განმარტებული სახელმწიფოს პოლიტიკური დაკვეთა განათლების მიმართ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ არ არის მკაფიოდ სტრუქტურირებული ჰარმონიული

აღზრდის მიზანი, ვერსად ვხვდებით **ესთეტიკურ აღზრდისა** და მოზარდის **შრომისათვის მომზადების** მიზანს. ასევე უნდა მივაქციოთ ყურადღება ფაქტს, რომ პრეამბულაში გაჟღერებული ფრაზა „**აძლევეს საჭირო ცოდნას**“, შემდგომში, მიზნების პუნქტებად ჩაშლილ ვარიანტში, განმარტებულია ფრაზით, „მოზარდმა, ზოგადი განათლების სისტემაში მიღებული **გამოცდილების**(და არა ცოდნის) საფუძველზე უნდა შეძლოს“... რა მიზანს სახავს ყოველივე ეს ზოგადი განათლების მიმართ? ამ ფრაზით ხომ არ არის ფორმულირებული ზოგადი განათლების ის მეთოდოლოგია, რომელიც მომავალ თაობას ვერაფრით გაიყვანს ღრმა და სერიოზულ ცოდნაზე, აქტურ და შემოქმედებით აზროვნებაზე? და ეს მხოლოდ გამოცდილებით **აგებული** და **მოპოვებული** ცოდნა იქნება კი მისი ინტელექტუალური, აკადემიური ღირებულება? დაბოლოს, რამდენად გამოადგება ჩვენი ქვეყნის მომავალს ამგვარი კადრი? დასასრულ, აღვნიშნავთ, რომ დოკუმენტში ზოგადი განათლების სფეროში სახელმწიფოს მიზანდასახულობა ცხადად და ლოგიკურად არ არის ფორმულირებული, უზოგადესად არის განსაზღვრული ტერმინი „საჭირო ცოდნა“, ფიზიკური და გონებრივი უნარების განვითარება, სამოქალაქო ცნობიერების ჩამოყალიბება, გაუგებარია კონკრეტულად რა მიზნებს ვისახავთ და რა გზით ვაპირებთ მათს მიღწევას?

ეროვნული სასწავლო გეგმა. ეროვნული სასწავლო გეგმის შესავალში ვკითხულობთ: „ეროვნული სასწავლო გეგმის **მთავარი ამოცანაა, შექმნას ეროვნული მიზნების მისაღწევი საგანმანათლებლო გარემო და რესურსები.** ამ მიზნიდან გამომდინარე, იგი ირჩევს პიროვნების განვითარებაზე ორიენტირებულ საგანმანათლებლო კონცეფციას. პიროვნებაზე ორიენტირებული საგანმანათლებლო პროცესის ცენტრში დგას მოსწავლე, მისი განვითარების პროცესი და მის მიერ მიღწეული შედეგი. შედეგზე ორიენტირება გულისხმობს **მოსწავლისათვის მიწოდებული ინფორმაციის** არა მხოლოდ დამახსოვრებას, არამედ ამ ინფორმაციის **მყარ, დინამიურ და ფუნქციურ ცოდნად გარდაქმნას.** სწორედ ამიტომ ეროვნული სასწავლო გეგმის ფუნდამენტური პრინციპია შედეგზე ორიენტირება, რაც **გულისხმობს მოსწავლეთა აღჭურვას ქმედითი ცოდნით.**“ ეროვნული სასწავლო გეგმა გამოყოფს **ცხრა პრიორიტეტულ კომპეტენციას**, რომელთა ფლობა გადამწყვეტია თანამედროვე სამყაროში: **წიგნიერება, მედიაწიგნიერება, ციფრული წიგნიერება(იგივეა, რაც კომპიუტერული წიგნიერება), რაოდენობრივი წიგნიერება, ეკოლოგიური წიგნიერება, სემიოტიკური კომპეტენცია, სწავლის სწავლა, სოციალური და სამოქალაქო კომპეტენცია.** „ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული საგნები ერთიანდება რვა საგნობრივ ჯგუფში: ა) სახელმწიფო ენა; ბ) მათემატიკა; გ) უცხოური ენები; დ) საზოგადოებრივი მეცნიერებები; ე) საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები; ვ) ტექნოლოგიები; **ზ) ესთეტიკური აღზრდა;** თ) სპორტი... **ესთეტიკური აღზრდის** საგნობრივი ჯგუფის მიზანია, განუვითაროს მოსწავლეებს ხელოვნების ნიმუშების აღქმის, შეფასებისა და შექმნის უნარები; დაეხმაროს მათ ხელოვნების უნივერსალური ენის შესწავლასა და მისი საშუალებით ეროვნულ და მსოფლიო კულტურულ ფასეულობებთან ზიარებაში.“ პიროვნების აღზრდა-განვითარებისთვის აუცილებელი შრომითი საქმიანობა ახალი სასწავლო გეგმის მიხედვით ხელოვნების სწავლებასთან არის ინტეგრირებული.

ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო. საკვალიფიკაციო ჩარჩო ეფუძნება თიუნინგის პროცესებისა და სიცოცხლის განმავლობაში სწავლის ევროპულ საკვალიფიკაციო ჩარჩოს და სწავლის შედეგებს განსაზღვრავს შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით: **ცოდნა და გაცნობიერება; ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი; დასკვნის უნარი; კომუნიკაციის უნარი; სწავლის უნარი; ღირებულებები.** საკვალიფიკაციო ჩარჩოში, გრაფაში ცოდნა და გაცნობიერება, საბაზო და საშუალო საფეხურისთვის მითითებულია: „საბაზო– ძირითადი მეცნიერებების საფუძვლების საბაზო ცოდნა, ყოფითი მარტივი ამოცანების შესასრულებლად აუცილებელი ნაბიჯების გაცნობიერება; საშუალო– ძირითადი მეცნიერებების **ზოგადი ფაქტების, პრინციპების, პროცესების და კონცეფციების ცოდნა;** გართულებული ამოცანების შესასრულებლად აუცილებელი ნაბიჯების გაცნობიერება.“

თუ ამ ორ ბოლო დოკუმენტს შევადარებთ ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებს, ნათელი ხდება, რომ, განსხვავებით განათლების ეროვნული მიზნებისაგან, ამ დოკუმენტებში მკაფიოდ არის გამოხატული **მოსწავლეთა ცოდნით აღჭურვა.** უნდა ვივარაუდოთ, რომ ამ დოკუმენტებში „ცოდნის“ დაფიქსირება გამოწვეულია საკვალიფიკაციო ეროვნული ჩარჩოს შექმნა თიუნინგისა და ევროპული კვალიფიკაციის ჩარჩოს ანალოგიით, ვინაიდან ყველა უცხოურ დოკუმენტში

ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ განათლების ეროვნულ მიზანთა შორის უმთავრესია **ცოდნის შექმნა**. აღსანიშნავია, რომ ეროვნული სასწავლო გეგმის შესავალში ნათქვამია, რომ იგი ეფუძნება ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებს. ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებში კი აქცენტი **ცოდნაზე** თითქმის არ კეთდება. იგივე შეიძლება ითქვას **ჰარმონიული აღზრდის** იდეაზე. ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებში არსად ფიგურირებს **ესთეტიკური და შრომითი აღზრდა**, ეროვნულ სასწავლო გეგმაში კი, როგორც ვხედავთ, ესთეტიკური აღზრდა საგანთა ცალკე ჯგუფია. იქვე ვკითხულობთ, რომ შრომითი აღზრდა ინტეგრირებულია ესთეტიკური ციკლის საგნებთან. სამწუხაროდ, იქმნება აზრი, რომ საქართველოში საგანმანათლებლო დოკუმენტები შეიქმნა უცხოური დოკუმენტების მაგალითზე, გაუაზრებლად, ქართული სახელმწიფოს საჭიროებების გათვალისწინების გარეშე.

დასასრულ, ჩვენი **ნაშრომის მიზნის** შესაბამისად, შეიძლება დავასკვნათ **1. ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებში აღზრდის მიზნის ჰარმონიულობის** იდეა გაუცნობიერებელია, თუმცა იგი დოკუმენტში გარკვეული ხარვეზებით მაინც იკვეთება, ვინაიდან თავად აღზრდის ჰარმონიულობის იდეა კანონზომიერების არსის მატარებელია, რაც იმას ნიშნავს, რომ მას გვერდს ვერ აუვლის ვერც ერთი ეპოქა, ვერც ერთი სახელმწიფო;

2. ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებში ცალსახადაა გაქდერებული სახელმწიფოს პოლიტიკური მიზანი აღზრდის წინაშე, კერძოდ, მომავალ თაობებში ლიბერალურ და დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებული სამოქალაქო ცნობიერების ფორმირება;

3. ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებში გაწერილი ამოცანები გარკვეულ წილად ვერ პასუხობენ ეროვნული სასწავლო გეგმასა და კვალიფიკაციის ეროვნულ ჩარჩოში გაწერილ სწავლის შედეგებს, შეიძლება ვთქვათ, რომ კორელაცია დარღვეულია.

4. სამწუხაროდ, ყველა დოკუმენტში დარღვეულია სალიტერატურო ენის ნორმები, უხვადაა ლექსიკური თუ გრამატიკული შეცდომები, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ეს დოკუმენტები არ არის თვითმყოფადი, არამედ შემუშავებულია უცხოურ დოკუმენტებზე დაყრდნობით.

ლიტერატურა:

1. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები, 2004წ.
2. ეროვნული სასწავლო გეგმა 2011 – 2016, 2011წ.
3. ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო, 2010წ.

რეზიუმე

სტატიაში „აღზრდის მიზანი და თანამედროვეობა“ განხილულია აღზრდის მიზანი ისტორიულ ასპექტში, განმარტებულია თანამედროვეობაში *აღზრდის* მიზნის ტერმინის შეცვლა *განათლების* მიზნით. **ნაშრომის მიზანია**, საქართველოში განათლების მიზნის ამსახველი დოკუმენტების - ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები, ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო, ეროვნულ სასწავლო გეგმა - შესწავლა, მათი ერთმანეთთან შეპირისპირება და კორელაციის განსაზღვრა. თეორიული კვლევის საფუძველზე გამოტანილია დასკვნა, რომ თანამედროვე დოკუმენტებში განათლების მიზნის ფორმით წარმოდგენილი აღზრდის მიზნის ცალკეული კომპონენტები არასრულად ასახავენ ისტორიულად დამკვიდრებული ჰარმონიული აღზრდის მიზნის შინაარსსა და კანონზომიერებას. შესაბამის დოკუმენტებში შეინიშნება არათანმიმდევრულობა და არასისტემურობა.

Кетеван Чкуасели – Тбилисский государственный университет имени Ивана Джавахишвили, факультет гуманитарных наук, профессор института Педагогик

Марине Гогнелашвили – Тбилисский государственный университет имени Ивана Джавахишвили, факультет гуманитарных наук, магистрант института Педагогик

Цель воспитания и современность

Аннотация

Представленная статья „Цель воспитания и современность“ является обзором цели воспитания в историческом аспекте, разъяснено в современности изменение термина *цель воспитания* термином *цель образования*. **Целью работы** является изучение современных документов описывающих цели образования в Грузии - Национальные цели в области общего образования, Национальная рамка квалификаций, Национальный учебный план и определение корреляции между ними. На основании теоритического исследования сделан следующий вывод, в современных документах цель воспитания представлена отдельными компонентами, что неполностью выражает исторически установленное содержание цели гармонического воспитания. В соответствующих документах наблюдается непоследственность и несистемность.

Ketevan Chkuaseli - Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, professor of pedagogical institute, faculty of humanitarian sciences.

Marine GognelaSvili - Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, MA of pedagogical institute, faculty of humanitarian sciences.

“The aim of upbringing and contemporaneity”

annotation

In the article “The aim of upbringing and contemporaneity” is discussed the aim of education in a historical aspect, the change of *aim of the upbringing* to *aim of education* in contemporaneity is elucidated. The goal of work is to study the documents such as - national purposes of general education, national qualification frame and national educational plan - describing the aim of education in Georgia, to confront them with each other and determine the correlation. The conclusion is made upon theoretical research that the contemporary documents about the aim of education and separate components about the aim of upbringing, incompletely reflect historically inculcated harmonious aim and content of upbringing. Inconsequence and inconstancy is noticed in corresponding documentation.

ქეთევან ჭკუასელი, ზაქარია ქიტიაშვილი - ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სწავლების კლასიკური და თანამედროვე პარადიგმა

90-იანი წლების დასაწყისში მომხდარმა გეო-პოლიტიკურმა ძვრამ - საბჭოთა კავშირის დაშლამ, მის შემადგენლობაში შემავალ ქვეყნებში ძირეული და მრავალმხრივი ცვლილებების საჭიროება დააყენა დღის წესრიგში. საბჭოთა საგანმანათლებლო სივრციდან საქართველოს გამოსვლას, ბუნებრივია, მოჰყვა არსებული ფასეულობების გადაფასება. საბჭოთა მოქალაქის აღზრდიდან გეზი დამოუკიდებელი, ეროვნული, დემოკრატიული-ლიბერალური ღირებულებების მქონე პიროვნების აღზრდით შეიცვალა. ამ ყველაფერმა, ცხადია, განაპირობა განათლების მიმართულებით სახელმწიფო პოლიტიკის კურსის რადიკალური ცვლილებები. საქართველოს სახელმწიფოს მხრიდან საჭირო გახდა აღზრდის პროცესის განხორციელებისათვის საჭირო ორი ძირითადი პოსტულატის - განათლებისა და სწავლების შინაარსისა და ფორმის გადასინჯვა. ამასთან, სწავლებისა და განათლების შინაარსი ორიენტირებული უნდა ყოფილიყო მსოფლიო საგანმანათლებლო სივრცეზე, რაც განაპირობებდა სისტემის პროგრესსა და საერთაშორისო საგანმანათლებლო მოთხოვნების შესაბამის შედეგებს. **ნაშრომის მიზანია**, წარმოადგინოს კლასიკური და თანამედროვე განათლებისა და სწავლების ხასიათი, შეაპირისპიროს სწავლება-სწავლის კლასიკური და თანამედროვე პარადიგმები და აჩვენოს მათი თანხვედრა - განსხვავებულობის საკითხები. ვეცდებით, თანმიმდევრულად განვიხილოთ თითოეული მათგანი. თავდაპირველად წარმოვადგენთ **სწავლება-სწავლის საკითხების კლასიკურ** ხედვას. თავიდანვე აღვნიშნავთ, რომ საბჭოთა კავშირში მუშაობდა კლასიკური პედაგოგიკა, რომელიც გაჯერებული იყო კომუნისტური იდეოლოგიით, რაც ზოგიერთ განათლების ექსპერტს კლასიკური პედაგოგიკისადმი არაკეთილგანწყობილ დამოკიდებულებასა და, ხშირ შემთხვევაში, გაუმართლებელ, მეცნიერულ საფუძველს მოკლებულ კრიტიკული შეხედულებისაკენ უბიძგებს.

პედაგოგიკის მეცნიერებაში განათლებისა და სწავლების პროცესს შეისწავლის განათლებისა და სწავლების თეორია, დიდაქტიკა. იგი, პასუხობს 4 უმნიშვნელოვანეს კითხვას: ვინ აღვზარდოთ(განათლების მიზანი); რა ვასწავლოთ(განათლებისა და სწავლების შინაარსი); როგორ ვასწავლოთ(მეთოდოლოგია); ვინ ასწავლის(მასწავლებელი).

ვინ აღვზარდოთ? დიდაქტიკის პირველ და უმნიშვნელოვანეს კითხვას, ვინ აღვზარდოთ, განსაზღვრავს სახელმწიფო. იგი ქმნის განათლების პოლიტიკას მთავარი პრინციპის მიხედვით - როგორიც არის ბაზისი, ისეთი უნდა იყოს ზედნაშენიც, ანუ საზოგადოებისთვის და არსებული ფორმაციისთვის მისაღები პიროვნება. ყველა დროის აღზრდის მიზანს, დაწყებული ანტიკური პერიოდიდან, როცა პლატონმა და არისტოტელემ ჩამოაყალიბეს აღზრდის მიზნის თეორიული საფუძველი, წარმოადგენდა ჰარმონიული პიროვნების აღზრდა, რომელიც განსაზღვრულია სახელმწიფო პოლიტიკით. სახელმწიფო აღზრდის პროცესში წარმოადგენს დამკვეთს. იგი განსაზღვრავს საჭიროებებს და ამ საჭიროებების შესაბამისი აღზრდის მიზანს, შინაარსსა და ფორმებს. აღზრდის შინაარსი სახელმწიფოს მხრიდან წარმოდგენილია და გეგმაზომიერად განფენილია მთელ განათლების სისტემაში.

ჰარმონიული პიროვნების აღზრდას განაპირობებს:

1. გონებრივი აღზრდა - კრიტიკული/შემოქმედებითი/ლოგიკური აზროვნების განვითარება; მეცნიერულ-კულტურული ცოდნის დაგროვება; ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარის ფორმირება; გონებრივი შრომის კულტურის-„სწავლის სწავლა“- ფორმირება. **2. ფიზიკური აღზრდა** - ჯანსაღი ორგანიზმის მომზადება იმ ზომით, რომ ადამიანს შეეძლოს კანონზომიერი, ფიზიკური შრომა და სულიერი სიმდიდრის პრაქტიკაში გამოყენება ისე, რომ ზიანი არ მოუტანოს თავის ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს. **3. ზნეობრივი აღზრდა** - ეთიკური ნორმებისა და წესების მოსწავლის ინტელექტუალურ საკუთრებად, მის შეხედულებებად, რწმენად და მოქმედების უნარ-ჩვევებად გარდაქმნა; **4. ესთეტიკური აღზრდა** - ესთეტიკური კულტურის ჩამოყალიბება, რაც ესთეტიკური შეგნების, ესთეტიკური გრძნობების და ესთეტიკური ქცევისა და მოქმედების უნარ-

ჩვევების განვითარების გზით მიიღწევა. **5. შრომითი აღზრდა** - შრომისმოყარეობისა და შრომითი უნარ-ჩვევების გამომუშავება, რაც მოსწავლის შესაძლებლობასთან შესატყვის შრომით საქმიანობაში ჩართვის და შრომის კულტურის განვითარების გზით მიიღწევა.

რა ვასწავლოთ? ეს კითხვა დაქვემდებარებულია კითხვასთან ვინ აღვზარდოთ? ანუ განათლებისა და სწავლების შინაარსს განსაზღვრავს სახელმწიფოს პოლიტიკა აღზრდის მიმართ. სასწავლო მასალას განსაზღვრავს სახელმწიფოს მხრიდან შემუშავებული სპეციალური დოკუმენტი, რომელშიც დიდაქტიკის მეცნიერება საგანთა შემდეგნაირ კლასიკური ციკლებად გადანაწილებას გვთავაზობს: **ჰუმანიტარული ციკლის საგნები** : (მშობლიური ენა და ლიტერატურა, უცხო ენა, ისტორია, საზოგადოებრივი ცოდნა, ეკონომიკური გეოგრაფია, ხატვა, მუსიკა;) ამ ციკლის საგნებმა წამყვანი როლი უნდა შეასრულონ საზოგადოებისა და მისი განვითარების შესახებ საჭირო ცოდნის შეთვისებასა და საზოგადოებრივი აქტივობის შემუშავებაში, ამასთანავე ესთეტიკური შეხედულების, გემოვნებისა და ჩვევების შემუშავებაში. **საბუნებისმეტყველო ციკლის საგნები**: (მათემატიკა, ფიზიკა, ქიმია, ბიოლოგია, ფიზიკური გეოგრაფია და ასტრონომია) ამ ციკლის საგნების დანიშნულებაა, მისცეს მოსწავლეებს ცოდნა ბუნებისა და მისი მოვლენების შესახებ. ხელი შეუწყოს ბუნებისადმი სიყვარულის აღზრდას, ლოგიკური აზროვნების განვითარებას. გამოუმუშავოს მოსწავლეს სამყაროს კვლევის და გარემოს შესწავლის, მისი დაცვისა და შენარჩუნების უნარ-ჩვევები. **შრომითი და სამხედრო-ფიზკულტურული ციკლის საგნები**: (ფიზიკური აღზრდა, შრომითი სწავლება, დაწყებითი სამხედრო მომზადება) ამ ციკლის საგნები მიზნად ისახავს მოსწავლეთა არამხოლოდ პრაქტიკული შრომისათვის მომზადებას, არამედ ისეთი თვისებების აღზრდას, როგორცაა: ფიზიკური გაკაჟება, ნებისყოფის სიმტკიცე, ამტანობა და სხვ.

როგორ ვასწავლოთ? განათლებისა და სწავლების მეთოდოლოგიის ხასიათიც განისაზღვრება აღზრდის მიზნით. საგნის სწავლების ეფექტურობა დიდწილად განპირობებული მოქმედების იმ მიმართულების, საყრდენი დებულებების თუ პრინციპების გამოყენებასთან, რომელთა საშუალებითაც წარმართება სწავლება. შესაბამისად, დიდაქტიკა შემდეგ 4 ძირითად მახასიათებელს ეყრდნობა:

- **სწავლების ზოგადპედაგოგიური და დიდაქტიკური პრინციპები** - ასაკობრივი განვითარების გათვალისწინების პრინციპი სწავლების პროცესში; აღმზრდელობითი სწავლების პრინციპი; თეორიისა და პრაქტიკის ერთიანობის პრინციპი; თვალსაჩინოების პრინციპი; შეგნებულობისა და აქტიურობის პრინციპი; ცოდნის სისტემურობისა და თანმიმდევრობის პრინციპი; ცოდნის მტკიცედ შეთვისებისა და გამეორების პრინციპი; ინდივიდუალური მიდგომის პრინციპი.

- **სწავლების მეთოდები** (გზა, ხერხი, საშუალება) და **ტექნოლოგიები** (ხელოვნება, ოსტატობა – მეთოდთა კომბინაცია)

ზეპირსიტყვიერი, ვერბალური: ა) აკრომატიკული (თხრობითი, სასკოლო-ლექციური, ლექცია მეთოდები); ბ) ეროთემატიკული: საუბრის მეთოდი; **წიგნზე მუშაობის მეთოდები**: ა) დამოუკიდებელი კითხვის; ბ) ახსნითი კითხვის მეთოდები; **უშუალო დაკვირვების მეთოდები**: ა) ლაბორატორიული, ბ) დემონსტრირების; **შრომითი და პრაქტიკულ-ვარჯიშობითი მეთოდები**; **წერითი მუშაობა; საშინაო დავალება; სწავლების ტექნიკური საშუალებები**

ტექნოლოგიები - მეთოდთა კომბინაციის წესები, რომელთაც განსაზღვრავს მასწავლებლის კონცეფცია (თამაშის ტექნოლოგია, ჯგუფში დამოუკიდებელი კითხვის ტექნოლოგია ...)

- **სწავლების ორგანიზაციის ფორმები** - (სწავლების ყველა ფორმა 3 ნაწილისგან შედგება: შესავალი, ძირითადი ნაწილი და დასკვნითი ნაწილი. ნებისმიერი ტიპის გაკვეთილის ჩასატარებლად საჭიროა ა) მომზადება და დაგეგმვა; ბ) მასალებისა და რესურსების შერჩევა და გამოყენება; გ) საგაკვეთილო პროცესის მართვა; სწავლების ორგანიზაციის ძირითადი ფორმაა გაკვეთილი, დამხმარე ფორმები – **პრაქტიკული მუშაობა, ლაბორატორიული მუშაობა, ინდივიდუალური მუშაობა, წრეობრივი მუშაობა, ექსკურსია;**

- **მოსწავლეთა ცოდნის აღრიცხვა, შემოწმება და შეფასება**

ფუნქციები: ა) აღმზრდელობითი, ბ) სწავლა, გ) ცოდნის სისტემაში მოყვანა; დ) ცოდნის ხარისხის გამომჟღავნება და დიფერენცირებულად შეფასება; ე) მოტივაცია; ძირითადი პრინციპები:

ინდივიდუალური; დიფერენცირებული; ერთიანი მომთხოვნელობა; ობიექტურობა; სისტემატურობა; **სახეები:** მიმდინარე; სემესტრული; წლიური; მეთოდები – ზეპირი გამოკითხვა; საკონტროლო წერითი მუშაობა; დამოუკიდებელი მუშაობა; პრაქტიკული ნამუშევრების ანალიზი; ტესტური გამოკითხვა; **კრიტერიუმები** - მოსწავლის მიმდინარე დაკვირვება; მოსწავლის აქტიურობა და ჩართულობა; ცოდნა-ჩვევების შესაბამისობა პროგრამასთან; მტკიცედ და გააზრებულად შეთვისებული ცოდნა; ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი;

ზემოჩამოთვლილ თითოეულ მახასიათებელს პიროვნება გაჰყავს ამა თუ იმ სპეციფიკური უნარის ფორმირებაზე: საკითხის კრიტიკულად ხედვის უნარი, ობიექტური სინამდვილისადმი შეგნებული და აქტიური დამოკიდებულების უნარი, დამოუკიდებელი და შემოქმედებითი მუშაობის უნარი, თეორიული ცოდნის პრაქტიკასთან დაკავშირების უნარი, გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების უნარი, აკადემიური მიზნებით საკუთარ თავზე მუშაობის უნარი და სხვ.

ვინ უნდა ასწავლოს? დიდაქტიკის შემდეგი კითხვა ცალსახად სწავლების პროცესთანაა დაკავშირებული. სწავლება ცოდნის გადაცემის ორგანიზებული, ერთიანი პროცესია. აღზრდა სწავლების პროცესში ხორციელდება. ამ პედაგოგიურ პროცესში ორი მთავარი ელემენტი მონაწილეობს- მასწავლებელი და მოსწავლე. სწავლების პროცესში მასწავლებელი გადასცემს, მოსწავლეები კი ითვისებენ ამ ცოდნას და სწორედ ამ აქტიური სასწავლო კავშირის საფუძველზე გარდაიქმნებიან, ვითარდებიან. კლასიკური დიდაქტიკა მასწავლებლის პროფესიონალიზმს 3 ძირითადი მახასიათებლის მიხედვით აფასებს:

ცოდნა საგანში - ზოგადმეცნიერული მსოფლმხედველობა; საგნობრივ-მეცნიერული ცოდნა; პროფესიული განვითარება(საკუთარ თავზე მუშაობა; კოლეგებთან პროფესიული ურთიერთობა); საერთაშორისო გამოცდილების გაცნობა; მონაწილეობა სასწავლო-სამეცნიერო პროცესებში; **ცოდნა პედაგოგიკასა და მეთოდიკაში** - პედაგოგიკურ-ფსიქოლოგიური დისციპლინები; საგნის დიდაქტიკა; სამართლებრივი ნორმები; სწავლების პროცესის დაგეგმვა, ორგანიზაცია და მართვა; სწავლის პროცესში დადებითი ემოციური ატმოსფეროს შექმნა; მოსწავლესთან თანამშრომლობა და მისი ინტერესების გათვალისწინება; მოსწავლის მოტივირება; მასალის გადმოცემა და მოსწავლეთა აქტივაციის ხერხების ფლობა; შეფასების სისტემის მოქნილობა და ობიექტურობა; სკოლის საზოგადოებრივ პროცესებში მონაწილეობა; **პიროვნული თვისებები** - საკუთარი კულტურის, ტრადიციების, სოციალური თუ მორალური ფასეულობების პატივისცემა; პიროვნული ღირსების თვითშეგრძნება; მოსწავლის პიროვნების პატივისცემა; საკუთარი პროფესიისა და მოსწავლის სიყვარული; თვითდაკვირვება და თვითშეფასება; მომთხოვნელობა საკუთარი თავის მიმართ; პასუხისმგებლობის გრძნობა; დისციპლინიზებულიობა; ორგანიზებულიობა; კოლეგიალურობა; შემწყნარებლობა; ახალი იდეების და გამოცდილების მიღება და გაზიარება; ზოგადი ერუდიცია;

სტატიაში შედარებით ვრცლად წარმოვადგინეთ სწავლების კლასიკური პარადიგმა, რომ მკითხველისათვის უფრო თვალნათელი ყოფილო მისი შედარება სწავლების თანამედროვე მეთოდებთან. ადვილად დავრწმუნდებით, რომ ამ ტიპის სწავლება მოსწავლეებში ავითარებს ისეთ უნარებს, როგორცაა: საკითხის კრიტიკულად გაანალიზების უნარი, ობიექტური სინამდვილისადმი შეგნებული და აქტიური დამოკიდებულების უნარი, დამოუკიდებელი მუშაობის, შემოქმედებითად აზროვნების უნარი, თეორიული ცოდნის პრაქტიკასთან დაკავშირების უნარი, გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების უნარი, საკუთარი საჭიროებების დადგენისა და ანალიზის უნარი და ასე შემდეგ.

სწავლებისა და განათლების კლასიკური პარადიგმის მიმოხილვის შემდეგ, ვცადოთ შევაპირისპიროთ იგი სწავლების თანამედროვე პარადიგმასთან. ცხადია, რეფორმირების პროცესში, ნებისმიერი ტიპის სიახლე განპირობებულია გარდაუვალი საჭიროებით, არსებულის მოძველებისა და საზოგადოებრივ დაკვეთებთან არაკონკურენტული, შეუსაბამო ხასიათის გათვალისწინებით. რეფორმა(reforme) ფრანგული სიტყვაა და გარდაქმნას, რისამეს შეცვლას ნიშნავს. ანუ რეფორმირება, გარდაქმნა ხორციელდება მაშინ, როდესაც, ჩვენს შემთხვევაში, სახელმწიფოს არ აკმაყოფილებს აღზრდის ის მიზანი და შედეგი, რომელიც მანამდელი ფორმაციის სისტემას გააჩნდა. ვნახოთ, რამდენად გადასხვაფერდა, შეიცვალა თანამედროვე განათლების სისტემა და რამდენად იყო ობიექტური, სრულფასოვანი და გრადაციული ხასიათის ეს ტრანსფორმაცია. განსაკუთრებული

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს ცვლილების ობიექტურ ხასიათი. როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, საბჭოთა კავშირის დაშლამ, პოლიტიკურ-ეკონომიკური წყობის შეცვლამ აშკარად განაპირობა ცვლილებების საჭიროება, კომუნისტური აღზრდის მიზანი შეუთავსებელი გახდა ახალი ტიპის პიროვნების ფორმირების შინაარსთან. შესაბამისად, რეფორმის საჭიროება, თავისი არსით, **ობიექტურ**, აუცილებელ ხასიათს ატარებდა - სახელმწიფოს უნდა შეეცვალა აღზრდის მიზანი და განათლების პოლიტიკის კონტექსტში გაეცა პასუხი კითხვაზე - ვინ აღვზარდოთ. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, რომლის საშუალებითაც სახელმწიფო ატარებს საკუთარ პოლიტიკას განათლების სფეროში და განსაზღვრავს აღზრდის მიზანს, არის **“ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები”**, რომელიც, თავის მხრივ, საქართველოს კონსტიტუციას ეყრდნობა. დიდაქტიკის პირველი კითხვაზე (ვინ აღვზარდოთ?) პასუხი, უპირველეს ყოვლისა, სახელმწიფოს სწორედ ამ დოკუმენტში უნდა ჰქონდეს გაწერილი. მასში ვკითხულობთ:

საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემაში მიღებული **გამოცდილების** საფუძველზე მოზარდმა უნდა შეძლოს: *„ქვეყნის ინტერესების, ტრადიციებისა და ღირებულებების მიმართ საკუთარი პასუხისმგებლობის გააზრება; ბუნებრივი გარემო პირობების შენარჩუნება და დაცვა; ტექნოლოგიური თუ სხვა ინტელექტუალური მიღწევების ეფექტიანად გამოყენება; ინფორმაციის მოპოვება, დამუშავება და ანალიზი; დამოუკიდებლად ცხოვრება, გადაწყვეტილების მიღება; იყოს შემოქმედი, თავად შექმნას ღირებულებები და არ იცხოვროს მხოლოდ არსებულის ხარჯზე; საკუთარი შესაძლებლობებისა და ინტერესების უწყვეტი განვითარება მთელი ცხოვრების განმავლობაში და მათი მაქსიმალური რეალიზება როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთაც; კომუნიკაცია ინდივიდებთან და ჯგუფებთან; იყოს კანონმორჩილი, ტოლერანტი მოქალაქე.“*

თუ ჩვენ რეფორმირების არსის განსაზღვრასა და ცვლილებების ობიექტური ხასიათის კონტექსტს დავუბრუნდებით, მივიღებთ საკმაოდ კრიტიკულ დებულებას - **მიუხედავად რეფორმის საჭიროებისა, გატარებული მოქმედებების ნაირგვარობისა, ძველი, განათლებისა და სწავლების თეორიაში კლასიკური მეცნიერული ხაზით გაწერილი ჰარმონიული პიროვნების აღზრდის მიზანი აბსოლუტურად მოიცავს „ზოგადი განათლების ეროვნულ მიზნებში“ გაწერილ შედეგებს.** შესაბამისად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ თანამედროვე რეფორმამ აღზრდის მიზანში მხოლოდ კომუნისტური აღზრდის იდეა შეცვალა და პლუს, ჰარმონიული პიროვნების ფორმირების საკითხიც ვერ მოიცვა ჯეროვნად.

რაც შეეხება პასუხს დიდაქტიკის მეორე კითხვაზე - **რა ვასწავლოთ**, იგი სახელმწიფომ გაწერა ეროვნულ სასწავლო გეგმაში. ეროვნული სასწავლო გეგმის შემუშავება ხდება „ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების“ საფუძველზე. თუ შევადარებთ ეროვნულ სასწავლო გეგმაში მოცემული 8 (სახელმწიფო ენა; მათემატიკა; უცხოური ენები; საზოგადოებრივი მეცნიერებები; საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები; ტექნოლოგიები; ესთეტიკური აღზრდა; სპორტი.) საგნობრივი ჯგუფის მიზნებს, ვნახავთ, რომ დიდაქტიკის მეცნიერების მიერ საგანთა კლასიკურ ციკლებად გადანაწილებისას დაცული საგანთა ჩამონათვალი, ფაქტობრივად, გამეორებულია და მისაღწევი შედეგები და გამოსამუშავებელი უნარების ხასიათიც არ წარმოადგენს სიახლეს. თუმცა, მასში არ არის გათვალისწინებული კლასიკური დიდაქტიკის მიერ საგანთა დიფერენცირებისა თუ ოპტიმიზირების პრინციპი, რომელიც მეცნიერულ ლოგიკური ჩარჩოს ეყრდნობა. უბრალოდ, გამომდინარე მეტი კონკრეტიზაციიდან, ეროვნულ სასწავლო გეგმაში შედარებით დეტალურად არის აღწერილი მიზნები.

რაც შეეხება სწავლების მეთოდოლოგიას - **როგორ ვასწავლოთ**, იგი სახელმწიფოს მხრიდან გაწერილია ეროვნულ სასწავლო გეგმასა და მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტში. ეროვნული სასწავლო გეგმა არის დოკუმენტი, რომელზე დაყრდნობითაც წარმოებს სასწავლო პროცესი ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში. ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესოა თავი „ძირითადი მეთოდოლოგიური ორიენტირები“, რომელშიც წარმოდგენილია სახელმწიფოსთვის პრიორიტეტული შემდეგი მახასიათებლები: **მოსწავლეზე ორიენტირებული მიდგომა; სწავლა-სწავლების პროცესში თანასწორუფლებიანობის პრინციპის დაცვა; გაღრმავებული სწავლება; მოსწავლის მოტივაციის გაზრდა; დისციპლინა; მოსწავლეთა ჩართულობა.** მოსწავლეზე ორიენტირებული მიდგომის

შინაარსი, თუ კარგად დავაკვირდებით, თუ არ ჩამოუვარდება, არაფრით განსხვავდება ჯერ კიდევ რენესანსის ეპოქაში დამუშავებული აღზრდის მიზნისგან, რაც კლასიკურმა პედაგოგიკურმა მეცნიერებამ დეტალურად ასახა თავის ფუნდამენტურ ნაშრომებში. თანასწორუფლებიანობის პრინციპში გაწერილი მახასიათებლებიც არ წარმოადგენს ნოვატორულ ხედვას ძირძველი პედაგოგიკური შეხედულებების ფონზე, ისევე, როგორც საგანთა გაღრმავებული სწავლების პრინციპი. მოსწავლის მოტივაციის ზრდა, ჩვენი აზრით, პირდაპირპროპორციულია მასწავლებლის პროფესიონალიზმისა. ტრადიციული პედაგოგიკის არც ერთი ნაშრომი არ დაიძებნება, რომელშიც აქცენტი არ იყოს გაკეთებული მასწავლებლის, როგორც მეგობრის, გზის მაჩვენებლის განუმეორებელ როლზე. სწორედ პედაგოგიური კეთილსინდისიერება და მაღალი პროფესიონალიზმი იყო ერთ-ერთი მკაფიო მოთხოვნა ტრადიციული პედაგოგიკისა.

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში სწავლების მეთოდოლოგიის მიმართებით ცალკე თავად არის გამოყოფილი ინკლუზიური სწავლება. როგორც ამ თავიდან ვიგებთ, ინკლუზიური განათლება გულისხმობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ჩართვას ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესში თანატოლებთან ერთად. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლედ კი წარმოდგენილია მოსწავლე, რომელსაც, თანატოლების უმრავლესობასთან შედარებით, აქვს სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეები და ვერ ძლევს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მინიმალურ მოთხოვნებს. ტრადიციული პარადიგმის კონტექსტს თუ დავუბრუნდებით, ვნახავთ, რომ პედაგოგიკის მეცნიერება მოიცავდა ცალკე მიმართულებად სპეციალურ პედაგოგიკას, რომლის შესწავლის საგანიც სავსებით, და თანაც პროფესიონალურად, ფარავდა ახლანდელი ინკლუზიის შინაარსს.

რაც შეეხება მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტს, იგი სამი ნაწილისგან შედგება და აქვს პრეტენზია, აღწეროს პედაგოგიური საქმიანობისათვის საჭირო **მეთოდები და სტრატეგიები**, რომლებიც აუცილებელია ეფექტური სწავლისა და სწავლებისთვის. თუმცა, თუ დაკვირვებით გავეცნობით ამ დოკუმენტს, ვნახავთ, რომ მასში გაწერილია, რა პრინციპები და ხერხები უნდა გაითვალისწინოს მასწავლებელმა სასწავლო პროცესში, მაგრამ არსად არ არის ახსნილი ამა თუ იმ მეთოდოლოგიის გამოყენების სისტემური ხედვა, ხერხები თუ ფორმები. ამ ორ დოკუმენტში, სამწუხაროდ, ვერსად ვერ ვხვდებით კლასიკურ დიდაქტიკაში სისტემურად გაწერილ სწავლების პრონციპებსა თუ და მეთოდებს, ორგანიზაციის ფორმებსა თუ შეფასების სისტემას. უსისტემოდ, მეცნიერული საფუძვლის გარეშე მოცემული რჩევები თუ რეკომენდაციები კი არ იძლევა მისი სრულფასოვნად, ლოგიკურად შემეცნების საშუალებას, რის შედეგადაც მასწავლებელი გაურკვევლობასა და დაბნეულობაშია.

დიდაქტიკის მეოთხე და საბოლოო კითხვას - **ვინ უნდა ასწავლოს**, ანუ, როგორია სახელმწიფოს დაკვეთები მასწავლებლისადმი, პასუხს სცემს „მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი“, „საგნობრივი სტანდარტი“ და „მასწავლებლის პროფესიული ეთიკის კოდექსი“. სამწუხაროდ, სტატიის მცირე მოცულობის გამო, ვერ ვახერხებთ ამ დოკუმენტების დეტალურ განხილვას. თუმცა აღვნიშნავთ, რომ სტანდარტის სტრუქტურა და შინაარსი ვერაფრით ვერ ედრება კლასიკური დიდაქტიკის იმ მეცნიერულ ლოგიკასა და სისტემურ მოთხოვნებს, რომლებიც უნდა ჰქონდეს მასწავლებელს. სტანდარტში, შეიძლება ითქვას, ვერ ვხვდებით პედაგოგიკის მეცნიერებას. იგი უფრო **ცალკეულ ფსიქოლოგიურ** თეორიებსა და დიდაქტიკური რჩევებს წარმოადგენს.

დაბოლოს, **დასკვნის** სახით აღვნიშნავთ, რომ საქართველოს განათლების სისტემისათვის რეფორმა ობიექტურად გარდაუვალ პროცესს წარმოადგენდა, მაგრამ რაც შეეხება **სრულფასოვნებას**, მისი ელემენტებიც კი არ შეინიშნება ამ პროცესში. პირიქით, ჩვენი ღრმა რწმენით, რეფორმის შედეგად დაიკარგა ის სერიოზული მეცნიერული მარცვალი, რომლითაც მუშაობდა საბჭოთა სკოლა და შედეგიც არ აყოვნებდა. ამ ყველაფრის მიზეზები უნდა ვეძიოთ რეფორმის ჩატარების პროცესში **გრადაციის** პრინციპის, **მემკვიდრეობითობის** გაუთვალისწინებლობა. ყოველივე ამის შედეგად საქართველოს განათლების სისტემა ვერ უზრუნველყოფს მომავალი თაობის ზოგადი განათლების იმ ხარისხს, რომელიც დააკმაყოფილებდა განათლების ეროვნული მიზნების მინიმალურ სტანდარტს. სისტემის შედეგს კერძო რეპეტიტორთა კლასი ასწორე

ლიტერატურა:

1. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები
2. ეროვნული სასწავლო გეგმა 2011 – 2016
3. მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი
4. მასწავლებლის პროფესიული ეთიკის კოდექსი
5. დავით ლორთქიფანიძე, „დიდაქტიკა“ თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა; თბილისი, 1983 წ.
6. „პედაგოგიკა“, ავტორთა კრებული, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა; თბილისი, 199

რეზიუმე

ნაშრომის მიზანია, წარმოადგინოს კლასიკური და თანამედროვე განათლებისა და სწავლების ხასიათი, შეაპირისპიროს სწავლება-სწავლის კლასიკური და თანამედროვე პარადიგმები და აჩვენოს მათი თანხვედრა - განსხვავებულობის საკითხები. ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა კლასიკური და თანამედროვე განათლების სისტემის ტენდენციები. ნაშრომში დეტალურად არის განხილული ტრადიციული პედაგოგიკური მეცნიერების სწავლება-სწავლის კონტექსტს მორგებული ყველა ასპექტი. აღწერილია თანამედროვე მეთოდოლოგიური ხედვები და საკანონმდებლო ბაზა, რომელსაც იგი ეყრდნობა. კლასიკური და თანამედროვე პარადიგმების შეპირისპირებისას გამოტანილია შესაბამისი დასკვნები.

Кетеван Чкуасели – Тбилисский государственный университет имени Иванэ Джавахишвили, факультет гуманитарных наук, профессор института Педагогика ;

Закариа Китиашвили - Тбилисский государственный университет имени Иванэ Джавахишвили, факультет гуманитарных наук, докторант института Педагогика

„პარადიგმა კლასიკური და თანამედროვე განათლების“

Резюме

Целью настоящей статьи является представление характера классического и современного образования и обучения, сопоставление их парадигм и показание вопросов уподобления-различия. При помощи анализа выявились тенденции системы классического и современного образования. В работе детально рассмотрены все аспекты контекстуального соответствия обучения-учения традиционной педагогической науки. Описывается современные методологические взгляды и правовая база. При сопоставлении классических и современных парадигм делается соответствующий вывод.

Ketevan Chkuaseli - professor of pedagogical institute, faculty of humanitarian sciences, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Zakaria Kitiashvili – doctorate student of educational sciences, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Classical and contemporary paradigm of teaching

Résumé

The aim of this paper is to discuss the characteristics of classic and modern education, contrast the classic and contemporary paradigms of teaching and learning process and in this way show some similarities and differences between them. Data analysis has revealed the tendencies of modern and classic educational systems. The paper gives a detailed description of all contextual/relevant aspects of teaching and learning in traditional educational sciences and also presents contemporary methodological views and their legislative basis, as well. As a result of contrasting the classic and modern paradigms some relevant conclusions are made.

ქეთევან ბაქანიძე - ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

კლასიკური უნივერსიტეტის იდეა და თანამედროვეობა

უნივერსიტეტი ლათინური სიტყვაა (Universitas) და ერთობლიობას ნიშნავს, ეს არის უმაღლესი სასწავლო-სამეცნიერო დაწესებულება, რომელიც ამზადებს სპეციალისტებს ფუნდამენტურ მეცნიერებათა დარგებში.

უნივერსიტეტის ისტორია შუა საუკუნეებიდან იწყება და დასავლეთ ევროპაში ქალაქური ეკონომიკის და კულტურის განვითარებას უკავშირდება. პირველი საერო უნივერსიტეტები იყო: იტალიაში - ბოლონიის (1158წ), ინგლისში - კემბრიჯისა (1209წ) და ოქსფორდის (XIII ს.), საფრანგეთში - პარიზის (1215წ) და სხვა.

თავდაპირველად უნივერსიტეტის შემადგენლობაში ოთხი ფაკულტეტი იყო: მოსამზადებელი, რომელსაც არტისტული ხელოვნების (შემდგომ ფილოსოფიის) ფაკულტეტი ეწოდებოდა, ღვთისმეტყველების, სამედიცინო და იურიდიული ფაკულტეტები. დროთა განმავლობაში, მეცნიერების განვითარებასთან ერთად, მოხდა უნივერსიტეტის გაფართოება და განვითარება, სწავლების შინაარსის გაღრმავება.

XVIII-XIX საუკუნეების მიჯნაზე გერმანიაში, ვილჰელმ ჰუმბოლტის მიერ ჩამოყალიბებული იქნა კლასიკური უნივერსიტეტის პრინციპულად ახალი იდეა, რომელიც შემდეგში მდგომარეობდა:

ა) კვლევის ორიენტაციისა და სწავლების შეხამება;

ბ) სახელმწიფოს მხრიდან მოსწავლისა და მასწავლებლის თავისუფლების უზრუნველყოფა.

ჰუმბოლტის მიერ წარმოდგენილი მოდელის განხორციელება სრულად მოხერხდა 1810 წელს ბერლინის უნივერსიტეტის გახსნით. ამ უნივერსიტეტის იდეის საბაზო პრინციპები შემდეგში მდგომარეობდა:

- უნივერსიტეტს უნდა ჰქონდეს შედარებითი ავტონომია;
- კვლევა და სწავლება უნდა იყოს განათლების არსი;
- უნივერსიტეტი იმედოვნებს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიურ ჩართვას, მის ღირებულებათა აღორძინებას, ასევე ცოდნისა და განსწავლულობის ღირსების ეთიკურ დასაბუთებას.

შემდგომში, უნივერსიტეტის ყველა ევოლუციური ცვლილება, დასავლეთ ევროპასა და ამერიკაში, ჰუმბოლტის სახელთან დაკავშირებულ უნივერსიტეტის მოდელთან შედარებით განიხილებოდა.

ჩვენი კვლევის მიზანს წარმოადგენს საქართველოში არსებული უნივერსიტეტების მისიების შედარება კლასიკური უნივერსიტეტის იდეასთან.

თანამედროვე მსოფლიოში საუნივერსიტეტო განათლების იდეა, შეიძლება ითქვას, წარმოდგენილია ამერიკული, ევროპული, საბჭოთა და, უკანასკნელ პერიოდში, ბოლონიის პროცესების მიერ მოწოდებული საუნივერსიტეტო მოდელების მაგალითით. მათგან, ამჟამად განსაკუთრებული ყურადღება მახვილდება ბოლონიის პროცესის მიერ მოწოდებულ საუნივერსიტეტო მოდელზე, ვინაიდან ბოლონიის პროცესებში, გარდა ევროპისა, ერთიანდება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანა და შესაბამისად, იზრდება განათლების ერთიანი სივრცე. დღეისათვის ბოლონიის პროცესში ჩართულია მსოფლიოს 47 ქვეყანა. საქართველო ბოლონიის მიმდინარე პროცესს შეუერთდა 2005 წელს.

უნივერსიტეტის მიზანი და ამოცანები, ბუნებრივია, საზოგადოებრივი დაკვეთის მიხედვით იცვლება და ვითარდება. თანამედროვე მსოფლიოში არსებული უნივერსიტეტები სწავლების სხვადასხვა მეთოდოლოგიასა და კონცეფციას ეყრდნობიან. თითოეული უნივერსიტეტისათვის მეთოდოლოგია, კონცეფცია თუ პრიორიტეტული მიმართულებები გაწერილია უნივერსიტეტის მისიაში. თანამედროვე საგანმანათლებლო სივრცეში, როგორც საუნივერსიტეტო, ისე სასკოლო პრაქტიკაში, ეს ტერმინი დამკვიდრდა. მსოფლიოს წამყვანი უნივერსიტეტები თავიანთ მიზნებს სწორედ მისიის სახით აყალიბებენ. აქვე აღვნიშნავთ, რომ თანამედროვე საგანმანათლებლო სივრცეში ვერ ვხვდებით კლასიკურ ტერმინ უნივერსიტეტის იდეას, მსგავსად ჰუმბოლტის

უნივერსიტეტის იდეისა. უნდა ვივარაუდოთ, რომ თანამედროვე მსოფლიოში არსებულ უნივერსიტეტებს აერთიანებთ სწორედ მისი ზოგადი არსი, ანუ უნივერსიტეტის კლასიკური იდეა, ხოლო მისიის სახით თითოეული უნივერსიტეტი გამოხატავს იმ განსაკუთრებულ მიმართულებებსა და თავისებურებს, რითაც ისინი ხასიათდებიან. თუმცა ეს მხოლოდ ვარაუდია და საკითხი შემდგომ შესწავლას და დასაბუთებას საჭიროებს.

საქართველოში მიმდინარე განათლების რეფორმამ რადიკალურად შეცვალა უმაღლესი განათლების სტრუქტურა და შინაარსი. ქართული სახელმწიფოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური საჭიროებები სრულიად ახალ მოთხოვნებს უყენებს უნივერსიტეტებს. აუცილებელი ხდება, რომ ქართულმა აკადემიურმა საზოგადოებამ გააცნობიეროს ქვეყნის დაკვეთები საგანმანათლებლო ბაზრის მიმართ და საგანმანათლებლო პროგრამები სწორედ მათ მოარგოს. მაშასადამე, მრავალფეროვანმა ქართულმა უნივერსიტეტებმა ქვეყნის ეკონომიკურ-პოლიტიკურ მიმართულებებს საკუთარი მისიებით უნდა უპასუხონ. ამასთან, არ უნდა დაიკარგოს უნივერსიტეტის ზოგადი იდეა. ამ ვითარებიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ ჩვენი საკვლევი თემა, კლასიკური უნივერსიტეტის იდეა და თანამედროვეობა, ძალზე **აქტუალურია** და შესწავლას საჭიროებს.

ჩვენი კვლევის ამ ეტაპზე, თეორიული კვლევის საფუძველზე, განვიხილავთ საქართველოში არსებული რამდენიმე წამყვანი უნივერსიტეტის, კერძოდ, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის, თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტისა და აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისიებს და შევეცდებით დავადგინოთ მათი მიმართება კლასიკური უნივერსიტეტის იდეასთან.

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისიის პრეამბულაში აღნიშნულია, რომ უნივერსიტეტი მრავალსაუკუნოვანი ქართული კულტურის, ჰუმანიტური ტრადიციების, ძველი ქართული საგანმანათლებლო, სამეცნიერო და კულტურული ცენტრების ღირსეული მემკვიდრეა. უნივერსიტეტს თავის უპირველეს მიზნად მიაჩნია ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების დამკვიდრება, საზოგადოების ინტელექტუალური, ზნეობრივი, კულტურული და სოციალურ-ეკონომიკური ღირებულებების განვითარების ხელშეწყობა. თუ შევაპირისპირებთ უნივერსიტეტის ამ მისიას კლასიკური უნივერსიტეტის იდეასთან, დავინახავთ, რომ ამ უკანასკნელის ორი თეზა, კერძოდ, კვლევა და სწავლება განათლების არსია და უნივერსიტეტი მიზნად ისახავს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიურ ჩართვას, მის ღირებულებათა აღორძინებას, ასევე ცოდნისა და განსწავლულობის ღირსების ეთიკურ დასაბუთებას, უნივერსიტეტის მისიაში ხაზგასმით არის ჩამოყალიბებული. მაგრამ, სამწუხაროდ არ არის ნახსენები კლასიკური უნივერსიტეტის ძირითადი იდეა, რომ უნივერსიტეტს უნდა ჰქონდეს შედარებითი ავტონომია.

ამას გარდა, ივანე ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისიაში, საზოგადოებისა და საგანმანათლებლო სივრცის განვითარების კვალობაზე, აქცენტები კეთდება უნივერსიტეტის ისეთ თანამედროვე ფუნქციებსა და მოვალეობებზე, რაც, ეპოქალურობისა გამო, ვერაფრით ვერ იქნებოდა აქტუალური ჰუმბოლტის ეპოქაში. კერძოდ, საუბარია ინოვაციური კვლევებითა და სწავლებით საუნივერსიტეტო ტრადიციების განვითარებაზე, ფუნდამენტალური და გამოყენებითი სამეცნიერო კვლევების განვითარებაზე, უწყვეტი განათლების ხელშეწყობაზე, საერთაშორისო აკადემიური და სამეცნიერო თანამშრომლობის განვითარებაზე, სტუდენტისა და მასწავლებლის პიროვნულ და პროფესიულ განვითარებაზე ზრუნვა და სხვა. როგორც ვხედავთ, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისიაში გატარებულია კლასიკური უნივერსიტეტის იდეა და ამასთან, ეს იდეა გამდიდრებულია თანამედროვე საგანმანათლებლო პროცესების დაკვეთებით, ქართული სახელმწიფოს საჭიროებებით და საერთაშორისო მოთხოვნებით საუნივერსიტეტო განათლებისადმი. რაც შეეხება იმ ფაქტს, რომ მისიაში არ არის გაჟღერებული უნივერსიტეტის ავტონომიურობის იდეა, ვფიქრობთ, რომ

აკადემიურმა საზოგადოებამ არ ჩათვალა საჭიროდ ამ იდეის გამოკვეთა, ვინაიდან ეს საკითხი სახელმწიფოს პოლიტიკურ კურსთან და ნებასთან არის დაკავშირებული და უნივერსიტეტების ავტონომიურობა სახელმწიფოს მხრიდან დაცულია.

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისიაში საუბარია “ცოდნის ეკონომიკის” (ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკა) შესაძლებლობების შექმნაზე, ამისათვის კი აუცილებელია “ძლიერი კვლევითი უნივერსიტეტისა და ამის შედეგად ჩამოყალიბებული განათლებული, კრიტიკული და შემოქმედებითი უნარების მქონე ადამიანთა ერთობა”. ამასთან, მისიაში ნათქვამია, რომ ცოდნის ეკონომიკის შექმნას ხელს უშლის საქართველოში კვლევების არარსებობა და, შესაბამისად, უნივერსიტეტი უმთავრეს მისიად სახავს მეცნიერებათა ფუნდამენტური პრობლემების კვლევას. სწორედ ეს მიაჩნია წარმატებული საუნივერსიტეტო სწავლებისა და მეცნიერთა მომზადების საფუძვლად – “ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი ავითარებს მეცნიერებათა ფუნდამენტური პრობლემების კვლევას, რადგან ფუნდამენტური მეცნიერების თანამედროვე დონის შენარჩუნება არის როგორც წარმატებული საუნივერსიტეტო სწავლების, ასევე მეცნიერთა მომზადების საფუძველი”. უნივერსიტეტის მისიაში ფუნდამენტური კვლევების ძირითადი არსი და დანიშნულება შემდეგი სახითაა ჩამოყალიბებული: „ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის საქმიანობა ემყარება კვლევით სამკუთხედს. ეს ნიშნავს უნივერსიტეტში სამი ურთიერთგადამკვეთი მიმართულების არსებობას. ესენია: **1. საქართველოს კვლევები; 2. მეცნიერებათა ფუნდამენტური პრობლემების კვლევები; 3. საერთაშორისო კვლევებში მონაწილეობა.**“

როგორც ვხედავთ, კლასიკური უნივერსიტეტის იდეიდან ილიაუნის მისიაში შენარჩუნებული აქვს ერთად-ერთი თეზა, კერძოდ სწავლისა და კვლევის ერთიანობა, არ არის გამოკვეთილი უნივერსიტეტის ავტონომიურობის საკითხი და საზოგადოებაში ღირებულებების ჩამოყალიბების ხელშეწყობის უმთავრესი საკითხები.

თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტი

საინტერესოა, ასევე კერძო უმაღლესი სასწავლებლების მისიაც. თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტში მოქმედებს სამივე საფეხურის საგანმანათლებლო პროგრამა. მისიაში ნათლად არის განმარტებული, რომ ეს უნივერსიტეტი შეუქმნის სწავლისა და კვლევის საუკეთესო გარემოს იმ ახალგაზრდებს, რომლებიც გამორჩეულნი არიან სწავლაში და ამასთან, მათთვის ხელმისაწვდომია სწავლის საფასური – “შექმნას სწავლის, სწავლებისა და კვლევის ისეთი გარემო, რომელიც საუკეთესო იქნება საქართველოში და ხელმისაწვდომი გამორჩეული ახალგაზრდებისთვის”. ამავე დროს, თავისუფალი უნივერსიტეტის მისიაში, აქცენტი კეთდება კადრზე, რომელსაც ექნება თავისუფალი, შემოქმედებითი აზროვნება, სწრაფად ცვლად გარემოში ორიენტირების უნარი. უნივერსიტეტს ექნება თანამედროვე სტანდარტებზე მორგებულ სასწავლო გარემო, რომელიც უახლესი საინფორმაციო ტექნოლოგიების გამოყენებით შემეცნების პროცესში სტუდენტებს სიამოვნებას მიანიჭებს. როგორც ვხედავთ, თავისუფალი უნივერსიტეტი ინარჩუნებს კლასიკური უნივერსიტეტის სწავლებისა და კვლევის ერთიანობის იდეას და ამდიდრებს ამ იდეას თანამედროვე სწრაფად ცვლად გარემოში ორიენტირების უნარის მქონე კადრის მომზადებით, რაც უდაოდ დადებითი მომენტია. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ მისიაში არაფერია ნათქვამი უნივერსიტეტის ავტონომიურობის დაცვაზე, ვინაიდან, როგორც კერძო უნივერსიტეტს, ავტონომიურობის პრობლემა არ აქვს. რაც შეეხება კლასიკური უნივერსიტეტის მესამე თეზას, რომ უნივერსიტეტი ტონის მიმცემი უნდა იყოს საზოგადოებრივი ღირებულებების ჩამოყალიბებაში, თავისუფალი უნივერსიტეტის მისიაში ამის თაობაზე არაფერია ნათქვამი.

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში მოქმედებს სამივე საფეხურის საგანმანათლებლო პროგრამა. ამასთან მისიაში გაცხადებულია, რომ უნივერსიტეტში მოქმედებს პროფესიული განვითარების საგანმანათლებლო პროგრამები, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია

რეგიონალური უნივერსიტეტისათვის. მისიაში ხაზგასმითაა აღნიშნული კლასიკური უნივერსიტეტის ორი ძირითადი თეზა, კერძოდ სწავლისა და კვლევის ერთიანობა და საზოგადოებაში ღირებულებების დამკვიდრების ხელშეწყობა, რაც ამაღლებს უნივერსიტეტის როლსა და ადგილს საზოგადოებაში, ამასთან, მისიაში გარკვევითაა ნათქვამი, რომ უნივერსიტეტი სასწავლო პროგრამებსა და სამეცნიერო კვლევებში გაითვალისწინებს რეგიონისა და ქვეყნის საჭიროებებს, რაც ცალსახად უსვამს ხაზს უნივერსიტეტის პასუხისმგებლობას და ვალდებულებას ქვეყნის განვითარების პროცესის ხელშეწყობაში - "სასწავლო და სამეცნიერო საქმიანობაში რეგიონისა და ქვეყნის საზოგადოებრივი, ეკონომიკური და კულტურული განვითარების პრიორიტეტების გათვალისწინება". აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის უნივერსიტეტის მისიაში, ისევე როგორც, თსუ-ს მისიაში არაფერია ნათქვამი კლასიკური უნივერსიტეტის ავტონომიურობის იდეაზე, სავარაუდოდ იგივე მიზეზების გამო, რაც თსუ-ს შემთხვევაში განვმარტეთ. როგორც ვხედავთ, აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისია სავსებით პასუხობს კლასიკური უნივერსიტეტის იდეას და ამდიდრებს მას თანამედროვეობის დაკვეთებით.

დაბოლოს, დასკვნის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენ მიერ განხილული ყველა უნივერსიტეტის მისიაში, კლასიკური უნივერსიტეტის იდეიდან, მკაფიოდ იკვეთება, რომ უნივერსიტეტი სასწავლო-სამეცნიერო დაწესებულებაა, რაც იმას ნიშნავს, რომ სწავლება და კვლევა უნივერსიტეტის ფუნდამენტური იდეაა, არც ერთი უნივერსიტეტი თავის მისიაში არ აყდრებს ავტონომიურობის საკითხს, და მხოლოდ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და აკაკი წერეთლის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისიებშია ხაზგასმული საზოგადოებისათვის ტონის მიცემის საკითხი ღირებულებების დამკვიდრებაში.

ამრიგად, ჰუმბოლტის უნივერსიტეტის ტრადიციული მოდელის იდეა, მიუხედავად განვითარების ყველა ეტაპზე არსებული გარდაქმნებისა, მიუხედავად საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი მოთხოვნებისა და დაკვეთების გამრავალფეროვნებისა, მაინც იგივე რჩება. საუკუნეთა გამოცდილებამ დაამტკიცა, რომ უნივერსიტეტი უნდა იყოს აუცილებლად სასწავლო-სამეცნიერო დაწესებულება, რომელიც ხელს შეუწყობს საზოგადოების ინტელექტუალურ, ზნეობრივ, კულტურულ და სოციალურ - ეკონომიკურ განვითარებას. მეორადი ინფორმაციის დამუშავებისა და დოკუმენტური კვლევების საფუძველზე თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქართული უნივერსიტეტების მიზნები და მისიები არ ასცდენია კლასიკური უნივერსიტეტის იდეას, ამიტომაც ქართული უნივერსიტეტები შეგვიძლია ჩავთვალოდ თავისუფალი სამყაროს საუნივერსიტეტო საზოგადოების ღირსეულ წევრებად.

ლიტერატურა:

1. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტომი X, 1976წ;
2. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისია;
3. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისია;
4. თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტის მისია;
5. აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისია;
6. საქართველოს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ, მუხლი #3;
7. <http://www.slideshare.net/archilTb/ss-8412662>.

რეზიუმე

ნაშრომში წარმოდგენილია კლასიკური უნივერსიტეტის იდეისა და მასთან თანამედროვე უნივერსიტეტების მისიის შეპირისპირებითი ანალიზი. ყურადღება გამახვილებულია კლასიკური (ჰუმბოლტის) უნივერსიტეტის სამ ძირითად პრინციპზე. განხილულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის, თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტისა და აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მისიები.

Кетеван Баканидзе - магистрант педагогического института гуманитарного факультета Тбилисского государственного университета им. И. Джавахишвили

Идея классического университета и современность **Аннотация**

В представленной статье изложен сравнительный анализ идеи классического университета и миссии современных университетов. Особое внимание уделяется трем принципам классического (Гумбольдт) университета. Рассмотрены миссии Тбилисского государственного университета им. И. Джавахишвили, Тбилисского государственного университета Ильи, Тбилисского свободного университета и Кутайского государственного университета им. А. Церетели.

Ketevan Bakanidze - MA Student Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Faculty of Humanities Institute of Pedagogy

The Idea Classical University and Modernity **Annotation**

In the article represents an analysis of the comparison of the Classical University and of the mission of modern universities. Special attention is paid to three principles of the classical (Humboldt) University. There are discussed the missions of the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Ilia State University, Free University of Tbilisi and Kutaisi Akaki Tsereteli State University.

Iona Sarieva (Ph.D.)
Faculty member, research fellow
Roumiana Peytcheva-Forsyth (Ph.D.)
Associate professor
Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Challenges and Opportunities for Higher Education

Introduction

Our contemporary life in all of its realms is influenced by modern technology: the Internet connections provide us with ever expanding opportunities to access information, connect people, build communities, collaborate on projects, build discourses, and generate knowledge. The life of the global community has been transformed in the past two decades; the opportunities which Web 2.0 technologies provide not only improved communication flexibility and increased user interaction but conceptually changed the way people communicate.

The immediacy of connections and responsiveness, the flexibility of information access, as well as the vital role of collaboration, defined the transformative power of Web 2.0 technologies. It changed the communication practices in various aspects of our professional and personal life. In the 21st century, researchers in the field of educational and medical studies point out the development of specific areas of the Web 2.0 world including Medicine 2.0 and Pedagogy 2.0 (Eysenbach, 2008; Madl & Kohane, 2008, Thomas, 2009).

The fast development of user-centered applications on the web brought the notion of Pedagogy 2.0 (Thomas, 2009) in which the transmission model of teaching supported well by Web 1.0 technologies is replaced by the collaborative constructivist approach. Further, Warschauer (2008) writes about the power of users to communicate, transform and generate knowledge in the Internet space. Similar transformations are observed in the field of health care and social work. Programs such as Personal Health Application Platforms reconceptualize the involvement and communication of patients and health care professionals “as the gravity shifts away from health care providers as the sole custodian of medical data” (Eysenbach, 2008). These dynamic changes brought a new concept in the medical nomenclature: Medicine 2.0 which presents “the use of specific set of Web tools (blogs, Podcasts, tagging, search, wikis, etc) by actors in health care including doctors, patients, and scientists, using principles of open source and generation of content by users, and the power of networks in order to personalize health care, collaborate, and promote health education” (Hughes, Joshi, & Wareham, 2008).

These fast and significant changes in the social and educational practices pose new demands on higher education, including the training of public health professionals. Researchers and educators around the globe recognize the great need for strategic planning of education which is based on the principles of Pedagogy 2.0; this includes educating public health professionals in a way that would allow them to fully participate in Medicine 2.0 communities of the future. Although the Web 2.0 networks, including the networks within Medicine 2.0 scope, tend to grow globally, an in-depth understanding of the particular contexts in which Web 2.0 will be integrated is necessary in order to meet the specific needs of the participants. Such contextualization is especially important in education: it will assure that the proposed new practices build on existing traditions.

Methodology of the Study

In order to achieve the goals of the WebWise project, *instrumental case study methodology* was adopted. This is one of the common qualitative approaches in the field of educational and social research which allows focused investigation of a particular context. The overall design of the project study includes three major stages:

Stage 1: Building the broad context of the study on a state level addressing policies and practices related to public health and public health education.

Stage 2: Research of the practices for integration of Web 2.0 technologies in the context of a particular educational institution – narrowing the instrumental case study.

Stage 3: Study of Web 2.0 technology implementation in a specific learning scenario.

The presented study addresses the third stage of the WebWise project. In order to achieve the goals of this stage, experimental learning scenarios were conducted in each of the five countries participating in the project. The design of the learning scenarios was informed on one hand by review of literature describing current best practices of Web 2.0 inclusion into the learning process and on the other – by the key characteristics of the public health education context in the participating countries. This paper presents the experimental learning scenario developed by the Bulgarian team. Thus the focus of the current study is on the opportunities the new technologies provide for improving the flexibility, accessibility, and quality of education within a defined context.

Setting the Ground for the Experimental Learning Scenario

The Participants

Guided by the overall goals of the WebWise international project and the outcomes of the preliminary stages of project research, the Bulgarian team of WebWise is currently conducting the learning scenario presented in the paper. The scenario is conducted in a specific learning context: an undergraduate course entitled *Information and Communication Technologies in Social Work*. The course is offered to third-year undergraduate students at Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Sofia, Bulgaria. The participants in the study are the 37 students who enrolled in the course; their age is between 21 and 25, there are eight men and 29 women in the course, all of them major in Social work.

Learning Scenario Design

In the context of the study, this one-semester course is viewed as an experimental learning scenario. The design of the course follows the principles of the constructivist approach to learning which aims at providing opportunities for active learning through practical application of knowledge, communication, and peer collaboration (Peytcheva-Forsyth, 2010a). The pedagogical model of the learning scenario is project-based learning (Peytcheva-Forsyth, 2010b); central for the development of the course is small group collaborative work on a project which requires active implementation of the knowledge and skills acquired during the course. The student projects aim to investigate strategies for engaging target communities in a discussion of a particular social problem.

The learning scenario consists of five stages; each stage includes the implementation of a different type of Web 2.0 technology in the progression of the course and development of the project. The analysis of the learning scenario flow and outcomes aim to evaluate the degree to which Web 2.0 technologies help to assure flexibility, accountability, and transparency of the learning flow and empower participants to engage in active and meaningful learning. The application of the learning scenario is at *Stage four* at the moment of reporting this preliminary analysis.

The learning scenario design and the decision about which Web 2.0 technologies to include in it was based on three sources of information: (1) analysis of research literature presenting effective practices for technology inclusion in education, (2) the outcomes of the research on institutional level – the instrumental case study conducted in Stage 2 of the WebWise project (Sarieva & Peytcheva-Forsyth, 2011), and (3) the outcomes of the focus group data analysis. The focus group data were collected within Stage 3 of WebWise and the goal was to identify participants’ knowledge, experiences, and perceptions about Web 2.0 technologies in the following areas: (1) personal informal settings, (2) structured general education, (3) professional education, and (3) professional settings.

The Focus Groups: Design and Goals

The focus group sessions were conducted with all students enrolled in the course during the first week of the semester. The students were divided into three groups and three focus-group meetings following identical scenarios were held. To assure the consistency of the data collection process, the same researchers led the meetings following a specific protocol. The focus group meetings were initiated in face-to-face settings. The outcomes were recorded and summarized at the end of the meeting and member check procedures were performed. After the completion of each focus group discussion, the outcomes of the discussion were summarized in texts collaboratively created by the students in Wiki environments. This allowed us to acquire another set of data in order to triangulate the outcomes of the focus group meetings.

Findings Based on Focus Group Discussions

The analysis of the focus group data allowed refining the course design. These outcomes suggested that students are not fully and explicitly aware of the guiding principles of Web 2.0 technologies and their application for achieving diverse goals. While students showed high proficiency in using specific technologies for communication (Skype, Facebook, MSN) in personal and informal settings, we identified significant deficits in the application of these technologies in structured, professional, goal-oriented communicative environments. In addition, it appeared that the participants are predominantly oriented towards consuming information generated in different communities, including professional ones. Their participation in these communities is limited to receiving information; they rarely engage in discussions and have never shared the materials developed by them.

We interpret these outcomes as challenging the popular myth about the ability of the young generation to use effectively various types of technologies for various goals. It seems that the informal exposure to technologies for achieving rather simple personal communicative goals does not naturally transfer into a more complex goal-oriented constructive online behavior. This leads us to the conclusion that we as educators should not expect automatic transfer of skills from informal use of technologies in every-day life to use of technology in educational structured settings. Therefore, careful design of the learning process supported with Web 2.0 technologies should be implemented and this design should be based on the needs of the specific learners taking the course.

Learning Scenario Implementation

Collaborative project-based learning is one of the constructivist-oriented approaches to learning. As already mentioned, the focus group interviews showed limited Web 2.0 learning experiences of the students, they also indicated scarce experiences with collaborative project-based learning. In order to prepare learners for course project work and motivate their active collaboration, students were engaged in forum discussion about the role of project-based learning and collaboration for achieving higher quality modern education.

At the first stage of the implementation of the learning scenario, the students, working in groups of three or four formulated the problems they would address in their collaborative projects. The guidelines for the projects included the requirement to choose a social-work related problem and define a specific target group. The overall goal of the project is to investigate and reflect on the ways in which Web 2.0 technologies can support their work with the target group in the process of resolving the proposed problem. In this stage, the groups collaborated during face-to-face practicum meetings and summarized their work in group Wikis, this assured not only effective student collaboration but also provided opportunities for receiving instructor feedback in a timely manner.

The project topics defined by the students were as follows:

- Virtual communication via Facebook and its influence on social perceptions of adolescents.
- The role of user participation on social networks such as Facebook and LinkedIn for professional development.
- Advantages and disadvantages of online job-searching.
- The role of online discussion forums in supporting the parents of children with special needs.
- Skype job interviews – advantages and disadvantages.
- Social blogging as a form of professional development support.

The second stage of the learning scenario focuses on research and evaluation of information related to the topic. The technologies used for the search were the academic digital databases accessible through the university library as well as information available on the Internet and accessed through various search engines including specialized and meta search engines. In order to prepare the students for this stage, one of the course face-to-face class meetings was dedicated to presentation and discussion of sound practices related to information search, evaluation of information quality and proper citation and referencing. Again, each group shared on the Wiki the experiences gained in this stage.

It is important to point out that the information search is designed as a problem-oriented task; in other words, students not only found reliable information on the topic but also identified and analyzed the aspects related to their project topic. The goal of this stage is to empower students to create research-based solutions of the problem addressed in their projects. The final outcome of this stage was a collaboratively written review of information related to each project topic completed on the group Wikis.

The third stage of the learning scenario aims to engage students in the creation of a multimedia material on the topic on Flickr – a photo sharing network. The goal of this stage is to create visual support for the discussion of the topic with the possible target group. An integral part of this stage was students’ discussion of the role of the visual media for the identification of problems related to social issues and their professional work for problem resolution.

During the fourth stage of the learning scenario, each group will create a blog related to the problem addressed in their projects using the Blogger platform (www.blogger.com). In the blog, the students will bring together the outcomes of the previous stages: they are expected to present the results of their problem-based research in an engaging format suitable for their target group and support it with the visual materials they developed. Currently, the students are working on this task.

The overall goal of the blog is to engage a broader, real-life audience in the discussion of the topic and to develop strategies for reaching this audience through popularizing their blog using various Web 2.0-based strategies. In addition, students work on developing strategies and instruments that would allow them to analyze systematically the outcomes of their blog interaction with the audience. The analysis of the process of the blog development and of the outcomes of the blog interactions are in the core of the next stage of the learning scenario, which is a research essay with elements of reflection.

The final stage of the study is the presentation of project outcomes, their discussion with the whole class. The peer feedback received during these discussions along with the ongoing instructor feedback will support the composition of the final research essay. The collaborative writing of these essays will be supported with Web 2.0 applications, namely Wiki technologies and Google docs.

Results of the Preliminary Analysis and Discussion

Although the presented learning scenario will be completed at the end of the 2012 summer semester, at this point we can draw some preliminary conclusions based on the observation analysis of the project development process and the analysis of the focus group outcomes. Web 2.0 scenarios should be designed with the considerations of the needs of the learners, in other words, they require a close analysis of the educational goals and their connection with future professional practices of the learners. They should guide the students through the process of project development and completion accounting for the expertise which the specific group has in Web 2.0 technologies and their experience related to the collaborative accomplishment of problem-based large scale projects. The technologies on one hand provide students with powerful tools for collaboration and reaching to real-life audience, on the other hand, these technologies help the instructor in the process of project development. However, learning with these technologies due to its highly interactive nature requires more time. This calls for a closer attention to the efficiency and effectiveness of the process in the final analysis of the learning scenario.

The preliminary analysis also highlighted some issues which need to be addressed in the final report and in future research and praxis projects.

- Organization of the learning process on various levels: specific classroom, faculty/departmental, and university level.

- Developing sound policies for Web 2.0-enhanced education which will regulate issues related to:
 - Instructor work load
 - Student attendance
 - Curriculum design
 - Assessment policies
 - Establishing active connections with professional institutions and non-governmental organizations.

We believe that this preliminary analysis provided us with guiding considerations for the final analysis of the learning scenario which will be conducted upon the learning scenario completion. It also provided us with a basis for identifying some topics that might be addressed in future research.

Библиография:

1. Hughes, B., Joshi, I. & Wareham, J. Health 2.0 and Medicine 2.0: tension and controversies in the field. *J. Medical Internet Research*, 2008, 10(3): e23.
2. Sarieva, I. & Pytcheva-Forsyth, R. Improving Flexibility and Accessibility of Higher Education with Web 2.0 Technologies: Needs Analysis of Public Health Education Programs in Bulgaria. *Bulgarian Journal of Science and Educational Policy* 2011, 5(2), 344-363.
3. Thomas, M. *Handbook of Research on Web 2.0 and Second Language Learning*, Hershey, PA, 2009.
4. O'Reilly, T. What is Web 2.0: design patterns and business models for the next generation of software. *Communications & Strategies*, 2007, 65, 17-37.
5. Warschauer, M. Audience, Authorship and Artifact: The Emergent Semiotics of Web 2.0', *Annual Review of Applied Linguistics*, 2007, 27, 1-23.
6. Пейчева-Форсайт, Р. (а) Базиран на комуналния конструктивизъм дизайн на университетски курс от смесен тип (blended) – методологически, теоретични и приложни аспекти, *Годишник на Софийски университет, книга Педагогика*, 2010, том 103. [Pytcheva-Forsyth, R. Designing a blended university course following the principles of the communal constructivism. Annual publication of Sofia University, book Pedagogy, volume 3.]
7. Пейчева-Форсайт, Р. (б) Електронното обучение – теория, практика, аспекти на педагогическия дизайн, *Списание на Софийския университет за електронно обучение*, 2010, бр. 1. [Pytcheva-Forsyth, R. E-learning – theory, practice, and pedagogical design. Sofia University E-learning Journal, 2010(1).
8. Пейчева, Р. Колаборативни телекомутиърни проекти – възможности за реализиране на гъвкави учебни среди, *Годишник на Софийски университет, Факултет по педагогика*, 2004, том 96.

Abstract

The current paper presents a study which investigates the opportunities Web 2.0 technologies open for the development of modern high-quality university level education. The study is part of a European Union project WEBWISE – *Web 2.0 supported Higher Education Institutional Learning Scenarios for Collaborative Learning*, Reference number: 510453-LLP-1-2010-1-DE-ERASMUS-EMHE. The project aims to support educators in the process of achieving the goals of the Bologna Process – more specifically, it aims to support the improvement of the accessibility, flexibility, and quality of higher education. These goals motivated the WebWise team consisting of experts in the field of educational technologies and health education from the United Kingdom, Bulgaria, Germany, Greece, and Slovenia to analyze the current states of implementation of Web 2.0 technologies in public health higher education. Based on this analysis, experimental learning scenarios for each country were developed and applied in specific learning contexts. The paper presents the design of the Bulgarian experimental learning scenario and some of the preliminary conclusions made based on the analysis of the data generated during the application of the scenario.

სწავლების მეთოდოლოგია Methodology of teaching

თეიმურაზ ვეფხვაძე – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

რიცხვის ცნების დაფუძნებისა და სწავლების შესახებ

მათემატიკის სასკოლო კურსის რეფორმის აუცილებლობის შესახებ მსჯელობა მე-20 საუკუნის დასაწყისიდან იწყება. ამ დროისათვის ჩამოყალიბებული იყო არითმეტიკის, ალგებრისა და გეომეტრიის საგნების იზოლირებულად სწავლების ტრადიციები, გეომეტრიის გადმოცემა ევკლიდეს მიერ ჩამოყალიბებული სისტემის შესწორებული ვარიანტების გამოყენებით მიმდინარეობდა. 1956 წელს ჟენევაში ჩატარდა საერთაშორისო კონფერენცია განათლების რეფორმის საკითხებზე (ეს კონფერენცია მოწვეული იყო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ).

შინაარსში ცვლილებების განხორციელების აუცილებლობაზე საუბარი კიდევ უფრო ადრე, საუკუნის დასაწყისში დაიწყო. ფელიქს კლანის ხელმძღვანელობით შექმნილი კომისიის რეკომენდაციები ითვალისწინებდა საწყის კურსში გეომეტრიისა და ალგებრის ელემენტების შეტანას, სასწავლო ამოცანების შინაარსის დაახლოების პრაქტიკასთან, მათემატიკის სხვადასხვა ნაწილებს შორის და ფიზიკასთან მათემატიკის კურსის მჭიდრო კავშირების დამყარებას, სასკოლო კურსში კოორდინატა მეთოდის, დისკრეტული მათემატიკის, ანალიზის ელემენტების შეტანას. ფუნქციონალურ დამოკიდებულებათა იდეის გაძლიერებასა და გამოყენებას ალგებრასა და გეომეტრიაში.

რეფორმის განხორციელების პროცესი ყოფილ საბჭოთა კავშირში 70-იან წლებში დაიწყო. თუმცა, მათემატიკური სიმკაცრის განხორციელების ცდებს კრიტიკული შეფასებების ტალღა მოჰყვა. სასკოლო კურსში მათემატიკური სიმკაცრის განხორციელების შეუძლებლობა კარგად არის გადმოცემული პროფესორ ალექსანდრე შენის სტატიაში [1].

ამჟამად შეიმჩნევა კრიტიკული დამოკიდებულების ზრდა საზოგადოდ სასკოლო მათემატიკის ფორმალური ელემენტებისადმი. ეს ყველაფერი გამოიხატება ზუსტად ჩამოყალიბებული განსაზღვრებების რაოდენობის შემცირებაში. მათ ადგილს იკავებს მაგალითებით, თვისებების მითითებებით გამოყენებით წარმოდგენილი აღწერითი განსაზღვრებები.

სწავლებაში ფორმალური ელემენტების წინ წამოწევა ხელს უშლის სწავლებისადმი შემოქმედებით მიდგომას; ძნელდება ინტუიციის ფორმირება, ნაკლები ყურადღება ეთმობა ჰიპოთეზების, გეგმების შემუშავებას და, საზოგადოდ, იზღუდება მათემატიკური აქტივობა. განსაკუთრებით კითხვის ქვეშ დგება განსაზღვრებათა მნიშვნელობა. მათემატიკის სწავლებისას განსაზღვრებები წარმოიქმნება, როგორც მოსწავლეთა მათემატიკური საქმიანობის ბუნებრივი შედეგი.

თუმცა, ერთი უკიდურესობიდან მეორეზე გადასვლამაც შეიძლება დაუკარგოს სასკოლო მათემატიკას საგანმანათლებლო ღირებულებები, რომლებიც დაკავშირებულია მათემატიკის პრინციპიალურ თავისებურებებთან და მის ენასთან. ფორმალური სტილის ზომიერი შემცირება, ტერმინებითა და სიმბოლოებით ზედმეტ გატაცებაზე უარის თქმა არ უნდა დაეყრდნოს სასწავლო საგნის სტრუქტურის მსხვერველს და მათემატიკური ენის ღირებულ თვისებებზე უარის თქმას (სიზუსტე, კონრეტულობა, სიცხადე).

ჩვენ ვისაუბრებთ იმ შეცდომების შესახებ, რომელიც მოსდევს ზოგიერთი ავტორის მიერ მათემატიკური ცნებების განსაზღვრებების მოკლედ წარმოდგენის სურვილს; კორექტული შეცდომების შესახებ, რომლებიც ამ წარმოდგენებისას შეინიშნება.

ეროვნული სასწავლო გეგმა, რომლის მიხედვითაც მიმდინარეობს საქართველოში მათემატიკური განათლების რეფორმა, მათემატიკის საგნობრივ პროგრამაში ოთხი მიმართულების გამოყოფას ითვალისწინებს: რიცხვები და მოქმედებები; გეომეტრია და სივრცის აღქმა; მონაცემთა ანალიზი, სტატისტიკა და ალბათობა; კანონზომიერებები და ალგებრა. მათგან პირველი

მიმართულების ძირითად მიზნებად მითითებულია „რიცხვის შეგრძნების“ განვითარება, თვლის პრინციპების ათვისება, არითმეტიკული მოქმედებებისა და მათი თვისებების შესწავლა, გამოთვლის ხერხების ათვისება და შედეგების შეფასება; ჩაწერის პოზიციური სისტემების შესწავლა, მათი ურთიერთშედარება და გამოყენება არითმეტიკული მოქმედებების შესრულებისას და პრაქტიკული ამოცანების გადაჭრისას; რიცხვითი სისტემების შესწავლა.

ამ მიზნების განხორციელება რიცხვთა დაფუძნების სხვადასხვა თეორიით წარმოდგენილი ასპექტების წინ ჩამოწევას გულისხმობს; მაგალითად, თვლის პრინციპები ნატურალური რიცხვების რიგობით ასპექტსა და „მომდევნოს“ მიმართების გამოყენებით აქსიომურ წარმოდგენას უკავშირდება, „რიცხვის შეგრძნების“ ჩამოყალიბება შეიძლება სიმრავლეთა სიმძლავრეებსა და რაოდენობით ასპექტს დავუკავშიროთ. ამიტომ აუცილებელია ამ თეორიების კარგი ცოდნა სწავლების პროცესის წარმატებით განხორციელებისთვის; რიცხვითი სისტემების სწავლების საფუძველი კი მათი სხვადასხვა თეორიის ცოდნაა.

ცნება აზროვნების ერთ-ერთი ფორმაა. ადამიანის გონებაში ცნების ფორმირება მჭიდროდ არის დაკავშირებული მის გამოსახვასთან, ჩაწერასთან. ცნების ფორმირება თანდათანობითი პროცესია. როგორ ხდება, მაგალითად, ნატურალურ რიცხვის ცნების ფორმირება მოსწავლის გონებაში? „არავინ დაიწყებს ასწავლოს ბავშვს რა არის ნატურალური რიცხვი 2, არამედ ვუჩვენებთ ორი წიგნს, ორ ვაშლს, ორ ძალს და, თანდათანობით, იგი გამოყოფს თვისებას, საერთოს ყველა ამ მაგალითში და თვითონ გამოიმუშავებს წარმოდგენას ნატურალურ რიცხვზე. რიცხვი სიმრავლის თვისებაა“ [2].

ეს აღწერა ნატურალური რიცხვის რაოდენობით ასპექტს უკავშირდება, როცა ნატურალური რიცხვი ურთიერთეკვივალენტური სიმრავლების საერთო თვისებად აღიქმება. რიცხვის დაფუძნების ამ წესზე ქვემოთ ვისაუბრებთ. ცნობილი მეთოდისტი ჰანს ფროიდენტალი [3] კრიტიკულად აფასებს სწავლებაში რაოდენობითი ასპექტის წინ ჩამოწევას, იგი ამტკიცებს, რომ რაოდენობითი ასპექტი არც მათემატიკური და არც დიდაქტიკის თვალსაზრისით არ არის საკმარისი – „... რიგობითი ასპექტი (თვლას უკავშირდება) რიცხვის ცნების წარმოშობაში პირველადია და მნიშვნელოვანია. სიმძლავრე მხოლოდ შემდგომი ასპექტია, მხოლოდ იმ ფაქტს მიუთითებს, რომ ურთიერთგალსახა შესაბამისობისას რიგობითი რიცხვი უცვლელი რჩება“. ცხადია, რაოდენობითი ასპექტის უარყოფა ამ ნაშრომში არ ხდება, თუმცა უპირატესობა ენიჭება თვლის პროცესის გამოყენებას ნატურალური რიცხვების წარმოდგენისა და მათზე მოქმედებების ჩატარებისას.

„რიცხვი თანამედროვე მათემატიკის საფუძველია. მაგრამ რა არის რიცხვი?“. ეს კითხვაა დასმული რ. კურანტისა და ჰ. რობინსის ცნობილ წიგნში [4]. მათი პასუხიც ნატურალური რიცხვის დაფუძნების თეორიებს უკავშირდება; „ბერძნებმა მათ მიერ შექმნილ მათემატიკას საფუძვლად წერტილისა და წრფის გეომეტრიული კონცეფციები დაუდეს; თანამედროვე მათემატიკის ძირითად პრინციპად კი იქცა ყველა მტკიცების დაყვანა ისეთ მტკიცებებამდე, რომლებიც 1, 2, 3... . ნატურალურ რიცხვებს ეხება – ღმერთმა შექმნა ნატურალური რიცხვები, ყველა დანარჩენი ადამიანის მოგონილია – ამ სიტყვებით კრონეკერმა განსაზღვრა ის მტკიცე საძირკველი, რომელზედაც მათემატიკის შენობის აგება შეიძლება. რიცხვები საშუალებას გვაძლევს დავთვალოთ ამა თუ იმ გაერთიანებაში, ან კრებულში შემავალი საგნები. მაგრამ რიცხვები არ არის დაკავშირებული დასათვლელი საგნების ინდივიდუალურ თვისებებთან. ასე, მაგალითად, რიცხვი „ექვსი“ ყველა იმ სიმრავლის აბსტრაქციის შედეგია, რომელიც ექვს ელემენტს შეიცავს. ბავშვების თვალში რიცხვები ყოველთვის ადვილად აღსაქმელ საგნებთან არის დაკავშირებული, მაგალითად, თითებთან, ან კენჭებთან. ვისარგებლოთ იმით, რომ მათემატიკოსი ვალდებული არ არის განიხილოს კონკრეტულ ობიექტთა სიმრავლიდან რიცხვის აბსტრაქტულ გაგებაზე გადასვლის ფილოსოფიური პრობლემა. ამიტომ ნატურალურ რიცხვს მათზე წარმოებული ორი ძირითადი ოპერაციით მივიღებთ, როგორც მოცემულს“ [4].

ენციკლოპედიებშიც ნატურალური რიცხვის ცნების წარმოდგენები მათ გამოყენებებს, ან თვისებებს, ან დაფუძნების თეორიებს უკავშირდება (იხ. მაგ., [5], [6], [3]). განსაზღვრებების ნაცვლად ახსნილია ამ ცნების ადგილი სხვა რიცხვით სისტემებთან მიმართებაში, გამოყენების მაგალითები (რაოდენობისა და რიგის განსაზღვრა, გაზომვა) მოქმედებების თვისებები. ეს უკანასკნელი აქსიომური წარმოდგენის ერთ-ერთ წესს შეიძლება დავუკავშიროთ. სწავლების პროცესიც ამ

თვალსაზრისით უნდა მიმდინარეობდეს. თუმცა, სამწუხაროდ გვხვდება სახელმძღვანელოები, რომლებშიც ასეთი „განსაზღვრება“ წარმოდგენილი: „ნატურალური რიცხვი თვლის შედეგად მიღებულ რიცხვს ეწოდება“. ტექსტს ერთვის კითხვების სისტემა, რომელთაგან ერთ-ერთში დასმულია კითხვა: რას ეწოდება ნატურალური რიცხვი? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა ნატურალურ რიცხვთა დაფუძნების თეორიების წარმოდგენით შეიძლება. ნატურალურ რიცხვთა დაფუძნების თეორიის გაცნობისას, ძირითადად, ორ მიდგომაზე მიუთითებენ – აქსიომური მიდგომა, რომელიც პეანოს სახელთან არის დაკავშირებული და სიმრავლური კონცეფცია (იხ. მაგ., [7]).

პირველი მიდგომისას ნატურალურ რიცხვთა მწკრივი არის სტრუქტურა $[N, 1, F]$, რომელიც: 1. შედგება N სიმრავლისაგან (ამ სიმრავლის ელემენტებს ნატურალური რიცხვები ჰქვია); 2. გამოყოფილია ელემენტი, რომელსაც ერთი ჰქვია (პირველი ელემენტი); 3. გვაქვს მიმართება $F(x;y)$, x -ის მომდევნო არის y . გარდა ამისა მოცემული სტრუქტურის თვისებებია (აქსიომები);

1) 1 არ არის რაიმე ნატურალური რიცხვის მომდევნო;

2) ნებისმიერი ნატურალური რიცხვისთვის არსებობს ერთი და მხოლოდ ერთი მომდევნო;

3) ყოველი ნატურალური რიცხვი არაუმეტეს ერთი ნატურალური რიცხვის მომდევნოა;

4) (ინდუქციის აქსიომა). N -ის ყოველი ქვესიმრავლე, რომელშიც შედის 1 და ყოველ x -თან ერთად შეიცავს მის მომდევნოსაც, N -ს ემთხვევა. ამ აქსიომას ეყრდნობა მათემატიკურ დებულებათა დამტკიცების მეთოდი, რომელიც მათემატიკური ინდუქციის მეთოდით დამტკიცების სახელითაა ცნობილი.

შევნიშნოთ, რომ პირველ ელემენტად შეიძლება 0-ის აღებაც.

აქსიომებზე დაყრდნობით, კერძოდ, მომდევნოს მიმართებაზე დაყრდნობით ინდუქციურად განისაზღვრება არითმეტიკული მოქმედებები და მტკიცდება მათი თვისებები. არსებობს აქსიომური მეთოდით წარმოდგენის სხვა ხერხებიც; მაგალითად, მოცემულ სიმრავლეზე ორი ასახვის (არითმეტიკულ მოქმედებების) განსაზღვრა და მათი თვისებების აქსიომებად წარმოდგენა, დალაგების მიმართების მიღება და თვისებების აქსიომებად ჩამოყალიბება (იხ., მაგ., [8]).

ჩვენს მიერ ჩამოყალიბებული სისტემა იტალიელი მათემატიკოსის პეანოს სახელთან არის დაკავშირებული. პეანოს მიხედვით ნატურალურ რიცხვთა სიმრავლის დაფუძნებისას შეიძლება შემოვიღოთ ნატურალურ რიცხვთა მონაკვეთის ცნება – $[1;n]$ – იგი ყოველ x რიცხვთან ერთად შეიცავს რიცხვს, რომლის მომდევნო არის x ; n ის ნატურალური რიცხვია, რომლის მომდევნოს იგი არ შეიცავს; სასრული სიმრავლე განისაზღვრება როგორც სიმრავლე, რომელიც ურთიერთცალსახა შესაბამისობაშია რაიმე $[1;n]$ მონაკვეთთან. n არის ამ სიმრავლეში ელემენტები რაოდენობა.

ნატურალური რიცხვის ცნების დაფუძნების მეორე მიდგომა კანტორის სახელთან არის დაკავშირებული. აქ ელემენტების რაოდენობა გაიგება, როგორც სიმრავლის სიმძლავრე. საფუძვლად უდევს ერთი სიმრავლის მეორე სიმრავლეზე ურთიერთცალსახა შესაბამისობა, რომელიც ექვივალენტობის მიმართებაა. ამ მიმართებით ხდება სიმრავლეთა ფაქტორიზაცია, კლასებად დაყოფა. ამ კონცეფციის შესაბამისად თითოეული კლასი ხასიათდება მისი სიმძლავრით. არაცარიელი სასრული სიმრავლის სიმძლავრე ნატურალური რიცხვია. ასეთი შემოტანისას სასრული სიმრავლე არ განისაზღვრება. კიდევ ერთი დაშვება უსასრულო სიმრავლის არსებობაა (მაგალითად, მიდევრობის უსასრულო გაგრძელებადობის დაშვება).

პეანოს სიტემის შესაბამისად საჭიროა იმის დაშვება, რომ აქსიომური სისტემის მოდელი არსებობს. ეს დაშვება უფრო ბუნებრივად არის მიჩნეული.

ცხადია, რომ სკოლაში არითმეტიკის შესწავლა თვალსაჩინო უნდა იყოს. იგი არ უნდა მისდევდეს, არც აქსიომურ მეთოდს და არც სხვა სქემას. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ რიცხვთა სისტემების სწავლებას არ უნდა ჰქონდეს თავისი ლოგიკური აგებულება.

ცნებების განსაზღვრება მათი თვისებების ჩამოთვლით, რომლებიც აქსიომათა სისტემის სახით წარმოგვიდგება, ძალიან გავრცელებულია თანამედროვე მათემატიკაში. ასე შეიძლება ნამდვილი რიცხვების, გეომეტრიული ფიგურების (წერტილის, წრფის), ვექტორის ცნებების დაფუძნება. მაგალითად, აქსიომური მიდგომისას ვსაუბრობთ არა ცალკეულად აღებულ, იზოლირებულ „ვექტორზე“, არამედ მთლიანად ვექტორთა ერთობლიობაზე – ვექტორულ სივრცეზე; იგი არის M სიმრავლე ორი ოპერაციით, რომლებიც აკმაყოფილებს მოცემულ თვისებებს. ნამდვილ რიცხვთა

ველის აქსიომური განსაზღვრის მაგალითები წარმოდგენილია ანალიზის სახელმძღვანელოებში (იხ., მაგ., [9]). ნამდვილ რიცხვთა სიმრავლის ასეთი დაფუძნებისას რაციონალური რიცხვები, როგორც კერძო ტიპის ნამდვილი რიცხვები, ისე განისაზღვრება. თუმცა, რაციონალურ რიცხვთა დაფუძნება შეიძლება მთელ რიცხვთა სიმრავლეზე დაყრდნობითაც.

მაგალითად, არაუარყოფით რაციონალურ რიცხვთა დაფუძნების ერთ-ერთი გზა წილადების სიმრავლეში ექვივალენტობის მიმართების შემოტანა და ექვივალენტობის კლასების საშუალებით რაციონალური რიცხვების წარმოდგენაა. ეს წარმოდგენები კარგად მიუთითებს იმას, რომ ჩანაწერი (წილადი) სხვა ობიექტია, რაციონალური რიცხვი კი – სხვა.

ამ გარემოებას რაციონალური რიცხვების სწავლებისას ყურადღება უნდა მივაქციოთ. ვიხილავთ სიმრავლეს (წილადების სიმრავლეს):

$$\left\{ \frac{m}{n}, m \in Z_0, n \in N \right\}, Z_0 = \{0, 1, 2, \dots\}.$$

შემოვიღოთ მიმართება:

$$\frac{m}{n} \sim \frac{m'}{n'}, \text{ თუ } mn' = m'n.$$

ვაჩვენებთ, რომ იგი არის ექვივალენტობის მიმართება.

ამიტომ წილადების სიმრავლე იყოფა ექვივალენტობის კლასებად. ეს კლასების სიმრავლე არის Q_0 – არაუარყოფითი რაციონალურ რიცხვთა სიმრავლე. შეიძლება განვსაზღვროთ კლასების შეკრება და გამრავლება კლასების წარმომადგენლებზე მოქმედებების საშუალებით. საჭიროა იმის ჩვენება, რომ ეს განმარტება კორექტულია, არ არის დამოკიდებული წამომადგენლის შერჩევაზე.

სკოლაში, ცხადია, ამ წესით არ შემოგვაქვს რაციონალური რიცხვები, მაგრამ მოსწავლეს უნდა ავუხსნათ – ყოველი რაციონალური რიცხვი სხვადასხვა წილადით შეიძლება ჩაიწეროს;

კითხვაზე – რამდენი რიცხვია მიმდევრობაში:

$$0,40; \frac{0}{100}; 0,4; \frac{6}{3}; \frac{2}{5}; \frac{3}{5}; 0,33 - \text{მოსწავლემ უნდა უპასუხო: გვაქვს 5 სხვადასხვა რიცხვი, მათ}$$

შორის ორი მთელია, სამი – წილადი რიცხვია.

მეთოდოლოგიურ ლიტერატურაში არადაამაკმაყოფილებლად ითვლება „განსაზღვრება“:

რაციონალური რიცხვი ეწოდება რიცხვს, რომელიც ჩაიწერება $\frac{m}{n}$ სახით, სადაც m მთელია, n –

ნატურალური; [10]. აქ ალბათ იგულისხმება, რომ უკვე ვიცით რა არის ნამდვილი რიცხვი, მაგრამ ირაციონალური რიცხვები და, შესაბამისობად, ნამდვილ რიცხვთა სიმრავლე სკოლაში რაციონალური რიცხვების შემდეგ შეისწავლება. ნამდვილი რიცხვები ხომ რაციონალურ რიცხვთა სისტემის გაფართოებით შემოდის. აქვე არაკორექტულად არის მიჩნეული ირაციონალური რიცხვის ასეთი „განსაზღვრება“. „რიცხვი ირაციონალურია მაშინ და მხოლოდ მაშინ, როცა იგი ჩაიწერება არაპერიოდული ათწილადის გამოყენებით. ეს თვისება მიიღება ირაციონალური რიცხვის განსაზღვრებად, ანუ ამბობენ, რომ ირაციონალური რიცხვი ეწოდება რიცხვს, რომელიც ჩაიწერება უსასრულო არაპერიოდული ათწილადის სახით“. აქ არაკორექტულად მიჩნეულია ის, რომ მხოლოდ ჩაწერის ფორმაა მითითებული (არ არის სრული), არაფერია ნათქვამი მოქმედებებზე – განსაზღვრული უნდა იყოს მოქმედებები; ეს განსაზღვრებები კი მრავალ სირთულეს უკავშირდება.

სკოლაში მათემატიკის სწავლების პროცესში ბევრი ცნების (ზემოთ ჩამოთვლილ ცნებებთან ერთად უნდა მოვიხსენიოთ „ფუნქციის“ ცნებაც) ზუსტი განსაზღვრება შეუძლებელია და არც არის საჭირო; მოსწავლეებს ისინი აღწერით, თვისებების ჩამოთვლით, უნდა მივაწოდოთ.

ლიტერატურა:

1. А. Шень. О “Математической строгости” в школьном курсе математики, mcsme.ru 2006.
2. Ян Стюарт, Концепции современной математики, Минск, 1980.
3. Г. Фройденталь, Математика как педагогическая задача, ч. 1, Москва, 1982.
4. რ. კურანტი, ჰ. რობინსი, რა არის მათემატიკა, თბ., 1965.
5. Математическая Энциклопедия, гл. редактор И.М. Виноградов, Москва, 1982.
6. www.wikipedia.org; Natural number.
7. А.Н. Колмогоров, Математика – наука и профессия. Москва, 1988.
8. Люсьен Феликс, Элементарная математика в современном изложении, Москва, 1967.
9. Т. Дьедоне, Основы математического анализа, Москва, 1964.
10. А.Е. Болтянский, Ю.В. Сидоров, М.И. Шабунин, Лекции и задачи по элементарной математике, Москва, 1972

რეზიუმე

წარმოდგენილია რიცხვის ცნების განსაზღვრების ხერხები და მათი გამოყენება სასწავლო პროცესში.

Teimuraz Vepkhvadze – Faculty of Exact and Natural Sciences I. Javakhishvili Tbilisi State University, Doctor of Science Physics and Mathematics, Full Professor.

On the foundation and teaching of the concept of number

Abstract

The methods of definition of numbers and their application in educational process are given.

Теймураз Вепхвадзе – Факультет Точных и Эстественных наук Тбилисского гос. уни-та им. И. Джавахишвили, доктор физико-математических наук, Профессор

Об обосновании и учении понятия чисел

Резюме

Приведены способы определения понятия чисел и их применения в учебном процессе.

ჯემალ ჯინჯიხაძე – სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მათემატიკის ევრისტიკული სწავლების რეალიზაციის გზები დაწყებით სკოლაში

სწავლებისადმი ევრისტიკული მიდგომების განვითარება ჩვენს ქვეყანაში არ იყო დაკავშირებული ინოვაციურ დიდაქტიკურ სისტემებთან. ევრისტიკულ ასპექტებს ყოველთვის მიაკუთვნებდნენ პრობლემურ და განმავითარებელ სწავლებას. სინამდვილეში ევრისტიკულ სწავლებას თავისი სპეციფიკა გააჩნია, რომელიც განასხვავებს მას როგორც პრობლემური, ისე განმავითარებელი სწავლებისაგან. ევრისტიკული სწავლება მჭიდროდაა დაკავშირებული პიროვნულ-ორიენტირებულ სწავლებასთან.

გამოვეყნებთ ევრისტიკული სწავლების ძირითადი ფუნქციები:

ცოდნისა და მოქმედებების ხერხების დამოუკიდებელი შეფასება;

შემოქმედებითი აზროვნების განვითარება (ცოდნისა და უნარ-ჩვევების გადატანა ახალ სიტუაციაში; ახალი პრობლემის დანახვა ტრადიციულ სიტუაციაში; შესწავლილი ობიექტის ახალი ნიშნების დანახვა; მოქმედიანობის ცნობილი ხერხების გარდაქმნა და ახლის დამოუკიდებლად შექმნა);

აზროვნებითი ჩვევების განვითარება,

შემეცნებითი უნარების ფორმირება; აქტიური შემეცნებითი ურთიერთობის სწავლება;

სხვადასხვა მოტივაციის განვითარება.

ახალი ცოდნის ფორმირება ევრისტიკული საუბრის საფუძველზე მიმდინარეობს და შეხამებულია მოსწავლეთა დამოუკიდებელ მუშაობასთან.

ევრისტიკულ სწავლებას პრობლემური და განმავითარებელი სწავლებისაგან განასხვავებს ხარისხობრივად ახალი ამოცანა: „უნდა განვითარდეს არა მარტო მოსწავლე, არამედ მისი განათლების ტრანექტორიაც. აქვე უნდა ჩაერთოს მიზნების, ტექნოლოგიების, განათლების შინაარსის განვითარებაც“ (ვოლკოვი).

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ევრისტიკული სწავლება განსხვავდება პრობლემური და განმავითარებელი სწავლებისაგან, მაგრამ ეს განსხვავება უფრო ნაკლებია, ვიდრე ის, რაც საერთო გააჩნიათ. ასე რომ, განმავითარებელი, პრობლემური და ევრისტიკული სწავლება მათი საერთო პედაგოგიკურ-ფსიქოლოგიური ასპექტების მიხედვით ერთ საგანმანათლებლო სიბრტყეზე უნდა განიხილებოდეს. ისინი ხშირად კვეთენ ერთმანეთს.

დიდაქტიკაში არსებობს ევრისტიკული მეთოდის შემდეგი განსაზღვრა: „სწავლების პროცესში მასწავლებლის დახმარებით მოსწავლეთა მიერ გამოსავლის გამონახვის გზით პრობლემათა გადაჭრისა და ცოდნის შექმნის მეთოდი“.

ცნება „ევრისტიკული მეთოდი“ ჯერ კიდევ ბოლომდე გარკვეული არ არის. ევრისტიკა ახალგაზრდაა როგორც მეცნიერება და მისი ძირითადი ცნებები მომავალში იქნება გარკვეული. დღესდღეობით ეს ტერმინი ორბუნებოვანია. ჯერ ერთი, იგი შეიძლება განვიხილოთ როგორც ადამიანის ევრისტიკული მოქმედიანობა, რომელსაც ორიენტაცია რთული არასტანდარტული ამოცანის ამოხსნაზე აქვს, მეორე, ევრისტიკულად შეიძლება ჩავთვალოთ ის სპეციფიკური მეთოდ-ხერხები, რომლებიც ადამიანმა თავის ცხოვრებაში ჩამოაყალიბა ამოცანათა გარკვეული რიგის ამოხსნაში და ნებისთნეულ უნებლიეთ გადააქვს სხვა, ახალი ამოცანების ამოხსნაზე.

ფსიქოლოგები და პედაგოგები პიროვნების განვითარების ობიექტურ კანონზომიერებად თვლიან შინაგან სწრაფვას შემოქმედებითი საქმიანობისაკენ. როგორც ვიგოტსკი ამბობს, შემოქმედება – ბავშვის განვითარების ნორმაა, მიდრეკილება შემოქმედებისაკენ ნებისმიერ ბავშვს ახასიათებს. მაგრამ, ადამიანი, რომელიც ჩართულია შემოქმედებით საქმიანობაში:

შეიძლება მოქმედებდეს ამა თუ იმ ნიმუშის მიხედვით (**პასიურ-მიმზამველობითი საქმიანობა**).

შეიძლება მოქმედებდეს მრავალი შემოთავაზებული ვარიანტიდან დამოუკიდებლად არჩეული ერთი ვარიანტის მიხედვით (**აქტიურ-მიმზამველობითი საქმიანობა**).

შეიძლება თვითონ მოიფიქროს, შექმნას ხარისხობრივად ახალი (**შემოქმედებითი საქმიანობა**).

მოქმედიაანობის ამ სამი ტიპიდან ერთისათვის ყოველთვის მზად არის მოსწავლე იმის მიხედვით, თუ განვითარების რომელ ეტაპზეა თვითონ. მასწავლებელი ითვალისწინებს ამას და შემოქმედებით შესაძლებლობათა განვითარებაზე ორიენტირებულ სასწავლო პროცესს აგებს იმის მიხედვით, თუ როგორია მოსწავლეთა შემოქმედებითი აქტივობა, რა შეუძლიათ და რა იციან, როგორია მათი შემოქმედებითი შესაძლებლობები.

მოსწავლეთა მათემატიკური განვითარება უნდა განხორციელდეს შემოქმედებით გზაზე. მათემატიკის გაკვეთილების წარმატების აუცილებელი პირობაა კრეაციული ატმოსფერო, რადგანაც, მათემატიკაში ჩაწვდომა, და ისიც შემოქმედებითად, შეუძლებელია სწავლების შემოქმედებითი მიმართულობის გარეშე.

ლერნერმა გამოიყარა შემოქმედებითი უნარების შემდეგი ელემენტები: ნაცნობ სიტუაციაში ახალი პრობლემის ხედვა; ცოდნისა და უნარების გადატანა არასტანდარტულ სიტუაციაში; ცნობილი ობიექტების ახალი (ფარული) ფუნქციების ხედვა; ობიექტის სტრუქტურის ყველა ურთიერთკავშირების ხედვა; ამოცანის ამოხსნის ალტერნატიული და ვარიაციული ხერხების ხედვა; მოქმედებათა ცნობილი ხერხების კომბინირება და მის საფუძველზე ახალი ხერხების შექმნა; ამოხსნის პრინციპულად ახალი და ცნობილთაგან განსხვავებული ხერხების აგება.

სწავლების ევრისტიკული მეთოდი მასწავლებელს საშუალებას აძლევს, მისცეს მოსწავლეს მეტი დამოუკიდებლობა შემოქმედებით ძიებაში. პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ ევრისტიკული მეთოდის მეშვეობით შემოქმედებითი უნარების ფორმირების მეთოდიკის დამუშავებისას მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს: 1. მოსწავლეთა კოლექტივის განვითარების ზოგადი (საერთო) დონე; 2. კრეაციული სფეროს ფორმირების ასაკობრივი თავისებურებანი; 3. მოსწავლეთა პიროვნული თავისებურებანი; 4. მათემატიკის კურსის სპეციფიკური თავისებურებანი.

მეთოდიკაში დადგენილია შემოქმედებითი უნარების ფორმირების პირობები: სწავლის დადებითი მოტივები; მოსწავლეთა ინტერესი; შემოქმედებითი აქტივობა; დადებითი მიკროკლიმატი კოლექტივში; ძლიერი ემოციები; მოქმედებათა შერჩევის თავისუფლება; მუშაობის ვარიაციულობა.

ზემოთ მოცემულ პირობებში სწავლება უნდა მიმდინარეობდეს შემდეგი პრინციპებით: სწავლების კრეაციულობა (მასწავლებლისა და მოსწავლეთა შემოქმედებითი შესაძლებლობების რეალიზაცია); მოსწავლეთა სუბიექტურ გამოცდილებაზე დაყრდნობა (სწავლების ერთ-ერთი წყარო); სწავლების შედეგების აქტუალიზაცია (შემნილი ცოდნისა და უნარ-ჩვევების პრაქტიკაში გამოყენება); სწავლების ინდივიდუალიზაცია და დიფერენციაცია (მოსწავლეთა მიმართ ინდივიდუალური და დიფერენცირებული მიდგომა); სწავლების სისტემურობა; სწავლების პროცესში მასწავლებლისა და მოსწავლეთა შემოქმედებითი ურთიერთმოქმედება.

შესაბამისად ამისა, მასწავლებლის ამოცანები ასე გამოიკვეთება: მოსწავლეთა ცოდნის მარაგის მუდმივი შევსება მათემატიკაში; ზოგადსაწავლო უნარ-ჩვევების განვითარება; კრეაციული აზროვნების განვითარება; მოსწავლეთა შემოქმედებითი დამოუკიდებლობის განვითარება; შემოქმედებითი პიროვნების განვითარება.

შემოქმედებითი აზროვნების განვითარების ევრისტიკული და სხვა პრინციპები შეუძლებელია რეალიზებულ იქნას, თუ არ გავითვალისწინებთ აზროვნების ასაკობრივ და ინდივიდუალურ-ტიპურ თავისებურებებს. ინტელექტუალური აზროვნების ასაკობრივი თავისებურებების შესახებ არსებობს დიდძალი პედაგოგიკურ-ფსიქოლოგიური და ფილოსოფიური ლიტერატურა. მასში ასახულია ინტელექტის განვითარების სამი სტადია.

პირველ სტადიაზე თვალსაჩინო-ქმედითი, პრაქტიკული აზროვნებაა წამყვანი. იგი ხორციელდება კონკრეტულ სიტუაციაში, რეალური საგნებით პრაქტიკული ოპერირების დროს.

მეორე სტადიაზე თვალსაჩინო-ხატოვანი აზროვნება ჭარბობს. ამ დონეზე ბავშვებს შეუძლიათ ოპერირება არა მხოლოდ რეალური საგნებით, არამედ მათ გამოცდილებაში არსებული აღქმისა და წარმოდგენების სახეებითაც. სხვა სიტყვებით, ამ ასაკის შესაბამისი ამოცანების ამოხსნისას ბავშვებს შეუძლიათ მკაფიოდ აღიქვან და თვალსაჩინოდ წარმოდგინონ ის სურათები და სიტუაციები, რომლებიც ამოცანაშია მოცემული.

მესამე სტადიაზე წამყვანი როლი ეკისრება განყენებას, აბსტრაქტულ-თეორიულ აზროვნებას.

უმცროსკლასელთა ასაკს ძირითადად მეორე სტადია შეესაბამება, თუმცა, ამ სტადიას პირველი და მესამე სტადიების ელემენტები უეჭველად ახლავს.

მართალია, ყოველი ამოცანა, რომელიც ეძლევა მოსწავლეს ამოსახსნელად, სწავლების მრავალ მიზანს ემსახურება, მაგრამ უმთავრესი მიზანი მოსწავლეთა შემოქმედებითი აზროვნების განვითარებაა; ეს არის _ მოსწავლეთა დაინტერესება მათემატიკით და მათი მიყვანა მათემატიკური ფაქტების „აღმოჩენებამდე“.

ევრისტიკული მეთოდის გამოყენების თვალსაზრისით ფრიად საინტერესოა **სოიერის** წიგნი „მათემატიკის პრელუდიები“. ყველა მათემატიკოსისათვის, _ წერს იგი, _ დამახასიათებელია „გონების კადნიერება“, მათემატიკოსს არ უყვარს, როცა მას რამეს უყვებიან, ის თვითონ უნდა მივიდეს ყველაფრამდე. კარგი მოსწავლე ყოველთვის წინსწრებას ცდილობს. თუ თქვენ მას აუხსნით კვადრატული განტოლების ამოხსნას სრული კვადრატის გამოყოფით, იგი ეცდება კუბური განტოლების ამოხსნას სრული კუბის გამოყოფით, _ წერს პოია. ეს თვისება არის ერთ-ერთი ძალა, რომელიც ხელს უწყობს მოსწავლის ზრდას მათემატიკურ განვითარებაში.

შესანიშნავი თვისებაა, აგრეთვე, ინტერესი მათემატიკური კანონზომიერებისადმი. ეს ინტერესი მოსწავლეს დაწყებით კლასებში საკმაოდ ძლიერი აქვს. კანონზომიერებები გვხვდება არითმეტიკის დასაწყისიდანვე. მაგალითად, გამრავლების ტაბულაში შეინიშნება კანონზომიერების მრავალი ელემენტარული ხერხი.

ევრისტიკული სწავლების ფორმები და მეთოდები ორიენტირებულია მოსწავლეთა პიროვნების ევრისტიკული თვისებების განვითარებაზე და მათ საფუძვლად უდევთ დავალებათა შესაბამისი ტიპები. მოგვყავს მოთხოვნათა ერთ-ერთი სისტემა, უკვე აპრობირებული.

კოგნიციური ტიპის დავალებები:

ამოხსნას რეალური პრობლემა, რომელიც არსებობს მათემატიკაში: მათემატიკური კანონზომიერებების დამტკიცება, ციფრების გრაფიკული ფორმის ახსნა და სხვ.

გამოკვლეულ იქნას ობიექტი: რიცხვი, განტოლება, ამოცანა. მისი წარმოშობის (შექმნის, აგების), აზრის, აგებულების, ნიშან-თვისებების, ფუნქციების, კავშირების დადგენა. სხვადასხვა მიდგომის გამოყენება ერთი და იგივე ობიექტის გამოკვლევისას.

გამოყენებულ იქნას პრაქტიკული მათემატიკური ცდები.

გამოკვლეულ იქნას ისტორიული ფაქტები: თვლის ათობითი სისტემის წარმოშობა და სხვ.

გამოყოფილ იქნას საერთო და განსხვავებული სხვადასხვა სისტემებში: ქართულ ენასა და მათემატიკურ ენას შორის და სხვ.

კრეაციული ტიპის დავალებები:

თავიანთებურად შეადგინონ ის, რაც მასწავლებლისათვის უკვე ცნობილია: ა) მოიგონონ რიცხვის ან ცნების და სხვ. აღნიშვნა; ბ) მისცენ განსაზღვრა შესასწავლ ობიექტს, მოვლენას; გ) ჩამოაყალიბონ მათემატიკური კანონზომიერება და ა.შ.

შეთხზან ამოცანა, მათემატიკური ზღაპარი.

შეადგინონ მათემატიკური კროსვორდი, თამაშობა, ვიქტორინა, საკუთარ ამოცანათა კრებული.

დაამზადონ მოდელი, მათემატიკური ფიგურა, გეომეტრიული ბაღი.

ჩაატარონ გაკვეთილი მასწავლებლის როლში. დაამუშაონ ამოცანის ამოხსნის საკუთარი ალგორითმი და სხვ.

ორგანული ტიპის დავალებები:

დაამუშაონ მათემატიკაში თავიანთი მეცადინეობების მიზნები, დაამუშაონ საშინაო, საკლასო ან შემოქმედებითი სამუშაოს გეგმა.

შეადგინონ მათემატიკური ვიქტორინის გეგმა და ჩაატარონ ვიქტორინა დაწყებითი სკოლის მოსწავლეთათვის.

ევრისტიკული სწავლების მეთოდების კლასიფიკაცია ეკუთვნის ა.ვ. ხუტორსკის. მან ევრისტიკული მეთოდები დაყო **სამ სახედ: კოგნიციური, კრეაციული და ორგანული** (ქართულ ენაში რატომღაც იხმარება სიტყვები: კოგნიტური, კრეატიული).

კოგნიციური მეთოდები: ჩაწვდომის მეთოდი; აზრითი ხედვის მეთოდი; ხატოვანი და სიმბოლური ხედვის მეთოდი; ევრისტიკული კითხვების მეთოდი (ვინ? რა? სად? რატომ? და სხვ.);

შედარების (აგრეთვე, გამორჩევის, განსხვავების) მეთოდი; ევრისტიკული დაკვირვების მეთოდი; ევრისტიკული გამოკვლევის მეთოდი; წესების კონსტრუირების მეთოდი; ჰიპოთეზების მეთოდი; პროგნოზირების მეთოდი; შეცდომათა მეთოდი; თეორიების კონსტრუირების მეთოდი.

დავახასიათოთ ზოგიერთი მათგანი.

ჩაწვდომის მეთოდი: გრძნობად-ხატოვანი და აზრითი წარმოდგენების მეშვეობით მოსწავლე ცდილობს „გადასახლდეს“ შესასწავლ ობიექტში, იგრძნოს და შეიმეცნოს იგი შიგნიდან. მაგალითად, მოსწავლეს შეიძლება შევთავაზოთ, წარმოიდგინოს თავი მართკუთხედად. ასეთი სავარჯიშოები ავითარებენ მოვლენის მრავალმხრივი შესწავლის, გააზრებისა და გაგების უნარს, ასწავლიან შემეცნების პროცესში გონებისა და აზრის ჩართვას.

შედარების მეთოდი: მასთან ახლომდგომია **გამორჩევის მეთოდი**. მოსწავლე ეძებს ფაქტებს, შემდეგ „განასხვავებს“ მათ არაფაქტებისაგან.

კრეაციული მეთოდები: გამოგონების მეთოდი; მეთოდი „ასე რომ იყოს...“; ხატოვანი სურათის მეთოდი; ჰიპერბოლიზაციის მეთოდი; აგლუტინაციის მეთოდი (არაშეერთებადების შეერთება); სინექტიკის მეთოდი; „გონებრივი იერიში“; ინვერსიის მეთოდი (შექცევის მეთოდი).

დავახასიათოთ ზოგიერთი მათგანი.

მეთოდი „ასე რომ იყოს...“: მოსწავლეებს სთავაზობენ, წარმოიდგინონ და აღწერონ, რა მოხდება, სამყაროში რამე რომ შეიცვალოს. მაგალითად, რა მოხდება, რომ ყველა მოცულობადი გეომეტრიული ფიგურა გადაიქცეს ბრტყელ ფიგურად და პირიქით.

გამოგონების მეთოდი: ეს არის მოსწავლეთათვის მანამდე უცნობი პროდუქტის შექმნა, მათივე გონებრივი მოქმედების შედეგად. მაგალითად, მართკუთხედის ერთი გვერდი შეიცვალოს ნახევარღერძით და აღიწეროს მიღებული ფიგურის თვისებები.

ორგქმედითი მეთოდები: მოსწავლეთა მიზანდასახულობისა და დაგეგმარების მეთოდი; საგანმანათლებლო პროგრამების შექმნის მეთოდი; სწავლების თვითორგანიზაციის მეთოდი; ურთიერთსწავლების მეთოდი; რეცენზირების მეთოდი; ევრისტიკული საქმიანობის კონტროლის მეთოდი; რეფლექსიის მეთოდი; თვითშეფასებისა და რეფლექსიის მეთოდი.

განვიხილოთ გაკვეთილების ზოგიერთი სახე, რომლის ჩატარებაც შეიძლება ევრისტიკულ დონეზე.

შემოქმედებითი ლაბორატორიები. გაკვეთილების სტრუქტურა, ევრისტიკული სწავლების დროს, გულისხმობს მოსწავლეთა შემოქმედებითი, მიეზითი მათემატიკური მოქმედიანობის ორგანიზებას იმ შემთხვევაში, როცა მოსწავლეებს სასწავლო და მათემატიკურ შესაძლებლობათა სხვადასხვა დონე გააჩნიათ.

მათემატიკური მეტყველების განვითარებაზე მუშაობა.

ეტიმოლოგიური ექსკურსები (მათემატიკურ ტერმინთა განმარტება).

დასაყრდენ სიგნალთა შედგენა. რომ განმტკიცდეს და საბოლოოდ შეთვისებულ იქნას მათემატიკური კანონზომიერება, მოსწავლემ უნდა „დაინახოს“ წესი მკაფიო და დასამახსოვრებლად ადვილ ნიშნებში, სქემებში. მაგრამ სქემები უმჯობესია არ მიეცეს გამზადებულად, მოსწავლემ თვითონ უნდა შეადგინოს იგი. ინდივიდუალური საყრდენი სქემები უნდა აკმაყოფილებდეს მოთხოვნებს: ინფორმაციული ნაჯერობა, მკაფიოობა და კონტრასტულობა, ტექსტისა და გრაფიკული აღნიშვნების მინიმუმი, განმტკიცება მაგალითებით, ტექსტური ინტერპრეტაციის შესაძლებლობა.

ინდივიდუალური მუშაობა შეცდომებზე.

ლიტერატურა

1. ჯემალ ჯინჯიხაძე. მათემატიკის დაწყებითი კურსის სწავლების მეთოდიკა და ტექნოლოგია. თბილისი, 2011.
2. А.В. Хуторский. Эвристическое обучение. М., 1998.
3. И.Я. Лернер. Проблемное обучение. М., 1974.
4. И.С. Якиманская. Развивающее обучение. М., 1979.

რეზიუმე

ევრისტული სწავლების ფორმები და მეთოდები ორიენტირებულია მოსწავლეთა პიროვნების ევრისტული თვისებების განვითარებაზე და მათ საფუძვლად უდევთ დავალებათა შესაბამისი ტიპები. ასეთი სწავლების ეფექტურობის მიღწევის მიზნით სტატიაში განხილულია კოგნიციური, კრეაციული და ორგქმედითი ტიპის დავალებები და, შესაბამისად, – სწავლების კოგნიციური, კრეაციული და ორგქმედითი მეთოდები.

Jemal Jinjikhadze

Ways of Realization the Heuristic Teaching of Mathematics In Elementary School

Resume

Forms and methods of heuristic teaching are oriented to develop heuristic features of pupils' personality and they are based on corresponding types of tasks. For the purpose of achieving affectivity of such teaching in the article is considered cognitive, creative and actual (org-effective) types of tasks. And accordingly, the cognitive, creative and actual (org-effective) methods are considered in the above work.

Джемал Джинджихадзе

Пути реализации эвристического обучения математике в начальной школе резюме

Формы и методы эвристического обучения ориентированы на развитие эвристических свойств личности учащихся и в их основе лежат соответствующие типы заданий. С целью достижения эффективности такого обучения, в статье рассмотрены когнитивные, креативные и оргдейственные задания и, соответственно, – когнитивные, креативные и оргдейственные методы обучения.

ლევან ჯინჯიბაძე - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სასწავლო საქმიანობის სტიმულირების მეთოდები და პრობლემურ-ძიებითი სწავლება

ადამიანის საქმიანობის სტრუქტურის სხვადასხვაგვარი კვლევა მუდმივად ხაზს უსვამს მასში მოტივაციის კომპეტენტურობის არსებობის აუცილებლობას. ნებისმიერი საქმიანობა წარმართება გაცილებით ეფექტურად და მოგვცემს ხარისხიან შედეგს, თუკი პიროვნებას გააჩნია ძლიერი, ნათელი და ღრმა მოტივები, რომლებიც იწვევენ სასურველ აქტიურ მოქმედებას, სიმძლეების გადალახვას, დასახული მიზნისაკენ დაჟინებულ სწრაფვას. ყოველივე ამას კი პირდაპირი კავშირი აქვს სასწავლო საქმიანობასთან, რომელიც იმ შემთხვევაში იქნება უფრო წარმატებული, თუ მოსწავლეებს ჩამოყალიბებული აქვთ დადებითი დამოკიდებულება სასწავლო საქმიანობისადმი, თუკი მათ აქვთ ცოდნისადმი ინტერესი, მოთხოვნილება ახალი ცოდნისა და უნარ-ჩვევებისადმი, გამომუშავებული აქვთ პასუხისმგებლობისა და მოვალეობის გრძნობა.

იმისათვის, რომ სასწავლო საქმიანობის ასეთი მოტივები ჩამოყალიბდეს, გამოიყენება ყველა ის მეთოდი, რომელსაც ვიყენებთ სასწავლო საქმიანობის მიზანმიმართული ორგანიზაციული განხორციელებისათვის. ეს მეთოდებია – ვერბალური (სიტყვიერი), თვალსაჩინო და პრაქტიკული; რეპროდუქციული და ძიებითი; დედუქციური, ინდუქციური და ტრადუქციული. დასახელებულ მეთოდებს ახასიათებს არა მხოლოდ სასწავლო-ინფორმაციული თვისებები, არამედ მოტივაციური ზემოქმედებაც. აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია ვისაუბროთ ნებისმიერი სწავლების მეთოდის მოტივაციურ-მასტიმულირებელ (წამახალისებელ) ფუნქციაზე. პედაგოგიკური მეცნიერებიდან და მასწავლებელთა სასწავლო საქმიანობიდან გამომდინარე, გროვდება მეთოდთა საკმაოდ დიდი არსენალი, რომლებიც მიმართულია სწავლების დადებითი მოტივების ფორმირებისაკენ, შემეცნებითი აქტივობის სტიმულირებისაკენ, რომლების საშუალებითაც ხდება მოსწავლეთა ცოდნის კიდევ უფრო გამდიდრება და შესაბამისი უნარ-ჩვევების გამომუშავება. ამ შემთხვევაში სტიმულირების ფუნქცია იწვევს წინა პლანზე და სხვა მეთოდთა ხელშეწყობით იწვევს საგანმანათლებლო ფუნქციის განხორციელებას.

სტიმულირებისა და მოტივაციის მეთოდთა ჯგუფი პირობითად შეიძლება გაიყოს ორ ქვეჯგუფად. პირველ ქვეჯგუფში მოთავსდება მოსწავლეთა შემეცნებითი ინტერესების მეთოდები, ხოლო მეორე ქვეჯგუფში ის მეთოდები, რომლებიც ორიენტირებულია მოვალეობისა და პასუხისმგებლობის გრძნობების ფორმირებაზე სწავლების პროცესში.

სპეციალური კვლევები, რომლებიც მიძღვნილია შენეცნებითი ინტერესის ფორმირების პრობლემისადმი, გვიჩვენებს, რომ ყველა სახის ინტერესი, მისი განვითარების ყველა ეტაპზე, ხასიათდება ძირითადად სამი აუცილებელი მომენტით:

- საქმიანობისადმი ემოციების დადებითი დამოკიდებულებით;
- ამ ემოციების შემეცნებითი მხარის არსებობით;
- სასწავლო საქმიანობის მოტივაციის არსებობით.

ამიტომ სწავლების პროცესში აუცილებელია, ხელი შევუწყოთ დადებითი ემოციების წარმოქმნას სასწავლო საქმიანობასთან, მის შინაარსთან, ფორმებთან და მეთოდების განხორციელებასთან მიმართებაში. ემოციური მდგომარეობა ყოველთვის კავშირშია სულიერ მდგომარეობასთან, განცდასთან, როგორცაა: გამოხშიანება, თანაგრძნობა, სიხარული, მწუხარება, გაკვირვება. სწორედ ამიტომ ყურადღების, დამახსოვრების, გააზრების პროცესში ერთვება პიროვნების ღრმა შინაგანი განცდა, რომელსაც იძლევა თვით ეს პროცესები სასწავლო პროცესის ინტენსიური მიმდინარეობისას და აქედან იგი ხდება მეტად ეფექტური, მისაღწევი მიზნის გააზრებით.

ერთ-ერთი ხერხი, რომელიც შედის სწავლების ემოციონალურ-მასტიმულირებელ მეთოდთა სისტემაში, არის **შექმნის ან წარმოქმნის ხერხი**, რომელიც წარმოიშობა გაკვეთილზე სახალისო, გასართობ სიტუაციებში, როგორცაა სასწავლო პროცესის შესავალ ნაწილში სახალისო ეპიზოდების მოხმობა, გამოცდილების ფაქტორის გათვალისწინება, პარადოქსული (უჩვეულო, უცნაური)

ფაქტები. მასწავლებელს ინტერესის ასამაღლებლად შეუძლია მოიხმოს და გააანალიზოს ეპიზოდები (ნაწყვეტები) მხატვრული ლიტერატურიდან, რომელიც ეხება გამოჩენილ ადამიანთა ცხოვრებას და მოღვაწეობას.

სწავლების პროცესში ინტერესის სტიმულირებისათვის საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენს **შემეცნებითი თამაშობები**, რომლის დასყრდენსაც წარმოადგენს სათამაშო სიტუაციები. შემეცნებითი თამაშობები მასწავლებლის მიერ ყოველთვის უნდა განისაზღვროს საგაკვეთილო მასალიდან გამომდინარე.

სწავლებაში სტიმულირებისა და მოტივაციის მეთოდებს მიეკუთვნება ასევე **დისკუსიის** (საკამათო) სიტუაციის შექმნის მეთოდი. **სასწავლო დისკუსია** (კამათი) იწვევს და ამალვებს ინტერესს ამა თუ იმ თემისადმი, მოვლენისადმი, ფაქტისადმი. ამიტომ, სასურველია, მასწავლებელმა აღნიშნული მეთოდი გამოიყენოს აქტიური სწავლების წარმართვისათვის. მასწავლებელს შეუძლია საკამათო სიტუაცია შექმნას ნებისმიერ მომენტში თუნდაც ტრივიალური (გაცვეთილი) კითხვის დასმით: "ვინ ფიქრობს სხვაგვარად?" თუ ასეთი კითხვა იწვევს კამათს, მაშინ მოსწავლეები თავისდაუნებურად იყოფიან მომხრეებად და მოწინააღმდეგეებად ამა თუ იმ თემის (საკითხის) გარკვევა-განმარტებისას და ინტერესით ელოდებიან მასწავლებლის არგუმენტირებულ დასკვნას. ასე, რომ სასწავლო დისკუსია (კამათი) გამოდის იმ მეთოდის როლში, რომელიც ახდენს ინტერესის სტიმულირებას სწავლისადმი.

სტიმულირების მეთოდებს შორის შეგვიძლია ასევე გამოვიყენოთ **ცხოვრებისეული სიტუაციების ანალიზი**. ეს მეთოდი უშუალოდ იწვევს სწავლისადმი სტიმულირებას კონკრეტული ცოდნის ფონზე.

სწავლისადმი ინტერესის სტიმულირებისათვის ერთ-ერთ აქტიურ მეთოდად შეიძლება ჩაითვალოს მოსწავლეებში **წარმატების მიღწევის სიტუაციის შექმნა**, რომელიც სწავლებაში გარკვეული სახის სირთულეებს აწყდება. სასწავლო სირთულეების დაძლევის მიზნით მიზანშეწონილია, მასწავლებელმა შეარჩიოს ზოგიერთი ისეთი მოსწავლე, რომელთაც სჭირდებათ სტიმულირება; ისინი მიიღებენ შესაბამის ეტაპზე მათთვის მისაწვდომ დავალებას, რომელიც შემატება რწმენას საკუთარი თავისადმი და შეძლებდნენ გაეგრძელებინათ თავიანთი სასწავლო საქმიანობა სასურველ ტემპში. **წარმატების მიღწევის სიტუაციის შექმნა** შესაძლებელია მოსწავლეთა დიფერენციაციის გზით ერთი და იგივე სირთულის სასწავლო დავალების შესრულებით. წარმატების მიღწევის სტუაცია იქმნება მასწავლებლის მიერ, მოსწავლის სტიმულირების (წახალისების, წაქეზების) გზით.

სწავლების **პრობლემურ-ძიებითი** მეთოდები გამოიყენება პრობლემური სწავლების პროცესში. პრობლემურ-ძიებითი სწავლების პროცესში მასწავლებელი იყენებს შემდეგ მეთოდებს:

ქმნის პრობლემურ სიტუაციებს (სვამს კითხვებს, სთავაზობს დავალებას, ატარებს ექსპერიმენტს სავარჯიშოების სახით);

ახდენს გუნდური განხილვის ორგანიზებას, პრობლემური სიტუაციის გადაწყვეტას შესაძლო მიდგომების გამოყენებით;

ადასტურებს გამოტანილი დასკვნების სიმართლეს;

წინ წამოწევს პრობლემურ დავალებას.

მოსწავლეები გარკვეული გამოცდილებისა და მიღებული ცოდნის გააზრების საფუძველზე იძლევიან სავარაუდო მოსაზრებებს, განაზოგადებენ ადრე მიღებულ ცოდნას, ავლენენ მიზეზებს, ხსნიან მის წამოშობას, არჩევენ უფრო რაციონალურ ვარიანტს პრობლემური სიტუაციის გადასაწყვეტად.

პრობლემურ-ძიებითი მეთოდები ეფექტურად გამოიყენება სასწავლო პროცესში თვალსაჩინო, ვერბალურ (სიტყვიერ) და პრაქტიკულ მეთოდებთან ერთად. ამასთან კავშირში საჭიროა, განვიხილოთ ისეთი მეთოდებიც, როგორცაა სასწავლო მასალის პრობლემურობის წინწამოწევა, პრობლემური და ევრისტიკული საუბრები, პრობლემურ-ძიებითი ტიპის თვალსაჩინო მეთოდები, ძიებითი სახის პრაქტიკული სამუშაოების ჩატარება და სხვ.

ი. ლერნერის აზრით, მეთოდთა ეს სახეობები საკუთარ თავში რთავს ისეთ კერძო შემთხვევებს, როგორცაა მასალის პრობლემური გადმოცემის (დალაგების, თხრობის), ნაწილობრივ-ძიებითი ან ევრისტიკული და ძიებითი მეთოდები.

გაკვეთილზე, მასალის პრობლემური გადმოცემის მეთოდის გამოყენებისას, მასწავლებელი მოსწავლეების წინაშე სვამს პრობლემურ საკითხს და თვითონვე უჩვენებს მისი გადაჭრის გზას. ამით იგი გზას უღობავს წინააღმდეგობრიობის წარმოქმნას. ამ მეთოდის დანიშნულება იმაში მდგომარეობს, რომ გვიჩვენოს პროცესის მეცნიერული შემეცნების ნიმუში: მოსწავლეები თვალყურს ადევნებენ პრობლემური საკითხის ლოგიკურ გადაწყვეტას, ეცნობიან მეცნიერული აზროვნების მეთოდებსა და საშუალებებს.

ნაწილობრივ-ძიებითი (ევრისტიკული) მეთოდის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მასწავლებელი ანაწევრებს სასწავლო პრობლემურ დავალებას ქვეპრობლემებად, ხოლო მოსწავლეები ნაბიჯ-ნაბიჯ ძიების გზით წყვეტენ მას. თითოეული ნაბიჯი წარმოადგენს შემოქმედებით საქმიანობას, მაგრამ პრობლემის მთლიანი გადაჭრა ამ შემთხვევაში არ ხდება. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს მეთოდი ემსახურება პრობლემური საკითხის (დავალების) ეტაპობრივ გადაწყვეტას, რომელიც ხორციელდება ევრისტიკული საუბრის გზით. იგი შედგება ურთიერთმაკავშირებული კითხვებით, რომელიც ემსახურება პრობლემის თანდათანობით გადაწყვეტის საქმეს.

ძიებითი მეთოდის გამოყენებისას მოსწავლეებს ეძლევათ შემეცნებითი სახის დავალება, რომელსაც ისინი წყვეტენ შერჩეული მეთოდების საშუალებით დამოუკიდებლად. ეს მეთოდი ემსახურება მოსწავლეებში შემოქმედებითი უნარ-ჩვევების განვითარებას. ამასთან, ისინი ეუფლებიან მეცნიერული აზროვნების მეთოდებს და იღებენ ძიებით-შემოქმედებითი საქმიანობის გამოცდილებას.

პრობლემური თხრობის მეთოდით სასწავლო მასალის გადმოცემისას მასწავლებელი ამტკიცებს, განაზოგადებს, აანალიზებს ფაქტებს და მიმართავს მსენელთა აზროვნებას თავისაკენ, რათა გახადოს ის კიდევ უფრო ეფექტური და შემოქმედებითი.

სწავლებაში პრობლემურ-ძიებით მეთოდებთან ერთად წარმატებით შეგვიძლია გამოვიყენოთ სხვა მეთოდებიც, რომლებიც ძირითადად განისაზღვრება

ცოდნის დანაწევრების ან შეერთების პრინციპით: ანალიზური, სინთეზური, შედარებითი, განმაზოგადებელი;

არცოდნიდან ცოდნისაკენ აზრობრივი განვითარების მახასიათებლებით: ინდუქციური (კერძოდან ზოგადისაკენ), დედუქციური (ზოგადიდან კერძოსაკენ), ტრადუქციული (კერძოდან კერძოსაკენ).

სწავლებაში პრობლემურ-ძიებით მეთოდებთან ერთად გამოიყენება თვალსაჩინოებების საშუალებებიც, რომელიც ემსახურება ამა თუ იმ პრობლემური თემის (საკითხის) უკეთ გაშუქებასა და დამახსოვრებას. ხოლო ექსპერიმენტული დავალებების მიცემა იწვევს პრობლემური სიტუაციების შექმნას გაკვეთილზე.

პრობლემურ-ძიებითი სავარჯიშოები გამოიყენება იმ შემთხვევაშიც, როცა მოსწავლეებს შეუძლიათ, მასწავლებლის მოცემული დავალება შეასრულონ დამოუკიდებლად, განსაზღვრონ მოქმედების სახეები, რომლებსაც მიჰყავს ისინი ახალი ცოდნის დაუფლებისაკენ. პრობლემურ-ძიებითი სავარჯიშოები გამოიყენება არა მხოლოდ ახალი მასალის ასათვისებლად, არამედ ემსახურება ცოდნის კიდევ უფრო გაღრმავება-განმტკიცების საქმეს.

ლიტერატურა:

И. Я. Лернер. Проблемное обучение. М., 1974.

И. М. Махмутов. Организация проблемного обучения в школе. Книга для учителей. М., 1977.

რეზიუმე

პედაგოგიკური მეცნიერებიდან და მასწავლებელთა სასწავლო საქმიანობიდან გამომდინარე, გროვდება მეთოდთა საკმაოდ დიდი არსენალი, რომლებიც მიმართულია სწავლების დადებითი მოტივების ფორმირებისაკენ, შემეცნებითი აქტივობის სტიმულირებისაკენ, რომელთა საშუალებითაც ხდება მოსწავლეთა ცოდნის კიდევ უფრო გამდიდრება და შესაბამისი უნარ-ჩვევების გამომუშავება.

ამ მიზნით სტატიაში განხილულია ვერბალური, თვალსაჩინო და პრეპტიკული, რეპროდუქციული და ძიებითი, დედუქციური, ინდუქციური და ტრადუქციული მეთოდების გამოყენება სასწავლო პროცესში.

Levan Jinjikhadze

Methods of Stimulation of Teaching Activity and Problematic- seized Teaching

Rezume

Based on pedagogical science and teachers, professional experiences, there are collected a great number of methods, which are directed to form positive motives of teaching, to stimulate cognitive activity, with the help of which pupils knowledge will mostly increase and appropriate skills will be produced.

For this purpose in the above article the usage of verbal, visible and practical, reproductive and research, deductive, inductive and traductive methods in teaching process are considered.

Леван Джинджихадзе

Методы стимулирования учебной деятельности и проблемно-поискового обучения

Резюме

В педагогике и в деятельности передовых учителей постепенно накапливается большой арсенал методов, которые ориентированы на формирование положительных мотивов учения и стимулирование познавательной активности, посредством которых происходит обогащение знания учащихся и формирование навыков. В статье рассмотрены возможности применения в учебном процессе вербальных, наглядных и практических, репродуктивных и поисковых, дедуктивных, индуктивных и традитивных методов обучения.

მამული ბუჭუხიშვილი, ირმა ჩხიკვაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მათემატიკური უნარ-ჩვევების ფორმირება რიცხვებისა და მოქმედებების
 სწავლებისას II კლასში

სწორი მათემატიკური აზროვნებისა და ტერმინების შეთვისებაში, მთავარი როლი უნდა შეასრულოს, სწავლების პირველ საფეხურზე ცოდნის შეძენის უნარის ფორმირებამ.

ბოლო პერიოდში, მათემატიკის სწავლების მეთოდების არასწორმა გამოყენებამ, მნიშვნელოვნად შეაფერხა მოსწავლის ნიჭის გამოვლენა და შემოქმედებითი აზროვნების განვითარება. ამიტომ აუცილებელია, წლების განმავლობაში შემუშავებული პრაქტიკისა და თანამედროვე მეთოდოლოგიური მიღწევების შერწყმით, მიღწეული იქნას ცოდნის მაღალი დონე.

ხშირად დომინირებს აზრი, რომ მათემატიკა არის რთული მეცნიერება. ცნობილი პედაგოგების ნათქვამის გათვალისწინებით, არ არსებობს რთული მეცნიერება, არის მხოლოდ რთული გადმოცემა, ამიტომ მეცნიერება უნდა გახდეს ისეთი, რომ შევძლოთ მასზე საუბარი გასაგები ენით.

აღნიშნული ამოცანის გადაჭრას, ხელს უწყობს, სწორი მეთოდური მიმართულება სწავლებაში და შესაბამისი უნარ-ჩვევების ფორმირება, რამაც შეიძლება სწავლების დაწყებით საფეხურზე, მოსწავლეებს მისცეს საშუალება, დაწვრილებით გაეცნონ სამყაროში მიმდინარე მოვლენებს.

მათემატიკის სწავლების ძირითადი მიზანია, მოსწავლეებში გააძლიეროს როგორც კვლევის, ასევე ანალიტიკური და ლოგიკური აზროვნების ჩვევები. მათემატიკის შესწავლამ თავისი სპეციფიკიდან გამომდინარე, ხელი უნდა შეუწყოს ისეთი უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებას, რომელიც გამოყენებული იქნება შემდგომი პრაქტიკული პრობლემების გადასაჭრელად.

დაწყებით კლასებში განსაზღვრულია, მათემატიკის სტანდარტი და წლის ბოლო მისაღწევი შედეგები შემდეგი მიმართულებით: რიცხვები და მოქმედებები, კანონზომიერება და ალგებრა, გეომეტრია და სივრცის აღქმა, მონაცემთა ანალიზი, ალბათობა და სტატისტიკა.

ჩვენ შევადგინეთ რამდენიმე კონკრეტული მაგალითი და ამოცანა რიცხვებისა და მოქმედებების სწავლებისას II კლასის მოსწავლეებისათვის, რომლებმაც ხელი უნდა შეუწყოს, ზემოთ ჩამოთვლილ მისაღწევ შედეგებამდე მისვლას. ამ მიმართულებით აუცილებელია მოსწავლემ ერთმანეთს შეუსაბამოს: რიცხვები, რიცხვითი სახელები, რაოდენობები და რიგები. მაგალითად: ჩასვი გამოტოვებული შედეგები $7 \cdot 10 = ?$ $7 \cdot 1 = ?$ მოსწავლეს შეიძლება მიეცეს რჩევა: ჯერ გამოთვალე ნულის გარეშე $7 \cdot 1 = 7$ შემდეგ მიღებულ შედეგს მიუწერე ნულები, მიიღება - $7 \cdot 10 = 70$ ამის შემდეგ შეიძლება მივცეთ შემდეგი სახის დამოუკიდებელი სამუშაო:

$$\begin{array}{ll} 5 \cdot 1 = & 5 \cdot 10 = \\ 9 \cdot 1 = & 9 \cdot 10 = \\ 8 \cdot 1 = & 8 \cdot 10 = \\ 4 \cdot 1 = & 4 \cdot 10 = \end{array}$$

შეიძლება მოსწავლეებს გავაკეთებინოთ დამოუკიდებელი დასკვნები: რომ 1-ზე და 10-ზე გამრავლებით როგორ შედეგებს ვღებულობთ.

აღნიშნული საკითხის გაგების შემდეგ მოსწავლეებისათვის ადვილი გასაგები გახდება, რომ:

$$\begin{array}{ll} 63 = \dots \cdot 10 + 3 & 95 = \dots \cdot 10 + \dots \\ 46 = \dots \cdot 10 + 6 & 39 = \dots \cdot 10 + \dots \\ 27 = \dots \cdot 10 + 7 & 62 = \dots \cdot 10 + \dots \\ 34 = \dots \cdot 10 + 4 & 17 = \dots \cdot 10 + \dots \\ 85 = \dots \cdot 10 + 8 & 78 = \dots \cdot 10 + \dots \end{array}$$

მოცემული მაგალითის მიცემა შეიძლება სხვა სახითაც

..... · 10 = 70 · 10 + = 36
..... · 10 = 90 · 10 + = 79
7 · 10 = · 10 + = 57
4 · 10 = · 10 + = 23

ასევე შეიძლება შემოვიტანოთ, გამრავლებისა და შეკრების კავშირი შემდეგნაირად:

ვთქვათ მოცემული გვაქვს რამდენიმე წრე, სადაც ჩაწერილია სხვადასხვა რიცხვები, მათ შორის ისეთები, რომლებიც მიიღება რაიმე რიცხვის 5-ზე გამრავლებით.

35	17	25	43	30	
45	14	23	50	18	46
12	10	27	15	36	40

დავალება: გადახაზეთ იმ წრეში ჩაწერილი რიცხვები, რომლებიც მიღებული არიან რაიმე რიცხვის 5-ზე გამრავლებით. პასუხის შემდეგ შეიძლება შევადგინოთ ცხრილი გამოტოვებული ადგილებით და იგი შევავსებინოთ მოსწავლეებს.

3 · 5 = · 5 = 40
7 · 5 = · 5 = 50
9 · 5 = · 5 + = 46
5 · 5 = · 5 + = 27
 · 5 + = 12

ანალოგიურად შეიძლება მივცეთ ისეთი მაგალითები, სადაც გამოსახულებების გამოთვლის შემდეგ მოვახდენთ რიცხვების შედარებას. მაგალითად: გამოთვალე გამოსახულებების მნიშვნელობები და შეადარე პასუხები. რას ამჩნევ?

5 · 1 = 5	1 · 10 = 10
2 · 5 =	2 · 10 =
3 · 5 =	3 · 10 =
4 · 5 =	4 · 10 =
5 · 5 =	5 · 10 =

ასევე შეიძლება მოვიყვანოთ ისეთი მაგალითები, რომლებიც გამოსახულებებს დააკავშირებდა მართებულ შედეგებთან. ვთქვათ მოცემული გვაქვს რიცხვები:

18	8	16	2	12	14	4	20	10	6
----	---	----	---	----	----	---	----	----	---

და გამოსახულებები:

3 · 2, 2 · 2, 5 · 2, 8 · 2, 10 · 2, 1 · 2, 4 · 2, 7 · 2, 9 · 2, 6 · 2,

მოსწავლეებს მივცემთ დავალებას. დააკავშირონ ისინი ერთმანეთთან და შემდეგ დავაწერინებ ისეთ რიცხვებს, რომლებიც მიიღება რაიმე რიცხვის 2-ზე გამრავლებით, იმ პირობით რომ დაიწყე ყველაზე დიდით ან ყველაზე პატარათი და ა.შ.

20	18	16	14	12	10	8	6	4	2
----	----	----	----	----	----	---	---	---	---

აღნიშნული მაგალითის გამოთვლის შემდეგ შეიძლება მივცეთ გამოსათვლელად

$$18 = \dots \cdot 2$$

$$17 = \dots \cdot 2 + \dots$$

$$15 = \dots \cdot 2 + \dots \quad \text{და} \quad \text{ა.შ.}$$

მოცემული საკითხის გაგების შემდეგ შეიძლება მოსწავლეებს შევადგინოთ ასეთი სახის ამოცანა.

დათომ შეიძინა 5 ლიმონი, 7 კვერცხი, 9 ატამი და 4 პური. დაეხმარე გიორგის გაიგოთ რამდენი უნდა შეიძინოს თითოეული სახეობა, რომ გამოგივიდეთ დათოზე 2-ჯერ მეტი.

მოსწავლეები ადვილად შეადგენენ ცხრილს, რომ საჭიროა

$$5 \cdot 2 = \dots \text{ლიმონი}$$

$$7 \cdot 2 = \dots \text{კვერცხი}$$

$$9 \cdot 2 = \dots \text{ატამი}$$

$$4 \cdot 2 = \dots \text{პური}$$

გაორმაგებული შენაძენი ასევე შეიძლება განიხილონ შემდეგნაირად:

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 5 \cdot 2 = \dots$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \dots \cdot 2 =$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = \dots \cdot 2 =$$

$$2 + 2 + 2 + 2 = \dots \cdot 2 = \dots$$

აღნიშნული მაგალითების განხილვისას მოსწავლეები ერთმანეთს შეუსაბამებენ რიცხვებს და რაოდენობებს. ასახელებენ მითითებული ელემენტის ადგილს და ნომერს. ფიგურების ან მოწესრიგებული ნახატების ერთობლიობაში. ახდენენ გაორმაგებებს, და ლუწი რიცხვების განახევრებას.

მარტივი ამოცანებისა და მაგალითების ამოხსნისას მოსწავლეებმა შეიძლება განსაზღვრონ თუ რა შეიძლება იყოს მოცემული და საძებნი ამათუიმ მაგალითში და ამოცანაში.

ამგვარი სავარჯიშოების გამოყენებისას მიიღწევა იმ უნარ-ჩვევების ფორმირება სწავლების პირველ საფეხურზე, რომელიც აუცილებელია შემდგომი საფეხურის მათემატიკის კურსის ასათვისებლად.

ლიტერატურა

1. www.mec.gov.ge
2. საგნობრივი პროგრამა მათემატიკაში. თბილისი 2011 წ.
3. დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის მეთოდური გზამკვლევი, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი, თბილისი 2010 წ.

რეზიუმე

სწავლების პირველ საფეხურზე დიდი როლი ენიჭება ცოდნის შეძენის უნარის ფორმირებას, ამიტომ აუცილებელია, წლების განმავლობაში შემუშავებული პრაქტიკისა და თანამედროვე მეთოდოლოგიის ტექნოლოგიების შერწყმით მიღწეული იქნას ცოდნის მაღალი დონე. აღნიშნულის გაკეთება შესაძლებელია, თუ მეცნიერებაზე საუბარს შევძლებთ გასაგები ენით, რისი საფუძველიც შეიძლება გახდეს მოსწავლის სწორად აზროვნება სწავლების პირველი საფეხურიდანვე.

დაწყებით კლასებში განსაზღვრული მათემატიკური სტანდარტის მოთხოვნათა შესაბამისად შევადგინეთ რამდენიმე კონკრეტული ამოცანა და მაგალითი რიცხვებისა და მოქმედებების სწავლებაზე II კლასის მოსწავლეებისათვის, სადაც ისინი ერთმანეთს შეუსაბამებენ: რიცხვებს, რაოდენობებსა და რიგებს. მოსწავლეები ასეთი მაგალითებით ახდენენ რიცხვების შედარებას და მათ სხვადასხვა სქემებითა და შესაბამისი დასურათებით აკავშირებენ მართებულ შედეგებთან. ახდენენ რიცხვების გაორმაგებას და საჭიროების შემთხვევაში ადვილდება მათი განახევრება.

ასეთი სახის სავარჯიშოების ამოხსნა დაწყებით კლასების მოსწავლეებს განუვითარებს იმ უნარ-ჩვევებს, რომელიც აუცილებელია მომდევნო საფეხურზე მათემატიკის უკეთ შეთვისებისათვის.

Mamuli Buchukhishvili – Associate Professor of the Department of Teaching Methods, Akaki Tsereteli Stare University

Irma Chkhikvadze - Assistant Professor of the Department of Teaching Methods, Akaki Tsereteli Stare University

Learning the Mathematical Skills in the Study of Numbers and Operations of Second Grade Pupils Summary

At first step in studies the great significance has the forming of skills for acquisition of knowledge. Therefore it is necessary to reach high standard of knowledge through the combination of worked out for many years practice with the contemporary methodological technologies. You will only achieve this if we can discuss about science in a plain language, the basis of what one may become a good judgement of pupil already from the first step of studies.

In compliance with requirements for the certain mathematical standard in the primary school, we composed several specific exercises and examples for the second-grade pupils on the study of numbers and operations, in which they must compare the numbers, quantities and orders with each other. Pupils with the aid of such examples compare the numbers with each other, and by means of different diagrams and related pictures they lead them to the correct solution, perform doubling of numbers and if necessary, their division into two is simplifying.

The solution of this type of exercises contributes to the development of those skills among the primary school pupils, which are necessary for the best mastery of mathematics at the following step of studies.

Мамули Бучухишвили – Ассоциированный профессор Департамента учебной методики, Госуниверситет им. А. Церетели

Ирма Чхиквадзе – Ассистент-профессор Департамента учебной методики, Госуниверситет им. А. Церетели

Формирование математических навыков при изучении чисел и действий во втором классе Резюме

На первой ступени обучения большое значение имеет формирование навыков по приобретению знаний. Поэтому необходимо достичь высокого уровня знаний с помощью сочетания выработанной в течение многих лет практики с современными методологическими технологиями. Сделать вышеуказанное возможно в том случае, если мы сможем рассуждать о науке на понятном языке, основой чего может стать правильное мышление ученика уже с первой ступени обучения.

В соответствии с требованиями к определенному математическому стандарту в начальных классах, мы составили несколько конкретных задач и примеров для учеников второго класса по изучению чисел и действий, в которых они должны сопоставить друг с другом числа, количества и порядки. Ученики с помощью таких примеров сравнивают числа друг с другом, и посредством различных схем и соответствующих изображений доводят их до правильного решения, осуществляют удваивание чисел и в случае необходимости упрощается их деление на два.

Решение такого рода упражнений способствует развитию среди учеников начальных классов тех навыков, которые необходимы для лучшего овладения математикой на следующей ступени обучения.

ია მებონია - ევროპული სკოლა

სწავლების ხარისხის მონიტორინგის შესახებ

ხარისხიანი სწავლების უდიდესი მნიშვნელობისა და სასწავლო პროცესის სხვადასხვა ნოვაციური მეთოდების შესახებ ბოლო პერიოდში ბევრი იწერება. ყურადღების ცენტრშია აგრეთვე სასწავლო პროცესის ხარისხის კონტროლისა და მართვის მიმართულებაც.

სასწავლო პროცესი შეიძლება დაიყოს სამ ეტაპად: პირველი ეტაპი მოსამზადებელია, მეორე — უშუალოდ საგაკვეთილო პროცესი, მესამე — შედეგების შეჯამებისა და ანალიზის, ანუ მონიტორინგის ეტაპია. ცხადია, ეს დაყოფა პირობითია, ამ ეტაპებს შორის მჭიდრო კავშირია, ისინი ურთიერთდამოკიდებულ და ურთიერთგანმსაზღვრელ პროცესებს წარმოადგენს. ჩვენი ყურადღების ცენტრში ამჯერად მესამე ეტაპს მოვაქცევთ.

თანამედროვე განათლების წინაშე დაყენებული ამოცანების გადაჭრისას პედაგოგიურ მონიტორინგს ენიჭება უდიდესი მნიშვნელობა; ცოდნის ხარისხის უწყვეტი შემოწმების შედეგების შესაბამისად კორექტირებული სასწავლო და აღმზრდელობითი პროცესის გარეშე სკოლის ეფექტური მუშაობა პრინციპულად შეუძლებელია.

როგორ მოვახდინოთ მონიტორინგი ისე, რომ მივიღოთ სრული და სანდო ინფორმაცია სასწავლო პროცესის მიმდინარეობის, ან დასრულების შესახებ და ამით ვაქციოთ მონიტორინგი სასწავლო პროცესის ხარისხის მართვის ეფექტურ მექანიზმად? ამისთვის, სულ მცირე, აუცილებელია მონიტორინგის მიზნისა და ამოცანის ჩამოყალიბება, შესასწავლი ობიექტის განსაზღვრა, ინფორმაციის მოძიების ოპტიმალური საშუალებების, ინფორმაციის რაოდენობრივი ინტერპრეტაციის, შეფასების კრიტერიუმებისა და რეფლექსიის საშუალებების შერჩევა/შემუშავება.

სკოლაში სასწავლო-აღმზრდელობითი პროცესის მონიტორინგის მიზნების, ამოცანების, ობიექტებისა და ეტაპების ანალიზი ცხადყოფს, რომ აუცილებელია მონიტორინგის ორი დონის არსებობა.

პირველი დონე (ინდივიდუალური, პერსონალური) — ხორციელდება უშუალოდ მასწავლებლის მიერ; ეს პროცესი მოიცავს ყოველდღიურ დაკვირვებას, დროის მოკლევადიან პერიოდებში მოსწავლის და/ან მთელი კლასის განვითარების დინამიკის დადგენას და კორექციული ღონისძიებების განსაზღვრას.

მეორე დონე (შიდასასკოლო) — ხორციელდება სკოლის ადმინისტრაციის მიერ; ძირითადად, ეს პროცესი მოიცავს დროის გრძელვადიანი პერიოდების განმავლობაში კლასის განვითარების ტენდენციებზე დაკვირვებას, პარალელური კლასების აკადემიური დონეების შედარებას, პედაგოგების მიერ სასწავლო გეგმის შესრულებისა და მიღებული შედეგების ხარისხის კონტროლს, პედაგოგების რეალური კვალიფიკაციის დონისა და პროფესიული შესაბამისობის დადგენას.

პირველი დონის მონიტორინგს განსაკუთრებული მნიშვნელობა დაწყებით სკოლაში ენიჭება; უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ასაკობრივი თავისებურებებიდან გამომდინარე, დაწყებით სკოლაში მასწავლებელი მოსწავლესთან გაცილებით მეტ დროს ატარებს; მათი ურთიერთობა უფრო მჭიდროა; მასწავლებელი მოსწავლეზე დაკვირვების მეტ საშუალებას ფლობს და, შესაბამისად, მისი მხრიდან მოსწავლის შესაძლებლობების, ინდივიდუალური თავისებურებების ობიექტურად განსაზღვრა და დაკვირვების შედეგების სასწავლო პროცესში ეფექტურად გამოყენება უფრო ხელმისაწვდომია; ამასთანავე, დაწყებით სკოლაში მაღალია მასწავლებლის ავტორიტეტი; ეს მოსწავლეზე ზემოქმედების კიდევ ერთი ძლიერი საშუალებაა.

დაწყებითი კლასების პედაგოგები, რომელთა შორის უმრავლესობა კლასის დამრიგებლის ფუნქციასაც ასრულებს, აწარმოებენ მოსწავლეთა დიდაქტიკურ, აღმზრდელობით და ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიურ მონიტორინგს:

დიდაქტიკური მონიტორინგი — მოსწავლეთა ზოგად განვითარებაზე, მოსწრების საერთო დონეზე (რეიტინგზე), ცოდნის ხარისხზე, სასწავლო და ცხოვრებისეული უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებისა და განმტკიცების პროცესებზე დაკვირვება და კონტროლი;

აღმზრდელობითი მონიტორინგი — როგორც მთლიანი კლასის, ასევე კონკრეტული მოსწავლის აღზრდის პროცესის სხვადასხვა ასპექტის (ზრდილობის დონის, თავაზიანობის, სოციალური ადაპტაციის უნარების, კლასის სოციალური განვითარების ტენდენციები) მეთვალყურეობა/მართვა;

ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიური მონიტორინგი — მოსწავლეთა ფსიქოლოგიურ ჯანმრთელობაზე ზედამხედველობა, მოსწავლის პერსონალური ფსიქოლოგიური თავისებურებების დადგენა, ამასთანავე, მიღებული შედეგების გათვალისწინებით მშვიდი და დაცული გარემოს უზრუნველყოფა.

უნდა ითქვას, რომ საქართველოს სკოლებში ვითარდება სკოლის ფსიქოლოგის ინსტიტუტი, რაც პედაგოგებს დიდ დახმარებას უწევს, ხოლო ფსიქოლოგიურ მონიტორინგს მეტ სანდოობასა და პროფესიონალიზმს ანიჭებს.

ნებისმიერი მონიტორინგის პროცედურა სამ ბიჯად წარმოიდგინება:

პირველი ბიჯი — **მოსამზადებელი** — დგინდება მიზანი (უმეტეს შემთხვევაში, რაიმე საკითხზე ოპერატიული, ობიექტური და ზუსტი ინფორმაციის მიღება); ობიექტი (როგორც წესი, ობიექტს წარმოადგენს ცალკეული მოსწავლე, მთლიანად კლასი, ან/და კონკრეტული საგანი; თუმცა, რიგ შემთხვევებში, ობიექტად, შესაძლებელია, მოგვევლინონ მშობლები ან/და პედაგოგები); კვლევის საშუალებები; გამოსაკვლევი პარამეტრების ნორმები და გადახრათა კლასიფიკაციის კრიტერიუმები; ვადები;

მეორე ბიჯი — **პრაქტიკული** — მონიტორინგის მონაწილე სუბიექტთა კოორდინაცია და მიზნების შესაბამისი ინფორმაციის მოპოვება; შესაძლებელი მეთოდები, როგორც წესი მრავალფეროვანია: გამოკითხვა, გაკვეთილებზე დასწრება, ინდივიდუალური დავალებების მიცემა (როგორც შერჩეული ჯგუფისთვის, ასევე მთელი კლასისთვის), ანკეტირება, ტესტირება და ა. შ. მეთოდის შერჩევას განაპირობებს, როგორც კვლევის მიზანი, ისევე ხელთ არსებული საშუალებები;

მესამე ბიჯი — **ანალიტიკური** — მოპოვებული ინფორმაციის დამუშავება/დახარისხება, შეჯამება, პროცესების დინამიკის დადგენა, არასასურველ გადახრათა შესაძლო მიზეზების გამოკვეთა, რეკომენდაციების შემუშავება, კორექციის გზების განსაზღვრა.

განვიხილოთ დიდაქტიკური მონიტორინგის ჩატარების ერთ-ერთი შესაძლებელი ვარიანტი. გთავაზობთ მეექვსე კლასზე გათვლილ ნიმუშს. ვთქვათ, ორ პარალელურ მეექვსე კლასში დავამთავრეთ წილადებისა და ათწილადების თემის შესწავლა; გვსურს მოსწავლეთა ცოდნის ხარისხის შემოწმება, რის მერეც მივიღებთ გადაწყვეტილებას ახალ თემაზე გადასვლასთან დაკავშირებით.

მოსამზადებელი ბიჯი: მაშასადამე, მონიტორინგის მიზანია დავადგინოთ რამდენად კარგად აითვისეს მოსწავლეებმა აღნიშნული თემა; ობიექტად მეექვსე კლასის მოსწავლეები; კვლევის საშუალებად შევარჩიოთ თემატური შემაჯამებელი წერა; შევთანხმდეთ, რომ ტესტი უნდა ფარავდეს შესწავლილი თემის ყველა საკვანძო საკითხს, შედგებოდეს სირთულის ოთხი დონის ამოცანებისგან (დაბალი სირთულისა იყოს საერთო ოდენობის 20%, საშუალო — 30%, საშუალოზე მაღალი — 30%, მაღალი — 20%), ტესტის მაქსიმალური შეფასება იყოს 10 ქულა, კლასის მოსწავლეთა შედეგების არითმეტიკული საშუალოს მიხედვით შევაფასოთ კლასის ცოდნის დონე შემდეგი წესით: 0 ქულიდან 5 ქულამდე — არადამაკმაყოფილებელი, 5 ქულიდან 7 ქულამდე — დამაკმაყოფილებელი, 7 ქულიდან 8,5 ქულამდე — კარგი, 8,5 ქულიდან 10 ქულის ჩათვლით — მაღალიან კარგი.

პრაქტიკული ბიჯი: შევადგინოთ ტესტი შემუშავებული კრიტერიუმების მიხედვით (ამოცანები №1, №2 დაბალი სირთულის დონეს შეესაბამება, ამოცანები №3, №4 — საშუალოს, ამოცანები №5, №6 — საშუალოზე მაღალს, ამოცანა №7 — მაღალს):

შემაჯამებელი წერა N7 (მათემატიკა VI, 07.02.2012)

(1 ქ.) ჩაწერეთ წილადები ათწილადების სახით: ა) $\frac{4}{5}$; ბ) $\frac{14}{25}$;

(1 ქ.) ჩაწერეთ ათწილადები შერეული რიცხვების სახით: ა) 41,03; ბ) 5,207.

(1 ქ.) გააერთმნიშვნელიანეთ წილადები: ა) $\frac{2}{12}$ და $\frac{1}{6}$; ბ) $\frac{4}{21}$ და $\frac{3}{28}$.

(2 ქ.) ნათიამ იყიდა 6,5 კგ კარტოფილი, კილოგრამი 0,8 ლარად, და 3,2 კგ ლობიო, კილოგრამი 3,8 ლარად. რა თანხა ერგება ნათიას ხურდად, თუ იგი ნავაჭრის საფასურს 50-ლარიანით იხდის?

(1 ქ.) შეადარეთ: ა) $\frac{4}{11}$ და 0,3626; ბ) $\frac{5}{7}$ და $\frac{7}{8}$.

(2 ქ.) იპოვეთ განაყოფი მესხედებამდე სიზუსტით: ა) 5,12:0,3 ; ბ) 1,95:2,1.

(2 ქ.) გაამარტივეთ $4,1 \cdot (4x + 5,2y) + 2 \cdot (5x - 10,4y)$ გამოსახულება და იპოვეთ მისი მნიშვნელობა, თუ $x = 3,1$; $y = 11,05$.

შემდეგ ჩავატაროთ ტესტირება და შევასწოროთ ნამუშევრები.

ანალიტიკური ბიჯი: მოვაწესრიგოთ მიღებული შედეგები. ვთქვათ, ორივე კლასში თოთხმეტ-თოთხმეტი მოსწავლეა. შევადგინოთ შედეგების ცხრილი და შევაფასოთ შედეგები მიღებული კრიტერიუმების მიხედვით:

მოსწ. №	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	საშუალო ქულა (შედეგი)
VI ^ა კლასი	10	6,5	3	8	7,5	1,5	8	9	5	6,5	7	9,5	8	6	6,8 (დამაკმ.)
VI ^ბ კლასი	8,5	10	10	9	9	9	5,5	9,5	7,5	8	5,5	8,5	7	5,5	8 (კარგი)

განვიხილოთ მიღებული მონაცემები. VI^ა კლასის საშუალო ქულაა 6,8 და შეფასების კრიტერიუმების მიხედვით ეს შედეგი დამაკმაყოფილებელია; თუმცა, VI^ბ კლასის საშუალო ქულა 1,2-ით მეტია, რაც საგრძნობი განსხვავებაა. საჭიროა VI^ა კლასის მოსწავლეთა შედეგების უფრო დეტალური ანალიზი.

შევადგინოთ ახალი ცხრილი, რომლის მიხედვით დავადგენთ, თუ, სახელდობრ, რომელი საკითხი გახდა VI^ა კლასის წარუმატებლობის მიზეზი:

მოსწავლის №	წილადების ათწილადებად ჩაწერა	ათწილადების შერეულ რიცხვებად ჩაწერა	გაერთმნიშვნე-ლიანება	მოქმედებები ათწილადებზე	შედარება	გაყოფა მითითებული სიზუსტით	ცვლადიანი გამოსახულების მნიშვნელობა	გადახრა კლასის საშუალო ქულიდან
	MAX 1 ქ.	MAX 1 ქ.	MAX 1 ქ.	MAX 2 ქ.	MAX 1 ქ.	MAX 2 ქ.	MAX 2 ქ.	
1	1	1	1	2	1	2	2	+3,2
2	1	1	0,5	2	1	1	0	-0,3
3	1	0,5	0,5	1	0	0	0	-3,8
4	1	1	1	2	1	1	1	+1,2
5	1	1	1	2	1	1	0,5	+0,7
6	0,5	1	0	0	0	0	0	-5,3
7	1	1	1	2	1	2	0	+1,2
8	1	1	1	1	1	2	2	+2,2
9	0	1	1	2	1	0	0	-1,8
10	1	1	1	2	1	0,5	0	-0,3

11	1	1	1	2	1	0	1	+0,2
12	1	1	1	2	1	1,5	2	+2,7
13	1	1	0	2	0	2	2	+1,2
14	0,5	1	1	1,5	1	0,5	0,5	-0,8
%	86%	96%	77%	84%	76%	48%	39%	

ამრიგად, ცხრილიდან ნათლად ჩანს, რომ VI^ა კლასის ცოდნის საერთო დონე საკმაოდ მაღალია (იხილეთ უკანასკნელი სტრიქონის მაჩვენებლები) და მოსწავლეებმა დაბალი შედეგი მხოლოდ ორ თემში აჩვენეს: „გაყოფა მითითებული სიზუსტით“ და „ცვლადიანი გამოსახულების მნიშვნელობა“; ამასთანავე, მე-6, მე-3 და მე-9 მოსწავლეების შედეგები ძლიერ ჩამორჩება კლასის დანარჩენი მოსწავლეების მაჩვენებლებს.

წარმოდგენილი შედეგების ანალიზის შესაბამისად, შეიძლება, მაგალითად, ასეთი რეკომენდაციების შემუშავება: **1.** ორივე კლასმა დაძლია წილადებისა და ათწილადების თემა; მიზანშეწონილია ახალ თემატიკაზე გადასვლა; **2.** ახალი საკითხების პარალელურად, VI^ა კლასში უნდა გაგრძელდეს მუშაობა თემებზე „გაყოფა მითითებული სიზუსტით“ და „ცვლადიანი გამოსახულების მნიშვნელობა“; ორკვირიანი ვადის შემდეგ მოხდეს შედეგების შემოწმება თემატური დამოუკიდებელი წერის საშუალებით; **3.** VI^ა კლასის მე-6, მე-3 და მე-9 მოსწავლეები საჭიროებენ დამატებით მეცადინეობებს, რის გამოც მათემატიკის კათედრის წინაშე აღიძრას შუამდგომლობა კვირაში არანაკლებ ორჯერ მონაწილეობის გამოყოფის თაობაზე.

ეს კონკრეტული ნიმუში, თუმცა გვიქმნის გარკვეულ წარმოდგენას მონიტორინგის გამოყენების შესახებ, ცხადია, ყოველმხრივ ვერ წარმოგვიდგენს მის შესაძლებლობებსა და მრავალფეროვნებას; ბუნებრივია, არც ამ სტატიით ჩატარებულ მცირე მიმოხილვას აქვს ყოვლისმომცველობის პრეტენზია.

ლიტერატურა:

1. Солянкина Н.Л. Система профессиональной подготовки учителей начальной школы к реализации мониторинга качества обучения школьников; Красноярский институт повышения квалификации работников образования, 2006.
2. Сабурова Н.Л. Мониторинг учебных достижений младших школьников, как средство повышения качества начального образования; Новокузнецк, 2009
3. Он-лайн конференция «Технологии мониторинга и экспертно-методологическое сопровождение». 08.11.2011. www.edu.ru

რეზიუმე:

სტატია ეძღვნება სასწავლო პროცესის ხარისხის კონტროლისა და მართვის ერთ-ერთ საშუალებას — მონიტორინგს; აღწერილია მონიტორინგის სტრუქტურა და ტიპები, ორგანიზებისა და ჩატარების თავისებურებები; განხილულია დაწყებით სკოლაში მათემატიკის სწავლების აკადემიური მონიტორინგის პრაქტიკული ნიმუში.

Résumé:

The article is about a certain mean of quality control and management of study process — monitoring. Structure and types, peculiarities of organizing and executing are described. A practical example of academic monitoring of learning mathematics in elementary school is discussed.

Резюме:

Статья посвящена одному из методов контроля качества и управления учебным процессом — мониторингу. Описаны типы и структура мониторинга, особенности его организации и проведения. Рассмотрен практический пример проведения академического мониторинга обучения математике в начальной школе.

მანანა დეისაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ამოცანების ამოხსნა „უკუსვლის“ მეთოდით

დაწყებითი განათლების საფეხურზე მათემატიკის სწავლების უმთავრესი მიზანია არა მარტო დაეუფლოს მოსწავლე ამა თუ იმ მათემატიკურ ცნებებს და დებულებებს, არამედ მთავარია განუვითარდეს კრიტიკული, შემოქმედებითი, ლოგიკური აზროვნების უნარი. მასწავლებელს განსაკუთრებული, მნიშვნელოვანი როლი აკისრია დაწყებითი კლასების მოსწავლეებში კრიტიკული აზროვნებისა და ამოცანების გადაჭრისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბების საქმეში. სწორედ მასწავლებელი უნდა დაეხმაროს მოსწავლეებს, იმუშაონ ამოცანებზე და ისწავლონ საკუთარ აღმოჩენებზე დაყრდნობით, მოსწავლეებს ვუზიძგებთ საკითხის გაანალიზებისკენ, აზრების შეჯერებისა და შეფასებისკენ. უნდა ვასწავლოთ რთული საკითხის გადაჭრისათვის ეფექტური გზების მოძებნა. მათემატიკის შესწავლა თავის სპეციფიკით საკმაოდ ძლიერ გავლენას ახდენს მოსწავლეთა კრიტიკული აზროვნების განვითარებაზე. კარგად წარმართული გონებრივი ენერჯია მათ სიამოვნებას ანიჭებს და საგანი მისთვის მოსაზებურებელი არ არის. ამ მხრივ უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამოცანების ამოხსნის სწავლებას.

ამოცანების ამოხსნა ძირითადად განტოლების შედგენით მარტივად ამოიხსნება. ამ მეთოდის სარგებლობისას კარგად უნდა გავიაზროთ ამოცანის შინაარსი, მასში შემავალი პირობა, ამოცანის სტრუქტურა. ქართულ სამეტყველო ენაზე დაწერილი ამოცანის პირობა დაწეროთ მათემატიკურ ენაზე. მოსწავლემ უნდა შეძლოს ერთი და იმავე ამოცანის სხვადასხვა ხერხით ინტერპრეტაცია.

განვიხილოთ ისეთი ამოცანების ამოხსნა, რომლებიც განტოლებათა შედგენით ძნელად ამოიხსნება, ხოლო ე.წ. «უკუსვლის მეთოდით» მათი ამოხსნა გაცილებით ადვილია.

განვიხილოთ რამდენიმე ამოცანის ამოხსნა «უკუსვლის მეთოდით».

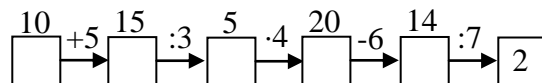
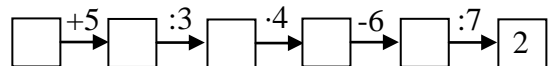
ამოცანა 1. ანამ ჩაიფიქრა რიცხვი. მიუმატა მას 5, შემდეგ გაყო ჯამი 3-ზე, გაამრავლა 4-ზე, გამოაკლო 6, გაყო 7-ზე და მიიღო 2. რა რიცხვი ჩაიფიქრა ანამ?

ცხადია, ამ ამოცანის ამოხსნა არც განტოლების შედგენით არ წარმოადგენს დიდ სირთულეს. ვთქვათ ანამ ჩაიფიქრა x , მაშინ ამოცანის პირობის თანახმად მივიღებთ განტოლებას:

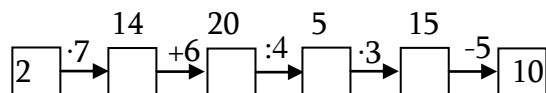
$$((x+5):3-4-6):7=2$$

გაცილებით მარტივია ამოიხსნას ეს ამოცანა უკუსვლით, რაც უფრო მისაწვდომია მოსწავლისთვის. მოვახდინოთ ამ ამოცანის მათემატიკური ინტერპრეტაცია სქემის სახით.

დავიწყოთ ბოლოდან:

ე. ი.

რომელი რიცხვი უნდა გავყოთ 7-ზე, რომ მივიღოთ 2? – 14.

რომელ რიცხვს უნდა გამოვაკლოთ 6, რომ მივიღოთ 14? – 20.

რომელი რიცხვი უნდა გავამრავლოთ 4-ზე, რომ მივიღოთ 20? – 5.

რომელი რიცხვი უნდა გავყოთ 3-ზე, რომ მივიღოთ 5? – 15.

რომელ რიცხვს უნდა მივუმატოთ 5, რომ მივიღოთ 15? – 10.

ე.ი. ანამ ჩაიფიქრა – 10.

ეს ხერხი გაცილებით უფრო მისაწვდომია და გასაგებია დაწყებითი კლასების მოსწავლეთათვის, ვიდრე ზემოთ შედგენილი განტოლების ამოხსნა.

განვიხილოთ შედარებით რთული ამოცანა.

ამოცანა 2. ზურამ პირველ დღეს შეჭამა თავისი კანფეტების ნახევარი, მეორე დღეს დარჩენილის ნახევარი, მესამე დღეს კი დარჩენილის ნახევარი და ბოლო 5 კანფეტი. რამდენი კანფეტი ჰქონია ზურამს?

შევვცადოთ ამოვხსნათ ეს ამოცანა განტოლების შედგენით. ვთქვათ, ზურამს ჰქონდა x კანფეტი. ამოცანის პირობის თანახმად

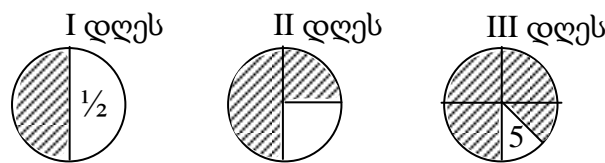
$$\text{I დღეს} - \frac{x}{2}$$

$$\text{II დღეს} - \left(x - \frac{x}{2}\right) : 2 = \frac{x}{4}$$

$$\text{III დღეს} - \left(x - \frac{x}{2} - \frac{x}{4}\right) : 2 + 5 = \frac{x}{8} + 5$$

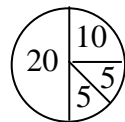
$$\text{და ბოლოს შევადგენთ განტოლებას, } \frac{x}{2} + \frac{x}{4} + \frac{x}{8} + 5 = x$$

ცხადია, არც თუ ისე ხელსაყრელი გზა ჩანს. მარტივად ამოიხსნება ეს ამოცანა უკუსვლის მეთოდით, მოცემული ამოცანის პირობა გამოვსახოთ დიაგრამების საშუალებით.

მსჯელობაც დავიწყოთ ბოლოდან. მესამე დღეს თუ შეჭამა დარჩენილის ნახევარი და ბოლო 5 კანფეტი, ე.ი. დარჩენილის ნახევარიც 5-ია. და ე.ი. მესამე დღისთვის დარჩენილი იქნება – 10.

მეორე დღეს დარჩენილის ნახევარი თუ 10-ია, II დღისთვის დარჩენილი იქნება - 20. ე.ი. ეს 20 კანფეტი მთელი კანფეტების ნახევარია. ე.ი. სულ - 40.

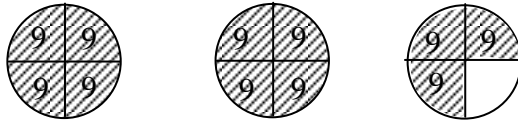
მეტად საინტერესოა განვიხილოთ ძველებური ამოცანები, რომლებიც ადრე საოლიმპიადოდ ეძლეოდათ ბავშვებს, თუმცა მათი განტოლებით ამოხსნაც საკმარისი სირთულეს წარმოადგენდა.

ამოცანა 3. ცაზე მოფრინავდა გედი. მას შეხვდა წინ ბატების გუნდი: «გამარჯობა, 100 ბატო» უთხრა გედმა ბატებს. ბატებმა უპასუხეს: ჩვენ 100 არა ვართ. ჩვენთან თუ იფრენს კიდევ ერთი იმდენი, რამდენიც ჩვენ ვართ და კიდევ ნახევარი, და კიდევ მეოთხედი, და შენც ჩვენთან ერთად იქნებით, მაშინ ვიქნებით 100. რამდენი ბატი მოფრინავდა ცაზე?

შევვცადოთ განტოლებით ამოვხსნათ. ვთქვათ მოფრინავდა x ბატი, მაშინ შევადგინოთ განტოლება.

$$x + x + \frac{x}{2} + \frac{x}{4} + 1 = 100$$

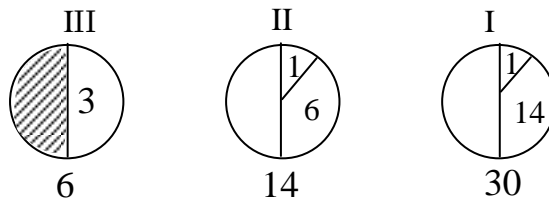
ცხადია, არც ეს ამოხსნა არის ხელსაყრელი. გამოვსახოთ ეს ამოცანა სქემით. ბატების რაოდენობა გამოვსახოთ 1 წრით, ერთი იმდენი კიდევ ისეთივე წრით, ნახევარი და მეოთხედი კი - მესამე წრის დაშტრიხული ნაწილით. ე.ი. სულ არის გედის გარდა 99 ბატი, მაგრამ 99 ბატი რამდენი მეოთხედითაა გამოსახული? – 11; 99:11=9.

ერთი წრე შეესაბამება 36 ბატს, ე.ი. მოფრინავდა 36 ბატი.

ამოცანა 4. ძველი ლეგენდა მოგვითხრობს, რომ ოდესღაც ერთი დედოფალი დაპირდა ცოლად გაჰყოლოდა ერთ რაინდს, რომელიც ამოხსნიდა ამ ამოცანას:

რამდენი ქლიავია კალათში, თუ ამ ქლიავების ნახევარს და კიდევ 1 ქლიავს მისცემს პირველ რაინდს, დარჩენილის ნახევარს და კიდევ 1 ქლიავს მისცემს მეორე რაინდს და ბოლოს მესამეს - დარჩენილის ნახევარს და 3 ქლიავს, ამის შემდეგ კალათში არ დარჩა არცერთი ქლიავი.

დავიწყოთ ბოლოდან – III რაინდს მისცეს დარჩენილის ნახევარი და 3 ქლიავი, ე.ი. III რაინდს აუღია 6 ქლიავი. ეს 6 ქლიავი დარჩა იმის შემდეგ, რაც II რაინდმა აიღო დარჩენილის ნახევარი და კიდევ 1 ქლიავი. დიაგრამაზე კარგად ჩანს, რომ $6+1=7$ არის ერთი ნახევარი და ე.ი. მეორე ნახევარიც 7 იქნება, სულ II რაინდი აიღებდა 14 ქლიავს. შემდეგ $1+14=15$ და თუ ეს ნახევარია, სულ იქნება 30.

ე.ი. I რაინდს აუღია $30:2=15$ და +1 ქლიავი, ანუ 16 ქლიავი.

II რაინდს – $30-16=14$ $14:2=7$ და +1=8 ქლიავი.

III რაინდს – $14-8=6$ $6:2=3$ და +3=6 ქლიავი.

ამ ტიპის ამოცანების «უკუსვლის მეთოდით» ამოხსნა მოსწავლეს უნვითარებს არგუმენტირებულ მსჯელობის, დასაბუთების, აზრთა თანმიმდევრულად გადმოცემის უნარ-ჩვევებს. მოსწავლისათვის რომელიმე საკითხზე მუშაობა უდიდეს მნიშვნელობას იძენს მაშინ, როცა ის ლოგიკური მიზნისკენ არის მიმართული, როცა მოსწავლეს შეუძლია განიხილოს მიზეზები და წარმოადგინოს ამოცანის ამოხსნის გზები, როცა იწყებს კრიტიკური აზროვნების საშუალებით ამოცანის გადაჭრის იდენტიფიცირებას, გაანალიზებას და გადაჭრას.

ლიტერატურა:

1. გურამ გოგიშვილი, თეიმურაზ ვეფხვაძე, ია მეზონია, ლამარა ქურჩიშვილი-გავიმეორეთ მათემატიკა, 2008წ.
3. Александров А.Д. Общий взгляд на математику, математика ее содержание, методы и значение, 1956г.
4. ე. იმერლიშვილი-მათემატიკის სწავლების ზოგადი მეთოდისა, 2001წ.
5. А.Я. Канель-Белов, А.К. Ковальджи. «Как решают нестандартные задачи». Под редакцией В.О. Бугаенко. М.: МЦНМО, 2001.
6. А.В. Спивак. «Тысяча и одна задача по математике». М.: Просвещение, 2002. 208 с.
7. Я.И. Перельман. «Живая математика», «Занимательная арифметика», 1958.

რეზიუმე

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში მათემატიკის სწავლების მიზანია, არამარტო შევასწავლოთ მოსწავლეს ესა თუ ის მათემატიკური ცნებები და დებულებები, არამედ განუვითაროთ მათ ინტელექტუალური, კრიტიკული, შემოქმედებითი, ლოგიკური, აზროვნების უნარი. მათ უნდა შეეძლოთ არგუმენტირებული, დასაბუთებული მსჯელობა. ამ მხრივ ძალზე მნიშვნელოვანია ამოცანების შესწავლა სხვადასხვა ინტერპრეტაციით. მოსწავლემ უნდა შეძლოს ერთი და იგივე ამოცანის სხვადასხვა ხერხით ამოხსნა და მათ შორის ამოარჩიოს ყველაზე ოპტიმალური, რაციონალური გზა.

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია ამოცანების ამოხსნა "უკუსვლის" მეთოდით და ნაჩვენებია ამ მეთოდის უპირატესობა ამოცანების ამოხსნის სხვა ალგებრულ ხერხებთან შედარებით. "უკუსვლის" მეთოდით სარგებლობისას პირველ რიგში მოსწავლემ უნდა შეძლოს ქართულ სამეტყველო ენაზე დაწერილი ამოცანის მათემატიკურ ენაზე ფორმულირება, სათანადო სქემის აგება და შემდეგ მსჯელობა დაიწყოს ბოლოდან. კარგად წარმართული გონებრივი ენერგია მათ ისეთ სიამოვნებას ანიჭებს, როგორც თამაში.

ნაშრომში განხილულია ამ მეთოდით რამდენიმე საინტერესო ამოცანის ამოხსნა, რომელიც უჩვენებს ამ მეთოდით სარგებლობის უპირატესობას

Manana deisadze - Akaki Tsereteli State University

BACKWARD METHOD' IN SOLVING MATHEMATICAL PROBLEMS

RESUME

The aim of teaching mathematics in most of the comprehensive schools is not only teaching students some of the mathematical aspects or operations, but also developing intellectual, critical, and creating thinking skills in them. Students should have skills for argumentative discussion. For this purpose it is very important to study mathematical problems in various interpretations. Students should be able to solve them in many different ways and choose the most optimal and rational one.

The work deals with the fact of solving the mathematical problems by means of so called 'backward' method. The work shows the advantages of the represented method in comparison to other ones. Speaking about the 'background' method, first of all, students should be able to formulate mathematically everything that is written in an ordinary Georgian language, to construct the appropriate scheme or diagram and begin the discourse from the end backward. The rightly-oriented mental energy delivers pleasure like an interesting game. The represented work covers all aspects of this method and proves its priority and advantage.

Манана Деисадзе - Государственный университет Акакия Церетели

РЕШЕНИЕ ЗАДАЧ ОБРАТНЫМ МЕТОДОМ

РЕЗЮМЕ

Целью изучения математики в общеобразовательных школах является не только изучение определенных математических правил и аспектов, но и развитие в учащихся интеллектуального, критического и творческого мышления. Учащиеся должны развить в себе навыки аргументированного суждения. С этой целью, очень важно научиться решать задачи, интерпретируя их по-разному. Учащиеся должны уметь решать такие задачи разными путями, а так же уметь выбрать из проверенных методов самый рациональный и продуктивный.

Данная работа описывает метод решения задач обратным способом, а так же показывает преимущество этого метода над другими алгебраическими методами. Применяя этот метод, учащиеся должны уметь переформулировать на математический язык задачи, написанные на простом грузинском языке, и, выстроив соответствующую схему, начать суждение с конца. Эффективное распределение ментальной энергии превратит процесс в увлекательную игру и доставит большое удовольствие.

მამული ბუჭუხიშვილი, მზია მამასახლისი - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

კომბინატორული ამოცანების სწავლება დაწყებით კლასებში

საგანმანათლებლო სისტემის რეფორმა და ეროვნული სასწავლო გეგმა სწავლების პირველი საფეხურიდანვე ითვალისწინებს მონაცემთა ანალიზს, ალბათობის თეორიისა და მათემატიკური სტატისტიკის ელემენტების სწავლებას. ამიტომ საჭიროდ მიგვაჩნია დაწყებითი კლასების მასწავლებლებმა კარგად გააცნობიერონ თუ რა არის კომბინატორული ამოცანა და როგორ შეიძლება მოვახდინოთ მისი სწავლება.

პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ხშირ შემთხვევაში გამოიყენება ისეთი ამოცანები, სადაც საჭიროა გამოითვალოს რიცხვები ყველა შესაძლო ხერხითა და მოქმედებებით. ეს მოქმედებები შეიძლება ჩავატაროთ როგორც სასრულ სიმრავლეებზე, ასევე მათ ქვესიმრავლეებზე.

კომბინატორული ამოცანები იმდენად პრაქტიკული და გამოყენებითია, რომ იგი გვხვდება ადამიანების საქმიანობის თითქმის ყველა სფეროში. მაგალითად: როგორ შეიძლება ინჟინერმა გაანაწილოს სამუშაო მუშებს შორის, როგორ შევადგინოთ გაკვეტილების ცხრილი, ან როგორ შეიძლება განაწილდეს საპრიზო ადგილები ამათუიმ სპორტულ შეჯიბრებაზე. ასეთი სახის ამოცანების გადაწყვეტისას არის აუცილებელი კომბინატორიკის ელემენტების ცოდნა.

რადგან დაწყებით კლასებში განიხილება სიმრავლეთა თეორიის ელემენტები, ამიტომ აუცილებელია, დაწყებითი კლასების მასწავლებლები ჯერ დავაუფლოთ კომბინატორული ამოცანების ამოხსნას და შემდეგ სწორი მეთოდური ხედვით დავიყვანოთ ისინი სწავლების პირველი საფეხურის მოსწავლეებამდე.

ჩვენ შევადგინეთ და განვიხილეთ რამდენიმე მარტივი კომბინატორული ხასიათის ამოცანა, რომელიც ადვილად გასაგები შეიძლება იყოს მოსწავლეებისათვის, იმ ცოდნის გამოყენებით რაც მათ აქვთ.

ამოცანა: სახილველ ძევს ვაშლი, მსხალი, ატამი და კომში. რამდენი ხერხით შეუძლია აიღოს თამუნამ ერთი სახის ხილი?

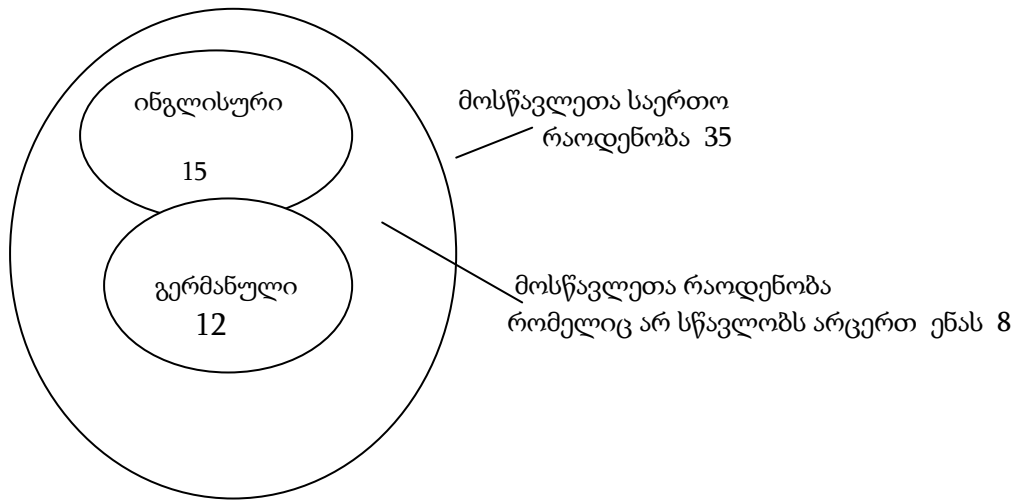
მოსწავლე დგას არჩევანის წინაშე, თუ რომელი სახის ხილის მიმართაც გააჩნია მას მეტი სიყვარული, პირველ რიგში აირჩევს მას. შეიძლება ავუხსნათ, რომ მას აქვს არჩევანის ოთხი შესაძლებლობა. ამის შემდეგ შეიძლება ვიფიქროთ ბავშვისათვის შედარებით რთული ამოცანის მიცემაზე.

ამოცანა: სახილველ ძევს 7 ვაშლი და 4 ატამი. რამდენი ხერხით შეიძლება ავირჩიოთ ესა თუ ის ხილი? მოსწავლეებს ავუხსნით, რომ ვაშლი შეიძლება ავირჩიოთ 7 ვარიანტით, ხოლო ატამი 4-ით. რომ ავირჩიოთ ან ვაშლი, ან ატამი რამდენი ვარიანტი შეიძლება გვექნეს? ავხსნით, რომ საჭიროა შევკრიბოთ თითოეული სახის ხილის არჩევანთა რაოდენობები $4+7=11$. ამის შემდეგ მოსწავლეებს შეიძლება გავაკეთებინოთ დასკვნა, რომ ერთი სახის ხილი მოცემულ შემთხვევაში შეიძლება ავირჩიოთ 11 ხერხით. ამ შემთხვევაში მოსწავლეებს გამოვაყენებინეთ ჯამის წესი კომბინატორიკიდან.

მოსწავლეებს შეიძლება დამოუკიდებლად შევადგენინოთ ანალოგიური ამოცანები, სხვადასხვა საგნებზე, რაც ხელს შეუწყობს დამოუკიდებელი და შემოქმედებითი აზროვნების ჩამოყალიბებას.

მატემატიკის მასწავლებელმა იცის, რომ კომბინატორული ამოცანების ამოხსნისას თვალსაჩინოდ შეიძლება გამოყენებული იქნას ეილერის წრეები. იგივე შეიძლება გავაკეთოთ მარტივი ამოცანების ამოხსნისას სწავლების პირველ საფეხურზე, რამაც შეიძლება მოგვცეს შესაძლებლობა, რომ ცნობილი კომბინატორული ტიპის ამოცანები, დავიყვანოთ მოსწავლეებამდე გამარტივებული სახით.

ამოცანა: 35 მოსწავლიდან 15 სწავლობს მხოლოდ ინგლისურ ენას, 12 მხოლოდ გერმანულ ენას. მოსწავლეთა რა რაოდენობამ არ შეიძლება იცოდეს არცერთი ენა? ამოცანა შეიძლება წარმოვადგინოთ სქემატურად ისე, რომ ნათლად გამოჩნდეს თუ რამდენმა მოსწავლემ შეიძლება არ იცოდეს არცერთი ენა. (ნახ. 1)

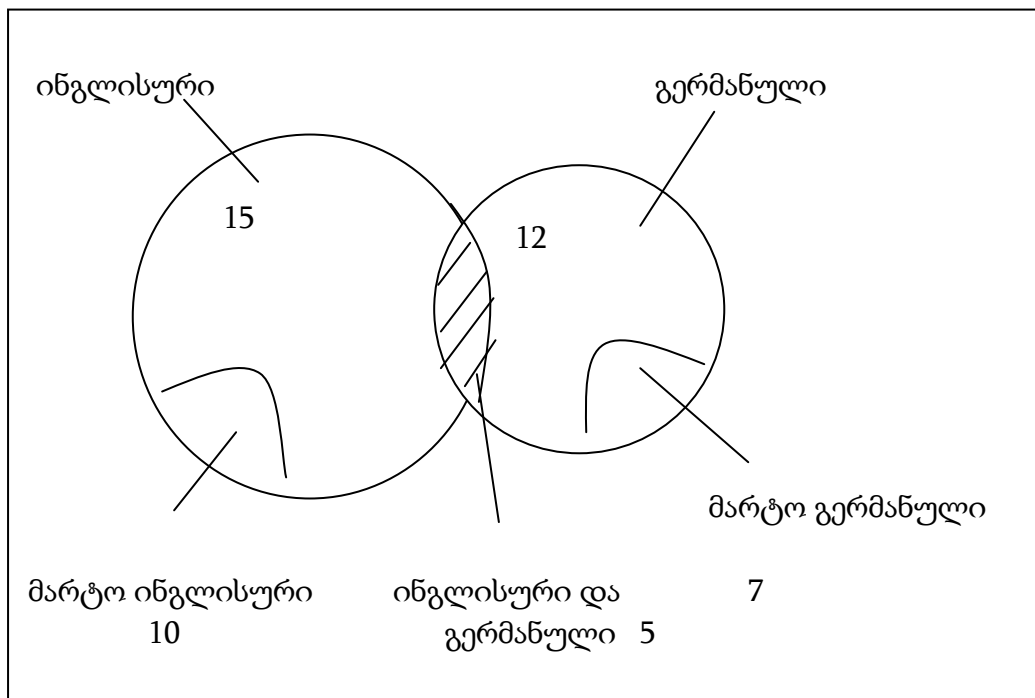

ნახ. 1

იმ შემთხვევაში თუ გვაქვს შემთხვევა, როდესაც ორივე ენა დამატებით ისწავლება ერთდროულად, ეილერის წრეებით შეიძლება ამოცანა წარმოვადგინოთ ისეთნაირად, სადაც გამოჩნდება ის საერთო, რომლითაც გამოითვლება ორივე ენის ერთდროულად სწავლის შემთხვევა.

მაგალითად: 35 მოსწავლიდან 15 სწავლობს ინგლისურ ენას, 12 გერმანულ ენას. ინგლისურსა და გერმანულს ერთდროულად სწავლობს 5. მოსწავლეთა რა რაოდენობა არ სწავლობს არცერთ ენას? (ნახ. 2)

პირველ რიგში მოვახდენთ ამოცანის წარმოდგენას სქემატურად და შემდეგ დავიწყებთ ლოგიკურ მსჯელობას.

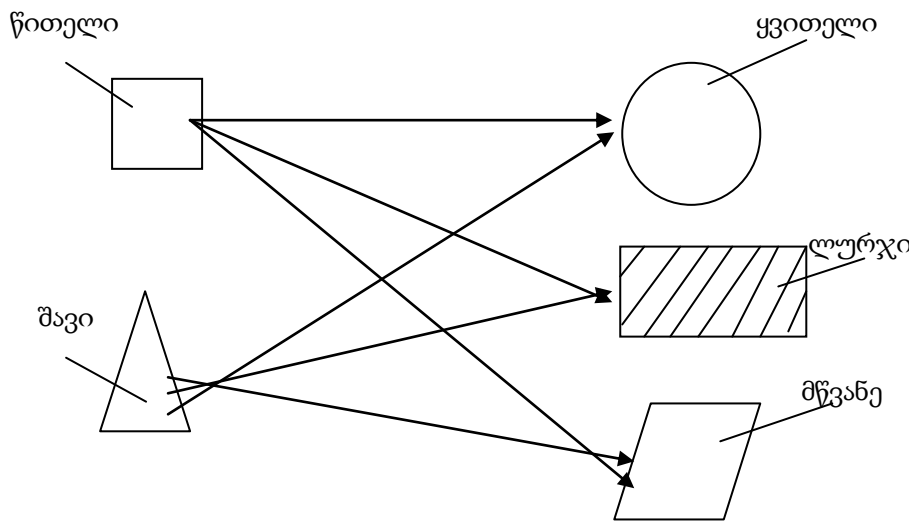

ნახ.2

მოსწავლეებს ავუხსნით, რომ მარტო ინგლისურს სწავლობს $15-5=10$, მარტო გერმანულს $12-5=7$. ორივე ენას 5. მაშინ არცერთ ენას არ სწავლობს $35-(10+7+5)=13$.

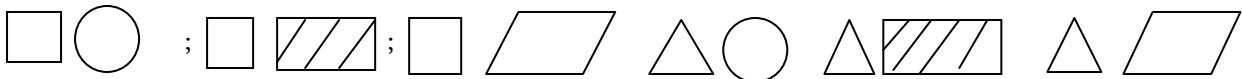
სწავლების პირველ საფეხურზე სასურველია მოსწავლეებისათვის შევადგინოთ ისეთი ამოცანა, რომელსაც ექნება გამოყენებითი ხასიათი. მათი გადაჭრა შედარებით ხალისიანად მიმდინარეობს მოსწავლეთათვის.

ამოცანა: თამუნას აქვს ერთი წყვილი შავი და ერთი წყვილი წითელი ჩექმა, ამასთანავე მწვანე, ლურჯი და ყვითელი ქვედა ბოლო. ჩაცმულობის რამდენი სხვადასხვა ვარიანტი შეიძლება შექმნას თამუნამ?

ნახ.3

შედგენილი სქემის მიხედვით (ნახ.3) მოსწავლეებს შეიძლება შევაქმნევინოთ შემდეგი სურათი:

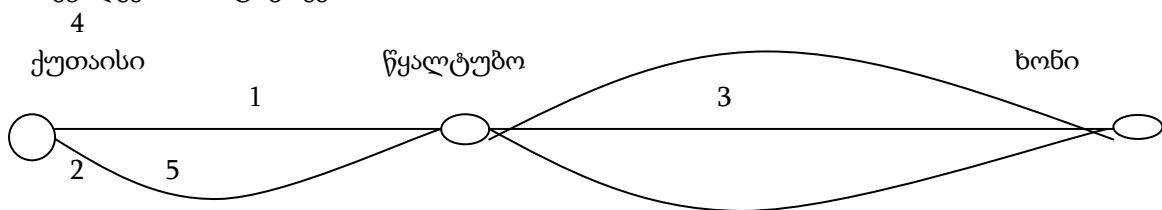
ამოცანის გაგება მოსწავლეებისათვის უკვე აღარ წარმოადგენს სირთულეს, რადგან თვალსაჩინოდ ჩანს ყველა შესაძლო ვარიანტი.

დაწყებითი კლასების მასწავლებლებისათვის ცნობილია, რომ კომბინატორული ამოცანების ამოხსნა ეყრდნობა ორ წესს. პირველ შემთხვევაში განვიხილეთ ამოცანების ამოხსნა ჯამის წესის გამოყენებით, იგივე სახის ამოცანები შეიძლება იქნას ამოხსნილი ნამრავლის წესის გამოყენებით.

მოსწავლეს შეიძლება დამოუკიდებლად შევადგინოთ მათთვის ნაცნობ დასახლებულ პუნქტებს შორის დამაკავსირებელი გზების გამოყენებით მარტივი ამოცანები და გავაკეთებინოთ დამოუკიდებელი დასკვნები.

ამოცანა: ქუთაისიდან წყალტუბოში შეიძლება ჩახვიდე ორი გზით, ხოლო წყალტუბოდან ხონში სამი გზით. რამდენი გზით შეიძლება მოხვდე ხონში წყალტუბოს გავლით ქუთაისიდან?

შევადგენთ მარტივ სქემას.

სქემიდან გამომდინარე მოსწავლეებს შეუძლიათ დამოუკიდებლად დაწერონ წყვილები: (1,3); (1,4); (1,5); (2,4); (2,3); (2,5). წყვილების დათვლის შემდეგ ის ადვილად ხვდება, რომ ასეთი ვარიანტი შეიძლება იყოს $2 \times 3 = 6$

ანალოგიურად შეიძლება განვიხილოთ წინა ამოცანები. ამის შემდეგ მოსწავლეებს მიეცემათ დავალება სხვადასხვა საგნებზე და დასახლებულ პუნქტებზე პუნქტებზე შეადგინონ ანალოგიური ამოცანები.

აღნიშნული საკითხის განხილვის შემდეგ დაწყებითი კლასების მოსწავლეები შეძლებენ თვისობრივი და რაოდენობრივი მონაცემების ინტერპრეტირებას, მოახდენენ სქემებისა და ცხრილების სახით წარმოდგენილი მონაცემების ანალიზს. მოსწავლეები შეძლებენ ამოკრიბონ საჭირო მონაცემები შესაბამისი პირობიდან.

მოცემული სახის ამოცანების ამოხსნისას მათ გაუჩნდებათ მრავალი კითხვა და შესაძლებელი გახდება მათზე პასუხებამდე ისინი მივიყვანოთ დამოუკიდებლად.

კომბინატორული ხასიათის ამოცანების ამოხსნა მოსწავლეებში, გამოიწვევს დამოუკიდებლად ამოცანების შედგენის, შემოქმედებითი აზროვნებისა და პრაქტიკული უნარ-ჩვევების ფორმირებას.

ლიტერატურა

1. www.mec.gov.ge
2. საგნობრივი პროგრამა მათემატიკაში 2011წელი.
3. Мерзон А. Е. Добромворский А.С. Чекин А. А. пособие по математике для студентов фак. Начального классов-М: изд-во «Институт практической психологии»

რეზიუმე

მატემატიკის სწავლებისას ხშირ შემთხვევაში გვხვდება ისეთი ამოცანები, სადაც საჭიროა გამოითვალოს რიცხვები, ყველა შესაძლო ხერხითა და მოქმედებებით. რადგან დაწყებით კლასებში განიხილება სიმრავლეთა თერის ელემენტები, ამიტომ ეს მოქმედებები შეიძლება ჩავატაროთ როგორც სასრულ სიმრავლეებზე, ასევე მათ ქვესიმრავლეებზე.

ჩვენ შევადგინეთ და განვიხილეთ რამოდენიმე მარტივი ამოცანა, რომელთაც ააქვთ გამოყენებითი ხასიათი, მათი ამოხსნა შეიძლება მოხდეს კომბინატორიკის, კერძოდ ჯამისა და ნამრავლის წესის გამოყენებით.

მოცემული ამოცანების ამოხსნის შემდეგ მოსწავლეებს შეუძლიათ გამოიტანონ შესაბამისი დასკვნები და შეადგინონ ანალოგიური ტიპის ამოცანები სხვადასხვა საგნებისა და რიცხვების გამოყენებით.

კომბინატორული ამოცანების ამოხსნისას მოსწავლეები შეძლებენ თვისობრივი და რაოდენობრივი მონაცემების ინტერპრეტირებას, მოახდენენ ცხრილებისა სქემების წარმოდგენას. ყველა ასეთი საკითხის გადაწყვეტა ელს შეუწყობს მოსწავლეებში შემოქმედებითი აზროვნებისა და პრაქტიკული უნარ-ჩვევების ფორმირებას.

Mamuli Buchukhishvili – Associate Professor of the Department of Teaching Methods, Akaki Tsereteli State University

Mzia Mamasakhlisi – Academic Doctor

Study of Combinatorial Problems in Primary School

Summary

Frequently, in the study of mathematics we face such kind of problems, which require calculations of numbers by using all possible computations and operations. Due to fact that in primary school they study the elements of the summation theory, we can apply these operations to finite aggregates as well as to their sub-aggregates.

We worked out and considered several simple problems having an applied nature. Solution of them is possible by using the elements of combinatorial analysis, in particular the summation convention and rule of product. After solution of the given problems, the pupils should be able to make appropriate conclusions and compose the similar problems by using the various subjects and numbers.

In the solution of combinatorial problems, the pupils will be able to interpret the qualitative and quantitative indicators and present the tables and diagrams. Solution of all these questions should contribute to the development of creative thinking and practical skills among pupils.

Мамули Бучухишвили – Ассоциированный профессор Департамента учебной методики, Госуниверситет им. А. Церетели

Мзия Мамасахлиси – Академический доктор

Изучение комбинаторных задач в начальных классах

Резюме

Зачастую при изучении математики мы сталкиваемся с такими задачами, которые требуют расчета чисел с помощью всех возможных способов и действий. В связи с тем, что в начальных классах изучают элементы теории множеств, мы можем провести эти действия как над конечными множествами, так и над их подмножествами.

Мы составили и рассмотрели несколько простых задач, имеющих прикладной характер. Их решение возможно с помощью использования комбинаторики, а именно используя правила суммирования и произведения. После решения данных задач ученики имеют возможность сделать соответствующие выводы и составить задачи аналогичного характера, используя различные предметы и числа.

При решении комбинаторных задач, ученики смогут интерпретировать качественные и количественные показатели, представить таблицы и схемы. Решение всех этих вопросов будет способствовать формированию среди учеников творческого мышления и практических навыков.

ქეთევან ზვიდაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ზოგიერთი ფუნქციის გრაფიკული გარდაქმნის ასპექტი, სტრატეგიები

მათემატიკის სწავლების თანამედროვე ეტაპზე პედაგოგიურ ფაკულტეტზე საკმარისი არ არის მხოლოდ ელემენტარულ ფუნქციათა გრაფიკების აგების ცოდნა, მასთან ერთად აუცილებელია შეთვისებული იქნეს გრაფიკული გარდაქმნებიც. განვიხილოთ შემდეგი გრაფიკული გარდაქმნები:

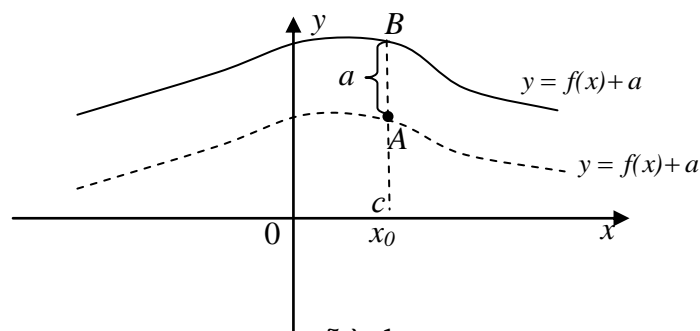
I. ფუნქციის გრაფიკის აგება მოძრაობის საშუალებით

1) $y = f(x) + a$ ფუნქციის გრაფიკის აგება.

$y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის საშუალებით, სადაც a ნებისმიერი ნამდვილი რიცხვია.

იმისათვის, რომ ავაგოთ $y = f(x) + a$ ფუნქციის გრაფიკი, საჭიროა $y = f(x)$ ფუნქციის შესაბამისი წირი გადავადგილოთ ორდინატთა ღერძის გასწვრივ a ერთეულით დეფორმაციის გარეშე, ზემოთ თუ $a > 0$, ხოლო ქვემოთ, თუ $a < 0$.

მართლაც ვთქვათ $a > 0$ და ჩვენთვის ცნობილია $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკი. (ნახ. 1.).¹

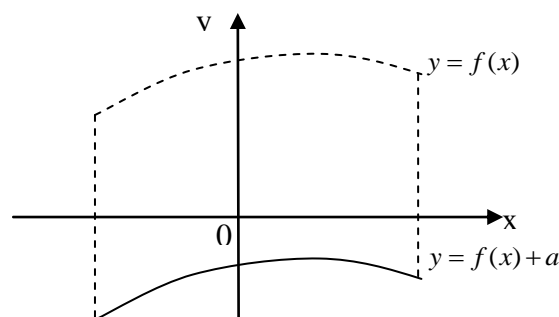

ნახ. 1.

ავილოთ ფუნქციის განსაზღვრის არეში ნებისმიერი x_0 წერტილი და მოვძებნოთ შესაბამისი $f(x_0)$; ნახაზიდან ჩანს, რომ მონაკვეთი $Ac = f(x_0)$, ხოლო მონაკვეთი $Bc = f(x_0) + a$. აქედან ცხადია, რომ ამ ორდინატების სხვაობა $Bc - Ac = a$, მაშასადამე, $y = f(x) + a$ ფუნქციის გრაფიკის წერტილის მისაღებად, როცა $x = x_0$, საჭიროა ამ წერტილში ფუნქციის ორდინატს $y = f(x_0)$ -ს მივუმატოთ a

ვინაიდან x_0 წერტილი ნებისმიერადაა აღებული, ამიტომ მსჯელობა სამართლიანია $f(x)$ ფუნქციის განსაზღვრის არის ყოველი წერტილისათვის.

როცა $a < 0$ $y = f(x) + a$ $y = f(x)$ წირის შესაბამის ორდინატებზე a ერთეულით ნაკლები იქნება, ე.ი. გრაფიკის გადაადგილება უნდა მოვახდინოთ ორდინატთა ღერძზე ქვემოთ, უარყოფითი მიმართულებით

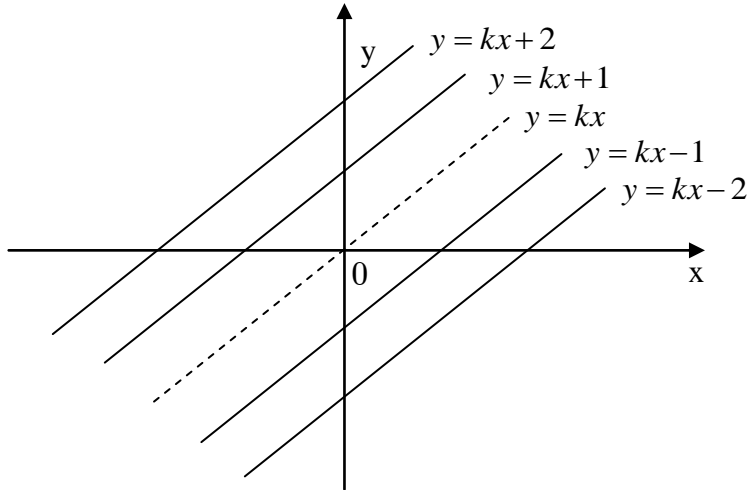

ნახ. 2.

¹ აქაც და შემდეგშიც წყვეტილი წირით აღვნიშნავთ მოცემულ გრაფიკს, ხოლო უწყვეტი წირით საძიებელ გრაფიკს.

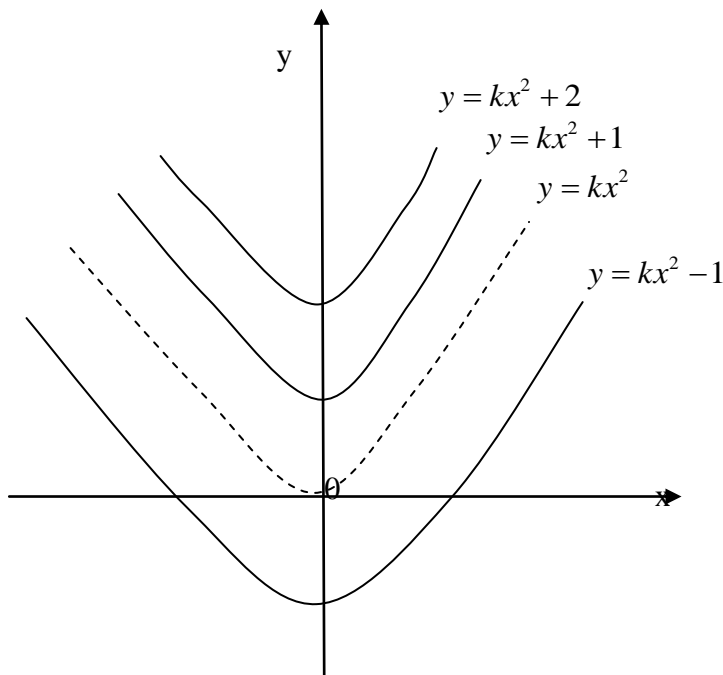
განვიხილოთ მაგალითები:

ა) $y = kx + b$ ფუნქციის გრაფიკები k -ს ერთდამივე და b -ს სხვადასხვა მნიშვნელობისათვის გვაძლევს პარალელურ წრფეთა „ოჯახს“, რომლებიც აბსცისათა ღერძისადმი დახრილი არიან ერთი და იგივე კუთხით და ორდინატთა ღერძიდან მოკვეთენ სხვადასხვა b სიგრძის მონაკვეთებს. (ნახ. 3.)

ნახ. 3.

ბ) $y = kx^2 + b$ ფუნქციის გრაფიკები k -ს ერთდამივე და b -ს სხვადასხვა მნიშვნელობისათვის გვაძლევს პარაბოლების „ოჯახს“ (ნახ. 4.), რომლებიც ორიენტირთა ღერძზე მოკვეთენ სხვადასხვა სიგრძის b მონაკვეთს.

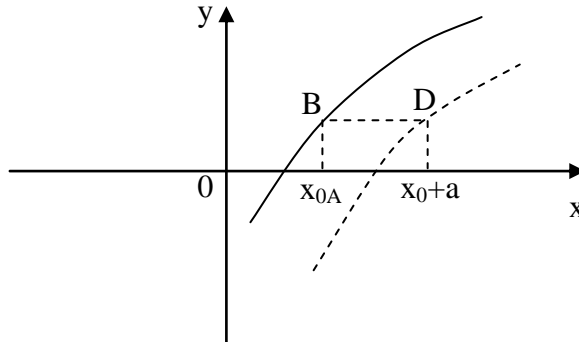
ნახ. 4.

მოცემულ მაგალითში b პარაბოლის წვეროს ორდინატს წარმოადგენს. გავამახვილებთ ყურადღებას იმ გარემოებაზე, რომ b არის ფუნქციის უმცირესი მნიშვნელობა, როცა $k > 0$ და პარაბოლას შტოები მიმართულია ზემოთ, ხოლო y -ის უდიდესი მნიშვნელობა, როცა $k < 0$ და შტოები მიმართულია ქვემოთ.

2) $y = f(x+a)$ ფუნქციის გრაფიკის აგება $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის საშუალებით (სადაც t ნებისმიერი ნამდვილი რიცხვია).

იმისათვის, რომ ავაგოთ $y = f(x+a)$ ფუნქციის გრაფიკი, საჭიროა $y = f(x)$ ფუნქციის შესაბამისი წირი გადავადგილოთ აბსცისათა ღერძის გასწვრივ თ ერთეულით დეფორმაციის გარეშე, მარცხნივ თუ $a > 0$ და მარჯვნივ თუ $a < 0$.

მართლაც ვთქვათ, $a > 0$ და ცნობილია $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკი (ნახ. 5.). განვიხილოთ $y = f(x+a)$ ფუნქციის მნიშვნელობა ნებისმიერ x_0 წერტილში.

ნახ. 5.

$$y = f(x_0 + a) = AB$$

ასეთივე ორდინატა ექნება $y = f(x)$ ფუნქციის შესაბამის წირს $x_0 + a$ წერტილში

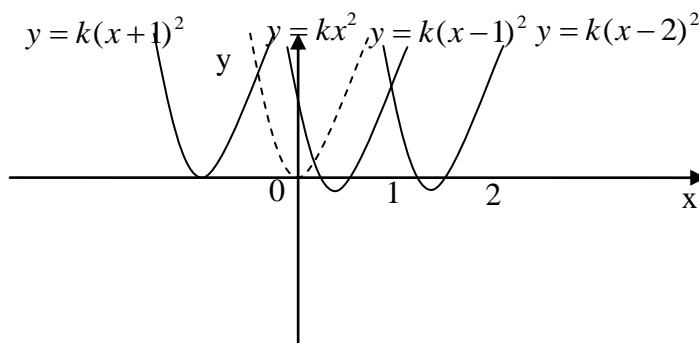
$$CD = f(x_0 + a) = AB$$

წირების შედარებიდან ვხედავთ, რომ ნებისმიერი x_0 წერტილისათვის $y = f(x+a)$ ფუნქცია იმავე მნიშვნელობას ღებულობს, რომელსაც $y = f(x)$ ფუნქცია, მხოლოდ a ერთეულითაა გადაადგილებული მარცხნივ.

მაშასადამე, $y = f(x+a)$ ფუნქციის გრაფიკი შეგვიძლია მივიღოთ $y = f(x)$ ფუნქციის შესაბამისი წირის ax ღერძის გასწვრივ a ერთეულზე გადაადგილებით უარყოფითი მიმართულებით (მარჯვნიდან მარცხნივ), თუ $a > 0$, ხოლო დადებითი მიმართულებით (მარცხნიდან მარჯვნივ) თუ $a < 0$.

განვიხილოთ მაგალითები:

ა) $y = k(x+m)^2$ ფუნქციათა გრაფიკები k -ს მუდმივი და m -ის ცვლადი მნიშვნელობისათვის წარმოადგენს პარაბოლების „ოჯახს“, რომლებიც მიიღება $y = kx^2$ პარაბოლის გადაადგილებით აბსცისათა ღერძის გასწვრივ m ერთეულით (მარჯვნივ თუ $m < 0$ და მარცხნივ, როცა $m > 0$). მე-6-ე ნახაზზე ნაჩვენებია ასეთი „ოჯახი“.

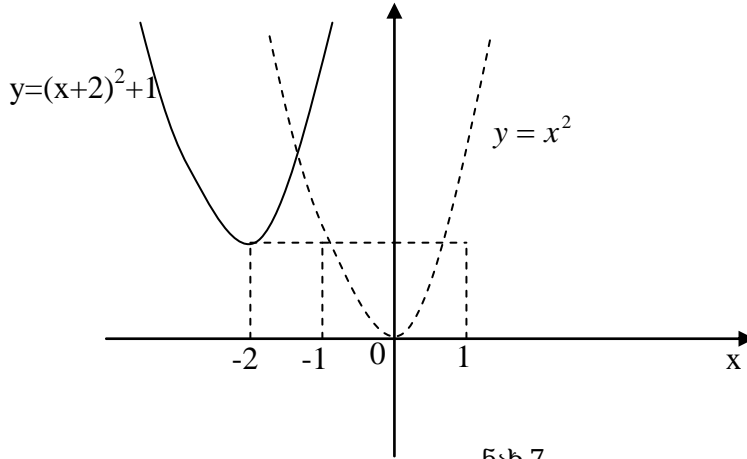
ნახ.6.

2) ავაგოთ $y = x^2 + 4x + 5$ ფუნქციის გრაფიკი.

მოცემული ფუნქცია შეგვიძლია წარმოვადგინოთ ასეთი სახით: $y = (x+2)^2 + 1$

$y = (x+2)^2$ ფუნქციის გრაფიკის ასაგებად $y = x^2$ ფუნქციის გრაფიკი პარაბოლა უნდა გადავადგილოთ აბსცისათა ღერძის გასწვრივ -2 ერთეულით. ხოლო $y = (x+2)^2 + 1$ გრაფიკის ასაგებად $y = (x+2)^2$ ფუნქციის გრაფიკი ერთი ერთეულით უნდა ავწიოთ ზემოთ ორდინატთა

ღერძის გასწვრივ. მაშასადამე, $y = x^2$ ფუნქციის გრაფიკიდან რომ მივიღოთ $y = (x+2)^2 + 1$ ფუნქციის გრაფიკი საჭიროა $y = x^2$ ფუნქციის გრაფიკი -2 ერთეულით გადავადგილოთ ax ღერძის გასწვრივ და 1 ერთეულით oy ღერძის გასწვრივ (ნახ. 7.).

ნახ.7

II. ფუნქციათა გრაფიკების აგება, როცა გრაფიკის სახე დეფორმირებულია

პირველად განვიხილოთ $y = f(kx)$ ფუნქციის გრაფიკის აგება, $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის საშუალებით, სადაც k ნებისმიერი ნამდვილი რიცხვია.

როგორც ზემოთ ვნახეთ, ფუნქციისათვის ან არგუმენტისათვის მუდმივი სიდიდის მიმატება, ან გამოკლება იწვევს გრაფიკის მხოლოდ მდებარეობის შეცვლას, ფორმა კი ცუველელი რჩება.

სულ სხვა მდგომარეობასთან გვაქვს საქმე, როცა ფუნქციას ან არგუმენტს ვამრავლებთ რიცხვზე (ერთზე მეტზე ან ერთზე ნაკლებზე).

ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს ელემენტარულ გარდაქმნას - გაჭიმვას (ან შეკუმშვას), ე.ი. ხდება გრაფიკის ფორმის შეცვლა, ანუ დეფორმაცია.

აღვნიშნოთ, რომ „გაჭიმვა“ ან „შეკუმშვა“ ფარდობითი ცნებებია. „გაჭიმვა“ k -ჯერ იგივეა, რაც „შეკუმშვა“ $\frac{1}{k}$ -ჯერ. ამიტომ საჭიროა ეს ცნებები გამოყენებული იქნეს ყოველთვის ერთზე მეტი

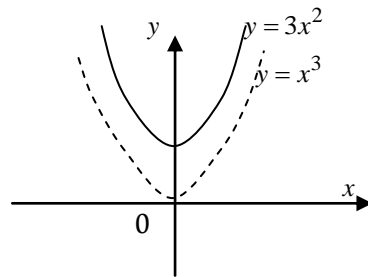
პარამეტრისათვის, ე.ი. ვიხმაროთ გამოთქმები: „გაჭიმვა“ k -ჯერ და არა „გაჭიმვა“ $\frac{1}{k}$ -ჯერ.

2) $y = kf(x)$ გრაფიკის აგება $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის საშუალებით, სადაც k ნებისმიერი ნამდვილი რიცხვია. რადგანაც $y = kf(x)$ და $y = -kf(x)$ ფუნქციის გრაფიკები ურთიერთსიმეტრიულია ox ღერძის მიმართ, ამიტომ საკმარისია განვიხილოთ აგება, როცა $k > 0$. $y = kf(x)$ ფუნქციის ორდინატები აბსოლუტური სიდიდით, როცა $k > 1$ k -ჯერ მეტია (ხოლო როცა $0 < k < 1$, k -ჯერ ნაკლებია) $y = f(x)$ ფუნქციის ორდინატებზე x -ის ერთიდაიმავე მნიშვნელობისათვის. ასეთ შემთხვევაში ამბობენ, რომ $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკი k -ჯერ არის „გაჭიმული“ ორდინატთა ღერძის გასწვრივ, ხოლო როცა $0 < k < 1$, მაშინ k -ჯერ არის „შეკუმშული“ oy ღერძის მიმართ.

$y = kf(x)$ ფუნქციის გრაფიკის ასაგებად $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის ორდინატები გავამრავლოთ k -ზე. ავაგოთ $x; kf(x)$ წერტილები. მათი უწყვეტი წირით შეერთებით მივიღებთ $y = kf(x)$ ფუნქციის გრაფიკს.

ავაგოთ $y = 3x^2$ ფუნქციის გრაფიკი.

აგება: x -ის ერთდაიმავე მნიშვნელობისათვის $y = 3x^2$ ფუნქციის მნიშვნელობანი 3-ჯერ მეტია $y = x^2$ ფუნქციის მნიშვნელობებზე. ამიტომ $y = 3x^2$ ფუნქციის გრაფიკის ასაგებად საჭიროა $y = x^2$ ფუნქციის გრაფიკის ორდინატები 3-ჯერ გავზარდოთ, ე.ი. $y = x^2$ ფუნქციის გრაფიკი 3-ჯერ „გაჭიმოთ“ ორდინატთა ღერძის მიმართ. (ნახ. 8.).

ნახ. 8

III. მოდულის შემცველი ფუნქციების გრაფიკების აგება. 1. $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკიდან ა) $y = |f(x)|$ და ბ) $y = (|x|)$ გრაფიკების ასაგებად უნდა გამოვიყენოთ მოდულის ცნება:

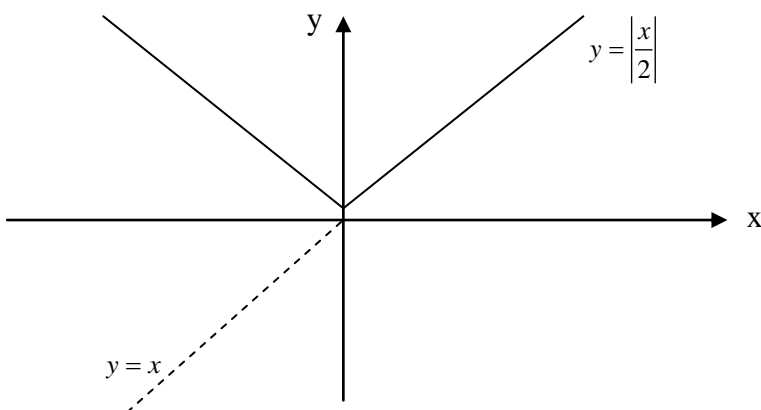
$$y = |f(x)| = \begin{cases} f(x), & \text{როცა } f(x) \geq 0 \\ -f(x), & \text{როცა } f(x) < 0 \end{cases}$$

აქედან გამომდინარე, თუ მოცემულია $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკი, მაშინ $y = |f(x)|$ გრაფიკის ასაგებად იქ სადაც $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის წერტილები მდებარეობენ ox ღერძის ზემოთ (ან მასზე), y დადებითია (ან უდრის ნულს), ე.ი. $f(x) \geq 0$ (ან $f(x) = 0$).

$|f(x)| = f(x)$, რაც იმას ნიშნავს, რომ $y = |f(x)|$ გრაფიკი ემთხვევა $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკს. იქ, სადაც $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის წერტილები მდებარეობენ ox ღერძის ქვემოთ, y უარყოფითია, ე.ი. $f(x) < 0$. ამ შემთხვევაში $|f(x)| = -f(x)$ და $y = |f(x)|$ ფუნქციის გრაფიკი რომ მივიღოთ საჭიროა $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის ორდინატს შევუცვალოთ ნიშანი, ანუ $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის ეს ნაწილი ავსახოთ სიმეტრიულად ox ღერძის მიმართ. მაშასადამე, $y = |f(x)|$ ფუნქციის გრაფიკის ასაგებად გვაქვს შემდეგი წესი: $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის ყველა ის წერტილი, რომლებიც მდებარეობს ox ღერძის ზემოთ, დავტოვოთ უცვლელად, ხოლო ის ნაწილი, რომელიც მდებარეობს ox ღერძის ქვემოთ, ავსახოთ სიმეტრიულად ამ ღერძის მიმართ. განვიხილოთ მაგალითები:

მაგალითი 1. ავაგოთ $y = \left| \frac{x}{2} \right|$ ფუნქციის გრაფიკი.

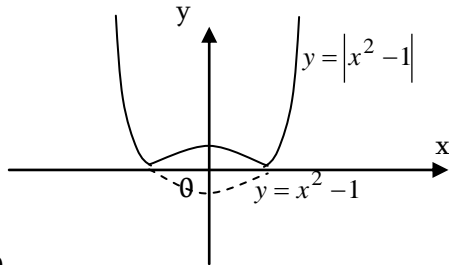
აგება: ავაგებთ $y = \frac{x}{2}$ ფუნქციის გრაფიკს და ox ღერძის ქვემოთ მოთასებულ ნაწილს ავსახავთ ამავე ღერძის მიმართ სიმეტრიულად (ნახ. 9).

ნახ. 9

მაგალითი 2. ავაგოთ $y = |x^2 - 1|$ ფუნქციის გრაფიკი

აგება: $y = x^2$ ფუნქციის გრაფიკის გადავიტანთ oy ღერძის გასწვრივ ერთი ერთეულით ქვემოთ, მიღებული გრაფიკის ox ღერძის ქვემოთ მოთავსებულ ნაწილს ავსახავთ ამავე ღერძის მიმართ სიმეტრიულად დანარჩენ ნაწილებს დავტოვებთ უცვლელად. (ნახ. 10).

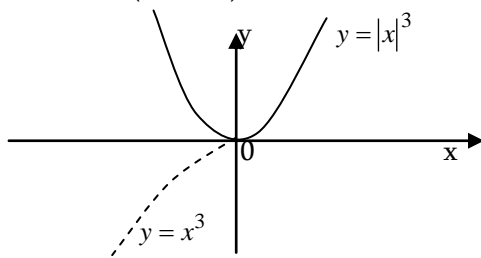

ნახ. 10.

ბ) $y = f(|x|)$ ფუნქციის გრაფიკის აგებისათვის წინასწარ შევნიშნოთ, რომ $f(|x|) = f(x)$, როცა $x \geq 0$, რაც იმას ნიშნავს, რომ $y = f(|x|)$ და $y = f(x)$ ფუნქციათა გრაფიკები ერთმანეთს ემთხვევა, ამასთან მოცემული $y = f(|x|)$ ფუნქცია ლუწია $f(|-x|) = f(|x|)$, ამიტომ მისი გრაფიკი სიმეტრიულია oy ღერძის მიმართ. აქედან გამომდინარეობს $y = f(|x|)$ ფუნქციის გრაფიკის აგების წესი: $y = f(x)$ ფუნქციის გრაფიკის ის ნაწილი, რომელიც მდებარეობს oy ღერძის მარჯვნივ უცვლელად დავტოვოთ, შემდეგ დარჩენილი ნაწილი oy ღერძის მიმართ ავსახოთ სიმეტრიულად. განვიხილოთ მაგალითები:

მაგალითი 1. ავაგოთ $y = |x|^3$ ფუნქციის გრაფიკი:

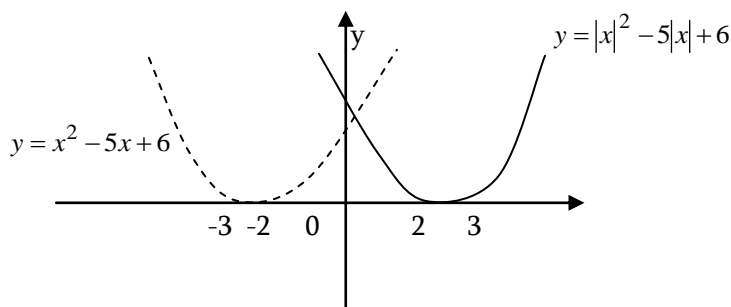
აგება: როცა $x \geq 0$ $y = |x|^3$ ფუნქციის გრაფიკი ემთხვევა $y = x^3$ ფუნქციის გრაფიკს, ხოლო როცა $x < 0$ $y = x^3$ ფუნქციის გრაფიკის I კვადრანტში მოთავსებული ნაწილი სიმეტრიული იქნება oy ღერძის მიმართ (ნახ. 11).

ნახ. 11.

მაგალითი 2. ავაგოთ $y = |x|^2 - 5|x| + 6$ ფუნქციის გრაფიკი.

აგება: ავაგებთ $y = x^2 - 5x + 6$ ფუნქციის გრაფიკს ($0; \infty [$ შუალედში. შემდეგ იგი ავსახეთ oy ღერძის მიმართ სიმეტრიულად. მივიღებთ საძიებელ გრაფიკს (ნახ. 12).

ნახ. 12.

ლიტერატურა

1. ქ. ზვიადაძე, მ. დეისაძე, თ. გიორგაძე, მათემატიკა უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტებისათვის, ქუთაისი, 1995 წ.
2. ქ. ზვიადაძე, თ. გიორგაძე, ი. ჩხიკვაძე, სავარჯიშოთა კრებული მათემატიკაში უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტებისათვის, ქუთაისი, 2002 წ.
3. Коалмогоров А. Н. Что такое график функции. - квант, 1970, №2.
4. Розов И. К. - функции и графики, новое в школьной математике. М., 1972.
5. Сивашинский Н. Х. Элементарные функций и графики., М, 1965.
6. Шилов Г. Е. - Как строить графики, М., 1965.

რეზიუმე

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია პედაგოგიურ ფაკულტეტზე ელემენტარულ ფუნქციების გრაფიკების აგებასთან ერთად ისწავლებოდეს გრაფიკული გარდაქმნები.

ნაშრომში გრაფიკული გარდაქმნებისას განხილულია შემთხვევები, როცა გრაფიკის სახე არაა დეფორმირებული, როცა გრაფიკის სახე დეფორმირებულია. მოცემულია მოდულის შემცველი ფუნქციების გრაფიკების აგება.

Кетеван Звиададзе

Аспект графического преобразования некоторые функций. Стратегии

Резюме

Считаем целесообразным, чтобы на педагогическом факультете наряду с изучением построения графиков элементарных функций изучались и графические преобразования.

В труде вместе с графическими преобразованиями обсуждаются случаи, когда графический образ не деформирован и когда графический образ деформирован. Также дается построение графиков функций, содержащих модуль.

Ketevan Zviadadze

Aspects and strategies of some functions' graphic transformation

Summary

We consider advisable the graphic transformation to be learnt with constructing elementary function's graphic in the Faculty of Pedagogy.

This work discusses some cases in the transformation of graphics when the form of graphic both is not deformed and is deformed. It presents constructing the functions of changing the module.

თეიმურაზ გიორგაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ამონაკრეფები განმეორებით, განმეორებითი გენერალური ერთობლიობიდან და მათი ზოგიერთი ასპექტი

გენერალური ერთობლიობა განმეორებით - ეს n სხვადასხვა კლასის ელემენტთა ნაკრებია, სადაც ელემენტები, რომლებიც ერთსა და იმავე კლასს მიეკუთვნებიან, ითვლებიან ერთგვაროვნად:

$a, a, a, \dots, a,$	$B, B, B, \dots, B, \dots,$	l, l, l, \dots, l
I კლასი	II კლასი	n - ური კლასი

გენერალური ერთობლიობის თვალსაჩინოდ წარმოდგენისათვის შეიძლება განვიხილოთ სხვადასხვა ფერის კვადრატების ნაკრებები, მასთან თითოეულ კლასში მოთავსებული კვადრატები ერთი ფერის უნდა იყოს. იგულისხმება, რომ ელემენტების რიცხვი თითოეული ამ კლასიდან შემოუსაზღვრელია.

m მოცულობის ამონაკრეფი განმეორებით ვუწოდოთ განმეორებითი გენერალური ერთობლიობის ნებისმიერი m რაოდენობის ელემენტების ჯგუფს.

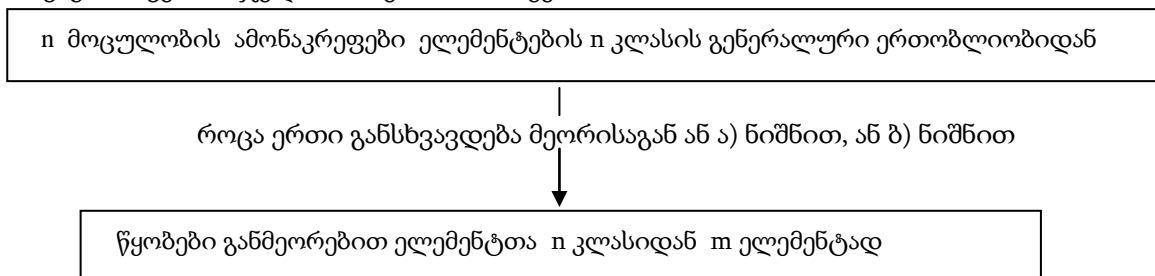
განმეორებითი ამონაკრეფების თვალსაჩინო წარმოდგენისათვის შეიძლება ვისარგებლოთ m რაოდენობის კვადრატისაგან შედგენილი ლენტით; მხოლოდ, ლენტი შეიძლება იყოს არა მხოლოდ ჭრელი, m - ისაგან დამოუკიდებლად იგი შეიძლება იყოს ერთფეროვანიც - ნებისმიერი არსებული ფერი n ფერიდან.

რა მინიმალური ნიშნით განსხვავდება m მოცულობის ერთი ასეთი ამონაკრეფი იგივე მოცულობის მქონე მეორე ამონაკრეფისაგან? ეს შეკითხვა ტოლფასია შემდეგი შეკითხვის: რა მინიმალური ნიშნით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან ლენტების (რომლებიც შედგენილი არიან ერთი და იმავე რაოდენობის კვადრატებისაგან) შეფერილობანი?

ლენტები, ყოველ შემთხვევაში, ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ერთი კვადრატის შეფერილობით მაინც, ან კვადრატების განლაგების რიგით წრფივ მწკრივში.

ამრიგად, მინიმალური ნიშანი, რითაც ერთი m მოცულობის ამონაკრეფი განსხვავდება მეორე m მოცულობის ამონაკრეფისაგან შეიძლება იყოს: ა) ყოველ შემთხვევაში ერთი ელემენტით მაინც განსხვავება, ან ბ) ელემენტთა განლაგების სხვადასხვა რიგით განსხვავება.

ავაგოთ ჩვენი მსჯელობის შესაბამისი სქემა:

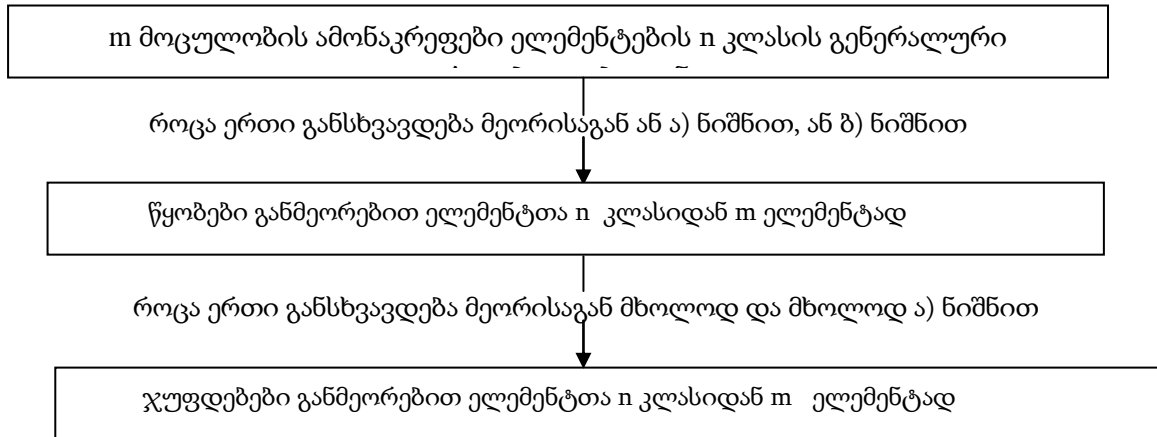
განსაზღვრა: წყობები განმეორებით ელემენტთა n კლასიდან m ელემენტად ეწოდება ისეთ ამონაკრეფებს, რომლებიც შეიცავენ m რაოდენობის ელემენტებს და ისინი არჩეული არიან ელემენტების მოცემული n კლასიდან, რომლებიც წარმოადგენენ გენერალურ ერთობლიობას განმეორებით და მასთან განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან ან ელემენტთა შემადგენლობით, ან ელემენტთა დალაგების რიგით.

ასეთ წყობების რიცხვი აღვნიშნოთ A_n^{-m} სიმბოლოთი.

ამ წყობების პირველი ელემენტი ჩვენ შეიძლება ავარჩიოთ n სხვადასხვა ხერხის საშუალებით: n კლასიდან რომელიმეს ერთ-ერთი ელემენტი. მეორე ელემენტიც შეგვიძლია ავირჩიოთ ისევ n სხვადასხვა ხერხის საშუალებით: კვლავ ნებისმიერი n კლასიდან რომელიმე ელემენტი, მაშინ ნამრავლის ფორმულის ძალით წყობები 2-ის ტოლი მოცულობით შეგვიძლია ავირჩიოთ $n \cdot n = n^2$ სხვადასხვა ხერხით, ანალოგიურად m მოცულობის მქონე წყობები შეიძლება

ავაგოთ n^m სხვადასხვა ხერხით, ამიტომ გვაქვს $A_n^{-m} = n^m(1)$ განმეორებითი წყობების ერთობლიობიდან შეიძლება გამოვყოთ ისეთი განმეორებითი ამონაკრეფების ჯგუფი, რომლებიც ერთმანეთისაგან ერთი ელემენტით მაინც განსხვავდებიან, ელემენტთა დალაგების რიგს ყურადღება არ ექცევა. ასეთ წყობებს შესაბამისად ვუწოდოთ ჯგუფდებები განმეორებით.

ვისარგებლოთ სქემით :

განსაზღვრა: ჯგუფდებები განმეორებით ელემენტთა n კლასიდან m ელემენტად ეწოდება ისეთ განმეორებით წყობებს ელემენტთა n კლასიდან m ელემენტად, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ერთი ელემენტით მაინც. ასეთი ჯგუფდებების რიცხვი აღვნიშნოთ C_n^{-m} სიმბოლოთი.

რადგან განმეორებითი ჯგუფდებების აგებისას ელემენტთა დალაგებას ყურადღება არ ექცევა, ამიტომ m მოცულობის მქონე ნებისმიერი ასეთი ჯგუფდება ელემენტების n კლასიდან ჩვენ შეგვიძლია წარმოვადგინოთ შემდეგნაირად:

$$\frac{a\alpha \cdots aX}{k_1} \frac{BB \cdots BX}{k_2} \frac{CC \cdots CX}{k_3} \cdots \frac{X\ell\ell \cdots \ell}{k_n} \quad (2)$$

სადაც $K_1 + K_2 + K_3 + \cdots + K_n = m$

X სიმბოლოთი აღნიშნული საზღვრები ორ სხვადასხვა კლასს შორის. X საზღვრის მოძრაობით აღინიშნება ერთი კლასის ელემენტების ცვლის ფაქტი სხვა კლასის ელემენტებით; ე.ი. ახალი განმეორებითი ჯგუფდებების გაჩენის ფაქტი. (2) ერთობლიობაში ჩვენ გვაქვს n-1 რაოდენობის X სიმბოლო და m რაოდენობის 'არა X' სიმბოლო, რომლებიც აღვნიშნოთ l-ით, მაშინ (2) ერთობლიობა მიიღებს სახეს:

$$ll \cdots lXll \cdots lXll \cdots lX \cdots Xll \cdots l$$

ამრიგად, ცხადია, რომ C_n^{-m} - ეს არის n-1 რაოდენობის X ელემენტებისა და m რაოდენობის l ელემენტების განმეორებითი გადანაცვლებების რიცხვი. ამიტომ $C_n^{-m} = P_{m,n-1} = \frac{(m+n-1)!}{m!(n-1)!}$

გავარკვიოთ თუ რას წარმოადგენს მიღებული გადანაცვლებები.

განვიხილოთ K მოცულობის მქონე განმეორებითი წყობები, რომლებიც აკმაყოფილებენ შემდეგ პირობას: ყოველ ამონაკრეფში უნდა იყოს $K_i (i = 1, 2, 3, \dots, n)$ რაოდენობის

ელემენტი i-ური კლასისა, მასთან $K = \sum_{i=1}^n k_i$ ცხადია, რომ ასეთი ამონაკრეფები ერთმანეთისაგან

განსხვავებული იქნებიან მხოლოდ ელემენტთა დალაგების რიგით. მიზანშეწონილია მათ ვუწოდოთ განმეორებითი გადანაცვლებები. ვისარგებლოთ სქემით:

K მოცულობის ამონაკრეფები n სხვადასხვა კლასის ელემენტების გენერალური ერთობლიობიდან

როცა ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ან ა) ან ბ) ნიშნით

წყობები განმეორებით ელემენტთა n კლასიდან k ელემენტად

როცა ერთი მეორისაგან განსხვავდება მხოლოდ და მხოლოდ ბ) ნიშნით

განმეორებითი გადანაცვლებები ელემენტთა n სხვადასხვა კლასიდან K ელემენტად, როცა თითოეულ ამონაკრეფში i-ური კლასიდან (i=1,2,3,...,n) მონაწილეობს k_i რაოდენობის ელემენტი.

განსაზღვრა: განმეორებითი გადანაცვლებები ელემენტთა n სხვადასხვა კლასიდან K ელემენტად ეწოდება K მოცულობის მქონე ისეთ განმეორებით წყობებს, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან მხოლოდ და მხოლოდ ელემენტების დალაგების რიგით, როცა i-ური კლასიდან (i = 1,2,3,..., n) თითოეულ ამონაკრეფში მონაწილეობს k_i რაოდენობის ელემენტი.

ასეთი გადანაცვლებების რიცხვი აღვნიშნოთ $P_{k_1; k_2; k_3; \dots; k_n}$ -ით. თუ

$K_1 = K_2 = K_3 = \dots = k_n = 1$, მაშინ ჩვენ საქმე გვაქვს გადანაცვლებებთან განმეორების გერეშე და $p_n = n!$ ფორმულის თანახმად ასეთ გადანაცვლებათა რიცხვი k!-ის ტოლი იქნება.

ერთი და იმავე კლასის ელემენტების ურთიერთგადანაცვლებით ახალი გადანაცვლებები არ მიიღება, ამიტომ სხვადასხვა სახის განმეორებითი გადანაცვლებების რიცხვი, რომელიც მიღებულია $p_n = n!$ გადანაცვლებისაგან, იქნება განსაზღვრულ რიცხვჯერ ნაკლები, ვიდრე k!, ვიპოვოთ ეს რიცხვი.

α ელემენტებმა შეიძლება ერთმანეთს ადგილი გაუცვალონ $K_1!$ - ჯერ, β ელემენტებმა - $K_2!$ - ჯერ, γ ელემენტებმა - $K_3!$ - ჯერ და ა.შ. ℓ ელემენტებმა შეიძლება ერთმანეთს ადგილი გაუცვალონ $K_n!$ - ჯერ.

ამრიგად, სხვადასხვა განმეორებითი გადანაცვლებების რიცხვი ნაკლებია $K!$ - ზე $K_1! \cdot K_2! \cdot K_3! \cdot \dots \cdot K_n!$ - ჯერ. ამიტომ განმეორებითი გადანაცვლებების

რიცხვია: $P_{k_1; K_2; k_3; \dots; k_n} = \frac{K!}{K_1! K_2! K_3! \dots K_n!}$ (3) სადაც $K = K_1 + K_2 + K_3 + \dots + K_n$ ჩვენი მსჯელობები

შეიძლება გამოვსახოთ საერთო სქემის საშუალებით:

m მოცულობის ამონაკრეფები ელემენტების n სხვადასხვა კლასის განმეორებითი ერთობლიობიდან

როცა ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ან ელემენტების შემადგენლობით ან ელემენტების დალაგების რიგით

m მოცულობის განმეორებითი წყობები განმეორებითი ელემენტების n სხვადასხვა კლასიდან. მათი რიცხვია $A_n^{-m} = n^m$

ბ) როცა ერთი მეორისაგან განსხვავდება მხოლოდ ელემენტების დალაგების რიგით. განმეორებითი გადანაცვლებები, როცა i-ური კლასის ელემენტები (i=1,2,3,...,n) გადანაცვლებაში განმეორდება k_i - ჯერ, მაშინ ასეთი გადანაცვლებების რიცხვია: $P_{K_1; K_2; K_3; \dots; K_n} = \frac{K!}{K_1! k_2! k_3! \dots k_n!}$

ა) როცა ერთი მეორისაგან განსხვავდება ერთი ელემენტით მაინც. M მოცულობის განმეორებითი ჯგუფდებები განმეორებითი ელემენტების n სხვადასხვა კლასიდან, მათი რიცხვია $\bar{C}_n^m = P_{m; n-1} = \frac{(m+n-1)!}{m!(n-1)!}$

განვიხილოთ ამოცანები:

ოთხი სტუდენტი აბარებს გამოცდას. ცნობილია, რომ არც ერთ მათგანს არ მიუღია `კარგი` -ზე დაბალი შეფასება. რამდენი ხერხით შეიძლება შეფასდნენ ისინი?

ამოხსნა: თითოეულ სტუდენტს შეუძლია მიიღოს ნებისმიერი შეფასება შეფასებათა შემდეგი სამი კრიტერიუმიდან: „კარგი“, „ძალიან კარგი“, „ფრიადი“; რადგან სტუდენტთა რაოდენობა ოთხია და ზოგიერთი მათგანი ერთნაირ შეფასებას მიიღებს (მაგ. „ფრიადი“, „კარგი“, „კარგი“, „კარგი“), ამიტომ გვაქვს განმეორებითი წყობები სამი ელემენტისაგან ოთხად, ხოლო მათი რიცხვი კი ტოლია:

$$\overline{A}_3^4 = 3^4 = 81$$

2. პრეფერანსის თამაშის დროს ბანქოს 32 სათამაში ქალაქიდან სამი მოთამაშიდან თითოეულს ურიგდება 10 სათამაშო ქალაქი, ხოლო მაგიდაზე რჩება ორი სათამაშო ქალაქი. რამდენნაირად შეიძლება მოხდეს ეს?

ამოხსნა: ცხადია ამ შემთხვევაში გვაქვს განმეორებითი გადანაცვლებები და მათი რიცხვი იქნება:

$$P_{10,10;10;2} = \frac{32!}{10!10!10!2!} = 2753294408504640$$

3. გიას დაავალეს 3 სახეობის ყვავილებისაგან შეედგინა 5 ყვავილისაგან შემდგარი თაიგული. რამდენნაირად შეეძლო გიას შეესრულებინა ეს დავალება?

ამოხსნა: ამ შემთხვევაში გვაქვს განმეორებითი ჯგუფდებები, მათი რიცხვი იქნება:

$$\overline{C}_3^5 = P_{5;2} = \frac{7!}{5!2!} = 21$$

ლიტერატურა

1. მანია გ., ალბათობის თეორიის კურსი. თსუ გამომცემლობა, თბილისი 1963;
2. გიორგაძე „კომბინატორიკის ელემენტებისა და ალბათობის თეორიის სწავლება საშუალო სკოლაში. პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი `ინტელექტი` 1(4), თბილისი 1999.
3. გიორგაძე თ., ალბათობის თეორიის ელემენტები, ქუთაისი 2003.
4. Виленкин Н.Я., Комбинаторика. „Наука“, Москва 1969.

რეზიუმე

ნაშრომში განხილულია განმეორებითი ამონაკრეფები, განმეორებითი გენერალური ერთობლიობიდან, სადაც ელემენტები, რომლებიც ერთსა და იმავე კლასს მიეკუთვნებიან, ითვლებიან ერთგვაროვნად:

$$\frac{\alpha, \alpha, \dots, \alpha,}{1 \text{ კლასი}} \quad \frac{B, B, \dots, B, \dots,}{II \text{ კლასი}} \quad \frac{l, l, \dots, l,}{n - \text{ური კლასი}}$$

განმეორებითი ამონაკრეფების თვალსაჩინო წარმოდგენისათვის გამოყენებულია m რაოდენობის კვადრატისაგან შედგენილი ლენტი, ისე რომ სხვადასხვა შემთხვევების წარმოდგენისათვის ლენტი შეიძლება იყოს არა მხოლოდ ჭრელი, m-სგან დამოუკიდებლად, იგი შეიძლება იყოს ერთფეროვანიც – ნებისმიერი არსებული ფერი n ფერიდან.

ამ მასალის უფრო გასაგებად აღქმისათვის ნაშრომში არის სქემები, რომლებიც თვალსაჩინოდ წარმოადგენენ, თუ როგორ წარმოიქმნება შემდეგი ამონაკრეფები: \overline{A}_n^m განმეორებით, \overline{C}_n^m განმეორებით, განმეორებითი \overline{P}_m . (შესაბამისად განხილულია შემთხვევები; როცა ა) ერთი ელემენტით მაინც განსხვავება, ან ბ) ელემენტთა განლაგების სხვადასხვა რიგით განსხვავება ამონაკრეფებში). ნაშრომის დასკვნით ნაწილში წარმოდგენილი შემაჯამებელი სქემა აიოლებს მასალის მყარად ათვისებას.

Теймураз Гиоргадзе

Виборка (подборка) с повторением, с повторением генерального единства и их некоторые аспекты.

Резюме

В труде обсуждены выборки (подборки) с повторением, подборки из генерального единства с повторением где элементы, которые принадлежат одному и тому же классу, считаются однорожными.

$\alpha, \alpha, \dots, \alpha,$	$B, B, \dots, B, \dots,$	$l, l, \dots, l.$
I класс	II класс	n - ный кклас

Для наглядного представления повторных выборок применена составления из количества m квадратов таким образом, чтобы для представления различных случаев лента может быть не только пестрой, независимо от m она может быть одноцветной любого существующего цвета из n цветов.

Для лучшего всеприятия этого материала в труде долотся схемы, которые наглядным образом показивало каким образом возникали следующие подборки. \bar{P}_m с повторением, \bar{A}_m^n с повторением, \bar{C}_m^n с повтарением (соответственно обсуждены случаи, кагда: а) различен хоть один элемент или б) различие в подборках из-за расположения элементов в различных рядах.

В заключительной части труда представлена обобщенная схема, которая облечает устойчивое устоение материала.

Teimuraz Giorgadze

Repeating Deals, general repeating unit and some of their aspect

Resume

The work discusses repeating deals, general repeating unit where elements belongs to one and the same group and considered to be homogenous:

$\alpha, \alpha, \dots, \alpha,$	$B, B, \dots, B, \dots,$	$l, l, \dots, l.$
I gorup	II group	n - group

For presenting clearly the repeating deals, ribbon consisted of m quantity square can be not only independently colorful from m in various cases; it can also be monotonous, any color from n colors.

For more clarity, there are some schemes in the work for perception which emphasizes how the following deals are formed: \bar{A}_m^n Repeating deals, \bar{C}_m^n repeating deals, \bar{P}_m repeating deals (Correspondingly, here are discussed some cases, when a) difference with one element or b) the difference in deals according to the different location of its elements). In summary, it is presented a summary scheme which facilitates learning material firmly.

ვლადიმერ ადვიშვილი - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
მედეია ადვიშვილი - ქუთაისის №17 საჯარო სკოლა

არასტანდარტული ტექსტური ამოცანები დაწყებითი საფეხურის მათემატიკის სწავლებაში

ამოცანათა დანიშნულებისა და მათი ამოხსნის ხერხების კანონზომიერებების მხედველობაში მიღების თვალსაზრისიდან გამომდინარე მათემატიკურ ამოცანებს ოთხ ჯგუფად ყოფენ:

1. ამოცანები ძირითადი ცნებების ათვისებაზე;
2. ამოცანათა ძირითადი სახეები, რომელთა ამოხსნის ხერხები ათვისებას ექვემდებარებიან სწავლების მოცემულ ეტაპზე;
3. რეფლექტიკური ამოცანები, ე. ი. ამოცანები, რომელთა ამოხსნის პროცესს მოსწავლეები საკუთარი საქმიანობის გაცნობიერებისათვის იყენებენ;
4. ამოცანები, რომლებიც ხელს უწყობენ მოსწავლეთა შემოქმედებითი საქმიანობის გამოცდილების დაგროვებას.

ბოლო ჯგუფში შედის ამოცანები, ამოცანათა სხვა სისტემებთან შიგასაგნობრივი კავშირების დამყარებაზე; ამოცანები, რომლებიც არამათემატიკური სიტუაციების მათემატიკურ ენაზე გადაყვანის სწავლებისათვის ნიადაგს ამზადებენ. ამავე ჯგუფშია ჩართული არასტანდარტული ამოცანებიც, რომელთა ამოხსნა არ შეიძლება მიღწეულ იქნეს მოსწავლეთათვის მოქმედებათა ცნობილი წესების უშუალო გამოყენების შედეგად.

დაწყებითი კლასების მათემატიკის სწავლებაში დიდი როლი ეთმობა ტექსტურ ამოცანებს, რომელთა სისტემა წარმოადგენს მოსწავლეთა უმნიშვნელოვანესი მათემატიკური წარმოდგენების ჩამოყალიბების ძირითად საშუალებას. ამოცანის ამოხსნის უნარის დაუფლება სწავლების ერთ-ერთი მთავარ მიზანია და წარმოადგენს პროგრამის მნიშვნელოვან მოთხოვნას.

ტექსტური ამოცანების როლის შესწავლას აღზრდაში და განათლებაში ოდითგანვე მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა უმცროსკლასელთა მათემატიკის სწავლების მეთოდიკისადმი მიძღვნილ გამოკვლევებში. ამან ასახვა და განვითარება ჰპოვა მრავალი თანამედროვე მეთოდისტის (ნ. მორო, კ. ნემკოვი, ა. პჩელკო, ა. პიშკალო, ვ. რუდნიცკაია, ლ. სკატკინი, ე. ტალიანოვა, პ. ერდნიევი და სხვ.) და ფსიქოლოგის (ნ. მენჩინსკაია, ლ. ფრიდმანი და სხვ.) ნაშრომებში.

უკანასკნელ ათწლეულში უმცროსკლასელთა მათემატიკის სწავლებაში აღზრდა-განვითარების მიმართ ყურადღების გაძლიერებასთან დაკავშირებით საკმაოდ შესამჩნევად შეიცვალა როგორც ამოცანათა მთელი სისტემა, ასევე ის ფუნქციები, რომლებსაც ისინი ასრულებენ. დიდაქტიკურთან ერთად, ამოცანათა უმრავლესობა მიმართულია შეიტანოს შემეცნებითი და განმავითარებელი ფუნქციები (ი. კოლიაგინი, მ. მორო, კ. ნემკოვი, ნ. რუზინი, ა. სემუშინი, ლ. ფრიდმანი და სხვ.)

ამიტომაც, ტიპური ამოცანების სისტემის გარდა, რომლებსაც ამოხსნაც უნდა შეეძლოს ყველა მოსწავლეს, სწავლებაში სულ უფრო ხშირად გვხვდება ისეთი ამოცანები, რომლებიც ვერ თავსდებათ ამ სისტემაში, მეთოდურ ლიტერატურაში მათ არასტანდარტულს (არატიპურს) უწოდებენ.

სკოლასთან ურთიერთობის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ მათემატიკის სწავლებაში სულ უფრო ფართოდ და ხშირად გამოიყენება არასტანდარტული ამოცანები. თუმცა არის შემთხვევები, როცა არასტანდარტული ამოცანები ხშირად შემთხვევით გამოიყენება. ამასთანავე მასწავლებლები უშვებენ შეცდომებს, ხანდახან ზედმეტად იყენებენ მათ ან სრულებით არ სარგებლობენ ასეთი ამოცანებით. ეს ყველაფერი კი უარყოფითად მოქმედებს უმცროსკლასელთა მათემატიკის სწავლების საერთო შედეგებზე.

არასტანდარტული ამოცანები აუცილებელია მათემატიკის სწავლებაში. უპირველეს ყოვლისა ეს აიხსნება მზარდი მოთხოვნებით, რომლებიც მიმართულია სწავლების აღმზრდელობითი და განმავითარებელი ფუნქციების გაძლიერებაზე.

არასტანდარტული ამოცანების გამოყენება საშუალებას იძლევა დავანახოთ მოსწავლეებს იმ სიტუაციების შეზღუდულობა, რომელშიც გამოიყენება ესა თუ ის შესწავლილი ალგორითმი, რაც

გვაცილებს თავიდან ათვისებული ალგორითმები მექანიკურად იქნენ გადატანილი ახალ ამოცანებზე, ან ალგორითმები გაუაზრებლად გამოიყენონ, აგრეთვე გამორიცხავს ამოცანების ამოხსნისას მავნე შტამპების გამოიმუშავების შესაძლებლობას.

არასტანდარტული ამოცანები:

ასწავლიან ბავშვებს არა მარტო მზა ალგორითმების გამოყენებას, არამედ ამოცანების ამოხსნის ხერხების დამოუკიდებლად შედგენას, ანუ ქმნიან კარგ წინაპირობას მოსწავლეთათვის ალგორითმების შედგენის სწავლებაში, ხელს უწყობენ იმას, რომ მოსწავლეებმა თვითონ შეძლონ ამოცანების ამოხსნის ორიგინალური ხერხების პოვნა. ყველაფერი ეს გავლენას ახდენს მოსწავლეთა გონების და გამჭრიახობის განვითარებაზე;

ეწინააღმდეგებიან ამოცანების ამოხსნის დროს მავნე შტამპების გამოიმუშავებას, გულისხმობენ მოსწავლეებში არა იმდენად ალგორითმული უნარების დაუფლების განვითარებას, რამდენადაც (რაც მნიშვნელოვანია!) ცოდნაში ახალი კავშირების მოძიების უნარის განვითარებას, ცოდნის გადატანას ახალ პირობებში, გონებრივი მუშაობის სხვადასხვა ხერხების დაუფლებას.

დადებით გავლენას ახდენენ ტიპური ამოცანების ამოხსნის უნარების ჩამოყალიბებაზე, ანუ ქმნიან ხელსაყრელ პირობებს მოსწავლეთა ცოდნის მდგრადობის და სიღრმის ასამაღლებლად, უზრუნველყოფენ მათემატიკის კურსის ძირითადი შინაარსის უფრო გააზრებულ დაუფლებას.

არასტანდარტულ ამოცანებს სწავლებაში ძირითადად განმავითარებელი ფუნქცია გააჩნიათ, ამიტომ არ არის აუცილებელი ყოველ მოსწავლეს შეეძლოს ჯგუფში არასტანდარტული ამოცანის ამოხსნა, მაგრამ მათი ამოხსნის მცდელობა და მისწრაფება დადებითად უნდა შეაფასოს მასწავლებელმა.

არასტანდარტული ამოცანების გამოყენება შესაძლებელია გაკვეთილის სხვადასხვა ეტაპზე (გამეორების ეტაპზე, ახალი მასალის გასაცნობად მომზადების დროს, ახალი მასალის შესწავლისას, ცოდნის განმტკიცების ეტაპზე), სწავლების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებასთან მიმართებაში (თხრობა, სააუბარი, დამოუკიდებელი სამუშაო და ა.შ.). დადგენილია, რომ ახალი მასალის ახსნის დროს მიზანშეწონილია არასტანდარტული ამოცანების გამოყენება, როდესაც იყენებენ ისეთ მეთოდებს, როგორცაა თხრობა ან საუბარი. ამ ეტაპზე არასტანდარტული ამოცანები ეხმარება ბავშვებს უფრო ღრმად გაიაზრონ ესა თუ ის „ახალი ცნება“, დამოკიდებულებები, მოქმედებები, ობიექტების თვისებები, დამოკიდებულებები სიდიდეებს შორის და ა.შ. მიღებული ცოდნის გამოყენების ეტაპზე არასტანდარტული ამოცანების გამოყენებისას გამოკვლეულია სწავლების ისეთი მეთოდის უფრო ეფექტური გამოყენება, როგორცაა მოსწავლეთა დამოუკიდებელი სამუშაო. ამასთანავე, არასტანდარტული ამოცანები ხელს უწყობენ უნარების გამოიმუშავებას გამოიყენონ ცოდნა ახალ პირობებში, დაამყარონ კავშირები ცნებებს შორის, აითვისონ ამოცანების ამოხსნის ზოგადი უნარები.

მაგალითად, არასტანდარტული ამოცანის „სკოლისათვის იყიდეს წითელი და თეთრი ფერის 6 ბურთი. თეთრი ბურთი მეტი იყო, ვიდრე წითელი. ყოველი ფერის რამდენი ბურთი იყიდეს?“ გამოყენება უფრო რაციონალურია პირველკლასელთა ცოდნის გამყარების ეტაპზე რიცხვი 6-ის შემადგენლობის შესახებ და მიზანშეწონილია მისი განხილვა დამოუკიდებელ მუშაობაზე. აღნიშნული ამოცანა გულისხმობს არა ერთ, არამედ რამდენიმე გადაწყვეტას, რომელთა პოვნაც შესაძლებელია თანმიმდევრულად ორგანიზებული შერჩევით. აქ მოსწავლეებმა უნდა შეძლონ რიცხვი 6-ის წარმოდგენა ორი შესაკრების სახით (5 შემთხვევა) და მათ შორის გამოიყონ მხოლოდ ისეთები, რომლებიც შეესაბამება ამოცანის პირობას: 1) 4 თეთრი და 2 წითელი ბურთი; 2) 5 თეთრი და 1 წითელი ბურთი.

არასტანდარტული ამოცანების გამოყენება ხელს უწყობს მოსწავლეთა ცოდნის და უნარ-ჩვევების ხარისხის გაუმჯობესებას. ისინი არ უნდა შეიცავდეს მზა, მოსწავლეების მიერ შესწავლილ ალგორითმებს, უნდა იყოს მარტივი და ყველა მოსწავლისათვის შინაარსობრივად მისაწვდომი, აგრეთვე შემეცნებითი და საინტერესო. არასტანდარტული ამოცანების ამოსახსნელად მოსწავლეებს უნდა ეყოს პროგრამით გათვალისწინებული ცოდნა.

უმცროსკლასელთა მათემატიკის სწავლებაში არასტანდარტული ამოცანების რეალიზება სხვადასხვა ფორმით ხდება როგორც გაკვეთილზე (ზეპირი თვლა, დამოუკიდებელი და

საკონტროლო სამუშაოები, ინდივიდუალური დავალებები), აგრეთვე კლასგარეშე მუშაობაში (წრეები, ვიქტორინები, კონკურსები, ოლიმპიადები).

არასტანდარტული ამოცანების ამოხსნის სპეციალურად სწავლება საჭირო არ არის (წინააღმდეგ შემთხვევაში ასეთი ამოცანები კარგავენ ძირითად ფუნქციას და ხდებიან სტანდარტულები), მაგრამ პედაგოგიურად გამართლებულია მოსწავლეებს შევასწავლოთ ამოცანის ამოხსნის ზოგიერთი გამაიოლებელი ხერხი.

არასტანდარტული ამოცანის ამოხსნის ერთ-ერთი მეთოდია გადარჩევის მეთოდი, რომელიც გვარწმუნებს, რომ განხილულია ყველა არსებული შემთხვევა და არ არის გამოტოვებული არც ერთი. ამასთანავე, მნიშვნელოვანი პირობაა მოსწავლეებში ჩამოყალიბდეს უნარი გამოყონ ან გამორიცხონ ისეთი შემთხვევები, რომლებიც ეთანხმება (ან არ ეთანხმება) ამოცანის პირობებს. გადარჩევის ხასიათი იცვლება სწავლების ეტაპთან მიმართებაში, ასევე იცვლება: ქაოსურად განხორციელებული გადარჩევიდან სისტემურ გადარჩევამდე, რომელიც ამოწურავს ყველა შესაძლო შემთხვევას ან შეზღუდავს ამოცანის პირობის შესაბამისად. არასტანდარტული ამოცანები საშუალებას იძლევა ჩამოყალიბდეს ამოცანის ყველა შესაძლო ამოხსნის პოვნის უნარი.

ძალიან ხშირად მათემატიკის გაკვეთილებისათვის მზადებაში მასწავლებელი განიცდის მასალის უკმარისობას. გთავაზობთ რამდენიმე არასტანდარტულ ამოცანას, რომლების გამოყენება შესაძლებელია არა მხოლოდ გაკვეთილზე, არამედ კლასგარეშეც.

ა მ ო ც ა ნ ა. ორი გოგონადან - ნინი და მარიამი თითოეული თავის დედასთან ერთად წავიდა ზოოპარკში. სულ რამდენი ადამიანი წავიდა ერთად ზოოპარკში?

ა მ ო ხ ს ნ ა. ამ ამოცანის პასუხი შეიძლება იყოს ორი: 1) სამი ან 2) ოთხი

თუ ნინი და მარიამი დები არიან, მაშინ მათ ერთი დედა ჰყავთ და ზოოპარკში წავა სამი ადამიანი, ხოლო თუ ისინი მეგობრები არიან, მაშინ მათ სხვადასხვა დედა ჰყავთ და ზოოპარკში წავა ოთხი ადამიანი

პასუხი: სამი ან ოთხი

ა მ ო ც ა ნ ა. თხუნელამ თავისი განძი კედელთან დადგმულ სამ სხვადასხვა ფერის სკივრში განათავსა: ერთში - ძვირფასი ქვები, მეორეში - ოქროს მონეტები, მესამეში - ჯადოსნური წიგნები. მას ახსოვს, რომ წითელი სკივრი ქვების მარჯვნივაა და წიგნები წითელი სკივრის მარჯვნივ. რომელ სკივრშია წიგნები, თუ კი მწვანე სკივრი დგას ლურჯისგან მარცხნივ?

ა მ ო ხ ს ნ ა. პირობის მიხედვით ქვებიანი სკივრი წითლიდან მარცხნივაა, წიგნებიანი სკივრი კი წითლისგან მარჯვნივ. ესე იგი, წითელი სკივრი დგას შუაში და მასში ოქროს მონეტებია. რადგანაც მწვანე და ლურჯი სკივრი განაპირაა და მწვანე ლურჯისგან მარცხნივაა, მაშინ მწვანე განაპირა მარცხენაა, ლურჯი კი - განაპირა მარჯვენა. გავიხსენოთ, რომ ქვები წითელი სკივრის მარცხნივაა, წიგნები კი მარჯვნივ, მივდივართ დასკვნამდე, რომ ქვები მწვანე, ხოლო წიგნები - ლურჯ სკივრშია.

პასუხი: ლურჯში.

ა მ ო ც ა ნ ა. 2012 წლის 1 თებერვალი იყო ოთხშაბათი. კვირის რომელი დღე იყო 2012 წლის 1 მარტი?

ა მ ო ხ ს ნ ა. ამ ამოცანაში უნდა გავარკვიოთ რამდენი დღე გავიდა 2012 წლის 1 თებერვლიდან 1 მარტამდე (რადგანაც 2012 წელი იყო ნაკიანი, თებერვალში იყო 29 დღე); რა დღე იყო „ოთხშაბათს + 29 დღე“ (რადგანაც 28 დღე ზუსტად ოთხი კვირაა, მაშინ „ოთხშაბათს + 28 დღე“ - ისევ ოთხშაბათია, ხოლო „ოთხშაბათს +29 დღე“ - არის ხუთშაბათი).

პასუხი: 2012 წლის 1 მარტი იყო ხუთშაბათი.

ა მ ო ც ა ნ ა. რამდენი სამნიშნა რიცხვი არსებობს, სადაც ყველა ციფრი ლუწია და არც ერთი ციფრი არ მეორდება?

ა მ ო ხ ს ნ ა. თავიდანვე აღვნიშნოთ, რომ ნებისმიერი რიცხვი ნულით ვერ დაიწყება, ამიტომ პირველ ადგილზე შეიძლება დავსვათ ნებისმიერი ციფრი შემდეგი ოთხი ციფრიდან: 2, 4, 6, 8. მეორე ადგილზე შეიძლება დაისვას ოთხი დარჩენილი ციფრიდან ნებისმიერი (რადგანაც ციფრების გამეორება არ შეიძლება). ამრიგად, პირველი ორი ადგილის დაკავება შესაძლებელია თექვსმეტი ხერხით: 20_; 24_; 26_; 28_; 40_; 42_; 46_; 48_; 60_; 62_; 64_; 68_; 80_; 82_; 84_; 86_. ყველა შემთხვევაში

მესამე ადგილის დაკავება შეუძლია ნებისმიერ სამ დარჩენილ ციფრს. მაგალითად, 48_ მესამე ადგილზე შეიძლება დავსვათ 0, 2 ან 6. ე. სულ მივიღებთ 48 რიცხვს. მოკლედ ამოხსნა შეიძლება გამოვთქვათ ასე: პირველი შეიძლება იყოს ოთხი ციფრიდან ნებისმიერი, მეორე - ნებისმიერი დარჩენილი ოთხი ციფრიდან, მესამე - ნებისმიერი დარჩენილი სამი ციფრიდან; ე. ი. სულ ასეთი რიცხვი იქნება $4 \times 4 \times 3 = 48$

პასუხი: 48 რიცხვი.

ა მ ო ც ა ნ ა. 4 ადამიანი დგას ხუთსართულიანი სახლის ლიფტთან. ყველა ცხოვრობს სხვადასხვა სართულზე, მეორედან მეხუთემდე. მელიფტეს უნდა ავიდეს რომელიმე ერთ სართულამდე, მერე კი გაუშვას ფეხით. ერთი სართულით ქვემოთ ჩასვლა - ერთი უკმაყოფილება, ერთი სართულით ზემოთ ასვლა - ორმაგი უკმაყოფილება. რომელ სართულზე უნდა გააჩეროს ლიფტი, რომ უკმაყოფილების ჯამი იყოს ყველაზე ნაკლები?

ა მ ო ხ ს ნ ა. სანამ დავიწყებდეთ ამოხსნას, სასარგებლო იქნება მისი უჩვეულო პირობების გააზრება. ამისათვის კარგია გავარჩიოთ, რა გამოვა, თუ ლიფტი გაჩერდება, მაგალითად, მეოთხე სართულზე. მაშინ უკმაყოფილო არ იქნება ამ სართულის მობინადრე. მეხუთე სართულის მაცხოვრებელს ექნება ორმაგი უკმაყოფილება, რადგანაც მოუწევს ერთი სართულით მაღლა ასვლა. მესამე სართულის მობინადრეს ექნება ერთი უკმაყოფილება, მეორე სართულისას კი - 2. თუმცა, უკეთესი იქნება, თუ ის ფეხით ავა სახლში, უკმაყოფილება იმდენივეა, სამაგიეროდ ლიფტი არ გადაიტვირთება. ამრიგად, თუ ლიფტი გაჩერდება მეოთხე სართულზე, მივიღებთ $2+1+2=5$ უკმაყოფილებას.

პასუხი: მეოთხე სართულზე.

განხილული და მსგავსი ამოცანების ამოხსნა მოსწავლეში ანვითარებს ლოგიკურ აზროვნებას და ცხოვრებისეულ სიტუაციებთან კავშირის დამყარებას.

არასტანდარტული ტექსტური ამოცანების ამოხსნის სწავლების პროცესი მდიდარ პედაგოგიურ გარემოს ქმნის, რომელსაც თითოეული მოსწავლის პიროვნულ თვისებებზე (მათემატიკური კულტურის, აზროვნების ხარისხის ფორმირებაზე) ზემოქმედება შეუძლია. ყოველივე, თავის მხრივ, მოსწავლეს საშუალებას აძლევს აქტიური მონაწილეობა მიიღოს სასწავლო საქმიანობაში, მისი სუბიექტი გახდეს. ასეთ ამოცანებს ემოციური მომენტი შეაქვთ მოსწავლეთა გონებრივ საქმიანობაში. ისინი საშუალებას იძლევიან ამოცანის ამოხსნის პროცესი განხილულ იქნეს როგორც პრობლემური სიტუაცია, რაც ხელს უწყობს ფსიქიკური პროცესების მათემატიკურ შინაგან მოტივაციას. ყოველივე ამის შედეგად თვისებრივად და სწრაფად ყალიბდება სასწავლო საქმიანობის განხორციელებისათვის საჭირო სააზროვნო ოპერაციები, ლოგიკური ხერხები და შემეცნებითი უნარები.

ამგვარად, აღნიშნული კულტურის ამოცანებთან უმცროსკლასელთა ურთიერთობის გამოცდილება დიდად წაადგება მათემატიკის შესწავლისადმი ინტერესის გაჩენასა და ზოგადი სასწავლო უნარების ათვისებას, რაც უზრუნველყოფს სასწავლო საქმიანობის მოტივაციური და ოპერაციული სფეროების დამკვიდრებასა და განვითარებას.

ლიტერატურა

1. Практическая и познавательная значимость текстовых задач.- Начальная школа,1981, №1,
2. Г.Г.Левитас. Нестандартные задачи по математике в 1 классе. Издательство «Илекса», 2010 г
3. «Педагогика и методика начального обучения».-М.; Ротапринт МП СССР, 1979

რეზიუმე

დაწყებითი კლასების მათემატიკის სწავლებაში დიდი როლი ეთმობა ტექსტურ ამოცანებს, რომელთა სისტემა წარმოადგენს მოსწავლეთა უმნიშვნელოვანესი მათემატიკური წარმოდგენების ჩამოყალიბების ძირითად საშუალებას. ამოცანის ამოხსნის უნარის დაუფლება სწავლების ერთ-ერთი მთავარ მიზანია და წარმოადგენს პროგრამის მნიშვნელოვან მოთხოვნას.

არასტანდარტული ტექსტური ამოცანების ამოხსნის სწავლების პროცესი მდიდარ პედაგოგიურ გარემოს ქმნის, რომელსაც თითოეული მოსწავლის პიროვნულ თვისებებზე (მათემატიკური კულტურის, აზროვნების ხარისხის ფორმირებაზე) ზემოქმედება შეუძლია. ყოველივე, თავის მხრივ, მოსწავლეს საშუალებას აძლევს აქტიური მონაწილეობა მიიღოს სასწავლო საქმიანობაში, მისი სუბიექტი გახდეს. ასეთ ამოცანებს ემოციური მომენტი შეაქვთ მოსწავლეთა გონებრივ საქმიანობაში. ისინი საშუალებას იძლევიან ამოცანის ამოხსნის პროცესი განხილულ იქნეს როგორც პრობლემური სიტუაცია, რაც ხელს უწყობს ფსიქიკური პროცესების მათემატიკურ შინაგან მოტივაციას. ყოველივე ამის შედეგად თვისებრივად და სწრაფად ყალიბდება სასწავლო საქმიანობის განხორციელებისათვის საჭირო სააზროვნო ოპერაციები, ლოგიკური ხერხები და შემეცნებითი უნარები.

Vladimer Adeishvili – Akaki Tsereteli State University

Medeia Adeishvili – Certified Teacher of Kutaisi public school №17

Non-standard Textual Problems in Teaching Primary Mathematics

Abstract

In teaching primary mathematics the special emphasis is given to the texture problems, as its system is the most important tool for creating students' mathematical performances. Acquiring the skills of solving problems is one of the main aims of teaching tasks and thus is the important requirement of the program.

Teaching methods of solving non-standard textual problems has rich pedagogical background which can influence every student's personal features (such as: mathematical culture, the formation of thinking quality). All these allow students to take active part in educational activities and become its subject. Such problems create emotional moments in students' mental activities. They enable us to consider the process of solving problems as problematic situations, which in their own way contribute to the inner motivation and activate mental processes. As a result, the process of formation of mental operations, logical methods and cognitive skills becomes rapid and efficient.

Владимир Адеишвили – Государственный университет Акакия Церетели

Меддея Адеишвили – Сертифицированная учительница Кутаисской №17 школы

Нестандартные текстовые задачи

в обучении математике на начальной ступени

Резюме

В обучении математике в начальных классах большая роль уделяется текстовым задачам, система которых является основным средством формирования важнейших математических представлений учащихся. Овладение навыком решения задачи – одна из главных целей обучения и представляет собой одно из важнейших требований программы.

Процесс обучения решению нестандартных текстовых задач создает богатую педагогическую среду, которая может воздействовать на личностные свойства каждого ученика (формирование математической культуры, качество мышления). Все это, в свою очередь, дает возможность ученику принимать активное участие в учебной деятельности, стать его субъектом. Такие задачи вносят эмоциональный момент в умственную деятельность учащихся. Они дают возможность обоснования процесса решения задачи как проблемной ситуации, что содействует внутренней мотивации, активизирующей психические процессы. Вследствие всего этого, быстро и прочно основываются необходимые для учебной деятельности мыслительные операции, логические приемы и познавательные навыки.

დარეჯან გელაძე – შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა განათლება თანამედროვე ტექნოლოგიებით

„მოექცევი სხვას ისე, როგორც შენ გინდა, გექცეოდნენ“, სახარებისეული ეს სწავლება თანამედროვე ტოლერანტული ღირებულებებისა და კულტურის ერთერთი საფუძველია. ამ კულტურის ნაწილია ინკლუზიური განათლებაც, რომლის მთავარი პრინციპის მიხედვით ყველა პიროვნებას, მიუხედავად შესაძლებლობებისა, უნდა მიეცეს სწავლისა და განვითარების თანაბარი უფლება.

საერთაშორისო ჯანდაცვის ორგანიზაციის კლასიფიკაციით, შეზღუდული შესაძლებლობა არის დაზიანების შედეგად გამოწვეული უნარის დროებითი ან ქრონიკული შეზღუდვა ფიზიკურ ან ფსიქიკურ სფეროში, რაც გავლენას ახდენს ადამიანის ცხოვრების სხვადასხვა სფეროზე. მათ განსაკუთრებული საგანმანათლებლო მოთხოვნები და მოთხოვნილებები აქვთ. სიტყვა „ინვალიდი“ 1995 წლიდან, საქართველოს პარლამენტის დადგენილებით, ამოღებულია და ჩანაცვლებულია ტერმინით „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი“.

1996 წელს ამერიკის ყველა შტატისთვის სავალდებულო გახდა შემუშავებულიყო სპეციალური პროგრამები ინვალიდების ტექნიკური საშუალებებით უზრუნველსაყოფად. საბოლოო ჯამში, ეს ბევრ ადამიანს დაეხმარა ჩართულიყო საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და დაეწყო მუშაობა. ნორვეგიაში, ჰოლანდიაში და ფინეთში შეზღუდული შესაძლებლობების ადამიანების 70%-ზე მეტი პროფესიულ განათლებას სწორედ ინტერნეტით იღებს.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი წევრ სახელმწიფოებს ავალდებს ხელი შეუწყონ შეზღუდული შესაძლებლობების დამხმარე მოწყობილობებისა და ტექნოლოგიური ინოვაციების გამოყენებას, რათა გაუმჯობესდეს გარემოს ხელმისაწვდომობა და შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანებს მიეცეთ თანაბარი შესაძლებლობები, მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ფიზიკური ხელმისაწვდომობის გარდა, ასევე გულისხმობს ინფორმაციის, ტექნოლოგიების, ეკონომიკური და სოციალური ცხოვრების ხელმისაწვდომობას. ბარიერთა აღმოფხვრას, რომლებიც ხელს უშლიან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს თავიანთი უფლებების განხორციელებაში.

ამერიკის პრეზიდენტი ფრანკლინ რუზველტი, რომელიც თავად ინვალიდი გახლდათ ამბობდა: „ნიჭი ყველა ადამიანს სხვადასხვა აქვს, შესაძლებლობები კი ყველა ადამიანს თანაბარი უნდა ჰქონდეს“. გაეხსნას გზა, არ ჩაიკეტოს საკუთარ თავში, მიიღოს ინფორმაცია, დაამყაროს კონტაქტი, დასაქმდეს, გახდეს რეალიზებული-ეს ის არასრული ჩამონათვალია, რისი მიღწევაც შეზღუდული შესაძლებლობები მქონე ადამიანებს ინტერნეტის დახმარებით შეუძლიათ. მითუმეტეს, საქართველოში, სადაც ამ ადამიანებისთვის გადაადგილება არაადაპტირებული გარემოს გამო ძალიან შეზღუდულია, ამიტომ მათთვის გლობალური სივრცე მართლაც ძალიან მნიშვნელოვანია.

კომპიუტერული ტექნიკა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს შესაძლებლობას აძლევს:

ტექსტის დაბეჭდვისა, თუ ნატიფმოტორული პრობლემის გამო აღენიშნება სირთულეები ხელით წერისას;

შესაბამისი გახმოვანებით მოისმინოს ტექსტი და მიიღოს შესაბამისი ინფორმაცია, თუკი აღინიშნება მხედველობისა ან კითხვის სირთულეები;

წარმოთქმული ტექსტის წერილობით ფორმაში გადაყვანისა, თუკი ნატიფმოტორული პრობლემის გამო აღინიშნება სირთულეები ხელით წერისას;

ტექსტების ფორმატირების, შრიფტის გაზრდის, ფონტის შერჩევის კითხვისა და მხედველობის პრობლემების შემთხვევაში და სხვა.

სასწავლო გარემოს გამრავალფეროვნებისათვის, დასახული მიზნების მიღწევისათვის ყოველწლიურად იქმნება ინოვაციური კომპიუტერული პროგრამები, რაც შესაძლებლობას იძლევა დიგიტალურ ფორმატში მოცემული მასალის მოსწავლის საჭიროების შესაბამისად გამოყენებისა.

სასწავლო აქტივობების შესასრულებლად საჭირო საშუალებები დამოკიდებულია მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე და შესაბამისი პროფესიონალის კრეატიულობაზე.

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების პრობლემების მინიმუმამდე დასაყვანად და მათთვის თანაბარი პირობების მისანიჭებლად მსოფლიოში სხვადასხვა ტიპის ღონისძიებები ხორციელდება. უცხოელი ექსპერტების შეფასებით კი, საინფორმაციო ტექნოლოგიები ყველაზე წარმატებული და აპრობირებული ხერხია ამგვარი ადამიანების სოციალური ადაპტაციისთვის და ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ბევრ ქვეყანაში ინვალიდებზე ზრუნვა სწორედ მათი კომპიუტერული ტექნიკითა და ინტერნეტით უზრუნველყოფიდან იწყება, ვინაიდან სწორედ ეს მიმართულება წარმოადგენს ბაზისს, რომლის მეშვეობითაც შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს ცოდნის მიღების, შესაფერისი სამუშაოს მოძებნისა და აქტიურ შრომით საქმიანობაში ჩართვის საშუალება ეძლევათ. ინტერნეტი და დამხმარე ტექნოლოგიები არის ზუსტად ის, რაც უზრუნველყოფს გარემოს მაქსიმალურ ხელმისაწვდომობას.

საინფორმაციო ტექნოლოგიების სრული გამოყენება ახალ შესაძლებლობას აძლევს ყველა ადამიანს, ხოლო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის იგი სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა. ყველას არ შეუძლია "მაუსის" მემშვეობით კომპიუტერთან მუშაობა, აგრეთვე შეზღუდული მხედველობის მქონე პირის მოთხოვნებსაც განსაკუთრებული დაკმაყოფილება სჭირდება. აუცილებელია ინვალიდ ბავშვთა კატეგორიზაციის სისტემის დანერგვა და მიზნობრივი პროგრამების გამოყენება (მაგ. ბინაზე ან დისტანციური განათლების) ინვალიდების გარკვეული კატეგორიის ინკლუზიის შეუძლებლობის შემთხვევაში.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ინტერნეტთან მუშაობა მოხდება სასურველი ფორმატით და აღწერილი იქნება ყველა იმ თანამედროვე ტექნოლოგიით, რომელიც აკმაყოფილებს განსხვავებული ინვალიდობის მქონე პირთა ყველა მოთხოვნილებას, არ შეაფერხებს მათ მუშაობას ინტერნეტში და ეს ყოველივე შესაძლებელი იქნება დამატებითი გადასახადის გარეშე. შეიქმნება ისეთი საინფორმაციო გარემო, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება საზოგადოების თითოეული წევრისთვის. რათა მათი სასტარტო პირობები სხვებისას გაუთანაბრდეს. ამისათვის კი საჭიროა, გაორმაგდეს ჩვენი ძალისხმევა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს მიეცეთ საშუალება აღასრულონ თავიანთი უფლებები და შეიტანონ მნიშვნელოვანი წვლილი თავიანთი ქვეყნების ეკონომიკურ, სოციალურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

ტექნოლოგიური გადაწყვეტილებები შლის ბარიერებს ინვალიდობის მქონე ადამიანებისთვის და მათ საკუთარი პოტენციალის ყველაზე სრულყოფილად წარმოჩენის საშუალებას აძლევს", ალბათ ამიტომაც შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების უმეტესობა მსოფლიოში სწორედ პროგრამისტის პროფესიას ეუფლება. ინტერნეტ-სივრცის უსაზღვრო შესაძლებლობები ხელს უწყობს ამ ადამიანების სოციალურ-ფსიქოლოგიურ რეაბილიტაციას, დისტანციურად სრულყოფილი განათლების მიღებასა და დასაქმებას.

საქართველოში ზოგჯერ მიუწვდომელია ესა თუ ის დამხმარე საშუალება, თუმცა მათი დეფიციტი არ უნდა ნიშნავდეს, რომ ინკლუზიური განათლება შეუძლებელი და განუხორციელებელია ჩვენს ქვეყანაში. სუნდა გვახსოვდეს, რომ ადაპტური საშუალება არასდროს ერთმნიშვნელოვნად არ განსაზღვრავს მოსწავლის წარმატებულ ჩართულობას სასწავლო პროცესში, არამედ ის მხოლოდ დამხმარე, დამატებითი საშუალებაა მოტივირებული პედაგოგისთვის.

საქართველოში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე რამდენიმე ბავშვს გადაეცა კომპიუტერი. პრეცედენტი იმისა, თუ როგორ შეცვალა საინფორმაციო ტექნოლოგიებმა ადამიანების ცხოვრება საქართველოშიც იყო. 2008 წელს იუსტიციის სამინისტროს საჯარო რეესტრში განხორციელებული ტექნოლოგიური რეფორმების შედეგად 17 შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანი დასაქმდა. უწყება ელექტრონულ საქმისწარმოებაზე გადავიდა, რის შედეგადაც რეგისტრაციის პროცესმა ინტერნეტში გადაინაცვლა. პარალელურად, სააგენტომ სისტემაში ისინიც დაასაქმა, ვისაც სათანადო განათლება ჰქონდა, მაგრამ გადაადგილება არ შეეძლო. დაგვიბრუნდა იმედი იმისა, რომ შეიძლება ჩვენგან საზოგადოებამ სარგებელი მიიღოს და რომ მიუხედავად ყველაფრისა, ცხოვრება მშვენიერია და გრძელდება. მომავლში, როდესაც ამ კუთხით გარემო უფრო მეტად განვითარდება და გადაადგილება დაბრკოლების გარეშე შესაძლებელი გახდება.

3 დეკემბერი შეზღუდული შესაზღვრობის მქონე პირთა საერთაშორისო დღეა. ამ დღის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი „ელექტრონული საინფორმაციო საშუალებათა ხელმისაწვდომობა“ უნდა გახდეს. აუცილებელია ინვალიდების ინფორმაციული იზოლაციის დაძლევა, არსებული ტექნოლოგიების და კომუნიკაციის საშუალებების ოპტიმალური გამოყენების უზრუნველყოფით; სმენა-მოკლებული პირთათვის ვიზუალური/ნიშნების ენის გამოყენება ელექტრონულ მასმედიაში, საზოგადოებრივ ადგილებში; ბრაილის სისტემისა და მისი ანალოგების ფართოდ დანერგვა (წიგნების და ჟურნალ-გაზეთების ბეჭდვა, ა.შ.) უსინათლოთათვის; მოძრაობა-შეზღუდულ პირთა საჭიროებისამებრ უზრუნველყოფა გადაადგილების საშუალებებით (ეტლები, ა.შ.), კომუნიკაციის საშუალებებით (ტელეფონი, ინტერნეტი); ინვალიდთა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართვა, საზოგადოებრივ ღონისძიებებში მათი მონაწილეობის ხელშეწყობა; ასევე სპეციალური ღონისძიებების (სპორტული შეჯიბრების) ორგანიზება; პარაოლიმპიური მოძრაობის ხელშეწყობა.

ინტერნეტი და დამხმარე ტექნოლოგიები არის ზუსტად ის, რაც უზრუნველყოფს გარემოს მაქსიმალურ ხელმისაწვდომობას. ხელს შეუწყობს უწყვეტი სწავლების უზრუნველყოფას, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების პოტენციალის, ღირსებისა და თვითრწმენის სრულ განვითარებას, მათივე პიროვნების, ნიჭისა და შემოქმედებითი უნარების, ასევე ფიზიკური და გონებრივი შესაძლებლობების განვითარებას, საზოგადოებაში ეფექტურ ჩართვას.

დასასრულს მინდა აღვნიშნო, რომ ერთ-ერთი ყველაზე პერსპექტიული და თანამედროვე საშუალება, რომლის მეშვეობითაც შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს საზოგადოებაში სრულფასოვანი ინტეგრაციის, განათლების საშუალება ეძლევათ ახალი ტექნოლოგიებია. სოციალური ქსელით სარგებლობისას ხშირად მიწევს გასაუბრება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან, რომლებიც აღნიშნავენ, რომ საინფორმაციო ტექნოლოგიებმა საგრძნობლად გააუმჯობესა მათი ცხოვრების პირობები, მათ სოციალური და ეკონომიკური ინტეგრაციის უდიდესი პოტენციალი აქვს.

ლიტერატურა:

1. გაგოშიძე თ, ჭინჭარაული თ, ფილაური ქ, ბაგრატიონი მ. ინკლუზიური განათლების პრინციპები, გამომცემლობა `ნეკერი`, 2008.
2. ლაღიძე ა, ბაგრატიონი მ, პაჭკორია თ, გზამკვლევი მასწავლებლებისათვის ინკლუზიური განათლება, თბ. 2009;
3. ათი განსაკუთრებული გაკვეთილი-ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი.
4. შეზღუდული შესაზღვრობის მქონე პირთა სოციალური ინტეგრაციის კონცეფცია, 2007.
5. <http://www.ncac.ge/index.php?m=844&newsid=36>
6. <http://www.ewmi-gpac.org/en/forum?func=view&catid=7&id=344>
7. <http://www.mes.gov.ge/content.php?id=1658&lang=geo>
8. http://www.ombudsman.ge/uploads/disabled/concept_on_integration_of_disabled.pdf

რეზიუმე

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების პრობლემების მინიმუმამდე დასაყვანად და მათთვის თანაბარი პირობების მისანიჭებლად მსოფლიოში სხვადასხვა ტიპის ღონისძიებები ხორციელდება. თანამედროვე ტექნოლოგიები ყველაზე წარმატებული და აპრობირებული ხერხია შშმ ადამიანების სოციალური ადაპტაციისთვის და ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ბევრ ქვეყანაში ინვალიდებზე ზრუნვა სწორედ მათი კომპიუტერული ტექნიკითა და ინტერნეტით უზრუნველყოფიდან იწყება, ვინაიდან სწორედ ეს მიმართულება წარმოადგენს ბაზისს, რომლის მეშვეობითაც შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს ცოდნის მიღების, შესაფერისი სამუშაოს მოძებნისა და აქტიურ შრომით საქმიანობაში ჩართვის საშუალება ეძლევათ. ინტერნეტი და დამხმარე ტექნოლოგიები არის ზუსტად ის, რაც უზრუნველყოფს გარემოს მაქსიმალურ ხელმისაწვდომობას. არ ჩაიკეტოს საკუთარ თავში, მიიღოს ინფორმაცია, დაამყაროს კონტაქტი,

გახდეს რეალიზებული-ეს ის არასრული ჩამონათვალია, რისი მიღწევაც შეზღუდული შესაძლებლობები მქონე ადამიანებს თანამედროვე ტექნოლოგიების დახმარებით შეუძლიათ. სწორედ ინკლუზიური განათლების მთავარი პრინციპია, ყველა ბავშვს, მიუხედავად შესაძლებლობებისა, უნდა მიეცეს სწავლისა და განვითარების თანაბარი უფლება. ამიტომ მათთვის გლობალური სივრცე მართლაც ძალიან მნიშვნელოვანია.

Дареджан Геладзе- Батумский государственный университет, доктор наук просвещения, ассистент профессор департамента педагогических наук

Обучение лиц с ограниченными возможностями здоровья методами новейших технологий **Резюме**

Для сведения к минимуму проблем лиц с ограниченными возможностями здоровья и создания для них равных условий во всем мире проводятся различного характера мероприятия. Новейшие технологии являются самым эффективным и апробированным средством в деле социальной адаптации для людей с данными проблемами здоровья. Необходимо отметить, что во многих странах забота об инвалидах начинается именно с обеспечения их компьютерной техникой и интернетом, т.к. именно это направление представляет базу, посредством которой лица с ограниченными возможностями могут получать знания, имеют возможность устраиваться на соответствующую работу. Интернет и новейшие технологии являются именно тем условием, посредством которого эти лица имеют возможность интегрировать в активное общество, получать информацию, устанавливать контакты, не закрываться в своем мире, быть реализованным – и это лишь не полный список тех возможностей, которыми может воспользоваться человек с ограниченными возможностями здоровья, используя новейшие технологии. Главным принципом инклюзивного образования, является тот факт, что каждому ребенку, не смотря на его возможности, необходимы равные права в развитии и обучении.

Darejan Geladze-Batumi State University, Doctor of science in education Assistant Professor in Pedagogical sciences department

The use of modern technologies in the education of persons with disabilities. **Abstract**

To minimize the problems of persons with disabilities and granting them equal treatment, different types of measures are implemented across the world. Modern technologies are the most successful and proven way for social adaptation of people with disabilities and it should be noted that the caring for the disabled is best implemented by computer technologies. Providing internet to as countries as possible is very important because the internet is the main platform through which persons with disabilities can obtain knowledge and find suitable jobs and opportunities for active involvement in labour activities. Assistive technology and the internet are exactly what ensure maximum availability in this environment.

To not be trapped in themselves; to obtain information and establish contacts: to be realized - all of this can be achieved by people with disabilities with the help of modern technologies. The main purpose of inclusive education for all children irregardless of their physical abilities is the realization that all development should be given equal rights. This makes the global space ever as important to disabled persons.

ნანა წულაია-კერძო სკოლა „ივერიონი“

ამოცანის ამოხსნის ძიების ზოგიერთი ასპექტი

თანამედროვე ეპოქაში მათემატიკა ფართოდ გამოიყენება ადამიანის საქმიანობის ყველა სფეროში. მათემატიკაში შექმნილი აბსტრაქტული სისტემები და თეორიული მოდელები გამოიყენება კანონზომიერებების შესასწავლად, სიტუაციის გასაანალიზებლად და პრობლემის გადასაჭრელად. აქედან გამომდინარე, სკოლაში მათემატიკის სწავლების მიზანია მოსწავლეთათვის: აზროვნების უნარის, დედუქციური და ინდუქციური მსჯელობის განვითარება; მათემატიკის, როგორც სამყაროს აღწერისა და მეცნიერების უნივერსალური ენის ათვისება. პრობლემის გადაჭრაზე ორიენტირებული მათემატიკური განათლების მისაღებად აუცილებელია ამოცანის ამოხსნის პროცესის სწორად წარმართვა.

ამოცანის ამოხსნის პროცესი შეიძლება დაიყოს ოთხ ეტაპად:

დასმული ამოცანის გაგება

ამოხსნის გეგმის შედგენა

შედგენილი გეგმის შესრულება

შემოწმება - მიღებული ამონახსნის შესწავლა

ამოცანის ამოხსნის ძიების ხერხების სწავლება ხასიათდება შემდეგი თავისებურებებით:

სხვადასხვა ხერხით ამოცანის ამოხსნის ძიების სწავლება კონკრეტული ამოცანის მაგალითზე

მოსწავლეები უნდა მივიყვანოთ ამოცანის ამოხსნის ახალი ხერხის დამოუკიდებლად

აღმოჩენამდე

უნდა გამოვიყენოთ „ხმამალაღი მსჯელობის“ ხერხი

გამოვიყენოთ ჯგუფური ან წყვილებში მუშაობა

ამოცანის კითხვაზე პასუხის გაცემის შემდეგ დავუბრუნდეთ ამოხსნის პროცესს, განვმარტოთ და განვაზოგადოთ მოკლე პრეზენტაციის სახით

ამოცანის ამოხსნის ძიების პროცესში სხვადასხვა ხერხი გამოიყენება. განვიხილოთ მათ შორის ერთერთი მნიშვნელოვანი მიდგომა, ანალოგია. ანალოგია აზროვნების ლოგიკური ხერხია, რომელიც საშუალებას იძლევა მსგავს პირობებში მსგავსი დასკვნები ჩამოვაყალიბოთ. თავდაპირველად მარტივი მაგალითებით უნდა ვასწავლოთ მათემატიკურ წინადადებათა ფორმულირება ანალოგიის მოშველიებით. ანალოგიით მიღებული დასკვნა მოსწავლის აზროვნებას გზას უკავს ცნობილიდან ამოუცნობისაკენ.

ანალოგიის მეშვეობით მიღებული დასკვნა შეიძლება მცდარიც აღმოჩნდეს. მაგრამ ხშირია შემთხვევები, როცა ასეთი დასკვნა მართებულია, სწორედ ეს ამართლებს ამ ხერხისადმი ინტერესს. ანალოგია განაზოგადებს ორი ამოცანის ამოხსნის ხერხების მსგავსებას მოცემულ პირობებში.

აღნიშნულის თვალსაჩინოდ წარმოდგენისათვის განვიხილოთ ამოცანა: დავამტკიცოთ, რომ თუ $x^3 + ax^2 + bx + c = 0$ განტოლების სამივე ფესვი უარყოფითია, მაშინ a კოეფიციენტი დადებითია. ჩამოვაყალიბოთ ანალოგიური ამოცანა კვადრატული განტოლებისთვის "დავამტკიცოთ, რომ თუ $x^2 + ax + b = 0$ განტოლების ორივე ფესვი უარყოფითია, მაშინ a კოეფიციენტი დადებითია". ამ ამოცანის დამტკიცება ცნობილია მოსწავლეებისათვის, ვიეტას თეორემის დახმარებით. ანალოგია მიგვიყვანს ვიეტას თეორემის განზოგადებამდე მესამე ხარისხის განტოლებისათვის.

ამგვარად, მათემატიკის სწავლების პროცესში მნიშვნელოვანია ზუსტად განისაზღვროს ამოცანის ამოხსნის ყველაზე ოპტიმალური ვარიანტი.

ლიტერატურა

1. თ. მორალიშვილი; ამოცანათა ამოხსნის ძიების სწავლება საშუალო სკოლაში; გამომცემლობა „განათლება“; 1991წ.
2. ირმა ქურდაძე; პედაგოგიური კვლევის მეთოდოლოგია და მეთოდები; გამომცემლობა „უნივერსალი“; 2008წ.
3. სწავლება შეფასება; მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი; 2008წ.
4. ალგებრა და ანალიზის საწყისები; გამომცემლობა „მერიდიანი“; 2009წ.
5. გ. გოგიშვილი; თ. ვეფხვაძე; ი. მებონია; ლ. ქურჩიშვილი; მათემატიკა IX-X-XI-XII; გამომცემლობა „ინტელექტი“; 2008წ.

რეზიუმე

ამოცანის ამოხსნის ძიების განხილული ხერხი, რომელიც ანალოგიას ემყარება, შემდეგში მდგომარეობს:

უნდა ჩამოვყალიბოთ მოცემულის ანალოგიური დამხმარე ამოცანა, რომელიც მოცემულზე მარტივია, ან რომლის ამოხსნის გზა ჩვენთვის ცნობილია;

დამხმარე ამოცანის ამოხსნის შემდეგ უნდა გავშალოთ ანალოგიური მსჯელობა მოცემული ამოცანის ამოსახსნელად.

ურთიერთშებრუნებულ თეორემათა ანალოგიით დამტკიცება საუკეთესო საშუალებაა დავანახოთ მოსწავლეებს ანალოგიით მიღებული დასკვნების ქმედითობა. აქ მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ ანალოგია თავისებურად, საწინააღმდეგოს დაშვების მეთოდით მტკიცებაში ვლინდება. ამ მეთოდით მუშაობა ხელს შეუწყობს სიტყვა-ანალოგიის გააზრებას და დაეხმარება აბიტურიენტებს მისაღები გამოცდების წარმატებით დაძლევაში.

Nana Tsulaia - Certified teacher, a private school "Iverioni" Teacher of Mathematics

Some aspects of the search tasks

Abstract

Tasks considered in the search method, which is based on analogy, the following:

- The need to build those additional tasks, which are simple, or the way we know the solution;
- Auxiliary problem tasks after a similar discussion on the need to expand the task solution.

The best way to show the students Approval theorems inverted analogy between the conclusions derived by analogy sustainable. It is important here is the fact that they own analogy, access method to prove the opposite of failure. This method will facilitate the work of the word - analogy to help students understand and successfully overcome in the entrance examinations.

Нана Цулаия- Сертифицированный преподавательница, Учительница математики частный школы "Ивериони"

Некоторые аспекты задачи поиска

Резюме

Задачи рассматривающий в методом поиска, который основан на аналогии, следующие:

- необходимость создания этих дополнительных задач, которые являются простыми, или, которой решении мы знаем;

- после решение вспомогательный задачи, необходимости расширить аналогичного обсуждения вопроса о решение задачи.

Самый лучший способ показать студентам, утверждение теоремы, перевернутый аналогии между выводами, сделанные по аналогии устойчивости. Важно здесь то, что аналогия доказивается с помощью обратной методными. Работа с этими методами хорошо будет содействовать понятии слова – аналогии и будит помогать абитуриентам для успешно преодолеть вступительные экзамены.

მანანა ზივზივაძე-ნიკოლეიშვილი – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საზომ ერთეულთა ევოლუციის ზოგიერთი საკითხი

მეცნიერებას საზომ ერთეულთა შესახებ მეტროლოგია ეწოდება. მეტროლოგია ბერძნული სიტყვაა და ქართულად საზომთმცოდნეობას ნიშნავს. თანამედროვე მეტროლოგია სწავლობს მოძღვრებას ზუსტი საზომების შესახებ, ადგენს გაზომვის მეთოდებსა და საშუალებებს, ზრუნავს გაზომვათა სიზუსტეზე (ცდომილებათა თეორია), ქმნის ფიზიკურ ერთეულებსა და ერთეულთა სისტემებს, უზუსტესი ნიმუშების – ეტალონების მეშვეობით ერთეულთა ზომებს გადასცემს გაზომვის მუშა საშუალებებს და წარმოქმნის გაზომვათა ერთიანობის უზრუნველყოფის საფუძველს.

მეტროლოგია სამი ნაწილისაგან შედგება. ესენია: 1) თეორიული ნაწილი, რომელიც სწავლობს ისეთ ზოგად-თეორიულ პრობლემებს, როგორებიცაა: გაზომვათა თეორია, ფიზიკური სიდიდეები და მათი ერთეულები, გაზომვის მეთოდთა შემუშავება;

2) გამოყენებითი ნაწილი, რომელიც სწავლობს თეორიული მეტროლოგიის მიღწევათა პრაქტიკული განხორციელების პრობლემებს;

3) საკანონმდებლო ნაწილი, რომელიც აწესებს სავალდებულო ტექნიკურ და იურიდიულ მოთხოვნებს ფიზიკურ ერთეულთა გამოყენებაში, ასევე გაზომვის მეთოდებსა და საშუალებებში.

თანამედროვე მეტროლოგიის პარალელურად არსებობს ისტორიული მეტროლოგიაც, რომელიც შეისწავლის წარსული დროის საზომებთან დაკავშირებულ პრობლემებს; კერძოდ აღნიშნული დარგის ინტერესთა სფეროს წარმოადგენს საზომთა წარმოქმნისა და განვითარების ისტორია (ამა თუ იმ ერთეულის დამკვიდრების დრო, გავრცელების ხანგრძლივობა, ცვალებადობა საუკუნეთა მანძილზე, ხმარებიდან გამოსვლა); საზომ სისტემათა ჩამოყალიბება და ურთიერთმიმართება ამ სისტემის ერთეულთა შორის; საზომთა გავრცელების გეოგრაფიული არეალი; ერთეულთა სახელწოდებანი სხვადასხვა ისტორიულ ეპოქაში; და ბოლოს, საზომთა რეალური სიდიდე თანამედროვე მეტრულ სისტემაში.

დიდია მეტროლოგიის, როგორც ისტორიული მეცნიერების დამხმარე დისციპლინის, მნიშვნელობა ქვეყნის სოციალ-ეკონომიკური ვითარების, სახელმწიფოთა შორის სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობათა კვლევის საქმეში. ისეთი საკითხების შესწავლა, როგორებიცაა წარსული ეპოქების ერთეულთა დიდი და მცირე სისტემები, ურთიერთმიმართებანი საზომთა შორის, ერთეულთა მნიშვნელოვანი საერთაშორისო SI და CGS სისტემები, ვფიქრობთ, საშუალებას მოგვცემს, უკეთ გავიაზროთ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა განვითარების ისტორიის არსებითი მომენტები.

საზომი ერთეულების შექმნა ჯერ კიდევ პირველყოფილი ადამიანებისათვის გახდა საჭირო. ამის აუცილებლობა გამომდინარეობდა სხვადასხვა სახის სამუშაოთა შესრულებისას (ნაგებობების აშენება, ჭურჭლისა და იარაღის დამზადება, ფართობთა და მოცულობათა დადგენა, მანძილისა და მასის გამოთვლა და სხვ.), ვითარდებოდა დროის აღრიცხვის სისტემა.

მსოფლიოს სხვადასხვა ხალხებში სხვადასხვაგვარად შემოჰქონდათ პრაქტიკაში საზომი ერთეულები. ამ ერთეულებს ისინი ქმნიდნენ ცხოვრებისეული გამოცდილებითა და დაკვირვებით. დროთა განმავლობაში ეს ერთეულები თანდათანობით იხვეწებოდა და ვითარდებოდა.

უძველეს საზომ ერთეულებად გვევლინება ხელებისა და ფეხების თითები. საინტერესოა აგრეთვე უძველესი ტომების მიერ გამოყენებული შემდეგი სახის ერთეულები:

„ისარი“ – ეს საზომი ერთეული ისრის გაფრენის სიშორის ადექვატური იყო.

„მამლის ყივილი“ – ეს იმ მანძილს აღნიშნავდა, რომლის იქით მამლის ყივილის ხმა აღარ ისმოდა.

„ჩიბუხი“ – ეს იყო ის მანძილი, რომელსაც გაივლიდა ნავი, ვიდრე მენავე ერთ ჩიბუხს გააბოლებდა შეუჩერებლად.

„სტადიონი“ – ეს იყო მანძილი, რომელსაც ადამიანი აუჩქარებლად გაივლიდა მზის ამოსვლიდან მზის ჩასვლამდე და ა. შ. (*ჯინჯიხაძე, 1993, 410-411*).

როგორც ვნახეთ, ეს უძველესი საზომი ერთეულები საკმაოდ პრიმიტიული და ნაკლებად ზუსტი იყო.

მსგავსად სხვა ქვეყნებისა, საქართველოშიც უძველესი დროიდან იქმნებოდა სხვადასხვა საზომი ერთეულები, რომლებიც საუკუნეების განმავლობაში იხმარებოდა ყოფა-ცხოვრებაში.

ძველ საქართველოში, როგორც ყველგან, გაზომვის ობიექტი ძირითადად მასა, მოცულობა, სიგრძე და ფართობი იყო. საზომი ერთეულებიც შესაბამისად სამ ჯგუფად იყოფოდა. მყარი სხეულის მასის ერთეულებს „საწყაო“ („საწყავი“, „საწყაული“) ერქვა. რაც შეეხება სიგრძის გასაზომად განკუთვნილ ერთეულებს, მათ უბრალოდ „საზომს“ უწოდებდნენ. შემდეგ ამ სიტყვის მნიშვნელობა გაფართოვდა და ზოგადად ერთეულის აღმნიშვნელ ტერმინად იქცა.

ქართული საზომთამცოდნეობის წყაროს წარმოადგენს, ერთის მხრივ, წერილობით ძეგლებში დაცული ცნობები, ხოლო, მეორეს მხრივ, ის ნივთიერი მასალა, რომელიც გამოვლენილია არქეოლოგიური გათხრებისა თუ ეთნოგრაფიული ხასიათის კვლევა-ძიების შედეგად. დიდი მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე ხალხურ მეტროლოგიასაც – ზეპირ ინფორმაციას ყოფა-ცხოვრებაში დღემდე შემორჩენილ ერთეულთა შესახებ.

იმ დანაკლისს, რომ არ მოგვეპოვება ძველი ქართული თხზულება საზომთა შესახებ, გარკვეულწილად ავსებს ის მდიდარი მეტროლოგიური მასალა, რომელიც სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონშია დაცული. სულხან-საბას დამსახურებაა არა მარტო ფიქსირება ქართული თუ უცხოური საზომი ერთეულებისა, არამედ მათი დახასიათებაცა და ურთიერთმიმართების დადგენაც.

ძველ ერთეულთა შესახებ გარკვეული ცნობები დაცულია ვახტანგ მეექვსის, ვახუშტი ბატონიშვილის, დავით რექტორის, დავით და იოანე ბატონიშვილების თხზულებებში, აგრეთვე ძველ სამედიცინო ხასიათის წიგნებში, ასტრონომიულ-ასტროლოგიურ და მათემატიკურ ნაშრომებში.

საყოველთაოდ გავრცელებულ საერთაშორისო ერთეულთა გვერდით, ჩვენში არსებობდა მხოლოდ ქართული მეტროლოგიისათვის დამახასიათებელი საზომებიც. საქართველოში გამოიყენებოდა აგრეთვე ის რუსული საზომი ერთეულებიც, რომლებიც გავრცელდა საქართველოში მე-19 საუკუნის დასაწყისიდან. ესენია: საჟენი, არშინი, ვერშოკი და სხვ.

გავეცნოთ საქართველოში გავრცელებულ სიგრძის ერთეულებს:

ადლი – სიგრძის საზომი პოპულარული ერთეული ძველ საქართველოში (ზოგ წერილობით წყაროში გამოიყენება ფართობის ერთეულადაც), 1 ადლი = 101,15 სმ.

ბიჯი – მანძილის საზომი ერთეული. შინაარსობრივად გამოხატავდა ფეხის ორჯერ გადადგმას, 1 ბიჯი=1,4 მ.

გოჯეული – სიგრძის საზომი ერთეული, ადლის 1/16, 1 გოჯეული=6,32 სმ.

გოჯი – სიგრძის უძველესი საზომი ერთეული. აღნიშნავდა მანძილს ცერა თითის ბოლო სახსრიდან ფრჩხილის წვერამდე. მეტრის სისტემაში 1 გოჯი=3,16 სმ.

თითი – სიგრძის უძველესი საზომი ერთეული საქართველოში. აღნიშნავდა საშუალო ტანის ადამიანის შუათითის სიგანეს, 1 თითი=2,1 სმ.

თოფი – ქსოვილის საზომი ერთეული საქართველოში, 1 თოფი= 8-10 მ.

მანძილი – 1 მანძილი=16 კმ.

მარცვალი – სიგრძის საზომი ერთეული ძველ საქართველოში. მარცვლის, როგორც სიგრძის, ისე მასის ერთეულად გამოყენების ტრადიცია ასევე ფართოდ იყო გავრცელებული აღმოსავლურ მეტროლოგიაშიც. საზომ ერთეულად ძირითადად გამოყენებული იყო ხორბლის მარცვალი. 1 მარცვალი=3,5 მმ.

მტკაველი – პოპულარული სიგრძის საზომი ერთეული საქართველოში. აღნიშნავდა მანძილს გაშლილი ხელის ცერსა და ნეკს შორის, 1 მტკაველი=25,3 სმ.

მხარი – სიგრძის საზომი ერთეული ძველ საქართველოში. აღნიშნავდა ადამიანის გაშლილი ხელების სიგრძეს – მანძილს ერთი ხელის თითების ბოლოებიდან მეორე ხელის თითების ბოლოებამდე, 1 მხარი=2მ.

ტერფი – მანძილის საზომი ერთეული. შეესაბამებოდა საშუალო ადამიანის ტერფის სიგრძეს, 1 ტერფი=28 სმ.

უტევანი – მანძილის საზომი ერთეული ძველ საქართველოში, 1 უტევანი=198მ.

შოლტი – ტყავის სიგრძის საზომი ერთეული საქართველოში. შინაარსით შოლტი არის ტყავის ნაჭერი, რომლისგანაც 1 წყვილი ქალამანი გამოდის.

1 შოლტი= 65სმ X 20სმ ანუ ტყავის ნაჭერი 65 სმ სიგრძითა და 20 სმ სიგანით (*კუდავა, 20, 77-81*).

ციდა – სიგრძის უძველესი საზომი ერთეული საქართველოში. აღნიშნავდა მანძილს გაშლილი ხელის სალოკ თითსა და ცერა თითს შორის, 1ციდა=12,65სმ.

წყრთა – პოპულარული სიგრძის საზომი ერთეული ძველ საქართველოში. სულხან-საბას განმარტებით, წყრთა არის ადლის ნახევარი, ე. ი. 1 წყრთა=50,6 სმ.

ზემოთ მოყვანილი მაგალითები მხოლოდ მცირე ჩამონათვალია ძველ საქართველოში გავრცელებული სიგრძის საზომი ერთეულებისა.

გარდა სიგრძის საზომი ერთეულებისა, ძველ საქართველოში ასევე მრავლად გამოიყენებოდა წონის, ფართობთა, მოცულობათა, ფხვიერ და თხევად სხეულთა საზომი ერთეულებიც. ჩვენ ყურადღება ძირითადად გავამახვილეთ სიგრძის საზომ ერთეულებზე.

როგორც ცნობილია, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში საუკუნეების განმავლობაში ყალიბდებოდა და ვითარდებოდა საზომი ერთეულთა სისტემები. დროთა განმავლობაში მომწიფდა ნიადაგი იმისათვის, რომ შექმნილიყო საზომთა ისეთი სისტემა, რომელიც იქნებოდა მისაღები მსოფლიოს ყველა ქვეყნისათვის.

ერთეულთა ახალი სისტემა, რომელიც შემდგომში საერთაშორისო სისტემის საფუძველი გახდა, შეიქმნა საფრანგეთში მე-18 საუკუნის ბოლოს. ამ სისტემაში სიგრძის ძირითადი ერთეული იყო მეტრი, ხოლო მასის ერთეული – კილოგრამი.

1875 წელს პარიზში 17 სახელმწიფომ (მათ შორის რუსეთმაც) ხელი მოაწერა მეტრულ კონვენციას. საზომთა მეტრულ სისტემაში შედიოდა შემდეგი ერთეულები:

სიგრძის ერთეული – მეტრი. იგი წარმოადგენდა პარიზის გეოგრაფიული მერიდიანის 1/40 000 000 ნაწილს.

ფართობის ერთეული – არი. 1 არი აღნიშნავს 10 მ გვერდის მქონე კვადრატის ფართობს.

მოცულობის ერთეული – სტერი, რომელიც აღნიშნავდა 1 მ წიბოს მქონე კუბის მოცულობას.

მასის ერთეული – კილოგრამი. კილოგრამად მიჩნეულია 4 გრადუს ცელსიუსზე 0,1 მ წიბოს მქონე კუბის შემავსებელი წყლის მასა.

მე-20 საუკუნის დასაწყისში საზომთა მეტრული სისტემის საერთაშორისო ერთიანობისა და გაუმჯობესებისათვის შეიქმნა ზომა-წონათა საერთაშორისო კომიტეტი (მისი ერთ-ერთი ორგანოა ზომა-წონათა გენერალური კონფერენცია. ამ კომიტეტმა დიდი მუშაობა გასწია, რათა შექმნილიყო საზომთა უნივერსალური სისტემა.

ერთეულთა საერთაშორისო სისტემა, ანუ შემოკლებით SI (Systeme international d'unités) ფიზიკური სიდიდეების ერთეულთა სისტემაა, რომელიც მიღებულია ზომა-წონის მე-11 გენერალური კონფერენციის მიერ 1960 წლის ოქტომბერში, პარიზში. იგი წარმოადგენს დღეისათვის ყველაზე ფართოდ გავრცელებულ საზომ ერთეულთა სისტემას, როგორც მეცნიერებაში, ასევე ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

SI ოფიციალურად შემოღებულ იქნა 1960 წელს და მას საფუძველად დაედო ე. წ. მეტრული სისტემა. რადგან სიდიდეთა საზომი ერთეულები მჭიდროდ უკავშირდება სიგრძის ერთეულს – მეტრს, ამიტომ ერთეულთა ახალ სისტემას ეწოდება საზომთა მეტრული სისტემა.

SI-მ მაშინვე ჩაანაცვლა მანამდე არსებული ზომის ისტორიული ერთეულები თითქმის ყველა ქვეყანაში. მნიშვნელოვან გამონაკლისს წარმოადგენს აშშ და დიდი ბრიტანეთი.

SI შედგება ზომათა ერთეულებისა და წინსართებისაგან. SI საზომთა ერთეულები იყოფა 2 ჯგუფად – 7 ძირითადი და მათგან წარმოებული ერთეულები:

ძირითადი SI ერთეულები		
ერთეული	მოკლე აღნიშვნა	ფიზიკური სიდიდე
მეტრი	მ	სიგრძე
კილოგრამი	კგ	მასა
წამი	წმ	დრო
ამპერი	ა	დენის ძალა
კელვინი	°K	ტემპერატურა
მოლი	მოლ	ნივთიერების რაოდენობა
კანდელა	კდ	სინათლის ძალა

მათ ემატებათ შემდეგი ერთეულები: რადიანი და სტერადიანი.

წინსართების დამატებით კი შესაძლებელია ძირითადი ერთეულებისგან იმავე ფიზიკური სიდიდის აღმწერი უფრო მცირე ან უფრო დიდი ერთეულების წარმოქმნა. ძირითადი და წარმოქმნილი ერთეულები ათის ჯერადი რიცხვით განსხვავდებიან. მაგალითად, კილო აღნიშნავს 1000-ჯერ მეტს, ხოლო დეცი 10-ჯერ ნაკლებს, ვიდრე თავდაპირველი ერთეული. დეციმეტრი მეტრის მეათედია, ხოლო კილომეტრი ათასი მეტრი. რამოდენიმე წინსართის ერთდროულად გამოყენება არ შეიძლება.

ბევრი ერთეული, რომელიც ფართოდ გამოიყენება მეცნიერებასა და ყოველდღიურ ცხოვრებაში, SI ერთეულებისაგან არ იწარმოება კანონიკური წინსართების დამატებით. მაგალითად: 1) დროის ერთეულების უმეტესობა – (წუთი, საათი, წელიწადი. 2) ტემპერატურის ერთეული ცელსიუსი (გამოიყენება SI ერთეულის– კელვინის ნაცვლად). 3) სიჩქარეები იზომება კილომეტრ/საათებში მეტრ/წამის ნაცვლად.

ზომისა და წონის მე-3 გენერალური კონფერენციის გადაწყვეტილებით, 1901 წელს 1ლიტრის მოცულობა შეესაბამებოდა 1,000028 დეციმეტრ კუბს, 1964 წელს ზომისა და წონის მე-12 გენერალურმა კონფერენციამ უარყო ეს განსაზღვრება და მიიღო, რომ 1ლიტრი=1 დმ.კუბი.

ხმარებიდან არის ამოღებული აგრეთვე არი და ცენტნერი.

SI საერთაშორისო მეტრულ სისტემაში შეიცვალა მეტრის განსაზღვრებაც. ახალი განსაზღვრებით მეტრი არის SI სისტემის საბაზისო ერთეული და აღნიშნავს სინათლის მიერ ვაკუუმში გავლილ მანძილს 1/299 792 458 წამის ინტერვალში.

საინტერესოა, რომ, 2010 წლიდან ევროკავშირი კრძალავს იმპორტირებულ საქონელზე არა SI ერთეულების გამოყენებას. აკრძალვა ეხება პროდუქციის აღწერას, შეფუთვას, გამოყენების ინსტრუქციებსა და რეკლამას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. კუდავა ბ. სიგრძის საზომი ერთეულები ძველ საქართველოში. იხ: ჟურნ: „ფიზიკა და მათემატიკა სკოლაში“, თბ. 1996 წ. გვ. 76-81.
2. ორბელიანი ს-ს. ლექსიკონი ქართული, წიგნი პირველი, თბ. 1966 წ.
3. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. I-XI.
4. ჯინჯიხაძე ჯ. მათემატიკა, თბ. 1993
5. <http://ka.wikipedia.org>

რეზიუმე

ნაშრომში განხილულია საზომ ერთეულთა ევოლუციის ზოგიერთი საკითხი. კერძოდ, სპეციალურ სამეცნიერო ლიტერატურაზე დაყრდნობით, ნაშრომში განზოგადებული ფორმითაა ნაჩვენები საზომ ერთეულთა ჩასახვისა და განვითარების პროცესი უხსოვარი დროიდან მოყოლებული დღემდე; უხვადაა მომველიებული კონკრეტული საილუსტრაციო მასალა როგორც მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების ისტორიიდან, ისე ქართული რეალობიდან. განსაკუთრებული ყურადღება აქვს მიქცეული საზომ ერთეულთა სისტემის ჩამოყალიბების ისტორიული პროცესის გაანალიზებას. როგორც სათანადო მასალების ღრმად და საფუძვლიანი შესწავლით დასტურდება, საზომი ერთეულების შექმნას საფუძველი ჯერ კიდევ პირველყოფილი საზოგადოების პერიოდში ჩაეყარა და ამ დროიდან მოყოლებული პერმანენტულად მდიდრდებოდა და ვითარდებოდა.

Manana Zivzivadze

SOME ASPECTS OF THE MEASUREMENT SYSTEM EVOLUTION

Resume

This work focuses on the evolution of measurement system. Metrology is the science of measurement. Parallel to the modern metrology there is also the branch of historic metrology, which studies ancient measurement systems, their development, and the changes and variations within that system.

In this study we attempt to show how the measurement system was created and developed. We include the examples of the measurement systems used by the ancient civilizations, which were rather primitive and not very precise. We also examine some of the ancient Georgian measurement systems. Finally, we touch upon the modern international system of units, the so called SI (Système International d'Unités) and its basic units of measurement.

Манана Зивзивадзе

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЭВОЛЮЦИИ ЕДИНИЦ ИЗМЕРЕНИЯ

Резюме

В работе идет речь об эволюции единиц измерения. Единицы измерения изучаются наукой, которая называется метрологией.

Метрология изучает методы и средства измерения, заботится о точности измерения, создает физические единицы и систему единиц.

Параллельно с современной метрологией существует также и историческая метрология, которая изучает древнейшие единицы измерения, историю их развития и изменчивость данных единиц на протяжении веков.

В работе передается, как происходило формирование единиц измерения и их последующее развитие; приводятся примеры единиц измерения, существующие у древнейших народов, которые были весьма примитивны и менее точны. В работе рассматриваются также древние грузинские единицы измерения.

Внимание заостряется также на международной системе единиц, на т.н. Si (Système international d'unités), которая состоит из 7 основных и производных от них единиц.

В работе представлен принятый в 2010 году Евросоюзом закон об использовании Si-единиц на импортированный товар.

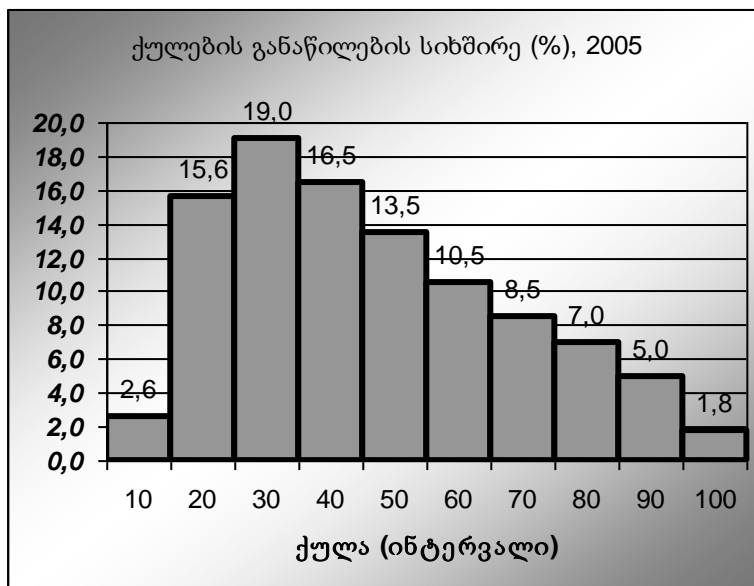
ლამარა ქურჩიშვილი - ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ირმა ჭელიძე - გივი ზალდასტანიშვილის სახელობის ამერიკული აკადემია თბილისში

დისკრეტული შემთხვევითი სიდიდე და მისი განაწილების ფუნქცია

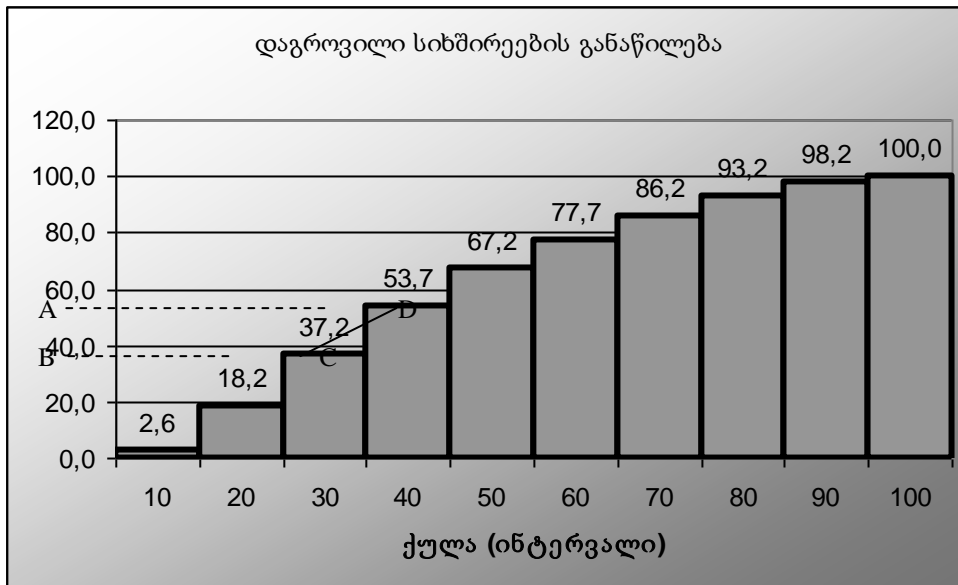
მასწავლებელთა სასერთიფიკაციო გამოცდისთვის მზადების პროცესში გამოიკვეთა ზოგიერთი საგამოცდო საკითხის გასაცნობად ან გასახსენებლად ლიტერატურის საჭიროება. ერთ-ერთი ასეთი საკითხია დისკრეტული შემთხვევითი სიდიდე და მისი განაწილების ფუნქცია. ამ თემის შესწავლისას ან სწავლებისას მეტად მნიშვნელოვანია პარალელების გავლება და კავშირების დადგენა ცხოვრებისეულ და უფრო ხელშესახებ სიტუაციებთან. სტატიაში ეს საკითხი დაკავშირებულია რეიტინგის მახასიათებელ სიდიდეებთან - დაგროვილ ფარდობით სიხშირეთა განაწილებასთან, რანგთან ქულების განაწილების მაგალითზე. ეს ერთ-ერთი ინტერპრეტაცია დაეხმარება მკითხველს განაწილების ფუნქციის ცნების შემეცნებაში.

სასკოლო სახელმძღვანელოებში მონაცემთა წარმოდგენის მრავალფეროვანი ხერხებია შემოთავაზებული. ამჯერად შევჩერდეთ მონაცემთა სვეტოვანი დიაგრამით წარმოდგენაზე. ერთ-ერთი პოპულარულია ეროვნულ გამოცდაზე აბიტურიენტთა ქულების განაწილების დიაგრამები. მაგალითად, XI კლასის სახელმძღვანელოში (გ.გოგიშვილი, თ.ვეფხვაძე, ი.მებონია, ლ.ქურჩიშვილი, 2007 წ., გვ. 76) მოცემულია 2005 წლის ეროვნულ გამოცდებზე მათემატიკაში აბიტურიენტთა ქულების განაწილების ჰისტოგრამა:

ჰორიზონტალურ ღერძზე გადაზომილია ქულების ინტერვალები, ყოველი სვეტის ფუძეში მითითებულია ინტერვალის მარჯვენა საზღვარი ([0; 10], (10; 20], (20; 30], ..., (90; 100] ინტერვალების ნაცვლად მითითებულია 10, 20 30, ..., 100). ვერტიკალურ სვეტზე მითითებულია შესაბამისი ქულების მქონე აბიტურიენტების რაოდენობა/სიხშირე პროცენტებში.

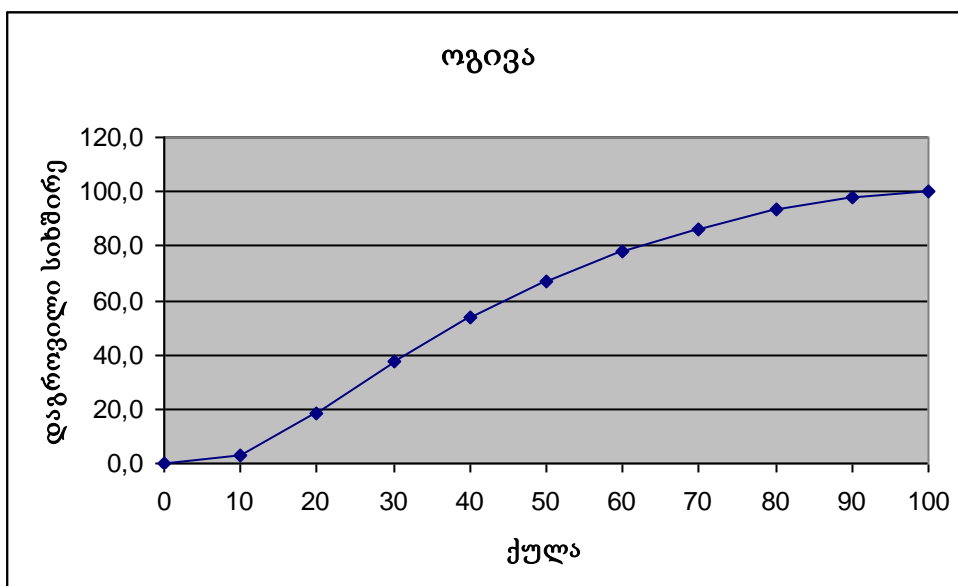
აბიტურიენტისთვის ამ ჰისტოგრამიდან ძნელია საკუთარი რეიტინგის დადგენა, ანუ იმ აბიტურიენტების რაოდენობის დადგენა, რომლებიც მას ვერ ჯობნის ქულების რაოდენობით. ჰისტოგრამის მიხედვით მოსწავლეები დაადგენენ აბიტურიენტთა რამდენმა პროცენტმა ვერ მიიღო 10 ქულაზე მეტი (2,6%-მა), 20 ქულაზე მეტი (15,6+2,6=18,2%-მა), 30 ქულაზე მეტი (18,2+19=37,2%-მა) და ა.შ. და შეადგენენ ახალ დიაგრამას, რომელზეც ეს მონაცემები იქნება წარმოდგენილი

აქ ჰორიზონტალურ ღერძზე კვლავ ქულების ინტერვალებია წარმოდგენილი, მითითებულია ინტერვალის მარჯვენა ბოლო, ვერტიკალურ ღერძზე კი იმ აბიტურიენტთა რაოდენობა, რომელთა ქულებიც არ აღემატება სვეტის ფუძეში მითითებულ ქულას, ანუ ყოველი სვეტის სიმაღლე შეესაბამება ამ სვეტის ფუძეში მითითებული ქულების მქონე აბიტურიენტის რეიტინგს. ეს დიაგრამა **დაგროვილი სიხშირეების განაწილებას** წარმოგიდგენს.

თუ მოსწავლეს შევთავაზებთ დაადგინოს, მაგალითად, 36 ქულიანი აბიტურიენტის რეიტინგი, მოსალოდნელია, რომ ის 30-40 ქულიანი სვეტის (IV სვეტის) წინა სვეტისგან განსხვავდება - AB მონაკვეთს ათ ტოლ ნაწილად დაყოფს. თითო ნაწილს შეესაბამება, მიახლოებით $0,1(53,7-37,2)=1,65\%$, ანუ 36 ქულას შეესაბამება მიახლოებით $37,2 + 6 \cdot 1,65 = 47,1\%$, 37 ქულას - $48,75\%$ და ა.შ. ყოველ ქულას 30-დან 40-მდე შეესაბამება სურათზე CD მონაკვეთის იმ წერტილის ორდინატა, რომლის აბსცისაა ეს ქულა.

შევაერთოთ პირველი სვეტის მარცხენა ქვედა წვერო მარჯვენა ზედასთან. შემდეგ, შევაერთოთ ყოველი სვეტის მარჯვენა ზედა წვერო მომდევნო სვეტის მარჯვენა ზედა წვეროსთან. მიიღება დაგროვილი სიხშირეთა განაწილების წირი/ტეხილი - **ოგოვა**.

ოგვას ყოველი წერტილის ორდინატა გვიჩვენებს ამ წერტილის აბსცისის შესაბამისი ქულის მქონე აბიტურიენტის რეიტინგს. ეს აბიტურიენტის კუმულაციური ქულაა. მაგალითად, 36 ქულიანი აბიტურიენტის კუმულაციური ქულაა 47,1.

მცირე რაოდენობის კონკურსანტების შემთხვევაში რეიტინგი მონაცემთა პოზიციის მახასიათებლით - რანგით განისაზღვრება. მაგალითად, თუ 10 კონკურსანტის ქულებია

4; 10; 6; 6; 9; 10; 6; 6; 2; 8,

ამ მონაცემებს დავალაგებთ ზრდის მიხედვით

2; 4; 6; 6; 6; 6; 8; 9; 10; 10

და გადავნიშნავთ. ამრიგად, 4 ქულიანი კონკურსანტის რანგი 2-ია, 6 ქულიანი კონკურსანტებიდან თითოეულს, ცხადია, ერთნაირი რანგი უნდა მიენიჭოს. შეიძლება მოსწავლემ ჩათვალოს, რომ ყოველი მათგანის რანგი 3 იყოს, მაგრამ მაშინ 8 ქულიანის რანგი იქნება 4, რაც არ ასახვს 8 ქულიანი კონკურსანტის რეიტინგს. 8 ქულიანი ზრდით დალაგებულ მონაცემებში მეშვიდეა, მისი რანგი უნდა იყოს 7. ამრიგად, ზრდით დალაგებული მონაცემების გადანომრვის შემდეგ ერთნაირი მონაცემებიდან თითოეულს ენიჭება ერთნაირი მონაცემების ნომრების საშუალო. ჩვენს შემთხვევაში კონკურსანტების რანგებია:

მონაცემი	2	4	6	6	6	6	8	9	10	10
გადანომრვა	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
რანგი	1	2	4, 5	4, 5	4, 5	4, 5	7	8	9, 5	9, 5

შემთხვევით სიდიდეს დისკრეტული ეწოდება, თუ მას შეუძლია მიიღოს მნიშვნელობათა მხოლოდ სასრული ან თვლადი რაოდენობა. X დისკრეტული შემთხვევითი სიდიდის განაწილების კანონი მისი ყველა შესაძლო მნიშვნელობის და მათი შესაბამისი ალბათობის ჩამონათვალია. მაგალითად, სამი მონეტის აგდებისას საფასურის მოსვლის რაოდენობის განაწილების კანონია

X	0	1	2	3
P	$\frac{1}{8}$	$\frac{3}{8}$	$\frac{3}{8}$	$\frac{1}{8}$

I სტრიქონში მითითებულია სამი მონეტის აგდებისას საფასურის მოსვლათა რაოდენობები, II სტრიქონში - შესაბამისი ალბათობები. მაგალითად, ცხრილიდან ჩანს, რომ სამი მონეტის აგდებისას ზუსტად ორ მათგანზე საფასურის მოსვლის ალბათობაა $\frac{3}{8}$. ეს ცხრილი მოგვაცხადებს ფარდობითი სიხშირეების ცხრილს: „სამი მონეტა, მაგალითად, 800-ჯერ რომ აგვეგდო, ალბათ, სამივე მონეტაზე საფასური მოვიდოდა მიახლოებით 100-ჯერ $\left(800 \cdot \frac{1}{8} = 100\right)$, მიახლოებით 300-ჯერ ორ მონეტაზე მოვიდოდა საფასური, 300-ჯერ - მხოლოდ ერთ მონეტაზე, 100-ჯერ - არცერთზე“.

რაც უფრო მეტია ცდათა რიცხვი, მით მცირეა განსხვავება შემთხვევითი სიდიდის მნიშვნელობების ფარდობით სიხშირესა და ალბათობას შორის.

შემთხვევითი სიდიდის განაწილების $F(t)$ ფუნქცია შეიძლება ასე განისაზღვროს:

$$F(t) = P(X < t).$$

მისი მნიშვნელობა ტოლია იმის ალბათობის, რომ შემთხვევითი სიდიდე მიიღებს t-ზე ნაკლებ მნიშვნელობას.

მაგალითი: მოცემულია X შემთხვევითი სიდიდის განაწილების კანონი:

X	1	2	3	4	5
P	0,06	0,03	0,16	0,64	x

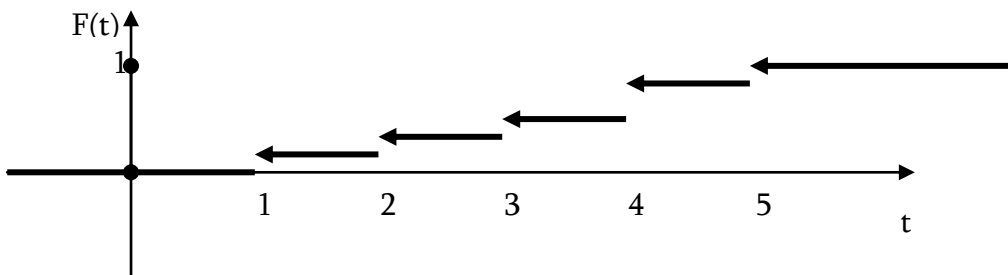
ვიპოვოთ x , დავწეროთ X შემთხვევითი სიდიდის მნიშვნელობების განაწილების ფუნქცია და ავავოთ მისი გრაფიკი.

ამოხსნა: რადგან I სტრიქონში ყველა შესაძლო მნიშვნელობაა, II სტრიქონში ალბათობების ჩამონათვალთა ჯამი 1-ის ტოლი უნდა იყოს - $x = 0,11$.

შევადგინოთ განაწილების ფუნქცია. თუ $t \leq 1$, მაშინ $P(X < t) = 0$. მართლაც, მოცემული შემთხვევითი სიდიდის არცერთი მნიშვნელობა 1-ზე ნაკლები არ არის; თუ $1 < t \leq 2$, მაშინ $P(X < t) = 0,06$; თუ $2 < t \leq 3$, მაშინ $P(X < t) = 0,06 + 0,03$. მართლაც, ამ შემთხვევაში t -ზე ნაკლები მნიშვნელობებია 1 და 2. ანუ, როცა $2 < t \leq 3$, მაშინ $P(X < t)$ არის ალბათობა იმისა, რომ შემთხვევითი სიდიდე მიიღებს მნიშვნელობას 1 ან 2; და ა.შ. ამრიგად მივიღებთ:

$$F(t) = \begin{cases} 0, & t \leq 1 \\ 0,06, & 1 < t \leq 2 \\ 0,09, & 2 < t \leq 3 \\ 0,25, & 3 < t \leq 4 \\ 0,89, & 4 < t \leq 5 \\ 1, & t > 5 \end{cases}$$

ამ ფუნქციის გრაფიკია:

თუ წარმოვიდგენთ, რომ ამ ამოცანაში შემთხვევითი სიდიდის მნიშვნელობები ქულებია, ხოლო ალბათობები ამ ქულების მფლობელი კონკურსანტების ფარდობითი სიხშირე, მაშინ განაწილების ფუნქცია დაემსგავსება დაგროვილ ფარდობით სიხშირეებს, მისი გრაფიკი - დაგროვილ ფარდობით სიხშირეთა დიაგრამას.

მართლაც, ამ შემთხვევაში $P(X < n)$ იქნება ალბათობა იმისა, რომ შემთხვევით შერჩეული კონკურსანტის ქულა ნაკლებია n -ზე. ეს n ქულის მფლობელი კონკურსანტის რეიტინგია - ალბათობა იმისა, რომ შემთხვევით შერჩეული კონკურსანტი არ ჯობს n ქულიანს.

დისკრეტული შემთხვევითი სიდიდის განაწილების ფუნქციის გრაფიკი საფეხურებია. „საფეხურები“, საზოგადოდ, სხვადასხვა სიგანისაა და ეს სიგანე შემთხვევითი სიდიდის მეზობელი მნიშვნელობების სხვაობის ტოლია, ხოლო „საფეხურის სიმაღლე“, რომელიც, ასევე საზოგადოდ, სხვადასხვაა, შემთხვევითი სიდიდის შესაბამის მნიშვნელობაზე ნაკლები მნიშვნელობების ალბათობების ჯამის ტოლია.

განაწილების ფუნქციის მნიშვნელობათა სიმრავლე $[0; 1]$ შუალედს ეკუთვნის, ის არაკლებადი ფუნქციაა. თუ შემთხვევითი სიდიდის ყველა შესაძლო მნიშვნელობა $(a; b)$ შუალედს ეკუთვნის, მაშინ, ცხადია, როდესაც $t \leq a$, $F(t) = 0$ და როდესაც $t \geq b$, $F(t) = 1$. ალბათობა იმისა, რომ შემთხვევითი სიდიდე მიიღებს მნიშვნელობას რაიმე $(u; v)$ შუალედიდან

$$P(u < t < v) = P(t < v) - P(t < u) = F(v) - F(u).$$

სტატიაში დისკრეტული შემთხვევითი სიდიდის განაწილების ფუნქციის დაკავშირება დაგროვილი სიხშირეების განაწილებასთან, კერძოდ, კონკრეტულ ცხოვრებისეულ პრობლემასთან - ეროვნულ გამოცდაზე მოსწავლის რეიტინგთან, არის ერთ-ერთი ინტერპრეტაცია, რომელიც ხელშესახებს ხდის დისკრეტული შემთხვევითი სიდიდის განაწილების ფუნქციის ცნებას და თვისებებს; ეხმარება მკითხველს შემდგომში უწყვეტი შემთხვევითი სიდიდეების შესწავლისას განაწილების ფუნქციის ცნების და თვისებების განზოგადებაში.

ლიტერატურა:

1. გვანჯი მანია, ალბათობის თეორია და მათემატიკური სტატისტიკა, თბილისი, 1976
2. А.А.Боровков, Теория вероятностей, Москва, 1976
3. გ.გოგიშვილი, თ.ვეფხვაძე, ი.მებონია, ლ.ქურჩიშვილი, მათემატიკა, მასწავლებლის წიგნი, XI კლასი, თბილისი 2007.
4. Advanced Mathematical Concepts (Precalculus with Applications), Glencoe McGraw Hill, 2006.
5. Steve Dobbs, Jane Miller, Statistics 1,2,3 & 4, Cambridge Advanced Level Mathematics, 2003

რეზიუმე

ნაშრომში მკითხველს ვთავაზობთ მონაცემთა წარმოდგენის ხერხების კერძო შემთხვევებს: დაგროვილ ფარდობით სიხშირეთა დიაგრამას და ოგივას, მათ გამოყენებას რეიტინგების დადგენისას და აღწერისას; მონაცემთა მცირე რაოდენობის შემთხვევაში რანგის გამოყენების მაგალითებს. შემდეგ ვიხსენებთ დისკრეტული შემთხვევითი სიდიდის განაწილების ფუნქციის განსაზღვრებას, ავაგებთ განაწილების ფუნქციას კონკრეტულ შემთხვევაში, ვაკავშირებთ მას დაგროვილ სიხშირეთა დიაგრამასთან.

განაწილების ფუნქციის ეს ერთ-ერთი ინტერპრეტაცია დაეხმარება მკითხველს მის გააზრებაში.

Lamara Qurchishvili – Invited professor at I. Javakhishvili Tbilisi State University, PH.D.

Irma Chelidze –Math Teacher at the Guivy Zaldastanishvili American Academy in Tbilisi, Master of Education (Harvard Graduate School of Education)

Discrete Random Variable and Its Distribution Function

Abstract

This work addresses data representation using the diagram of accumulated relative frequency and the ogive. Specific examples showing how to use each one to determine the ratings are presented. Then we recall the definition of the distribution function of the discrete random variable, apply it to real-life examples and make the link between the diagram of accumulated frequency and the distribution function.

Such interpretation of the latter helps the reader better understand its meaning and applications.

Курчишвили Ламара – ТГУ им. И.Джавахишвили, приглашённый педагог, академический доктор.

Челидзе Ирма – Американская Академия в Тбилиси, педагог, магистр просвещения.

Дискретная случайная величина и её функция распределения

Резюме

В работе даются частные случаи представления данных – диаграмма накопленных относительных частот и огива, их применение при подсчёте и описании рейтингов, примеры применения ранга.

Читателю напоминает определение функции распределения дискретной случайной величины, строится функция распределения для конкретного случая, устанавливается связь с диаграммой накопленных частот.

Данная интерпретация функции распределения даст возможность читателю осмыслить её суть.

ნინო მანგალაძე, ნანა კილაძე – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ბაქტერიების სწავლება თანამედროვე მეთოდების გამოყენებით მე-7 კლასის ბიოლოგიის კურსში

თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისად განათლების სისტემის წინაშე დადგა ამოცანა, რომ თითოეული ადამიანი უზრუნველყოს ისეთი ცოდნით და უნარ ჩვევებით, რომელიც დაეხმარება მას არჩევანის გაკეთებაში, სწორი გადაწყვეტილების მიღებაში, პრობლემის გადაჭრაში და მუდმივად ცვალებად დემოკრატიულ გარემოსთან შეგუებაში [1]

შესავალი ქვეყნის ტრადიციას ორგანულად შერწყმა სწავლების ახალი მეთოდები, რომლებიც ამჟამად საყოველთაოდ არის აღიარებული და გავრცელებული. ახალი მეთოდები დასავლეთ ევროპის ქვეყნების ბევრ სკოლაში დაინერგა. მოსწავლე გაკვეთილის მსვლელობის პროცესში აქტიურ მონაწილეობას უნდა ღებულობდეს გაკვეთილის ჩატარების დროს, ნათლად უნდა ხედავდეს საკუთარი კვლევების და ექსპერიმენტის დანიშნულების, სწავლების პროცესში მოსწავლე მკვლევარის მდგომარეობაში უნდა ჩავაყენოთ.

აქტიური სწავლების მეთოდები ეთანხმება მოსაზრებას

მოვისმინე – დამავიწყდა

დავინახე – დამამახსოვრდა

ცდა ჩავატარე – გავარკვიე

პედაგოგმა უნდა განსაზღვროს გაკვეთილის მიზანი, მიზნის მისაღწევად შეარჩიოს გაკვეთილის ფორმა, დაგეგმოს აქტივობები და განსაზღვროს მის შესასრულებლად საჭირო დრო. განსაზღვროს და მოიძიოს საჭირო რესურსები, შეარჩიოს მოსწავლეთა ორგანიზების მოსახერხებელი ფორმები და შეფასების კრიტერიუმები. დაგეგმოს გაკვეთილის შინაარსობრივი სტრუქტურა.[3]

აქტიური სწავლების მეთოდის შესაბამისად გაკვეთილი 3 ფაზისაგან (ეტაპისაგან) შედგება.

I ეტაპი – პედაგოგმა გაკვეთილი სამოტივაციო კითხვებით უნდა დაიწყოს, მოსწავლეს ინტერესი გაუღვივოს წარსადგენი თემის მიმართ, მისი ყურადღების კონცენტრაცია მოახდინოს და ის კონკრეტული ობიექტის ან მოვლენისაკენ მიმართოს საყოფაცხოვრებო მაგალითებზე დაყრდნობით, შეიძლება გამოიყენოს რაიმე ისტორიული ფაქტი, ზღაპარი, მოთხრობა, ფილმი, თვალსაჩინოება (პლაკატი ან ილუსტრირებული წიგნი).

II ფაზა – გულისხმობს ინფორმაციის მიწოდებას და მის სიღრმისეულ ანალიზს, თემის დამუშავების პროცესში პედაგოგი იყენებს გაკვეთილის წინასწარ არჩეულ ფორმას, (კონფერენცია, თამაში, დისკუსია, ლექცია და სხვა). რესურსის სახით იყენებს მოსწავლის სახელმძღვანელოს და წინასწარ მომზადებულ თვალსაჩინოებას თუ დამატებით ინფორმაციას და მასალას.

III ფაზა – შეჯამება, გააზრება. პროცესი კითხვა-პასუხის ფორმით მიმდინარეობდა. ხდება შეხედულებათა ურთიერთგაცვლა, მოსაზრების გამოთქმა და არგუმენტირება, გაკვეთილის პროცესში გამოჩენილი აქტივობების შედეგების შეჯამება და საერთო აზრის გამოტანა. ამისათვის გამოიყენება ღია და დახურული კითხვები. დახურული შეკითხვა მოითხოვს კონკრეტულ პასუხს: დიახ, არა, არ ვიცი. ასეთი შეკითხვები ხშირად ცოდნის შესამოწმებლად გამოიყენება.

ღია შეკითხვა მოითხოვს არგუმენტირებულ პასუხს. სასურველია პედაგოგმა ე.წ. შემთხვევური შეკითხვებით მიმართულება მისცეს მოსწავლის მსჯელობას და ის მიიყვანოს ლოგიკურ პასუხამდე, რაც მოსწავლეს წახალისებს და თავდაჯერებულობას შეჰმატებს.

მასწავლებელი საორგანიზაციო ფუნქციის შესრულების შემდეგ გაკვეთილზე იყენებს „გონებრივ იერიშს“. რაც გულისხმობს ერთ ღია შეკითხვას და იდეების მაქსიმუმს რეგლამენტირებულ დროში. „გონებრივი იერიში“ ხელს უწყობს შემოქმედებითი აქტიურობის სტიმულაციას, ამ დროს შეიძლება ბავშვმა უცნაური და სახალისო იდეებიც მოგვაწოდოს, თითოეული მათგანი უნდა შევაქოთ, მასწავლებელს შეუძლია სუსტი მოსწავლე მის იდეაზე ყურადღების შეჩერებით წახალისოს.[1]

ჩვენი მიზანია სწავლების აქტიური მეთოდების მიხედვით გავაშუქოთ ბაქტერიების სწავლება მე-7 კლასის ბიოლოგიის კურსში.

მე-7 კლასის ბიოლოგიის კურსში არის თემა – „ბაქტერიების სამეფო“, თემას დართული აქვს რუბრიკა იფიქრე და იმსჯელე, სადაც მოცემულია სხვადასხვა ფორმის ბაქტერიების სურათები.

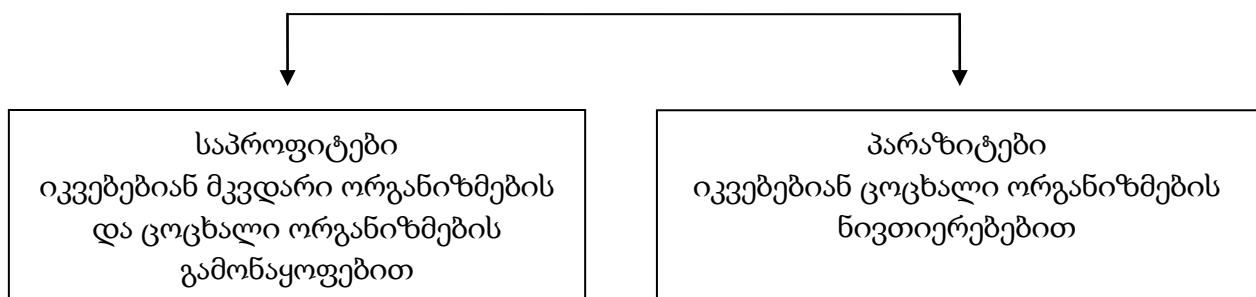
გაკვეთილის ფაზა –10 წთ.ჩვენი აზრით მასწავლებელმა საორგანიზაციო ფუნქციის შესრულების შემდეგ უნდა მიმართოს „გონებრივ იერიშს“, მას შეუძლია გამოიყენოს საყოფაცხოვრებო მაგალითები. იგი მიმართავს მოსწავლეებს. ბავშვებო – ზოგიერთ თქვენგანს უნახავს და გაუგონია, რომ თავფლიად დატოვებული ღვინო ძმარდება, ცხოველების ლეში ლპება, უმაცვივროდ დატოვებული ხორცი ფუჭდება, შემოდგომაზე ბევრი ფოთოლი ცვიდა ეზოებში, ბაღებში და პარკებში, მაგრამ გაზაფხულზე არც ერთი არ არის იქ, ხელის გაჭრის, გაკაწვრის ან ხიწვის შერჭობის შემდეგ ჭრილობა ერთხელ მაინც დაგჩირქებიათ, არ გიფიქრიათ რა შეიძლება იყოს ამის მიზეზი? ისმება შეკითხვა: მოსწავლეები წამოაყენებენ თავიანთ იდეებს, დაწერენ დაფაზე და შეიქმნება იდეათა ბანკი, ან შეიძლება მასწავლებელმა დაწეროს დაფაზე იდეები, მოსწავლეები კრიტიკულად აფასებენ ყველა იდეას, თითოეულ მათგანში ეძებენ რაციონალურ მარცვალს, შესაძლოა გამოვყოთ ყველაზე უცნაური ან სასაცილო იდეა, ან შემოვიღოთ სხვა ნომინაციებიც.

II ფაზა მასწავლებელი მიაწვდის ინფორმაციას დაჩირქებას იწვევს ბაქტერიები, ისინი ერთუჯრედიანი ცოცხალი არსებები არიან, არ გააჩნიათ ბირთვი და მთელი რიგი ორგანოიდები. მათი ზომა გაცილებით (1–10 მკმ) ნაკლებია სხვა უჯრედებთან შედარებით ხელსაყრელ პირობებში (35–37°C) ბაქტერიების უმრავლესობა მრავლდება 20–30 წთ–ში ერთხელ უჯრედის ორად გაყოფით. ისინი არიან ყველგან. ჰაერში, წყალში, ნიადაგში, მცენარეების, ცხოველების და ადამიანის ორგანიზმში. ბაქტერიები ძალიან გამძლენი არიან, ისინი აღმოჩენილია აისბერგებსა და გეიზერებშიც.[4]

არახელსაყრელ პირობებში ბაქტერიები წარმოქმნიან სპორას. სპორა ბაქტერიათა მოსვენებულ მდგომარეობაში. სიცოცხლისუნარიანობას სპორა დიდხანს ინარჩუნებს. ხელსაყრელ პირობებში ბაქტერია გამოდის სვენების მდგომარეობიდან და იწყებს აქტიურ ცხოვრებას. მასწავლებელი თვალსაჩინოებად იყენებს ტაბულას მოსწავლეებს აჩვენებს ბაქტერიული უჯრედის აგებულებას. შეიძლება მასწავლებელმა წიგნის ილუსტრაციაზეც იმუშაოს, აჩვენებს უჯრედის მემბრანას, უჯრედის კედელს, კაფსულას, ბირთვის ნივთიერებას, ციტოპლაზმას და შოლტს, ზოგი ბაქტერია წამწამების ან შოლტის საშუალებით გადაადგილდება, ხშირად ბაქტერიული უჯრედი დაფარულია ლორწოვანი კაფსულით, რაც მის გარემოს არახელსაყრელი ზემოქმედებიდან იცავს.

მასწავლებელი აღნიშნავს, რომ ბაქტერიების უმრავლესობა კვების ტიპის მიხედვით ჰეტეროტროფია და აკეთებს სქემას დაფაზე.

ჰეტეროტროფი ბაქტერიები

ცხოველთა კუჭში და ნაწლავებში საპროფიტული ბაქტერიები საჭმლის მონელებაში მონაწილეობენ, ზოგიერთი მათგანი წარმოქმნის ვიტამინს, საპროფიტულ ბაქტერიებს იყენებენ კვების მრეწველობაში, რძემჟავა ბაქტერიები რძეში შემავალ შაქარს რძემჟავად გარდაქმნიან, რის შედეგადაც რძიდან მაწონი მიიღება, მწნილის დამზადებასაც რძემჟავა ბაქტერიები იწვევენ, ბაქტერიების ცხოველქმედებით მიიღება რძის სხვა პროდუქტებიც ერბო, კარაქი, ხაჭო და სხვა.

დაღვინება სპირტული დუღილის ბაქტერიების მოქმედების შედეგია, ღვინის დამმარებას კი იწვევს ძმარმჟავა ბაქტერიები, ისინი ღვინოში შემავალ სპირტს ძმარმჟავად გარდაქმნიან.

ზოგიერთი ბაქტერია სახლდება საკვებ პროდუქტზე და იწვევს მათ ლობობას, ლობობის პროცესში ბევრი შახმიანი ნივთიერება გამოიყოფა, ამიტომ ასეთი საკვების გამოყენება ძალიან საშიშია. თუმცა ბუნებაში ლობობის ბაქტერიებს ბევრი სიკეთეც მოაქვთ. ისინი შლიან მკვდარი ორგანიზმების ნარჩენებს, ისინი რომ არა დედამიწა უზარმაზარ სასაფლაოდ გადაიქცეოდა. საპროფიტულ ბაქტერიებს ფრანცმა მეცნიერებმა ლუი პასტერმა „ბუნების დიდი მესაფლავენი“ უწოდა [2]. აქ მასწავლებელი გააკეთებს კლასიფიკაციას სასარგებლო და მავნე ბაქტერიების შესახებ. სასარგებლო ბაქტერიების მოქმედებით მიღებული პროდუქტებია: მაწონი, იოგურტი, ყველი, ხაჭო. ხილისა და ბოსტნეულის მწნილები, ღვინო, ძმარი და სხვა. მავნე ბაქტერიები იწვევს საკვები პროდუქტების ლობობას, წიგნების და სხვა ნივთიერების დაზიანებას და სხვა. ბაქტერიები ბევრ საშიშ დაავადებას იწვევენ. მაგ. ტუბერკულოზი, დიფტერია, ქოლერა, შავი ჭირი, სალმონელოზი, ციმბირის წყლული, ბუტულიზმი, ტეტანუსი და სხვა. მასწავლებელმა მოსწავლეებს უნდა გააცნოს ბაქტერიებით დასნებოვნების თავიდან ასაცილებლად საჯარო წესები.

უნდა ვიკვებოთ ახალი პროდუქტებით,
დავიცვათ პირადი და საზოგადოებრივი ჰიგიენა,
ძილის წინ აუცილებლად უნდა გავიხეხოთ კბილები,
ჭრილობა უნდა დავამუშაოთ იოდით ან წყალბადის ზეჟანგით [4]
დააკვირდით კონსერვის შენახვის ვადას.

ცნობილია ავტოტროფული ბაქტერიები, რომლებიც საკვებად იყენებენ გოგირდის, აზოტის, ნახშირბადისა და სხვა ნივთიერებათა ნაერთებს, ზოგიერთი მათგანი სახლდება ლობიოს, სიას, ბარდის და სხვა მცენარეთა ფესვებზე, ესენია კოჟრის ბაქტერიები. ისინი საკვებად ატმოსფერულ აზოტს იყენებენ და მინერალურ მარილებად გარდაქმნიან, რაც ადვილი შესათვისებელია მცენარისათვის. მასწავლებელი აჩვენებს მოსწავლეებს ბარდის ფესვებს კოჟრებით.

III ეტაპი. 15 წთ. გააზრება

გაიაზრე– მოითიქრე მცენარის ფესვებზე მოზინადრე კოჟრის ბაქტერიები არიან თუ არა პარაზიტები.

– კოჟრის ბაქტერიები მცენარისათვის პარაზიტები არიან, ამ შემთხვევაში ადვილი აქვს თანაცხოვრებას – სიმბიოზს. ბაქტერიები მცენარეს აწვდიან აზოტს, მცენარე კი ბაქტერიებს აწვდის ორგანულ ნივთიერებას.

რატომ არის საჯარო საკლასო ოთახის განიავება გაკვეთილის შემდეგ? განიავების დროს ოთახი ბაქტერიებისაგან სუფთავდება.

შემდეგ მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს საშინაო დავალებას ექსპერიმენტული სამუშაოს სახით.

კომბოსტოს სამწილე მასალა გაყავი და ჩაყარე ორ ქილაში. ერთი მოათავსე მაცივარში, მეორე ოთახის ტემპერატურაზე. მოსწავლემ უნდა მოიფიქროს დაკვირვების დღიურის ფორმა. ყოველდღიურად გასინჯე ცოტაოდენი კომბოსტო ორივე ქილიდან, შეადარე ერთმანეთს ერთი კვირის შემდეგ გამოიტანე, დასკვნა. იყო თუ არა განსხვავება მათ შორის. რამ გამოიწვია ეს განსხვავება? ასევე მასწავლებელმა დავალებად უნდა მისცეს მოსწავლეებს საშინაო დავალება, რაც მოცემულია თემის ბოლოს [4] .

მასწავლებელმა შეიძლება ლაბორატორიული მუშაობით აჩვენოს მოსწავლეებს რძემჟავა დუღილის ბაქტერიები.

სუფთა სასაგნე მინაში თავსდება მაწვნის ნაცხი, მასალა უნდა იყოს თანაბრად განაწილებული და იმდენად თხელი, რომ მალე გაშრეს. ნაცხის გაშრობა უმჯობესია ოთახის ტემპერატურაზე. პრეპარატის ფიქსაციის მიზნით მას იჭერენ ცერით და საჩვენებელი თითით 4–5–ჯერ ტარდება სპირტქურის ალზე. პრეპარატმა უნდა გაჰკვეთოს ალი. პროცესი გრძელდება 5–6 წმ. ხოლო ცეცხლის მოქმედება პრეპარატზე წარმოებს არა უმეტეს ორი წამისა. ფიქსაციის შემდეგ პრეპარატი იღებება მეთილენის ლილით, ფიქსირებულ მშრალ ნაცხზე პიპეტის საშუალებით ისხმება საღებავი, ისე რომ მთლიანად დაიფაროს ნაცხი და ჩერდება 4–5 წთ. შეღებვის შემდეგ

პრეპარატი ირეცხება წყლით. მხოლოდ ზედმეტი საღებავისაგან, მიკროორგანიზმის მიერ ადსორბირებული საღებავი კი რჩება. პრეპარატი შრება ფილტრის ქაღალდით. შედეგილი ნაცხი უნდა იყოს ძალიან მშრალი. პრეპარატი ჯერ ისინჯება ჯერ მცირე, შემდეგ დიდი გადიდებით. ბავშვები შეამჩნევენ მელნისფერ მძივისებურად აცმულ სტრუქტოკოკებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. რ. ახვლედიანი, ი. რევიშვილი – ბიოლოგია მასწავლებლის წიგნი –თბ.2006
2. მ. გაბელაშვილი – ბაქრაძე– „მიკრობიოლოგია“ პრაქტიკუმი. ქუთაისი 20
3. განათლების რეფორმის მასალები –www naec.ge
4. ნ. იოსებაშვილი, ნ. ზაალიშვილი – „ბიოლოგია მე-7 კლასი მოსწავლის წიგნი. თბ.2009.

რეზიუმე

აქტიური სწავლების მეთოდები დასავლეთ ევროპის ქვეყნების ბევრ სკოლაში დაინერგა, რომლის თანახმად მოსწავლე გაკვეთილის მსვლელობის პროცესში აქტიურ მონაწილეობას უნდა ღებულობდეს, ნათლად ხედავდეს საკუთარი კვლევების და ექსპერიმენტის დანიშნულებას. აქტიური სწავლების მეთოდები ეთანხმება მოსაზრებას: მოვისმინე – დამავიწყდა, დავინახე – დამამახსოვრდა, ცდა ჩავატარე – გავარკვიე. პედაგოგმა უნდა განსაზღვროს გაკვეთილის მიზანი, მიზნის მისაღწევად შეარჩიოს გაკვეთილის ფორმა, დაგეგმოს აქტივობები და განსაზღვროს მის შესასრულებლად საჭირო დრო. მოიძიოს რესურსები, შეარჩიოს მოსწავლეთა ორგანიზების მოსახერხებელი ფორმები და შეფასების კრიტერიუმები, დაგეგმოს გაკვეთილის შინაარსობრივი სტრუქტურა.

ნაშრომში განხილულია სწავლების აქტიური მეთოდების გამოყენებით თემა „ბაქტერიების სამეფოს“ შესწავლის მეთოდიკა მე-7 კლასის ბიოლოგიის კურსში. ყურადღება გამახვილებულია ექსპერიმენტზე, რაც დაეხმარება მოსწავლეებს თემის შესწავლაში.

Nino Mangaladze – Akaki State University, Doctor of Biology, Associated Professor

Nana Kiladze – Akaki Tsereteli State University, Doctor of Bssociated Professor

Tre study of docteriums with the relp of modern methods in the course of Biology, 7 th grade

Abstract

The new methods of octlve teochmg werw introduced in mony sihools of westwrn countries, according to which a pupil must be octively involved in the process of the lesson, clearly detecmine the role of his own researches and experiments. The methods of active teaching agree to the following: I attended the lessons – I forgot (I don't remember anything about it), I saw-I remember, I mode on expeximent-I learned.

A teacher must defihe the oims of the lesson, choose the focm of the lesson, plan the activities and betermine the tine, set resources, get students arganise by choosing appropriate forms an assessment criteria, plan the structure of the lesson in order to reach the goal.

The methods of active teaching used in the topic "the course of Biology, 7 th grade.

The role of the experiment is highlighе that helps pupils to study the topic.

Нино Мангаладзе – Государственный университет Акакия Церетели Доктор биологии, асоцированный профессор

Нана Киладзе - Государственный университет Акакия Церетели Доктор биологии, асоцированный профессор

Изучение бактерий с использованием современных методов в -7 классе по курсу биологии

Резюме

Во многих школах Западной Европы исползуют методы активной учёбы, по которому ученики во время проведения урока должны принимать активное участие, чётко понимать назначение своих экспериментов.

Активные методы изучения происходит таким образом: послушал–позабыл, увидел–запомнил, провёл эксперимент–установил. Учитель должен определить цель урока, для достижения цели должен установить форму урока, определить время, поискать нужные ресурсы, избрать удобные формы организованности учеников, критерии оценки, создать структуру урока.

Большое внимание уделено методике изучения темы „Царство бактерии“, которое проходят в-7 классе по биологии с использованием активных мотодов обучения. Особое внимание обращается на эксперименты, каторые помагают ученикам в изучении темы.

გურამ გოგიშვილი - საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი

საშუალო სკოლაში მათემატიკის გაძლიერებული სწავლების ახალი პროგრამის შესახებ

საქართველოში მიმდინარე სასკოლო რეფორმამ რადიკალური ცვლილებები შეიტანა საგანმანათლებლო პროცესში. კერძოდ, ეროვნული სასწავლო გეგმების შემუშავებასა და დამკვიდრებაში, ახალი სახელმძღვანელოების შექმნაში. 2012-2013 სასწავლო წლიდან კი ზოგიერთ სკოლაში მათემატიკის გაძლიერებული სწავლების უნიფიცირების მიზნით ამოქმედდება სათანადო ეროვნული სასწავლო გეგმა.

ცხადია, ძალზე რთულია ცალსახად განისაზღვროს გაძლიერებული სწავლებისთვის განკუთვნილი სასწავლო მასალა და განსაზღვრეს საკითხთა სიღრმე, რადგან დიდია მათი როლი განათლების შემდგომი საფეხურების გასავლელად მოსწავლეთა საფუძვლიან მომზადებაში, გარე სამყაროს შემეცნებაში, მათემატიკისადმი მოსწავლეთა ინტერესების გაძლიერებაში.

რა ვასწავლოთ მათემატიკის გაძლიერებული სწავლებისას?! ამ კითხვას ზოგიერთ სკოლაში პასუხობდნენ უმაღლესი ალგებრის, ანალიზური გეომეტრიისა და მათემატიკური ანალიზის საუნივერსიტეტო კურსებიდან საწყისი თავების მექანიკური გადმოტანით. ცხადია, ამით პრობლემის რაციონალური გადაწყვეტა არ მიიღწევა. თუმცა, ამ საკითხებიდან ნაწილის შერჩევა როდია მიუღებელი. მაგრამ, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, სასწავლო პროცესში დომინირებდა ამ თემატიკის მხოლოდ ეგრეთწოდებული „ტექნიკური“ მხარე. გაძლიერებული სწავლება კი უპირატესად გაღრმავებულ სწავლებას უნდა გულისხმობდეს.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია პრობლემა: როგორ ვასწავლოთ?!

თავად სკოლებმა, რომლებმაც იტვირთეს მათემატიკის გაძლიერებული სწავლების პასუხისმგებლობა, ეროვნულ სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით უნდა შეიმუშაონ ასეთი სწავლების ზოგადი პრინციპებისა და მეთოდის მნიშვნელოვანი საკითხები, სასწავლო თემატიკის დაზუსტების, მისი აქტუალურობის, პრობლემათა შორის კავშირების ძიების, თეორიული მასალის შესაბამისი სამოტივაციო და საილუსტრაციო ამოცანების შერჩევის, კვლევის სხვადასხვა მეთოდის შედარებითი ანალიზისა და პრობლემათა გადაწყვეტის ოპტიმალური გზების ძიების საკითხები.

ჯეროვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს საკითხთა თეორიულ ასპექტებსაც. კერძოდ, რაიმე დებულებაში თითოეული პირობის აუცილებლობის საკითხის კვლევას, თავად დამტკიცებას. მაგალითად, ეროვნულ სასწავლო გეგმაში მითითებული ბოლცანო-კოშის თეორემის განხილვისას სასურველია ფუნქციის უწყვეტობის, განსაზღვრის არის ჩაკეტილობისა და ბმულობის პირობის აუცილებლობის განხილვა.

დებულებათა დამტკიცების სრულმა უგულებელყოფამ შეიძლება მიგვიყვანოს ისეთ კუროიზამდე, როცა ამოცანების კეთებაში საკმაოდ გაწაფული მოსწავლე სრულიად უსუსურია რაიმე ელემენტარული დებულების დამტკიცებისას.

გაძლიერებული სწავლებისადმი განკუთვნილ ეროვნულ სასწავლო გეგმაში წარმოდგენილი მასალა მოსწავლეს სთავაზობს მათემატიკური კვლევის მძლავრ აპარატს. სასწავლო პროცესში შეძლებისდაგვარად უნდა წარმოჩინდეს ამ აპარატის მრავალმხრივი შესაძლებლობები. მოსწავლეებთან ერთად უნდა ჩავატაროთ გამოყენებულ მეთოდთა შედარებითი ანალიზი. სწავლების ამ ფორმამ ხელი უნდა შეუწყოს ჰარმონიულად განვითარებული, შემოქმედი ახალგაზრდების ჩამოყალიბებას, მყარი საფუძველი უნდა შეუქმნას ახალგაზრდების განათლების შემდგომ ეტაპებს.

ამ წერილში ჩვენ მოკლედ წარმოვადგენთ გარკვეულ თვალსაზრისს საშუალო სკოლაში მათემატიკის გაძლიერებული სწავლებისადმი დამოკიდებულების შესახებ. საილუსტრაციოდ შეიძლება განვიხილოთ ჯამი

$$\sum_{k=0}^n k^2,$$

ანუ $0^2 + 1^2 + \dots + n^2$. მთელი რიცხვების კვადრატების ეს ჯამი აღვნიშნოთ $A_2(n)$ -ით. შემდეგში თვით მთელი რიცხვების ჯამს აღვნიშნავთ $A_1(n)$ -ით, კუბების ჯამს კი - $A_3(n)$ -ით. $A_2(n)$ -ის გამოსათვლელი მარტივი ფორმულის მისაღებად განვიხილოთ სხვადასხვა მეთოდი და შემდეგ გავაანალიზოთ ეს კვლევა.

მეთოდი 1. არასრული ინდუქციის მეთოდი. n -ის რამდენიმე საწყისი მნიშვნელობისთვის ვიპოვოთ $A_2(n)$ -ის შესაბამისი მნიშვნელობები, დავაკვირდეთ მიღებულ მიმდევრობას და ვცადოთ რაიმე სავარაუდო კანონზომიერების აღმოჩენა. შემდეგ კი დავამტკიცოთ ეს შედეგი. ცხადია, ეს მიდგომა - არასრული ინდუქციის გზით ზოგადი ჰიპოთეტური დასკვნის მიება, საკმაოდ განმავითარებელი, შემოქმედებითი პროცესია. ამ მეთოდს ცნობილი მეცნიერებიც კი აქტიურად იყენებენ მნიშვნელოვან სამეცნიერო კვლევებში.

მარტივი გამოთვლებით ვღებულობთ.

n							
$A_2(n)$			4	0	5	1	

ამ მნიშვნელობათა მიხედვით რაიმე კანონზომიერების აღმოჩენა თუ გართულდა, მივმართავთ სხვა მეთოდებს.

მეთოდი 2. დაყვანის მეთოდი. მოცემული არითმეტიკული ფუნქციის - $A_2(n)$ -ის შემთხვევაში ეს მეთოდი ასე მოქმედებს:

ჯერ განვიხილოთ ჯამი

$$\begin{aligned} A_2(n) + (n+1)^2 &= \sum_{k=0}^n (k+1)^2 = \sum_{k=0}^n (k^2 + 2k + 1) = \sum_{k=0}^n k^2 + 2 \sum_{k=0}^n k + \sum_{k=0}^n 1 = \\ &= A_2(n) + 2A_1(n) + n + 1. \end{aligned}$$

ამრიგად, მივიღეთ $A_1(n)$ -ისთვის ფორმულა

$$A_1(n) = \frac{n(n+1)}{2}.$$

ეს ფორმულა მოსწავლეებს შეახსენებს მათთვის ცნობილი მარტივი არითმეტიკული პროგრესიის წევრთა ჯამის ფორმულას

$$1 + 2 + \dots + n = \frac{n(n+1)}{2},$$

თუმცა, ჩვენს მიზანს მისი მიღება სრულაც არ წარმოადგენდა. ამ განხილვამ გვიკარნახა საინტერესო გზა $A_2(n)$ -ის შესასწავლად - განვიხილოთ $A_3(n)$ - კუბების ჯამი.

$$\begin{aligned} A_3(n) + (n+1)^3 &= \sum_{k=0}^n (k+1)^3 = \sum_{k=0}^n (k^3 + 3k^2 + 3k + 1) = \\ &= A_3(n) + 3A_2(n) + 3A_1(n) + n + 1. \end{aligned}$$

ამრიგად,

$$\begin{aligned} 3A_2(n) &= (n+1)^3 - \frac{3}{2}n(n+1) - (n+1) = (n+1) \left(n^2 + 2n + 1 - \frac{3}{2}n - 1 \right) \\ &= (n+1) \left(n^2 + \frac{1}{2}n \right) \end{aligned}$$

$$A_2(n) = \frac{n(n+1)(2n+1)}{6}.$$

სადიებელი ფორმულა მიღებულია! უფრო მეტიც - გამოიკვეთა გზა $A_3(n)$ -ის, $A_4(n)$ -ის და სხვა ანალოგიური ჯამების შესასწავლად.

ამავე მეთოდით მარტივად შეიძლება სხვა ტიპის ზოგიერთი ჯამის შესწავლაც.

განვიხილოთ ჯამი

$$S(n) = \sum_{k=0}^n k 2^k.$$

$A_2(n)$ -ის შესწავლის მსგავსად, ამ შემთხვევაშიც განვიხილოთ

$$S(n) + (n+1)2^{n+1} = \sum_{k=0}^n (k+1)2^{k+1} = \sum_{k=0}^n k 2^{k+1} + \sum_{k=0}^n 2^{k+1} = 2S(n) + \frac{2^{n+2} - 2}{2 - 1}$$

(შენიშნეთ, ალბათ, აქ გამოვიყენეთ გეომეტრიული პროგრესიის წევრთა ჯამის ცნობილი ფორმულა). ამრიგად,

$$S(n) = (n+1)2^{n+1} - 2^{n+2} + 2,$$

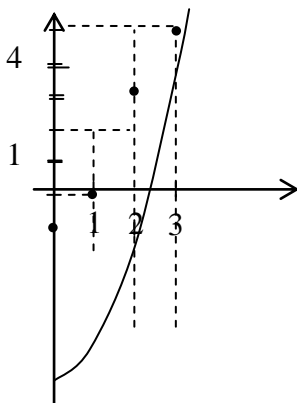
$$S(n) = 2^{n+1}(n-1) + 2.$$

გამოყენებულმა მეთოდმა ამჯერად უშუალოდ ($S(n+1)$ ჯამის გამოყენების გარეშე) გვაპოვნინა $S(n)$.

მეთოდი 3. ჯამის გამოთვლა განსაზღვრული ინტეგრალის გამოყენებით.

გამლიერებული სწავლისას მოსწავლეები გაეცნობიან განსაზღვრულ ინტეგრალს, მის გეომეტრიულ აზრს - $[a; b]$ მონაკვეთზე განსაზღვრული, უწყვეტი და არაუარყოფითი f ფუნქციისთვის $\int_a^b f(x) dx$ წარმოადგენს მრუდწირული ტრაპეციის ფართობს - იმ არის ფართობს, რომელიც შემოსაზღვრულია $x = a$, $x = b$, $y = 0$ და $y = f(x)$ წირებით.

$\sum_{k=0}^n k^2$ ჯამი წარმოგვიდგენს $1 \times 1; 1 \times 4; 1 \times 9; \dots; 1 \times n^2$ გვერდებიანი მართკუთხედების ფართობთა ჯამს.

ცხადია, ამ ჯამის მიახლოებით მნიშვნელოზად შეიძლება მივიჩნიოთ $\int_0^n x^2 dx = \frac{n^3}{3}$.

ცდომილებას წარმოგვიდგენს სხვაობა

$$A_2(n) - \int_0^n x^2 dx = \sum_{k=1}^n k^2 - \sum_{k=1}^n \int_{k-1}^k x^2 dx = \sum_{k=1}^n \left(k^2 - \frac{k^3 - (k-1)^3}{3} \right) = \sum_{k=1}^n \left(k - \frac{1}{3} \right) = A_1(n) - \frac{1}{3}n.$$

შედეგად მივიღებთ

$$A_2(n) = \int_0^n x^2 dx + \left(A_2(n) - \int_0^n x^2 dx \right) = \frac{n^3}{3} + \frac{n(n+1)}{2} - \frac{n}{3} = \frac{n(n+1)(2n+1)}{6}.$$

მეთოდი 4. ჯამის გარდაქმნის მეთოდი. თუ სასწავლო პროცესში მოსწავლეები დაეუფლებიან ჯამის სხვადასხვა წარმოდგენებს, შესაძლებელია ამას დაეფუძნოს

$A_2(n)$ -ის შესწავლის კიდევ ერთი გზა. სახელდობრ,

$$\begin{aligned}
 A_2(n) &= \sum_{k=0}^n k^2 = \sum_{1 \leq m \leq k \leq n} k = \sum_{m=1}^n \sum_{m \leq k \leq n} k = \sum_{m=1}^n \frac{(m+n)(n-m+1)}{2} \\
 &= \frac{1}{2} \sum_{m=1}^n (n^2 + n + m - m^2) = \frac{1}{2}(n^2 + n) \sum_{m=1}^n 1 + \frac{1}{2} A_1(n) - \frac{1}{2} A_2(n).
 \end{aligned}$$

აქედან მარტივად მიიღება $A_2(n)$ -ის ფორმულა.

მეთოდი 5. მათემატიკური ინდუქციის მეთოდი. ზემოთ განხილულმა პირველმა მეთოდმა შესაძლებელია სავარაუდო ფორმულა აღმოაჩინოს მოსწავლეებს. ამის შემდეგ ფორმულის დამტკიცებას იოლად შევძლებთ მათემატიკური ინდუქციის მეთოდით. მართლაც, როცა $n = 0$, მაშინ

$$\sum_{k=0}^n k^2 = \frac{n(n+1)(2n+1)}{6}$$

ფორმულა ჭეშმარიტია - ვღებულობთ $0 = 0$.

ვივლისხმეთ, რომ ეს ფორმულა ჭეშმარიტია n -ის რაიმე არაუარყოფითი მთელი p მნიშვნელობისთვის და დავამტკიცოთ მისი ჭეშმარიტობა $n = p + 1$ მნიშვნელობისთვის. ამრიგად, ვთქვათ, ჭეშმარიტია ფორმულა

$$\sum_{k=0}^p k^2 = \frac{p(p+1)(2p+1)}{6}.$$

მაშინ

$$\begin{aligned}
 \sum_{k=0}^{p+1} k^2 &= \sum_{k=0}^p k^2 + (p+1)^2 = \frac{p(p+1)(2p+1)}{6} + (p+1)^2 = \frac{(p+1)}{6} (2p^2 + p + 6p + 6) \\
 &= \frac{(p+1)(p+2)(2(p+1)+1)}{6}.
 \end{aligned}$$

ამრიგად, დასამტკიცებელი ფორმულა ჭეშმარიტია $n = p + 1$ მნიშვნელობისთვისაც. ეს ამტკიცებს მის ჭეშმარიტობას ნებისმიერი არაუარყოფითი მთელისთვის.

$A_2(n)$ ჯამის შესწავლის წარმოდგენილი ხუთი მეთოდის შედარებით, მათი ეფექტიანობის ხარისხის ანალიზით, მოსწავლეები დაასახელებენ მათი აზრით ყველაზე უფრო ექმედით მეთოდს (ამ კონკრეტული ამოცანისთვის). აქვე შეიძლება განვიხილოთ ამ მეთოდების ტექნიკური და ესთეტიკური მხარეებიც, მათი გამოყენების პერსპექტივებიც.

რეზიუმე

2012-2013 სასწავლო წლიდან ზოგიერთ სკოლაში მათემატიკის გაძლიერებული სწავლების უნიფიცირების მიზნით ამოქმედდება სათანადო ეროვნული სასწავლო გეგმა. ნაშრომში განხილული კონკრეტული მაგალითებით ნაჩვენებია, როგორ შეიძლება გაძლიერებული სწავლება გაღრმავებულ სწავლებას ემსახურობდეს.

Гурам Гогишвили – Грузинский Университет Имени Святого Андрея Первозванного, Руководитель учебного центра, профессор

О новой программе усиленного преподавания математики в средней школе

С 2012 – 2013 учебного года в средних школах Грузии вступает в силу программа усиленного преподавания математики. В данной статье конкретными примерами демонстрируется возможность углубленного изучения материала усиленной программы.

Guram Gogishvili – St. Andrew the First Called Georgian University, Chief of the educational centre, professor

On a new program of intensified teaching of mathematics in secondary schools

From 2012-2013 academic year two programs of teaching mathematics will be suggested to secondary schools. The present paper by concrete examples demonstrates the possibility of turning the intensified form of teaching into a profound form, which must be one of the important final goals of teaching.

ფრიდონ გოგიაშვილი -აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

**სწავლების თანამედროვე მეთოდების გამოყენება პროფესიული საგანმანათლებლო
პროგრამების შესწავლის პროცესში**

ოცდამეერთე საუკუნის პირველი ათწლეული საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემისათვის მნიშვნელოვანი რეფორმებით ხასიათდება. პრაქტიკულად ცვლილება განიცადა განათლების ყველა საფეხურმა, რაც გამოიხატა თვისებრივად და ხარისხობრივად ახალი საგანმანათლებლო გარემოს შექმნით, რომელიც მჭიდროდ არის ინტეგრირებული ევროპისა და ამერიკის შეერთებული შტატების საგანმანათლებლო სისტემების მოწინავე გამოცდილებასთან.

სწრაფად განვითარებადმა საბაზრო ეკონომიკამ და საქარველოს ეკონომიკაში განხორციელებულმა რეფორმებმა მნიშვნელოვნად გაზარდა მოთხოვნები მაღალკვალიფიციურ სპეციალისტებზე ყველა დარგში. აუცილებელი გახდა თვისობრივად ახალი პროფესიული განათლების სისტემის შექმნა, რომელიც თავისუფალი იქნებოდა ამ სისტემის მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულებისაგან და ორიენტირებული იქნებოდა შედეგებზე. პრაქტიკა აჩვენებს, რომ შედეგებზე ორიენტირებული სწავლების პროცესში მიღებული კომპენტენციები ეხმარება სტუდენტს წინასწარ განსაზღვრული სტანდარტების ფარგლებში მოახდინოს ნასწავლი უნარ-ჩვევების გამეორება სამუშაო უბანზე.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე კომპენტენციაზე (შედეგებზე) დაფუძნებული სწავლება ტრადიციული სწავლებისაგან მნიშვნელოვნად განსხვავდება. კერძოდ:

- ა) ყოველი სტუდენტი ახერხებს მასალის ათვისებას სამუშაოსთან მიახლოებულ გარემოში.
- ბ) სამუშაოს შესრულება ფასდება პროფესიული სტანდარტების მიხედვით.
- გ) სტუდენტს შეუძლია გაიმეოროს მასალა და ტესტი, სანამ არ მიადლწევს მიზანს.

სწავლების პროცესიდან სასურველი შედეგების მიღება შეუძლებელია სწავლების თანამედროვე მეთოდების გამოყენების გარეშე. ამიტომ საჭიროა შერჩეული სწავლების მეთოდები შეესაბამებოდეს კონკრეტული მიზნის მიღწევას და ეფექტურად გამოიყენებოდეს სასწავლო პროცესში.

ცნობილია, რომ ყველა ადამიანი ერთნაირად არ სწავლობს. ადამიანები განსხვავებულად აღიქვამენ მოვლენებს, იმახსოვრებენ სასწავლო მასალას, აზროვნებენ და მსჯობენ. შესაბამისად მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ აღნიშნული ინდივიდუალური განსხვავებები იმისათვის რომ დავგეგმოთ ეფექტური სასწავლო პროცესი. სწავლების მოქნილი, მრავალფეროვანი მიდგომა სტანდარტულ, ხისტ მიდგომებთან შედარებით საშუალებას მოგვცემს სასწავლო პროცესი მიმზიდველი გახდეს პროცესში ჩართული ყველა სტუდენტისათვის.

დღეისათვის სწავლების უამრავი სხვადასხვა მეთოდი არის ცნობილი, მათ შორის პროფესიულ განათლებაშიც. სწავლების შერჩეულმა მეთოდებმა უნდა უზრუნველყოს სტუდენტების მიერ მასალის ოპტიმალური ათვისება. ამასთან ერთად პროგრამის შინაარსიდან გამომდინარე სტუდენტმა სწავლების პროცესში უნდა შეიძინოს არა მარტო დარგობრივი კომპენტენცია, არამედ ზოგადი უნარებიც, როგორცაა: კომუნიკაცია, დროის მენეჯმენტი და ა.შ.

პროფესიულ განათლებაში სწავლების მეთოდები შერჩეულ უნდა იქნეს მისაღები კომპენტენციებიდან გამომდინარე. თუ კურსი თეორიული ხასიათისა, მაშინ შესაძლებელია გამოვიყენოთ ლექცია, სემინარი ან დისკუსიის მეთოდები. ერთი კურსის ფარგლებში შესაძლოა სხვადასხვა მეთოდების გამოყენებაც.

სწავლების მეთოდის შერჩევისას მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ: ჯგუფში სტუდენტების რაოდენობა, რა ტიპის სასწავლო მასალა გვაქვს კურსის ფარგლებში, რა საგნები და რა მეთოდით აქვთ ნასწავლი სტუდენტებს, რა რესურსები არის ხელმისაწვდომი სწავლებისათვის.

ზემოთ აღნიშნა, რომ გადაცემულ ინფორმაციას ყველა ადამიანი სხვადასხვა საშუალებით აღიქვამს. თუ გავითვალისწინებთ რომ ადამიანები იმახსოვრებენ წაკითხულის 10%-ს, მოსმენილის 10-20%-ს, ნანახის 30%-ს, ნანახისა და მოსმენილის - 5-%, ჩვენი ნათქვამის 70%-80%-ს, ჩვენი გაკეთებულის 90%-ს, მნიშვნელოვანია სწავლის პროცესში ერთმანეთის გვერდით გამოვიყენოთ ვიზუალური, აუდიალური და კინესთეკური სტილი. კვლევებმა აჩვენა, რომ სტუდენტების 29%-ში

ვიზუალური სტილი დომინირებს, 34%-ში აუდიალური, ხოლო 37%-ში კინესთეკური. შესაბამისად სასწავლო გარემო უნდა მოიცავდეს ყველა ელემენტს, რომელიც სტუდენტს აქტიურს გახდის გადაცემული მასალის ათვისების პროცესში.

ტექნიკური დარგის პროფესიებისათვის (მაგ. ავტომობილის შემკეთებელი) მეტად მნიშვნელოვანია ერთ სასწავლო გარემოში მოთავსდეს ყველა ტიპის სასწავლო მასალა. ასევე სხვადასხვა ვიდეო მასალები. კონკრეტიკისათვის, თანამედროვე ავტომობილის კონსტრუქციების შესწავლის დროს აუდიტორია სადაც ლექცია/ან სემინარი მიმდინარეობს მოითხოვს სპეციალური გარემოს შექმნას. აუდიტორიის კედლებზე განთავსებული არის ავტომობილების კონსტრუქციების სქემები, ნახატები, სურათები შესაბამისი აპლიკაციით. სტუდენტებს სამუშაო მაგიდებზე ურიგდებათ განსახილველი თემის შესაბამისი სასწავლო მასალა. აუდიტორია ასევე აღჭურვილია ინტერნეტში ჩართული კომპიუტერით და ჩართული ვიდეო პროექტორით. საიდანაც ხდება თემის შესაბამისი სხვადასხვა ავტომობილების ერთი და იგივე კონსტრუქციების შესრულების ვარიანტების როგორც ნახაზების, ასევე ანიმაციების და მუშა პროცესის ამსახველი ვიდეო რგოლების მოძიება. სასწავლო პროცესის დროს მასწავლებელი ლექციის გეგმის შესაბამისად იწყებს რა თემის განხილვას, კომბინირებულად იყენებს ყველა ჩამოთვლილ დამხარე საშუალებას. ამიტომ ლექცია საინტერესო ხდება ყველა ტიპის აქტის მქონე სტუდენტისათვის. მაგალითად:

ავტომობილის სამუხრუჭე სისტემების შესწავლის პროცესში გამოყენებული მასალები: სხვადასხვა ტიპის და კონსტრუქციის ავტომობილის სამუხრუჭე მექანიზმები, სამუხრუჭე მექანიზმების ამძრავების სქემები, დამუხრუჭების პროცესის ვიდეორგოლები, ანიმაციური სურათები, დაზიანებული მუხრუჭების აღდგენის ვიდეორგოლები, მუხრუჭების ანტიმაბლოკირებელი (ABS) სისტემები.

საკითხის განხილვის დროს ხდება რა ზოგადად სამუხრუჭე სისტემების ძირითადი დანიშნულების, აგებულების, ამძრავების მუშაობის პრინციპების და დამუხრუჭების ეფექტურობის შესწავლა, კეთდება ანალიზი რამდენად ეფექტურია იმ ავტომობილების დამუხრუჭების პროცესი, რომლებიც აღჭურვილი არიან ე.წ. (ABS) სისტემით, ასეთი სისტემის არმქონე ავტომობილების დამუხრუჭების პროცესთან შედარებით. სტუდენტებს ეძლევათ საშუალება ამ უპირატესობის დადგენის მიზნით განიხილონ დამუხრუჭების ექსტრემალური სიტუაცია „დამუხრუჭება მოლიპულ გზაზე“.

სასწავლო პროცესში ჩართულ სტუდენტებს მასწავლებელი აძლევს განმარტებას თუ როგორ მიიღწევა დამუხრუჭების მაღალი ეფექტი. კერძოდ მიიღწევა დამუხრუჭების პროცესის მიმდინარეობა მთლიანად კონტროლდება გადამწოდების და საბორტო კომპიუტერის მიერ. კომპიუტერი იძლევა სიგანლს როგორც გამორთვის, ისე მუხრუჭის ჩართვის შესახებ, სანამ ავტომობილი მთლიანად არ გაჩერდება. (ABS) სისტემა იძლევა საშუალებას გამორიცხოს მოცურება და აჩერებს ავტომობილს მოლიპულ გზაზე. აქვე განიხილება საკითხები მუხრუჭების შესაძლო ადმინისტრაციის შესახებ.

განსახილველი თემის ყოველმხრივი განხილვის შემდეგ სტუდენტებს უჩნდებათ კონკრეტული კითხვები, რომელთა შესახებ შესაძლებელია დასაბუთებული პასუხების გაცემა ლექციაზე არსებული საშუალებების გამოყენებით.

ამრიგად, სწავლების პროცესში პროფესიული განათლების სპეციფიკიდან გამომდინარე, ერთი საგნის ფარგლებში სწავლების მეთოდების შერწყმა, ლექცია+ პრაქტიკული მეცადინეობა ან ლექცია+სემინარი, სპეციფიკურ სასწავლო გარემოსთან, გვაძლევს გადასაცემი მასალის შესწავლის კარგ ეფექტს და ქმნის საგნის დამოუკიდებლად შესაწავლის წინაპირობას.

ლიტერატურა

1. საქართველოს კანონი „პროფესიული განათლების შესახებ“. საქართველოს განათლების და მეცნიერების სამინისტრო. თბილისი 2007 წ.
2. სწავლების და სწავლის ახალი მიდგომები. საქართველოს განათლების და მეცნიერების სამინისტრო. თბილისი 2003 წ.
3. თ.ა. ქიტიაშვილი, ლ.დლონტი და სხვ. სწავლებისა და შეფასების მეთოდები პროფესიულ განათლებაში - თბილისი 2008 წ.
4. სახელობო საგანმანათლებლო სტანდარტი. თბილისი 2008 წ.
5. WWW.systemsauto.ru
6. Program Automotive Technology. Hamilton, Ohio, 2006.

რეზიუმე

მაღალკვალიფიციური კადრების დეფიციტის გამო განათლების სფეროში განხორციელებული რეფორმები გულისხმობს სასწავლო პროცესში სწავლების თანამედროვე მეთოდების გამოყენებას. ნაშრომში განხილულია პროფესიული განათლების სფეროში სწავლების კომბინირებული მეთოდების გამოყენება თანამედროვე ტექნიკური საშუალებებით (მულტიმედია, კომპიუტერული ტექნიკა, თვალსაჩინოებები და სხვა). აღჭურვილ აუდიტორიებში სწავლის პროცესისადმი ასეთი მიდგომა საშუალებას აძლევს ყველა ტიპის აღქმის უნარის მქონე სტუდენტს კარგად აითვისოს სასწავლო მასალა და ქმნის წინაპირობას საგნის დამოუკიდებლად შესწავლისათვის.

Phridon Gogiashvili - Akaki Tsereteli State University, Associate Professor, Dean of the Engineering-Technical Faculty

Use of Contemporary Teaching Methods in Study Process of Educational Programs in the sphere of Professional Education Summary

Because of very limited capacity available using teaching staff, the reforms in the sphere of education envisage the use of contemporary teaching methods in study process. There is considered in a given work the use of combined teaching methods (multimedia, computer engineering, visual method etc.) in the sphere of professional education. Such kind of approach to study process in the equipped classrooms enables students having all kinds of perception skills to master the subject up to the mark as well as creates the precondition for independent study of subject.

Придон Гогиашвили - Госуниверситет А. Церетели, Ассоциированный профессор, Декан инженерно-технического факультета

Использование современных методов обучения в процессе изучения учебных программ в сфере профессионального образования Резюме

В связи с нехваткой квалифицированных технических кадров, реформы в сфере образования предполагают использование в учебном процессе современных методов обучения. В работе рассматривается использование комбинированных методов обучения (мультимедиа, компьютерная техника, визуальный метод и др.) в сфере профессионального образования. Такой подход к учебному процессу в оборудованных аудиториях дает возможность студентам с навыками всех типов восприятия, на должном уровне овладеть материалом, а также создает условия для независимого изучения предмета.

გიგლა ონიანი, მაკა ლომთაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ზოგიერთი სახის რიცხვითი მწკრივის ჯამის გამოთვლა
 ინტეგრალის დახმარებით

სტატიაში განხილულია ზოგიერთი სახის რიცხვითი მწკრივის ჯამის გამოთვლის არასტანდარტული ხერხები, რომლებიც უთუოდ საინტერესოა სტუდენტთა შემოქმედებითი შესაძლებლობის განსავითარებლად. განხილულია სტანდარტულისაგან განსხვავებული ზოგიერთი ხერხი, რომელიც წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ მწკრივების ჯამის გამოსათვლელად, როცა ტრადიციული მიდგომა შედეგს არ იძლევა ან ამარტივებს ამოხსნის პროცესს, რომელთა ამოხსნა სხვა გზითაც შეიძლება მაგრამ დიდ დროს მოითხოვს.

ჩვენს მიერ განხილული მწკრივის ჯამის ინტეგრალური წარმოდგენებით დადგენილი ფორმულები საშუალებას გვაძლევს გამოვთვალოთ მწკრივის ჯამი ინტეგრალის საშუალებით. ამავე დროს ავღნიშნავთ რომ ჩვენს მიერ შემოთავაზებული ხერხები ამყარებს შიგა დისციპლინარულ კავშირს მწკრივთა თეორიასა და ინტეგრალურ აღრიცხვას შორის. ერთის მხრივ კარგადაა ცნობილი მწკრივების გამოყენება სხვადასხვა ინტეგრალების გამოთვლის საქმეში. ჩვენს სტატიაში განხილულია შეზღუდული ამოცანა. მსგავსი საკითხები მეთოდურ ლიტერატურაში თითქმის არ არსებობს.

I. განვიხილოთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(\pm 1)^k}{(k+l)(kn+m)}$ სახის მწკრივები.

ჯერ განვიხილოთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1^k}{(k+l)(kn+m)}$ სახის მწკრივი. მწკრივის ზოგადი წევრია

$$a_k = \frac{1}{(k+l)(kn+m)}$$

მოვახდინოთ ზოგადი წევრის გარდაქმნა:

$$a_k = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1^k}{(k+l)(kn+m)} = \frac{1}{n} \cdot \frac{1}{(k+l)\left(n + \frac{m}{n}\right)} = \frac{1}{n} \cdot \frac{n}{m-nl} \left(\frac{1}{k+l} - \frac{1}{k + \frac{m}{n}} \right) =$$

$$= \frac{1}{m-nl} \left[\int_0^1 x^{k+l-1} dx - \int_0^1 x^{k + \frac{m}{n} - 1} dx \right] = \frac{1}{m-nl} \int_0^1 x^k \left(x^{l-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right) dx$$

აქ გავითვალისწინებთ, რომ $\frac{1}{k + \frac{m}{n}} \int_0^1 x^{k + \frac{m}{n} - 1} dx$; $\frac{1}{k+l} = \int_0^1 x^{k+l-1} dx$ და $\sum_{k=0}^{\infty} x^k = \frac{1}{1-x}$. მაშასადამე,

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(k+l)(kn+m)} = \frac{1}{m-nl} \sum_{k=0}^{\infty} \int_0^1 x^k \left(x^{l-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right) dx =$$

$$\frac{1}{m-nl} \int_0^1 \left[\sum_{k=0}^{\infty} x^k \right] \left(x^{l-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right) dx = \frac{1}{m-nl} \int_0^1 \frac{\left(x^{l-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right)}{1-x} dx.$$

ამრიგად სამართლიანი ტოლობა $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(k+l)(kn+m)} = \frac{1}{m-nl} \int_0^1 \frac{\left(x^{l-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right)}{1-x} dx$ (1)

ეხლა განვიხილოთ შემთხვევა, როცა $a_k = \frac{(-1)^k}{(k+l)(kn+m)}$, ამ შემთხვევაში $\sum_{k=0}^{\infty} x^k = \frac{1}{1+x}$ და

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(-1)^k}{(k+l)(kn+m)} = \frac{1}{m-nl} \int_0^1 \frac{\left(x^{l-1} - x^{\frac{m-1}{n}}\right)}{1-x} dx \quad (2)$$

ამ ფორმულების საშუალებით ადვილად ამოიხსნება კონკრეტული მაგალითები.

მაგალითი 1. გამოვთვალოთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(k+1)(k+m)}$ მწკრივის ჯამი .

აქ $l=1$ და $n=1$. (1) ფორმულის გათვალისწინებით

$$\begin{aligned} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(k+1)(k+m)} &= \frac{1}{m-1} \int_0^1 \frac{1-x^{m-1}}{1-x} dx = \frac{1}{m-1} \int_0^1 \frac{(1-x)(1+x^{m-2}+x^{m-3}+\dots+x)}{1-x} dx = \\ &= \frac{1}{m-1} \int_0^1 (1+x^{m-2}+x^{m-3}+\dots+x) dx = \frac{1}{m-1} \left(1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \dots + \frac{1}{m-1}\right) = \frac{1}{m-1} \sum_{k=1}^{m-1} \frac{1}{k}. \end{aligned}$$

მაგალითი 2 გამოვთვალოთ მწკრივის ჯამი: $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(k+1)(2k+1)}$.

აქ $k=m=1$, $n=2$ (1) ფორმულის გათვალისწინებით

$$\begin{aligned} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(k+1)(2k+1)} &= \frac{1}{1-2} \int_0^1 \frac{x^{2-1} - x^{\frac{1}{2}-1}}{1-x} dx = -\int_0^1 \frac{1-x^{-\frac{1}{2}}}{1-x} dx = \int_0^1 \frac{\sqrt{x}-1}{\sqrt{x}(x-1)} dx = \\ &= \int_0^1 \frac{\sqrt{x}-1}{\sqrt{x}(\sqrt{x}-1)(\sqrt{x}+1)} dx = \int_0^1 \frac{dx}{\sqrt{x}(\sqrt{x}+1)}. \end{aligned}$$

შემოვიღოთ ადვნიშვნა $\sqrt{x}=t$, მაშინ $x=t^2$ და $dx=2tdt$,

$$\int_0^1 \frac{dx}{\sqrt{x}(\sqrt{x}+1)} = \int_0^1 \frac{2tdt}{t(t+1)} = 2 \int_0^1 \frac{dt}{t+1} = 2 \ln(1+t) \Big|_0^1 = 2 \ln 2.$$

II. განვიხილოთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(\pm 1)^k}{(2k+l)(kn+m)}$ სახის მწკრივი .

ჯერ განვიხილოთ : $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(2k+l)(kn+m)}$ სახის მწკრივი. მოვახდინოთ მწკრივის ზოგადი

წევრის გარდაქმნა:

$$\begin{aligned} a_k &= \frac{1}{(2k+l)(kn+m)} = \frac{1}{2n} \cdot \frac{1}{\left(k+\frac{l}{2}\right)\left(k+\frac{m}{n}\right)} = \frac{1}{2n} \cdot \frac{2n}{2m-nl} \left(\frac{1}{k+\frac{l}{2}} - \frac{1}{k+\frac{m}{n}} \right) = \\ &= \frac{1}{2m-nl} \left(\frac{1}{k+\frac{l}{2}} - \frac{1}{k+\frac{m}{n}} \right) = \frac{1}{2m-nl} \left[\int_0^1 x^{k+\frac{l}{2}-1} dx - \int_0^1 x^{k+\frac{m}{n}-1} dx \right] = \frac{1}{2m-nl} \int_0^1 x^k \left(x^{\frac{l-1}{2}} - x^{\frac{m-1}{n}} \right) dx. \end{aligned}$$

ეხლა განვიხილოთ მწკრივი:
$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(2k+l)(kn+m)} = \frac{1}{2m-nl} \sum_{k=0}^{\infty} \int_0^1 x^k \left(x^{\frac{l-1}{2}} - x^{\frac{m-1}{n}} \right) dx =$$

$$= \frac{1}{2m-nl} \int_0^1 \left[\sum_{k=0}^{\infty} x^k \right] \left(x^{\frac{l-1}{2}} - x^{\frac{m-1}{n}} \right) dx = \frac{1}{2m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l-1}{2}} - x^{\frac{m-1}{n}}}{1-x} dx.$$

მაშასადამე სამართლიანი ტოლობა:

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(2k+l)(kn+m)} = \frac{1}{2m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l-1}{2}} - x^{\frac{m-1}{n}}}{1-x} dx. \quad (3)$$

განვიხილოთ შემთხვევა, როცა $a_k = \frac{(-1)^k}{(2k+l)(kn+m)}$, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ამ

შემთხვევაში $\sum_{k=0}^{\infty} x^k = \frac{1}{1+x}$, ანალოგიური მსჯელობით მივიღებთ:

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(-1)^k}{(2k+l)(kn+m)} = \frac{1}{2m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l-1}{2}} - x^{\frac{m-1}{n}}}{1+x} dx \quad (4)$$

მაგალითი 3: გამოვთვალოთ მწკრივის ჯამი: $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(2k+1)(2k+3)}$.

აქ $l=1$; $m=3$; $n=2$. (3) ფორმულის გათვალისწინებით მივიღებთ:

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(2k+1)(2k+3)} = \frac{1}{2 \cdot 3 - 2 \cdot 1} \int_0^1 \frac{1-x}{\sqrt{x}(1-x)} dx = \frac{1}{4} \int_0^1 \frac{dx}{\sqrt{x}} = \frac{1}{2} \sqrt{x} \Big|_0^1 = \frac{1}{2}.$$

III. განვიხილოთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(\pm 1)^k}{(3k+l)(kn+m)}$ სახის მწკრივები.

ჯერ განვიხილოთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(3k+l)(kn+m)}$ სახის მწკრივი. ამ მწკრივის ზოგადი წევრია

$$a_k = \frac{1}{(3k+l)(kn+m)}. \text{ მოვახდინოთ მისი გარდაქმნა}$$

$$a_k = \frac{1}{(3k+l)(kn+m)} = \frac{1}{3n} \cdot \frac{1}{\left(k + \frac{l}{3}\right)\left(k + \frac{m}{n}\right)} = \frac{1}{3n} \cdot \frac{1}{\frac{m}{n} - \frac{l}{3}} \left(\frac{1}{k + \frac{l}{3}} - \frac{1}{k + \frac{m}{n}} \right) =$$

$$= \frac{1}{3n} \cdot \frac{3n}{3m-nl} \left[\int_0^1 x^{k+\frac{l}{3}-1} dx - \int_0^1 x^{k+\frac{m}{n}-1} dx \right] = \frac{1}{3m-nl} \int_0^1 x^k \left(x^{\frac{l-1}{3}} - x^{\frac{m-1}{n}} \right) dx$$

ამიტომ

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(3k+l)(kn+m)} = \frac{1}{3m-nl} \sum_{k=0}^{\infty} \int_0^1 x^k \left(x^{\frac{l}{3}-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right) dx = \frac{1}{3m-nl} \int_0^1 \left[\sum_{k=0}^{\infty} x^k \right] \left(x^{\frac{l}{3}-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right) dx =$$

$$= \frac{1}{3m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l}{3}-1} - x^{\frac{m}{n}-1}}{1-x} dx$$

ამრიგად
$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(3k+l)(kn+m)} = \frac{1}{3m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l}{3}-1} - x^{\frac{m}{n}-1}}{1-x} dx \quad (5)$$

განვიხილოთ შემთხვევა, როცა $a_k = \frac{(-1)^k}{(3k+l)(kn+m)}$. იმის გათვალისწინებით, რომ ამ

შემთხვევაში

$\sum_{k=0}^{\infty} x^k = \frac{1}{1+x}$ და ანალოგიური მსჯელობით მივიღებთ შემდეგ ტოლობას:

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(-1)^k}{(3k+l)(kn+m)} = \frac{1}{3m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l}{3}-1} - x^{\frac{m}{n}-1}}{1+x} dx \quad (6)$$

მაგალითი 4: გამოთვალეთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(3k+1)(3k+2)}$.

ამ შემთხვევაში $l=1, n=3, m=2$. თუ ვისარგებლებთ (5) ტოლობით ეს მაგალითი საკმაოდ მარტივად ამოიხსნება.

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(3k+1)(3k+2)} = \frac{1}{3 \cdot 2 - 3 \cdot 1} \int_0^1 \frac{x^{\frac{1}{3}-1} - x^{\frac{2}{3}-1}}{1-x} dx = \frac{1}{3} \int_0^1 \frac{x^{-\frac{2}{3}} - x^{-\frac{1}{3}}}{1-x} dx = \frac{1}{3} \int_0^1 \frac{x^{\frac{2}{3}} \left(1 - x^{\frac{1}{3}} \right)}{1-x} dx = \frac{1}{3} \int_0^1 \frac{1 - \sqrt[3]{x}}{\sqrt[3]{x^2} (1-x)} dx.$$

შემოვიღოთ აღნიშვნა $\sqrt[3]{x} = t$, მაშინ $x = t^3$ და $dx = 3t^2 dt$.

$$\frac{1}{3} \int_0^1 \frac{1 - \sqrt[3]{x}}{\sqrt[3]{x^2} (1-x)} dx = \frac{1}{3} \int_0^1 \frac{(1-t) 3t^2 dt}{t^2 (1-t^3)} = \int_0^1 \frac{1-t}{1-t^3} dt = \int_0^1 \frac{1-t}{(1-t)(1+t+t^2)} dt =$$

$$\int_0^1 \frac{dt}{t^2+t+1} = 2 \operatorname{arctg} \frac{2t+1}{\sqrt{3}} \Big|_0^1 = \frac{2}{\sqrt{3}} \left(\frac{\pi}{3} - \frac{\pi}{6} \right) = \frac{\pi}{3\sqrt{3}}.$$

IV. განვიხილოთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(\pm 1)^k}{(4k+l)(kn+m)}$ სახის მწკრივი.

ჯერ განვიხილოთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(4k+l)(kn+m)}$ სახის მწკრივი. ამ მწკრივის ზოგადი წევრია

$a_k = \frac{1}{(4k+l)(kn+m)}$. მოვახდინოთ მისი გარდაქმნა

$$a_k = \frac{1}{(4k+l)(kn+m)} = \frac{1}{4n} \cdot \frac{1}{\left(k + \frac{l}{4}\right) \left(k + \frac{m}{n}\right)} = \frac{1}{4n} \cdot \frac{1}{\frac{m}{n} - \frac{l}{4}} \left(\frac{1}{k + \frac{l}{4}} - \frac{1}{k + \frac{m}{n}} \right) =$$

$$= \frac{1}{4n} \cdot \frac{4n}{4m-nl} \left[\int_0^1 x^{k+\frac{l}{4}-1} dx - \int_0^1 x^{k+\frac{m}{n}-1} dx \right] = \frac{1}{4m-nl} \int_0^1 x^k \left(x^{\frac{l}{4}-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right) dx.$$

ზოგადი წევრის გარდაქმნის შემდეგ განვიხილოთ მოცემული მწკრივი და გამოვთვალოთ ჯამი

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(4k+l)(kn+m)} = \frac{1}{4m-nl} \sum_{k=0}^{\infty} x^k \left(x^{\frac{l}{4}-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right) dx = \frac{1}{4m-nl} \int_0^1 \left[\sum_{k=0}^{\infty} x^k \right] \left(x^{\frac{l}{4}-1} - x^{\frac{m}{n}-1} \right) dx = \frac{1}{4m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l}{4}-1} - x^{\frac{m}{n}-1}}{1-x} dx,$$

$$\text{მაშასადამე } \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(4k+l)(kn+m)} = \frac{1}{4m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l}{4}-1} - x^{\frac{m}{n}-1}}{1-x} dx. \quad (7)$$

თუ განვიხილავთ შემთხვევას $a_k = \frac{(-1)^k}{(4k+l)(kn+m)}$ და გავითვალისწინებთ რომ $\sum_{k=0}^{\infty} x^k = \frac{1}{1-x}$,

ანალოგიური მსჯელობით მივიღებთ ტოლობას

$$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(-1)^k}{(4k+l)(kn+m)} = \frac{1}{4m-nl} \int_0^1 \frac{x^{\frac{l}{4}-1} - x^{\frac{m}{n}-1}}{1+x} dx \quad (8)$$

მაგალითი 5: გამოთვალეთ $\sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(4k+1)(4k+3)}$.

ამ შემთხვევაში $l=1$, $n=4$, $m=3$. ვისარგებლოთ (7) ტოლობით :

$$\begin{aligned} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{1}{(4k+1)(4k+3)} &= \frac{1}{4 \cdot 3 - 4 \cdot 1} \int_0^1 \frac{x^{\frac{1}{4}-1} - x^{\frac{3}{4}-1}}{1-x} dx = \frac{1}{8} \int_0^1 \frac{x^{-\frac{3}{4}} - x^{-\frac{1}{4}}}{1-x} dx = \\ &= \frac{1}{8} \int_0^1 \frac{\frac{1}{\sqrt[4]{x^3}} - \frac{1}{\sqrt[4]{x}}}{1-x} dx = \frac{1}{8} \int_0^1 \frac{1-\sqrt{x}}{\sqrt[4]{x^3} (1-x)} dx = \frac{1}{8} \int_0^1 \frac{dx}{\sqrt[4]{x^3} (1+\sqrt{x})}. \end{aligned}$$

შემოვიღოთ აღნიშვნა $\sqrt[4]{x} = t$, მაშინ $x = t^4$ და $dx = 4t^3 dt$

$$\frac{1}{8} \int_0^1 \frac{4t^3 dt}{t^3 (1+t^2)} = \frac{1}{2} \int_0^1 \frac{dt}{1+t^2} = \frac{1}{2} \arctg x \Big|_0^1 = \frac{1}{2} (\arctg 1 - \arctg 0) = \frac{1}{2} \cdot \frac{\pi}{4} = \frac{\pi}{8}.$$

ასეთი სახის მწკრივების ცოდნა ესაჭიროებათ თეორიული ფიზიკისა და სხვა ტექნიკური სპეციალობების სტუდენტებს. ამიტომ ეს საკითხები უნდა გავურჩიოთ მათ და მათი შესაძლებლობების განსავითარებლად მივაწოდოთ მაგალითები.

ლიტერატურა

1. А.П. Прудников, Ю.А. Брычков, О.И. Маричев. Интегралы и Ряды. Москва, `Наука`, 1981

რეზიუმე

მწკრივთა თეორია გამოიყენება ფუნქციების, ინტეგრალებისა და დიფერენციალურ განტოლებათა ამოსახსნელათ. ზოგ შემთხვევაში მწკრივთა ჯამის გამოთვლა სასურველია ახალი არასტადარტული ხერხებით, რაც საკმაოდ მცირე დროს მოითხოვს. სტატიის მიზანია ზოგიერთი კერძო სახის მწკრივების ჯამის გამოსათვლელად დავადგინოთ ინტეგრალური ტოლობები, რომელთა მეშვეობით მარტივად შეიძლება გამოვთვალოთ გარკვეული სახის მწკრივთა ჯამი, აგრეთვე სტატიაში ამოხსნილია თითოეული სახის რამოდენიმე მაგალითი მწკრივთა ჯამის გამოთვლაზე.

აღსანიშნავია რომ ჩვენს მიერ შემოთავაზებული ხერხები ამყარებს შიგა დისციპლინარულ კავშირს მწკრივთა თეორიასა და ინტეგრალურ აღრიცხვას შორის.

გიგლა ინიანი – Государственный университет Акакия Церетели, академический доктор физико-математических наук, доктор педагогических наук, полный профессор

მაკა ლომთაძე – Государственный университет Акакия Церетели, докторант педагогического факультета

Вычисление некоторых видов суммы числового ряда с помощью интегралов.

Резюме

Теория рядов применяется для решения функций, интегралов и дифференциальных уравнений. В некоторых случаях вычисление суммы рядов желательно с применением нестандартных способов, что требует меньше времени. Целью статьи является установление интегральных равенств для вычисления суммы рядов некоторых частных видов, с помощью которых можно легко вычислить сумму определенного вида рядов, также в статье решено несколько задач каждого вида вычисления суммы рядов. Необходимо отметить, что предложенные нами способы укрепляют междисциплинарные связи между теорией рядов и интегральной теорией.

Gigla Oniani - Akaki Tsereteli State University Physics - Doctor of Mathematical Sciences, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Maka Lomtadze - Akaki Tsereteli State University, Doctoral student at the Faculty of Pedagogy

Abstract

Mtskrivta theory is used for functions, and differential equations integralebisa amosakhshnelat. In some cases it is desirable to calculate the sum of mtskrivta arastadartuli new methods, which require very little time. The article aims to identify some of the private Calculating integral equals the sum of the column, through which we can easily calculate the sum of a certain kind of mtskrivta, as well as several examples of each type of article amokhsnilia mtsrkivta calculate the sum.

It should be noted that our proposed methods of establishing an internal disciplinary mtskrivta connection between theory and integral theory.

მაკა ლომთაძე, გიორგი თეთვაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხარისხოვანი მწკრივების გამოყენება ზოგიერთი სახის ტრიგონომეტრიული მწკრივების ჯამის გამოთვლაში

ფუნქციათა მწკრივებს შორის თეორიული თვალსაზრისით გამოყენებადია ხარისხოვანი მწკრივები. მათი შესწავლისას პირველ რიგში უნდა დავესვათ საკითხი კრებადობის არის შესახებ.

სტატიამში განხილულია ზოგიერთი სახის ტრიგონომეტრიული მწკრივები, რომელთა ჯამი გამოთვლილია ხარისხოვანი მწკრივების გამოყენებით, კერძოდ განხილულია შემდეგი ტრიგონომეტრიული მწკრივები:

1. $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx}{n}$
2. $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{n}$
3. $\sum_{n=0}^{\infty} \frac{\cos nx}{n!}$
4. $\sum_{n=0}^{\infty} \frac{\sin nx}{n!}$

ვაჩვენოთ, რომ ეს მწკრივები კრებადი არიან მთელს \mathbb{R} რიცხვით წრფეზე და ვიპოვოთ მათი ჯამი. ამისათვის ჩვენ ვისარგებლოთ აბელის შემდეგი თეორემით

თეორემა: ვთქვათ $\sum_{n=1}^{\infty} a_n b_n$ რაიმე რიცხვითი მწკრივია. თუ $\sum_{n=1}^{\infty} a_n$ მწკრივის კერძო ჯამები

შემოსაზღვრულია, ხოლო $(b_n)_{n \geq 1}$ მიმდევრობა მონოტონურად კრებადია ნულისკენ (ე.ი. $b_n > b_{n+1}$,

$\forall n \in \mathbb{N}$ და $\lim_{n \rightarrow \infty} b_n = 0$), მაშინ მწკრივი $\sum_{n=1}^{\infty} a_n b_n$ კრებადია.

ვაჩვენოთ, რომ მწკრივი $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx}{n}$ კრებადია როცა $x \neq 2\pi k$, $k \in \mathbb{Z}$. მართლაც შემოვიღოთ

აღნიშვნები: $a_n = \cos nx$, $b_n = \frac{1}{n}$, ცხადია რომ (b_n) კრებადია და $\lim_{n \rightarrow \infty} b_n = 0$.

დაუშვათ $S_n = \sum_{n=1}^{\infty} \cos nx = \cos x + \cos 2x + \dots + \cos nx$, ამ ტოლობის ორივე მხარე

გავამრავლოთ $2 \sin \frac{x}{2}$, მივიღებთ:

$$2 \sin \frac{x}{2} S_n = 2 \sin \frac{x}{2} \cos x + 2 \sin \frac{x}{2} \cos 2x + \dots + 2 \sin \frac{x}{2} \cos nx . \quad (1)$$

ვისარგებლოთ ფორმულით:

$$2 \sin \alpha \cos \beta = \sin(\alpha + \beta) + \sin(\alpha - \beta),$$

ამის გამო (1) ტოლობიდან მივიღებთ:

$$2 \sin \frac{x}{2} S_n = \sin \frac{3x}{2} - \sin \frac{x}{2} + \sin \frac{5x}{2} - \sin \frac{3x}{2} + \dots + \sin \left(n + \frac{1}{2} \right) x - \sin \left(n - \frac{1}{2} \right) x = \sin \left(n + \frac{1}{2} \right) x - \sin \frac{x}{2}$$

აქედან, თუ $x \neq 2\pi k$, $k \in \mathbb{Z}$, გვაქვს

$$|S_n| \leq \frac{\left| \sin\left(n + \frac{1}{2}\right) - \sin \frac{x}{2} \right|}{\left| 2 \sin \frac{x}{2} \right|} \leq \frac{2}{2 \left| \sin \frac{x}{2} \right|} = \frac{1}{\left| \sin \frac{x}{2} \right|}.$$

მაშასადამე, ყოველი ფიქსირებული $x \neq 2\pi k$, მწკრივის $\sum_{n=1}^{\infty} \cos nx$ კერძო ჯამები

შემოსაზღვრულია, ამიტომ ახლის თეორემის თანახმად კრებადია მწკრივი $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx}{n}$ როცა $x \neq 2\pi k$

ანალოგიურად ვაჩვენოთ, რომ $\forall x \in R$ კრებადია მწკრივები: $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{n}$, $\sum_{n=0}^{\infty} \frac{\cos nx}{n!}$ და

$$\sum_{n=0}^{\infty} \frac{\sin nx}{n!}.$$

ვიპოვოთ ახლა ამ მწკრივთა ჯამები, ამ მიზნით განვიხილოთ z კომპლექსური ცვლადის მიმართ ხარისხოვანი მწკრივი.

$$1 + z + z^2 + \dots + z^{n-1} + \dots \quad (2)$$

ეს მწკრივი კრებადია $|z| < 1$ წრეში და მისი ჯამია $\varphi(z) = \frac{1}{1-z}$ ფუნქცია. ე.ი თუ $|z| < 1$,

$$\text{მაშინ } \frac{1}{1-z} = 1 + z + z^2 + \dots + z^{n-1} + \dots \quad (3)$$

მოვახდინოთ (3) ტოლობის ინტეგრება, მივიღებთ $\ln \frac{1}{1-z} = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{z^n}{n}$. ცხადია, რომ თუ $z = e^{ix}$,

$$\text{მაშინ } \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx}{n} = \operatorname{Re} \ln \frac{1}{1-e^{ix}} \quad \text{და} \quad \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{n} = \operatorname{Im} \ln \frac{1}{1-e^{ix}}.$$

თუ ვისარგებლებთ ეილერის ფორმულებით $e^{ix} = \cos x + i \sin x$ და გამოვთვლით $\ln \frac{1}{1-e^{ix}}$

ფუნქციის ნამდვილ და წარმოსახვით ნაწილებს, მივიღებთ:

$$\begin{aligned} \ln \frac{1}{1-e^{ix}} &= \ln \frac{1-e^{-ix}}{(1-e^{ix})^2} = \ln \frac{1-\cos x + i \sin x}{1-2\cos x + 1} = \ln \frac{(1-\cos x) + i \sin x}{2-2\cos x} = \\ &= \ln \left(\frac{1-\cos x}{2(1-\cos x)} + i \frac{\sin x}{2(1-\cos x)} \right) = \ln \left(\frac{1}{2} + i \frac{\sin x}{2(1-\cos x)} \right) = \ln \sqrt{4 + \frac{\sin^2 x}{4(1-\cos x)^2}} + \\ &+ i \operatorname{arctg} \frac{\sin x}{1-\cos x} = \frac{1}{2} \ln \frac{(1-\cos x)^2 + \sin^2 x}{4(1-\cos x)^2} + i \operatorname{arctg} \frac{2 \sin \frac{x}{2} \cos \frac{x}{2}}{2 \sin^2 \frac{x}{2}} = \frac{1}{2} \ln \frac{2-2\cos x}{4(1-\cos x)^2} + \\ &+ i \operatorname{arctg} \left(\operatorname{ctg} \frac{x}{2} \right) = \frac{1}{2} \ln \frac{1}{2(1-\cos x)} + i \operatorname{arctg} \left(\operatorname{tg} \frac{\pi-x}{2} \right) = \frac{1}{2} \ln \frac{1}{4 \sin^2 \frac{x}{2}} + i \frac{\pi-x}{2}, \end{aligned}$$

საიდანაც გვაქვს
$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx}{n} = \frac{1}{2} \ln \left(2 \sin \frac{x}{2} \right)^{-2} = -\ln \left(2 \sin \frac{x}{2} \right), \quad x \neq 2\pi k, \quad k \in \mathbb{Z}$$
 და

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{n} = \frac{\pi - x}{2}.$$

ახლა გამოვთვალოთ 3) და 4) მწკრივების ჯამები, ცხადია რომ $\frac{\cos nx}{n!} = \operatorname{Re} \frac{e^{inx}}{n!}$ და

$\frac{\sin nx}{n!} = \operatorname{Im} \frac{e^{inx}}{n!}$, ამიტომ ეილერის ფორმულის თანახმად მივიღებთ:

$$\begin{aligned} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{\cos nx}{n!} &= \operatorname{Re} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{e^{inx}}{n!} = \operatorname{Re} e^{e^{ix}} = \operatorname{Re} \left(e^{\cos x + i \sin x} \right) = \operatorname{Re} \left[e^{\cos x} e^{i \sin x} \right] = \\ &= \operatorname{Re} e^{\cos x} \left[\cos(\sin x) + i \sin(\sin x) \right] = e^{\cos x} \cos(\sin x). \end{aligned}$$

ანალოგიურად მივიღებთ, რომ

$$\sum_{n=0}^{\infty} \frac{\sin nx}{n!} = \operatorname{Im} \sum_{n=0}^{\infty} \frac{e^{inx}}{n!} = e^{\cos x} \sin(\sin x).$$

ლიტერატურა

1. ვლ. ჭელიძე ე.წითლანაძე. მათემატიკური ანალიზის კურსი ტ.2. თბილისი 1983
2. ვლ.ჭელიძე. ნ.ლომჯარია. გ.ხახუბია. უმაღლესი მათემატიკის კურსი. ნაწილი III . თბილისი 1973.
3. გ.ონინაი. მათემატიკური ანალიზის საფუძვლები. ქუთაისი 2008.
4. И.А.Виноградова, С.Н.Олехник, В.А. Садовичий „Задачи и упражнения по математическому анализу“. Ч.2. Москва 2004
5. Б.П.Демидович „Сборник задач и упражнений по математическому анализу“. Москва 1969.
6. Г.Н.Берман „Сборник задач по курсу математического анализа“. Москва 1975.

რეზიუმე

სტატიის მიზანია ხარისხოვანი მწკრივების გამოყენებით ზოგიერთი სახის ტრიგონომეტრიული მწკრივის ჯამის გამოთვლა. სტატიაში ვისარგებლეთ აბელის თეორემით და ვაჩვენეთ მწკრივთა კრებადობა. მწკრივთა ჯამების გამოსათვლელად განვიხილეთ z კომპლექსური ცვლადის მიმართ ხარისხოვანი მწკრივის ჯამი $\varphi(z) = \frac{1}{1-z}$, მოვახდინეთ ტოლობის ინტეგრება და ვისარგებლეთ ეილერის ფორმულებით.

Мака Ломтадзе – Государственный университет Акакия Церетели, докторант педагогического факультета

Георгий Тетвадзе – Государственный университет Акакия Церетели, академический доктор физико-математических наук, ассоциированный профессор департамента математики

Приложение качественных рядов при вычислении суммы некоторых видов тригонометрических рядов.

Резюме.

Целью статьи является вычисление суммы некоторых видов тригонометрических рядов применением качественных рядов. В статье мы воспользовались теоремой Абеля и показали сложение рядов. Для вычисления суммы рядов мы обсудили сумму качественного ряда z относительно к комплексной переменной $\varphi(z) = \frac{1}{1-z}$, произвели интегрирование равенства и воспользовались формулами Эйлера

Maka Lomtadze - Akaki Tsereteli State University Doctoral student at the Faculty of Pedagogy

Giorgi Thethvadze - Akaki Tsereteli State University Physics - Doctor of Mathematical Sciences, Academic Associate Professor, Department of Mathematics

Abstract

The goal of the quality of some types of columns using the column-sum including most trigonometric calculations. The article employed the Abel Theorem and showed mtskrivta krebado. We discussed the quality of a z complex variable mtskrivta summ Calculating sum of column $\varphi(z) = \frac{1}{1-z}$. Integration of equals, and we employed the eileris formulas.

მაკა ლომთაძე, ლამარა ციბაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

რიცხვითი მწკრივის ჯამის გამოთვლა, აბელის II თეორემისა და ხარისხოვანი მწკრივის წევრ-წევრა დიფერენცირებისა და ინტეგრების გამოყენებით

მათემატიკური ანალიზის ერთ-ერთ ძირითად ნაწილს წარმოადგენს მწკრივთა თეორია, რომელიც თავის მხრივ შედგება რიცხვითი და ფუნქციონალური მწკრივებისაგან. ფუნქციონალური მწკრივებს შორის თეორიული თვალსაზრისით უმარტივესია და ამასთან გამოყენებადი ხარისხოვანი მწკრივები.

სტატიაში განხილულია რიცხვითი მწკრივები, რომელთა ჯამის გამოთვლა შესაძლებელია აბელის II თეორემის გამოყენებით.

ცნობილია რომ თუ ხარისხოვანი მწკრივი $\sum_{n=0}^{\infty} a_n x^n$ კრებადია $(-R, R)$ ინტერვალში. მაშინ

ყოველი $x \in (-R, R)$

$$I \left(\sum_{n=0}^{\infty} a_n x^n \right)' = \sum_{n=0}^{\infty} n a_n x^{n-1}$$

$$II \int_0^x \left[\sum_{n=0}^{\infty} a_n x^n \right] dx = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{a_n}{n+1} x^{n+1}$$

$$III \text{ თუ კრებადია მწკრივი } \sum_{n=0}^{\infty} a_n R^n, \text{ მაშინ } \exists \lim_{x \rightarrow R^-} \sum_{n=0}^{\infty} a_n x^n = f(R), \text{ სადაც } f(x) = \sum_{n=0}^{\infty} a_n x^n$$

$$IV \text{ თუ კრებადია რიცხვითი მწკრივი } \sum_{n=0}^{\infty} a_n, \text{ მაშინ } \lim_{x \rightarrow 1^-} \sum_{n=0}^{\infty} a_n x^n = \sum_{n=0}^{\infty} a_n$$

განვიხილოთ ახლა ამ თეორემის გამოყენება რიცხვითი მწკრივისთვის ჯამის გამოთვლაში

იპოვეთ $\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n-1} \frac{1}{n}$ მწკრივის ჯამი.

ეს მწკრივი არის პირობით კრებადი მწკრივი. ვიანიდან ის აკმაყოფილებს ლაიბნიცის თეორემის პირობებს.

$$1 > \frac{1}{2} > \frac{1}{3} > \dots > \frac{1}{n} > \dots$$

$$\lim_{n \rightarrow \infty} a_n = \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} = 0$$

განვიხილოთ ხარისხოვანი მწკრივი $f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n-1} \frac{x^n}{n}$. ვისარგებლოთ ტოლობით

$\frac{x^n}{n} = \int_0^x t^{n-1} dt$, რის გამოც გვაქვს :

$$f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n-1} \int_0^x t^{n-1} dt = \int_0^x \left[\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n-1} t^{n-1} \right] dt = \int_0^x \frac{dt}{1+t} = \ln(1+t) \Big|_0^x = \ln(1+x).$$

აბელის II თეორემის თანახმად გვაქვს:

$$S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 1^-} \ln(1+x) = \ln 2.$$

იპოვეთ მწკრივის $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{3n-2}$ ჯამი.

ეს მწკრივი ლაიბნიცის თეორემის თანახმად პირობით კრებადი. ავლიშნოთ მისი ჯამი S -ით, მაშინ აბელის II თეორემის თანახმად $S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x)$, სადაც $f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{3n-2} x^{3n-3}$.
 ვისარგებლოთ ტოლობით:

$$\frac{1}{3n-2} x^{3n-2} = \int_0^x t^{3n-3} dt,$$

ამიტომ II ფორმულის გამოყენებით მივიღებთ:

$$f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{3n-2} x^{3n-2} = \int_0^x \left[\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n-1} t^{3n-3} \right] dt = \int_0^x \left[\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n-1} (t^3)^{n-1} \right] dt =$$

$$= \int_0^x \frac{dt}{1+t^3} = \int_0^x \frac{dt}{(1+t)(t^2-t+1)} = \left(\frac{1}{6} \ln \frac{(t+1)^2}{t^2-t+1} + \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{2t-1}{\sqrt{3}} \right) \Big|_0^x =$$

$$= \frac{1}{6} \ln \frac{(x+1)^2}{x^2-x+1} + \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{2x-1}{\sqrt{3}} - \frac{\pi}{6\sqrt{3}}$$

აქ გამოვიყენეთ რაციონალური ფუნქციის ინტეგრების ხერხი, დავშალეთ $\frac{1}{1+t^3} = \frac{1}{(1+t)(t^2-t+1)} = \frac{A}{1+t} + \frac{Bt+C}{t^2-t+1}$, გამოვთვალოთ $A = \frac{1}{3}, B = \frac{1}{3}$ და $C = \frac{1}{3}$, შემდეგ მოვახდინეთ ინტეგრება.

$$\text{მაშასადამე, } S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \frac{1}{6} \ln 4 + \frac{\pi}{6\sqrt{3}} - \frac{\pi}{6\sqrt{3}} = \frac{\ln 4}{6}.$$

იპოვეთ მწკრივის $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{4n-3}$ ჯამი.

ეს მწკრივი აგრეთვე არის პირობით კრებადი. მისი ჯამი აბელის II თეორემის თანახმად შემდეგნაირად გამოითვლება:

$$S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 1^-} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{4n-3} x^{4n-4}.$$

ვისარგებლოთ იგივეობით

$$\frac{1}{4n-3} x^{4n-3} = \int_0^x t^{4n-4} dt,$$

$$\text{ამიტომ } f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{4n-3} x^{4n-3} = \sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n-1} \int_0^x t^{4(n-1)} dt = \int_0^x \left[\sum_{n=1}^{\infty} (-t^4)^{n-1} \right] dt =$$

$$\int_0^x \frac{dt}{1+t^4} = \left(\frac{1}{4\sqrt{2}} \ln \left| \frac{t^2 + \sqrt{2}t + 1}{t^2 - \sqrt{2}t + 1} \right| + \frac{\sqrt{2}}{4} \operatorname{arctg} \frac{\sqrt{2}t}{1-t^2} \right) \Big|_0^x = \frac{1}{4\sqrt{2}} \ln \left| \frac{x^2 + \sqrt{2}x + 1}{x^2 - \sqrt{2}x + 1} \right| + \frac{\sqrt{2}}{4} \operatorname{arctg} \frac{\sqrt{2}x}{1-x^2}$$

აქ გამოვიყენეთ რაციონალური ფუნქციის ინტეგრება

$$\frac{1}{1+t^4} = \frac{1}{(t^2 - \sqrt{2}t + 1)(t^2 + \sqrt{2}t + 1)} = \frac{At + B}{t^2 - \sqrt{2}t + 1} + \frac{Ct + D}{t^2 + \sqrt{2}t + 1}$$

და გამოვთვალოთ $A = -\frac{\sqrt{2}}{4}$; $C = \frac{\sqrt{2}}{4}$; $B = \frac{1}{2}$ და $D = \frac{1}{2}$, შემდეგ მოვახდინეთ ინტეგრალის გამოთვლა.

$$\text{მაშასადამე, } S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \frac{1}{4\sqrt{2}} \ln \frac{2 + \sqrt{2}}{2 - \sqrt{2}} + \frac{\sqrt{2}\pi}{8}$$

იპოვეთ მწკრივის $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n2^n}$ ჯამი.

ეს მწკრივი აბსოლუტურად კრებადია, ახელის II თეორემის თანახმად მისი ჯამი არის

$$S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 1^-} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n2^n} x^n$$

ვისარგებლოთ ტოლობით:

$$\frac{x^n}{n} = \int_0^x t^{n-1} dt,$$

$$\text{ამიტომ } f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{2^n} \int_0^x (-t)^{n-1} dt = \int_0^x \left[\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-t)^{n-1}}{2^n} \right] dt = \frac{1}{2} \int_0^x \left[\sum_{n=1}^{\infty} \left(\frac{t}{2} \right)^{n-1} \right] dt =$$

$$= \frac{1}{2} \int_0^x \frac{dt}{1 - \frac{t}{2}} = \int_0^x \frac{dt}{2-t} = -\ln|2-t| \Big|_0^x = -\ln|2-x| + \ln 2,$$

$$\text{ამიტომ } S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \ln 2$$

იპოვეთ მწკრივის $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{(2n-1)3^{n-1}}$ ჯამი.

ეს მწკრივი აბსოლუტურად კრებადია მისი ჯამია S, მაშინ ახელის II თეორემის თანახმად

$$\lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 1^-} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{(2n-1)3^{n-1}} x^{2n-1}$$

თუ გავითვალისწინებთ, რომ $\frac{x^{2n-1}}{2n-1} = \int_0^x t^{2n-2} dt$, მაშინ

$$f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{3^{n-1}} \int_0^x t^{2n-2} dt = \int_0^x \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{3^{n-1}} (t^2)^{n-1} dt = \int_0^x \frac{dt}{1 + \frac{t^2}{3}} =$$

$$= 3 \int_0^x \frac{dt}{3+t^2} = \frac{3}{\sqrt{3}} \arctg \frac{t}{\sqrt{3}} \Big|_0^x = \sqrt{3} \arctg \frac{x}{\sqrt{3}},$$

$$\text{ამიტომ } S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \sqrt{3} \arctg \frac{1}{\sqrt{3}} = \sqrt{3} \frac{\pi}{6} = \frac{\pi\sqrt{3}}{6}.$$

იპოვეთ მწკრივის ჯამი: $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{n4^n}$.

ეს მწკრივი აბსოლუტურად კრებადია, ამიტომ მისი ჯამი ახელის II თეორემის თანახმად არის $S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x)$, სადაც $f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{n4^n} x^n$, მაგრამ $\frac{x^n}{n} = \int_0^x t^{n-1} dt$, ამიტომ

$$\begin{aligned} f(x) &= \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{n4^n} x^n = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^{n-1}}{4^n} \int_0^x t^{n-1} dt = \int_0^x \left[\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n-1} \frac{t^{n-1}}{4^n} \right] dt = \\ &= \frac{1}{4} \int_0^x \left(\frac{-t}{4} \right)^{n-1} dt = \frac{1}{4} \int_0^x \frac{1}{1 + \frac{t}{4}} dt = \frac{1}{4} \int_0^x \frac{4 dt}{4+t} = \ln |4+t| \Big|_0^x = \ln |4+x| - \ln 4, \end{aligned}$$

მაშასადამე, $S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \ln 5 - \ln 4 = \ln \frac{5}{4}$.

იპოვეთ მწკრივის $\sum_{n=2}^{\infty} \frac{1}{n(n-1)2^n}$ ჯამი.

ახელის II თეორემის თანახმად $S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x)$, სადაც $f(x) = \sum_{n=2}^{\infty} \frac{x^n}{n(n-1)2^n}$.

ვისარგებლოთ ტოლობით $\frac{x^n}{n} = \int_0^x t^{n-1} dt$, ამიტომ $f(x) = \int_0^x \left[\sum_{n=2}^{\infty} \frac{1}{(n-2)2^n} t^{n-1} \right] dt$, მაგრამ

$$\frac{t^{n-1}}{n-1} = \int_0^t y^{n-2} dy, \text{ ამიტომ}$$

$$f(x) = \int_0^x \left[\sum_{n=2}^{\infty} \frac{1}{2^n} \int_0^t y^{n-2} dy \right] dt = \frac{1}{4} \int_0^x dt \int_0^t \left[\sum_{n=2}^{\infty} \left(\frac{y}{2} \right)^{n-2} \right] dy = \frac{1}{4} \int_0^x \left(\int_0^t \frac{dy}{1 - \frac{y}{2}} \right) dt =$$

$$= \frac{1}{2} \int_0^x \left(\int_0^t \frac{dy}{2-y} \right) dt = \frac{1}{2} \int_0^x \ln |2-y| dt = -\frac{1}{2} \int_0^x |2-t| dt + x \ln 2 =$$

$$= \left(\frac{1}{2} (2-t) \ln |2-t| - (2-t) \right) \Big|_0^x + x \ln 2 = \frac{2-x}{2} \ln |2-x| - \ln 2 - 4 - x + x \ln 2$$

მაშასადამე, $S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 1^-} \left(\frac{2-x}{2} \ln |2-x| - \ln 2 - 4 + x + x \ln 2 \right) =$

$$= \frac{2-1}{2} \ln |2-1| - \ln 2 - 4 + 1 + \ln 2 = -\ln 2 - 3 + \ln 2 = -3.$$

იპოვეთ მწკრივის $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{n^2}{2^n}$ ჯამი.

ახელის II თეორემის თანახმად $S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x)$, სადაც $f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{n^2}{2^n} x^n$ და

$nx^{n-1} = (x^n)'$ ტოლობის გამო გვაქვს:

$$\begin{aligned}
 f(x) &= x \sum_{n=1}^{\infty} \frac{n}{2^n} n x^{n-1} = x \sum_{n=1}^{\infty} \frac{n}{2^n} (x^n)' = x \left(\sum_{n=1}^{\infty} \frac{n}{2^n} x^n \right)' = x \left(x \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{2^n} n x^{n-1} \right) = \\
 &= x \left[x \left(\sum_{n=1}^{\infty} \frac{x^n}{2^n} \right)' \right]' = x \left[\left(\frac{\frac{x}{2}}{1 - \frac{x}{2}} \right)' \right]' = x \left[\left(\frac{x}{2-x} \right)' \right]' = x \left[\frac{2-x+x}{(2-x)^2} \right]' = \\
 &= x \left(\frac{2}{(2-x)^2} \right)' = x \frac{-2(x-2)}{(x-2)^4} = -\frac{2x}{(x-2)^3} = \frac{2x}{(2-x)^3}
 \end{aligned}$$

მაშასადამე, $S = \lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow 1^-} \frac{2x}{(2-x)^3} = \frac{2}{1} = 2$.

ლიტერატურა

- ვლ.ჭელიძე ე.წითლანაძე. მათემატიკური ანალიზის კურსი.
 ტ.1. თბილისი 1989
- ვლ. ჭელიძე ე.წითლანაძე. მათემატიკური ანალიზის კურსი
 ტ.2. თბილისი 1983
- ვლ.ჭელიძე. ნ.ლომჯარია. გ.ხახუბია. უმაღლესი მათემატიკის კურსი. ნაწილი III .
 თბილისი 1973.
- გ.ონინაი. მათემატიკური ანალიზის საფუძვლები. ქუთაისი 2008.
- И.А.Виноградова, С.Н.Олехник, В.А. Садовичий „Задачи и упражнения по математическому анализу“. Ч.2. Москва 2004
- Б.П.Демидович „Сборник задач и упражнений по математическому анализу“. Москва 1969.
- Г.Н.Берман „Сборник задач по курсу математического анализа“. Москва 1975.

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ისეთი სახის ხარისხოვანი მწკრივები, რომელთა ჯამის გამოთვლა შესაძლებელია აბელის II თეორემის გამოყენებით. ხარისხოვანი მწკრივის ჯამის გამოსათვლელად განხილულია შემდეგი ამოცანები: 1) დადგენილია მოცემული მწკრივის კრებადობა 2) აბელის II თეორემის საშუალებით გამოთვლილია ხარისხოვანი მწკრივის ჯამი. გარჩეულია რამოდენიმე საინტერესო მაგალითი.

Мака Ломтадзе – Государственный университет Акакия Церетели, докторант педагогического факультета

Ламара Цибадзе – Государственный университет Акакия Церетели, департамент математики, доктор образовательных наук

Вычисление суммы числового ряда. II теорема Абеля и почленное дифференцирование качественных рядов и вычисление интегров.

Резюме.

В статье обсуждаются такие качественные ряды, вычисление суммы которых возможно применением II теоремы Абеля. Для вычисления суммы качественного ряда обсуждены следующие задачи: 1) установлено сложение данных рядов; 2) с помощью II теоремы Абеля вычислена сумма числового ряда.

Maka Lomtadze - Akaki Tsereteli State University Doctoral student at the Faculty of Pedagogy

Lamara Tsibadze - Akaki Tsereteli State University Department of Mathematics, Science Education

Abstract

The article discusses the kind of high quality columns, the sum can be calculated using the Abel Theorem II. Calculating the column sum of the following quality objectives: 1) the given column krebado 2) Abel Theorem II are calculated using the sum of column quality. Garcheulia some interesting examples

მზია კუბეცია, მაგდა კვაზირიძე -აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

დაწყებითი საფეხურის ბუნებისმეტყველების მეცნიერებების საგნის სწავლების მეთოდოლოგია

„მე ჩემს მასწავლებლად ის ადამიანები მიმაჩნია, რომლებმაც საგანი კი არ შემასწავლეს, არამედ შემაყვარეს, ჩემთვის მასწავლებლობა საგნის ცოდნა კი არ არის, არამედ ღვთით მონიჭებული უნარი, სხვას გადასცე ცოდნა.....შეაყვარო საგანი. მასწავლებლობა უდიდესი საიდუმლოს გამხელას უნდა ჰგავდეს. მოძღვარი შეგირდისათვის მისანი უნდა იყოს, მისანი, რომელიც მას ბუნების საიდუმლოს ანდობს“. [ნ.დუმბაძე.1, 203]

ახალი ტიპის მასწავლებლის მომზადებას მოითხოვს საქართველოს კანონი “ზოგადი განათლების შესახებ”, რომლის მიხედვითაც საქართველოში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიზნებია: ა) მოსწავლის ეროვნული და ზოგადსაქაცობრიო ღირებულებების მქონე, თავისუფალ პიროვნებად ჩამოყალიბებისათვის საჭირო პირობების შექმნა; ბ) მოსწავლის გონებრივი და ფიზიკური უნარ-ჩვევების განვითარება, აუცილებელი ცოდნით უზრუნველყოფა, ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება, ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებული სამოქალაქო ცნობიერების ჩამოყალიბება, მოსწავლის მიერ კულტურულ ფასეულობათა პატივისცემა, ოჯახის, საზოგადოების, სახელმწიფოსა და გარემოს წინაშე უფლება-მოვალეობების გაცნობიერებაში ხელის შეწყობა [2.5]. აქედან ნათლად ჩანს, რა მოთხოვნებს უყენებს სახელმწიფო თანამედროვე მასწავლებელს, რა კომპეტენციებს უნდა ფლობდეს მასწავლებელი.

2009 წლიდან საქართველოს განათლების სისტემის სტრუქტურაში, უფრო ზუსტად კი ზოგადი განათლების საფეხურებში მნიშვნელოვანი ცვლილებები შევიდა: საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში სწავლება ნაცვლად 11-ისა 12, ხოლო დაწყებითი სკოლა კი ნაცვლად 4-ისა 6 წლიანი გახდა.[3,4]

საქართველოს კანონში „უმაღლესი განათლების შესახებ“ შეტანილი ცვლილებებისა და დამატებების შედეგად, მასწავლებელთა მომზადების აკადემიურ პროგრამებს (ბაკალავრიატი, მაგისტრატურა) 2010-2011 სასწავლო წლიდან დაემატა მასწავლებლის მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამა, რომელსაც რიგი უმაღლესი სასწავლებლები და მათ შორის წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ახორციელებს პედაგოგიური კადრებით უზრუნველყოფას.

დღეისათვის დაწყებითი საფეხურის მასწავლებელთა უმრავლესობა I-IV კლასებში ძირითად საგნებს ასწავლის, ხოლო V-VI კლასებში ქართულს, მათემატიკას, საბუნებისმეტყველო და საზოგადოებრივ მეცნიერებებს საბაზო და საშუალო საფეხურის მასწავლებლები ასწავლიან. გარდა ამისა, ზოგიერთ სკოლებში დაწყებით საფეხურზე ე.წ. საგნობრივი სწავლებაა: კითხვაზე „შიცვალა თუ არა დაწყებითი სკოლა 4-წლიანი სწავლებიდან 6 წლიან სწავლებაზე გადასვლით?“ გამოკითხულთა 34%-მა უპასუხა - არა; 53% თვლის, რომ ნაწილობრივი ცვლილებები არის, თუმცა ვერ აკონკრეტებს, რაში გამოიხატება ეს ცვლილებები; 13% კი თვლის, რომ „ცვლილება ძირეულია“, I-VI კლასებს თითოეულ საგანს სხვადასხვა პედაგოგი ასწავლის, რასაც ადასტურებს ზოგადი განათლების შესახებ კანონში შესატანი ცვლილებებისა და დამატებების პაკეტი, რომელშიც გარდამავალი პერიოდისათვის (2014 წლამდე) გათვალისწინებულია დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლის რამდენიმე ტიპის სერთიფიკატი:

I-IV კლასების მასწავლებელი, რომელიც ამ კლასებში ასწავლის ძირითად საგნებს (ქართულს, მათემატიკას, ბუნებისმეტყველებას);

I-VI კლასების მასწავლებელი, რომელიც ასწავლის ერთ კონკრეტულ საგანს (ქართული ენა და ლიტერატურა, ბუნებისმეტყველება, მათემატიკა, საზოგადოებრივი მეცნიერებები, სახვითი და გამოყენებითი, შრომითი სწავლება, მუსიკა, ფიზიკური აღზრდა).[4.4]

საქართველოს სკოლების ნაწილი (არსებული ინფორმაციით) გადასულები არიან საგნობრივ სწავლებაზე, ამ სკოლების მასწავლებლები და მშობლები თვლიან, რომ საგნობრივი სწავლება იძლევა მოსწავლის მიერ „ერთი საგნის ღრმად შესწავლის საშუალებას“, „მასწავლებელი ბევრად უკეთესად არის მომზადებული და ატარებს ხარისხიან გაკვეთილს - სხვადასხვა აქტივობებითა და

ტექნიკური საშუალებებით გამდიდრებულს“, „მოსწავლეები არ არიან ერთი მასწავლებლის აზრზე და შეფასებაზე დამოკიდებული“, „კარგად ერგებიან ცვლილებებს სასწავლო გარემოში“. ნებისმიერი მშობლის მოთხოვნა კი ერთადერთა, რომ მის შვილს ასწავლიდეს „მაღალკვალიფიციური მასწავლებელი, რომელიც ფლობს სწავლების თანამედროვე მეთოდებსა და საშუალებებს“.

დაწყებითი კლასების ექვსწლიან სისტემაზე გადასვლა მოითხოვს ან მოქმედ მასწავლებელთა მიერ საგნის უფრო ღრმა და საფუძვლიან ცოდნას, ან კიდევ სრულიად ახალი ტიპის მასწავლებლის მომზადებას. დაწყებითი სკოლა საფუძველს უყრის მოსწავლის ჰარმონიულ განვითარებას, ხელს უწყობს მისი ნიჭის, უნარის, მიდრეკილებებისა და სხვა ინდივიდუალურ თავისებურებათა გამოვლენას. ამ ეტაპზე ხდება მოსწავლის მოტივაციის ჩასახვა, მოსწავლის შემეცნებითი აქტივობის განვითარება, ცოდნა-ჩვევების ჩანერგვა, უმნიშვნელოვანესი ზნეობრივი ღირებულებების ათვისება, შრომისადმი პატივისცემის გაღვივება და ა. შ. ყოველივე ამის მისაღწევად საჭიროა მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების მაღალი დონე, საგანის ან საგნობრივ ჯგუფის ფლობა, ეროვნული სასწავლო გეგმის არსის, სტრუქტურის, მოცულობის და განვითარების დინამიკის, სასწავლო გეგმებში მიმდინარე ცვლილებები და სხვათა შესაბამისობა ზოგადი და დარგობრივი კომპეტენციებთან.

განათლების სფეროში გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, საგნობრივი სწავლების შემთხვევაში, უმცროსკლასელებს უჭირთ სხვადასხვა მასწავლებელთან შეგუება. თუმცა, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მოსწავლეებისათვის პრობლემას წარმოადგენს არა მასწავლებელთა რაოდენობა, არამედ სწავლების საკითხებისადმი მათი რადიკალურად განსხვავებული მიდგომები. თუ მასწავლებელი პროფესიონალია, საფუძვლიანად იცის თავისი საგანი, ფლობს სწავლების მრავალფეროვან მეთოდებს, შეუძლია სასწავლო რესურსის სწორად შერჩევა, იცის მოსწავლეთა ასაკობრივი, ინდივიდუალური, ფსიქოლოგიური, ფიზიკური და ინტელექტუალური თავისებურებანი და შესაბამისად გამოყენება, მაშინ სასწავლო პროცესში პრობლემებსაც ნაკლებად აწყდება როგორც მასწავლებელი, ასევე მოსწავლე.

მასწავლებლის მომზადების დარგობრივი დოკუმენტის მოთხოვნით მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს ზოგადი, საგნობრივი და პედაგოგიური კომპეტენციები, რომლებიც აუცილებელია განათლების სფეროში ზოგადსაკაცობრიო და ეროვნული პრიორიტეტების გასაცნობიერებლად და მოსწავლეზე ორიენტირებული სასწავლო პროცესის წარმართვისათვის.

დარგობრივი დოკუმენტის შესაბამისად მომავალ მასწავლებლებს უნდა ჩამოუყალიბდეს შემდეგი ზოგადი და დარგობრივი კომპეტენციები:

ცოდნა და გაცნობიერება - აქვს საგნის ცოდნის ბაზა და გაცნობიერებული აქვს პროფესიის არსი, დარგის საერთო სტრუქტურა და კავშირი ქვედარგებს შორის იცნობს დარგისთვის დამახასიათებელ პრინციპებს და კონცეფციებს, შესაბამის მეთოდებს, ასევე ზოგიერთ ახალ ასპექტს.

ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენება-აქვს დროის დაგეგმვისა და მართვის (დროის მენეჯმენტის) უნარი; აქვს პრობლემების იდენტიფიცირების, დასმის, გადაწყვეტილების მიღების და ჯგუფში მუშაობის უნარი.

დასკვნის გაკეთების უნარი - აქვს აბსტრაქტული აზროვნების, ანალიზის, სინთეზის, კრიტიკული აზროვნებისა და თვითშეფასების უნარი;

კომუნიკაციის უნარი - აქვს სხვადასხვა წყაროდან ინფორმაციის მოძიების, დამუშავებისა და ანალიზის უნარი; მშობლიურ ენაზე ზეპირი და წერილობითი ფორმით კომუნიკაციის უნარი, რომელიც საკმარისია პროფესიულ დისკუსიებში მონაწილეობისა და წერილობითი ანგარიშების და პრეზენტაციების მოსამზადებლად; აქვს ინგლისურ და კიდევ ერთ უცხო ენაზე პროფესიული საკმიანობის შესახებ კომუნიკაციის უნარი

სწავლის უნარი -აქვს სწავლის და ცოდნის მუდმივი განახლების უნარი, რომელიც მოიცავს სასწავლო და კვლევითი უნარების განვითარებას; აქვს უწყვეტი პროფესიული განვითარების საჭიროების გაცნობიერების უნარი.

ღირებულებები - პატივს სცემს კულტურულ მრავალფეროვნებას გააზრებული აქვს პროფესიული პასუხისმგებლობა, პატივს სცემს აზრის მრავალფეროვნებას, აქვს ეთიკური შეხედულებები.

დაწყებითი საფეხურზე საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების (გეოგრაფია, ბიოლოგია, ფიზიკა, ასტრონომია, ქიმია) მასწავლებელს უაღრესად საპატიო და საპასუხისმგებლო მისია აკისრია, რადგანაც ამ დროს დგამს ბავშვი მნიშვნელოვან ნაბიჯს გარემომცველი სამყაროს შეცნობისაკენ და მასწავლებელს შეუძლია ჩამოუყალიბოს გარემოს მიმართ პასუხისმგებლობის გრძნობა, ბუნებაზე ზრუნვის ჩვევები და დააუფლოს ჯანსაღი და უსაფრთხო ცხოვრების წესებს.

დაწყებით კლასებში ბუნებისმეტყველების შესწავლისას დიდი მნიშვნელობა აქვს ექსკურსიებსა და თემატურ ექსპედიციებს, რომლებიც მოსწავლეებს ეხმარება გაცილებით ღრმად და საფუძვლიანად შეისწავლონ ბუნების ობიექტებისა და მოვლენების მრავალფეროვნება, დაადგინონ ორგანიზმებსა და გარემო-პირობებს შორის არსებული კავშირები. სწორედ ექსკურსიებისა და ექსპედიციების დროს უვითარდებათ მოსწავლეებს ემოციურად პოზიტიური დამოკიდებულება გარემოს მიმართ და შესაძლებლობა ეძლევათ გაკვეთილზე ნასწავლი უშუალოდ დააკავშირონ რეალობასთან. აღიქვან გარემომცველი სამყარო, როგორც ერთი მთლიანობა, რომელშიც ყველა კომპონენტი მჭიდრო კავშირშია ერთმანეთთან.

ბუნებისმეტყველების სწავლების მეთოდური სქემა

ბუნებისმეტყველების მეცნიერებები:

რატომ ვასწავლით ბუნებისმეტყველებას? [6-ის მიხედვით]

მოსწავლე დგამს პირველ ნაბიჯებს გარემომცველი სამყაროს შეცნობისაკენ

მოსწავლეს უყალიბდება გარემოს მიმართ პასუხისმგებლობის გრძნობა, ეუფლება ჯანსაღი და უსაფრთხო ცხოვრების წესებს.

მოსწავლე ეცნობა ტექნოლოგიურ-ინტერაქტიურ მიღწევებს და ეუფლება ბუნებისმეტყველების საფუძვლებს

ცოდნა: ცოცხლი სამყარო და სასიცოცხლო პროცესები, სამყაროში მიმდინარე ფიზიკური და ქიმიური მოვლენები, დედამიწა და გარე სამყარო, გარემოს მდგრადი განვითარების პრინციპები, გაკვეთილის დაგეგმვა; კლასის ორგანიზება, პოზიტიური სასწავლო გარემოს შექმნა, მრავალფეროვანი სასწავლო სტრატეგიების, შემუშავება/გამოყენება/ შეფასება, სასწავლო მიზნის მიღწევა.

ბუნებისმეტყველების სწავლების მიზნები: საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების მნიშვნელობის გააზრება; ინტერესი საბუნებისმეტყველო დისციპლინების მიმართ და ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული შედეგების მიღწევა; საკუთარი საქმიანობით ხელი შეუწყონ ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების მიღწევას; სკოლაში ყოველდღიური საქმიანობა მიუსადაგონ მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტს;

ბუნებისმეტყველების ამოცანები და დამოკიდებულებები: სასწავლო მიზნის მიღწევა; დაკვირვება, აღწერა; აღრიცხვა; კლასიფიკაცია; გაზომვა, კომუნიკაცია; მონაცემების

ინტერპრეტაცია; განჭვრეტა/ჰიპოთეზის გამოთქმა; ცდის დაგეგმვა; ცდის ჩატარება; მოდელის შექმნა და გამოყენება; ინტერესი მეცნიერული კვლევისა და სიახლეების მიმართ; თანამშრომლობის სურვილი; გარემოზე ზრუნვა და პასუხისმგებლობა; უსაფრთხო ცხოვრების წესის დაცვის მნიშვნელობის გააზრება.

მეთოდები რომელთა დახმარებითაც შევძლებთ I-VI კლასებში უზრუნველყოთ ბუნებისმეტყველების მეცნიერებათა შესწავლას:

მეთოდები: დაკვირვება, ცდა და ექსპერიმენტი, ექსკურსია და ექსპედიცია, სასწავლო თამაშები, საბუნებისმეტყველო ტექსტის გაგება, ილუსტრაციებზე, რუკებზე და მონაცემებზე, მუშაობა, საკლასო დისკუსია და სხვა.

აქედან გამომდინარე სტუდენტს-მომავალ მასწავლებლს უნდა შეეძლოს: საგანმანათლებლო პროგრამების ფარგლებში კომპეტენციების ფორმირებისათვის სწავლება/სწავლის მრავალფეროვანი მეთოდების გამოყენება, მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდების გამოყენებით სასწავლო პროცესი დაგეგმოს ეროვნული სასწავლო გეგმისა და საგნის სპეციფიკის მოთხოვნების გათვალისწინებით; მოსწავლეთა განსხვავებული შესაძლებლობებისა და უნარების მიუხედავად, მოსწავლეებისათვის თანაბარი, უსაფრთხო გარემოს შექმნა; დისკუსია/დებატით, პედაგოგიური სიტუაციის ანალიზით, ვერბალური და წერიტი მეთოდების გამოყენებით სტუდენტი შეძლებს მოსწავლეთა აღზრდა-განათლებასთან დაკავშირებული კომპლექსური სიტუაციების ანალიზს, შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღება და დასკვნის გაკეთება; და ა.შ.

სტუდენტის-მომავალი მასწავლებლის პიროვნება, ღრმად უნდა ფლობდეს პედაგოგიურ დისციპლინებს, კარგად იცნობდეს ბუნებისმეტყველების მეცნიერებისა და შესაბამის დარგებს, უყვარდეს ბავშვები და თავდადებით ემსახურებოდეს მათ. ვფიქრობთ, სამომავლოდ უმაღლესი საგანმანათლებლო სასწავლებლები თუ ჩართავენ სასწავლო პროცესში სკოლის საუკეთესო კვალიფიციურ მასწავლებლებს, დასაქმების ბაზარზე კურსდამთავრებულები კონკურენტუნარიანი აღმოჩნდებიან, ორიენტირებული იქნებიან საგნობრივ სასერტიფიკაციო გამოცდის ჩააბარებაზე და უწყვეტი პედაგოგიური განათლებისა და მეცნიერული კვლევისათვის, რომელსაც ითვალისწინებს: „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 217 მუხლი (მასწავლებლის პროფესიული განვითარება).

მუხლი 6. სერტიფიცირებული მასწავლებლის კატეგორიები

1. სქემის მიხედვით განსაზღვრულია მასწავლებლის სამი კატეგორია:
 - ა) სერტიფიცირებული მასწავლებელი,
 - ბ) პირველი კატეგორიის მასწავლებელი,
 - გ) უმაღლესი კატეგორიის მასწავლებელი.[5]

ლიტერატურა:

1. დუმბაძე ნ., რჩეული თხზულებანი, წიგნი IV, თბილისი 1974წ; [203].
2. კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, თბილისი, 2005წ. [5]
3. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები. <http://www.ncac.ge/index.php?m=>
4. კრებული დაწყებითი საფეხურის პედაგოგებისათვის, გამოცდების ეროვნული ცენტრი, 2012წ.[4]
5. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების სქემა 2010წ.
6. ბუნებისმეტყველება-დაწყებითი მასწავლებლის გზამკვლევი 2011წ.

რეზიუმე

დაწყებითი საფეხურზე საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების (გეოგრაფია, ბიოლოგია, ფიზიკა, ასტრონომია, ქიმია) მასწავლებელს უაღრესად საპატიო და საპასუხისმგებლო მისია აკისრია, რადგანაც ამ დროს დგამს ბავშვი მნიშვნელოვან ნაბიჯს გარემომცველი სამყაროს შეცნობისაკენ და მასწავლებელს შეუძლია ჩამოუყალიბოს გარემოს მიმართ პასუხისმგებლობის გრძნობა, ბუნებაზე ზრუნვის ჩვევები და დააუფლოს ჯანსაღი და უსაფრთხო ცხოვრების წესებს. სტუდენტის-მომავალი მასწავლებლის პიროვნება, ღრმად უნდა ფლობდეს პედაგოგიურ დისციპლინებს, უყვარდეს ბავშვები და თავდადებით ემსახურებოდეს მათ. ვფიქრობთ, სამომავლოდ უმაღლესი საგანმანათლებლო სასწავლებლები თუ ჩართავენ სასწავლო პროცესში სკოლის საუკეთესო კვალიფიციურ მასწავლებლებს, დასაქმების ბაზარზე კურსდამთავრებულები კონკურენტუნარიანი აღმოჩნდებიან.

Мзия Кубуция - Государственный университет Ак.Церетели, Доктор географических наук, Асоц.проф

Магда Квабзиридзе - Докторант географических наук

Методика преподавания предмета естественных наук в начальных классах

Резюме

На преподавателя естественных наук (география, биология, физика, астрономия, химия) в начальных классах возложена большая ответственность, поскольку в это время ребенок делает первые шаги к познанию окружающего мира и преподаватель может сформировать у него чувство ответственности к окружающей среде, навыки заботливого отношения к природе и здорового образа жизни. Студент – будущий преподаватель должен хорошо владеть педагогическими дисциплинами, любить детей и служить им от всей души. Думаем, что если в будущем высшие учебные образовательные заведения подключат к учебному процессу лучших квалифицированных преподавателей, то на рынке трудоустройства выпускники высших учебных заведений окажутся конкурентноспособными.

Mzia Kubetsia - Akaki Tsereteli State University Doctor of Geographical Sciences, Associated Professor

Magda Kvabziridze - Geography PhD

The teaching methodology of the subject of Natural Sciences on the primary level

Abstract

The teacher of Natural Sciences has an important role while teaching Natural Sciences (Geography, Biology, Physics, Astronomy, Chemistry) when a child starts realizing the surrounding world and a teacher is able to raise responsibility towards the environment, get students take care of the nature and be aware of healthy and safe lifestyle. A student as a future teacher should have knowledge in pedagogical disciplines, should love children and take care of them. If universities involve their qualified staff in the teaching process the graduated students would be more competitive on the labour market.

შალვა კირთაძე – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ზოგიერთი საკითხი აქსიომისა და აქსიომატიკური მეთოდის შესახებ

აქსიომატიკური მეთოდის ქვეშ იგულისხმება მეცნიერული თეორიის აგების ხერხი, რომლის დროსაც ამ თეორიას საფუძვლად ედება რომელიმე გამოსავალი დებულებები (მსჯელობები), რომლებსაც აქსიომებს ანუ პოსტულატებს უწოდებენ, რომლიდანაც ამ მეცნიერების ყველა გამონათქვამი (თეორემა, დებულება) გამომდინარეობს წმინდა ლოგიკური გზით ერთი ან რამდენიმე წინასწარ ფიქსირებული წესით. ამ გამომდინარეობას თეორემის დამტკიცება ეწოდება. მეცნიერების ან მისი რომელიმე დარგის აქსიომატიკურ მეთოდზე დაყრდნობას ჩვეულებრივ ეწოდება დედუქციური (ლათ: deductio – გამოყვანა). დედუქციურ თეორიაში ყველა ცნება (გარდა პირველადი ცნებებისა) შემოდის ადრე მიღებული ცნებებისა და აქსიომების საშუალებით. ამა თუ იმ დოზით დედუქციური დამტკიცება, რომელიც დამახასიათებელია აქსიომატიკური მეთოდისათვის გამოიყენება მეცნიერებათა სხვადასხვა დარგში: ფილოსოფიაში (სპინოზა), სოციოლოგიაში (ვიკო), ბიოლოგიაში (ვულჟერი) და სხვა. განსაკუთრებით დიდია აქსიომატიკური მეთოდის გამოყენება მათემატიკაში, სიმბოლურ ლოგიკაში (მათემატიკური ლოგიკა), აგრეთვე ფიზიკის (მექანიკის) პეროდინამიკის, ჰიდროდინამიკის, ელექტროდინამიკის და სხვა დარგებში.

აქსიომატიკურმა მეთოდმა თავის ისტორიულ განვითარებაში განვლო სამი სტადია. პირველი სტადია ეხება გეომეტრიის აგებას ძველ საბერძნეთში. ამ პერიოდის ძირითადი თხზულებაა ევკლიდეს „საწყისები“ (იხ: ` Начали Евклиди ~ –Перевод с греческого и комментарии Д. Д. Мордугеи – Вигодского и И. Н. Веселовкого книги I–II, III). თუმცა, როგორც მათემატიკის ისტორია გვეუბნება მათემატიკის აქსიომატიკური მეთოდის განვითარების საქმეში საკმაოდ ღვაწლი მიუძღვის პითაგორას. ევკლიდეს შემდეგ პლატონმა და მისმა მოსწავლეებმა ბევრი რომ გააკეთეს გეომეტრიის განვითარების საქმეში აქსიომატიკური მეთოდის გამოყენებით. ეს მეთოდი შემდეგში თანდათან იჭრებოდა მათემატიკის სხვა დარგებშიც: რიცხვითი თეორია, მათემატიკური ანალიზი და ა.შ. აქსიომატიკური მეთოდის პირველი საფეხური (გნებაზე პირველი სტადია) ეყრდნობა ინტუიციას, ამიტომ ამ საფეხურს ხშირად უწოდებენ ფორმალურ-შინაარსობრივ ეტაპს ანუ ფორმალურ-ინსტიტუციურ ეტაპს.

აქსიომატიკური მეთოდის მეორე ეტაპის დასაწყისი ემთხვევა ლობაჩევსკის, ბილიაის, გაუსის გამოკვლევებს. ახალი გეომეტრია ე.წ. არაევკლიდური გეომეტრია ანუ როგორც უწოდებენ ლობაჩევსკი-ბილიაის (გეომეტრია). ეს გეომეტრია უკვე ვეღარ უთავსდება ჩვეულებრივ ინტერპრეტაციას. მაგალითად ამ გეომეტრიაში სამკუთხედს აქვს სახე \triangle და სამკუთხედის შიდა კუთხეების ჯამი ნაკლებია 180° -ზე. აქსიომათა ახალი სისტემა და მთლიანად ეს ახალი გეომეტრია ვერ ეტევა ევკლიდეს გეომეტრიის ინტერპრეტაციაში, რამდენიმე წლის შემდეგ წარმოდგენილი იყო კლეინიკელის, პუანკარეს ინტერპრეტაციები. ამ ინტერპრეტაციებით შეიძლება დავინახოთ ამ გეომეტრიის სამართლიანობა.

ჩვეულებრივი გაგებით აქსიომატიკური მეთოდის ამ ეტაპს უწოდებენ ფორმალურ თეორიას, თუმცა მას შეიძლება ვუწოდოთ ფორმალურ შინაარსობრივი სათანადო ინტერპრეტაცია (სათანადო მოდელში). მესამე ეტაპი აქსიომატიკური მეთოდის განვითარებისა დაკავშირებულია მათემატიკურ ლოგიკასთან, კერძოდ გამონათქვამთა და პრედიკატთა აღრიცხვასთან (A.H. Уайтхედ და რასრელი. ინგლისი, 1910 წ.) და სიმრავლეა თეორიის აქსიომატიზაციასთან (ე. ცერმელო, 1908).

ჩვენ ძირითადად ყურადღებას შევაჩერებთ გამონათქვამთა აღრიცხვაზე, რომელსაც აღვნიშნავთ L სიმბოლოთი. L თეორიაში საქმე გვაქვს მხოლოდ ლოგიკურ ფორმულებთან, რომლებშიც პროპოზიციული ცვლადები A, B, C და ა.შ. დაკავშირებულია ერთმანეთთან ლოგიკური კავშირებით (\neg /უარყოფა), \Rightarrow (იმპლიკაცია) და ფრჩხილებით ($-$ მარცხენა ფრჩხილი, $)$ – მარჯვენა ფრჩხილი. ფრჩხილები იხმარება ლოგიკური ოპერაციების შესრულების მიმდინარეობის რიგის აღსანიშნავად.

ამ სისტემაში არსებობს გამომდინარეობის ერთადერთი წესი, რომელიც ცნობილია *modus ponens*-ის სახელწოდებით, ამ წესს აღნიშნავენ *mp*-თი. ამ წესის შინაარსი შემდეგში მდგომარეობს. A

და $A \Rightarrow B$ ფორმულებიდან გამომდინარეობს B ფორმულა. ამ წესს მოკლედ ასე ჩაწერენ: $A, A \Rightarrow B \vdash B$
 ან უფრო დაწვრილებით ეს წესი შეიძლება გავიგოთ: $\frac{A, A \Rightarrow B}{B}$, თუ ჭეშმარიტია A და $A \Rightarrow B$

ფორმულები, მაშინ ჭეშმარიტია B -ც. მართლაც თუ $A=1$ და $A \Rightarrow B=1$, მაშინ $B=1$, რადგანაც $A \Rightarrow 0=0$.
 არსებობს გამონათქვამთა აღრიცხვის სხვადასხვა სისტემა. ერთ-ერთი მათგანი შემდეგია:

$$\left. \begin{array}{l} (A_1) \quad A \Rightarrow (B \Rightarrow A) \\ (A_2) \quad (A \Rightarrow (B \Rightarrow C)) \Rightarrow ((A \Rightarrow B) \Rightarrow (A \Rightarrow C)) \\ (A_3) \quad (\bar{B} \Rightarrow \bar{A}) \Rightarrow ((\bar{B} \Rightarrow A) \Rightarrow B) \end{array} \right\} (*)$$

ფორმალურ თეორიაში ამ ფორმულებს არავითარი შინაარსი არ გააჩნიათ, ისინი mp -თან დაკავშირებული არიან მხოლოდ ახალი ფორმულების მისაღებად (გამომდინარეობისათვის).

იმ ფაქტს, რომ რაიმე φ ფორმულა გამომდინარეობს აქსიომებიდან mp წესით სიმბოლოურად ასე აღნიშნავენ $\vdash \varphi$.

გამოვიყვანოთ ერთი მაგალითით გამომდინარეობაზე. დავამტკიცოთ, რომ $A \Rightarrow A$.

ამოცანა მდგომარეობს ისეთი გამომდინარეობის აგებაზე, რომლის უკანასკნელი წევრი იქნება $A \Rightarrow A$. ფორმულა

$$(1) (A \Rightarrow (A \Rightarrow A)) \Rightarrow A \Rightarrow (A \Rightarrow A) \Rightarrow (A \Rightarrow A)$$

ეს არის $(A2)$ აქსიომის სქემა. ის მიღებულია 1 აქსიომიდან, როცა მასში B შეცვლილია $A \Rightarrow A$ -თი, ხოლო C შეცვლილია A -თი.

(2) $A \Rightarrow ((A \Rightarrow A) \Rightarrow B)$ – $(A1)$ აქსიომის სქემით. როცა $(A1)$ ფორმულაში B შეცვლილია $A \Rightarrow A$ ფორმულით,

$$(3) (A \Rightarrow (A \Rightarrow A)) \Rightarrow (A \Rightarrow A), \text{ მიღებულია (1) და (2)-დან } mp\text{-თი,}$$

$$(4) A \Rightarrow (A \Rightarrow A) \text{ – (A1) აქსიომის სქემა.}$$

(5) $A \Rightarrow A$ მიღებულია (3) და (4)-დან mp -თი, ამით დამტკიცდა, რომ ფორმულა $A \Rightarrow A$ გამომდინარეობს აქსიომიდან გამომდინარეობის mp წესით.

ფორმულას, რომელიც მიიღება ასეთი გზით ვუწოდებთ გამონათქვამთა აღრიცხვის თეორემას, ამრიგად, ფორმულა $A \Rightarrow A$ არის გამონათქვამთა აღრიცხვის თეორემა. არავითარ შინაარს $A \Rightarrow A$ ფორმულის მიმართ ჩვენ არ მოვითხოვთ.

აქსიომა სისტემის მიმართ სამი კარდინალური საკითხი ისმის:

აქსიომათა სისტემის სისრულე

აქსიომათა სისტემის თავსებადობა

გ) აქსიომათა სისტემის დამოუკიდებლობა.

ფორმულას, რომელიც ლებულობს ჭეშმარიტ მნიშვნელობას, მასში შემავალი პროპორციული ცვლადების ყოველი მნიშვნელობისათვის (ეს მნიშვნელობებია 1 – ჭეშმარიტი და 0 – მცდარი) ეწოდება ტავტოლოგია.

თეორემა. L თეორიის φ ფორმულა წარმოადგენს ამ თეორიის თეორემას, როცა ეს ფორმულა არის იგივეურად ჭეშმარიტი. ამ მეტად მნიშვნელოვანი თეორემის (დამტკიცება იხილეთ წიგნში: Э. Мендельсон. Введение в математическую логику. стр. 43-44-45).

ამრიგად, თუ φ ფორმულა იგივეურად ჭეშმარიტია, მაშინ ეს ფორმულა მიიღება გამომდინარეობის წესით (ან წესებით) მოცემული აქსიომებიდან და პირიქით, ყოველი ფორმულა, რომელიც მიიღება გამომდინარეობის წესებით აქსიომებიდან იქნება გამონათქვამთა აღრიცხვის იგივეურად ჭეშმარიტი ფორმულა ანუ ტავტოლოგია.

არანაკლებ საინტერესოა საკითხი აქსიომათა სისტემის თავსებადობის (ანუ არაწინააღმდეგობის) შესახებ. ადგილი აქვს შემდეგ თეორემას.

თეორემა. L სისტემა თავსებადია.

დამტკიცება. ამ თეორემის დამტკიცება ნიშნავს ვაჩვენოთ, რომ L თეორიაში არ შეიძლება მიღებული იქნას φ და $\bar{\varphi}$ (φ ფორმულის უარყოფა), მართლაც ზემოთმოყვანილი თეორემის ძალით L თეორიის ყოველი ფორმულა ტავტოლოგიაა, ტავტოლოგიის უარყოფა კი არ არის ტავტოლოგია,

ამიტომ თუ L თეორიაში დამტკიცებულია φ ფორმულა, მაშინ ამ თეორიაში არ შეიძლება დამტკიცდეს $\bar{\varphi}$. ეს სწორედ იმას ნიშნავს, რომ L თეორია თავსებადია, ე.ი. ამ თეორიაში არ შეიძლება მიღებული იქნას ორი ერთმანეთის გამომრიცხველი ფორმულა (რომელიმე φ ფორმულასთან ერთად მისი უარყოფაც).

არანაკლებ მნიშვნელოვანია საკითხი აქსიომათა სისტემის დამოუკიდებლობის შესახებ.

აქსიომათა სისტემას ეწოდება დამოუკიდებელი, თუ სისტემის არცერთი აქსიომა არ გამომდინარეობს დანარჩენი აქსიომებისაგან.

შევვიძლია ვაჩვენოთ, რომ L თეორიის აქსიომათა სისტემა დამოუკიდებელია (დამტკიცება იხილეთ წიგნში: Э. Мендельсон. Введение в математическую логику. стр. 47, 48).

ამ კარდინალური საკითხების გადაჭრას მოითხოვს არა მხოლოდ ფორმალური თეორიები, არამედ ფორმალური შინაარსობრივი თეორიებიც. მაგალითად, ევკლიდეს გეომეტრიისთვის (ევკლიდეს საწყისები) ეს საკითხები სათანადო ინტერპრეტაციით (მოდელით) გადაწყვეტილი იყო დ. ჰილბერტის მიერ (იხ. Д. Гильберт. Основания геометрии. М. –Л. 1948).

ასევე ითქმის ლობაჩევსკი—ბოლიას და რიბანის გეომეტრიების შესახებაც.

ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ ფორმალური (ლოგიკური) თეორიების აქსიომატიკური მეთოდისათვის ამ კარდინალური საკითხების გადაჭრა არ მოითხოვს ინტერპრეტაციისა და მოდელების მოშველიებას, თუმცა აღსანიშნავია და ეს ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ ინტერპრეტაციისა და მოდელების მოშველიება შეიძლება ფორმალურ აქსიომატიკაში.

ევკლიდეს გეომეტრიის ჰილბერტისეულმა აქსიომატიზაციამ საშუალება მისცა ფ. კლივენსა და ე. პუანკარეს დაემტკიცებიათ ლობაჩევსკის გეომეტრიის თავსებადობა ევკლიდეს გეომეტრიის მიმართ სათანადო მოდელის (ინტერპრეტაციის) საშუალებით. ამ იდეის თანმიმდევრულმა განვითარებამ და მისწრაფებამ თეორემის დამტკიცებისა ლოგიკური საშუალებით (თეორემის გამოყვანისა აქსიომებიდან) მიიყვანა ჰილბერტი ფორმალურ აქსიომატიკურ კონცეფციამდე, რომელიც დამახასიათებელია აქსიომატიკური მეთოდის მესამე ეტაპისათვის (იხ. Гильберт Д. Аккерман В. Основания математики. Ил, т. I, II. 1972).

რეზიუმე

აქსიომატიკური მეთოდის ქვეშ იგულისხმება მეცნიერული თეორიის აგების ხერხი, რომლის დროსაც ამ თეორიას საფუძვლად ედება რომელიმე გამოსავალი დებულებები (მსჯელობები), რომლებსაც აქსიომებს ანუ პოსტულატებს უწოდებენ, რომლიდანაც ყველა გამონათქვამი (თეორემა, დებულება) გამომდინარეობს წმინდა ლოგიკური გზით ერთი ან რამდენიმე წინასწარფიქსირებული წესით. ამ გამომდინარეობას თეორემის დამტკიცება ეწოდება.

აქსიომატიკურმა მეთოდმა თავის ისტორიულ განვითარებაში განვლო სამი სტადია. პირველი სტადია ეხება გეომეტრიის აგებას ძველ საბერძნეთში. ამ პერიოდის ძირითადი თხზულებაა ევკლიდეს „საწყისები“.

აქსიომატიკური მეთოდის მეორე ეტაპის დასაწყისი ემთხვევა ლობაჩევსკის, ბილიას, გაუსის გამოკვლევებს. ახალი გეომეტრია ე.წ. არაევკლიდური გეომეტრია ანუ როგორც უწოდებენ ლობაჩევსკი-ბოლიას (გეომეტრია). ეს გეომეტრია უკვე ვეღარ უთავსდება ჩვეულებრივ ინტერპრეტაციას. მაგალითად ამ გეომეტრიაში სამკუთხედს აქვს სახე და სამკუთხედის შიდა კუთხეების ჯამი ნაკლებია 180° -ზე აქსიომათა ახალი სისტემა და მთლიანად ეს ახალი გეომეტრია ვერ ეტევა ევკლიდეს გეომეტრიის ინტერპრეტაციაში, რამდენიმე წლის შემდეგ წარმოდგენილი იყო კლეინიკელის, პუანკარეს ინტერპრეტაციები. ამ ინტერპრეტაციებით შეიძლება დავინახოთ ამ გეომეტრიის სამართლიანობა.

Shalva Kirtadze - Akaki Tsereteli State University

Some questions about axioms and axiomatic method

Under the axiomatic method it is meant the way of construction of the scientific theory, which takes as a base some initial propositions (conclusions). These last are called axioms or postulates from which is accorded by pure logical way every expression (theorem, proposition).

That is done by one or few rules settled before. This sequence is named a proof of the theorem.

During its historical development the axiomatic method has passed three stages. The first one concerns the construction of Geometry in Ancient Greece. The main work of the period is Euclid's "The Elements".

The second stage of the axiomatic method is correlated with the tests of Lobachevski, Billy and Gauss. New Geometry so-called non-Euclidean Geometry or as Lobachevski- Billy named it (Geometry) can not be combined with the usual interpretation. For example, in this Geometry a triangle has the right side and the sum of the triangle's inside corners is less for 180° .

The axiomatic new system and completely this new Geometry can not be included in the Euclidean Geometry's interpretation. After several years it was presented in Kleinike and Puankare's interpretations. According these interpretations we can see the justice of the Geometry.

Шалва Киртадзе - Государственный университет Ак.Церетели

Некоторые вопросы об аксиомах и аксиоматическом методе

Резюме

Под аксиоматическим методом подразумевается способ построения научной теории, которая принимает в качестве основы некоторые исходные положения (выводы). Эти последние называются аксиомами или постулатами, из которых было выведено чисто логическим путем каждое положение (теорема, условие).

Это происходит благодаря одному или нескольким ранее фиксированным правилам. Такая последовательность называется доказательством теоремы.

Во время своего исторического развития аксиоматический метод прошел три этапа. Первый из них касается построения геометрии в Древней Греции. Основная работа - "Начала" Евклида.

На втором этапе аксиоматический метод относится к теории Лобачевского, Билли и Гаусса. Новая геометрия, так называемая, неевклидова геометрии Лобачевского или по Билли (Геометрия) не может сочетаться с обычной интерпретацией. Например, в этой геометрии у треугольника имеется вид и величина его внутренних углов меньше 180° .

Новая аксиоматическая система равно как и новая геометрия не могут вобрать в себя интерпретации евклидовой геометрии. После нескольких лет, она была представлена в интерпретации Клейника и Пуанкаре. Согласно этой интерпретации, мы можем увидеть справедливость новой геометрии.

ბაკურ ბაკურაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სიმრავლეთა ერთ-ერთი გამოყენება ალბათობის თეორიის სწავლებაში

სიმრავლეთა ალგებრას ძალზედ ახლო დამოკიდებულება აქვს ალბათობის თეორიასთან და ის საშუალებას იძლევა ახალი თვალსაზრისით შევხედოთ მას. განვიხილოთ უმარტივესი მაგალითი: წარმოვიდგინოთ ექსპერიმენტი სასრული შესაძლო დასასრულით, რომელთაგანაც ყოველი მოსალოდნელია როგორც „თანაბრადშესაძლებელი“. ექსპერიმენტი შეიძლება მდგომარეობდეს იმაში, მაგალითად, რომ ამოვიღოთ ალაღბედზე ბანქოს ქაღალდი კარგად არეული სასრული კომპლექტიდან. თუ ექსპერიმენტის ყველა შესაძლო შედეგთა სიმრავლეს I -თი აღვნიშნავთ, ხოლო A აღვნიშნავს I -ს რაიმე ქვესიმრავლეს, მაშინ იმის ალბათობა, რომ ექსპერიმენტის შედეგი მიეკუთვნება A ქვესიმრავლეს, განისაზღვრება, როგორც შეფარდება

$$p(A) = \frac{A - \text{ს ელემენტთა რიცხვი}}{I - \text{ს ელემენტთა რიცხვი}}$$

თუ შევთანხმდებით, რომ რაიმე A სიმრავლეში ელემენტთა რიცხვი $n(A)$ სიმბოლოთი აღვნიშნოთ, ხოლო I სიმრავლის ელემენტთა რიცხვი $n(I)$ სიმბოლოთი, მაშინ უკანასკნელი ტოლობა მიიღებს სახეს:

$$p(A) = \frac{n(A)}{n(I)} \quad (1)$$

Xვენს მაგალითში, თუ დავუშვებთ, რომ A არის „გულების“ ქვესიმრავლე, მივიღებთ: $n(A) = 13$, $n(I) = 52$, ამიტომ

$$p(A) = \frac{13}{52} = \frac{1}{4}.$$

სიმრავლეთა ალგებრის იდეები ვლინდებიან ალბათობათა გამოთვლისას იმ დროს, როცა გვიხდება ერთ სიმრავლეთა ცნობილი ალბათობებიდან მეორეთა ალბათობების გამოთვლა. მაგალითად, ვიცით რა $p(A)$, $p(B)$ და $p(A \cap B)$, შეიძლება გამოვთვალოთ $p(A \cup B)$ ალბათობა:

$$p(A \cup B) = p(A) + p(B) - p(A \cap B), \quad (2)$$

დამტკიცება არ წარმოადგენს სირთულეს. ჩვენ გვაქვს

$$n(A \cup B) = n(A) + n(B) - n(A \cap B),$$

რადგანაც ელემენტები, რომლებიც ერთდროულად შედიან როგორც A -ში, ისე B -ში, ე.ი. $A \cap B$ სიმრავლის ელემენტები, $n(A) + n(B)$ ჯამის გამოთვლის დროს ორჯერ დაითვლება და მაშასადამე, ამ ჯამიდან გამოვაკლოთ $n(A \cap B)$, რომ $n(A \cup B)$ ჯამის დათვლა სწორი იყოს. ამის შემდეგ ორივე მხარის $n(I)$ -ზე გაყოფით ჩვენ მივიღებთ (2) დამოკიდებულებას.

უფრო საინტერესო ფორმულა მიიღება, თუ საუბარია I სიმრავლიდან აღებულ სამ A , B და C სიმრავლეებზე. (2) დამოკიდებულებით თუ ვისარგებლებთ მივიღებთ:

$$p(A \cup B \cup C) = p[(A \cup B) \cup C] = p(A \cup B) + p(C) - p[(A \cup B) \cap C],$$

მე-12 კანონი იძლევა დამოკიდებულებას: $(A \cup B) \cap C = (A \cap C) \cup (B \cap C)$. აქედან გამომდინარეობს

$$p[(A \cup B) \cap C] = p[(A \cap C) \cup (B \cap C)] = p(A \cap C) + p(B \cap C) - p(A \cap B \cap C)$$

წინა დამოკიდებულებაში $p(A \cup B) = p(A) + p(B) - p(A \cap B)$ და

$p[(A \cup B) \cap C] = p[(A \cap C) \cup (B \cap C)] = p(A \cap C) + p(B \cap C) - p(A \cap B \cap C)$ ტოლობების ჩასმით მივიღებთ:

$$p(A \cup B \cup C) = p(A) + p(B) + p(C) - p(A \cap B) - p(A \cap C) - p(B \cap C) + p(A \cap B \cap C) \quad (3)$$

მაგალითის სახით განვიხილოთ შემდეგი ამოცანა: სამი ციფრი 1, 2, 3 იწერება ნებისმიერი, შემთხვევითი რიგით, რას უდრის იმის ალბათობა, რომ ამ ციფრებიდან ერთი მაინც აღმოჩნდება (ნუმერაციის მიხედვით) თავის ადგილზე?

ვთქვათ, A - არის იმ გადანაცვლებათა სიმრავლე, რომელშიც ციფრი 1 დგას პირველ ადგილზე, B - გადანაცვლებების სიმრავლე, რომელშიც ციფრი 2 დგას თავის ადგილზე, C - გადანაცვლებების სიმრავლე, რომელშიც ციფრი 3 დგას თავის ადგილზე. ჩვენ უნდა გამოვთვალოთ $p(A \cup B \cup C)$. ცხადია, რომ

$$p(A) = p(B) = p(C) = \frac{2}{6} = \frac{1}{3},$$

მართლაც, თუ რომელიმე ციფრი თავის ადგილზე დგას, მაშინ დარჩენილი ორი ციფრისათვის გვაქვს გადაადგილების ორი შესაძლებლობა $3 \cdot 2 \cdot 1 = 6$ შესაძლო გადაადგილებებიდან. შემდეგ

$$p(A \cap B) = p(A \cap C) = p(B \cap C) = \frac{1}{6}, \quad p(A \cap B \cap C) = \frac{1}{6},$$

რადგანც თითოეულ ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს მხოლოდ ერთ შესაძლებლობას, მაშინ (3) ფორმულა გვაძლევს

$$\begin{aligned} p(A \cup B \cup C) &= p(A) + p(B) + p(C) - p(A \cap B) - p(A \cap C) - p(B \cap C) + p(A \cap B \cap C) = \\ &= \frac{1}{3} + \frac{1}{3} + \frac{1}{3} - \frac{1}{6} - \frac{1}{6} - \frac{1}{6} + \frac{1}{6} = \frac{2}{3}. \end{aligned}$$

ეს ამოცანა შეიძლება ამოგვეხსნა ყველა შესაძლო ვარიანტების დათვლითაც. კერძოდ, გვექნებოდა სულ $3! = 3 \cdot 2 \cdot 1 = 6$ შესაძლებლობა

- ა) 1, 2, 3;
- ბ) 1, 3, 2;
- გ) 2, 1, 3;
- დ) 2, 3, 1;
- ე) 3, 1, 2;
- ვ) 3, 2, 1.

რომელთაგან ხელშემწყობ შემთხვევათა რიცხვია 4 - ა), ბ), გ) და ვ), ამიტომ (1) ფორმულის ძალით საძიებელი ალბათობა იქნება

$$p(A \cup B \cup C) = \frac{4}{6} = \frac{2}{3}.$$

თუ გავართულებთ ამოცანას და ნაცვლად სამი ციფრისა განვიხილავთ ოთხ რიცხვს, მაშინ ყველა შესაძლო შემთხვევების რიცხვი გაიზრდება და იქნება $4! = 4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1 = 24$ და ამ შემთხვევაში ყველა შესაძლო შემთხვევათა დაწერა რთულდება, ამიტომ უმჯობესია ალბათობის გამოსათვლელად მივიღოთ (3) ფორმულის მსგავსი ზოგადი ფორმულა ოთხი სიმრავლის შემთხვევაში.

$$p(A \cup B \cup C \cup D) = p[(A \cup B \cup C) \cup D] = p(A \cup B \cup C) + p(D) - p[(A \cup B \cup C) \cap D], \quad (4)$$

(3) ფორმულის ძალით

$$p(A \cup B \cup C) = p(A) + p(B) + p(C) - p(A \cap B) - p(A \cap C) - p(B \cap C) + p(A \cap B \cap C) \quad (5)$$

რადგან $(A \cup B \cup C) \cap D = ((A \cup B) \cap D) \cup (C \cap D) = (A \cap D) \cup (B \cap D) \cup (C \cap D)$, ამიტომ $p[(A \cup B \cup C) \cap D]$ გამოსახულება წარმოდგება შემდეგნაირად:

$$\begin{aligned} p[(A \cup B \cup C) \cap D] &= p[((A \cup B) \cap D) \cup (C \cap D)] = p[(A \cap D) \cup (B \cap D) \cup (C \cap D)] = \\ &= p(A \cap D) + p(B \cap D) + p(C \cap D) - p(A \cap B \cap D) - p(A \cap C \cap D) - p(B \cap C \cap D) + \\ &+ p(A \cap B \cap C \cap D) \end{aligned} \quad (6)$$

(4) ფორმულაში გავითვალისწინოთ (5) და (6) დამოკიდებულებები. გვექნება:

$$\begin{aligned} p(A \cup B \cup C \cup D) &= p(A) + p(B) + p(C) + p(D) - p(A \cap B) - p(A \cap C) - \\ &- p(A \cap D) - p(B \cap C) - p(B \cap D) - p(C \cap D) + p(A \cap B \cap C) + p(A \cap B \cap D) + \\ &+ p(A \cap C \cap D) + p(B \cap C \cap D) - p(A \cap B \cap C \cap D) \end{aligned} \quad (7)$$

რადგან

$$p(A) = p(B) = p(C) = p(D) = \frac{1}{4},$$

$$p(A \cap B) = p(A \cap C) = p(A \cap D) = p(B \cap C) = p(B \cap D) = p(C \cap D) = \frac{2}{24} = \frac{1}{12},$$

$$p(A \cap B \cap C) = p(A \cap B \cap D) = p(A \cap C \cap D) = p(B \cap C \cap D) = \frac{1}{24},$$

$$p(A \cap B \cap C \cap D) = \frac{1}{24}.$$

თუ მიღებულ მნიშვნელობებს გავითვალისწინებთ (7) ტოლობაში მივიღებთ:

$$p(A \cup B \cup C \cup D) = 4 \cdot \frac{1}{4} - 6 \cdot \frac{1}{12} + 4 \cdot \frac{1}{24} - \frac{1}{24} = 1 - \frac{1}{2} + \frac{1}{6} - \frac{1}{24} = \frac{15}{24} = \frac{5}{8}.$$

ზოგად ფორმულას n სიმრავლის გაერთიანებისათვის აქვს სახე:

$$p(A_1 \cup A_2 \cup \dots \cup A_n) = \sum_1 p(A_i) - \sum_2 p(A_i \cap A_j) + \sum_3 p(A_i \cap A_j \cap A_k) - \dots \pm p(A_1 \cap A_2 \cap \dots \cap A_n) \quad (8)$$

სადაც $\sum_1, \sum_2, \sum_3, \dots, \sum_{n-1}$ სიმბოლოები აღნიშნავენ შეკრებას ყველა შესაძლო

კომბინაციისათვის, რომლებიც შეიცავს $1, 2, 3, \dots, (n-1)$ ასოს A_1, A_2, \dots, A_n რიცხვებიდან. ეს ფორმულა შეიძლება მათემატიკური ინდუქციის მეთოდით დავამტკიცოთ. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია (8) ფორმულის დამტკიცება მათემატიკის საგნობრივი წრის მეცადინეობაზე, რადგან ის სცილდება მათემატიკის სასკოლო კურსის ფარგლებს.

რეზიუმე

ნაშრომში საუბარია სიმრავლეთა ალგებრის გამოყენებაზე ალბათობის თეორიაში. მოყვანილია შესაბამისი ამოცანები ალბათობათა თეორიიდან. განხილული შესაბამისი თეორიული მასალა და მოცემულია მეთოდური რეკომენდაციები სად და როგორ უნდა მოხდეს ამ საკითხის განხილვა.

Abstract

The work deals with the usage of the Algebra of Sets in the theory of Probability. It highlights the tasks and sums from the abovementioned theory and analyses theoretical material. There are given corresponding methodological recommendations on how and where this issue should be discussed.

ჯამბუ ავალიანი – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტის მოთხოვნები დაწყებით საფეხურზე

ყველასათვის ცხადია, რომ დაწყებითი განათლება საძირკველია სწავლა-აღზრდისა; დაწყებით კლასებში იწყება შეგნებულად შეთვისება ცოდნისა ბუნებისა და საზოგადოებრივ მოვლენათა შესახებ.

დაწყებით საფეხურზე რამდენიმე საგანი ისწავლება, მათ შორის უმთავრესია მშობლიური ენა. განუზომლად დიდია დედაენის ზემოქმედების ძალა ბავშვის სულიერი ცხოვრების ფორმირებაში. „ბავშვის ყოველ აზრს, წარმოდგენას, გრძნობასა და სულის მოძრაობას მხოლოდ დედაენა ჰხატავს სინამდვილითა და სისრულით“ (ი.გოგებაშვილი).

ქართულ სკოლაში ქართული ენა და ლიტერატურა ჩვეულებრივ, რიგით საგნად ვერ ჩაითვლება; იგი ის ბალავერია, რომელზედაც იგება ცოდნის მთელი სისტემა. ეროვნული სკოლა მოწოდებულია მშობლიურ ენაზე შეასწავლოს მოსწავლე -ახალგაზრდობას მეცნიერების საფუძვლები, გზა გაუხსნას სხვა ენების ღრმად დაუფლებისაკენ (საყურადღებოა მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ ყველა საგნის, მათ შორის სხვა ენების, ათვისება დედაენაზე სწავლებისას, ე. ი. მშობლიური ენის საფუძველზე, გახლავთ ყველაზე ეფექტური).

დედაენის უდიდესი ზემოქმედების ძალა ჰქონდა მხედველობაში ილია ჭავჭავაძეს, როცა ბრძანებდა: „ჩვენ რომ დაჟინებით და უკანასკნელად ვთხოულობთ და ვნატრულობთ დედაენისათვის სრულს და დაუბრკოლებელს გზას სასწავლებელში, ეს მარტო დედაენის სიყვარულით არ მოგვდის, ვთხოულობთ და ვნატრობთ იმიტომაც, რომ უდედაენოდ გონების გახსნა ბავშვისა ყოველად შეუძლებელია“ (1).

დედაენის სწავლების მნიშვნელობა და აუცილებლობა კარგად არის დეკლარირებული ეროვნულ სასწავლო გეგმაშიც. კერძოდ, ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი პროგრამის პრეამბულაში ხაზგასმულია, რომ ქართული ენისა და ლიტერატურის სტანდარტის ბირთვს წარმოადგენს ენა, როგორც პიროვნების თვითგამოხატვის, აზრის ჩამოყალიბებისა და გადაცემის საშუალება (2).

მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი დაწყებით საფეხურზე (მასწავლებლის პროფესიული უნარ - ჩვევები ქართულ ენასა და ლიტერატურაში) განსაზღვრულია სამი მიმართულებით:

მიმართულება: ზეპირმეტყველება.

აღნიშნული მიმართულება ითვალისწინებს:

- ა) სხვათა მეტყველების მოსმენასა და შეფასებას საკომუნიკაციო ამოცანის გათვალისწინებით;
- ბ) საკომუნიკაციო სიტუაციის შესაბამისი მოსმენის სტრატეგიების გამოყენებას;
- გ) სამეტყველო ქცევის წარმართვას სიტუაციისა და აუდიტორიის გათვალისწინებით;
- დ) ზეპირი გამოსვლის მოსამზადებელი სტრატეგიების გამოყენება (ინფორმაციის შეგროვება, ტექსტის ორგანიზება, ჩანაწერების მომზადება და სხვ.).

მიმართულება: კითხვა.

ა) სხვადასხვა ტიპის, სტილისა და ჟანრის მხატვრული და არამხატვრული ტექსტების გაანალიზება შინაარსობრივი, იდეური, ფუნქციური თვალსაზრისით;

ბ) ტექსტის ანალიზი სტრუქტურისა და ენობრივ-გამომსახველობითი საშუალებების გათვალისწინებით;

გ) გამომეტყველებითი კითხვის კულტურის ფლობა.

მიმართულება: წერა.

ა) წერის კალიგრაფიული კულტურის ფლობა;

ბ) მიზნისა და აუდიტორიის შესაბამისი სტრატეგიების შერჩევა და გამოყენება წერის პროცესში: დაგეგმვა, კომპოზიციის აგება, საკუთარი ნაწერის გადასინჯვა და ა.შ.

გ) სხვადასხვა ტიპის წერილობითი ტექსტების შექმნა მიზნისა და აუდიტორიის შესაბამისი მახასიათებლებისა და ენობრივი ნორმების დაცვით.

ეროვნული სასწავლო გეგმა და ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტი საფუძვლიანად განიხილავს და განსაზღვრავს ყველა იმ ინდიკატორს, რომელთა განხორციელებაც საჭირო და აუცილებელია სასწავლო პროცესის უზრუნველსაყოფად(4).

ბუნებრივია, ისმება კითხვა, რა რესურსს ემყარება აღნიშნული სტანდარტი? როგორია მასწავლებლის უზრუნველყოფა(სახელმწიფო, მეთოდური ლიტერატურა, გზამკვლევები და ა. შ.), რათა მან შეძლოს პროფესიული უნარ-ჩვევების სრულყოფა და შესაბამისი სტანდარტით სწავლება?

პრობლემის გააზრებისას სხვა უამრავი კითხვაც იჩენს თავს. ყველა მათგანის გამოწვლილვითი ანალიზის შესაძლებლობას აღნიშნული სტატია არ იძლევა, მაგრამ გვინდა გამოვკვეთოთ ზოგიერთი საკითხი, რომელთა გადაწყვეტაც, ჩვენი აზრით, დადებითად წაადგება მასწავლებლის პროფესიულ საქმიანობას.

ახლა, როცა ეროვნული სასწავლო გეგმის აპრობაციიდან რამდენიმე წელი გავიდა, ასე თუ ისე, სტაბილური გახდა სასწავლო საგნები, გამოიკვეთა პრიორიტეტები, შეიქმნა ახალი სახელმძღვანელოები(შინაარსობრივად და მეთოდიკურად უფრო სრულ-ყოფილი), შესაძლებელია ისეთი პროფესიული და მეთოდიკური ასპექტების ფიქსირება, რომლებიც უფრო სრულყოფილს გახდის ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლებას, აამაღლებს მასწავლებლის პროფესიულ უნარ-ჩვევებს და დინამიურს გახდის პროცესს.

1. უპირველესად უნდა ითქვას, ქართული ენისა და ქართული ლიტერატურის,- ორი სასწავლო საგნის ინტეგრირების თაობაზე.

ჩვენ არ ვკამათობთ იმაზე, რომ ინტეგრირებული სწავლება დროის მოთხოვნილებაა, რომ ინტეგრაცია-ეს არის სასწავლო დისციპლინების ორგანულად დაკავშირებული სისტემა, რომელიც აგებულია ჩვენს გარშემო არსებული სამყაროს ანალოგიით. ინტეგრაციის საფუძველს წარმოადგენს აქსიომა, რომ სამყაროში ყველაფერი ურთიერთკავშირშია და არ არსებობს დამოუკიდებლად. სწავლების ამ კურსის შედეგად ხდება ცოდნათა დახვეწა, სისტემატიზაცია, უნართა განზოგადება, ძლიერდება შემეცნებითი ინტერესების მსოფლმხედველობა, ყალიბდება გარე სამყაროს ერთიანი სურათი, მიიღწევა პიროვნების მრავალმხრივი განვითარება(5).

ქართული ენის გრამატიკის ტექსტთან ინტეგრირების პოზიტიურ შედეგად შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ ამით, ფაქტობრივად, გზა ეხსნება პრაქტიკული გრამატიკის სწავლებას, ამავე დროს, იზღუდება გრამატიკული სტანდარტების, გრამატიკის თეორიული საკითხების მომეტებული გამოყენება და ა. შ.

სტანდარტში აქცენტი მართებულად კეთდება არა გრამატიკული ცოდნის თვითმიზნურ დაგროვებაზე, არამედ პრაქტიკული გრამატიკის საკითხებზე, რაც შესაძლებლობას იძლევა მიღწეულ იქნას მოსწავლეთა სრულყოფილი ენობრივი განვითარება, კონტექსტის გათვალისწინებით გაიაზრონ სიტყვათა ლექსიკურ მნიშვნელობა, ხოლო სახელის ფორმაცვალების წესების გაცნობის შემდეგ შეძლონ სახელის ფორმათა სწორად შერჩევა, მართლწერის წესების დაცვა და სასვენი ნიშნების მართებულად გამოყენება.

ეროვნული სასწავლო გეგმისა და ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი პროგრამის უმთავრეს სიახლედ მიიჩნევა ის ფაქტი, რომ სტანდარტში მოცემული თემატიკა, რომელიც ლექსიკოლოგია - მორფოლოგია - სინტაქსის საკითხებს მოიცავს, მოსწავლეებს მიეწოდებათ ტექსტთან მიმართებაში, ტექსტიდან გამომდინარე, რითაც, ფაქტობრივად, დაზუსტებულია გრამატიკის პრაქტიკული ფუნქცია და მოხმარების არე. სტანდარტი, შეიძლება ითქვას, აჯამებს „საუკუნოვან“ პოლემიკას, დისკუსიას, ე.წ. „კონფლიქტს“ (ასე უწოდა ამ მოვლენას პროფ. ვ.გოგუაძემ) გრამატიკასა და მხატვრულ სიტყვას შორის და სწავლების ყოველი საფეხურისთვის გვთავაზობს ისეთ საკომუ-ნიკაციო და ლექსიკოლოგიურ ასპექტებს, რომელთა მიზანმიმართული სწავლებითაც

მოსწავლე შეძლებს ინფორმაციის გაგებას, ანალიზსა და შეფასებას, კერძოდ: ა) სხვადასხვა ტიპის ტექსტების მოსმენასა და გადმოცემას; ბ) წაკითხული წინადადებებისა და ტექსტის კონსტრუირებას (ენობივი ანალიზი და სინთეზი); გ) ტექსტებში მოცემული გრამატიკული კონსტრუქციების გამოყოფასა და სათანადო ინტერპრეტაციით წარმოდგენას; დ) გრამატიკის, ორთოგრაფიის, პუნქტუაციის პრაქტიკულად აუცილებელი მინიმუმის შეგნებულად გამოყენებას.

ყველა სიახლეს, განსაკუთრებით სწავლებაში ახლავს სიძნელები, რომელთა აღწერა, შეჯერება და განზოგადება შესაძლებელს გახდის სტანდარტით გათვალისწინებული მოთხოვნების რეალიზებას.

მშობლიური ენისა და ლიტერატურის ინტეგრირებული სწავლების ნეგატიურ მხარეზე როცა ვსაუბრობთ, უპირველესად, მხედველობაში გვაქვს მთელი რიგი ის ნაკლოვანებები, რომელიც ამ პროცესს თან ახლავს, კერძოდ: ა) ენის უსისტემოდ სწავლება; ბ) ენობრივი მასალის ხელოვნურად „მიბმა“ ტექსტზე; გ) სწავლებაში ქრონოლოგიური თანმიმდევრობის უგულვებელყოფა; დ) სასკოლო სახელმძღვა-ნელოების შეუსაბამობა საგნობრივ პროგრამასა და შესაბამის სტანდარტთან და სხვ.

უნდა ითქვას, რომ დღემდე ვერ მოხერხდა ენობრივი მასალის ტექსტთან კოორდინირება. უფრო მეტიც, სასკოლო სახელმძღვანელოები, ხშირ შემთხვევაში, არაადეკვატურია საგნობრივი პროგრამისა, განსაკუთრებით უფროს კლასებში; პროგრამით გათვალისწინებული გრამატიკის, მართლწერისა და სტილისტიკის მთელი რიგი საკითხებიდან ნახევარიც არ არის განხილული, რაც არის, ისიც სქემატურად და ზერეულად. ამ მხრივ შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა დაწყებითი საფეხურის ახალ, გრიფირებულ სახელმძღვანელოებში.

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ფაქტობრივად, საქართველოს სკოლებში ქართული ენის გრამატიკა არ ისწავლება! (განსხვავებით უცხო - ენისა!). მაშინ, როცა საგნობრივ პროგრამასა და სტანდარტში, როგორც დაწყებით, ისე საბაზო და საშუალო საფეხურზე, ჩინებულადაა ჩამოყალიბებული ქართული ენის ლექსიკოლოგიური, გრამატიკული და კომუნიკაციური ასპექტები, რომელთა სწავლებაც აამაღლებს მოსწავლეთა წიგნიერების დონეს, გააუმჯობესებს წერის კულტურას. ყოველივე ეს შესაძლებელი გახდება იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული საკითხები სათანადო ასახვას ჰპოვენ სახელმძღვანელოებში. გვესმის, სახელმძღვანელო რაოდენ მაღალი სტანდარტისაც უნდა იყოს, ვერ ასახავს ყველა იმ საკითხს, რომელიც ამა თუ იმ მეცნიერების საფუძვლიან შესწავლას უზრუნველყოფს (ამისათვის არსებობს დამხმარე ლიტერატურა), მაგრამ პროგრამით გათვალისწინებული საკითხები სახელმძღვა-ნელოებში რომ უნდა აისახოს, ეს საკამათო არ არის.

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ხაზგასმულია, რომ დაწყებითი სკოლის საფეხური მოითხოვს სწავლების ამოცანების წარმოდგენას **ინტეგრირებული, კოორდინირებული** სახით. ამდენად, ამ შემთხვევაში წამყვანი პრინციპია საგნის (ენისა და ლიტერატურის) ერთიანობა.

აღნიშნულ მოთხოვნათა საფუძველზე უნდა შემუშავდეს ენობრივი მასალის ტექსტთან ინტეგრირებული სწავლების მეთოდიკა, უნდა მოხდეს ლექსიკოლოგიური და გრამატიკული საკითხების ტექსტთან კოორდინირება, ხოლო მოსწავლეებს ისეთი აქტივობები შევთავაზოთ, რომელიც დაეხმარება მათ ამა თუ იმ მიზნობრივი ტექსტისათვის დამახასიათებელი ენობრივ - სტილური საშუალებების ამოცნობაში, შესაძლებლობას მისცემს, რათა ტექსტის მიზნის გათვალისწინებით შეარჩიონ სათანადო ლექსიკური ერთეულები და გრამატიკული ფორმები, გამოიცნონ და მართებულად გამოიყენონ შეფასების/დამოკიდებულების გამომხატველი ენობრივი ფორმულები (მაგ., არ გეთანხმები, მეც ასე მგონია, მეეჭვება, არ მჯერა, შესაძლოა ასეც იყოს, მაგრამ და ა.შ.).

დამაფიქრებელია ის, რომ ენისადმი ზერეულ დამოკიდებულება იგრძნობა თავად სახელმძღვანელოებში. გვხვდება ტექსტები, რომლებშიც უხვადაა გამოყენებული ჟარგონები, ბარბარიზმები, ევფემიზმები და სხვ. მაგალითად, ერთ-ერთ , არცთუ ურიგო თანამედროვე მწერლის ნაწარმოებში, რომელიც საშუალო ასაკის მოზარდებისთვისაა განკუთვნილი, უხვად გვხვდება ისეთი ენობრივი ფორმები და გამოთქმები, როგორცაა: **პაკრიშკა, ბუმლათი, ახვარი, თესლი, დაახვიე,**

აგეტონზე შეჯდომა, კაიფი, მაგრა ასწორებს და ა.შ. გვესმის, მწერალი მხატვრულ ნაწარმოებში უარს ვერ იტყვის ასეთი ფორმების გამოყენებაზე (უფრო უარესსაც არ ერიდებიან), მაგრამ, როცა სახელმძღვანელოსთან გვაქვს საქმე, მეტი დაფიქრება და ზომიერება გვმართებს. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ენას სხვა ღირებულებებიც გააჩნია. სახელდობრ, ენისადმი მიმართება არის სახელმწიფოებრივი, სამოქალაქო, იურდიული მნიშვნელობის ფაქტიც.

სახელმძღვანელოს შექმნა, ისიც მშობლიური ენისა და ლიტერატურის, ძალზე ფაქიზი საქმეა, საჯილდაო ქვაა, რომლის აწევაც ღრმა ფილოლოგიური და პედაგოგიური განათლების მქონე პიროვნებებს ძალუძთ.

ამრიგად, **ქართული ენისა და ლიტერატურის სტანდარტი**, რომელიც მოიცავს თითოეული კლასის ბოლოს მისაღწევ შედეგებს და ამ შედეგების შესამოწმებელ ინდიკატორებს და დალაგებულია სამი ძირითადი მიმართულების (ზეპირმეტყველება, კითხვა, წერა) მიხედვით, დაწყებით საფეხურზე კარგად ემსახურება თვითგამოხატვისათვის აუცილებელი ენობრივი უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებას სწავლების ყველა ძირითადი - მოსმენის, ლაპარაკის, კითხვისა და წერის, მიმართულებით. ამავე დროს, ეს პროცესი გულისხმობს იმ მინიმალური ლინგვისტური კომპეტენციის ფორმირებას, რაც ენის პრაქტიკული გამოყენების თვალსაზრისით არის აქტუალური და რაც ბავშვის ინტელექტუალურ შესაძლებლობებსა და ინტერესებს შეესაბამება.

2. მეორე უაღრესად მნიშვნელოვანი საკითხი, რაზედაც უნდა გავამახვილოთ ყურადღება და, რომელიც სტანდარტის ხერხემალს შეადგენს – **კითხვაა**. იგი ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა, რომელიც ეფუძნება სხვადასხვა ტიპის, სტილისა და ჟანრის მხატვრული და არამხატვრული ტექსტების გაანალიზებას შინაარსობრივი, იდეური და ფუნქციური თვალსაზრისით. **კითხვა ეს არის ყველაზე მნიშვნელოვანი უნარი, რომელსაც მოსწავლე იძენს სკოლაში სწავლისას**. კითხვაში კი უზომოდ დიდი ზადი და ნაკლი გვაქვს, არა მარტო მოსწავლეებში, ზოგადად, საზოგადოებაში. კითხვის, საერთოდ, მოსწავლეთა წიგნიერების დაბალ დონეს ადასტურებს ადგილობრივი და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევები, ამ მხრივ უაღრესად საყურადღებოა 2003 წელს ჩატარებული კვლევა, რომლის მიზანიც იყო სასწავლო პროცესის შეფასება მშობლიურ ენაში. ტესტირებაში, რომელიც სპეციალურად მომზადდა შეფასებისა და გამოცდების ეროვნულ ცენტრში, მონაწილეობდა საქართველოს 312 სკოლის 6300 მეზუთეკლასელი მოსწავლე. სახელმწიფო შეფასების მიზანი იყო დაწყებით კლასებში მიმდინარე სასწავლო პროცესის შემოწმება, მისი დადებითი მხარეებისა და ხარვეზების გამოკვეთა და კვლევა, ჩვენება იმისა, თუ რა არის დაუძლეველი და რა-არა 9-10 წლის მოსწავლეთა მიერ იმ მასალიდან, რომელსაც ისინი სწავლობენ დაწებით კლასებში.

უფრო მამტაბური და ყოვლისმომცველი საერთაშორისო კვლევა ჩატარდა 2006 წელს (იხ. წიგნიერება, PIRLS 2006). კვლევის მეთოდიკა ასეთი იყო: მშობლიურ ენაში I-IV კლასების სასწავლო პროცესის შეფასებისას ოთხი კომუნიკაციური უნარიდან (**კითხვა, წერა, საუბარი, მოსმენა**) შემოწმდა ორი-კითხვა და წერა. შემოწმდა, აგრეთვე, ენობრივი კომპეტენცია-**ლექსიკა** და **გრამატიკის** ცოდნა. შედეგი არცთუ სახარბიელო აღმოჩნდა. აღნიშნულმა კვლევამ შეაჯამა მშობლიური ენაში სახელმწიფო შეფასება (2003 წელი) და გამოიკვეთა სრულიად ახალი ასპექტები და მიმართულებები; კერძოდ, ის, რომ საქართველოს ეროვნულ სასწავლო გეგმაში არ არის კითხვის სწავლების სპეციალური სასწავლო პროგრამა. კითხვის ინსტრუქციები ძირითადად, ინტეგრირებულია მშობლიური ენის სასწავლო გეგმასთან. კითხვაში ძალიან მაღალი მიღწევების მქონე ზოგ ქვეყანაში არსებობს კითხვის სპეციალური სწავლების სასწავლო გეგმა და სხვ. (6).

ფაქტი ერთია: კითხვაში არსებული ნაკლი სკოლიდან მოგვეყვება. სკოლაში, განსაკუთრებით დაწყებით საფეხურზე, ეყრება საფუძველი სწორ და შეგნებულ კითხვას. კვლევა ადასტურებს, რომ მოზარდები, რომელთაც უჭირთ კითხვა, მნიშვნელოვან სირთულეებს აწყდებიან სკოლაში სწავლისას და ხშირად ვერ ავლენენ თავიანთ პოტენციალს, ვერც სკოლაში და ვერც ცხოვრებაში. ყოველგვარი სტანდარტის, ტექნოლოგიებისა თუ სტრატეგიების უპირველესი მოთხოვნა-ვასწავლოთ ბავშვებს კითხვა,-შეგნებული და გააზრებული, რაც გულისხმობს წაკითხულის გაგებას,

ინფორმაციის მოპოვება-გააზრებასა და შესაბამისი დასკვნების გამოტანას. კითხვის სწავლა რთული პროცესია. შეიძლება ითქვას, რომ კითხვას მთელი ცხოვრება ვსწავლობთ (გოეთეს აქვს ნათქვამი: კითხვის შესწავლას ოთხმოცი წელი მოვანდომე და კიდევ არ ვიცი, მივალწიე თუ არა მიზანს).

როგორც უკვე ითქვა, კითხვასა და მასთან დაკავშირებული ყველა სხვა პრობლემის გადაწყვეტის ძირითადი რესურსი ტექსტია. საერთოდ, თანამედროვე ადამიანები, ფიგურალურად რომ ვთქვათ, ტექსტების სამყაროში ვცხოვრობთ. ჩვენს ირგვლივ ყველაფერი ტექსტია: -ათასგვარი სარეკლამო-საინფორმაციო აზრები, განცხადებები, შეტყობინებები(ე. წ. მესიჯები), პლაკატები... წარმოიდგინეთ, -ტექსტია შუქნიშანიც კი! ტექსტია ქუჩაში რომ დავდივართ და დახაზულია სამანქანო გადასასვლელები, არაფერს ვამბობთ მხატვრულ თხზულებებსა თუ სამეცნიერო ნაშრომებზე...

დწყებით საფეხურზე ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული სხვადასხვა ტიპისა და სახის ტექსტების გაცნობა და შესწავლა მოსწავლეთა წიგნიერების ამაღლების კარგ შესაძლებლობას იძლევა. ნებისმიერი ტექსტის კითხვის მიზანია: ა) მოსწავლემ სათანადოდ აღიქვას წაკითხული ტექსტის შინაარსი; ბ)გამოხატოს თავისი დამოკიდებულება წაკითხული ტექსტის მიმართ; შეძლოს სათანადო ინფორმაციის მოპოვება, კონცეპტუალური წინადადების გამოკვეთა და სხვ.; დ) დაეუფლოს წიგნთან მუშაობის საწყის ჩვევებს; ე) განუვითარდეს სწორი მეტყველების კულტურა, კრიტიკულ-ანალიტიკური აზროვნების უნარი და სხვ.

ძირითადი რესურსი, რომელთა საფუძველზეც ხდება მშობლიური ენისა და ლიტერატურის სასწავლო ამოცანების გადაწყვეტა _ტექსტებია. ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი პროგრამა, ეროვნული სასწავლო გეგმა და სტანდარტი ამ თვალსაზრისით ბევრ სიახლეს მოიცავს. განსაზღვრულია სხვადასხვა ტიპისა და სახის (შემოქმედებითი, შემეცნებითი, პრაგმატული) ტექსტების შესწავლა, რაც შესაძლებლობას იძლევა: ა) მოსწავლემ მოსმენით ამოიცნოს ტექსტის დანიშნულება და გადმოსცეს მათი შინაარსი; ბ)სათანადოდ გამოიყენოს ძირითადი ენობრივ - გრამატიკული საშუალებები; გ)ამოიცნოს ტექსტის არსებითი ენობრივ - გრამატიკული ნიშნები; დ) შექმნას და გააფორმოს სხვადასხვა ხასიათის მიზნობრივი ტექსტები და მართებულად გამოიყენოს ძირითადი გრამატიკული ელემენტები...

ამრიგად, შეიძლება ითქვას რომ ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტი კარგ საშუალებას იძლევა მოსწავლეთა წიგნიერების აღმაღლებისა და კითხვის უნარების განვითარებისათვის.

ლიტერატურა:

1. ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, თბ; 1984.
2. ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი. (2007). ეროვნული სასწავლო გეგმა. თბილისი.
3. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი. (2008). მასწავლებელთა პროფესიული სტანდარტი დაწყებითი საფეხური. თბილისი.
4. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი(2008). ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი. თბილისი.
5. მ.მამასახლისი, გ.ბერძულიშვილი, ინტეგრირებული სწავლება ელემენტალურ სკოლაში, სამეცნიერო მეთოდური კონფერენციის მასალები, შრომები, ქუთაისი, 2007.
6. წიგნიერება PIRLS 2006 წლის წიგნიერების საერთაშორისო კვლევა და საგანმანათლებლო რეფორმა საქართველოში.

რ ე ზ ი უ მ ე

ქართულ სკოლაში ქართული ენა და ლიტერატურა ჩვეულებრივ, რიგით საგნად ვერ ჩაითვლება. იგი ის ბალავერია, რომელზედაც იგება ცოდნის მთელი სისტემა. ეროვნული სკოლა მოწოდებულია მშობლიურ ენაზე შეასწავლოს მოსწავლე -ახალგაზრდობას მეცნიერების საფუძვლები, გზა გაუხსნას სხვა ენების ღრმად დაუფლებისაკენ.

დედაენის სწავლების მნიშვნელობა კარგად არის დეკლარირებული ეროვნულ სასწავლო გეგმაში, კერძოდ, ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი პროგრამის პრეამბულაში ხაზგასმულია, რომ ქართული ენისა და ლიტერატურის სტანდარტის ბირთვს წარმოადგენს ენა, როგორც პიროვნების თვითგამოხატვის, აზრის ჩამოყალიბებისა და გადაცემის საშუალება.

ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტი განსაზღვრულია სამი მიმართულებით: ზეპირმეტყველება; კითხვა და წერა. სტანდარტში აქცენტი მართებულად კეთდება არა გრამატიკული ცოდნის თვითმიზნურ დაგროვებაზე, არამედ პრაქტიკული გრამატიკის საკითხებზე, რაც შესაძლებლობას იძლევა მიღწეულ იქნეს მოწავლეთა სრულყოფილი ენობრივი განვითარება.

ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტის ბირთვს წარმოადგენს გრამატიკის, საკომუნიკაციო და ლექსიკური ასპექტების ტექსტთან ინტეგრირებული სწავლება. შრომაში განხილულია აღნიშნულ პრობლემასთან დაკავშირებული მთელი რიგი პროფესიული და მეთოდური ასპექტები, რომელთა მიზანია დაეხმაროს მასწავლებელს სასწავლო პროცესის სტანდარტის მოთხოვნათა შესაბამისად უზრუნველყოფაში.

ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტის რეალიზებისათვის საფუძვლიანად უნდა იქნას შესწავლილი და გაანალიზებული „მშობლიურ ენაში სახელმწიფო შეფასება (2003 წელი)“ და „PIRLS 2006 წლის წიგნიერების საერთაშორისო კვლევა და საგანმანათლებლო რეფორმა საქართველოში“.

Jambu Avaliani -Akaki Tsereteli State University, Academic doctor, associated professor of pedagogical sciences

The Requirements of Subject Standards of Georgian Language and Literature on the Elementary Stage

R e s u m e

Georgian language and literature can't be considered as an ordinary subject at Georgian school. It is the basis for the whole system of knowledge. National school is called to teach the youth the basics of science, help them to study the other languages deeply.

The importance of teaching the Mother language is well declared in the national teaching plan. It is emphasized in the preamble of the subject program of Georgian language and literature, that the language as the opportunity of self-expression of an individual, forming and transferring the opinion, represents the standard core of a Georgian language and literature.

The subject standard of a Georgian language and literature is defined in three directions: oral speech, reading and writing. In standard the questions of practical grammar are emphasized, which gives the pupils opportunity to reach perfect language development.

The standard core of the Georgian language and literature is teaching of grammar, communication and lexical aspects integrated with a text. In the work it is discussed whole range of professional and methodological aspects which are connected with the mentioned problems.

For the effective realization of subject standard of Georgian language and literature it must be fundamentally studied and analyzed “state evaluation in the native language (2003)” and “the international research of literacy and educational reform in Georgia PIBLS 2006.”

Джамбу Авалиани-Кутаисский государственный университет им. Акакии Церетели-Академический доктор педагогических наук-Ассоциированный профессор-

Стандартные предметные требования-по грузинскому языку и литературе на начальной ступени **Резюме**

В грузинской школе грузинский язык и литература не могут считаться обычными, рядовыми предметами. Это та основа, на которую опирается вся система знаний. Национальная школа призвана обучить учащихся на родном, национальном языке основам науки, открыть путь к глубокому изучению других языков.

Значение изучения родного языка хорошо декларировано в национальном учебном плане. В частности, в преамбуле предметной программы грузинского языка и литературы четко сказано, что ядром грузинского языка и литературы является язык, как способ самовыражения личности, формирования мышления и передачи знаний.

Предметный стандарт грузинского языка и литературы определяется тремя направлениями: устная речь, чтение и письмо.

Ядром предметного стандарта изучения грузинского языка и литературы является интегрированное изучение грамматических, коммуникационных и лексических аспектов текста. В труде рассматривается целый ряд методических и профессиональных аспектов связанных с указанной проблемой.

Для эффективной реализации предметных стандартов грузинского языка и литературы должно быть основательно изучено «Государственная оценка родного языка» (2003 г.) и «PIRLS 2006 г. международное исследование книг и образовательная реформа Грузии»

მალვინა შანიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

წერითი მუშაობის საკითხები დაწყებითი საფეხურის პირველი კლასში

2011 – 2012 სასწავლო წლისათვის განათლების სამინისტროს მიერ დაწყებითი სკოლის პირველ კლასში მშობლიური ენის სწავლება სამი გრიფირებული სახელმძღვანელოს მეშვეობით გახდა შესაძლებელი. ესენია: ა) ვახტანგ როდონაიას, მარიამ მირიანაშვილის, ლალი ვაშაკიძისა და ქეთევან თოფაძის *„დედაენა I კლასი“*; ბ) ნათელა მალაქელიძის, ცისანა ყურაშვილისა და ელენე მალაქელიძის *„დედაენა 1“* და გ) ნინო გორდელაძისა და გვანცა ჩხენკელის *„დედა ენა 1“*.

ვახტანგ როდონაიას, მარიამ მირიანაშვილის, ლალი ვაშაკიძისა და ქეთევან თოფაძის „დედაენა I“-ს საფუძვლად წერა-კითხვის სწავლების *დაბალანსებული მეთოდი* უდევს. ეს მეთოდი წარმოადგენს შუალედურ მიდგომას ფონეტიკურსა და მთლიანობით მეთოდებს შორის. იგი მსოფლიოში საკმაოდაა გავრცელებული და არ უკავშირდება რომელიმე კონკრეტული ენის სპეციფიკას. ამ მეთოდის მიხედვით პირველკლასელი მოსწავლე ჯერ სწავლობს ანბანს, იძენს კითხვის საწყის უნარ-ჩვევებს, შემდეგ კი – წერას.

ასოების წერის დაწყებას მეორე სემესტრში, ავტორთა მოსაზრებით, ბევრი უპირატესობა გააჩნია. პირველ რიგში 5–6 წლის ბავშვის ფსიქოფიზიკური განვითარების თავისებურებითაა განპირობებული. კერძოდ: ხუთი წლის ბავშვის მოთხოვნილება თამაშისადმი ჯერ ჯიდევ არ არის დაძლეული, არა აქვს განვითარებული ნებისყოფა, უჭირს სააზროვნო ოპერაციებზე ხანგრძლივად ყურადღების შეჩერება, ბოლომდე გააზრება და დამახსოვრება. ე. ი. არ არის მზად სერიოზული სასწავლო ოპერაციების ჩასატარებლად. თუმცა პირველ სემესტრში მუშაობის შემდეგ მოსწავლეებს მეტნაკლებად გამომუშავებული აქვთ მარტივი სასკოლო ჩვევები, შეუძლიათ მერხზე მშვიდად ჯდომა, იციან ავტოკალმის ხელში დაჭერა, შესწავლილი აქვთ ანბანი, უკვე კითხულობენ და ახსოვთ ასოების გამოსახულებანი, გავარჯიშებულები არიან რამდენიმე ელემენტის წერაშიც. მთელი პირველი სემესტრის განმავლობაში მოძრავი ანბანის მეშვეობით სიტყვების აწყობაში ნავარჯიშებ მოსწავლეებს, ეს პროცესი წერის იმიტაციად ეთვლებათ.

ავტორთა აზრით, „კითხვისა და წერის სწავლების დაშორება საშუალებას გვაძლევს ასოების თანმიმდევრობა წერის სიადვილისა და დეტალების მსგავსების მიხედვით დავალაგოთ“. გაუგებარია, ასოების მსგავსი მეთოდით დალაგება რა შუაშია კითხვისა და წერის სწავლების გახლეჩა-დაშორებასთან.

პირველ სემესტრში წერითი მოსამზადებელი სავარჯიშოები ასეთი სახისაა:

- ა) მითითებული გზის გავლა კალმით;
- ბ) სურათში გამოტოვებული ხაზების შევსება;
- გ) წერტილების შეერთება ნიმუშის მიხედვით;
- დ) განსხვავებულის გამორიცხვა ან მსგავსის პოვნა;
- ე) მარტივი ლაბირინთის გავლა კალმით;
- ვ) ნიმუშის მიხედვით დეტალის ამოწერა.

წინასაანბნო პერიოდში ელემენტები მცირე რაოდენობითაა წარმოდგენილი. ძირითადად: შუა უჯრაში – რკალი და წრე; ასო ლ–ს თავის დეტალი, ასო ზ–ს ზედა ელემენტი ხაზით; ასოების – ტ–სა და ც–ს მუცლის მარცხენა რკალი. დანარჩენი დავალებები მხოლოდ მოსწავლეთა ხელის მოტორიკის გავარჯიშებისა და აზროვნების განვითარებისთვისაა ძირითადად შერჩეული. მაგ.: განსხვავებული ნახატის გადახაზვა, მართკუთხედის ამოძებნა წრის, მართკუთხედისა და სამკუთხედისაგან შედგენილი ჯგუფიდან; ყვავილის შემოხაზვა მოცემული ნიმუშის მიხედვით და სხვ.

მეორე სემესტრიდან იწყება ძირითადად წერის ასათვისებელი სამუშაოები. ერთდროულად ორი ტიპის მასალაზეა ყურადღება გამახვილებული. *პირველი ტიპის* (ა) სავარჯიშოები საკითხავი

და სააზროვნოა, *მეორე ტიპის(ბ)* კი უშუალოდ წერას ეხება. პროგრამის მიხედვით დღეში თითო ასოს წერის შესწავლაა დაგეგმილი. გამოყენებული აქვთ ასოების წერტილებით გამოსახვის, ანუ პუნქტირების მეთოდი, რათა მოსწავლემ ადვილად შეძლოს ასოების მონახაზის გაკეთება; ტრადიციულად ამოიწერება სიტყვა და მოკლე წინადადება. შევნიშნავ, რომ ასოების მოხაზულობისათვის შერჩეულია ვარლამ თოფურის „ქართული წერის დედნის“ რამიშვილისეული გამოცემის განახლებული და დახვეწილი ნიმუშები.

წერა სწრაფი ტემპით მიმდინარეობს. ავტორთა რეკომენდაციით, წერის პროცესი, გაკვეთილზე, 10–15 წუთს არ უნდა აღემატებოდეს და რეკომენდებულია რაოდენობრივად მხოლოდ 5–7 ასოს ამოწერა. აქაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება პედაგოგის მიერ დაფაზე და მოსწავლის რვეულში ასოს წერის წესის ახსნას, მონახაზის მიმართულების ჩვენებას. მოსწავლეთა მიერ მასალის უკეთ ათვისების მიზნით – ასოს სწორი მიმართულებით წერის შეხსენების სიხშირესაც.

მეორე სემესტრის მეორე ნაწილში, ე. ი. როდესაც ასოების წერის შესწავლა დასრულდება, იწყება წერითი მუშაობის ახალი ეტაპი. სამუშაო რვეულში შეტანილი დავალებები უშუალო კავშირშია სახელმძღვანელოს შესაბამის სასწავლო ამოცანებთან. ამ ნაწილშიც ორი ტიპის დავალებაა ყოველ ჯერზე შეტანილი. აქედან პირველი, დამოუკიდებელი წერის განმავითარებელი სავარჯიშოებია, მეორე – დამოუკიდებლად საკითხავი მასალა შესაბამისი სავარჯიშოებით.

წერითი სამუშაოების სახეებია: ტექსტის გადაწერა ნიმუშის მიხედვით; წინადადებაში ნახატის ნაცვლად სიტყვების ჩასმა; წინადადებაში გამოტოვებული სიტყვების ჩასმა; ტექსტის გადაწერა და გამოტოვებული სასვენი ნიშნების დასმა; კარნახი; კითხვაზე პასუხის გაცემა; სურათის აღწერა

თითოეული წერითი სამუშაოს მართებულად წარმართვისათვის, პედაგოგი აუცილებლად მისცემს მოსწავლეებს შესაბამის მითითებებს.

დამოუკიდებელი კითხვის გაკვეთილისთვის კვირაში ერთხელ ცალკე გაკვეთილია გამოყოფილი. ანალოგიური ტიპის სამუშაო მასალა შეტანილია სამუშაო რვეულშიც.

დამოუკიდებლად საკითხავი მასალა სხვადასხვა ტიპისაა. მაგ.:

1) სამუშაო გვერდზე მოცემულია ოთხი მოკლე წინადადება, რომელთა ერთიანობა გარკვეულ სიუჟეტს ქმნის. წინადადების გასწვრივ არეულადაა დალაგებული თითოეული წინადადების შესაბამისი ოთხი ნახატი.

მოსწავლემ დამოუკიდებლად უნდა წაიკითხოს თითოეული წინადადება, უნდა შეძლოს აზრის გამოტანა და, აქედან გამომდინარე, მათი შესაბამის ნახატთან დაკავშირება.

2) სამუშაო გვერდზე მოცემულია დასათაურებული მარტივი, მოკლე ამბის შემცველი ტექსტი. მოსწავლემ ყურადღებით უნდა წაიკითხოს ტექსტი, შეძლოს აზრის გამოტანა, შემდეგ კი, ტექსტში მოცემული ინფორმაციის შესაბამისად, ნახატის გაფერადება. მოცემული დავალება გათვლილია მოსწავლეთა აზროვნებისა და ხელის მოტორიკის განვითარება – გაუმჯობესებისათვის.

3) დავალების მესამე ტიპი ტექსტის წაკითხვასა და მარტივი ტესტების შესრულებას ეთმობა. შემოტანილია რამდენიმე ტესტი.

პირველ რიგში ერთ გვერდზე მოთავსებული ტესტური დავალება უნდა შეასრულონ მოსწავლეებმა. შემდეგ წერითი სამუშაო მიეცემათ: *ამოწერონ მოთხრობიდან*, თუ რა გააკეთა ამა თუ იმ პერსონაჟმა. თითოეული პასუხისათვის გამოყოფილია ცალკე საწერი ბადე.

ტესტირების ნიმუშები საინტერესოა: შემეცნებითი, სააზროვნო და აღზრდობითი ხასიათისა.

იმის გამო, რომ წერის სწავლება მეორე სემესტრიდან იწყება, ბავშვებს გარკვეული პრობლემები ექმნებათ სხვა საგნებთან მიმართებაში. განსაკუთრებით მათემეტიკასთან, რადგან ამოცანების მოკლე ჩანაწერების გასაკეთებლად, რომელიც მეორე სემესტრის დაწყებისთანავე პროგრამაში შეტანილი, აუცილებელია წერის ცოდნა.

ბ) ნათელა მაღლაკელიძის, ცისანა ყურაშვილისა და ელენე მაღლაკელიძის „დედაენა 1“.

ნ. მაღლაკელიძესა და ავტორთა ჯგუფს გოგებაშვილის „დედა ენიდან“ „უსესხებით“ არა მარტო სახელწოდება, არამედ ქართული ანბანის სახელმძღვანელოთა შედგენის პრინციპიც. ისიც ანალიზურ–სინთეზური მეთოდითაა შედგენილი. წერა საანბანო პერიოდიდან იწყება და თითო ასოს შესწავლას სამი საათი ეთმობა. ასობის შესწავლისათვის ვ. თოფურიას მიერ შედგენილი „ქართული წერის დედანი“ აქვთ გამოყენებული.

წინანბანო პერიოდში ძირითადად „ხელის სავარჯიშოები“ შეუტანიათ ავტორებს – პირობითი ნიშნების, კვადრატისა და წრის გამოყენებით, სადაც კვადრატი თანხმოვანია, წრე კი – ხმოვანი. სხვადასხვა სახის დავალებებს ასრულებინებს მოსწავლეებს მისი დახმარებით. მაგ.: „მიუწერონ“ შინაური ფრინველების სახელები, „გააფერადონ“ შესწავლილი ასო. . . პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ საწყის ეტაპზე ამგვარ დავალებებში გარკვევა ბავშვებს ძალიან ურთულდებათ.

ხელის მოტორიკის გავარჯიშება ასობის ელემენტებზე მუშაობითაც მიმდინარეობს, რომელიც სახელმძღვანელოში მოცემული ნიმუშების საფუძველზე მიიღწევა.

საანბანო პერიოდში ვარლამ თოფურიას „ქართული წერის დედნის“ მიხედვით შეისწავლება ასობის წერა. ავტორთა რეკომენდაციით, სასწავლო ასოს პედაგოგი ჯერ დაფაზე დაწერს, ადარებინებს მოსწავლეებს ბეჭდურ და ხელნაწერ ვარიანტებს, ანალიზებინებს გრაფიკულად – თუ რამდენ უჯრაშია განთავსებული, რა და რა დეტალებისგან შედგება, საიდან საით მიემართება ხელი მისი წერისას . . . დაფაზე მოსწავლეებს გამოიყვანს ასობის დასაწერად. ამგვარადვე გაანალიზებინებს სიტყვასაც – რამდენი ასოა, რა მანძილითაა ეს ასოები ერთმანეთისგან დაშორებული, მოხაზულობით რომელი მათგანია მსგავსი, რომელი იწერება შუა უჯრაში, ქვედა უჯრაში, რომელია განსხვავებული, საიდან იწყება და სად მიემართება?

ამის შემდეგ მოსწავლეები რვეულებში გადაწერენ ასოს 8–10 –ჯერ, სიტყვას სამჯერ, წინადადებას კი – ერთჯერ.

მასწავლებლის მიერ დაფაზე დაწერილი წინადადება (მაგ.: „სოსოს ძია ეძახის“) გაანალიზდება გრაფიკულად: რამდენი სიტყვისგან შედგება, თითოეულ სიტყვაში რამდენი ასოა, რა შუალედებია დატოვებული ასობსა და სიტყვებს შორის, სად იწერება წერტილი, რამდენი უჯრა უნდა გამოტოვონ წერტილიდან ახალი წინადადების დასაწერად და ა. შ.

ანბანისშემდგომი პერიოდის წერითი დავალებებიც სასწავლო მასალასთანაა დაკავშირებული. ჯერძოდ: ამოიწერონ ლექსიდან ან მოთხრობიდან ის ადგილი (ადგილები), რომელიც მოეწონათ (გამოკრებითი ამოწერა); ამოიწერონ მწერლის ერთ–ერთი დარიგება; სწორად გადაიწერონ ანდაზა (დეფორმირებული წინადადების აღდგენა); გადაწერონ პირველი (მეორე, მესამე) კითხვის პასუხი; ტექსტში მოცემული ხუთსიტყვიანი წინადადება გადააკეთონ სამსიტყვიანად (მაგ.: „მინდორში გაშლილიყო მშვენიერი უსუნო ყვავილი“ – „მინდორში გაშლილიყო ყვავილი“); ორი სიტყვით მოცემული სიტყვათშეხამებანი გადმოსცენ ერთი სიტყვით (ცრემლებს ღვრიდა – ტიროდა; მწარედ ტიროდა – ქვითინებდა.); დაასრულონ ანდაზა; გადაიწერონ გამოცანა; გასცენ კითხვებზე პასუხი; ჩასვან სიტყვაში გამოტოვებული ასოები; ტექსტიდან ამოიწერონ კითხვითი წინადადება (გამოკრებითი გადაწერა); ჩამოიწერონ ფრინველთა სახელები; რამდენიმე სიტყვით გააგრძელონ ნაწარმოების მოქმედი პირის დახასიათება (დათო არის ზრდილობიანი (თავაზიანი, წესიერი) ყმაწვილი); გადაწერილი წინადადების ბოლოს დასვან წერტილი და ა. შ.

გ) ნინო გორდეღაძისა და გვანცა ჩხენკელის „დედა ენა 1“ ი. გოგებაშვილის 1912 წელში გამოცემული „დედა ენის“ მიხედვითაა შედგენილი. ავტორებს მცირედი რედაქტირებით შენარჩუნებული აქვთ ტექსტობრივი მასალა. დაუმატებიათ კითხვის, წერისა და ზეპირმეტყველების განმავითარებელი სამუშაოები, რათა წიგნი თანამედროვე საგანმანათლებლო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოსულიყო.

სახელმძღვანელო სამ ნაწილადაა დაყოფილი: წინასაანბანოდ, საანბანოდ და ანბანისშემდგომ პერიოდებად.

წინასაანბნო პერიოდში, რომელიც ორ კვირას გრძელდება, მასწავლებელი ჯერ „დედაენას“ ანუ მოსწავლის წიგნს არ იყენებს. ამ პერიოდის მიზანია მოსწავლეთა მომზადება წიგნზე გადასასვლელად. მუშაობა ორი მიმართულებით მიმდინარეობს: მეტყველებაში ვარჯიშსა და ხელის მოტორიკის განვითარებაზე. აქტივობათა ორივე ტიპი სავარჯიშოების რვეულისა და მასწავლებლის წიგნის დახმარებით სრულდება. **რვეულის** ქვედა ნაწილში მოთავსებულია გოგებაშვილისეული ბადე, რომლის ზომები (როგორც ავტორები მიუთითებენ), აბსოლუტური სიზუსტით ემთხვევა 1912 წლის გამოცემის ზომებს, ამავე დროს, იდენტურია ამ ბადეში ამოწერილი საწერი-სავარჯიშო ელემენტებიც. ერთადერთი განსხვავება ისაა, რომ 1912 წლის გამოცემაში ბადის ხაზები შავ ფონზე თეთრად მოჩანს, განახლებულ გამოცემაში კი – თეთრ ფონზე ლურჯად. იწყება ყველაზე მარტივი ელემენტით, მოკლე ვერტიკალური ხაზით ბადის შუაში და თანდათან რთულდება: ვერტიკალური ხაზები მთელს სიგრძეზე, შუა უჯრაში მოთავსებული ჰორიზონტალური ხაზები, ორივე, მარცხენა და მარჯვენა მიმართულებით დაწერილი კუთხოვანი ფორმები, კვადრატები, დახრილი, ვერტიკალური ხაზები, ჯვარედინად გამოსახული ვერტიკალური ხაზები და ქართული ასოებისათვის დამახასიათებელი მნიშვნელოვანი ელემენტები-რკალები. ვფიქრობ, ამ რაოდენობის სავარჯიშოს შესრულება, სკოლაში ახლადმოსული ბავშვისათვის, საკმაოდ რთული იქნება. უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ სავარჯიშო მასალად შეტანილი არის ელემენტები, რომელიც არ უკავშირდება ქართული ასოების დაწერილობას.

წინასაანბნო პერიოდში წერას 10 წუთი ეთმობა. ავტორების მითითებები „მასწავლებლის წიგნში“ პედაგოგთა მისამართით ასეთია: დაწერეთ დაფაზე „რკალი“. გაამახვილეთ ყურადღება მიმართულებაზე (ზემოდან ქვემოთ), ბადის რომელ ნაწილში იწერება (ზემოთ, შუაში თუ ქვევით). გადააშლევინეთ სავარჯიშოების რვეული, კიდევ ერთხელ დააკვირვეთ „რკალს“ და დააწყებინეთ წერა. ჩამოუარეთ მოსწავლეებს, დააკვირდით, დაეხმარეთ, გაამხნევეთ, შეაქეთ. ნებისმიერი აქტივობის შემდეგ შეაფასეთ. თუ რაიმე ხარვეზი შეამჩნიეთ, ჯერ შეაქეთ, შემდეგ კი ურჩიეთ, როგორ გამოასწორონ ან გააუმჯობესონ შედეგი. თუმცა პედაგოგებს არ ეძლევათ შედეგების გაუმჯობესებისათვის რაიმე რეკომენდაცია.

სწავლის დაწყებიდან ორ კვირაში მოსწავლეები **საანბნო პერიოდზე** გადადიან. ყოველი ასოს შესწავლას დაახლოებით 2-3 საგაკვეთილო საათი ეთმობა. წერა ასოების შესწავლის პარალელურად იწყება. ამოსაწერი ასოებისა და სიტყვების ნიმუშები მოცემულია როგორც „დედა ენის“ შესაბამისი გვერდის ქვედა ნაწილში, ასევე წერის რვეულშიც. რვეულის გვერდი ოთხ დავალებას ითვალისწინებს: 1. მოძებნონ მოცემულ სიტყვებში შესასწავლი ასო; 2. შეადგინონ სიტყვები არეულად მიწოდებული მარცვლების მიხედვით; 3. ამოწერონ ჯერ ასო-ბგერა, ხოლო შემდეგ სიტყვა და წინადადება; 4. მოცემული ნახატების მიხედვით ბადეში ჩაწერონ შესაბამისი სიტყვები.

საანბნო პერიოდში ასო-ბგერის გაცნობას 10 წუთი ეთმობა. წერის დაწყებამდე ასოს ამოცნობა მიმდინარეობს. ავტორებს ზედა, შუა და ქვედა უჯრებისათვის „სართულები“ დაურქმევიათ, რაც, სავარაუდოდ, თავისებურად ავითარებს მოსწავლეთა წარმოდგენებს ასოების ბადეში სწორად განლაგებაზე. პედაგოგი დაწერს დაფაზე ასოს „ხ“ (ან ნებისმიერ ასოს) და აღწერს შემდეგნაირად: ასო-ბგერა ხ იწერება ორ „სართულზე“. იწყება „ზედა“ სართულზე და მთავრდება „შუა“ სართულზე. აქვს მრგვალი მუცელი; იწერება ერთ უჯრაში.

უშუალოდ წერის პროცესს ხუთი წუთი დაეთმობა. პედაგოგი ბავშვებს დამოდვრავს – დააკვირდნენ სავარჯიშოების რვეულში დაწერილ ასოს და მიახსენებენ. შეახსენებს, რომ ასოებს შორის ერთი უჯრა უნდა გამოტოვონ. წერისას შეაქებს, საჭიროების შემთხვევაში მიეხმარება, უკეთ აუხსნის. პედაგოგებმა უნდა გაითვალისწინონ ისიც, რომ ბავშვები, როდესაც დავალება არ გამოსდით, ძალიან ნერვიულობენ. პედაგოგის ტაქტი და პოზიცია კი ამ დროს გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს.

შინ სამუშაოდ მიეცემათ დედანში მოცემული შესაბამისი დავალება.

მომდევნო გაკვეთილზე გრძელდება ასო-ბგერა ხ-ს შესწავლა. ამჯერად წინადადებას დაწერენ ბავშვები და ამ დავალებისთვის 10 წუთია გამოყოფილი. პედაგოგი აქაც შეახსენებს მოსწავლეებს, რომ სავარჯიშო რვეულში შესაბამის გვერდზე ჩაწერილი სიტყვები ჯერ წაიკითხონ, გაითვალისწინონ, რომ ყოველი სიტყვისა და წინადადების შემდეგ ორი უჯრა გამოტოვონ, შემდეგ ამოწერონ ნიმუშის მიხედვით.

ანბანისშემდგომ პერიოდში წერას გაკვეთილზე 10 წუთი ეთმობა. იგი ასეთი სახისაა: ლექსის გადაწერა, ტექსტიდან წინადადების შერჩევა და ამოწერა, კარნახით წერა, ტექსტის ნაწყვეტის გადაწერა. საწერი მასალის უმეტესი ნაწილი შინ ეძლევათ დავალების სახით.

რადგან ბადის ზომა, სავარჯიშო ელემენტები და ასოები სახელმძღვანელოში შეტანილია ი. გოგებაშვილის 1912 წელს გამოცემული „დედა ენის“ მიხედვით, წერის შესწავლისას იგნორირებულია ასოების დაწერილობის დახვეწის საუკუნოვანი მიღწევა, რომელიც ნათლად ჩანს „ქართული წერის დედნის“ სხვადასხვა გაუმჯობესებულ გამოცემაში. კერძოდ:

ა) ასო „შ“-ს და „წ“-ს ქუდები ორი უჯრის ნაცვლად მოთავსებულია ერთ უჯრაში;

ბ) ასოების ე, ვ, კ, უ, ფ - ს მუცლების მონახაზები ძალიან მოკლეა;

გ) ასო „ზ“-ს ზედა წრე ზედმეტად პატარაა;

დ) წინადადების ბოლოს წერტილი დაწერილია ბოლო ასოს უჯრაში (და არა მომდევნო უჯრაში);

ე) ასო „ყ“-ს თავი მხოლოდ ნახევარ უჯრაშია განთავსებული;

ვ) საწერი ბადე თანამედროვე ბადესთან შედარებით მოკლეა და ა. შ.

სამივე გრიფირებული სახელმძღვანელო ჩაშვებულია სწავლებაში. თითოეულ მათგანს საკუთარი ღირსება და ნაკლი გააჩნია. ნებისმიერ გამოცემაში ყურადღება ექცევა პედაგოგის მიერ ნიმუშის სახით ასოების დაწერას – მონახაზის სწორი მიმართულების ჩვენებით. მასწავლებლის ნიმუში ყველაზე მეტად გავრცელებული და ეფექტური ხერხი იყო და დარჩა კიდევ კალიგრაფიის გამომუშავების საქმეში. მიუხედავად იმისა, რომ მოსწავლეებისთვის შედგენილია სპეციალური სამუშაო რვეული, რაშიც ყველა ასო, სიტყვა თუ წინადადებაა ამოწერილი, პედაგოგს მაინც მოეთხოვება სანიმუშო ხელწერა – მოსწავლეთა რვეულების გასწორებისას შესაბამისი ნიმუშის ამოსაწერად თუ დაფაზე უნაკლო ნიმუშის მისაცემად. სამწუხაროდ, კალიგრაფიის პრაქტიკული კურსი მოხსნილია პედაგოგიური ფაკულტეტის დაწყებითი განათლების პედაგოგიკისა და მეთოდის სასწავლო კურსიდან, რაც უარყოფითად იმოქმედებს მომავალ პედაგოგთა მომზადებაზე.

წერის პროცესში მოსწავლეთა კალიგრაფიის დასახვეწად და გასაუმჯობესებლად ქართულ სკოლებში 1939 წლიდან სუფთა წერის გაკვეთილები იყო შემოღებული. ისწავლებოდა II-III კლასებში, ტარდებოდა კვირაში 2-ჯერ და გაკვეთილის დაახლოებით ნახევარი, 20-25 წუთი ეთმობოდა. სუფთა წერის გაკვეთილები 21-ე საუკუნის დასაწყისში, 2005 წლიდან მოიხსნა სწავლებიდან, რაც დაკავშირებული იყო სწავლებაში დასავლური მეთოდის შემოტანასა და ქართული ენის საგნის სწავლების კვირეული დატვირთვის შემცირებასთან.

წერის სწავლება – სწავლაში მოსწავლეებს დიდ დახმარებას უწევდა „ქართული წერის დედანი.“ მე-19 საუკუნის მე-2 ნახევარში სხვადასხვა ავტორთა მიერ შედგენილი წერის დედნებიდან განსაკუთრებით იაკობ გოგებაშვილის მიერ 1884 წელს შედგენილი „დედანი ქართული წერისა“ გამოირჩეოდა. იგი საფუძვლად დაედო 1939 წელს ვ. თოფურის მიერ განახლებულ „ქართული წერის დედანს.“ 1983 წლიდან კი დაწყებითა სკოლამ პროფესორ ვ. რამიშვილის რედაქტორობით გამოშვებული, დახვეწილი „ქართული წერის დედანი“ მიიღო.

როგორც შრომაში გაეცანით, სამივე წერის დედნის გამოყენების შემთხვევასთან გვაქვს საქმე.

ლიტერატურა:

1. ეროვნული სასწავლო გეგმა და საგნობრივი პროგრამა ქართულ ენასა და ლიტერატურაში, თბილისი, 2011 წ.
2. რამიშვილი ვ., ქართული ენის მეთოდის სწავლების საფუძვლები, თბ., 1987 წ.
3. მაღლაკელიძე ნ., მაღლაკელიძე ე. „დედაენა“ (I კლასის სახელმძღვანელო), თბ., 2011 წ.
4. მაღლაკელიძე ნ., ყურაშვილი ც., მაღლაკელიძე ე. „დედაენა 1“ – მასწავლებლის წიგნი, გამომც. „მერიდიანი“, თბ., 2011 წ.
5. მაღლაკელიძე ნ., „ჩვენი ენა ქართული 1“, თბ. 2011 წ.
6. გორდელაძე ნ., ჩხენკელი გვ., „დედა ენა 1“, ბ. სულაკაურის გამომც., თბ., 2011 წ.
7. გორდელაძე ნ., ჩხენკელი გვ., „დედა ენა 1“, მასწავლებლის წიგნი, ბ. სულაკაურის გამომც., თბ., 2011 წ.
8. გორდელაძე ნ., ჩხენკელი გვ., „დედა ენა 1“, სავარჯიშოების რვეული, ბ. სულაკაურის გამომც., თბ., 2011 წ.
9. როდონაია ვ., მირიანაშვილი მ., ვაშაკიძე ლ., თოფაძე ქ., „დედაენა I“, „საქ. მაცნეს“ გამომც., თბ., 2011 წ.
10. მირიანაშვილი მ., ვაშაკიძე ლ., თოფაძე ქ., „დედაენა I“, მასწავლებლის წიგნი, „საქ. მაცნეს“ გამომც., თბ., 2011 წ.
11. მირიანაშვილი მ., ვაშაკიძე ლ., თოფაძე ქ., „დედაენა I“, მოსწავლის რვეული, „საქ. მაცნეს“ გამომც., თბ., 2011 წ.

რეზიუმე

2011–12 წლისათვის დაწყებითი სკოლის პირველ კლასში მშობლიური ენის სწავლება სამი გრიფირებული სახელმძღვანელოს მიხედვით გახდა შესაძლებელი.

ვახტანგ როდონაიასა და ავტორთა ჯგუფის „დედაენა I“ დაბალანსებული მეთოდითაა შედგენილი. ეს მეთოდი წარმოადგენს შუალედურ მიდგომას ფონეტიკურსა და მთლიანობით მეთოდს შორის. ასოების წერით გაცნობას მხოლოდ მეორე სემესტრიდან იწყებენ და თითო ასოს შესწავლას ერთ საათს უთმობენ. ასოს მოხაზულობისათვის გათვალისწინებულია ვალერიან რამიშვილის მიერ 1983 წელს გადამუშავებული ვარლამ თოფურიას „ქართული წერის დედანი“.

ნ. გორდელაძისა და გ. ჩხენკელის „დედაენა 1“ ი. გოგებაშვილის 1912 წელს გამოცემული „დედა ენის“ მსგავსია – მცირედი რედაქტირებით. ასოების დაწერილობაც გოგებაშვილისეულია, იგნორირებულია ასოების დახვეწის საუკუნოვანი მიღწევა, რაც ნათლად ჩანს „ქართული წერის დედნის“ სხვადასხვა გაუმჯობესებულ გამოცემაში.

ნ. მაღლაკელიძესა და ავტორთა ჯგუფს გოგებაშვილის „დედა ენიდან“ „უსესხებით“ არა მარტო სახელწოდება, არამედ ქართული ანბანის სახელმძღვანელოთა შედგენის პრინციპიც. ისიც ანალიზურ–სინთეზური მეთოდითაა შედგენილი, წერა საანბანო პერიოდიდან იწყება და თითო ასოს შესწავლას სამი საათი ეთმობა. მას ვ. თოფურიას მიერ შედგენილი „ქართული წერის დედანი“ აქვს გათვალისწინებული ასოების შესწავლისას.

თითოეული ავტორის მიხედვით, მეორე სემესტრიდან იწყება წერითი მუშაობის მრავალფეროვანი სახეები, რაც ხელს შეუწყობს მოსწავლეთა აზროვნების განვითარებას.

Malviana Shanidze - Akaki Tsereteli State University

Written work issues in the first grade by three certified school text books

Abstract

During 2011-12 the teaching of Georgian Language in the first grade of schools became able by three certified text-books. The Text book of Georgian Language “DEDAENA I” is created within the balanced method by Vakhtang Rodonaia and the group of authors. This Method represents intermediate approach between both phonetically and internal methods.

The introduction of writing the alphabet begins from the second semester. It takes on hours to learn one letter. For the graphical script the text-book by Varlam Topuria “Georgian Writing Original” is used. The text-book was revised by Valerian Ramishvili in 1983.

The text book for Georgian Language “DEDAENA I” written by N. Gordeladze and G. Chkhenkeli is similar to the book by Jacob Gogebashvili. The graphical script of alphabet is also adopted within the method used by Gogebashvili. The achievement adopted during the century is ignored. The fact is evidently expressed in different additions of “Original of Georgian Writing”.

N. Maglakelidze and the Group of Authors “borrowed” from “DEDAENA” by Gogebashvili not only the title, but as well the principal of constructing the text-books. The book is also designed within the analytical synthesis method and the learning process of one letter takes three hours as well. During the learning process of the letters the text-book “Original of writing Georgian Language” is foreseen. According to each authors after the second semester the multiple forms of written works begin. That contributes to the further development of students’ thinking.

Мальвина Шанидзе - Государственный университет Акакия Церетели

Вопросы письменной работы в первом классе начальной ступени

Резюме

Обучение родному языку в первом классе начальной школы к 2011-2012 учебному году стало возможным по рем грифированным учебникам.

Учебник «Деда ена I» Вахтанга Родонаиа и группы авторов составлен по методу балансирования. Этот метод представляет собой промежуточный подход между фонетическим и целостным методами. Ознакомление с написанием букв начинается только со второго семестра и изучению каждой буквы уделяется один час. Для обрисовки букв учтен переработанный в 1983 году Валерианом Рамишвили «Прописи грузинского письма» Варлама Топуриа.

Учебник «Деда ена I» Н.Горделадзе и Г.Чхенкели является краткой редакцией изданного в 1912 году учебника «Деда ена» Якоба Гогешашвили, сохранено его же написание букв, но проигнорировано вековое достижение изысканного написания букв, что ясно видно в последующих изданиях «Прописей грузинского письма».

Н.Маглакелидзе и группа авторов « позаимствовали» не только название учебника Я.Гогешашвили «Деда ена», но и принцип составления букварей грузинского языка. Он тоже составлен аналитико-синтетическим методом, письмо начинается в букварный период и изучению каждой буквы уделяется три часа. При обучении буквам здесь предусмотрены «Прописи грузинского письма», составленные В.Топуриа.

Согласно каждому автору, со второго семестра начинаются различные виды письменных работ, которые будут содействовать развитию мышления учащихся.

Надежда Каджая - Государственный университет Акакия Церетели

Средства и способы усвоения иностранной лексики. Пропедевтический курс русского языка

Преподавание русского языка как иностранного в национальной аудитории вуза предполагает рационализацию содержания учебного материала, в равной мере, как и системы его презентации, в условиях каждого учебного семестра. Особенно важен, на наш взгляд, первый этап обучения иноязычных студентов (бакалавров), когда происходит повторение, восстановление, а чаще всего заново формирование элементарных речевых навыков усвоения иностранной лексики. Пропедевтический устный курс, таким образом, должен являться закономерным этапом в усвоении второго (неродного) языка в условиях национальной аудитории. Именно в процессе изучения этого курса у двулингвов формируются умения и навыки восприятия, распознавания, запоминания иностранной лексики на слух (речь преподавателя, звукозапись – аудирование), а затем продуцирования её простейших лексических образцов, перевод, запоминание и оперирование ими с мотивацией на дальнейшее усложнение устного материала. Лексический языковой материал представляется в устной форме с опорой на визуально-зрительную и условно-графическую наглядность (знание иностранного алфавита является важным предварительным условием).

Основными задачами пропедевтического курса иностранного языка является: формирование и становление устной иноязычной речи в пределах, необходимых для последующего обучения чтению (в том числе и интенсивному чтению) и письму (как на элементарном, так и на более высоком уровне правописания), академическому письму; развитие произносительных, лексико-грамматических умений и навыков; выработка способности наблюдения языкового материала, оперирования языковыми фактами (отдельными лексемами, словосочетаниями, на дальнейшем этапе и устойчивыми) и т.п.

Конечно, вводный устный курс лексики имеет свою специфику: здесь в той или иной мере отсутствует опрос как таковой, введение и объяснение нового материала максимально связано с проведением различного рода практических упражнений, тренингов и тестов. Контроль знаний, умений и навыков обучаемых в процессе этого курса также является особым: проверяется, прежде всего, устная речь, произношение, умение замены слов синонимами, антонимами, т.е. умение находить эквиваленты (в пределах изучаемого материала, активной лексики). Система начального этапа устного обучения лексике иностранного языка должна быть рациональной, включать в себя минимум языкового материала и способов его презентации, представленных в практических упражнениях вопросно-ответного характера, на определённо-грамматические темы, вводимых при помощи коммуникативных простых предложений, повторяющихся с разных сторон, постепенно обрастающих лексикой, усложняющихся с целью обучения основным активным коммуникативным формулам, в результате овладения которыми, инофоны будут готовы к восприятию и владению инолексикой для устной речевой деятельности на иностранном языке (ჯაჯაია 2010). Корректировка же каждого конкретного материала обусловлена особенностями конкретной аудитории, её уровня, особенностями родного языка и т.д.

Пропедевтический курс должен рассматриваться как устный, разговорный, по своей сути коммуникативный, который так необходим нашей иноязычной аудитории и поможет ей в формировании элементарных навыков общения на изучаемом языке. В дальнейшем этот курс должен позволить перейти от аудирования и говорения к другим видам речевой деятельности, таким как: интенсивное чтение и письмо (Гогешвили 1905; Казесалу 1972). Значимость начального устного курса в том, что он, предваряя обучение чтению и письму, всё же оперирует разными аспектами иностранного языка: фонетическим, лексическим, грамматическим.

В пределах статьи у нас ограничена возможность рассмотрения всех особенностей начального обучения иностранному языку. Остановимся на отдельных средствах и способах презентации лексико-семантических единиц. Прежде всего, определим, что мы подразумеваем под элементарной лексико-семантической единицей „иноязычное слово“ (в нашем случае, как основная единица русской лексики). При определении этой элементарной лексико-семантической единицы обычно исходят из основных положений, принятых в лексикологии: это совокупность, как минимум, трёх показателей: фонетического, лексического (семантического), грамматического. Нас интересует презентация в иноязычной аудитории слова, которое с семантической точки зрения должно быть на начальном этапе обучения обязательно однозначным, т.е. не выводимым из значений других слов, или, в крайнем случае, будучи неоднозначным, должно быть сведено в одном из своих значений к некоему исходному, для упрощения его восприятия и запоминания на начальном этапе, конечно, с дальнейшим усложнением, наращением значений. Верность этого положения подтверждается толкованием значений слов в словарях (деление их на однозначные и многозначные, выделение этих значений, их описание и т.д.). В определении словарной лексико-грамматической единицы можно ограничиться однотомным словарём С.И. Ожегова, равно как и в дальнейшей усложнённой работе уже над рядом слов, списком родственных слов, также данных в толковом словаре, хотя, из практики видно, что удобно и продуктивно в национальной аудитории пользоваться и двуязычным словарём, и учебником-разговорником (გოლეჯიანი 1982 и др. новейшие издания). По толковому словарю можно сначала выписывать все, нужные по упражнению или простому тексту, элементарные слова, имеющие лишь одно значение; дальше - неоднозначные слова, имеющие ссылку на исходное значение, например "сакме" - "дело" ("работа", "деятельность", "занятие"), а затем "занятие" (как "дело", "работа", "труд"). И, наконец, определяются однозначные слова через толкования ряда слов. Таким образом, происходит постепенное восприятие, запоминание, выяснение одного основного значения и дальнейшее, уже глубоко обдуманное, мотивированное запоминание, через ряд толковательных слов. И это, думается, эффективный путь обучения иностранной лексике, постепенного её пополнения.

Толкование элементарного слова можно производить через исходное слово, они образуют двучленный ряд, на нашем примере: "сакме, сакмиანоба (დაკავებულობა) – "дело, занятие", как и многие другие: "сахли, шеноба" – "дом, здание"; "гомбешо, бааки" – "жаба, лягушка" и т.д. Дальше прибегаем к наращению значений, например: "сахли", "шеноба", "нагебоба" - "дом", "здание", "строение"; и т. Следовательно, у каждого слова, принадлежащего к определенной части речи, можно наглядно проследить конечное число значений, посредством которых можно описать большинство слов данной категории. Эти значения называют базовыми, стержневыми в рамках данной части речи, а понимание базового значения, означает запоминание базового слова или элементарной лексико-семантической единицы иностранной лексики.

Стержневые значения, сами по себе, неравнозначны, неравноценны по полноте выражения, охвату большего или меньшего ряда слов цепочки, объединению в группы и т.д. (например, ряды: "цами, цути, саати, где, гаме, где-гаме, квира, квисис дгееби, тве, целицади,.. " - "секунда, минута, час, день, ночь, сутки, неделя, дни недели, месяц, год,.. " - в обоих языках, родном и иностранном, имеют общее название, общее главное значение: "дро" - "время". Таким образом, обучаемый иностранному языку (устному на начальном этапе) проходит "путь" от единичных, простых лексем к многочленным, сложным их рядам, к восприятию и запоминанию "от простого к сложному". Это наиболее продуктивный способ, как показывает практика, обучения иностранной лексике.

Логично в процессе обучения подавать лексико-семантические единицы в последовательности от конкретного к абстрактному (например, "мама, деда, важишвили, калишвили, бабуа, бебиа,.. " - "ნატესავები", "ნატესაობა"; "папа, мама, сын, дочь. дедушка, бабушка,.. " - "რდსვენნიკი", "родня"; "септембери, октомбери, ноябери,.. " - "ტვე"; "сентябрь, октябрь, ноябрь"... - "месяц"). Однако это

затрудняет усвоение основного значения, в сравнении со значениями составляющими, охватывающими им.

Само собой, длинный ряд общих названий лексических групп, как правило, порождает ошибки, хотя и минимальные, по причине отнесения их к смысловым, понятийным, которые существуют в каждом языке, как в родном, так и неродном. Трудности и речевые ошибки национальной аудитории, в основном качественного характера, обусловлены системой конкретного родного языка, их прогнозирование в системе изучаемого иностранного языка, конечно, является невозможным, а устранение соответственно более трудным, чем устранение языковых ошибок. Поэтому столь важным на начальном этапе обучения иностранному языку является обучение устной речи, её произносительному аспекту, на начальном материале минимального набора слов, их сочетаний в простых типовых предложениях коммуникативного и описательного характера. Соответственно главное внимание должно обращаться на аудирование (при соответствующем оборудовании, лингафонных кабинетах и т.п.), развитие речи, говорение. Особое внимание следует обращать на ошибки коммуникативного характера, нарушающие и затрудняющие речь, и, исходя из этого, оценивать устный ответ на вопросы или рассказ по картинке, диалог или монолог.

Большую роль, если не основную, в обучении начальному пропедевтическому курсу иностранного языка имеет организация языкового материала с целью овладения механизмом понимания лексики, воспроизведения содержания, продуцирования простейших иноязычных текстов. Это требует перераспределения, перегруппировки иноязычного языкового материала по определённым темам, вокруг ситуаций через пройденные тексты, ситуаций коммуникативного характера, включения формул выражения вежливости, приветствия, прощания и т.д., требует стимулирования речевой деятельности обучаемых на каждом уровне (по предусмотренной стандартной программе обучения иностранному языку). К тому же речь на неродном языке, как правило, продуктивно осуществляется при непосредственной энергичной работе в аудитории преподавателя, когда налицо мотивация, стимул к ней, когда происходит качественная имитация иностранных слов, словосочетаний, предложений вслед за преподавателем, с правильным, чётким произношением, артикуляцией. Немаловажна целенаправленная имитация, например, необходимо внимательно слушать и произносить новую лексику, чтобы затем суметь произвести презентацию своей персоны работодателю при собеседовании и в т.п. жизненных ситуациях. И, наконец, обучению начальному устному лексическому курсу (впрочем, как и всем последующим) должен соответствовать и сопутствовать цельный учебный комплекс: 1) двуязычное учебное пособие со сжатыми методическими указаниями, предтекстовыми и послетекстовыми заданиями, практическими и текстовыми упражнениями, схемами, переводом, тестами, ключами к ним; 2) наглядный дидактический и раздаточный материал; 3) аудио материал, электронная версия, фильм; 4) литература разного типа; 5) методические, практические указания преподавателя; 6) техническое оборудование; 7) хорошо отработанная, чёткая система контроля.

Литერატურა:

1. Асадуллин А.Ш. Вводный устный курс русского языка. - Казань, 1964.
2. Гогешвили Я. Государственный язык в грузинских начальных школах. – Тбилиси, 1905.
3. Казесалу Т. А. Научные основы и методика отбора грамматического минимума для начального обучения русскому языку: АКД. - Москва, 1972.
4. Стрельчук Е.Н. Русский язык как иностранный. Теория и практика. Учебное пособие для иностранных студентов – нефилологов. Издательство "Флинта". Издательство "Наука". - Москва, 2011.
5. გოლეთიანი გ. ქართულ – რუსული სასაუბრო. – თბილისი, 1982.
6. ქაჯაია ნ. მეტყველების განვითარება (რუსული ენის პრაქტიკული გრამატიკა კითხვა-პასუხებში). I,II ნაწილი. – ქუთაისი, 2009–2010.

ნადეჟდა ქაჯაია - აწსუ. სლავური ფილოლოგიის დეპარტამენტი. ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

**უცხოენოვანი ლექსიკის ათვისების საშუალებები.
რუსული ენის პროპედევტიკური კურსი**

რეზიუმე

რუსულის როგორც უცხო ენის სწავლება უმაღლესი სასწავლებლის ნაციონალურ აუდიტორიაში გულისხმობს სასწავლო მასალის შინაარსის რაციონალიზაციას, ისევე, როგორც მისი პრეზენტაციის სისტემის, ყოველი სემესტრის პირობებში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ჩვენი თვალსაზრისით, უცხოენოვანი სტუდენტების (ბაკალავრების) სწავლების პირველი ეტაპი, როდესაც მიმდინარეობს გამეორება, აღდგენა და, ხშირ შემთხვევაში, უცხო ლექსიკის ათვისების ელემენტარული სამეტყველო უნარების ხელახალი ფორმირება. ამდგვარად, ზეპირი პროპედევტიკური კურსი უნდა იყოს მეორე (არამშობლიური) ენის ათვისების კანონზომიერი ეტაპი ნაციონალურ აუდიტორიაში. სწორედ ამ კურსის სწავლების პროცესში ხდება ბილინგვების მიერ უცხო ლექსიკის ზეპირი (პედაგოგის მეტყველება, აუდიო ჩანაწერი) აღქმის, ამოცნობის, დამახსოვრების უნარების ფორმირება და შემდეგი უბრალო ლექსიკური ნიმუშების პროდუცირება, თარგმნა და მათი ოპერირება ზეპირი მასალის მომდევნო გართულების მოტივაციით. ენის ლექსიკური მასალის პრეზენტაცია ხდება ზეპირი ფორმით ვიზუალურ – მხედველობითი და პირობითი – გრაფიკული თვალსაჩინოებაზე დაყრდნობით (უცხო ანბანის ცოდნა არის მნიშვნელოვანი წინაპირობა).

Nadejda Kajaia - Doctor of Philology, Associate Professor, Department of Slavic Philology, Akaki Tsereteli State University

**Ways and methods of acquiring foreign vocabulary
Propaedeutic course of the Russian Language**

Abstract

Teaching Russian as a foreign language in a national class of a high institution suggests rationalization of both the contents of the material and the system of its presentation during every academic term. The first stage of teaching foreign students (bachelors) is of great importance, as it is the stage when they repeat, revive, most frequently, form elementary speaking skills and acquire foreign vocabulary. Thus, propaedeutic oral course should be the lawful stage in acquiring the second (non-native) language in a national class. In the process of taking the given course bilingual students form the skills of perceiving, distinguishing and remembering foreign vocabulary by listening (the teacher’s speech, recordings), then using its simplest lexical examples, translations, remembering and using them in order to make further oral material more difficult and complicated. Language is presented orally with visual and graphic material (the knowledge of the foreign alphabet is of vital importance).

The main tasks of the propaedeutic course of a foreign language are: forming and establishing foreign oral skills for further learning of reading (including intensive reading) and writing skills (on both elementary and higher level of spelling), academic writing; developing pronunciation, lexical and grammatical skills; working out the ability to observe language material, using language facts (separate lexemes, word combinations and, later, set expressions), etc.

თამარ თვალაძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

პრესის მასალებზე მუშაობის მეთოდები ინგლისური ენის სწავლებისას

თანამედროვე გარემოში ინგლისური ენის სწავლება ავთენტური მასალის გამოყენებით საფუძვლიანად მკვიდრდება უცხო ენის სწავლების მეთოდიკაში და შესაბამისად ინგლისურენოვანი მასმედიაც სასწავლო მიმართულებას იძენს. ინგლისური ენის სწავლების დროს პრესის მასალების გამოყენების აქტუალურობა მდგომარეობს მის ფუნქციონალურობაში, ანუ მათი რეალური გამოყენების ორიენ- ტაციაში, რამდენადაც ისინი ქმნიან ბუნებრივ ენობრივ გარემოსთან თანაზიარობის ილუზიას, რაც სპეციალისტთა აზრით მეთოდიკის სფეროში წარმოადგენს ძირითად ფაქტორს უცხო ენის წარმატებით დაუფლებისათვის. პრაქტიკულად პრესის მასალების გამოყენება ინგლისური ენის სწავლებისას შეზღუდულია, რაც აიხსნება სწავლების დამუშავებული მეთოდებისა და თეორიული ბაზის ნაკლებობით, რამაც განაპირობა ჩვენი კვლევის აქტუალობა, რომლის მიზანია განისაზღვროს პრესის როლი ინგლისური ენის მომავალი სპეციალისტების მომზადებაში, სწავლების ისეთი

მეთოდიკის შემოთავაზებით, რომელიც უზრუნველყოფს სამეტყველო უნარ-ჩვევების მაღალ, უცხო ენის პროფესიონალის შესატყვის დონეზე განვითარებას.

მმოცემული გამოკვლევის ობიექტია - მასწავლებლის სწავლებითი მოღვაწეობა და სტუდენტთა სწავლითი ქმედება უცხო ენის შესწავლისას. გამოკვლევის საგანია -პრესის მასალების გამოყენება როგორც ძირითადი ფაქტორი უცხო ენის წარმატებით დაუფლებისათვის. მოცემული ნაშრომის მიზანია პრესის მასალების არსის განსაზღვრა და მათი გამოყენების სპეციფიკა უმაღლეს სასწავლებელში სწავლების ეტაპზე. ამ მიზნის მისაღწევად საჭიროა: გავანალიზოთ პრესის მასალები და გამო- ვავლინოთ შედარებით მისაღები უმაღლესი სწავლების საფეხურისათვის; აღმოვაჩინოთ ცოდნის გაუმჯობესებისა და გაღრმავების შესაძლებლობანი; გამოვავლინოთ სტუდენტთა სწავლითი მოღვაწეობის თავისებურებანი უცხო ენის შესწავლისას; შევიმუშაოთ პრესის მასალების გამოყენების ტექნიკა და დავალებათა სერიები, რომლებიც ორიენტირებულნი იქნებიან უცხოური ენის წარმატებით დაუფლებაზე. გამოკვლევის ძირითად მეთოდებს წარმოადგენს: განსახილველი პრობლემების მასალების ანალიზი; სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობის ანალიზი; მასწავლებელთა მოღვაწეობის ანალიზი.

არ არსებობს მეთოდი, რომელიც წარმოადგენს სრულყოფილს და მიესადაგება ყველა სასწავლო პროცესის სიტუაციას. შედეგიანია სწავლების პროცესის მიმდინა- რეობისას შესაბამისი მეთოდების და ვარიანტების შერჩევა, თითოეული სასწავლო სიტუაციისათვის უნდა შეირჩეს ოპტიმალური მეთოდი. მასწავლებელს მუდმივად უნდა ახსოვდეს, რომ სწავლება/სწავლა(learning)- ეს ძირითადი პროცესია, ხოლო სტუდენტი /მოსწავლე-ეს ცენტრალური ფიგურაა განათლებაში. მასწავლებლის ძირითადი ფუნ- ქცია მდგომარეობს არა ცოდნის გადაცემაში, არამედ მისი ფორმირების პირობების შექმნაში. ჟურნალ-გაზეთების ენის თანამედროვეობა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მოტი- ვი უნდა გახდეს სტუდენტების პროფესიონალებად ჩამოსაყალიბებლად. "პრესაზე" მუშაობამ უნდა უზრუნველყოს არა მხოლოდ შესწავლილი მასალის ათვისება, არა- მედ ასევე გამოუმუშაოს სტუდენტებს უცნობ საგაზეთო პუბლიკაციებზე დამოუკიდებ- ბელი მუშაობის უნარ-ჩვევები. აუცილებელია სტრატეგიული უნარ-ჩვევების ჩამოყა- ლიბებაზე მუშაობა: ლექსიკონთან მუშაობის უნარ-ჩვევების სრულყოფა, აბრევიატურებისა და შემოკლებული სიტყვების დეკოდირების უნარის განვითარება, სტილის- ტური საშუალებების ადეკვატური აღქმა და ა.შ. საგაზეთო სტატიების ლექსიკური და ლინგვისტური მრავალფეროვნება აძლიერებს მოტივაციას სტუდენტებში, რომლე- ბიც გამუდმებით ეძებენ განახლებულ სასწავლო სტრატეგიებს. რეალურ ფაქტებზე დაფუძნებული საგაზეთო ტექსტების მოკლე და კონტექსტური შინაარსი ხელს უწყობს ათვისებული ლექსიკური მარაგის რეალიზებას. სასწავლო დანიშნულებით პრესის გამოყენება მოიაზრებს ენობრივი და ინფორმაციული დონის ამაღლებას.

პრესაზე მუშაობის მთავარი ამოცანებია: ინფორმაციის აღქმა-გაგების, გადა- მუშავების, შეფასების, გადაცემისა და მის შესახებ საკუთარი აზრის გამოხატვის უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბება. პრესაზე მუშაობისას სტუდენტებს უვითარდებათ ანალიზისა და სინთეზის უნარი, დაკვირვებულობა, მიხვედრის სტრატეგიები, გან- ზოგადებისა და დასკვნების გამოტანის უნარი. ყოველივე ამის მისაღწევად საჭიროა ენის სტრუქტურისა და ლექსიკური მარაგის შეთვისება. უცხო ენა უმეტესად გამოიყენება როგორც ცოდნის მიღებისა და გაღრმავების საშუალება მეცნიერების, კულტურისა და ტექნიკის სხვადასხვა სფეროში. უცხო ენის დაუფლება, განისა- ზღვრება სასწავლო საგნისადმი სტუდენტის დამოკიდებულებით, მიდრეკილებით, ამორჩევითი ინტერესებით, სწავლითი ქმედების ორგანიზაციის შეფასებით და სხვა.

თანამედროვე სტუდენტი – თანამედროვე ცხოვრების პროდუქტია. გონებრივი განვითარების კუთხით ეს ასაკი არ გვიჩვენებს რაიმე ხარისხობრივ განათლებას, აქ ძლიერდება და ყალიბდება ფორმალური ინტელექტის განვითარების ის პროცესი, რომელიც დაწყებულია სკოლის ასაკში, თუმც არსებობს განსაზღვრული სპეციფი- კა, რომელიც გამორჩეულია სტუდენტის პიროვნული განვითარების თავისებურებით. სტუდენტის აზროვნება იძენს პირადულ, ემოციურ ხასიათს. იგი არა მარტო ქმნის სამყაროს საერთო სურათს, არამედ გამოიმუშავებს კერძო დამოკიდებულებას ყველაფრისადმი, რაც იცის და რასაც ხედავს, ამიტომ მის გონებრივ მოღვაწეობაში შეირწყმევიან გასაანალიზებელი აზრის აქტიურობა, მიდრეკილება მსჯელობისადმი და განსაკუთრებული ემოციურობა. ცენტრალურ ფსიქოლოგიურ ფაქტორს წარმოა- დგენს თვითშეგნების განვითარება. ფორმირებული თვითშეგნების საფუძველზე მიმდინარეობს სტუდენტის პიროვნების თვითგანსაზღვრა, რომლის გამოვლენას წარმოადგენს პროფესიული თვითგანსაზღვრა.

სტუდენტების პიროვნული და შემეცნებითი სფეროს განვითარების განხილული თავისებურებანი აისახებიან უცხო ენის დაუფლებისათვის სწავლით მოღვაწეობაში. მათთვის დამახასიათებელია აზროვნების აქტიურობა, მიმართულება აზრობრივი ამოცანების ამოსახსნელად, ლოგიკური მსჯელობა და სისტემატიზაცია, უნივერსა- ლური კანონზომიერების ძიება, მასალების განზოგადოებული ორიენტაციის ხერხე- ბის დამოუკიდებლად მოძიება, თეორიული განზოგადება. მისთვის მნიშვნელოვანია არა ცალკეული ფაქტების, ნაწილებისა და დეტალების ათვისება, არამედ მიმდინარე ქმედებების არსისა და აზრის გაგება. მას აინტერესებს სინთეზი წილობრივისა და მთლიანის, კერძოსი და საერთოსი, კონკრეტული ქმედებისა და საერთო მოღვაწეო- ბის. გაკვეთილებზე მუშაობის ის ფორმები, რომლებშიც ეს ტენდენციები კმაყოფილ- დებიან, წარმოადგენენ არა მარტო შედარებით მიმზიდველს, არამედ ყველაზე პროდუქტიულს. პირიქით, ის ფორმები, რომლებიც ზღუდავენ მათ მოქმედებას მექანიკური გამეორებით და ენობრივი ერთეულების ერთმანეთთან დაუკავშირებლად დაზეპირებით, იწვევენ მათ აქტიურ შინაგან წინააღმდეგობას და წარმოადგენენ ნაკლებად პროდუქტიულს.

ამდენად, უცხოენოვანი ლექსიკის ათვისება, სტუდენტის პოტენციური ლექსიკონის ფორმირება და გაფართოება შედარებით წარმატებით მიმდინარეობს

იმ შემთხვევაში, როდესაც მას გამოუმუშავდება სიტყვის აზრობრივი სტრუქტურის ორიენტირების განზოგადოებული მეთოდები, რაც იძლევა შესაძლებლობას დამოუკიდებლად მიხვდეს უცნობი სიტყვის მნიშვნელობას, მათი ფორმების ანალიზისა და სხვა სიტყვებთან კონტექსტური კავშირის საფუძველზე. დამოუკიდებლობა კი, როგორც მეთოდურ ლიტერატურაში აღინიშნება, წარმოადგენს მიზანმიმართული ქმედების შედეგს. სიტყვის აზრობრივი სტრუქტურის ორიენტირების განზოგადოებული მეთოდების ფორმირება - ეს არის სიტყვის ძირითადი აზრწარმომქმნელი ელემენტების ანალიზის შესწავლა და მისი სისტემური შეპირისპირება სხვა სიტყვებთან (პარადიგმულ და სინტაგმურ რიგში). პარადიგმული სისტემატიზაცია გვთავაზობს სიტყვის სინონიმების ანალიზს, მის ანტონიმებს, ომონიმებს, თემატურ ჯგუფებს, სიტყვათ წარმოქმნის განსაკუთრებულობებს, კონვერსიას. სინტაგმატიკური კი - სიტყვათა შერჩევას, რომლებიც მოცემულ (საკვანძო) სიტყვასთან სხვადასხვაგვარად შეირწყმებიან, ასევე სამეტყველო ნიმუშებს, კონტექსტებს, სიტუაციებს. ლექსიკის სისტემატიზაცია მჭიდროდ არის დაკავშირებული

მასალების გამეორებასთან და უზრუნველყოფს ადრე ათვისებულ სისტემაში ახალი ცოდნის ჩართვას.

რაც შეეხება უცხო ენაზე კითხვას, როგორც წესი იგი იწვევს სტუდენტებში მთავარი სახით ინტერესს, როგორც ინფორმაციის მიწოდების წყარო. მუშაობის ამ ფორმას მიეკუთვნება ძირითადი აზრის განსაზღვრა და მისი გადმოცემა ორი-სამი წინადადებით, ანოტაციისა და რეზიუმეს შედგენა, დიალოგიური მეტყველების გად-მოცემა მონოლოგის ფორმით და პირიქით, ახალი მოქმედი პირის შემოყვანა, შინაარსის დამატება, ან შეცვლა. ასეთი ქმედებების მატერიალიზირებულ საყრდენს წარმოადგენს სათაურების დიდი რაოდენობა, სხვადასხვაგვარი გრაფიკული ორიე-ნტირების არსებობა, საკვანძო სიტყვებისა და შესიტყვებების გამოყოფა, წარწერები ნახატების ქვეშ, გეგმები და სხვ. გაცნობითი კითხვის უნარ-ჩვევების განვითარების საუკეთესო პირობები იქმნება უცხო ენაზე გაზეთის კითხვისას. ცხოვრების სხვადასხვა სფეროდან ნამდვილი და აქტუალური ინფორმაციისადმი სტუდენტთა ცხოველი ინტერესი ხელს უწყობს უცხოენოვანი მასალების უკეთესად ათვისებას. მაღალი აღზატობით არის შესაძლებელი იმ ამოცანების გადაჭრა, რომლებიც დგანან სტუდენტების წინაშე, კერძოდ ტექსტის აღქმის ოპერატიულობის გაზრდა, ტექსტის წარმატებულად გაგება ერთჯერადი გაცნობით, კითხვის სიჩქარის განვითარება, უცნობი ერთეულების მნიშვნელობის შესახებ გამოცნობის უნარის ფორმირება, არსებითის გამოყოფა და არ არსებულის “იგნორირება”, თუკი იგი ხელს უშლის მთლიანის გაგებას და სხვ. ცხადია, ამ მიზნების მიღწევა არ არის ადვილი. სტუდენტთა ინტერესი ადვილად ცხრება პირველივე ძნელი შრომით გადათარგმნილი და ნახევრად გაგებული შენიშვნებით. გაზეთთან მუშაობის არასწორი ორგანიზაციით ეს მეცადინეობა შეიძლება გახდეს მათთვის მოსაწყენი და უიმედო.

მეთოდურ ლიტერატურაში დამუშავებულია უცხოენოვან გაზეთზე მუშაობის ორგანიზაციის პრინციპები. უნდა აღიშნოს, რომ სტუდენტებისათვის აქ მნიშვნელოვანია პირველ რიგში დათვალიერებითი კითხვის მიზნის გაგება(რაც არ ითხოვს მთელი ინფორმაციის სრულად გაგებას), და მეორეს მხრივ, გაზეთის სტრუქტურის საერთო ორიენტირების, რუბრიკაციების, მასალების განლაგების, სათაურების გაგების, ნახა-ტების ქვეშ წარწერების, ანოტაციების შედგენა, კითხვებზე პასუხების მოძებნა ტექსტში და ა.შ. მასწავლებლის მხრიდან კითხვის ტაქტიკური კონტროლით სრული-ად შესაძლებელია მოთხოვნილი უნარების ფორმირების უზრუნველყოფა, რომლებიც შეიცავენ უცხო ენის შესწავლის მოტივაციის ზრდის სერიოზულ რეზერვებს.

სტუდენტისათვის მისაწვდომი ინტელექტუალური ქმედების მაღალი დონე განპირობებულია მრავალი მიზეზით. მათ შორის შედარებით გავრცელებულს წარმოად-გენს ფსიქიკური ქმედების ნებისმიერობა და მასთან დაკავშირებული უნარი საკუთარი ქვევის აქტიური რეგულიაციისადმი. ეს უნარი განსაკუთრებით მკვეთრად ჩნდება მახსოვრობის სფეროში. სტუდენტს, რომელიც დაისახავს მიზნად მიაღწიოს გარკვე-ულ წარმატებებს უცხო ენის დაუფლებაში, შეუძლია ნებისყოფის დამაბვით სერიოზულად გადაჭრას რთული ამოცანები. საშინაო დავალების შესრულებისას, მას შეუძლია იძულებული გახადოს საკუთარი თავი საათობის განმავლობაში დაიმახსოვ-როს იზოლირებული სიტყვები და სიტყვათა ჩამონათვალები მათი თარგმანებით, გაიმეოროს ცალკეული სიტყვათშერწყმები, ტექსტები და მათი ფრაგმენტები მიუხედა-ვად იმისა, იწვევენ თუ არა ისინი მის ინტერესს. სტუდენტების ორიენტირებით თვითნებური დამახსოვრების ფორსირებაზე (განსაკუთრებით საშინაო დავალების შესრულებისას) ჩვენ ვიყენებთ სწავლების მნიშვნელოვან რეზერვს. უცხოური ენის შესწავლისას განსაკუთრებით გვინტერესებს პირველადი დამახსოვრება, როდესაც აუცილებელია დავამაგროთ მახსოვრობაში როგორც სიტყვის გამოსახულება, ასევე მისი შინაარსი. ცხადია, რომ აქ აზრობრივი და სააზროვნო ამოცანები იძენენ განსაკუთრებულ ხარისხს და მიმართულებას. მასალასთან აქტიური შემეცნებითი მოღვაწეობის ორგანიზებით, ჩვენ ხელს ვუწყობთ მის არათვითნებურ დამახსოვრებას. ეს კანონზომიერება მოქმედებს უცხო ენის ათვისების ყველა ასაკობრივ დონეზე. სხვა საკითხია, როგორი სახის შემეცნებითი რეაქციაა ეფექტური თითოეულ დონეზე. უცხოენოვანი მასალის დამაგრების ეფექტურობა პირდაპირ

დამოკიდებულებაშია სტუდენტების აზრობრივი მუშაობის ინტენსიურობასა და სერიოზულობასთან –შემეცნებითი მოღვაწეობის შედარებით მნიშვნელოვან კომპონენტთან.

რა უნდა გამოყოფს განსაკუთრებულად უცხო ენის მასწავლებელმა თავისი პედაგოგიური მოღვაწეობის სწორი ორიენტაციისათვის? მასწავლებლის მიერ საინტერესო თემებზე ტექსტის და მასალის შერჩევა წყვეტს პროგრამის ამოცანებს. უნდა გავითვალისწინოთ წასაკითხად აქტუალური, საინტერესო და პრაქტიკულად გამოსადეგი ინფორმაციის შერჩევა, მისი ენობრივი და შინაარსობრივი მისაწვდომობის კუთხით. უნდა ვუზრუნველყოთ მუშაობის საინტერესო ფორმები მოტივაციის გაზრდის მიზნით. ასევე გასათვალისწინებელია აუდიტორიის ინდივიდუალური თავისებურებანი, მათი ინტერესები. სათაურის მიხედვით წასაკითხი ტექსტის შერჩევა წარმოადგენს ავთენტიკურ კომუნიკაციურ აქტივობას.

განსაკუთრებულ თავისებურებას იძენს უცხო ენის ცოდნის შეფასების პრობლემა და სტუდენტთა დამოკიდებულება შეფასებისადმი. შეფასების ობიექტურობის ასამაღლებლად გამართლებულია უცხოური ენის გაკვეთილებზე სხვადასხვა ტესტების გამოყენება. ტესტები შესაძლებელია გამოვიყენოთ ცოდნის, უნარისა და შრომითი ჩვევების წინასწარი, თემატური, პერიოდული და საბოლოო შეფასების პროცესში. ტესტების გამოყენება არა მარტო ამაღლებს შეფასების ობიექტურობას, არამედ დადებითად მოქმედებს მიმდინარე მოსწრებაზე, უზრუნველყოფს თვითკონტროლის შესაძლებლობის ფორმირებას. ტესტების გამოყენების დასაბუთების არ-გუმენტად შესაძლებელია გამოვიყენოთ ის ფაქტი, რომ სტუდენტები ამ საკითხისა- დმი იჩენენ ცხოველ ინტერესს, რამდენადაც ეს პასუხობს მათ მისწრაფებას ცოდნისადმი და თავიანთი შესაძლებლობების ობიექტური შეფასებისადმი.

უცხო ენის გაკვეთილზე დიდ სწავლებით პოტენციალს შეიცავს ურთიერთობის ორგანიზაცია, მაგრამ ეს პოტენციალი რეალიზდება მხოლოდ სწორი ორგანიზაციით. ურთიერთობის ორგანიზაციაში იგულისხმება მისი თემატიკა, შინაარსობრივი მიმართულება, პიროვნული ორიენტაცია. ურთიერთობის ზემოქმედება უცხო ენის შესწავლის პროცესზე აიხსნება მისი განსაკუთრებული როლით სტუდენტის ცხოვრებაში. სტუდენტის შემეცნებითი, ზნეობრივი და ემოციური ნების სფეროს ხასიათის მიხედვით, შესაძლებელია გამოვიტანოთ განსაზღვრული დასკვნები ურთიერთობის ორგანიზაციაში ცალკეული თემების პრიორიტეტული მნიშვნელობის შესახებ უცხო-ური ენის გაკვეთილებზე. ინტერესს და ღრმა ემოციურ გამოძახილს, წესისამებრ იწვევს პირველ რიგში პოლიტიკისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების საჭირობოროტო პრობლემები, მეორეს მხრივ, გარშემო მყოფებთან ურთიერთობის მნიშვნელოვან საგანს წარმოადგენს ადამიანი თავისი თავისებებით და შესაძლებლობებით, ღირსებებით და ნაკლოვანებებით და კერძოდ სტუდენტის საკუთარი "მე". აღნიშნულთან დაკავშირებით უცხო ენის გაკვეთილზე ცხოველ ინტერესს იწვევს ზნეობრივი ღირებულებებისა და პიროვნული ზნეობრივი სამყაროს, ადამიანური დამოკიდებულებების გრძნობების (განსაკუთრებით იმ მომენტების, როდესაც აუცილებელია გაიაზროს და შეაფასოს პიროვნული ზნეობრივი პოზიცია) პრობლემატიკა. სტუდენტებს არ მოსწონთ მუშაობის ინფორმაციულად გადარიბებული ფორმები (მათ მიეკუთვნებიან უკვე ცნობილის მრავალჯერადი გამეორება, შინაარსის სუფთა ფორმალური გადასხვაფერება და ა.შ.). მათზე შთაბეჭდილებას ახდენს გაკვეთილზე ისეთი ურთიერთობის ორგანიზაცია, როდესაც ხდება სხვადასხვა შეხედულებების შერჩევა, ალტერნატიული მიდგომების შედარება, საკუთარი თვალსაზრისის დაცვა, კამათი. როგორც ი. კონი [3] აღნიშნავს, ახალგაზრდის ღრმა ემოციური და ზნეობრივი გამოწვევის ერთადერთი ხერხია – დააყენო იგი მასთან ახლოს მდგომ პრობლემასთან, რომელიც იძულებულს ხდის დამოუკიდებლად გაიაზროს და ჩამოაყალიბოს დასკვნები.

მასალების ასეთი შინაარსობრივი ინტერპრეტაციის ორგანიზაცია, რომელიც შეიცავს განსხვავებული პოზიციების, აზრების, თვალსაზრისების შეპირისპირებას, პრინციპში შესაძლებელია ნებისმიერ თემატიკასთან მუშაობისას. ვვარაუდობთ, რომ უცხო ენის გაკვეთილზე დისკუსიას ყოველთვის ტაქტიკურად წარმართავს მასწავლებელი. განსაზღვრული რეგლამენტის ფარგლებში მიმდინარე სწავლებითი კამათის დიდი აღმზრდელობითი მნიშვნელობა მდგომარეობს

მასში, რომ აქ იქმნება წინაპირობები დისკუსიის კულტურის ფორმირებისათვის, ისეთი საერთო კომუნიკაცი-ური უნარების გამომუშავება, როგორცაა პატივისცემა სხვისი აზრისადმი, ოპონენტის პოზიციის გაგების უნარი და საკუთარი შეხედულების დასაცავად შედარებით დამაჯერებელი არგუმენტების მოძიება. ასეთ პირობებში ხდება პიროვნული თვითგა-მოხატვა და წარმოიქმნება რეალური სამეტყველო ამოცანა, აგრეთვე კომუნიკაციური მოტივაცია, რომელიც უზრუნველყოფს სტუდენტის ინიციატივურ მონაწილეობას ურთიერთობაში. უცხოური ენის გაკვეთილებზე ასეთი ურთიერთობის წარმატებული ორგანიზაციის წინაპირობას წარმოადგენს პიროვნული ინდივიდუალიზაცია, რომლის არსი ე. პასოვის [4] სიტყვებით მდგომარეობს, სასწავლო დავალებების მაქსიმალურ თანაფარდობითობაში ყოველ ინდივიდუალურ პიროვნულ სტრუქტურასთან არსებულ კომპონენტებთან. პიროვნული ინდივიდუალიზაცია ვარაუდობს სტუდენტის მოღვაწეობის, მისი ცხოვრებისეული გამოცდილების, მისი ინტერესების სფეროს, სურვილების, სულიერი მოთხოვნილებების, თვალთახედვის, ემოციურ-გრძნობითი სფეროს და კოლექტივში პიროვნული სტატუსის გათვალისწინებას.

ზემოთ აღნიშნულიდან სჩანს, როგორ მაღალ მოთხოვნებს უყენებს სწავლების ასეთი ორგანიზაცია უმაღლესი სასწავლებლის უცხო ენის მასწავლებლებს ფსიქო-ლოგიური გამჭირახობისა და პროფესიული ოსტატობის კუთხით. სტუდენტებთან ურთიერთ დამოკიდებულების ჩამოყალიბებისას, მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ ისინი ადამიანებისადმი მუდმივი ცხოველი ინტერესიდან გამომდინარე, კარგად ერკვევიან თავისი ჭკუის დამრიგებლის ქმედებების მოტივებში და მსუბუ-ქად აღნიშნავენ ფსიქოლოგიურ ნიუანსებს მათ გუნება-განწყობილებაზე. მასწავლებ-ლის შეფასებისას, უწინარეს ყოვლისა მისი შრომისადმი დამოკიდებულების მიხედვით, ისინი ღებულობენ დიდ მოთხოვნებს იმ პედაგოგიდან, რომელიც გამოირჩევა პრინციპულობით, საგნის ღრმა ცოდნით, საგნისადმი ინტერესის აღძვრის უნარით. სტუდენტი არ პატიობს უპრინციპობას, შემგუებლობას, მიკერძოებულობას და პირადი მტრული დამოკიდებულების გამოხატვას ცოდნისა და ქცევის შეფასებისას. საერთოდ მასწავლებელმა ზედმეტად არ უნდა შეაფასოს სტუდენტებთან კონტაქტი და ამავდროულად უნდა დაიცვას მისი მათზე ზემოქმედების ზომიერება. სპეციალური გამოკვლევები გვიჩვენებს, რომ მოსწავლესა და პედაგოგს შორის მთლიან კონტაქ-ტზე საუბრობს მასწავლებელთა 73% და მოსწავლეთა მხოლოდ 18%. ყოველივე აღნიშნული ნებას გვრთავს შევაფასოთ იმ ამოცანების სირთულე, რომლებიც დგას უცხო ენის მასწავლებლის წინაშე უმაღლეს სასწავლებელში. მათი გადაჭრა მისგან მოითხოვს არა მარტო პროფესიული დონის მუდმივ ამაღლებას, არამედ სერიოზულ ძალისხმევას თავისი მოღვაწეობის ფსიქოლოგიური კულტურის სრულყოფისათვის.

განვიხილოთ უცხო ენის სწავლების თანამედროვე მეთოდი, რომელიც სწავლებაში მიზნად ისახავს სტუდენტის შემოქმედებით, პროდუქციულ აზროვნებას და წარმოად-გენს მისი განვითარების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს. პრესის მასალებზე მუშაობის შემოთავაზებული მეთოდები დაეხმარება უმაღლესი სასწავლებლის უცხო ენების მასწავლებლებს მუშაობის რაციონალიზაციაში, სწავლების ეფექტურობის გაზრდაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კრავიცივილი მ. "უცხო ენის სწავლების მეთოდიკა". თბილისი. 2002.
2. ფოცხვერაშვილი ნ. "Learning to read newspaper and Journals" თბილისი, 2004
3. Кон И. С. "Ребенок и общество". – М., 1988.
4. Пассов Е. И. "Основы методики обучения иностранным языкам". М. Рус. язык, 1977
5. Wales N. "How to Teach Reading" OUP. 1982
6. Davies F. "Introducing Reading" Penguin Books. UK. 1995

რ ე ზ ი უ მ ე

ჩვენი მიზანია განვსაზღვროთ პრესის როლი ინგლისური ენის მომავალი სპეციალისტების მომზადებაში, სწავლების ისეთი მეთოდის შემოთავაზებით, რომელიც უზრუნველყოფს სამეტყველო უნარ-ჩვევების მაღალ, უცხო ენის პროფესიონალის შესატყვის დონეზე განვითარებას. გამოკვლევის ძირითად მეთოდებს წარმოადგენს: განსახილველი პრობლემების მასალების ანალიზი; სტუდენტთა დამოუკიდებელი მუშაობის ანალიზი; მასწავლებელთა მოღვაწეობის ანალიზი. განვიხილეთ უცხო ენის სწავლების ერთ-ერთი თანამედროვე მეთოდი, რომელიც სწავლებაში მიზნად ისახავს სტუდენტის შემოქმედებით, პროდუქციულ აზროვნებას და წარმოადგენს მისი განვითარების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს. პრესის მასალებზე მუშაობის შემოთავაზებული მეთოდები დაეხმარება უმაღლესი სასწავლებლის უცხო ენების მასწავლებლებს მუშაობის რაციონალიზაციაში, სწავლების ეფექტურობის გაზრდაში.

Тамара Тваладзе

Методы работы с материалами прессы на уроке английского языка

Р е з ю м е

Целью данной работы является определение сущности материалов прессы и специфики их использования на вузовском этапе обучения. Разработать методику обучения устно-речевым умениям на основе использования аутентичных материалов периодических изданий. Основными методами исследования стали: анализ материалов по рассматриваемой проблеме; анализ самостоятельной работы студентов; анализ деятельности учителей.

Разработанные методы работы с материалами прессы поможет преподавателям вуза в рационализации работы и повышении эффективности обучения.

Tamar Tvaladze

Working methods on newspaper materials while teaching English language

Summary

While starting to work on the newspapers materials it is necessary to conduct information on peculiarities of newspaper style, difficulties of comprehension and ways to overcome these difficulties. Later on it is essential to define the role of press for the preparation of the future specialists. The article describes the press teaching methods which help students to develop different kinds of skills. The article emphasizes that the main methods of press teaching are: the analysis of discussing materials: information receiving and understanding, retelling and expressing own ideas on suitable points, the analysis of students' individual work and teachers' role analysis. The article emphasizes that choosing appropriate (interesting, active, full of new words and phrases) newspaper article depends on the teachers and plays an important role in the mastering of different skills.

The article discusses one of the modern methods of foreign language studying, which aim is to develop students' creative and reproductive thinking. The methods discussed in this article will help foreign language teachers to increase teaching effectiveness.

ირმა ქურდაძე, მარიანა ბალასანიან - ახალციხის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

კომუნიკაციური სწავლების მნიშვნელობა უცხო (რუსული) ენის სწავლებისას

უცხოური ენის შესწავლის პროცესში მასწავლებლის მუშაობის ეფექტურობის გაზრდის მიზნით, მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, თუ როგორ გახადოს სასწავლო პროცესი მრავალფეროვანი, როგორ დაგეგმოს ეფექტურად და გაითვალისწინოს სასწავლო პროცესის გაუმჯობესების გაუმჯობესების გზები და საშუალებები. ამისათვის მნიშვნელოვანია შემდეგი მიმართულებების გათვალისწინება

საკუთარი შეხედულებები

მცდელობა – გახდეს სასწავლო პროცესი უფრო ეფექტური

ჯანსაღი სასწავლო გარემოს შექმნა

დადებითი ემოციები

მუშაობის აგება ისეთ ცნებებზე, როგორიცაა – არჩევანი, თავისუფლება, პასუხისმგებლობა;

მოსწავლეებისათვის თავისუფალი არჩევანის მიცემის საშუალება

წონასწორობის შენარჩუნება

კომუნიკაციური გზით სწავლება

ამ ჩამონათვალში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება კომუნიკაციურ სწავლებას. განსაკუთრებულ დატვირთვას კი ასეთი ტიპის სწავლება უცხოური ენის სწავლების პროცესში იძენს.

დღემდე ამ საკითხის კვლევა ძირითადად ენის დაუფლების ელემენტარულ (დაწყებით, „გადარჩენის“) დონეზე შესწავლას ითვალისწინებდა. შესაბამისად, სწავლების მეთოდები ორი ძირითადი კომპონენტისაგან შედგებოდა:

1.ენის სტრუქტურის ნაბიჯ-ნაბიჯ, ეტაპობრივი შერჩევა და პეზენტაცია,

2.ინტენსიური ვარჯიშის ჩატარება.

შემდეგ შემსწავლელები, რომლებიც მიჩვეულნი იყვნენ დონიდან დონეზე „რბილად“ (უმტკივნეულოდ, იოლად) გადასვლისას მარტივ შესასწავლ, გარდამავალ მასალას, (აღნიშნული მასალა მკაცრად შეირჩეოდა და რაოდენობრივად ძალიან შეზღუდული იყო) უჭირდათ ენის ფლობის საშუალო დონიდან ისეთ დონეზე (მაღალი) გადასვლა, რომელიც მათ რეალურად შეუზღუდავი კომუნიკაციის საშუალებას მისცემდა.

ამდგავარი სწავლებისას სწავლის დაწყებიდან ორი-სამი წლის შემდეგ ადვილად ასათვისებელი სავარჯიშოებიდან კომუნაკაციურ დავალებებზე გადასვლა (როგორცაა, მაგ.: შესასწავლ ენაზე თემის და მოხსენების დაწერა, საგაზეთო სტატიის წაკითხვა, ტელეგადაცემის ყურება) შემსწავლელთათვის უმეტეს შემთხვევაში დაუძლეველ სირთულეს წარმოადგენს. ამის მთავარი მიზეზი კი ის არის, რომ დღემდე ნაკლებად გამოიყენება ისეთი სასწავლო მეთოდები და თვალსაჩინო მასალა, რომელიც ამ ორ დონეს შორის ერთგვარ „ხიდის“ ფუნქციას შეასრულებდა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ არსებული ლინგვისტური თეორია გულისხმობს იდეალიზებულ მოლაპარაკესა და მსმენელს, მოთავსებულს ენობრივად ერთგვაროვან საზოგადოებაში. ასეთი „სტერილური“ ენისთვის ენობრივი საშუალებებით სარგებლობისას მეხსიერების შეზღუდვა, უყურადღებობა, შეცდომები დამახასიათებელი არ არის. გავიხსენოთ ბერნანდ შოუს გმირი ელიზა დულითლი, რომელიც ასეთი ლინგვისტური თეორიის საფუძველზე მშობლიურ ენაში ჩატარებული კორექტიული კურსის შემდეგ ყველამ უცხოელად მიიჩნია, იმდენად იდეალურ ენაზე ლაპარაკობდა იგი.

ძველი (ენობრივი კომპენტენტურობის მომხრე) ლინგვისტიკა გვთავაზობდა ნატურალური ენის ნაცვლად ენის იდეალიზებულ (და ამავე დროს გამარტივებულ, სწორხაზოვან) მოდელს, ენის კომუნიკაციურ სწავლებას კი ბუნებრივი (არასრულყოფილი) ენობრივი ურთიერთქმედების ძალა უნდა ჰქონდეს მიზნად დასახული. ამგვარი სწავლებისას, სასურველია, ტექსტების ნაწილი „არაკორექტირებულ“ მასალასაც შეიცავდეს.

ნიშანდობლივია, რომ კომუნიკაციური გზით უცხოური ენის სწავლებას გააჩნია შემდეგი უპირატესობები

1) ის ფორმალურად „შესაძლებელია“ (გარკვეული ნორმების დარღვევის მიუხედავად, მისი სწორად აღქმა ადვილია);

2) ის გვხვდება რეალურ სამეტყველო პრაქტიკაში;

3) ის სიტუაციისა და დასახული ამოცანების შესაბამისია;

4) ის გასაგებია ქცევის სოციოკულტურული ნორმების შესაბამად.

ზემოთ გამოთქმული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, გვინდა მოვიტანოთ ორი ტექსტი, რომლებიც დამახასიათებელია სასწავლო სახელმძღვანელოებისათვის.

Текст №1

Столица – зло, а провинция – добро? Так ли это?

Одни не любят простодушную провинцию (эти скучные окраины!) и в восторге от столичной жизни. Другие считают самовлюбленную столицу царством зла: столичный образ жизни (особенно власть) развращает, там черствеет даже добрый человек . . . А провинция – мир простоты, добра, большей близости к природе. Многие великие люди были самородками и родом из провинции.

Текст №2

Чьи медицинские советы надо слушать? Одни слушают даже случайных знакомых: «У вас болит голова? А вы принимаете лекарство (такое-то) три раза в день?», верят разным магам и целителям. . . Другие полагают, что врач-специалист, которого учили не один год и который постоянно повышает свою квалификацию, может давать советы и –главное–нести за это ответственность. Слушать советы дилетантов, не имеющих отношения к медицине, не идти вовремя к врачу, запускать болезнь–может быть, это бескультуре?

Можно или ни в коем случае нельзя никому давать ни от кого принимать медицинские советы? Или, наоборот, человек лучше врача может разобраться в том, как ему лечиться?

ამ ტექსტების შედარება საშუალებას გვამძლევს დავასკვნათ და ჩამოვთვალოთ მათი დამახასიათებელი ნიშნები:

შორისდებულობითი პაუზების, ლოგიკური მახვილის აქტიური გამოყენება;

ზოგიერთი გრამატიკული ფუნქციის ინტონაციურად გამოხატვა, გრამატიკული ნორმებიდან გარკვეული გადახრა, სპეციალური გრამატიკული საშუალებების აქტიური გამოყენება;

გამაძლიერებლებისა და „გამომეტყველებითი“, ემოციური ლექსიკის (ძირითადად, ზედსართავი სახელებისა და ზმნიზედების) ნაკლებად ფორმალური ენის (სალაპარაკო კლიშეებისა და ჟარგონის) გამოყენება;

ე.წ. „გაცვეთილი“ (მეტაფორების, შედარებების და სხვა სტილისტური ხერხების გამოყენება.

მამასადამე, უცხოური ენის სწავლების პროცესში კომუნიკაციურობის რეალურად მისაღწევად სწავლების გარკვეულ საფეხურზე (ე.წ. „გადარჩენის დონის“ მიღწევისას) ენის ათვისება უფრო და უფრო ბუნებრივი გზითა და საშუალებებით (მათ შორის, ექსპრესიულად) უნდა მიმდინარეობდეს.

გამოყენებული ლიტერატურა

- 1.Абрамкина Т.Н. О работе с текстами по специальности. Вып.4, МГУ, 1980, стр.24
- 2.Бим И.Л. Методика обучения иностранным языкам как наука, и проблемы школьного учебника. 1997, стр.288
- 3.Chomsky. N. Aspects of the theory of syntax. USA. MITPress.1995

რეზიუმე

უცხო ენის შესწავლის პროცესში მასწავლებლის მუშაობის ეფექტურობის გაზრდის მიზნით, მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, თუ როგორ გახადოს სასწავლო პროცესი მრავალფეროვანი, როგორ დაგეგმოს ეფექტურად და გაითვალისწინოს სასწავლო პროცესის გაუმჯობესების პროცესის გზები და საშუალებები.

ამ ჩამონათვალში განსაკუთრებული დატვირთვა უნიჭება კომუნიკაციურ სწავლებას. დღემდე აღნიშნული საკითხის კლევა ძირითადად ენის დაუფლების ელემენტარულ დონეზე შესწავლას ითვალისწინებდა. შესაბამისად, სწავლების მეთოდები ორი ძირითადი კომპონენტისაგან შედგებოდა: ენის სტრუქტურის ნაბიჯ-ნაბიჯ, ეტაპობრივი შერჩევა და პრეზენტაცია, ინტენსიური ვარჯიშის ჩატარება.

კომუნიკაციური გზით უცხოური ენის სწავლებისას კი სახეზეა მისი პრინციპულად მნიშვნელოვანი მახასიათებლები:

ის ფორმალურად „შესაძლებელია“ (გარკვეული ნორმების დარღვევის მიუხედავად, მისი სწორად გაგება ადვილია);

ის გვხვდება რეალურ სამეცნიერო პრაქტიკაში;

ის სიტუაციისა და დასახული ამოცანების შესაბამისია;

ის გასაგებია ქცევის სოციოკულტურული ნორმების შესაბამისად;

Ирма Курдадзе - доктор педагогических наук Ахалцихский государственный университет, профессор

Марианна Баласаниян - доктор филологии Ахалцихский государственный университет, ассоциированный профессор

Значение коммуникативного обучения в процессе преподавания иностранного (русского) языка Резюме

С целью повышения уровня преподавания иностранного языка педагог должен уметь сделать учебный процесс разнообразным, уметь эффективно планировать урок, а также учитывать при этом пути и средства улучшения данного процесса.

В данном перечне большое внимание уделяется коммуникативной методике обучения иностранному языку. По сей день исследование данного вопроса в основном подразумевает изучение иностранного языка на элементарном уровне. Исходя из этого, методы обучения состояли из двух основных компонентов: шаг за шагом к структуре языка, поэтапный выбор и презентация, проведение интенсивных упражнений.

Коммуникативный метод обучения иностранному языку имеет принципиально значимые отличительные признаки:

Это формально возможно (несмотря на нарушение определённых норм, правильное восприятие речи возможно)

Это встречается в речевой практике

Это соотносится с ситуацией и представленной задачей

Это понятно соотносительно с нормами социокультурного поведения.

Resume

Irma Kurdadze, Doctor of Pedagogic
Full Professor in Akhaltsikhe State University
Mariana Balasaniani, Doctor of Philology
Associated Professor in Akhaltsikhe State University

The Importance of the communicative teaching when mastering a foreign (Russian) language

When mastering a foreign language in order to make the teachers work more effective the teacher should know how to make educational process diverse, how to plan activities effectively by considering the ways and means to improve the educational process;

The special attention is addressed to the communicative teaching within this list. Investigation of this issue considered research on the elementary (Beginners) level of the language study so far. Accordingly, teaching methods included two components:

- Step by step (stage) selection of the language structure and presentation;
- Intensive training

We face to the important characteristics when teaching a foreign language in a communicative way:

- It's formally possible (can be easily understand despite of some abolishment)
- We face it in real communicative practice
- It's relevant to the planned situation and goals;
- It's understanding according to the socio-cultural norms of conduct

ირმა ხუნდაძე - კერძო სკოლა „ივერიონი“

ეფექტური სწავლების ზოგიერთი ასპექტი ქართული ენისა და ლიტერატურის გაკვეთილზე

თანამედროვე სწავლების მოთხოვნები ითვალისწინებს მოსწავლეზე მორგებული საგაკვეთილო პროცესების მოფიქრებასა და განხორციელებას. მასწავლებლების წინაშე რთული პრობლემა დგას:

საგანი უნდა ასწავლოს სხვა საგნებთან თუ მოვლენებთან კავშირში;

უნდა იზრუნოს მოსწავლის სრულფასოვან მოქალაქედ ჩამოყალიბებისთვის;

გააანალიზებინოს ქვეყნის პრიორიტეტები ეკონომიკურ თუ სოციალურ-პოლიტიკურ საკითხებში;

მოსწავლეს გააზრებინოს ის გეოპოლიტიკური თუ ისტორიული ვითარება, რომელშიც მას უწევს ცხოვრება;

უნდა შეამღებინოს, დაინახოს მსგავსება - განსხვავება თანამედროვეობისა და წარსულის მაგალითებს შორის,...

ეს კი არც ისე ადვილია... იქიდან გამომდინარე, რომ ახალგაზრდობას ნაკლებად იზიდავს წიგნის კითხვა, მასწავლებლის საქმე ბევრად უფრო გართულებულია. მაშ როგორ უნდა მიაღწიოს მან დასახულ მიზნებს?

უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია სწავლებისთვის შეირჩეს ისეთი საგაკვეთილო თემა, რომელიც კარგ მასალას იძლევა კონკრეტულ მიზანთან მისაახლოებლად. მაგალითად, იმისთვის, რომ ბავშვები დაინტერესდნენ ევროკავშირის მისიით, ევროპისკენ საქართველოს სწრაფვის მიზეზების ძიებით, ისტორიულ წარსულში მსგავსი ტენდენციების აღმოჩენით, ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლებისას, ეფექტურია, უფროსკლასელებს მიეწოდოთ თანამედროვე მწერალ ნუგზარ შატაიძის მოთხრობა „კაპიკი გაკაპიკებულა ანუ ევროპაში რა მინდოდა“.

ნაწარმოების შესწავლისას მოსწავლეები უნდა შეეცადონ პერსონაჟებზე დაკვირვებით, შეადარონ, ამოიციონ და შეაფასონ ევროპული და ქართული ხასიათის შტრიხები; აღმოაჩინონ მსგავსება - განსხვავებანი; იკამათონ ნაწარმოებში წამოჭრილ პრობლემებზე;

დააკვირდნენ მწერლის თვალით დანახულ ევროპულ გარემოს, ქვეყნის მოწყობის ევროპულ სტილს და შეადარონ ნაწარმოებშივე აღწერილ ქართულ გარემოს; ამასთანავე, დააკავშირონ ეს ყოველივე თავიანთი თვალთ ნანახ რეალობასთან; შექმნან ესეები და გამართონ დისკუსიები ამ მიმართულებით;

ნაწარმოების შესწავლის შემდეგ მოსწავლეებმა უნდა გაიაზრონ, რატომ ისწრაფვის საქართველო ევროსაბჭოსკენ და ჩაატარონ ე. წ. „ისტორიული ექსკურსი“ ანტიკური ხანიდან დღემდე; გაეცნონ ევროსაბჭოს მისიასა და ევროკავშირის როლს დემოკრატიული ქვეყნების განვითარებაში. ეს იქნება ჯგუფური კვლევა და მასალის საპრეზენტაციოდ მომზადება.

მუშაობა კონკრეტულად უნდა წარიმართოს შემდეგი მიმართულებით:

ნაწარმოების მოქმედი პირების ხასიათებზე დასაკვირვებლად მოსწავლეებმა თავი უნდა წარმოიდგინონ „ექიმ-ფსიქოლოგებად“ და „პაციენტ-პერსონაჟებთან“ სამუშაოდ გამოიყენონ ამგვარი სქემა:

პერსონაჟი	პროფესია და დასაქმების ადგილი	დეტალებზე დაკვირვება (ქვეყნის საინტერესო შტრიხები; ფრაზები)	ფსიქოლოგის შეფასება (რა თვისება ჩანს, როგორი ზნის, ხასიათის კაცია?)

ამ სქემის საფუძველზე კი უნდა დაიწეროს დასკვნა:

ევროპული ცხოვრების წესისა და საცხოვრებელი გარემოს მოწყობის ნაწარმოების საშუალებით გასაცნობად, მოსწავლეებისათვის სახალისოა ამგვარი დავალების შესრულება:

წარმოიდგინეთ, რომ ქალაქის მერიამ დაგავალათ ევროპის ქალაქების მოწყობის მონიტორინგი. დააკვირდით და დაწერეთ დასკვნა:

რა მსგავსება-განსხვავებაა საქართველოსა და ევროპის ქალაქებს შორის; გაითვალისწინეთ მწერლისა და მოგზაურის, ნუგზარ შატაიძის, აზრი.

დისკუსიების თემატიკას თავად მოსწავლეები ირჩევენ ნაწარმოებში აღწერილი სიტუაციებიდან გამომდინარე. შესაძლოა, საკამათო გახდეს რომელიმე ფრაზა. მაგალითად ამგვარი : „ ევროპულ ყაიდაზე „გადაწყობილი“ თუ „დაუწყობელი“ ქართველები“:

ესეების სათაურებიც, უმჯობესია, თავადვე შეარჩიონ. ვთქვათ, ნაწარმოებიდან ამოღებული რომელიმე მნიშვნელოვანი ფრაზა: „ევროპაში რა მინდოდა?“

მასწავლებელი სთავაზობს, მოამზადონ საპრეზენტაციო ნაშრომი „ევროკავშირი და საქართველო“ ან „ საქართველო და ევროპა - აიეტიდან დღემდე“...

ნაწარმოების შესწავლის ამგვარი მიმართულებით წარმართვა ხელს უწყობს მოსწავლეთა მოტივაციის ამაღლებას, მათ აქტიურ ჩართვას საგაკვეთილო პროცესში და რაც ყველაზე მთავარია, აქტიური კითხვის საფუძველზე მათში კვლევისა და გუნდური მუშაობის უნარების განვითარებას. ამით მასწავლებელს შესაძლებლობა ეძლევა მიაღწიოს მის წინაშე დასახულ იმ მიზნებს, რომლებზეც დასაწყისში იყო საუბარი.

გამოყენებული ლიტერატურა

თ. ვასაძე; ქართული ენა და ლიტერატურა; მე-12 კლასის სახელმძღვანელო; გამომცემლობა დიოგენე; 2012 წ.;

ირმა ქურდაძე; პედაგოგიური კვლევის მეთოდოლოგია და მეთოდები; გამომცემლობა „უნივერსალი“; 2008წ.;

ჯოან გ.ქარფისი; კოგნიტური პროცესები კრიტიკულ აზროვნებაში- წიგნიდან „სტატიები განათლების საკითხებზე“ ; გვ. 119-146; მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი; 2010წ.

რობერტ. ჯ. მარზანო; დებრა ჯ. ფიქერინგი; ჯეინ. ი. ფოლოქი; ეფექტური სწავლება სკოლაში; მასწავლებელთა პროფესიული ცენტრი; 2009წ.

რეზიუმე

თანამედროვე მასწავლებლის წინაშე რთული პრობლემა დგას: განვითარებული ტექნოლოგიების ზეგავლენით, ახალგაზრდა თაობა ნელ-ნელა ჩამოსცილდა წიგნს. განათლების სისტემისა და ზოგადად საზოგადოების დაკვეთა კი ამგვარია: პედაგოგმა უნდა შეძლოს, აღზარდოს განათლებული, ტოლერანტი, ყოველმხრივ განვითარებული ადამიანი.

ამ მიზნის მისაღწევად არ არსებობს სხვა გამოსავალი, თუ არა მასწავლებლის მიერ გონივრულად მოფიქრებული სხვადასხვა საგაკვეთილო აქტივობა, რაც ხელს შეუწყობს მოსწავლეთა მოტივაციის ამაღლებას და მათ ჩართვას საგაკვეთილო პროცესში.

ქართული ენისა და ლიტერატურის გაკვეთილებზე ერთი ნაწარმოების მაგალითზე შესაძლებელია სხვადასხვა აქტივობის დაგეგმვა :

ხასიათებზე დასაკვირვებლად სქემების გამოყენება და პერსონაჟების ქცევების გაანალიზება;

ნაწარმოებში დეტალებზე დაკვირვებით დასკვნების გამოტანა და წერილობით გაფორმება;

„სამეცნიერო ხასიათის“ კვლევების ჩატარება;

დისკუსიების მოწყობა;

ესეისტური თხზულებების შექმნა თავად მოსწავლეთა მიერ შერჩეული სათაურებითა და პრობლემატური საკითხებით.

Irma Khundadze- Certified teacher, The Georgian language and literature teacher of private school "Iverioni"

Some aspects of effective teaching at Georgian language and literature classes

Resume

A difficult problem stands in front of the contemporary teacher: The young generation delivered from a book step by step by influence of developed technology. The education system and the society in general order this: Teacher must be able to bring up educated, tolerant and fully developed people.

There is no other way to achieve this goal, whether or not teacher reasonably well-considered by a variety of lesson activities, which will help to motivate pupils and involve them in the lesson process.

At Georgian language and literature classes can be planned a variety of activities by one example of work:

Observation the characters by using schemes and analyzing their behaviors ;

Work to observe the details in writing and drawing conclusions;

"Scientific" research;

Discussions;

Creation of essays work by pupils' selected titles and problematic issues .

Ирма Хундадзе - сертифицированный педагог, учитель грузинского языка и литературы частной школы „Ивериони“

Некоторые аспекты эффективного обучения на уроках

грузинского языка и литературы

РЕЗЮМЕ

Перед современным учителем стоит трудная проблема: в процессе развития технологий, нынешнее подрастающее поколение потихоньку удаляется от чтения книг. Поэтому, цель Системы Образования и общества в целом состоит в том, чтобы педагог смог вырастить образованного, толерантного и многосторонне развитого человека.

Для достижения этой цели не существует другого выхода, как придуманных учителем разных активностей на уроках, которые, в свою очередь, помогут вовлечь ученика в процесс обучения, в ходе урока.

На уроках грузинского языка и литературы, на примере одного литературного произведения, можно запланировать различные активности ученика.

-Наблюдение за настроением персонажей произведения, с помощью использования схем и анализа.

-Сделать письменный вывод-итог, наблюдая за деталями произведения.

-Проведение «научных» экспериментов.

-Устраивание дискуссий.

-Написание учащимися эссе и очерков на выбранные ими самими проблемы в литературном произведении.

თეა შავლაძე – შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ენის გასატეხთა როლი ინგლისური ენის სწავლებისას

სტატია მიზნად ისახავს ენის გასატეხთა მნიშვნელობის წარმოჩენას უცხო ენის შესწავლის პროცესში და სწავლების იმ თანამედროვე მეთოდების ჩვენებას, რომლებიც გამოიყენება ენის გასატეხებზე რეგულარულად მუშაობისას უმაღლეს სასწავლებლებში ინგლისური ენის გაკვეთილებზე.

ენის გასატეხი ის ფენომენია, რომელიც ეხმარება უცხო ენის შემსწავლელთ მათთვის უცხო ენის ფონეტიკური მახასიათებლების ათვისებაში, მეტყველებასთან დაკავშირებული პრობლემების დამლევაში და ზოგადად უცხო ენის უკეთ ათვისებაში. ენის გასატეხების გაკვეთილზე გამოიყენება მოთელვის, ე.წ. warmer – ების, filler – ების ან cooler – ების სახით (სპეციალურ და არასპეციალურ ფაკულტეტებზე) ნებისმიერ ენობრივ დონეზე გამართლებულია და სტუდენტათვის სახალისო. სტუდენტებს მოსწონთ მათზე მუშაობა მაშინაც კი, როცა ენის გასატეხი ლოგიკურობას მოკლებულია.

სამწუხაროა, მაგრამ საგანი, რომელსაც ინგლისური ენის ფონეტიკის პრაქტიკული კურსი ერქვა და სპეციალურ ფაკულტეტზე ისწავლებოდა ბსუ – ში, დღეს უკვე არჩევით საგანს წარმოადგენს და მესამე კურსზე ისწავლება, რაც სწორი წარმოთქმის დაუფლებისთვის დაგვიანებულად გვეჩვენება. ამიტომაც აუცილებელია მასწავლებელმა სწორ წარმოთქმაზე მუშაობა პირველივე კურსიდან დაიწყოს და ამისთვის გამოიყენოს ერთი შეხედვით მარტივი, მაგრამ წარმოთქმის მხრივ საკმაოდ რთული და ენის შესწავლის მხრივ მეტად მნიშვნელოვანი ენის გასატეხები.

ენის გასატეხების სწავლებისას მასწავლებელმა ყურადღება უნდა მიაქციოს არა სიჩქარეს, არამედ სიზუსტეს, თუ რამდენად ზუსტად წარმოთქვამს სტუდენტი ენის გასატეხში დომინანტ ბგერას. ენის გასატეხებზე მუშაობა უნდა იყოს თითოეული გაკვეთილის აუცილებელი ნაწილი, რამეთუ იგი უვითარებს სტუდენტს არა მხოლოდ სწორ წარმოთქმას, არამედ მოსმენით უნარ – ჩვევებს, მეხსიერებას, დაკვირვების უნარს, უსვებს ლექსიკას ახალი ენობრივი ერთეულებით.

ენის გასატეხებზე მუშაობის არა ერთ თანამედროვე მეთოდს მივმართავთ ინგლისური ენის პრაქტიკული კურსის სწავლებისას. ერთ – ერთი ასეთი აქტივობა მიზნად ისახავს მოსმენის და წარმოთქმის უნარ – ჩვევების კომპლექსურ გაუმჯობესებას. სტუდენტებს ვასმენინებთ ენის გასატეხის აუდიო ჩანაწერს (*If two witches were watching two watches, which witch would watch which watch?*) და შემდგომ იმავე ენის გასატეხს ვუწერთ დაფაზე არეულად.

თავდაპირველად სტუდენტებს ვთხოვთ ენის გასატეხის სწორად დალაგებას და მხოლოდ ამის შემდეგ ვიწყებთ წარმოთქმაზე მუშაობას. წარმოთქმაზე მუშაობა იწყება ნელ ტემპში და ნელ – ნელა ტემპი მატულობს. როცა სტუდენტთა მიერ წარმოთქმული ენის გასატეხი უშეცდომოდ / ზუსტად იქნება წარმოთქმული, ხდება მისი ჩაწერა. როგორც ვხედავთ, პირველი ეტაპი სტუდენტს უვითარებს ყურს, მეორე – მეხსიერებას და დაკვირვების უნარს, უკანასკნელი კი უშუალოდ წარმოთქმას.

მეორე აქტივობა რომელიც ასევე კომპლექსურად ახდენს სტუდენტთა მეხსიერებისა და წარმოთქმის გაუმჯობესებას, შემდეგში მდგომარეობს. მასწავლებელი ენის გასატეხს, ვთქვით: *A*

tricky frisky snake with sixty super scaly stripes წარმოთქვამს 2–3 ჯერ და იგივეს გამეორებას სთხოვს სტუდენტებს მათი მეხსიერების შემოწმების მიზნით. შემდგომ ეტაპზე მასწავლებელი დაფაზე წერს აღნიშნულ ენის გასატეხს და მასში გარკვეულ სიტყვებს შეგნებულად ამოაკლებს. ასე მაგალითად: **A tricky frisky – with sixty super scaly –**: სტუდენტები ავსებენ ენის გასატეხს შესაბამისი სიტყვებით, რის შემდეგაც მასწავლებელი სულ სხვა სიტყვებს შლის: **A tricky frisky – with – super scaly stripes** და ასე გრძელდება მანამ, სანამ ყველა სიტყვა არ იქნება დამუშავებული. მხოლოდ ამ სავარჯიშოს შემდეგ არის მიზანშეწონილი წარმოთქმაზე მუშაობა.

ინგლისური ენის პრაქტიკული კურსების დროს საკმაოდ კარგად მუშაობს აქტივობა სახელწოდებით: “Chinese Wisper”. დაფასთან გამოგვავს ორი 5 – 6 კაციანი ჯგუფი და ორ რიგს ვაკეთებთ. მასწავლებელი მიდის თითოეული ჯგუფის პირველ წევრთან და ენის გასატეხს, ვთქვით: **She sells sea shells on the sea shore** ჩასჩურჩულებს ორჯერ. სტუდენტი იმახსოვრებს ენის გასატეხს და იგივეს ჩასჩურჩულებს მის გვერდით მყოფს და ასე გრძელდება მანამ, სანამ უკანასკნელი არ მოახდენს ენის გასატეხის წერილობით დემონსტრირებას დაფაზე. თუკი ენის გასატეხმა არასწორი სახით მიაღწია უკანასკნელ სტუდენტამდე, პირველი სტუდენტის ვალია შეასწოროს შეცდომები. ჯგუფი, რომელიც მეტი სიზუსტით გაიმეორებს მასწავლებლის მიერ მიწოდებულ ენის გასატეხს, გამარჯვებულად ითვლება.

სტუდენტებში კრეატიულობის გაზრდის მიზნით (განსაკუთრებით ლექციის დამთავრებისას, cooler – ის სახით) ხშირად მივმართავთ აქტივობას, რომლის დროსაც სტუდენტებს ვთავაზობთ ერთ რომელიმე ბგერას, ვთქვით /b/ და ვთხოვთ ხუთი წუთის განმავლობაში მოიფიქრონ ამ ბგერაზე დაწყებული სიტყვები და შექმნან სრულიად ახალი ენის გასატეხი (**If you want to buy, buy; If you don't want to buy, bye-bey!**). ახალი ენის გასატეხის შექმნის მიზნით მასწავლებელი ასეთ ხერხსაც მიმართავს – იგი დაფაზე უწერს სტუდენტებს ნიმუშს, რომლითაც უნდა იხელმძღვანელონ.

Write your first name (Susan)

What did she do? (sang)

Where? (at the seaside)

When? (on the 6 th of September)

Why? (because she saw sunshine)

მასწავლებელი ჯგუფს ჰყოფს სამ მინი ჯგუფად(თითოეულში 5 წევრი) და ირჩევს თითოეულის ლიდერს. ლიდერი სცემს პასუხს პირველ შეკითხვას და წერს საკუთარ სახელს ფურცელზე. იგი ფურცელს გადასცემს ჯგუფის მეორე წევრს, რომელიც მეორე კითხვას სცემს პასუხს ოღონდაც სიტყვას იმ პრინციპით ირჩევს, რომლითაც მისი ჯგუფის ლიდერის სახელი იწყებოდა და ასე გრძელდება ბოლომდე, სანამ არ მიიღებენ ახალ ენის გასატეხს. დასრულებული ენის გასატეხი (**Teona taught Turkish in Turkey on Tuesdays because Turkish students couldn't tolerate Turkish teachers**) უბრუნდება ჯგუფის ლიდერს და იგი ახდენს ენის გასატეხის დემონსტრირებას. დანარჩენი ჯგუფების მოვალეობაა რაც შეიძლება კარგად დაიმახსოვრონ მათი მეტოქე გუნდების მიერ შექმნილი ენის გასატეხები და ეცადონ მათ წარმოთქმას. ჯგუფი, რომელიც ყველაზე ზუსტად დაიმახსოვრებს მეტოქე ჯგუფების ენის გასატეხებს, დაწერს მათ დაფაზე და შეძლებისდაგვარად სწორად წარმოთქვამს, ჩაითვლება გამარჯვებულად.

სტუდენტებთან ენის გასატეხებით მუშაობის მრავალწლიანმა პრაქტიკამ დაგვანახა, რომ იგი ხვეწს სტუდენტთა დიქციას, აუმჯობესებს თითოეული ბგერის წარმოთქმას, წესრიგში მოჰყავს საარტიკულაციო სისტემა, უვითარებს სტუდენტს არა მხოლოდ მოსმენით უნარ – ჩვევებს, მეხსიერებას და დაკვირვების უნარს, არამედ უვსებს ლექსიკას ახალი ენობრივი ერთეულებით და ზრდის მის კრეატიულობას. გარდა ამისა ენის გასატეხებზე მუშაობა ხშირად წერილობით სამუშაოსაც მოითხოვს, რაც თავისთავად წერიტი უნარ – ჩვევების გამომუშავებაში ეხმარება მათ. რაკი ენის გასატეხი ასეთი მრავალფუნქციურია, მიგვაჩნია, რომ ყოველი მასწავლებლის მოვალეობაა მეტი ყურადღება დაუთმოს ენის გასატეხს და გამოიყენოს იგი მომავალი თაობების სწორი განვითარებისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. More Learning, Less Teaching (MLLT), Trainer’s Manual, English Teachers’ Association of Georgia, 2003.
2. <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/tongue-twisters>
3. <http://www.englishlearning.com/teach/teach05.pdf>

რეზიუმე

სტატია მიზნად ისახავს ენის გასატეხთა მნიშვნელობის წარმოჩენას უცხო ენის შესწავლის პროცესში და სწავლების იმ თანამედროვე მეთოდების ჩვენებას, რომლებიც გამოიყენება ენის გასატეხებზე რეგულარულად მუშაობისას უმაღლეს სასწავლებლებში ინგლისური ენის გაკვეთილებზე.

სტუდენტებთან ენის გასატეხებით მუშაობის მრავალწლიანმა პრაქტიკამ გამოავლინა, რომ ენის გასატეხები ეხმარება უცხო ენის შემსწავლელთ მათთვის უცხო ენის ფონეტიკური მახასიათებლების ათვისებაში, მეტყველებასთან დაკავშირებული პრობლემების დაძლევაში და ზოგადად უცხო ენის უკეთ ათვისებაში. ენის გასატეხების გაკვეთილზე გამოყენება მოთელვის (სპეციალურ და არასპეციალურ ფაკულტეტებზე) სახით ნებისმიერ ენობრივ დონეზე გამართლებულია რადგანაც იგი ხვეწს სტუდენტთა დიქციას, აუმჯობესებს თითოეული ბგერის წარმოთქმას, წესრიგში მოჰყავს საარტიკულაციო სისტემა, უვითარებს სტუდენტს არა მხოლოდ მოსმენით უნარ – ჩვევებს, მეხსიერებას და დაკვირვების უნარს, არამედ უვსებს ლექსიკას ახალი ენობრივი ერთეულებით და ზრდის მის კრეატიულობას.

Thea Shavladze – Batumi Shota Rustaveli State University, Candidate of Sciences Philology, Assistant professor

The Role Of Tongue Twisters In The Process Of English Language Teaching **Resume**

Using tongue twisters in class is a fun and challenging way of providing pronunciation practice. All levels and ages enjoy them. They work well as a warm up to get students speaking, and they help students to practice pronouncing difficult sounds in English. Speech therapists have used them for years to help children overcome speech difficulties and they are also a very helpful tool in developing the ear and tongue of foreign language students.

The article aims to show all modern methods of teaching English that are frequently used by English teachers in practical courses.

The author believes that five to ten minutes during the lesson spent reviewing recently learned tongue twisters and practicing new ones will soon lead to audible progress in pronunciation and it can easily be turned into a game or a competition as well as a drill.

Тея Шавладзе – Батумский государственный университет имени Шота Руставели, кандидат филологических наук, ассистент-профессор.

Роль скороговорок при изучении английского языка **Резюме**

Цель статьи подчеркнуть значимость скороговорок в процессе изучения иностранного языка и показать те современные методы обучения, которые используются при регулярной работе над скороговорками на уроках английского языка в высших учебных заведениях.

Многолетняя практика использования скороговорок в работе со студентами выявила, что скороговорки помогают изучающим иностранный язык в освоении фонетических характеристик иностранного для них языка, в преодолении связанных с речью проблем и изучению языка в целом. Употребление скороговорок во время уроков на любом уровне знания языка вполне оправдано, поскольку оно улучшает дикцию студентов, улучшает произношение каждой буквы в отдельности, приводит в порядок артикуляционную систему, развивает у студентов не только навыки слушания, память и наблюдение, но и пополняет лексику новыми языковыми единицами и увеличивает креативность.

Tamar Dolidze - RSU, PhD, Assistant Professor at the Faculty of Education and Science

E-SUPPORT FOR ENGLISH LANGUAGE COURSE TO ENHANCE UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING

The peculiarities of English language teaching for students at higher educational establishment using some elements of distance learning, developed by the author, are described in this article. The conclusions are formulated and the further ways of teaching English with e-support are outlined.

Under the conditions of worldwide globalization and a tendency of Georgia to be integrated into the world community, the knowledge of English at high level becomes one of the compulsory requirements for any specialist in any field of human activities.

Nowadays in our country there are some examples of pure distance training of foreign languages specialized courses, where the stress is made on written English, which could be taught and is easy to be checked at a distance.

The peculiarity of our teaching is the fact that we combine face-to-face and distance learning during the learning process. It is connected with the different level of our students' preparation and, correspondingly, the differences in their needs (speaking, studying grammar, development of listening skills etc.).

To teach beginners a lively talk, intonation, manners of concrete behavior is impossible without regular face-to-face students' contact with each other and the teacher. However, there are no developed methods and instructions for teachers about the combination of face-to-face and distant activities. That's why the article is devoted to solving this question.

Developing methods for foreign languages teaching using e-support:

To study a foreign language fully while using traditional Distance Learning (DL), i.e. without face-to-face support, is practically impossible. The presence of live communication with a teacher and other students to receive maximum speaking practice is compulsory. While implementing the distance course into the foreign languages learning it was noted that learning spaces do not correspond to the specific demands for the learning process being made of foreign language teachers. Specific teaching features of this subject made us to widen the functions of the space used in learning.

The functions being performed now by the learning environment as e-support while teaching foreign languages:

1. Bulletin Board with the information about the homework for the next practical lesson, about the requirements to pass a credit or exam and other announcements;
2. Backed up materials of scanned pages from text-books to be uploaded and printed by students;
3. Providing audio files (*.mp3) with authentic foreign speech to be uploaded and listened. This allows students to perform all the listening tasks independently, at his/her speed, with as many times for listening as needed.
4. Training before e-testing using the developed interactive tasks for students' self-control.
5. E-tests with unlimited or limited times for passing them. Students' interest in being honest is provided by a face-to-face exam or credit at the end of the course (depending on the syllabus).
6. Informing students about the results of assessment according to the rating system;
7. Help while performing home task due to the presence of the built-in e-vocabularies on the web-site and links to the modern e-dictionaries in Internet;
8. Links to the backed up materials for additional home reading indicating the volume of the text in symbols and in megabytes.
9. Possibility for the teacher to replace additional Internet links on the web-site to organize students' project work.

All the mentioned peculiarities above have been developed for the distance course “English for Information Technologies”.

A question of current importance is: which of these activities could be performed individually by students, which could be performed in a face-to-face mode.

With a face-to-face support all kinds of students’ activity should be performed at the beginning of work with a learning space (the first two-three weeks of learning):

- Listening (to have discussions according to the materials being heard);
- Performing interactive tasks for self-control and training before passing the control testing;
- Testing (to provide students’ independent work without any help, to receive objective results).

At the same time students’ work using computer should necessarily take turns with oral communication to a teacher and other students. Our experience shows that the organizational difficulties appear during a face-to-face lesson if the teacher began it with the work using computers. After that students can hardly switch to face-to-face activities, i.e. working with different speed they cannot finish performing the computer tasks simultaneously.

That’s why the work using computers should be left till the final stage of a lesson.

For an independent students’ work, in fact, any practical activity can be put. However, it is possible only when the teacher is sure that all the students can log into the system and know what and where can be found on the web-site and how to work with it.

Practical Research Results show that the compulsory activity in E-learning was visiting face-to-face lessons and using some elements of DL (in particular, electronic testing).

The results of students’ progress in e-learning allowed us to draw a conclusion that it is necessary to use the elements of DL in teaching foreign languages. It is interesting for students, it allows them to control their success in learning better and easier, it improves students’ vocabulary in professional terms and improves their computer literacy.

Our experience showed that even in groups with homogeneous participants in the level of English knowledge there are often students whose experience in using English does differ significantly from the experience of other students. That’s why the teacher, using e-support in teaching, should allocate the learning materials of different complexity levels, additional materials in grammar, listening, video and audio materials for student’s independent study on the web-site. Students’ additional activity can be not evaluated in the rating system of the course; however, it allows students who wish to study more to get an access to any necessary materials.

BIBLIOGRAPHY

1. Adams, C., & Pierce, R. (1999). Characteristics of effective teaching. *Language Teaching*, 102-107. Retrieved July 5, 2007 from the ERIC database.
2. Clark, J. (1995). Suggestions for effective university teaching. 1995.
3. Carmine, E & Zeller, R. (1996). Reliability and validity assessment. London: Sage Publications. 1996.
4. Kaluzhnaya, G., 2006. Kaluzhnaya, G. Distance Course “Fundamentals of Academic Writing: Writing an Essay”, 2006.
5. Shunevich, B., 2006. Shunevich, B. Distance Course “English for Technical Students”. 2006.

რეზიუმე

წარმოდგენილ ნაშრომში განხილულია უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტებისათვის ინგლისური ენის სწავლების თავისებურებები დისტანციური სწავლების ზოგიერთი ელემენტის გამოყენებით. მსოფლიო გლობალიზაციისა და საქართველოს ტენდენციის – ინტეგრაცია მოახდინოს მსოფლიო საზოგადოებაში – ფონზე ინგლისურის ენის მაღალ დონეზე ცოდნა ადამიანური საქმიანობების ნებისმიერი სფეროში მოღვაწე სპეციალისტისათვის უმთავრეს მოთხოვნას წარმოადგენს.

სტუდენტების მხრიდან მიღწეული პროგრესი ელექტრონულ (დისტანციურ) სწავლებაში საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ უცხო ენების შესწავლისას დისტანციური სწავლების მეთოდების გამოყენება უცილებლობას წარმოადგენს. იგი ამავდროულად საინტერესოა სტუდენტებისათვის, რაც მათ საშუალებას აძლევს აკონტროლონ მიღწეული წარმატება ენის უფრო ღრმად და უფრო მარტივად დაუფლების თვალსაზრისით, ამასთან ხელს უწყობს სტუდენტებს არა მხოლოდ ლექსიკის გაუმჯობესებაში, არამედ კომპიუტერული უნარ-ჩვევების გამომუშავებაში.

Tamar Dolidze - RSU, PhD, Assistant Professor at the Faculty of Education and Science

RESUME

Presented work highlights the peculiarities of English language teaching for students at higher educational establishment using some elements of distance learning. Under the conditions of worldwide globalization and a tendency of Georgia to be integrated into the world community, the knowledge of English at high level becomes one of the compulsory requirements for any specialist in any field of human activities.

The results of students' progress in e-learning allowed us to draw a conclusion that it is necessary to use the elements of DL in teaching foreign languages. It is interesting for students, it allows them to control their success in learning better and easier, it improves students' vocabulary in professional terms and improves their computer literacy.

სვეტლანა როდინაძე - ბათუმის საზღვაო აკადემია

LISTENING METHOD - MEANS OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE

People need to learn a foreign language because of globalization; connections are becoming inevitable among nations, states and organizations which creates a huge need for knowing another language or more multilingualism. The uses of common languages are in areas such as trade, tourism international relations between governments, technology, media and science.

Foreign languages have been taught formally for centuries and records of language teaching materials have a long age history. However, teaching listening comprehension as a part of teaching a foreign language is a relatively recent method whose history lies mostly in the last thirty years. Listening was used solely to accompany these texts and to provide models for oral reading. Listening was used in language instruction as a means of developing oral communication. It was assumed that students would simply acquire the ability to understand the spoken form of the language if they occasionally heard their teacher speak it or listened to a tape of it being spoken. It was quickly demonstrated that this approach was simply not working.

One of the main reasons for getting students to listen to spoken English is to let them hear different varieties and accents - rather than just the voice of their teacher with its own idiosyncrasies. In today's world, they need to be exposed not only to one variety of English (British English, for example) but also to varieties such as American English, Australian English, Caribbean English, Indian English or West African English.

There are, of course, problems associated with the issue of language variety. Within British English, for example, there are many different dialects and accents. The differences are not only in the pronunciation of sounds ('*bath*' like '*laugh*' vs. '*bath*' like '*cat*') but also in grammar (the use of 'shall' in northern varieties compared with its use in 'Standard English' - the southern, BBC-type variety). The same is of course true American, Indian or West African English.

Despite the desirability of exposing students to many varieties of English, however, common sense is called for. The number of different varieties (and the degree to which they are different from the one students are learning) will be a matter for the teacher to judge. But even if they only hear occasional varieties of English, which are different from the teacher's, it will give them a better idea of the world language, which English has become.

The second major reason for teaching listening is because it helps students to acquire language subconsciously even if teachers do not draw attention to its special features. Exposure to language is a fundamental requirement for anyone wanting to learn it. Listening to appropriate tapes provides such exposure and students get vital information not only about grammar and vocabulary but also about pronunciation, rhythm, intonation, pitch and stress.

Lastly, students get better at listening the more they do it. Listening is a skill and any help we can give students in performing that skill will help them to be better listeners.

Listening comprehension may be divided into four main sections: attentive listening, intensive listening, selective listening and interactive listening. Each of them help students to develop a range of skills and strategies.

Attentive listening is designed to give students practice with listening and with supplying short responses to the speaker, either verbally or non-verbally (through actions). Because this kind of 'responsive' listening involves immediate processing of information and quick decisions about how to respond, the activities in Section I provide a great deal of support to help the learners 'process' the information they hear. The support is of three types: linguistic, in the form of cue words and previewed utterances, non-linguistic, in the form of visual aids, photographs, tangible objects and music used in the activity, and interactional, in the form of repetitions, paraphrases and confirmation checks by the speaker. By providing this support, the activities allow the teacher to introduce real-time listening practice to students at all levels, including

beginners. Because the support in each activity can be varied, teachers can utilize these activities with more proficient students as well, to help them increase their attention span for spoken English.

Intensive listening will focus the students' attention on language form. The aim of this section is to raise the learners' awareness of how differences in sound, structure, and lexical choice can affect meaning. Because this kind of listening involves an appreciation of how form affects meaning, all of the activities in this section are contextualized - placed in a real or easily imagined situation. In this way, all students - even beginners - can practice intensive listening in a context of language use, from which it is most likely to transfer to 'real life' listening situation. Because the activities in this section require attention to specific contrasts of form - grammatical, lexical, or phonological - the teacher can easily adapt the activities to more proficient students by increasing the complexity of the language forms.

Selective listening will help enable students to identify a purpose for listening. By providing focused information-based tasks, the activities in Section III help direct the students' attention on key words, discourse sequence cues, or 'information structures' (exchanges in which factual information is given). By learning to attend to words, cues, and facts selectively, students at all levels come to handle short naturalistic text (such as announcements) as well as longer and more complex texts (such as authentic video programmes). Because the task support in these activities can be adjusted, Section III is useful for students at all proficiency levels.

Interactive listening is designed to help learners assume active roles in shaping and controlling an interaction, even when they are in the 'listener's role'. Because it is important for learners to take an active role as listeners, each activity in this section has a built-in need for information or classification questions by the listener. In order to work toward the goal of active participation by the listener, the students themselves - rather than the teacher or an audio or video tape - become the focus of the activity. To this end, in Section IV, listening skills are developed in the context of interaction - mainly through information gap pair work, jigsaw groups, and student presentations and reports.

The usage of the authentic listening material is one of the problems in the teaching listening comprehension. The important point, as always, is to meet the needs of the learners. On the short-term basis the learners need to listen to material, which allows them to feel comfortable, perhaps because it is mainly recycling known language. In addition to this, particularly taking their long-term needs into account, the learners have to be exposed to listening material, which is beyond their productive level. Whether this is 'authentic' in the early stages is not entirely relevant provided the material gets them used to not understanding every word; encourages them to guess - and, over and above this, stimulates them to talk (or read or write, if these are following-up activities). But, of course, whenever possible, some authentic material should be used, and on an increasing scale as the course progresses. However, it must be kept in mind that the use of authentic material for listening is very different from reading, where, because the learners can work individually and at their own pace, authentic material carries fewer risks. In the typical listening situation, care has to be taken to see that learners are not discouraged by excessive difficulties. In general, authentic materials are best used where the learners themselves are likely to appreciate them and accept them in spite of difficulties.

An effective way of developing the listening skill is through the provision of carefully selected practice material. Such material is in many ways similar to that used for testing listening comprehension. Although the auditory skills are closely linked to the oral skills in normal speech situations, it may sometimes be useful to separate the two skills for teaching and testing, since it is possible to develop listening ability much beyond the range of speaking and writing ability if the practice material is not dependent on spoken responses and written exercises.

An awareness of the way in which the spoken language differs from the written language is of crucial importance in the testing of the listening skills. For example, the spoken language is much more complex than the written language in certain ways, as a result of the large element of 'redundancy' that it contains.

Such features of redundancy make it possible for mutilated messages to be understood. Furthermore, the human brain has a limited capacity for the reception of information and it would often be impossible to absorb information at the speed at which it is conveyed through ordinary speech. Such conversational features as repetition, hesitation and grammatical re-patterning are all examples of this type of redundancy.

What is the significance of these features for testing purposes? Firstly, the ability to distinguish between phonemes, however important, does not in itself imply an ability to understand verbal messages. Moreover, occasional confusion over selected pairs of phonemes does not matter too greatly because in real-life situations listeners are able to use contextual clues to interpret what they hear.

Secondly, impromptu speech is usually easier to understand than carefully prepared (written) material when the latter is read aloud. Written tests generally omit many of the features of redundancy and impart information at a much higher rate than normal speech does. Consequently, it is essential to make provision for restating important points, rewriting and rephrasing them when writing material for aural tests.

We have outlined the main reasons for teaching listening comprehension in a foreign language. It is now widely accepted that oral communication plays a vital role in second language teaching for it provides an exposure to language which is a fundamental requirement for the learner. Progress in listening guarantees a basis for development of foreign language skills. Spoken language provides a means of interaction where participation is a significant component of the listening programme.

It's important to select practice material for listening skills of the learners carefully. It is necessary to construct different types of practical exercises for students to master language. Listening comprehension tests present an effective method for developing listening abilities.

Literature:

1. Brown, Gillian, Listening to Spoken English, Second Edition. - Longman, 1990.
2. Harmer, Jeremy, The Practice of English Language Teaching, New Edition. - Longman, 1991.
3. Lowes, Ricky, and Target, Francesca, Helping Students to Learn. - London: Richmond Publishing, 1998.
4. Rost, Michael, Introducing Listening. - Penguin English, 1994.

სვეტლანა როდინაძე - ბათუმის საზღვაო აკადემია, უფროსი მასწავლებელი

მოსმენის მეთოდი - ინგლისური ენის სწავლების საშუალება

უცხო ენა ისწავლებოდა საუკუნეების განმავლობაში. დღესდღეობით ხალხი სწავლობს უცხო ენას გლობალიზაციის განვითარების გამო. მიუხედავად ამისა, მოსმენის მეთოდი, როგორც უცხო ენის სწავლების ერთ-ერთი მეთოდი გამოიყენება ამ ბოლო წლებში. ძირითადი მიზეზი, იმისა თუ რატომ უნდა მოვასმენინოთ სტუდენტებს დიალოგები, არის ის რომ ეს გვაძლევს საშუალებას გაეცნონ ისინი ინგლისური ენის სხვადასხვა ვარიანტს და აქცენტს. ის ასევე ეხმარება სტუდენტებს შეისწავლონ ენა ქვეცნობიერად. მოსმენის მეთოდი შეიძლება დაიყოს ოთხ ძირითად ნაწილად: ყურადღებით მოსმენა, ინტენსიური მოსმენა, არჩევითი მოსმენა და ინტერაქტიული მოსმენა. ყოველი მათგანი ეხმარება სტუდენტებს რომ შეისწავლონ ინგლისური ენა უკეთესად. აუცილებელია, რომ შემსწავლელთათვის მოსასმენი მასალა შევარჩიოთ ყურადღებით. მნიშვნელოვანია, მოვამზადოთ მოსასმენი პრაქტიკული სავარჯიშოები სტუდენტებისათვის, რათა ისინი დაეუფლონ ენას. მოსასმენი ტესტები ასევე ეფექტური მეთოდია, რათა განვაკითხოთ მოსმენის უნარი.

Svetlana Rodinadze - Batumi Maritime Academy, Senior teacher

LISTENING METHOD - MEANS OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE

Foreign languages have been taught formally for centuries. Nowadays people need to learn a foreign language because of globalization. However, teaching listening comprehension as a part of teaching a foreign language is a relatively recent method. It helps students to acquire language subconsciously. Listening comprehension may be divided into four main sections: attentive listening, intensive listening, selective listening and interactive listening. Each of them help students to learn English language better. It's important to select practice material for listening skills of the learners carefully. It is necessary to construct different types of practical exercises for students to master language. Listening comprehension tests present an effective method for developing listening abilities.

Светлана Родинадзе - Батумская Морская Академия, Старший педагог

Метод слушания - средство изучения английского языка

В течении веков изучали иностранный язык. В настоящее время, люди изучает иностранный язык из-за глобального развития. Не смотря это, метод слушания, как один из методов изучение иностранного языка используется последние годы. Основная причина, почему ми должны дать возможность студентам послушать диалог является то, чтобы позволить им познакомиться разными вариантами и акцентами английского языка. Этот метод также помогает студентам выучить язык на познавательном уровне.

Метод слушания можно разделить на 4 части: внимательное, интенсивное, избирательное и интерактивное слушание. Каждый из них помогает студентам лучше изучить английский язык.

Обязательно правильно нужна разобрать студентам материал для слушание. Важно и то, что ми должны подготовить практический аудио упражнение для студентов, для того чтобы оны смогли овладеть языком. Аудио тести также является эффективным методом для развития навыков слушания.

ქრისტინე ჭოხონელიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

კონტრასტული ანალიზის როლი ინგლისური ენის სწავლების მეთოდიკაში

საქართველოში სულ უფრო და უფრო მეტი ადამიანი ინტერესდება ინგლისური ენის შესწავლით. გამოკვლევები ცხადყოფს, რომ საქართველოში ყველა სკოლასა და უმაღლეს სასწავლებელში ინგლისური ენის შესწავლას წამყვანი პოზიცია უკავია. ამის გათვალისწინებით, დღის წესრიგში დადგა უცხო ენის სწავლების მეთოდიკის გადახედვა ენის ეფექტური სწავლების მიზნით. უცხო ენის სწავლების მეთოდიკა ცდილობს შეიმუშაოს ის მეთოდები, ხერხები და საშუალებები, რომლებიც უცხო ენის შესწავლისას გამოვლენილი სირთულეების დაძლევის საშუალებას იძლევა.

უცხო ენის სწავლების სწორი მეთოდიკის შემუშავების საქმეში მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ენათმეცნიერების დარგს - კონტრასტულ ლინგვისტიკას. უკანასკნელ დროს ენათმეცნიერების ყურადღების ცენტრში დადგა ენების შეპირისპირებითი და ტიპოლოგიური ანალიზი. ეს ინტერესი გამოწვეულია იმით, რომ „კონტრასტული გამოკვლევები გვეხმარება შევიჭრათ ენობრივი პროცესების არსში და უფრო ღრმად გავიაზროთ კანონები, რომლებსაც ეს პროცესები მართავენ. ამიტომ კონტრასტული ლინგვისტიკა ის ზონაა, სადაც თეორიისა და პრაქტიკის გზები ერთმანეთს კვეთს“ (მეგრელიძევილი 1986:5).

ენათა შეპირისპირებითი შესწავლა საშუალებას იძლევა ნათლად გამოვლინდეს შესასწავლი ენების თავისებურებანი. დიდია მისი მნიშვნელობა ენობრივი უნივერსალიების გამოვლენის, შეპირისპირებითი გრამატიკების შედგენისა და ენათა შორის მსგავსება-განსხვავებულობის დადგენის საქმეში.

უცხო ენის სწავლების მეთოდიკაში კონტრასტული ანალიზის მეთოდი ცნობილია კონტრასტული ანალიზის ჰიპოთეზის სახელით (Contrastive Analysis Hypothesis), რომლის მიხედვით, ენის შესწავლისას წარმოქმნილი სიძნელეები გამოწვეულია ორ ენას შორის არსებული განსხვავებებით ანუ ენათა ინტერფერენციით. ეს ჰიპოთეზა პოპულარული იყო 1950-60-იან წლებში. ტერმინი „კონტრასტული ლინგვისტიკა“ თავად სტრუქტურალისტებმა შემოიტანეს და ყურადღება მიაქციეს უცხო ენის სწავლებაში ენათა სისტემების აღწერის, უფრო კონკრეტულად, შეპირისპირებითი აღწერის მნიშვნელობას. გამოყენებითი ლინგვისტიკის ენციკლოპედიაში ვკითხულობთ ჩ. ფრაისის სიტყვებს, რომლის თანახმად ყველაზე ეფექტური მასალა არის ის, რომელიც ეფუძნება შესასწავლი ენის პარალელურ აღწერას მშობლიურ ენასთან შეპირისპირების გზით (Johnson et al.1999: 86).

კონტრასტული ლინგვისტიკის დაფუძნებად ითვლება რ. ლადოს წიგნი “Linguistics Across Cultures“ (1957) და შ. ბალის შრომები; ამ უკანასკნელს საფუძვლად დაედო ფრანგულენოვანი აუდიტორიისთვის გერმანული ენის შესწავლის აუცილებლობა. აღსანიშნავია ის პოლიტიკურ-ეკონომიკური ძვრებიც, რომელთაც მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ ჰქონდა ადგილი: გაიზარდა მიმოსვლა, მწვავედ დადგა უცხო ენის, კერძოდ ინგლისური ენის შესწავლის აუცილებლობა. ამდენად, 1950-იანი წლების დასაწყისში დამკვიდრდა ენის სწავლებისადმი ისეთი მიდგომა, რომელიც მალე აუდიოლინგვურ მეთოდში გადაიზარდა. აღნიშნული მეთოდი დომინანტურ სტატუსს ინარჩუნებდა მომდევნო ათწლეულშიც. კონტრასტული ლინგვისტიკა ამ მეთოდის ინტეგრალური ნაწილი გახდა იქედან გამომდინარე, რომ აღიარებულ იქნა მშობლიური ენის უარყოფითი გავლენა შესასწავლ ენაზე. კონტრასტული ანალიზის მეშვეობით კი გამოიკვეთებოდა ის ენობრივი ჩვევები, რომლებიც შეცდომათა უმრავლესობის წყაროდ მიიჩნეოდა, შესაბამისი სავარჯიშოებით კი შესაძლებელი ხდებოდა მათი წინასწარ განჭვრეტა და აღმოფხვრა. ამავე დროს ხდებოდა კონტრასტული მეთოდის დანერგვა ლინგვისტიკის სხვადასხვა სფეროში, თარგმანის თეორიაში და ლინგვისტური უნივერსალიების ემპირიული შესწავლის საქმეში.

ენათმეცნიერებაში შეპირისპირებითი მეთოდის ადგილის განსაზღვრისას ორი მიმართულება გამოიკვეთა. ზოგიერთი მკვლევარის აზრით შეპირისპირებითი ანალიზი გამოყენებით ლინგვისტიკას განეკუთვნება, სხვები კი თვლიან, რომ იგი წმინდა თეორიული დისციპლინაა. უცხო ენის სწავლების მეთოდიკისთვის დიდად ფასეულია გამოყენებითი ლინგვისტიკის ფარგლებში გაკეთებულ ის „კონტრასტული გამოკვლევები, რომლებიც მიზნად ისახავს შესაპირისპირებელ ენებს შორის ინტერფერენციის დადგენას და არსებულ სიმნელეთა იერარქიის წინასწარ განჭვრეტას“ (მეგრელიშვილი 1986:10).

უცხო ენის დაუფლებისას დაშვებულ შეცდომათა უმრავლესობა უმეტესწილად გამოწვეულია მშობლიურ და უცხო ენებს შორის არსებული ფუნქციური თუ სტრუქტურული განსხვავებულობით; მაგალითად, ქართველი შემსწავლელი ინგლისური ენის დაუფლებისას გაცილებით მეტ შეცდომას უშვებს, ვიდრე გერმანელი, რადგან გერმანული და ინგლისური ენები მონათესავე ენებია, ინგლისური და ქართული კი - არა.

აქედან გამომდინარე, მშობლიური და უცხო ენის შეპირისპირებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ამ ენის სწავლების მეთოდიკის შემუშავების საქმეში. უცხო ენის მასწავლებლები თავიანთი პედაგოგიურ პრაქტიკაში (იქნება ეს ზეპირი თუ წერითი მეტყველება) ხშირად აწყდებიან შეცდომებს წარმოთქმაში, სიტყვათა წყობაში, სიტყვათმეხამებებში და ა.შ.. ამ და სხვა მსგავსი ტიპის შეცდომებით ცხადად იგრძნობა მშობლიური ენის გავლენა.

უცხო ენის შესწავლის შედეგად გამოწვეული სიმნელეებისა და შეცდომების შესახებ საკითხის გადაწყვეტას დიდი მნიშვნელობა აქვს უცხო ენის სწავლების სწორი მეთოდიკის შემუშავებაში, რათა დაძლეულ იქნეს სპეციფიკური სიმნელეები. ამისათვის საჭიროა გამოყენებულ იქნას შეპირისპირებითი ანალიზის შედეგები. შემდეგ უნდა მოხდეს სტუდენტთა ტესტირება, რომლის შედეგების გაანალიზების შედეგად დადგინდება, თუ სად უშვებს შემსწავლელი შეცდომას და შეიძლება სწავლების სწორი მეთოდიკა.

როგორც შეცდომათა ანალიზი აჩვენებს, შეცდომები შეიძლება ორ ჯგუფად დაიყოს:

შემთხვევითი ხასიათის შეცდომები, რომლებიც შესასწავლი მასალის არასაკმარის დონეზე ათვისებით არის გამოწვეული, მათ არა აქვთ პრინციპული ხასიათი და შეიძლება ინტენსიური მუშაობის შედეგად თანდათანობით აღმოიფხვრას. ასეთი შეცდომები ძირითადად ინდივიდუალური ხასიათისაა და მრავალფეროვნებით ხასიათდება.

მყარი ხასიათის შეცდომები, რომლებსაც ტიპიური შეცდომები შეიძლება ვუწოდოთ, რადგან მათ ერთიდაიმავე მშობლიურ ენაზე მოლაპარაკე შემსწავლელთა უმრავლესობა უშვებს. მაგალითად, ქართველი სტუდენტები ხშირად ინგლისური ფონემა /æ/-ს ნაცვლად წარმოთქვამენ /e/-ს. ტიპიურ შეცდომად მოიაზრება აგრეთვე არტიკლის არასწორი ხმარება ან სრულიად უგულვებელყოფა, რამდენადაც ქართულ ენაში მეტყველების ეს ნაწილი საერთოდ არ მოიპოვება. ასეთი შეცდომები ხშირია, მათ ტიპიური ხასიათი აქვთ და ძნელია აღმოსაფხვრელად.

უცხო ენის შესწავლა გულისხმობს სტუდენტის მიერ ამ ენაზე მეტყველების უნარ-ჩვევების ათვისებას მთელი რიგი თავისებურებების გათვალისწინებით. ამ დროს ხდება ორი ენობრივი სისტემის შეჯახება - მშობლიურისა და შესასწავლი ენების. შესწავლის პროცესში უცხო ენა ეფუძნება მშობლიური ენის სტრუქტურების კანონზომიერებებს და შედეგად, ადგილი აქვს ამ ორი სტრუქტურის ურთიერთგამნსჭვალულობას. უცხო ენა მოითხოვს შემსწავლელის მიერ მშობლიური ენის ბაზაზე დაფუძნებული სტერეოტიპების გადაწყობას, რომლის დროსაც შემსწავლელის მეტყველებაში თავს იჩენს მშობლიური ენის კანონზომიერებების გავლენით გამოწვეული ტიპიური შეცდომები ენის ყველა დონეზე; ბუნებრივია, რომ ასეთ ტიპიურ შეცდომებს ერთსადაიმავე ენაზე მეტყველი შემსწავლელი უშვებენ. ეს განსაკუთრებით თვალსაჩინოა უცხო ენის იმ კომპონენტებში, რომლებიც სრულიად უცხოა მოცემული მშობლიური ენისათვის (მაგ. არტიკლის არ არსებობა ქართულში), ან ამჟღავნებენ არსებით სხვაობას უცხო ენის შესაბამის კომპონენტებთან მიმართებაში.

ძირითადი სიძნელე უცხო ენის დაუფლებაში გამოწვეულია სწორედ დედაენის მაინტერფერირებელი გავლენით. „ინტერფერენცია ობიექტური პროცესია, რომელიც ენათა ურთიერთქმედების შედეგად წარმოიშობა და არ არის დამოკიდებული მოლაპარაკის ნება-სურვილზე. სწორედ ამ ორი ენის კონტაქტის შედეგია ინტერპრეტაცია, რომელიც უცხო ენის სტრუქტურის დარღვევაში გამოიხატება“ (მეგრელიშვილი 1980:92).

ბევრი ენათმეცნიერის აზრით უცხო ენის შესწავლისას ენობრივი ინტერფერენცია უდაოდ ცენტრალური ფენომენია და იგი აუცილებლად უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული.

ინტერფერენცია, იქნება ეს საენათაშორისო თუ შიდაენობრივი, მთავარი დაბრკოლებაა უცხო ენის შესწავლის დროს. ამ საკითხს განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა XX საუკუნის 40-60-იან წლებში გამოყენებით ლინგვისტიკაში. ს. გასს და ჟ. სქეჩტერს თავიანთ სახელმძღვანელოში წარმოდგენილი აქვთ ჩ. ფრაისის მოსაზრება, რომელიც მან დაურთო რ. ლადოს კონტრასტული ანალიზის სახელმძღვანელოს (1957) წინასიტყვაობას, რომ უცხო ენის შესწავლისას მთავარ პრობლემას შესასწავლი ენის სტრუქტურებში არსებული სიძნელეები კი არ წარმოადგენენ, არამედ ის ენობრივ-სამეტყველო უნარ-ჩვევები, რაც შემსწავლელს მშობლიურ ენაზე გააჩნია (Gass, Schachter 1989).

ამდენად, ტიპური შეცდომების წინააღმდეგ ეფექტურად საბრძოლველად უცხო ენის მასწავლებელმა კონტრასტული ანალიზის შედეგებზე დაყრდნობით პირველ რიგში უნდა გაარკვიოს მათი წყარო და საფუძველი, მოიფიქროს და შეიმუშაოს მეტ-ნაკლებად ეფექტური ზომები ასეთი შეცდომების პრევენციის ან აღმოფხვრის მიზნით, შექმნას სასწავლო მასალა, სავარჯიშოთა კომპლექსი, სადაც გათვალისწინებული იქნება ყველა ის სირთულე, რაც მოცემული ენობრივი კოლექტივისათვის მოცემული უცხო ენის შესწავლისას იჩენს თავს, ენობრივი მასალის სწორი შერჩევა უზრუნველყოფს უცხო ენის სწავლების ეფექტურობას; და ბოლოს, უნდა განსაზღვროს ამ მასალის მიწოდების ოპტიმალური თანმიმდევრობა.

კონტრასტული ანალიზის შედეგები გათვალისწინებული უნდა იყოს უცხო ენის შემსწავლელთათვის განკუთვნილ სახელმძღვანელოებში. იგი ცხადია, ხელს უწყობს უცხო ენების ეფექტურ შესწავლას და შესაბამისად, ამით დიდ დახმარებასაც უწევს მას. ამიტომ ყველა შრომა ენათა შეპირისპირებითი შესწავლის სფეროში ფასეულია მეთოდისათვის, ვინაიდან შეპირისპირებითი მეთოდი უცხო ენათა სწავლების მეთოდის საყრდენს წარმოადგენს.

ამრიგად, უდაოა კონტრასტული ანალიზის მნიშვნელოვანი წვლილი უცხო ენის სწავლების საქმეში. მისი საშუალებით დგინდება ტიპური შეცდომების წყარო, იქმნება შესაბამისი სასწავლო მასალა, რაც ეხმარება სტუდენტს მშობლიური ენის ინტერფერენციით გამოწვეული შეცდომების თავიდან აცილებაში. ყოველივე ეს კი უცხო ენის უკეთ დაუფლების საწინდარია.

გამოყენებული ლიტერატურა

მეგრელიშვილი, მ., ენის სინტაქსური სისტემა - შეპირისპირებითი კვლევის ობიექტი, გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, 1980

მეგრელიშვილი, მ., ზმნის ფუნქციურ-სემანტიკური კატეგორია ინგლისურ ენაში, გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, 1986

Gass S. M., Schachter J., Linguistic Perspectives on Second Language Acquisition, Cambridge, Applied Linguistics, Cambridge University Press, 1989

Johnson K., Johnson H., Encyclopedic Dictionary of Applied Linguistics, Blackwell Publishers, 1999

რეზიუმე

საქართველოში სულ უფრო და უფრო მეტი ადამიანი ინტერესდება ინგლისური ენის შესწავლით. აქედან გამომდინარე, დღის წესრიგში დადგა უცხო ენის სწავლების მეთოდის გადახედვა ენის ეფექტური სწავლების მიზნით. უცხო ენის სწავლების სწორი მეთოდის შემუშავების საქმეში მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ენათმეცნიერების დარგს - კონტრასტულ ლინგვისტიკას, რომლის საშუალებით დგინდება ტიპური შეცდომების წყარო, იქმნება შესაბამისი სასწავლო მასალა, რაც ეხმარება სტუდენტს მშობლიური ენის ინტერფერენციით გამოწვეული შეცდომების თავიდან აცილებაში. ყოველივე ეს კი უცხო ენის უკეთ დაუფლების საწინდარია.

Christine Chokhonelidze - Akaki Tsereteli State University, MA (Doctoral Student), Teacher

Role of Contrastive Analysis in Methodics of English Language Teaching

Abstract

More and more people are interested in learning English nowadays. As a result, it has become urgent to refresh the methodics of teaching English in order to teach it effectively. Contrastive Linguistics plays an important role in creating the right methods of teaching a foreign language. With the help of Contrastive Linguistics the source of typical mistakes are identified, appropriate learning material and drills are made up, which helps students to avoid mistakes caused by the first language interference. Everything this guarantees students to learn a foreign language effectively.

Кристина Чохонелидзе - Государственный университет Акакия Церетели, Магистр филологии (докторант), Учительница

Роль контрастного анализа в деле методики изучения английского языка

Резюме

С каждым годом в Грузии увеличивается количество людей, заинтересованных в изучении английского языка. Для более эффективного его изучения необходимо пересмотреть методы обучения. В разработке правильных методов обучения английскому языку существенный вклад вносит отрасль языкознания – контрастная лингвистика, с помощью которой становится возможным нахождение источника типичных ошибок, создается соответствующий учебный материал, что, в свою очередь, помогает студентам избежать ошибок, вызванных интерференцией родного языка.

Все это является предпосылками для лучшего освоения любого иностранного языка, в том числе и английского.

НЕЛЛИ СИЧИНАВА – Государственный университет Акакия Церетели

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ И КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ-РУСИСТОВ ПРИ РАБОТЕ НАД СИНОНИМАМИ

В настоящее время в теории и практике обучения русскому языку нерусских учащихся все большее внимание уделяется обучению лексике как системе, так как слова в языке существуют не изолированно, а в определенной взаимосвязи друг с другом. «Изучить что-нибудь в системе, – отмечает Л. Г. Саяхова, – значит усвоить не только элементы этой системы, но и отношения между ними. В применении к лексике это означает – усвоить не только единицы лексической системы, но и соотношения, существующие между ними, а также отношения между единицами лексической системы и внеязыковой действительностью» [5, с. 5]. Современная методика преподавания русского языка как иностранного исходит из того, что обучение лексике русского языка с учетом ее системы является весьма эффективным, так как установление связей между словами и их значениями способствует более осмысленному их усвоению.

Результатом обучения иностранному языку в языковом вузе «должно быть владение лингвистической и коммуникативной компетенцией» [1, с. 17].

Под лингвистической компетенцией понимается знание системы языка и правил ее функционирования в иноязычной коммуникации, знание языковых средств и их функций, владение фоновыми механизмами речевой деятельности.

Коммуникативная компетенция подразумевает способность понимать и продуцировать иноязычные тексты в соответствии с условиями и факторами речевого общения. Как отмечает А. Л. Бердичевский, для того, «чтобы овладеть языком в ходе речевой деятельности, необходимо знание языка, овладение языковой деятельностью, системой иностранного языка, т. е. лингвистическая компетенция является предпосылкой для коммуникативной, ибо речевая деятельность и происходит только благодаря тому, что коммуниканты владеют системой языка» [1, с. 17-18].

На продвинутом этапе обучения русскому языку студентов-русистов имеется возможность системность лексики представить более ярко, наглядно при работе над синонимами, антонимами, тематическими группами слов, так как словарный запас студентов позволяет установить различные парадигматические отношения между словами.

В данной работе мы поставили своей целью рассмотреть типы синонимических отношений в русском языке и наметить эффективные приемы по формированию лингвистической и коммуникативной компетентности у студентов-русистов, необходимой для правильного употребления синонимов в речи.

Явление синонимии всегда находилось в центре внимания лингвистов. Работа над изучением состава синонимов русского языка ведется уже более двухсот лет, начиная с 1783 года – времени выхода первого синонимического словаря, автором которого был Д. И. Фонвизин. Результаты современных исследований отражены в «Словаре синонимов русского языка» (1968), составленном З. Е. Александровой, академическом двухтомном «Словаре синонимов русского языка» (1970) под редакцией А. П. Евгеньевой, а также составленном также под редакцией А. П. Евгеньевой однотомном «Словаре синонимов» (1975). Важным подспорьем для преподавателей русского языка стал «Словарь синонимов русского языка», изданный Л. П. Алекторовой, Л. А. Введенской, В. И. Зиминым и др. в 2002 году, который предоставил учащимся материал, необходимый для овладения синонимическим богатством русского языка в минимизированном (отобранном) виде, что позволило сделать синонимическую систему русского языка «удобной» и эффективной для усвоения.

В современной русской лингвистике наметилось два подхода при выделении синонимов. Согласно первому подходу к синонимам относятся абсолютно тождественные по значению единицы

языка (омосеманты). Другая точка зрения основана на понимании синонимов как тождественных или очень близких по значению единиц языка (парасемантов) [2, с. 128].

При рассмотрении синонимов большинство ученых исходит из того, что абсолютно тождественных слов в языке вообще нет. При всей тождественности и схожести значений, синонимы различаются своими значимостями: стилевыми, узуальными (синтагматическими), темпоральными, генетическими, деривационными и др. Например, *глаза* и *очи* различаются стилистически, *каштановый* и *карий* - узуально, *аэроплан* и *самолет* - темпорально, *маис* и *кукуруза* - генетически, *лексикон* и *лексика* - деривационно.

Обычно выделяют четыре типа синонимов: абсолютные синонимы, совпадающие по своим значениям; семантические, или идеографические, синонимы, выражающие общие понятия, но вместе с тем отличающиеся определенными элементами своих значений; стилистические синонимы отличаются той или иной эмоционально-экспрессивной оценкой; семантико-стилистические синонимы отличаются друг от друга и своим значением, и эмоционально-экспрессивной оценкой.

Как было уже сказано, идеографические синонимы различаются оттенками значений: они указывают не только на различную степень проявления признака или действия, но могут иметь и различный объем значения. Например, среди синонимов *луна – месяц* самым широким по смыслу является слово *луна* – «небесное тело, спутник Земли, светящийся по ночам отраженным солнечным светом». Слово *месяц* имеет более узкое значение – «о луне в начальных и последних фазах, когда она имеет серповидную форму».

Объемом значения отличаются и слова *учитель – преподаватель – педагог*. *Учителем* называют лицо, занятое обучением детей в средней школе; *преподаватель* – это работник вуза, колледжа, реже употребляется по отношению к работнику школы; а *педагог* – не только учитель или преподаватель, но и воспитатель.

Синонимы могут выполнять стилистическую функцию, т. е. придавать речи разговорный или книжный характер, выражать положительную или отрицательную экспрессию. Например, синонимы *мальчик* и *мальчишка* не различаются оттенками значений. Их отличие состоит в стилистической окраске: слово *мальчик* обозначает ребенка, подростка мужского пола, оно нейтрально и свободно употребляется в любом языковом стиле. Слово *мальчишка* отличается от своего синонима тем, что оно уместно только в разговорном стиле и придает речи оттенок ласковой фамильярности.

Разговорная лексика, в отличие от просторечной, не нарушает общепринятых норм литературного языка. В то время как просторечная лексика находится вне сферы литературного языка и придает речи оттенок грубой, грубоватой или сниженной оценки предмета реальности. Просторечная лексика как эмоционально окрашенный способ изображения действительности встречается в художественной речи и служит средством реализации идейно-образительного замысла автора. Просторечья часто встречаются в синонимическом ряду слов, например: *бить* (нейтральное) – *колотить* (разговорное) – *лупить* (просторечное).

В книжных стилях речи (научном, официально-деловом, публицистическом) употребляются слова с оттенком книжности, например, существительное *творение* отличается от своего синонима *произведение* тем, что оно уместно в книжной речи. Стилистическими синонимами являются слова *показывать* и *демонстрировать*, *наказание* и *кара*, *подарок* и *дар* и др.

Синонимы могут одновременно различаться оттенками значений и стилистической окраской. Например, глагол *идти* («передвигаться, ступая ногами») относится к нейтральному стилю речи, а его синонимы *брести* и *плестись* имеют значение «идти медленно, устало или неохотно» и употребляются в разговорной речи.

Овладению синонимическим богатством русского языка и формированию у студентов-русистов соответствующей лингвистической и коммуникативной компетенции способствует выполнение специальных упражнений. Целью этих упражнений является накопление студентами

определенного запаса синонимичных слов, обогащение их словаря, усвоение семантики и стилистической отнесенности слов-синонимов, приобретение навыков их употребления в устной и письменной речи. Методическими ориентирами для таких упражнений служат частные проявления принципа коммуникативности – требования функциональности, контекстности и ситуативности.

В лингвистической и методической литературе функциональный подход к изучению языковых явлений понимается как: «1) раскрытие специфических свойств конкретных лексико-грамматических единиц с учетом признаков, присущих языковой системе в целом; 2) указание на лексические, грамматические и стилевые ограничители, которые проявляются и на разных уровнях языковой системы, и в разных сферах речи; 3) указание на действие внеязыковых факторов, влияющих на использование единиц языка и речи» [4, с. 15-16].

Необходимым условием работы над синонимами является как их презентация в контексте, чтобы показать лексическое окружение, синтагматические связи синонимов с другими словами, так и изолированное, обособленное от других слов их изучение.

Презентация синонимов в контексте помогает студентам понять невозможность полной взаимозамены идеографических и стилистических синонимов, так как даже вполне точные в семантическом отношении синонимы могут существенно отличаться друг от друга по сочетаемости и иметь, таким образом, особые, закрепленные за каждым из них сферы употребления. Так, местоимения-синонимы *каждый*, *любой*, *всякий* употребляются в тех случаях, когда из числа однородных предметов или лиц необходимо выделить один предмет (одно лицо).

Всякий (или каждый, любой) человек на моём месте поступил бы также. Это знает каждый (или любой) студент. Любой (всякий) укажет вам дорогу на станцию.

Местоимение *каждый* имеет, кроме того, значение, близкое к местоимению *все*. В этом значении местоимение *каждый* нельзя заменить местоимением *любой* или *всякий*.

На совещании высказался каждый присутствующий. На совещании высказались все присутствующие.

Местоимение *каждый* обычно употребляется в единственном числе: *каждый ученик, каждая студентка, каждое слово*.

Во множественном числе местоимение *каждый* употребляется в следующих случаях:

1) при существительных, не имеющих единственного числа:

Он приезжал каждые сутки.

2) при сочетаниях существительных с количественными числительными:

Мы встречались каждые два дня. Каждые четыре человека поместились в отдельной комнате.

С существительными, обозначающими время, местоимение *каждый* употребляется без предлога: *каждый день, каждое утро, каждый год, каждую зиму, каждые полчаса, каждые пять (десять...) минут*.

Местоимение *любой* употребляется преимущественно в разговорной речи в значении «какой угодно» (говорящий предоставляет собеседнику возможность выбора).

Ты можешь взять любую книгу, которая тебе нравится.

В этом значении местоимение *любой* нельзя заменить местоимением *каждый*, *всякий*. Сравним:

Эта книга есть в любом (или каждом, всяком) книжном магазине. Но: Зайди в любой книжный магазин и купи эту книгу.

Местоимение *любой* употребляется в устойчивых словосочетаниях: *в любое время* (когда угодно, всегда), *в любую минуту* (постоянно, когда угодно), *при любых условиях, при любых обстоятельствах*.

Местоимение *всякий* употребляется ещё в значении *разный, разнообразный, всевозможный*.

В нашей реке водится всякая рыба. Он читал всякие книги. Он рассказывал всякие интересные истории.

В этом значении местоимение *всякий* нельзя заменить местоимениями *каждый* и *любой*.

Местоимение *всякий* встречается в некоторых устойчивых словосочетаниях: *во всяком случае, на всякий случай, без всяких возражений, без всякого сомнения.*

В процессе работы над синонимами важно показать, что в синонимический ряд могут включаться слова, как в прямом, так и в переносном значении. Многозначное слово способно входить в несколько синонимических рядов. Например, прилагательное *легкий* входит в следующие синонимические ряды: *легкий, нетяжелый, невесомый* (чемодан, портфель); *легкий, несложный, простой* (диктант, задача); *легкий, слабый, небольшой* (ветер, мороз) и т. д.

Современной лингводидактикой рекомендуются разнообразные виды упражнений, выполнение которых направлено на формирование умения активно пользоваться словарем синонимов, сознательно и без ошибок употреблять синонимы в речи, позволяет проверить степень усвоения материала.

1. Упражнения, направленные на формирование умения активно пользоваться словарем. Среди них можно выделить следующие:

Найти в словаре синонимов синонимические ряды с указанными словами (например: *собака, уважение, грустный, радость, супруг, поразительный*).

Определить по словарю, сколько синонимических рядов образуют указанные слова (например, *профессия, густой, убирать, соревнование, проверка, художник, новый*). Объяснить, почему некоторые слова входят в состав нескольких синонимических рядов.

Пользуясь словарем синонимов, объяснить, почему слова *бежать, беспокоиться, буря, везде, время, второй, гардероб* начинают соответствующий синонимический ряд.

Пользуясь словарем синонимов, объяснить, чем отличаются слова в каждом синонимическом ряду: *бояться – трусить, буря – ураган, заглавие – заголовок, кричать – орать, легкий – невесомый, луна – месяц, почва – земля.*

Найти в словаре синонимов слова, которые входят в различные синонимические ряды.

Расположить синонимы так, чтобы каждый последующий обозначал большую степень проявления признака или возрастающую интенсивность действия, затем проверить, как эти синонимы даны в словаре.

Исключить лишние слова из синонимического ряда, объяснить, почему их необходимо исключить.

Доказать, что указанные слова не являются синонимами (например: *опять* и *обратно*). Подобрать к каждому из этих слов синонимы и придумать с ними предложения. Проверить по словарю, правильно ли составлены синонимические ряды.

Подобрать синонимы к указанным словам (например: *добрый, краткий, огонь, прекрасный*). Проверить по словарю, все ли возможные синонимы указаны.

Пользуясь словарем, определить, чем различаются данные синонимы.

Распределить приведенные синонимы, учитывая их стилистическую окраску, в три столбика таблицы. Проверить себя по словарю.

Книжное	Нейтральное	Разговорное
<i>множество</i>	<i>много</i>	<i>уйма</i>

2. Упражнения, направленные на формирование умения использовать синонимы в речи.

Найти в тексте синонимы к данным словам.

От синонимичных глаголов образовать существительные, а от прилагательных – наречия. Указать, сохраняются ли между словами других частей речи синонимические отношения.

Определить, в каких из приведенных предложений возможна синонимическая замена, а в каких такая замена невозможна и почему.

Вместо точек вставить нужное слово (например: *учитель* или *преподаватель*).

Найти в тексте синонимы-прилагательные. Выписать их, учитывая степень возрастания признака.

Найти в тексте синонимы-глаголы. Выписать их, учитывая степень проявления действия. Указать оттенки значения этих синонимов.

Прочитать предложения и определить, какой из приведенных синонимов следует выбрать в каждом отдельном случае. Объяснить, в каких примерах взаимная замена синонимов возможна, а в каких невозможна (или нежелательна) и почему.

Найти в тексте синонимы и определить их стилистическую окраску.

Объяснить, чем отличаются друг от друга приведенные синонимы: оттенком значения, стилистической окраской или и тем и другим. Проверить себя по словарю. Придумать предложение с каждым синонимом.

Вставить в предложения нужный синоним, учитывая его значение и стилистическую окраску.

Пересказать текст, используя указанные синонимы.

Описать летний (зимний, весенний, осенний) день, используя указанные синонимы.

Составить диалог по образцу, по ситуации.

Таким образом, получаемая студентами-русистами языковая информация о синонимических отношениях в русской лексике имеет две функции: информационную (формирование соответствующих понятий) и прикладную (умение различать и употреблять в речи единицы данного аспекта языка). В условиях сознательно-коммуникативного обучения прикладная функция языковой информации имеет значительно больший удельный вес, чем информационная. Критерием сознательного усвоения лингвистической информации служит умение применять полученные знания на практике, в учебных речевых ситуациях. «Знанием становится только та информация, которая усвоена человеком, которая стала продуктом его сознания. Таким образом, само понятие «знания» органически связано с сознательностью усвоения материала, которая по праву считается одним из основных дидактических принципов» [7, с. 140].

Формирование у студентов-русистов лингвистической, лингвострановедческой и коммуникативных компетенций являются необходимым условием адекватного владения языком как средством общения, обучения, самообразования и обеспечивает достаточно свободное, нормативно правильное и функционально адекватное владение всеми видами речевой деятельности на изучаемом языке, близком к уровню образованного носителя данного языка.

Литература:

Бердичевский А. Л. Оптимизация системы обучения иностранному языку в педагогическом вузе. М.: «Высшая школа», 1989.

Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика. М.: 1990.

Основы методики обучения русскому языку в 4-10 классах / Под редакцией Н. З. Бакеевой и З. П. Даунене. Л.: «Просвещение», 1984.

Рожкова Г. И. Вопросы практической грамматики в преподавании русского языка как иностранного. М.: 1978.

Саяхова Л. Г. Лексика как система и методика ее усвоения. Уфа, 1979.

Словарь синонимов русского языка / Л. П. Алекторова, Л. А. Введенская, В. И. Зимин и др. М.: ООО «Издательство Астрель», 2002.

Урок русского языка в национальной школе / Под редакцией М. Б. Успенского, М. В. Головановой. М.: «Педагогика», 1986.

ნელი სიჭინავა – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ფილოლოგიის დოქტორი, სლავისტიკის დეპარტამენტის ასისტენტ-პროფესორი

**რუსისტი სტუდენტების ლინგვისტური და კომუნიკაციური კომპეტენციის ჩამოყალიბება
სინონიმებზე მუშაობის დროს**

რეზიუმე

ამჟამად რუსულის როგორც უცხოური ენის სწავლების თეორიაში და პრაქტიკაში დიდი ყურადღება ექცევა ლექსიკის, როგორც სისტემის, სწავლებას, რადგან სიტყვები ენაში არსებობენ არა იზოლირებულად, არამედ ერთმანეთთან გარკვეულ ურთიერთკავშირში. რუსისტი სტუდენტები ითვისებენ არა მხოლოდ ლექსიკური სისტემის ერთეულებს, არამედ მათ შორის არსებულ ურთიერთობებს. რუსული ენის ლექსიკის სწავლება მისი სისტემის გათვალისწინებით წარმოადგენს ძალიან ეფექტურ მეთოდს, რადგან სიტყვებსა და მათი მნიშვნელობების შორის კავშირების დადგენა ხელს უწყობს მათ გააზრებულ ათვისებას. წინამდებარე ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს რუსულ ენაში არსებული სინონიმიური ურთიერთობების განხილვა და რუსისტი სტუდენტების ლინგვისტური და კომუნიკაციური კომპეტენციის ჩამოყალიბების ეფექტური ხერხების მოძიება, რაც სტუდენტებს საშუალებას მისცემს გამოიყენონ სინონიმები კომუნიკაციის ამოცანების შესაბამისად.

Nelli Sichinava – Akaki Tsereteli State University, Department of Slavic Philology, Doctor of Philology, Asist. Prof.

**Development of linguistic and communicative competences
of Russian language students at working on synonyms**

Summary

Nowadays both in teaching theory and practice of Russian as a foreign language great attention is paid to teaching lexics as a system, as the words in any language don't exist as isolated but in the certain interconnection. Russian language students learn not only separate units of the system but also the relationships between them. Teaching of Russian language considering it's system is a powerful effective method as the determination of relationship between the words and their explanations provides conscious learning. The goal of the presented work is to discuss the synonymous relationships in Russian language and to find the effective ways of the development of linguistic and communicative competence of Russian language students. That will give them opportunity to use synonyms according the demands of communication.

მაგდა თხილავა - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მუსიკისა და პოეზიის ინტეგრაციის მნიშვნელობა მოსწავლეთა აღზრდის პროცესში

ამაზე მეტყველებს ანტიკური დროიდან ჩვენამდე მოღწეული შრომები ესთეტიკაში. მე - 19 საუკუნეში რომანტიკოსებმა ბევრი საინტერესო, თვისობრივად ახალი ხელოვნება შექმნეს: შოპენმა, ბერლიოზმა, ლისტმა, ვაგნერმა და ა. შ.

ადამიანის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანია სულიერი კულტურის ამაღლება. ამ საკითხის გადაწყვეტაში დიდ როლს ასრულებს სკოლაში ესთეტიკური ციკლის საგნების შესწავლა.

საჯარო სკოლის მიზანია პიროვნების ესთეტიკური კულტურის ფორმირება, რაც გულისხმობს ხელოვნების სხვადასხვა სფეროში მოზარდის ინტელექტის განვითარებას, მხატვრული უნარების გამომუშავებას, გემოვნების დახვეწას. ამ მხრივ გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ხელოვნების სხვადასხვა დარგის კომპლექსურ სწავლებას. მუსიკალური აღზრდის პროცესში მნიშვნელოვანი ყურადღება უნდა გამახვილდეს სმენის კულტურისა და მუსიკალური აღქმის უნარების განვითარებაზე. ლიტერატურასა და ფერწერასთან ურთიერთდაკავშირების მეშვეობით გაკვეთილზე უნდა ხდებოდეს მუსიკალურ სახეთა გაღრმავება და პირიქით, მუსიკით ბავშვებს უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა, უკეთ შეიგრძნონ ლექსისა და ნახატის მხატვრული სახე. ვიცით, რომ მუსიკა ბერის სიმღერისა და რიტმული ორგანიზაციის საშუალებით ასახავს სინამდვილეს.

რიტმი ხელოვნების ორივე დარგისთვის - მუსიკისა და პოეზიისთვის მნიშვნელოვანი თვისებაა. იგი ემოციური ზემოქმედების გაძლიერების საშუალებაა. რიტმის გარეშე წარმოუდგენელია როგორც მუსიკის, ასევე პოეზიის არსებობა. ლექსის სტროფისა და მუსიკალური ფრაზის შედარებისას დავინახავთ, რომ ორივე აგებულია თანაბრად განვითარებული რიტმით. თუმცა, აღნიშნულ მსგავსებასთან ერთად, მათ შორის დიდი განსხვავებაცაა. დროში განფენილობის მიხედვით მუსიკალური ფრაზა ხშირად არ ემთხვევა ლექსის სტრიქონს. მუსიკალური ფრაზა უფრო გრძელია, პოეტური ფრაზა კი ვითარდება განსხვავებული რიტმული ფორმულით. ამის დასტურია მრავალი ვოკალური ნაწარმოები, სადაც ერთსა და იმავე ტექსტზე შექმნილი სიმღერები განსხვავებული რიტმული სურათითაა გადმოცემული.

მუსიკაშიც და პოეზიაშიც რიტმი ინტონაციის გარეშე წარმოუდგენელია. ინტონაცია ორივე ხელოვნების გამომსახველობის საშუალებაა. ხელოვნების დარგებიდან მუსიკა ყველაზე ახლოსაა პოეზიასთან. პოეზია ძლიერი ინტონაციური ჟღერადობით და რიტმული ორგანიზებულობით გამოირჩევა. ხმის ტემბრის ნიუანსირებით, დინამიკით (გაძლიერება - შესუსტებით, ამაღლება - დადაბლებით, აჩქარება - შენელებით) ჩვენ გამომსახველობას ვმატებთ პოეზიის ამა თუ იმ ნიმუშს. პოეზიისგან განსხვავებით მუსიკა ნაკლებ კონკრეტულია, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ინტონაცია და რიტმი გვაძლევს საშუალებას მუსიკით გადმოვცეთ ხასიათი და იდეები.

მოსწავლეებს უნდა განვუმარტოთ, რომ ამ ორი ხელოვნების სინთეზით სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოები იქმნება: სიმღერა, ოპერა, კანტატა, ორატორია, მუსიკალური კომედია.

როგორც მუსიკაში ინტონაციის როლი, ასევე პოეზიაშიც არის ლექსის იდეის, აზრის, განწყობილების შემქმნელი, მისი მუსიკალური ორგანიზაციის ძირითადი დასაყრდენი. სიმღერის შესწავლის პროცესში მასწავლებელმა ბავშვებს აუცილებლად უნდა დაანახოს ლექსის მუსიკალურობა, გაავლოს პარალელი ამ ლექსისა და მელოდიის ინტონაციურ მსგავსებასა და სიზუსტეზე, ყურადღება უნდა გამახვილოს მუსიკისა და პოეზიის ინტეგრაციის პრინციპზე, მუსიკალური ბერისა და სიტყვის ინტონაციის, რიტმის მნიშვნელობაზე.

ვოკალურ მუსიკაში, ლექსისა და მელოდიის შერწყმის პროცესში მნიშვნელოვანია თუ რამდენად შეესაბამება მუსიკალური ინტონაცია სიტყვაში ჩაქსოვილ აზრს, განწყობილებას. ვოკალურ მუსიკაში წარმოიქმნება მუსიკალური და სამეტყველო კომპლექსები, მელოდიაში გვესმის არა მხოლოდ პოეტური ტექსტის შინაარსი, არამედ გრძობების უდიდესი ნიუანსებიც.

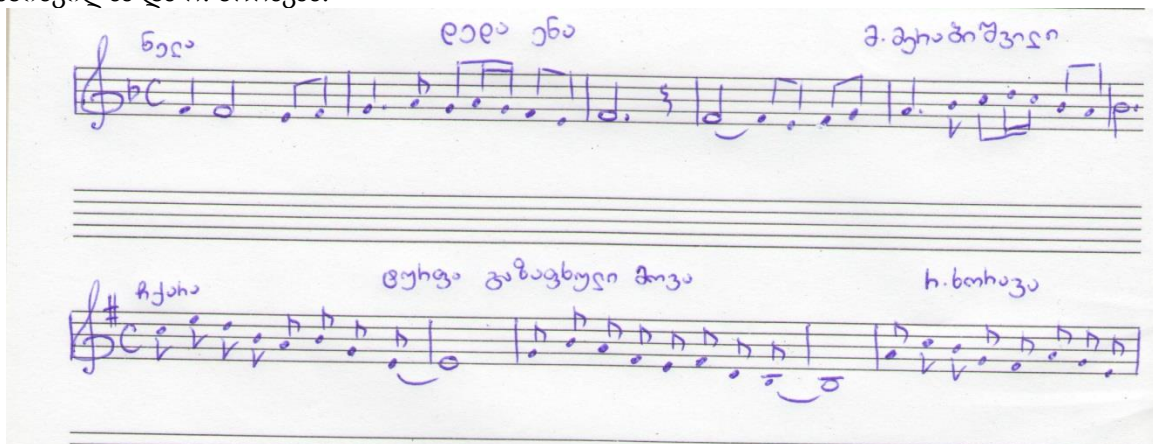
მუსიკასა და პოეზიას შორის ბევრ მსგავსებასთან ერთად მნიშვნელოვანი განსხვავებაცაა: მუსიკაში თითოეულ ბგერას ზუსტად განსაზღვრული სიმაღლე აქვს, სიტყვიერი მეტყველებში კი ასე არ არის. იგი მოკლებულია ყოველგვარ ბგერით სიმაღლეს.

პოეზიისა და მუსიკის ინტეგრაციის შესანიშნავი ნიმუშია ხალხური სიმღერა, გაკვეთილზე აუცილებლად ყურადღება უნდა გამახვილდეს ხალხურ მუსიკალურ ფოლკლორზე. ბავშვებს უნდა გავაცნოთ ქართული ხალხური მუსიკალური კილოები, საქართველოს სხვადასხვა კუთხისთვის დამახასიათებელი ჰარმონიული თავისებურებანი, ქართული ხალხური სასიმღერო მრავალხმიანობის სიმდიდრე, გავაცნოთ ხალხური სიმღერის ჟანრები. სიმღერების შესწავლისას უნდა ვისარგებლოთ იმ საშუალებებით, რომელსაც აღნიშნული სიმღერის სპეციფიკა მოითხოვს. თუმცა არსებობს საერთო წესებიც: ბგერისა და სიტყვის წარმოთქმის კულტურა, ანსამბლის გრძნობა, ტექსტზე მუშაობა, ტონის სილამაზე...

სიმღერის შესწავლის დროს ყურადღება უნდა გამახვილდეს ლექსის გამომეტყველებით წაკითხვაზე, რადგან ლექსის თითოეულ სტროფს აქვს მელოდიის საკუთარი განვითარება, ანუ პოეტური აზრის გარდასახვა ჟღერად პროცესში. გამომეტყველებითი კითხვის დროს უნდა დავაკვირდეთ, როგორ გრძნობს მოსწავლე ტემპს, ტემპის ცვლებადობას, ტონის სიძლიერეს - ამაღლებას, დადაბლებას, შენელებას, შესუსტებას, გაძლიერებას, აჩქარებას...

მუსიკაშიც და პოეზიაშიც ტემპი აზუსტებს ნაწარმოების მხატვრულ სახეს და გამოხატავს განცდის მდგომარეობას. მაგალითად, თუ შევადარებთ ერთმანეთს გრ. აბაშიძისა ლექსს „დედა ენასა“ („გვიყვარს როგორც იავნანა, როგორც ტკბილი ზღაპარი, საქართველოს ცა და მიწა, საქართველოს მთა - ბარი. იგი ქვეყნის თვალი არი, ზურმუხტ- ლალი ჰვენია, ალაგ წითელ, ალაგ ყვითელ, ალაგ ალისფერია“) და მ. ლებანიძის ლექსს „ტურფა გაზაფხული მოვა“ („ტურფა გაზაფხული მოვა, ტურფა გაზაფხული მოდის, ამას მეუბნება თოვა და სითეთრე ტყემლის ტოტის. ამას მეუბნება გროვა, ენძელის და კორჩიოტის, ტურფა გაზაფხული მოვა, ტურფა გაზაფხული მოდის“), თვალნათლივ დავინახავთ, რომ ორივე ლექსის ტემპი ერთმანეთისგან მკვეთრად განსხვავებულია. პირველი ლექსი თავისი განწყობილებით უთუოდ აუჩქარებელ, ნელ ტემპს მოითხოვს. ხოლო მ. ლებანიძის ზემოაღნიშნული ლექსი თავისი ხასიათით უფრო მოძრავია და ჩქარი ტემპს ითხოვს.

ორივე ამ ლექსზე შესანიშნავი სიმღერები შექმნეს ყველასთვის საყვარელმა და თანამედროვე კომპოზიტორებმა, ქართული საბავშვო მუსიკის მნიშვნელოვანმა წარმომადგენლებმა მ. მერაბიშვილმა და რ. ხორავამ.

მუსიკაში ინტონაციას ქმნის კილო - ტონალობა, ინტერვალები, რიტმი, მახვილი, პაუზა. პოეზიაში კი ინტონაციის წარმოქმნაში გაადამწვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ევფონიური ხერხების გამოყენებას. ევფონია ბერძნული სიტყვაა და კეთილხმოვანებას ნიშნავს. იგი შეისწავლის ძირითადად ლექსის ბგერით ორგანიზაციას ემოციური ელფერის თვალსაზრისით. ევფონიას განეკუთვნება რიტმი, რითმა, დისონანსი და ა. შ.

სკოლაში მუსიკის სწავლების მეთოდოლოგია უნდა გამომდინარეობდეს თითოეული გაკვეთილის მიზანდასახულობიდან. გაკვეთილზე აქტიურად უნდა განიხილებოდეს როგორც სიმღერის სწავლების, ასევე მუსიკის მოსმენის პროცესიც. სიმღერის შესწავლა და მუსიკის მოსმენა განსხვავებული მეთოდებით უნდა მიმდინარეობდეს. სიმღერის შესწავლის დროს მუშაობა უნდა ეფუძნებოდეს სამეტყველო ინტონაციებისა და მელოდიის კონსტრუქციების შესწავლას. ყურადღება უნდა გამახვილდეს სამეტყველო ინტონაციების ხასიათზე და ვაწარმოოთ მისი შედარება მუსიკალურ ინტონაციასთან და დავადგინოთ მათ შორის მსგავსება - განსხვავება. ამის შემდეგ მოვახდინოთ მელოდიური მონახაზის დახასიათება.

აბსოლუტურად განსხვავებული სფეროა ინსტრუმენტული მუსიკის ჟანრი. თუ სიმღერაში მნიშვნელოვანია მუსიკისა და პოეზიის ინტეგრაცია რიტმის, ინტონაციის, ტემპის, დინამიკის და ა. შ. თვალსაზრისით, ინსტრუმენტულ მუსიკაში ნაკლებ კონკრეტულობასთან გვაქვს საქმე. ეს ეხება მუსიკის მოსმენას.

მოზარდის აღქმისა და ასოციაციური განვითარების მიზნით დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს პროგრამული მუსიკის მოსმენას. ავტორისეული პროგრამის მქონე ნაწარმოებს პროგრამული მუსიკა ეწოდება. პროგრამულობის ძირითადი სახეა სიუჟეტური პროგრამულობა. პროგრამას შეიძლება საფუძვლად დაედოს ავტორისეული ან ლიტერატურული პროგრამა. ზოგჯერ ნაწარმოებს წინ უძღვის ლიტერატურული წინასიტყვაობა, რომელიც უადვილებს ბავშვს ნაწარმოების შინაარსში წვდომას.

მოზარდობის პერიოდში ძირითადად შემეცნებითი ინტერესები წამოიჭრება, მაგრამ განსაკუთრებული ინტენსიურობით ვითარდება ემოციური სამყაროც. ამ ასაკში ის ძლიერ აღზნებადია. პროგრამული მუსიკის უმარტივესი სახეა სურათოვანი პროგრამულობა. ასეთ პროგრამულ ნაწარმოებში გადმოცემულია ნამდვილი ან ფანტასტიკური ამბები, აღწერილია ბუნების სურათები, ფრინველთა და ცხოველთა სამყარო.

იმისათვის, რომ მუსიკის შესწავლის პროცესი ცოცხალი და საინტერესო იყოს, კომპოზიტორები თავიანთ საბავშვო პიესებს პროგრამულ ქვესათაურს აძლევენ, ამით ისინი თავიდანვე ხსნიან ნაწარმოების შინაარსს, რაც ბავშვის წარმოსახვაში გარკვეულ სახეებსა და განწყობილებას იწვევს. ისინი ცდილობენ ბავშვებს გაუღვივონ მშობლიური ჰანგების, ყოფის, ზღაპრების, უპირველესად კი ქართული ხალხური მუსიკის სიყვარული. პედაგოგიური გამოცდილების მქონე მრავალი კომპოზიტორის (მ. დავითაშვილი, ე. ექსანიშვილი, დ. ჩხეიძე, ქ. თუმანიშვილი, თ. შავერზაშვილი, შ. თაქთაქიშვილი...) შემოქმედებაში ძირითადი ადგილი უჭირავს საბავშვო მუსიკას. ისინი კარგად იცნობენ მოსწავლეთა სურვილებს, შესაძლებლობებს, მიმზიდველ სამყაროს, მოზარდთა ბუნებას; ამიტომაცაა მათ მიერ შექმნილი ნაწარმოებები და მუსიკალური სახეები შინაარსითა და მუსიკალური ენით ადვილად აღსაქმელი, მისაწვდომი და გასაგები ბავშვებისათვის.

გაკვეთილზე მოსასმენ მასალად შეიძლება გამოვიყენოთ პროგრამული მუსიკის შესანიშნავი ნიმუში ა. მაჭავარიანის საფორტეპიანო ბალადა (ბალადა თხრობითი ხასიათის, მეოცნებე და ადელებული, ლირიკული და დამაბული მუსიკალური სახეების დაპირისპირებაზე აგებული ინსტრუმენტული ან ვოკალური ნაწარმოებია) „ბაზალეთის ტბა“, რომელიც ი. ჭავჭავაძის ლექსის მიხედვითაა შექმნილი: („ბაზალეთისა ტბის ძირას ოქროს აკვანი არისო, და მის გარშემო წყლის ქვეშე უცხო წალკოტი ჰყვავისო, იქნებ აკვანში ის ყრმა წევს, ვისიც არ ითქმის სახელი, ვისაც დღე - და ღამ ჰნატრულობს, ჩუმის ნატვრითა ქართველი“).

ნაწარმოებში ა. მაჭავარიანმა არაჩვეულებრივი სიზუსტით გადმოგვცა ლექსის შინაარსი. რწევადი აკომპანიმენტის ფონზე ჟღერადი მელოდია ტბის ზედაპირის ლივლივს მოგვაგონებს. იგი მოგვითხრობს ბაზალეთის ტბის ფსკერზე აკვანში ჩაწოლილი იმ ჩვილის შესახებ, რომელიც მომავალში საშობლოს მხსნელად მოიაზრება. მრისხანე ბანების ფონზე იავნანას თემის თანდათან დამაბულობა ქართველების წარსული ბრძოლის სურათს გადმოგვცემს. მოულოდნელად ამ დამაბულობას ნელი, აუჩქარებელი მელოდია ენაცვლება, რომელიც თხრობის დასასრულს მიუთითებს.

გაკვეთილზე სასურველია მუსიკის თეორიის ელემენტების შესწავლა ვაწარმოთ ლიტერატურის დახმარებით. ამისათვის შეიძლება გამოვიყენოთ სახალისო ლექსები აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლის საშუალებითაც ბავშვები მარტივად სწავლობენ მუსიკის რთულ და მრავალფეროვან ენას და რაც მთავარია, მათ უჩნდებათ ინტერესი მუსიკის სწავლისადმი და ხალისით ასრულებენ მათზე დაკისრებულ სხვადასხვა დავალებას. სანოტო ანბანის სწრაფად და ხალისით ათვისების მიზნით გთავაზობთ რამდენიმე ნიმუშს:

„მერყევთა შორის მერყევო, სულ მუდამ იოსთან რად ხარო,

ამ შენს მეშვიდე სართულზე, რატომ არასდროს არ ხარო“.

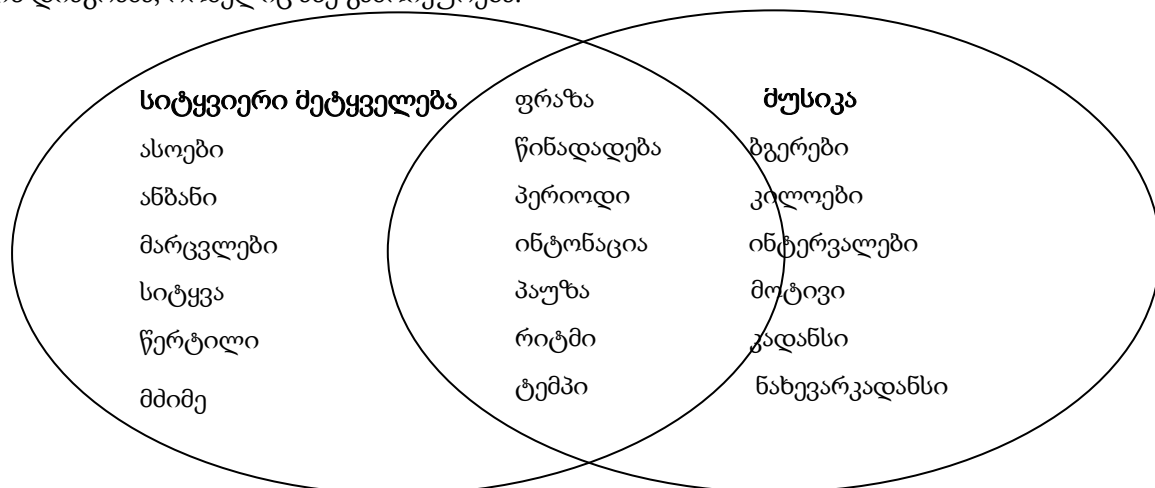
ამ ლექსიდან კარგად ჩანს, რომ აღნიშნული საფეხური რიგით მეშვიდეა, რომელიც ყველაზე მერყევია და მუდამ მიისწრაფვის „იო“ ანუ პირველი საფეხურისკენ.

2) „ძნელმისაგნები რამ ხარო, და ამიტომაც „ნა“ ხარო,

რიგით მეოთხე დგახარო, მერყევო მაინც გნახავო“.

ამ ლექსიდანაც კარგად ირკვევა, რომ მასში საუბარია რიგით მეოთხე - მერყევ საფეხურზე, რომელსაც მეტსახელად „ნას“ უწოდებენ. ასეთი მრავალი მაგალითის მოყვანა შეიძლება.

დრამატურგიაში, პროზასა და პოეზიაში სიტყვიერ მეტყველებას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს, რომელიც ყველაზე უფრო მუსიკალურ მეტყველებას ენათესავება. ამ ორ ხელოვნებას შორის მსგავსება - განსხვავებაზე ნათელი წარმოდგენისათვის გაკვეთილზე შეიძლება გამოვიყენოთ ვენის დიაგრამა, რომელიც ასე გამოიყურება:

იმისათვის, რომ მოზარდს ესთეტიკური მსჯელობის უნარი გამოუმუშავდეს, მას უნდა შეეძლოს ხელოვნების ნაწარმოების ესთეტიკური აღქმა და მხატვრული შინაარსის წვდომა. მხატვრული ნაწარმოების აღქმის პროცესში ჩვენ ვხვდებით შემეცნების სხვადასხვა საფეხურს: შეგრძნებას, აღქმას, აზროვნებას, ფანტაზიას, მეხსიერებას, გემოვნებას.

თავისი მუსიკალური შთაბეჭდილებები მოსწავლემ სიტყვებით უნდა გადმოსცეს, თუმცა ვიდრე მათ არ ექნებათ ლექსიკური მარაგი ტერმინებისა, ნაწარმოების ხასიათისა და განწყობილების გადმოცემისათვის, ნაწარმოების დასახასიათებლად ბავშვებს წინასწარ მივაწვდით მარტივ ტერმინებს: „ნელი - ჩქარი“, „საზეიმო - სამგლოვიარო“ და სხვ. ყურადღების მობილიზაციის მიზნით ბავშვებს სხვადასხვა ამოცანას დავუსახავთ: ნაწარმოების მოსმენის შემდეგ გამოთქვან აზრი რატომ დაასათაურა ავტორმა ასე და ეთანხმებიან თუ არა მას; თვითონ რა სათაურს შეურჩევდნენ აღნიშნულ ნაწარმოებს და ა. შ. ასეთი ამოცანები ხელს შეუწყობს ნაწარმოების აღქმას და აღრმავებს ბავშვის ინტერესს მუსიკისადმი.

ამრიგად, მუსიკისა და პოეზიის ინტეგრაციისას მოსწავლეებს უვითარდებათ ამ ორ ხელოვნებას შორის პარალელების გავლების, ანალოგიების მოძებნის, მსჯელობის უნარი, გემოვნება და სხვა. თუკი ჩვენ მოსწავლეთა ესთეტიკური კულტურის ფორმირებას წარვმართავთ მუსიკისა და პოეზიის ურთიერთკავშირით, ეს ხელს შეუწყობს მხატვრული გემოვნების ფორმირებას, ლექსის

შინაგანი მუსიკალური ჟღერადობის აღქმის უნარის გამომუშავებას, ასოციაციური აზროვნების განვითარებას. ეს კი მოსწავლეებს დაეხმარება ხელოვნებისადმი შეფასებითი დამოკიდებულების გამომუშავებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. მუსიკის ლიტერატურა. შემდგ. ლაცაბიძე - ჟორჯოლაძე თ. თბილისი, 2007
2. ჩიკვაძე მ. მუსიკის სამყაროში. თბილისი, 2001
3. შილაკაძე ვ. მეტყველება და მუსიკა. თბილისი, 1959
4. ხუჭუა პ. მუსიკის სამყარო. თბილისი, 1987

რეზიუმე

მუსიკისა და პოეზიის ინტეგრაციისას მოსწავლეებს უვითარდებათ ამ ორ ხელოვნებას შორის პარალელების გავლების, ანალოგიების მოძებნის, მსჯელობის უნარი, გემოვნება და სხვა. თუკი ჩვენ მოსწავლეთა ესთეტიკური კულტურის ფორმირებას წარვმართავთ მუსიკისა და პოეზიის ურთიერთკავშირით, ეს ხელს შეუწყობს მხატვრული გემოვნების ფორმირებას, ლექსის შინაგანი მუსიკალური ჟღერადობის აღქმის უნარის გამომუშავებას, ასოციაციური აზროვნების განვითარებას. ეს კი მოსწავლეებს დაეხმარება ხელოვნებისადმი შეფასებითი დამოკიდებულების გამომუშავებაში.

Магда Тхилава – Государственный университет Акакия Церетели, ассоциированный профессор

Значение интеграции музыки и поэзии в процессе воспитания учащихся.

Резюме

Целью школы является формирование эстетической культуры личности, что подразумевает развитие интеллекта подростка в различных сферах искусства, выработку художественных навыков, утонченного вкуса. С этой стороны огромное значение придается комплексному обучению различных видов искусства.

Поэзия выделяется сильным интонационным звучанием и ритмической организованностью.

Ритм является важным свойством для обоих видов искусства. При взаимодействии музыки и литературы у учащихся развиваются навыки проведения параллелей между музыкой и литературой, нахождения аналогий, навыки обсуждения, вкус и т.д.

Magda Tkhlava – Kutaisi State University, Associate Professor

The importance meaning of integration of music and poetry

Summary

The goal of education is formation of aesthetic culture of person which includes a variety of art in the field of adolescent brain development, artistic skills, retirement of taste.

The crucial importance of art is learning various branches of the complex education.

Poetry is the rhythmic sound and intonation are organized. Timbre sound nuances, dynamic. We have add some examples of expressive poetry. Unlike the poetry music is less concrete, but never the less intonation and rhythm is an important feature of art in both fields. It is a source of emotional impact. Without rhythm it is conceivable the exists of music and poetry.

Thus students the connection of music and literature develop parallels of music and poetry, find analogies, reasoning ability and taste.

ლელა ემგვერადე, ნატო ქობულაძე - აკაკი წერეთლის უნივერსიტეტი

აქტიური სწავლების პრაქტიკაში გამოყენების შესახებ

სწავლა-სწავლება ერთი პროცესის ორი მხარეა. სწავლა წარმოადგენს სწავლების შედეგს. მეცნიერებაში სწავლა განიმარტება, როგორც ახალი ინფორმაციის, ცოდნის, ჩვევების, დამოკიდებულებებისა და განწყობების შექმნა. თანამედროვე მოთხოვნებისა და შესაბამისად, სწავლებამ ნებისმიერ ეტაპზე (მხედველობაში გვაქვს როგორც სასკოლო, სპეციალური და საუნივერსიტეტო, ისე ზრდასრულთა სწავლება) უნდა უზრუნველყოს პრაქტიკაში გამოსადეგი ცოდნის შექმნა და მისი გამოყენებისათვის აუცილებელი კონკრეტული უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბება; ზოგადსაზროვნო, შემეცნებითი და შემოქმედებითი უნარების განვითარება; ზოგადი კომპეტენციების ფორმირება.

სწავლების ყოველ ეტაპს საკუთარი სპეციფიკა ახლავს, რაც განპირობებულია შემსწავლელთა ასაკით, მათი მომზადების ხარისხით, კონკრეტული სასწავლო მიზნებით... ასევე აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული, რომ ადამიანებს განსხვავებული უნარები და შესაძლებლობები აქვთ. ყოველი ინდივიდი თავისებურად აღიქვამს მოვლენებს, იმახსოვრებს მასალას, აზროვნებს და მსჯელობს. ინდივიდუალური განსხვავებების ცოდნისა და საჭიროებების განსაზღვრის გარეშე შეუძლებელია ეფექტური სწავლება. სწორედ კონკრეტული ინდივიდისა და სამიზნე ჯგუფის შესაძლებლობიდან გამომდინარე უნდა დაიგეგმოს სწავლების შესაძლო შედეგები და განისაზღვროს მათი მიღწევისათვის საჭირო მეთოდები და აქტივობები.

სწავლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება ეფექტური, თუ სწავლების პროცესი კონკრეტულ შედეგზე იქნება ორიენტირებული. სწავლების წარმატებას განაპირობებს სწავლების მიზნებისა და შედეგების შესაბამისობა მათი მიღწევის საშუალებებთან. მასწავლებელს, ლექტორს, ტრენერს, ფასილიტატორს მოეთხოვება შეარჩიოს კონკრეტული მასალის შესწავლის ოპტიმალური ფორმა: შექმნას სწორად ორგანიზებული სასწავლო გარემო, განახორციელოს ცოდნის გადაცემის პროცესი შესაბამისი კომუნიკაციის ფორმით - გამოიყენოს სწავლების მიზნის შესაბამისი მეთოდები და აქტივობები.

თავისთავად ამა თუ იმ მეთოდის გამოყენება შედეგს არ უზრუნველყოფს, მაგრამ მხოლოდ სწავლების მეთოდების სწორად შერჩევის შემთხვევაშია შესაძლებელი ღრმა, შეგნებული და პროდუქტიული ცოდნის შექმნა.

თანამედროვე ეტაპზე სწავლა-სწავლების პროცესის ცენტრში დგას მოსწავლე. შესაბამისად, მეთოდთა კლასიფიკაციის ერთ-ერთ ძირითად ვარიანტად მიღებულია სისტემა, რომელშიც მეთოდებს ყოფს სასწავლო პროცესში მოსწავლის აქტივობის ხარისხის მიხედვით. მეთოდები იყოფა სამ ძირითად ჯგუფად:

პასიური მეთოდები, როდესაც სწავლების დროს ძირითადი მოქმედი ფიგურა მასწავლებელია და მოსწავლე პასიური მსმენელის როლში იმყოფება.

აქტიური მეთოდები. ამ დროს მოსწავლე აქტიურ მონაწილეობას იღებს სწავლების პროცესში. იგი თანამშრომლობს მასწავლებელთან.

ინტერაქტიური მეთოდები. „შემეცნებითი და კომუნიკაციური ქმედების ორგანიზების სპეციალური ფორმა, რომლის დროსაც მოსწავლეები ჩართულნი არიან შემეცნების პროცესში, აქვთ საშუალება გაიგონ და რეფლექსია მოახდინონ იმაზე, რაც იციან და რასაც ფიქრობენ.“ ინტერაქტიური სწავლების დროს მოსწავლეები ურთიერთქმედებენ ერთმანეთთან და მასწავლებელთან.

ამასთან, აქტიური და ინტერაქტიური მეთოდები შეიძლება პირობითად ერთ ჯგუფში გავაერთიანოთ, რამდენადაც, მიუხედავად გარკვეული სხვაობისა, არსებითად ეს მეთოდები მოსწავლის აქტივიზაციაზე ორიენტირებული მეთოდებია. ამ მეთოდების გამოყენებაზე

დაფუძნებულ სწავლებას *აქტიურ სწავლებას* ვუწოდებთ, ხოლო თავად მეთოდების აღსანიშნავად გამოიყენება ტერმინი *აქტიური სწავლების მეთოდები*.

თანამედროვე სასწავლო პროცესში *აქტიური სწავლების მეთოდები* უპირისპირდება *პასიურ მეთოდებს*. მნიშვნელოვანია, რომ სააზროვნო უნარებს, ზოგად კომპეტენციებსა და პრაქტიკულ (სასიცოცხლო) უნარ-ჩვევებს ძირითადად აქტიური სწავლების მეთოდები ავითარებს, პასიური მეთოდები კი ფაქტობრივად მხოლოდ ცოდნის შეძენას ემსახურება. ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ აქტიური სწავლება თავისთავად, შესასწავლი მასალის შინაარსისაგან დამოუკიდებლად, იწვევს მოსწავლის სააზროვნო და პრაქტიკული უნარების განვითარება-ჩამოყალიბებას. თანაც, აქტიური სწავლების გზით მიღებული თეორიული ცოდნაც უფრო გააზრებული და მყარია, ვიდრე პასიურად ათვისებული, რამდენადაც ამ შემთხვევაში ცოდნის შემოქმედებითად ათვისებას აქვს ადგილი.

კვლევებით დადასტურებულია, რომ ადამიანები ითვისებენ და იმახსოვრებენ მოსმენის გზით მიღებული ინფორმაციის 20-30%-ს, წაკითხულის 50%-ს, 70%-ს იმისა, რაზეც თავად საუბრობენ და მსჯელობენ. ინფორმაციის ათვისება 90%-ს აღწევს, თუ ცოდნა კონსტრუირდება მისი პრაქტიკული საქმიანობის შედეგად. ამათგან მოსმენა და კითხვა ინფორმაციის მიღების პასიური საშუალებებია, ხოლო მსჯელობა-საუბარი და პრაქტიკული საქმიანობა - აქტიური. ამ მონაცემებზე თვალის გადავლება კი საკმარისია, რომ ცოდნის მიღების აქტიური ფორმების უპირატესობა დავინახოთ.

ამ ფაქტობრივი მონაცემების საფუძველი შემდეგნაირად შეიძლება გავანალიზოთ.

სწავლის პროცესში ძირითადად მონაწილეობს ადამიანის ფსიქო-ფიზიკური და ინტელექტუალური აქტივობის შემდეგი ფორმები: აზროვნება, აღქმა, მოქმედება და მეტყველება. პასიური სწავლებისას, როცა მოსწავლე მხოლოდ ინფორმაციის მიმღები მხარეა, ფაქტობრივად მხოლოდ აზროვნება და აღქმა პროცესში ჩართული. ისიც საკმაოდ ინერტული, პასიური ფორმით. შემსწავლელს ნაკლები პასუხისმგებლობა აკისრია, მისი მოტივაცია დაბალია. ემოციური ასპექტი პროცესში საერთოდ გამოთიშულია. შესაბამისად, მიღებული ცოდნაც, როგორც წესი, არამყარია და ნაკლებფუნქციურია.

აქტიური სწავლება ეფუძნება მოსწავლის აქტიურობას: იგი აიძულებს მოსწავლეს/სტუდენტს იყოს აქტიური (მიუხედავად იმისა, არის თუ არა ეს მისი პირადი სურვილი). ცოდნის კონსტრუირებაში შემსწავლელს მნიშვნელოვანი როლი აკისრია, იგი მოტივირებულია. ჩნდება პიროვნების ემოციური ჩართულობის საფუძველი. ამ დროს მოქმედებაში მოდის აზროვნების კრეატიული ფუნქციები, ცოდნა კონსტრუირდება დამოუკიდებელი მსჯელობის, არგუმენტირების გზით. მოსწავლეს უყალიბდება ინიციატივის გამოჩენის, სწავლასა და პრაქტიკულ საქმიანობაში შემოქმედებითი მიდგომების გამოყენების, გადაწყვეტილების მიღების, თანამშრომლობა-ინტერაქციის უნარ-ჩვევები.

თანამშრომლობისა და ინტერაქციის უნარ-ჩვევებს განსაკუთრებით ავითარებს ჯგუფებში მუშაობა. მეთოდი, როდესაც რაიმე საკითხს ამუშავებს მთლიანი ჯგუფის ფარგლებში გამოცალკევებული მოსწავლეთა/სტუდენტთა მცირე ჯგუფები. ამ დროს ჯგუფის წევრები ურთიერთთანამშრომლობის რეჟიმში ასრულებენ დავალებას. მასწავლებელს/ლექტორს ამ შემთხვევაში მხოლოდ დამკვირვებლისა და ფასილიტატორის როლი აკისრია.

ჯგუფური მუშაობა ფართოდ გამოიყენება პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლებისას. ამ დროს მასწავლებელი ჯგუფის წინაშე სვამს პრობლემას, რომლის გადაჭრის გზებიც ჯგუფის წევრებმა საერთო ძალისხმევით უნდა მოიძიონ. განსაკუთრებით ღირებულია აქტიური სწავლების მეთოდები, რომლებიც პრობლემური სიტუაციის მოდელირებისა და მისი პრაქტიკული გადაჭრის მეშვეობით შემსწავლელს არა მხოლოდ უმნიშვნელოვანეს უნარ-ჩვევებს უვითარებს, არამედ გარკვეულ ფაქტობრივ ცოდნასაც აძლევს.

ზემოთ ჩამოყალიბებული მსჯელობის საფუძველზე ლოგიკური ჩანს, რომ თანამედროვე, პიროვნების განვითარებაზე ორიენტირებულ, სასწავლო პროცესში უპირატესობა სწორედ აქტიური სწავლების მეთოდებს ენიჭება. პასიური მეთოდების გამოყენება მიზანშეწონილია მხოლოდ მაშინ, როცა აქტიური მეთოდების გამოყენების ხელისშემშლელი ფაქტორები არსებობს. (ასეთ ფაქტორებად

მიიჩნევა მუშაობა დიდ ჯგუფებში ან მოკლე დროში დიდი მოცულობის მასალის გადაცემის აუცილებლობა.)

სწავლების აქტიური ფორმების არსენალი ბოლო ხანებში გაფართოვდა. სწავლება-სწავლაში ფართოდ გამოიყენება სხვადასხვა პრაქტიკული საქმიანობის სფეროებში (ბიზნესი, მრეწველობა, სამხედრო სფერო...) აპრობირებული მეთოდები. ამ მეთოდების გამოყენებით სწავლება განსაკუთრებით ეფექტურია პრაქტიკული (სასიცოცხლო) უნარ-ჩვევებისა და ზოგადი კომპეტენციების განვითარების თვალსაზრისით.

იმისათვის, რომ კონკრეტულად ვაჩვენოთ აქტიური სწავლების სპეციფიკა, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია განვიხილოთ აქტიური სწავლების ერთ-ერთი მეთოდი და მისი გამოყენების კონკრეტული მაგალითი. ამ მიზნით შევარჩიეთ ჯგუფური მუშაობის ერთ-ერთი ფორმა - როლური თამაში. კერძოდ, მისი ერთ-ერთი ნაირსახეობა - თამაში "უსარგებლო ნივთი".

როლური თამაშის დროს მონაწილენი (ჯგუფის წევრები) ირგებენ სხვადასხვა როლს და მონაწილეობენ სიმულაციურ სიტუაციაში. როლური თამაში ხშირ შემთხვევაში (თუმცა არა ყოველთვის) გონებრივ აქტიურობასთან ერთად ფიზიკურ აქტიურობასაც გულისხმობს. მონაწილენი ჩართულნი არიან პროცესში როგორც ინტელექტუალურად, ისე ემოციურად..

როლური თამაშების გამოყენება განსაკუთრებით ეფექტურია იმ შემთხვევებში, როცა სწავლების მიზანს შეადგენს დამოკიდებულებების შეცვლა, პრაქტიკული გამოცდილების შექმნა, რეალური პრობლემის გაცნობიერება-გადაჭრის უნარისა და სოციალური კომპეტენციების ჩამოყალიბება. როლური თამაში ხელს უწყობს სააზროვნო უნარების განვითარებასა და თეორიული ცოდნის შეგნებულად ათვისებას. თამაშის პროცესში არის საკითხის სხვადასხვა პერსპექტივიდან, სხვადასხვა მონაწილის პოზიციიდან ხედვის შესაძლებლობა. რაც, თავის მხრივ, საკითხის მრავალპლანოვანი ღრმა გააზრების საშუალებას იძლევა; ის ფაქტი, რომ თამაშის პროცესში ადგილი აქვს ინფორმაციის არა მხოლოდ დამუშავებას, არამედ ემოციურ განცდასაც, ფაქტობრივად გამორიცხავს ამ გზით შექმნილი ცოდნისა და გამოცდილების დავიწყებას. როლური თამაში პროდუქტიულად გამოიყენება პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების დროს.

განვიხილოთ როლური თამაშის კერძო მაგალითი.

თამაშის "უსარგებლო ნივთი" მიზანია ადამიანებში დამოკიდებულებების შეცვლა და არგუმენტირებული მსჯელობის უნარის გამომუშავება. შინაარსი მდგომარეობს შემდეგში: სახლში შემოდის ახალი წევრი, ახალგაზრდა ქალი, რომლისაც სურს ყველა ძველი ნივთის გადაგდება და ახლით ჩანაცვლება.

6-7 მონაწილე ირგებს სხვადასხვა ნებისმიერი საოჯახო ნივთის როლს და ცდილობს არგუმენტირებულად დაუსაბუთოს ახალგაზრდა დიასახლისს, თუ რატომ არის მისი დატოვება მნიშვნელოვანი. მონაწილეები უსაბუთებენ "დიასახლისს" მათ საჭიროებას, მაგრამ "დიასახლისი" თავისი ინტერესებიდან გამომდინარე ზოგიერთ ნივთს ტოვებს, მაგრამ ზოგიერთს მაინც ჩანაცვლებს. თამაშის აუცილებელ მომენტს შეადგენს ის, რომ დიასახლისი ყოველთვის არ არის ობიექტური და იგი "აგდებს" ისეთ "ნივთებსაც", რომელთაც თვითწარდგენისას საფუძვლიანად შეძლეს საკუთარი მნიშვნელოვნების დასაბუთება.

აქ იკვეთება 2 ძირითადი მომენტი: პირველი, რამდენად შეძლო მოთამაშემ სწორად წარედგინა საკუთარი თავი და დაერწმუნებინა "დიასახლისი" მის საჭიროებაში და, მეორე, რამდენად ობიექტურად მოექცა მას "დიასახლისი". თამაშის ბოლოს მიდის დისკუსია, როგორ იქცეოდა "დიასახლისი" თითოეული "ნივთის" თვითპრეზენტაციის დროს, რამდენად ობიექტური იყო მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, რა იგრძნეს იმ მოთამაშეებმა. რომლებიც "გადააგდეს", როგორია ისეთ ნივთად ყოფნა, რომელიც არავის ჭირდება და ა. შ.

მონაწილეები აფასებენ საკუთარ პრეზენტაციასაც, შეეძლოთ თუ არა უკეთესად წარმოეჩინათ თავი, იყვნენ თუ არა მათ მიმართ ობიექტურები და რას შეცვლიდნენ, თამაში რომ თავიდან დაწყებულიყო. მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, მათი აზრი იმის შესახებ, რომ მოქცეულან თუ არა ისინი არაობიექტურად სხვებთან მიმართებაში და რა მისცა მათ ამ თამაშმა.

თამაში ”უსარგებლო ნივთი” პრობლემური სიტუაციის მოდელირების ერთ-ერთი შესაძლო ვარიანტია. თამაშის მონაწილეებმა პრობლემური სიტუაციიდან გამოსავალი საკუთარი ძალებით უნდა იპოვნონ. ამისათვის მათ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა შეაფასონ სიტუაცია, განსაზღვრონ ”დიასახლისის” პრიორიტეტები. მხოლოდ ამის შემდეგ შეძლებენ ისინი ადეკვატური არგუმენტების წარდგენას. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ეფექტური თვითპრეზენტაცია. შესაბამისად, მოცემული როლური თამაში ავითარებს სიტუაციის ანალიზისა და არგუმენტირებული მსჯელობის მეშვეობით პრობლემის გადაჭრის უნარს. იხვეწება პრეზენტაციის უნარ-ჩვევებიც.

თამაშის მეორე ასპექტი ღირებულებებზეა ორიენტირებული. მოთამაშეთა ნაწილს საშუალება ეძლევა თავად განიცადოს, რას ნიშნავს იყო არაობიექტურობის მსხვერპლი ან, თუნდაც, სამართლიანად უგულვებელყოფილი. მეორე ნაწილისათვის, ”დატოვებული ნივთებისათვის”, თამაშის ნეგატიური ასპექტი მხოლოდ დაკვირვების საგანია. დისკუსიის დროს ყველა ერთად აფასებს ”დიასახლისის” მოქმედებას და გამოხატავს თავის დამოკიდებულებას მისი გადაწყვეტილებების მიმართ.

პროცესი, როგორც წესი, ძალზე ემოციურია. ადამიანები, რომელთაც ”უსარგებლო ნივთის” როლი ერგოთ მტკივნეულად განიცდიან მარცხს. თამაშის ყველა მონაწილე აქტიურია და მათეული შეფასებები, რიგ შემთხვევებში, საკმაოდ მწვავე ხასიათისაა. მათი დამოკიდებულება ისეთი პრობლემებისადმი, როგორებიცაა: არაობიექტურობა, წარუმატებლობა ... კონკრეტულსა და გააზრებულ ხასიათს იძენს. რაც უცილობლად პოზიტიურად იმოქმედებს მათ ქცევაზე რეალურ ცხოვრებაში ამ პრობლემებთან შეჯახების შემთხვევაში.

მოთამაშეთა ემოციურ ჩართულობას, აშკარა უპირატესობასთან ერთად, გარკვეული საფრთხეც ახლავს. მნიშვნელოვანია ”მოთამაშეები” თამაშის დასრულებისთანავე გამოვიდნენ როლიდან, რათა არ მოხდეს მათი ემოციების გადატანა რეალურ სიტუაციებში.

და ბოლოს, ამ კონკრეტულ როლურ თამაშთან დაკავშირებით აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ, რომ თამაში ”უსარგებლო ნივთი”, არსებითად არ არის მიმართული თეორიული ცოდნის შეძენისაკენ. ამიტომ მისი გამოყენება უპირატესად სოციალური მეცნიერებების შესწავლის, სააზროვნო და პრაქტიკული უნარების შეძენა-განვითარების მიზნითაა მიზანშეწონილი. თუმცა არსებობს ამ თამაშის სხვადასხვა მოდიფიკაციათა პროდუქტიულად გამოყენების შესაძლებლობა სხვადასხვა, მათ შორის ტექნიკური, მეცნიერებების შესწავლის დროს.

ლიტერატურა

1. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი - სწავლებისა და შეფასების მეთოდები, თბილისი, 2008წ.
2. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი - სწავლების ინტერაქტიური მეთოდები, თბილისი, 2012წ.

რეზიუმე

სწავლა-სწავლება ერთი პროცესის ორი მხარეა. თანამედროვე ეტაპზე სწავლა-სწავლების პროცესის ცენტრში დგას მოსწავლე. შესაბამისად, სწავლების პროცესში უპირატესობა აქტიურ წავლებას ენიჭება. რაც, შესაბამისად გულისხმობს სწავლების აქტიური მეთოდები ფართოდ გამოყენებას. იმისათვის, რომ კონკრეტულად ვაჩვენოთ აქტიური სწავლების სპეციფიკა, მოცემულ ნაშრომში განვიხილავთ აქტიური სწავლების ერთ-ერთ მეთოდსა და მისი გამოყენების კერძო მაგალითს. ამ მიზნით შევარჩიეთ ჯგუფური მუშაობის ერთ-ერთი ფორმა - როლური თამაში. კერძოდ, მისი ერთ-ერთი ნაირსახეობა - თამაში ”უსარგებლო ნივთი”. ამ როლურ თამაშს ახასიათებს სწავლების აქტიური მეთოდებისათვის ნიშანდობლივი მრავალი უპირატესობა. მონაწილენი ჩართულნი არიან პროცესში როგორც ინტელექტუალურად, ისე ემოციურად. როლური თამაშების

გამოყენება განსაკუთრებით ეფექტურია იმ შემთხვევებში, როცა სწავლების მიზანს შეადგენს დამოკიდებულებების შეცვლა, პრაქტიკული გამოცდილების შექმნა, რეალური პრობლემის გაცნობიერება-გადაჭრის უნარისა და სოციალური კომპეტენციების ჩამოყალიბება. ის ფაქტი, რომ თამაშის პროცესში ადგილი აქვს ინფორმაციის არა მხოლოდ დამუშავებას, არამედ ემოციურ განცდასაც, ფაქტობრივად გამორიცხავს ამ გზით შექმნილი ცოდნისა და გამოცდილების დავიწყებას.

ლელა ედგვერადზე – ასისტენტი - პროფესორი, სახელმწიფო უნივერსიტეტი აკაკი წერეთლის
ნათო კობულაძე – დოქტორი, სახელმწიფო უნივერსიტეტი აკაკი წერეთლის

О применении активного обучения в практике Резюме

Обучение и преподавание – две стороны одного процесса. В процессе обучения предпочтение отдается активному обучению. Для того, чтобы конкретно показать специфику активного обучения, в данном труде обсуждается один из методов обучения и конкретный пример его применения. Для этого мы выбрали одну из форм групповой работы – ролевую игру. В частности, игру – «Бесполезная вещь». Эту ролевую игру характеризует множество преимуществ, характерных для активных методов обучения. Участники включаются в процесс как интеллектуально, так и эмоционально. Применение ролевых игр особенно эффективно в тех случаях, когда целью обучения является смена отношений, приобретение практического опыта, формирование навыка осознания и решения реальной проблемы и социальной компетенции. Тот факт, что в процессе игры имеет место не только обработка информации, но и эмоциональный всплеск, фактически приобретенные таким путем знание и опыт не предаются забвению.

Lela Edzgeradze - Assistant professor
Nato Kobuladze - The doctor of Science Education

Using Actual instruction's in Practice Summary

Learn-instruction is two sides of one process. In modern Learn-instruction process the man is pupil (student). According of this in learn-instruction process main is active- instruction. Which means using learning methods actually. For this to show in concrete the specific of actual-learning. In this article we discuss using an actual learning's method. For this aim we select group study from "Role-play" and it method one variety "Useless thing".

This method is more important from others. The pupils make active part for this process as intellectual as emotional.

Role-play is effective then when the goal of instruction is to change dependences, to can practical experience and to from social competences.

In this process pupils feel emotional all instructive process and they never forget for this way can knowledge.

ნორა ნიკოლაძე-ლომსიანიძე – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხალხური „ამირანის“ სწავლება ვასილ ბარნოვის მიხედვით

ვასილ ბარნოვი მე–20 საუკუნის დასაწყისის ერთ–ერთი გამოჩენილი მწერალი, პედაგოგი და ფოლკლორისტი მოღვაწეა. მან თავისი ხანგრძლივი პედაგოგიური მოღვაწეობის მანძილზე წარუშლელი კვალი დატოვა როგორც წარჩინებულმა მოძღვარმა და ქართული ლიტერატურისა და ზეპირსიტყვიერების თავდადებულმა მუშაკმა.

ვასილ ბარნოვის მიზანი იყო მხოლოდ სამშობლოზე და მშობელ ხალხზე ზრუნვა; ამიტომ, სადაც კი უმუშავებდა მას მასწავლებლად, ყველგან დიდი მონდომებით და უანგაროდ ემსახურებოდა ახალგაზრდების სწავლა–აღზრდის საქმეს. საამაყო მამულიშვილი ძლიერ ბევრს მუშაობდა გაკვეთილის მომზადებაზე; ცდილობდა, რაც შეიძლება მეტი მიეწოდებინა მოსწავლისათვის, ამასთანავე, (გადმოგვცემს ლელა ბარნაველი წიგნში–„მოგონებანი მამაზე“) „მას ჰქონდა შესანიშნავი ალღო ბავშვის ფსიქოლოგიის შეცნობისა, მასში ნიჭისა და მიდრეკილების დანახვის . . . იგი ყოველთვის თვლიდა, რომ პედაგოგი არა მარტო ცოდნითა და გადაცემის უნარით, არა მარტო მოწაფესთან დამოკიდებულებით, არამედ თავისი საქციელითაც უნდა იმსახურებდეს პატივისცემას. მასწავლებელი უნდა იყოს აღსაზრდელების პირადი მაგალითი. სწორედ ეს პრინციპი გაატარა მან ცხოვრებაში“.

უდავოა, ასეთმა პედაგოგმა დამსახურებულად მოიპოვა მოწაფეთა ნდობა და სიყვარული მოსწავლეებთან სწორი მიდგომითა და სწავლების მეთოდებით.

გამოჩენილი მწერლისა და პედაგოგის, დიდი ხნის ოცნებას წარმოადგენდა მიეწოდებინა ახალგაზრდა თანამემამულეებისათვის მათთვის ხელმისაწვდომი სახელმძღვანელო. მხოლოდ 1919 წელს შეძლო მან ხორცი შეესხა თავისი ოცნებისათვის. ამ დროს გამოქვეყნდა მისი „ქართული სიტყვიერების ისტორიის გაკვეთილები“ პირველი ნაკვეთი, მეორე და მესამე კი, ხელნაწერის სახითაა დარჩენილი და მეტად სასარგებლო სახელმძღვანელოა არა მარტო მოსწავლეებისათვის, არამედ პედაგოგებისთვისაც.

„ქართული სიტყვიერების ისტორიის გაკვეთილების“ ერთ–ერთ თავში ვასილ ბარნოვი განიხილავს „ბუმბერაზული ხანის“ ყველაზე ადრინდელ ნაწარმოებს „ამირანს“.

ვასილ ბარნოვის შეხედულებით, მასწავლებელმა, უპირველეს ყოვლისა, ბავშვებს უნდა გააცნოს შინაარსი, შემდეგ მისცეს ის დასასწავლად თავების მიხედვით. ამის შემდეგ მათ მიაწოდოს ცნობები ძველის ისტორიაზე, რომ „ამირანის თქმულება ძველის–ძველია... იმ უხსოვარ დროიდან დახსომებული, როდესაც ქართველი, მისი წინაპარი ძველი ქალდეელი ჯერ ისევ სამხრეთში ცხოვრობდა, მდინარე ტიგროსის ნაპირზედ. ქართველნი იმ დროს თაყვანს სცემდნენ შემოქმედ ნათელს უსაბამოს... ნათელის ამსახველი არიან ნათელის შესაკრებნი ცაში თუ ქვეყანაზედ – მზე, მთვარე, ვარსკვლავები, ცეცხლი. პირველ არს ნათელს თან ჰყოლია არსი ბოროტი ბნელადჩენილი. მძლავრად ებრძვის ნათელს ბოროტი ... რომ დაამყაროს ქვეყანაზედ ბნელი, უჩინი, ბოროტი მძლავრი“. (ვ. ბარნოვი, თხზ. ტ. X. თბ. 1964. გვ. 97)

ამირანი, ვასილ ბარნოვის თქმით, ნათელის შვილია. იგი იბრძვის სიკეთისათვის და გამომხატველია ქართველი ხალხის სულისკვეთებისა.

მასწავლებელმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს ამირანის წარმომავლობასა და მის მითიურ ხასიათზე; რომ ამირანი ქალღმერთის შთამომავალია, ოქროსდალალებიან დალისა და მემკვიდრეობით აქვს მას დაყოლილი ღვთაებრივი თვისებების ნასახები, თუმცა ეს თვისებები ვერ დაუმთავრდა მას, რადგან ვერ დაიბადა ბუნებრივად და თავის დროზე. დაღმა კიდევ უთხრა ამირანის მამას, ბაღლს რომ ჩემს მუცელში დასცლოდა, ისეთი იქნებოდა, თვით ღმერთს შეებრძოლებოდა, ეხლა კი ნაკლები იქნებაო.

მოსწავლეებმა უნდა იცოდნენ, რომ ამირანი ღმერთკაცთა შთამომავალია, მას ოქროს კბილი აქვს, ღმერთმა ცეცხლის ალში მონათლა იგი და დაანათლა ბოროტებასთან საბრძოლველად: სილაღე

დაგორებული ხისა, სისწრაფე დაქანებული ზვავისა, ძალა ცხრა უღელი ხარ–კამეჩისა, მუხლი მგლისა, გულჩვილობა ყრმისა; იგი შავ ღრუბელს ჰგავდა – საავდროდ გამზადებულსა, ჰქონდა საცრისოდენა თვალები, ოქროს კბილი მემკვიდრეობით მიღებული და ოქროს დანა გაჭირვებისათვის ღმერთისაგან დანათლებული. ყველა ეს თვისებები ამირანს ღვთის მხრით გამოსულ უძლეველ გმირად წარმოაჩენს.

ვ. ბარნოვის აზრით, მასწავლებელმა უნდა უთხრას ნორჩ თაობას, რომ, რაკი ამირანი სახეა სტიქიურ კეთილ ძალთა, ამიტომაც მასში კეთილგონიერება ნაკლებია, მოუხერხებელიცაა და პირდაპირ თავის ძლიერებაზეა დამყარებული. ამ დროს მასწავლებელმა უნდა მოიშველიოს შემდეგი ეპიზოდები: როცა ამირანი გველშაპისაგან ჩანთქმული ვერ ახერხებს გაჭირვების ჟამს დანათლებული ოქროს დანა ამოიღოს და გზა გაიკავოს, სანამ არ ჩასძახებენ და არ ასწავლიან ხერხს; ყამარ ქალის სამებნელად გზის მაჩვენებელი ატყუებს, ერთსა და იმავე ადგილას აბორიალებს, ამირანი ვერაფერს ხვდება, სანამ სხვა არ ეტყვის; შეპყრობილი, რკინის პალოზე დამჯდარი ჩიტის მოსაკლავად, ზევიდან სცემს უროს და თვითონვე ამაგრებს უკვე ამოსადრობად დამრულ პალოს.

არც წინდახედულობა და შორსმჭვრეტელობა აქვს მას, როგორც სტიქიურ ძალას, შეუგნებლად მოქმედებს; აფრთხილებენ, ბაყბაყდევის თავებიდან გამოსული ჭიები დახოცე, თორემ ინანებო. ის კი ყურადღებას არ აქცევს ამას და შემდეგში წინ დახედებიან ისინი, გველშაპებად ქცეულნი. ეს თვისებები აახლოვებენ მას დევებთან, ისინიც მოუფიქრებელი და წინდაუხედავნი არიან, მხოლოდ ფიზიკური ძალის იმედი აქვთ.

მოსწავლე–ახალგაზრდობამ ისიც უნდა იცოდეს, რომ ამირანს არც რაინდული წესები და ჩვეულებები აქვს შეთვისებული; სიტყვის გატეხა სრულებით არ ეძნელება, არც ღალატი და უმადურობა მიაჩნია დასაგმობად.

მოსწავლეებმა უნდა გაიხსენონ ის მომენტები, როცა ამირანმა სავაშლეთის დევის დას სიტყვა მისცა, არ მოგკლავო და აღთქმა გატეხა, მომაკვდავ ამბრს დაჰპირდა შვილს ძმასავით აღგიზრდიო და ტყუილბურალოდ მოჰკლა ის, სხვა დევის დას უღალატა და ზღვაში ჩააგდო, თუმცა ამ უკანასკნელმა ზღვაზე ხიდად ამირანს თავისი საკუთარი ნაწნავი გაუღო.

ამირანს არც მოქალაქეობრივი ცხოვრების დებულებები აქვს შეგნებული. მან ოჯახი ვერ მოაწყო, ვერ შეიქნა მამად და აღმზრდელად შთამომავლობისა, თუმცა მზეთუნახავი ყამარქალი შერთო ცოლად. ამირანმა არ იცის არავითარი ლოცვა, მსხვერპლის შეწირვა ღვთისმსახურებისა. მართალია, მან იცის, რომ არსებობს მეფე, მაგრამ არავითარი პატივისცემა არა აქვს სახელმწიფო მმართველის მიმართ.

ვასილ ბარნოვი აღნიშნავს, რომ ამის შემდეგ მასწავლებელმა საილუსტრაციოდ უნდა მოიყვანოს ის ფაქტი, როცა მეფე ბარათს არ მისცემს ამირანს, ამირანი მას თავს მოჰკვეთს, იგრი ბატონს წინ დაუგდებს და ეტყვის: „ესეც შენი ბრძანებაო!“

პედაგოგმა უნდა გააკეთოს ასეთი დასკვნა: „სჩანს, ამირანი იმ დროის გმირია ჩვენი, როდესაც ახლად ვიწყებდით შეგნებულ ცხოვრებას და კულტურული არსებობის სახეები ჯერ არ გვქონდა ჩამოსხმულ–ჩამოყალიბებული“. (იქვე, გვ. 226).

რაც მთავარი და აუცილებელია, ვ. ბარნოვის აზრით, მოსწავლეებს უნდა ეცნობოს ამირანის დატყვევების, მიჯაჭვის მიზეზი. მასწავლებელმა უნდა გაახსენოს მომავალ თაობას ის ეპიზოდი, როცა მომაკვდავ ამბრს ურემიდან ფეხი გადმოუვარდა, ამირანმა ძვრა ვერ იყო მის ფეხს და გაწბილდა ბუმბერაზი მთელი ხალხის წინაშე. დარწმუნდა, უფრო მეტი ძალა ყოფილა საჭირო ბოროტთან საბრძოლველად, ჩაჯდა საბნელოს და დადარდიანდა. გამოეცხადა ნათლია ღმერთი და მისცა უდიდესი ღონე. ამირანი კვლავ გაამაყდა. იფიქრა, რაკი ჩემი მეტოქე ქვეყანაზე არავინ არის, მოდი, ცაში ღმერთს შევებრძოლებიო და კიდევ გამოიწვია იგი. ამირანი დამარცხდა ღმერთთან შერკინებაში. გამგებელმა იგი კლდეზე მიაჯაჭვა.

მწერლისა და პედაგოგის შეხედულებით, მასწავლებელმა ისიც უნდა უთხრას მომავალ თაობას, რომ აუცილებელი იყო ამირანის დატყვევება. იგი მეტისმეტი სიამაყისა და კადნიერებისათვის დაისაჯა, რადგან „ხალხის მოწალმართეს, მისად სასიკეთოდ მებრძოლს, არ

შეკმევის ამპარტავნობა ... ზვიადს ჰგონია, ყველაფერი შევასრულო, გაამაყებული ამირანი აღარ ვარგოდა თავისი დიადი საქმისათვის და შებორკა იგი ნათლიამ, რომ თავმდაბლობის არდაგი შეირტყას ზვიადობის წელზედ და ღირსი შეიქმნას ხალხთა მსახურებისა, მის ფერხთა ბანვად“.
(იქვე, გვ. 104).

მიუხედავად ამირანის სიამაყისა, ვ. ბარნოვის თვალსაზრისით, ახალგაზრდებს უნდა ეცნობოს, რომ ამირანის მოღვაწეობა ჰხიზლავს ჩვენს ხალხს და მის საყვარელ გმირად ხდის მას, რომ იგი ქართველი ხალხის მისწრაფებების გამომხატველია, რომ ხალხი მასზე ამყარებს მომავლის იმედს, მოვა დრო და ბუმბერაზი დალევას ბორკილს რვალისას, მოველინება ადამიანებს მონობის დასათრგუნავად და „ხალხი რომ სისხლის ოფლს იწურავს არსობითი პურის მოსაპოვებლად, ის რომ ტანჯვის ლუკმასა სჭამს სისხლზედ მოზელილს, სიხარულის პურს აჭმევს რძეზედ მოზელილს“.
(იქვე, გვ. 103)

მწერლის შეხედულებით, ამირანის ანალიზის შემდეგ, მასწავლებელმა უნდა დაახასიათოს ბადრი და უსუპი – ამირანის ძმობილნი და იამანკაცის შვილები. მან უნდა აღნიშნოს, რომ ბადრი მხარბეჭმთვარიანი იყო, უსუპი მხარბეჭმზიანი, ბადრი – ზეცით მონაბერი ქარიშხალივით ძლიერი, უსუპი შეუდარებელი დამკვლევნი, უსუპი ბროლის ციხეს ჰგავდა თავბოლოგამაგრებულსა, ბადრი ქალს ჰგავდა ლამაზსა, საქმაროდ გამზადებულსა. ბადრს ისეთი მშვენიერი ხმა ჰქონდა, რომ თვით ვეშაპს დაუტკობდა სმენას. ძმები ყოველი ბრძოლისა თუ გაჭირვების ჟამს თან ახლდნენ ამირანს. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზე, რომ ბადრი და უსუპი ძალ-ღონით ვერ შეედრებიან ამირანს, თუმცა მასზე მეტი წინდახედულნი და გონიერნი არიან. ამის საილუსტრაციოდ უნდა მოიყვანოს ეპიზოდები მათი ნაკლები ძალ-ღონის გამოსახატავად.

განიხილავს რა ვასილ ბარნოვი ამ სამ ბუმბერაზს, აღნიშნავს, რომ ძალ-ღონით ამირანს ბადრი და უსუპი ვერ შეედრებიან, თუმცა ისინი მეტი წინდახედულნი არიანო. იგი არაფერს ამბობს, რომ ამირანი სიმბოლოა ძლიერებისა, უსუპი-გონიერებისა, ხოლო ბადრი-სილამაზისა, რაც, ჩემი აზრით, აუცილებლად უნდა მიეწოდოს ახალგაზრდა თაობას.

დიდი პედაგოგის დაკვირვებით, მოსწავლეებმა უნდა გაითვითცნობიერონ „ამირანის“ პერსონაჟებიც: სულ-კალმახი, იამან-კაცი, ცამცუმი, იგრი-ბატონი, ბუმბერაზი ამბრი.

მართალია, თავის „ქართული სიტყვიერების ისტორიის გარკვეთილებში“ ვასილ ბარნოვი სანამ „ამირანის“ თქმულებას განიხილავდეს, განმარტავს მითოლოგიას, საუბრობს მითიურ პერიოდზე, მაგრამ ამ თქმულების ანალიზის დროს, არაფერს ამბობს, რომ თქმულება „ამირანის“ შესახებ არის მითოლოგიური.

ჩვენის აზრით, ეს უეჭველად უნდა მოეხსენოს ნორჩ თაობას და განემარტოს ისიც, რომ „ამირანიანი“ ძველი ქართული ხალხური ეპოსის ყველაზე თვალსაჩინო ძეგლია, რომ ეს ეპოსი მაშინ ჩაისახა, როცა დედის უფლება მტკიცე იყო, რომ ამირანს დედისეული ნიშნებით სცნობენ, რომ ამირანსა და ღმერთს შორის ბრძოლა არის მატრიარქატსა და პატრიარქატს შორის ბრძოლა.

ასევე, მოსწავლეებმა „ამირანის“ თქმულების წარმოშობის პერიოდზე გარდა ბარნოვისეული კონცეფციისა, არ იქნება ურიგო, იცოდნენ (რა თქმა უნდა ზოგადად) მეცნიერთა სხვადასხვა მოსაზრებანი, მაგალითად, ივანე ჯავახიშვილის, შალვა ნუცუბიძის, პავლე ინგოროყვას, მიხეილ ჩიქოვანის, როსტომ ჩხეიძის და სხვა. უნდა იცოდნენ ისიც, რომ არსებობს „ამირანის“ თქმულების ქართლური, კახური, სვანური, აფხაზური, ფშაური, ჯავახური, იმერული და ა.შ. ვარიანტები და მათ უნდა გაათვითცნობიერონ ამა თუ იმ ვარიანტების მიხედვით მოქმედი პირობის (პერსონაჟების) ვინაობა.

გარდა ამისა, მოსწავლე-ახალგაზრდობას უნდა მიეწოდოს ცნობა ამირან-პრომეთეს იგივეობის შესახებ.

ჩვენის აზრით, საჭიროა დღევანდელ ზოგადსაგანმანათლებლო საჯარო სკოლებში ხალხური სიტყვიერების სწავლებისას გათვალისწინებულ იქნას „ამირანის“ ბარნოვისეული რეცეფცია.

ლიტერატურა

1. „ამირანი“, საქართველოს სახელმწიფო ლიტერატ. მუზეუმი, ფ. 13097–250.
2. ვ. ბარნოვი თბულებათა ტ. X. თბ. 1964.
3. ლ. ბარნაველი, „მოგონებანი მამაზე“, თბ. 1967

რეზიუმე

ვასილ ბარნოვი მე–20 საუკუნის დასაწყისის ერთ–ერთი გამოჩენილი მწერალი, პედაგოგი და ფოლკლორისტი მოღვაწეა. მან თავისი ხანგრძლივი პედაგოგიური მოღვაწეობის მანძილზე წარუშლელი კვალი დატოვა როგორც ჩინებულმა მოძღვარმა, ქართული ლიტერატურისა და ზეპირსიტყვიერების თავდადებულმა მუშაკმა.

გამოჩენილი მწერლისა და პედაგოგის დიდი ხნის ოცნებას წარმოადგენდა მიეწოდებინა ახალგაზრდა თანამემამულეებისათვის მათთვის ხელმისაწვდომი სახელმძღვანელო. მხოლოდ 1919 წელს შეძლო მან ხორცი შეესხა თავისი ოცნებისათვის. ამ დროს გამოქვეყნდა მისი „ქართული სიტყვიერების ისტორიის გაკვეთილები“, რომელიც მეტად სასარგებლო სახელმძღვანელოა არა მარტო მოსწავლეებისათვის, არამედ პედაგოგებისათვისაც.

„ქართული სიტყვიერების ისტორიის გაკვეთილების“ ერთ–ერთ თავში ვ. ბარნოვი არჩევს „ბუმბერაზიული ხანის“ ყველაზე ადრინდელ ნაწარმოებს– „ამირანს“.

ნაშრომში მოგვყავს ბარნოვისეული ხალხური „ამირანის“ რეცეფცია და ვასკვნიტ, რომ საჭიროა დღევანდელ ზოგადსაგანმანათლებლო საჯარო სკოლებში ხალხური სიტყვიერების სწავლებისას გათვალისწინებულ იქნას „ამირანის“ ბარნოვისეული განხილვა.

Нора Николадзе – Ломсиянидзе - Кутаисский Государственный Университет, Доктор филологических наук, ассистент профессор

**Изучение народного „Амирана“ по В. Барнова
Резюме**

Васил Барнов - быдающихся писатель, педагог и фольклорист начала XX века. Он, на протяжений своей педагогической деятельности, оставил нерасстеримый след как прекрасного проповедника и преданного сотрудника грузинской литературы и фольклористики.

Долголетняя мечта писателя и педагога была преподнести юношам-соратникам доступное для них учебника. Осуществить эту мечту он смог только в 1919 году. В это время опубликовался его „Уроки историй грузинской фольклористики“, полезный учебник не только для учеников, но и для педагогов.

В одной из глав „Учебника историй грузинской фольклористики“ В. Барнов рассматривает раннейшего народного произведения „Амиран“ „гигантской эры“.

В труде приподносим рецепцию барновского народного „Амирана“ и утверждаем, что в сегодняшних школах при изучении народного фольклора, надо учитывать и барновского разбора „Амирана“.

Nora Nikoladze-Lomsianidze - Akaki Tsereteli cstate University, Doctor of philological science, Assistent-Professor

Teacning of Lolk -fore work „Amirani“ according to Vasil Barnov

Vasil Barnovi is one of the outstanding writers, teachers and folk –lorists of the beginning of the 20-th century. During his long pedagogical activities he did a lot as an excellent teacher and a devoted figure of Georgian literature and folk-lore science

His life-long dream had always been to create a manuel for his young countrymen in this field. Through his great efforts he succeeded and the book „The lessons in Georgian folk-lore History,, was published in 1919. the book represents a helptul manuel for students as well as for teachers.

In one of the chapters of the book „The lessons in Georgian Folk-lore History“ Vasil Barnovi deals with „Amirani“ – the earliest work of mythological Period.

The article discusses a new reception of Amirani by Barnovi. Here we admit that it has great importance to take this new reception into cosideration while teaching folk-lore at today’s schools of general education.

Алипа Аубакирова, старший преп. КГУТиИ, г.Алматы

ПРОБЛЕМА ВОСПРИЯТИЯ «ЧУЖОГО ЯЗЫКА» В ИНОСТРАННОЙ АУДИТОРИИ

В современной лингвистике основной идеей языкового развития является превращение его в механизм личностного роста. При этом особое место в учебном процессе занимает его адекватное восприятие, умение «чувствовать» язык, понимать его внутренние законы. И в этом направлении основной фазой речевого развития учащихся становится формирование умений и навыков связного изложения мыслей в устной и письменной форме. В иностранной аудитории основной преградой в процессе восприятия «чужой» речи становится построение логико-понятийного аппарата. Оно базируется на развитии у студентов способности эффективно регулировать свои психические процессы: контролировать логику изложения мыслей, своевременно замечать и устранять ошибки и недочёты как в устном общении, так и в языковом оформлении текста. Практика помогает регулировать этот процесс грамотного построения речи, продуктивного обмена информацией при восприятии «чужого» текста.

Причем важно, чтобы процесс восприятия неродного языка реализовывался в формах самоконтроля и взаимоконтроля. Самоконтроль строится на сопоставлении говорящим и пишущим своих действий с речевыми оборотами образца учебника, методических пособий или разработок преподавателя. Постоянный самоконтроль приводит к ощутимым результатам индивидуального совершенствования языкового общения. Он осуществляется на всех этапах речевой деятельности. Важно приучить студента к самостоятельному контролю, вводимому вначале на подсознательном уровне и затем постепенно приводящему к бессознательной самодисциплине. Восприятие языка проходит многоступенчато, причем одной из основных помех адекватного понимания «чужого» текста становится невольное сравнение с образцами родного языка и замещение ими новых конструкций, ещё до конца не осознанных и не обработанных. Поэтому важно на практике применять те диалоговые формы, которые наиболее понятны говорящему и часто используются в бытовом общении. Когда студент научится понимать логику построения вопросно-ответной ситуации, он автоматически вникает в суть разговора и в результате возникает интерес – основной двигатель в общении.

Учебная практика на уроках русского языка – это процесс субъектного взаимодействия, основанный на диалоге, обмене мыслями, сотрудничестве с преподавателем, однокурсниками, текстом и его автором. Все подчинено формированию адекватного языкового восприятия. Причем работа над освоением учениками определенного минимума «знаний – умений – навыков» заменяется созданием активной речевой среды, способствующей развитию познавательных, эмоциональных, духовных, речевых способностей, формированию творческой личности.

Практические занятия проводятся с применением широкого дидактического материала, причем построение учебного процесса основывается на глубоком знании и грамотном использовании психологических, возрастных и индивидуальных особенностей личности. Показателем сформированности языковой личности является умение оформить свои мысли в слова и предложения и передать их собеседнику. Для этого важно устранить все языковые преграды, появляющиеся в процессе восприятия неродного языка.

Осуществлению личностного подхода при изучении русского языка способствуют такие виды занятий, как занятие-исследование, семинары, деловые игры, дискуссии, включающие аналитическую работу с текстом, справочными материалами, словарями и художественной литературой. Подобные занятия создают условия для проявления индивидуальных читательских и творческих способностей, удовлетворения образовательных потребностей и интересов иностранных студентов.

Освоение языка иностранными учащимися – процесс достаточно сложный и длительный, требующий от преподавателя определенной филологической, психолого-педагогической и методической подготовки.

Alipa Aubakirova

PERCEPTION PROBLEM OF "ANOTHER'S LANGUAGE» IN FOREIGN AUDIENCE

Summary

It is important, that process of perception of nonnative language was realized in forms of self-checking and взаимоконтроля. Self-checking is under construction on comparison speaking and writing the actions with speech turns of a sample of the textbook, methodical grants or development of the teacher. Continuous self-checking leads to notable results of individual improvement of language communication. It is carried out at all stages of speech activity. It is important to accustom the student to the independent control which is entered in the beginning at subconscious level and then gradually leading to unconscious self-discipline. The perception of language passes многоступенчато, and involuntary comparison with samples of the native language and replacement of new designs by them, still till the end of not realized and not processed becomes one of the main hindrances of adequate understanding of "another's" text. Therefore it is important to apply those dialogue forms which are most clear speaking in practice and are often used in household communication. When the student will learn to understand logic of creation of a question-answer situation, it automatically penetrates into a conversation essence and as a result there is an interest – the main engine in communication

Кадирова Б.Н., к.п.н. КГУТИИ, г.Алматы

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КРАЕВЕДЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Использование на занятиях по русскому языку краеведческого материала не только повышает интерес к предмету, но и воспитывает интерес к тому, что называют малой родиной, расширяет представление об ее истории и сегодняшнем дне. Все это даст возможность воспитать не только патриота, но и гуманного, социально культурного человека.

Объединяя лингвистическую теорию с повседневной практикой студента, региональный компонент позволяет вывести занятие на производство, в краеведческий музей, местные библиотеки, писательские объединения, т.е. сделать его живым и интересным не только для будущего филолога.

Методическим средством, которое служит основой создания на уроках русского языка не только обучающей, но и развивающей речевой среды, является текст. Трудность в подборе текста заключается в том, что последний должен удовлетворять многим требованиям и совмещать в себе разнообразные качества одновременно: «по содержанию он должен быть понятным, по характеру орфограмм – соответствовать программе и разделам, ... должен включать не только орфограммы на последние изученные правила, но и слова, затруднившие учащихся в предыдущих письменных работах, слова, в которых они допускали ошибки ранее». [1, 257].

Преимущество использования художественного текста на уроке русского языка заключается в следующем: во-первых, на уроке русского языка мы получаем возможность не только упрочить знакомство учащихся с жанрами, с которыми они знакомятся на уроках литературы, но помочь в овладении этими формами выражения мысли; во-вторых, связный текст помогает учащимся в овладении трудной для них задачей описание природы по личным наблюдениям: они неоднократно, во все времена года воочию видят, как сложные и тонкие наблюдения над природой получают словесные выражения, как сказывается душевное состояние автора, как отражаются его раздумья и как помогают в этом многообразии художественные средства, теоретические сведения о которых они черпают на уроках литературы; в-третьих, текст дает возможность видеть, как важно найти для выражения своих мыслей конструкцию предложений. [2, 14].

При комплексном анализе текста сливаются воедино практические и научные задачи русского языка. Систематический и комплексный анализ текста является «мощным стимулом речевого развития ученика, развития эмоциональной и интеллектуальной сфер его личности, взаимосвязанного развития обоих типов мышления: с одной стороны, ассоциативно-образного, с другой – логического. [3, 57].

Для анализа художественных произведений не обязательно выделять отдельные уроки и проводить анализ полностью. Такую работу необходимо проводить систематически на занятиях русского языка. Одним из источников изучения лингвокраеведческого материала в обучении русскому языку может стать использование на занятиях художественных произведений местных писателей и поэтов. Например, я использую тексты рассказов известного мангистауского писателя Абиша Кекильбаева, отрывки из книги «Мангистау – край преданий и легенд» Натальи Задеречкой, стихи Раисы Григорашвили, Алексея Фомкина и др.

Так, при изучении теоретических сведений о существительных сообщается, что они часто стоят в начале текста, определяя его тему, а нередко и место и время того, о чем говорится в тексте, усиливая тем самым его цельность. Покажем это на примере стихов местных поэтов:

Ночь спокойна и нежна,
На небе луна сияет.
На морской простор она
Серебристый свет бросает.

От луны бежит дорожка
Вся дрожит и серебрится
И холодным бледным светом
На морскую гладь ложится...

(რაისა გრიგორაშვილი)

При изучении глаголов показывается, что сообщение о действиях предмета характеризует предмет:

Море. Каспий

Штормило море, бушевало,
Вздымало мощные валы,
Ревело грозно и стонало,
И с дикой яростью бросало
На берег мощь своей волны.
А из пучины, страшной бездны
Рождались новые валы.
Взмывали ввысь, неслись, росли
И с диким воем в злобной мести
На скалы рушились они...

(რაისა გრიგორაშვილი)

При изучении прилагательных подчеркивается, что они передают красоту, яркость, разнообразие окружающих нас предметов, делают речь выразительней, точнее:

Осень на Каспии

На Каспийском побережье
Осень снова наступила.
Золотым, багряным цветом
Все вокруг преобразила.
Пожелтели всюду травы,
Белый пух везде летает,
Нитка тонкой паутины
В воздухе прозрачном тает.
Что-то в воздухе разлито,
Теплый луч лицо ласкает
И в бездонном синем небе
Свет божественный витает...

(რაისა გრიგორაშვილი)

При изучении местоимений и союзов отмечается их роль как средств связи частей текста:

Актау - город мой родной,
Где ветер и морской покой,
Где вечность темная во мгле,
Где птицы дышат в синеве,
Где мой приют и мой очаг,
Где солнца луч в моих очах...

(Алексей Фомкин)

При изучении причастий и деепричастий привлекается внимание учащихся к причастным и деепричастным оборотам, их роли в речи и пунктуационным особенностям предложений, содержащих подобные обороты:

Мангистау
Мангистау, Мангистау –
Ты всегда мне будешь сниться.
Синим, звездным покрывалом
Ночью дал ты мне укрыться.
Звезды музыкой сияли,
Надо мною нависая,
И таинственно мерцали,
К танцу жизни приглашая.
Мангистау, Мангистау
Всюду музыкой звучало,
Степь цветами, ароматом
Колыбель мою устлала.
Нежно-нежно колыбельку
Ветерок качал, играя,
Звездной музыкой волшебной
Сон чудесный напевая...

(Раиса Григорашвили)

Для лингвистического анализа на уроках русского языка можно использовать не только поэтические тексты, но и пословицы, поговорки, легенды, предания, бытующие в данной области. Если Мангистау – край святых, то здесь легенд предостаточно, и они интересны всем.

Когда иссякла река, невозможно посчитать волны на ее просторах. Как невозможно по прошествии времени отличить некоторые исторические события от легенды. Аксакалы говорят, что если это событие светлое, то лучше отнести его к истории, а если темное, то лучше - к легенде. Другие аксакалы утверждают, что черные легенды не хранятся в памяти народной. Легенды на то и легенды, чтобы обогатить память мудростью предков.

Вот уже столетие легенда эта передается из уст в уста. Один курдас (рevesник) однажды выразил сомнение в разговоре с соседом: «Почему Бекет, как крот, роет землю, что-то на ней громоздит, а его за это вознесли в ранг святых?» Возвращение к этому разговору не заставило себя долго ждать. Время было осеннее. Отправился курдас с джайляу в родной Мангистау на зимовку. И надо же так случиться, жена его, проезжая на верблюде по крутой дороге, сорвалась в пропасть. Единственное, что она успела произнести: «Бекет!» Вмиг улетучились сомнения курдаса по поводу неземных способностей Бекет-ата: «Бекет, держи ее! За спасение обещаю верблюда и триста баранов». А сам в страхе помчался объездной дорогой к месту падения жены.

*Подъехав туда поближе, он увидел, что жена как ни в чем не бывало едет на своей стройной верблюдице ему навстречу. Первыми были ее слова: «Верно, Бекет помог, сходи к нему». Не откладывая в долгий ящик, отправился курдас в обетовальню Бекет-ата, в мечеть. Надеясь на то, что никто не слышал его тайной молитвы у обрыва тем страшным днем, обещанных баранов он не стал отдавать, прихватил с собой лишь молодого верблюжонка. Когда он встретился с Бекет-ата, тот поднял рубаху и обнажил свою спину, на которой были заметны посиневшие следы от четырех ног верблюда:
– Смотри.*

На его спине были кровавые следы копыт верблюда, который упал на него вместе с наездницей. Курдас замер в удивлении:

– *Зачем ты это сделал? Тебе твоя жизнь недорога?*

На что спаситель ответил односложно:

– *Мы курдасы. Мне тоже нужны сверстники. – При этом добавил:*

– *А куда 300 баранов денешь?*

Курдас застыл в удивлении: откуда Бекет-ата мог узнать об этих баранах? Оправившись от потрясения, курдас воскликнул:

– *О Аллах, прости! Бекет, ты настоящий друг! Прости своего курдаса!*

Упал курдас к ногам Бекета. Все присутствовавшие увидели, как вмиг поседели волосы кающегося. Стыдно стало курдасу за свою скупость. Говорят, часть строительства мечети в Бейнеу он взял на себя.

Анализ текстов особенно важен при изучении синтаксиса, он приобретает определяющий характер, так как синтаксическая структура предложения является одним из основных показателей типа текста и, к тому же, студенты уже подготовлены к полному комплексному анализу текста.

Использование текстов краеведческой тематики не только для развития речи, но и при изучении лексики, морфологии, синтаксиса создает условия для духовно-нравственного воспитания учащихся, для развития их творческих способностей. Так, к примеру, сочинения «Картина заката», «Город, в котором мы живем», «Замечательный человек в нашем городе» пробуждают чувства причастности автора ко всему, что происходит вокруг. Ребята в течение недели готовятся к сочинению. Перед ними ставится задача: написать сочинение неотстраненно, заинтересованно, с позиций гражданина, патриота. Чтобы лучше узнать историю того места, где живут ребята, полнее ответить на эти вопросы, они работают в библиотеке с краеведческой литературой, посещают краеведческий музей, встречаются и беседуют со старожилами, используют ресурсы Интернета. Работы студентов разнообразны по жанру: это экскурсии по улице, где в роли гида выступает сам автор. Сочинение пишется и от лица молодого журналиста, который берет интервью у старожилов, интересных людей, публицистическая статья, зарисовки, описания, рассказы. Одно из основных требований к сочинению – это выражение студентом своих суждений, собственных мыслей. Для сочинения – рассуждения предлагаю такие темы: «Слово о родном крае», «Почему мне дорог родной край», «Берегите родную природу», «Друзья природы», «Об этом нельзя молчать» и др. При анализе тем студентам задаются вопросы:

Чем дорог вам родной край?

Какие картины, образы возникают в вашем воображении, когда вы слышите слова «родной край, родная природа»?

Какое время года вы любите больше всего? Почему?

Есть ли у вас любимый уголок природы? Чем он дорог вам? Какие воспоминания с ним связаны?

Как вы понимаете выражение «Человек – друг и заботливый хозяин природы»?

Чем обогащает человека общение с природой?

Почему природу надо беречь?

В чем вы видите глубокий смысл слов писателя М.М. Пришвина «Охранять природу – значит охранять Родину»?

Использование произведений местных писателей, поэтов, журналистов, снимок фотографов, зарисовок художников дает учащимся представления о краевых особенностях: о географических названиях (топонимика), о людях, их именах и фамилиях (антропонимика). Всё это относится к языковым явлениям, неотделимым от данного региона.

Топонимия часто привлекает учителей-словесников, т.к. географические названия таят в себе и мудрость народа, и исторические предания, и хитроумные загадки родного языка.

Известный Мангистауский писатель в рассказе «Бес окты» Абиш Кекильбаев пишет так: «Мангистау является с давних пор родиной святых людей. Помимо старых памятников, поражают

воображение и названия земель, рек: лог Жангака (ореховый), лог Арапалы (ячменный), Кайынды (березовый), Кендирли (льняной), Кауынды (дынный), Жидели (джида), Мунайлы (нефтяной), Жездыбас (медная голова), Темиртапкан (нашедший железо); прислушиваешься к ним и словно перебираешь струны души. Есентубек (мыс Есена), Ногайтобе (ногайская сопка), Кыргыз (побоище), Байтак (необъятный), Арыстанбугы (олень, подобный льву) и др. сколько исторических моментов это затрагивает. А теперь обратите внимание на эти имена: Кориқты тобе (красивый холм), Сулу торпа (красивая долина), Тауыркыр (хороший хребет), Сырлы тепсен (загадочное пастбище), Сырлы тамшы (загадочная капля), Тамшылы (капельный), Кыз емшек (девичьи груди), Карагоз (черноглазая), Дауренбиник (счастливая возвышенность), Акша-оймак (серо-белый наперсток), Ормели (сплетенная). Чтобы найти в суровых буднях облике этого края столько красоты, привлекательности необходимо настоящее поэтическое сердце. Лиричные мангистаусцы всеми хорошими именами называли не столько сыновей, сколько красивые места своего края. И не веет ли от этого теплым дыханием надежды на будущее края, горячей любовью к родным местам!» [4, 452-453]. Или же в рассказе «Каражамбас» интересно толкует о происхождении названия местности: «Казахи говорят о доме, в котором казан всегда на огне, скот не убавляется, двор полон всякого добра, что это «Дом, в котором всегда имеется каражамбас». Это мякоть бараньего бедра, огузок, - чем богатый дом потчует гостя. И Мангистау, оказывается, богатый край, который прячет в своих недрах все богатства земли». [5, 399].

Но местный топонимический материал на уроках русского языка можно использовать лишь в том случае, если он соответствует грамматической теме. Нет необходимости насыщать им каждый урок. Из теории топонимики необходимо отобрать лишь наиболее важные вопросы, которые носят самый общий, упрощенный характер, к числу которых можно отнести: научное и практическое значение географических названий; что такое топонимика, в чем заключается важность ее изучения; виды топонимов; закономерности возникновения географических названий; дать понятие топонимической системы.

Начать топонимическое изучение родных мест можно со сбора известных названий улиц, площадей, переулков города или отдельных его микрорайонов, окрестности села, рек и озер, горы, которые имеются в местности. Система работы с местным топонимическим материалом вызывает неизменный интерес учащихся, их стремление расширить свои познания в краеведении, добавив к ним знания лингвистического характера. Они разыскивают новые, не рекомендованные учителем книги, приносят схемы, карты. Кроме того, приобретают навыки обращения со словарями, справочниками, знакомятся с совершенно новыми для них терминами топонимики, опираясь на знания, полученные по другим предметам.

При изучении курса «Словообразование и морфология СРЯ» студентам можно предложить информационный проект филологического направления «Энциклопедия слова «Мангистау». Студентов заинтересует вопрос: «В мире существует огромное количество энциклопедий по разным областям знаний, но во всем этом многообразии нет энциклопедии одного слова. А можно ли ее создать?» На этапе разработки шагов проекта можно сформировать основные разделы будущей энциклопедии:

Этимология слова «Мангистау»

Родственные слова к слову «Мангистау»

Собственные имена со словом «Мангистау»

Фольклор со словом «Мангистау» (предания, былины, легенды)

Литературные произведения со словом «Мангистау»

Высказывания великих людей о «Мангистау» и др.

Работа над созданием энциклопедии даст возможность прикоснуться к таким разделам языкознания как «Этимология», «Ономастика», «Морфемика и словообразование».

Рисование, фотосъемка, тексты художественных произведений, музыка, Интернет, СМИ – вот средства формирования образа региона. Фотосъемка удивительных местечек нашего края, аппликационные работы, конкурс чтецов «Мангистау – край преданий и легенд», сочинение легенд «Рождение Мангистау» и стихов, создание кроссвордов и ребусов дают возможность организовать познание в единстве чувственного и рационального.

Используемые слайды презентации (электронно-образовательные ресурсы) помогают сконцентрировать внимание учащихся, наглядно продемонстрировать то или иное задание.

Таким образом, создавая условия для развития индивидуальности учащегося, включая его в деятельность, можно рассчитывать на новый качественный результат, необходимый современному обществу. Безусловно, выделенные виды работ по лингвистическому краеведению в обучении русскому языку не являются исчерпывающими из многообразия местного языкового материала, поэтому данная тема может быть разработана в другом направлении.

Литერატურა:

1. Текучев А.В. Методика русского языка в средней школе. – М., 1980.
2. Пузанова Н.А. Преподавание русского языка в VII классе. – М., 1972.
3. Бабайцева В.В. Бернарская Л.Д. Комплексный анализ текста (на уроке русского языка).// Русская словесность. – 1997. - № 3. – с. 57-61.
4. Кекильбаев А. Собрание сочинений в пяти томах. Изд. «Жазушы», 2011 – стр. 452-453.
5. Кекильбаев А. Собрание сочинений в пяти томах. Изд. «Жазушы», 2011 – стр. 399.

Kadirova B. N., candidate of pedagogical sciences

USE OF THE LOCAL HISTORY MATERIAL ON RUSSIAN OCCUPATIONS

Summary

Use on classes in Russian of a local history material not only increases interest to a subject, but also brings up interest to that call the small homeland, expands idea of its history and today. The regional component allows to deduce occupation on production, in museum of local lore, places ny libraries, literary associations. But the local toponymic material at lessons of Russian can be used only in case it corresponds to a grammatical subject. There is no need to sate with it each lesson. From the theory of toponymics it is necessary to select only the most important questions which have the most general, simplified character. To begin toponymic studying of native places it is possible from collecting known names of streets, the areas, lanes of the city or its separate residential districts, a neighborhood of the village, the rivers and lakes, mountains which are available in the district. From the theory of toponymics it is necessary to select only the most important questions which have the most general, simplified character. To begin toponymic studying of native places it is possible from collecting known names of streets, the areas, lanes of the city or its separate residential districts, a neighborhood of the village, the rivers and lakes, mountains which are available in the district. The work system with a local toponymic material causes invariable interest of pupils, their aspiration to expand the knowledge of study of local lore, having added to them knowledge of linguistic character. They search for the new books not recommended by the teacher, bring schemes, cards. Besides, gain skills of the address with dictionaries, directories, get acquainted with terms of toponymics absolutely new to them, relying on the knowledge received in other subjects.

Минасян Светлана Михайловна - (Ереван, Армения). Профессор РАЕ, доцент кафедры лингвистики и межкультурной коммуникации МЭСИ (Московский государственный университет экономики, статистики и информатики), доцент кафедры гуманитарных наук Ереванского филиала МЭСИ.

Развитие лингвокоммуникативной эмпатии обучаемых при использовании метода «портфолио»

Соотношение языка и культуры – вопрос сложный, многогранный и многоаспектный. Национальный (родной) язык является необходимым фактором интеллектуального развития. Однако этого недостаточно, так как вне контекста межкультурной коммуникации невозможно формировать глобальную модель мира. Значение и роль иностранного языка в диалоге культур в современном глобализованном мире неуклонно возрастает. [4: 179].

В современном глобальном мире лингвокультурологические исследования особенно актуальны, так как являются основой обучения межкультурной коммуникации, способствующей взаимопониманию и плодотворному сотрудничеству во многих отраслях экономики, науки, культуры, помогают определить и лучше понять личностные особенности народа.

Следует отметить, что восприятие любого народа часто происходит опосредованно, удаленно, без прямого общения. Таким образом, мы можем воспринимать имидж людей виртуально, в интерпретации различных каналов коммуникации.

Следовательно, рассмотрим проблему, связанную с процессом общения. Одним из важных понятий в данном контексте является понятие эмпатии или эмпатической коммуникации как способности приобщаться к эмоциональной жизни других людей.

А.Меграбян и М.Эпштейн [3:10] считают, что эмпатию нужно рассматривать в системе коммуникаций, потому что эмпатия составляет ядро коммуникации. В коммуникативной деятельности эмпатия способствует сбалансированности межличностных отношений, делает поведение человека социально обусловленным. Процесс коммуникации приводит к формированию эмоциональных отношений и возникновению социального сопереживания. Иначе говоря, для установления эффективных межличностных отношений эмпатия выступает как необходимое условие. Одновременно следует отметить, что многие исследования указывают на то, что стимуляция эмпатийных чувств приводит к формированию как социально-направленного поведения, так и адаптированности и адекватной самооценке.

Таким образом, способность эмоционального реагирования на чувства партнера по взаимодействию и сложное функциональное образование, которое является целостным феноменом, где ее когнитивные, эмоциональные и поведенческие компоненты составляют единое образование называется эмпатией. И, несмотря на отсутствие в психологической науке общего понимания эмпатийного процесса, эмпатия рассматривается как необходимый компонент для установления коммуникации.

О взаимодействии эмоций и языка при обучении иностранному языку пишет **Л.Б. Матевосян** [2:13]. В частности, автор указывает, что описание эмоциональных состояний и языковых средств, обслуживающих определенные "сценарии", представляется интересным, так как позволит носителю языка интерпретировать чувства и моделировать свои эмоции и отношения с другими людьми. ... Умение чувствовать и распознавать эмоционально-экспрессивные оттенки значений высказывания, выбирать нужную реплику в той или иной ситуации, находить правильную интонацию облегчает общение, взаимопонимание, ибо реплика задает тон, определяет тональность диалога.

Однако у каждого народа в силу национальных и культурных особенностей свое видение, своя модель мира, которая, в свою очередь, имеет «свой языковой каркас». Как отмечает автор Л.Б.Матевосян, у кавказских народов существуют строго регламентированные формы обращения,

приветствия, прощания, выражения сочувствия и т.д., служащие для выражения доброжелательства, уважения и сочувствия к человеку. Некоторые из них в определенной мере отличаются от соответствующих речевых формул русского языка. Русская разговорная речь пестрит многозначными высказываниями. Многозначность высказывания, как правило, развивается на базе его эмоционального переосмысления говорящим [2:35].

Далее Л.Б. Матевосян [2:47] приводит данные зарубежных исследователей. Согласно проведенным в Гарварде исследованиям русского национального характера, русские являются людьми «экспрессивными и эмоционально живыми», их отличает «общая экспансивность», «легкость в выражении чувств», «импульсивность».

В заключении Л.Б. Матевосян [2:51] указывает, что выявление универсальных эмоций и описание связанных с ними слов и выражений является бесценным ключом к пониманию культур и социумов. Постыжение разговорного стандарта того или иного языка – это своеобразное постижение Словаря как Вселенной, расположенной не в алфавитном порядке, а в упорядоченности, отражающей "картину мира" и общения в ее социо- и психолингвистических значениях.

Следовательно, необходимо отметить одно из новых направлений современных исследований: оценку эмоциональной сферы личности, способствующую разработке методик по развитию жизненно необходимых межкультурных навыков делового общения.

Люди, владеющие своими эмоциями, оказываются более продуктивными и успешными. Эмпатия – это способность опирающаяся на эмоциональное самосознание и самоуправление.

Наше исследование эмоционального интеллекта проводилось в рамках международного проекта в России, Армении, Украине.

В Ереванском филиале Московского государственного университета экономики, статистики и информатики (МЭСИ) исследование осуществлялось со студентами III курса экономических специальностей по тестам самооценки эмоционально интеллекта (Self-Scoring Emotional Intelligence Tests) Марка Даниэла (Mark Daniel). Всего исследован 21 человек. Распределение по полу: мужчин – 9, женщин – 12. Средний возраст исследуемых – 19,3.

Распределение по баллам: 12–19 баллов – низкий уровень, 20–27 баллов – средний уровень, 28–36 баллов – высокий уровень. Следует отметить, что низкий балл может показывать и положительные результаты, что отражено в описании полученных данных.

Средний показатель по всей группе студентов (21 человек):

Тест 1. 24,5; Тест 2. 25,0; Тест 3. 24,6; Тест 4. 24,3; Тест 5. 24,2; Тест 6. 23,4; Тест 7. 24,0; Тест 8. 23,2. Общий балл – 24,2. Значимых гендерных различий не выявлено.

Таким образом, для данной группы исследуемых характерен средний уровень эмоционального интеллекта (20–27 баллов). Причем, наибольший балл имеют данные теста 2 – 25,0, указывающие на принятие собственного имиджа, но с несколько завышенной самооценкой и определенной долей перфекционизма. Наименьшими являются данные теста 8 – 23,2, указывающие, что исследуемые склонны к поведению «все или ничего», что также может коррелировать с тестом 2, т.е. повышенным стремлением к совершенству.

В целом, можно сказать, что у исследуемых есть попытки контролирования и регулирования своих эмоций. Наблюдается некоторая доля неуверенности в себе, подавляющая эмоционально-коммуникативные реакции, хотя, в общем, они коммуникабельны, уверены в себе, ассертивны. Сочетают в себе образ ребенка и взрослого, что возможно объясняется возрастом исследуемых (средний показатель – 19,3).

Большинство исследуемых имеют задатки лидерства (20 человек – 95,2%) и менеджмента (18 человек – 85,7%), что особенно важно для студентов экономических специальностей, как будущих менеджеров.

Работа с данной группой обучаемых должна быть направлена на разъяснение важности понимания как собственных эмоций, так и эмоциональных реакций других с целью правильного их использования в окружающей среде.

Метод «портфолио» способствует развитию коммуникативной эмпатии и эмоциональной саморегуляции обучаемых.

Полученные данные использовались при разработке метода «портфолио» для развития эмоционального интеллекта и коммуникативной эмпатии целевой группы обучаемых. Новизной внедренной методики является ее поликультурный контекст, т.к. обучение осуществляется на занятиях по иностранному языку. Содержание учебного «портфолио» соответствует профессиональной направленности и психологическому типу обучаемых [1:172].

Метод «портфолио» представляют собой педагогическую технологию сбора и систематизации учебной информации с углубленным подходом к обучению, которая создается с помощью Интернет технологий, способствуя достижению учебной цели. Основная часть «портфолио» должна быть отведена творческим материалам, самостоятельно созданным студентами в ходе занятий в группе. В процессе самостоятельной работы метод «портфолио» становится незаменимым, так как здесь студент реализует все свои возможности, знания и умения.

Однако очевидно, что материалы, представленные в электронном виде, должны четко и последовательно отражать приобретенные обучаемым знания, так как они служат основанием как для оценки работы преподавателем, так и материалом для самооценки и осмысления процесса обучения студентами. Студент может сам выбрать материал из «портфолио» на рассмотрение преподавателя, продемонстрировать разработанный проектный материал. Во время ответа однокурсники могут добавить дополнительную информацию и в процессе ответов студенты учатся друг у друга, совместно обсуждая основные вопросы темы.

Метод «портфолио» – это умение собирать учебную информацию и представлять ее для получения рейтинговых баллов. Он дает возможность продемонстрировать накопленные знания в процессе обучения. Наш опыт показал, что необходимым критерием отбора материала для «портфолио» является целесообразность привлечения: теоретического материала; практических заданий; тестов; участие в научно-студенческих конференциях, форумах.

Эффективность этого метода заключается в том, что студенты на протяжении всего учебного процесса работают и чувствуют ответственность за проделанную работу. Данный метод позволяет объективно оценить весь учебный процесс с самого начала за счет периодического пополнения «портфолио» новой информацией и сравнивать уровень подготовки обучаемого в начале и в конце учебного года. Он служит средством развития навыков общения между преподавателем и студентами и способствует изучению их мотивации. Презентационные материалы являются самостоятельными и творческими.

Пятилетний опыт работы Ереванского филиала МЭСИ убедительно показывает, что в методе «портфолио» заключены большие возможности для совершенствования процесса обучения в свете новых требований, предъявляемых в настоящее время к университетам. Ценность метода состоит в том, что вокруг него может быть выстроен такой учебный процесс, который позволяет развивать или формировать как когнитивно-личностные качества обучаемого, так и коммуникативные, которые выдвигаются миром образования как необходимые каждому человеку для активного участия в жизни современного информационного общества.

Предлагая разнообразные методы и подходы студентам, тем самым мы стремимся перестроить систему обучения, сделать ее интерактивной, интересной и способствующей повышению качества знаний.

Таким образом, преподавание иностранного языка является хорошей платформой для развития межкультурной коммуникативной компетентности (и эмоциональной компетентности как ее

составной части), т.к. предполагает совершенствование не только лингвистических навыков, но и обширных коммуникативных в поликультурном контексте [1: 188].

ЛИТЕРАТУРА

- 1.Куприна Т.В. Развитие межкультурной коммуникативной компетентности студентов-менеджеров при изучении иностранного языка. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук./ Т.В.Куприна - Екатеринбург, 2006. – 220с.
- 2.Матевосян Л.Б. Языковое сознание. Стереотипный пласт (на материале русского языка) / Л.Б. Матевосян – М.: Институт языкознания РАН; Ер.: Авторское издание, 2007.– 72 с.
- 3.Меграбян А.А. Личность и сознание / А.А. Меграбян – М., Медицина, 1978. –152 с.
- 4.Минасян С.М., Кджанян М. Мир русского языка и современные интерактивные методы обучения: «проектный» и «портфолио». / Минасян С.М., Кджанян М. – Прешов, Словакия, 2011. – <http://www.pulib.sk>.- с.179-187.
- 5.Куприна Т.В., Минасян С.М., Руда О.В. Управление эмоциями в зеркале кросс-культурных исследований. LAMBERT Academic Publishing GmbH&Co.KG Saarbrucken, Germany, 2011,с.152.

Minasyan S.M.

The development of students’ linguo-communicative empathy while using the “portfolio” method

Summery

Empathy is a necessary personal quality supporting successful communication with other people. The “portfolio” method may help to develop it. In the article is presented such influence of using the method of “portfolio” in the student groups. Cooperation the language and culture is a very difficult question. Surely, the native language is a necessary factor for the intellectual developing. But it is not enough out of the context of the intercultural communication. In the modern world an importance and role of the foreign languages is rising more and more. We should notice an linguo-communicative empathy and use it actively during the work. All these aspects and subjects are shown and discribed in the presented article.

ნატო წულებისკირი-აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ვარიანტულობის ლინგვისტური მოვლენა და სწავლების ზოგიერთი პრობლემა

ენობრივ კოლექტივში კომუნიკაციის დროს ლექსიკურ ერთეულთა შერჩევის განმსაზღვრელი ორი ფაქტორი არსების: სტრატეგიკაციული და სტრატეგიკაციულ-სიტუაციური. თავად ენობრივი კოლექტივი შეიძლება განისაზღვროს „როგორც ურთიერთმოქმედ ინდივიდთა ერთობლიობა, რომლებსაც ახასიათებთ ენობრივ ნიშანთა ერთიანობა“. (ა. შვეიცერი 1990), ხოლო „სამეტყველო კოლექტივი-როგორც კოლექტივი, რომელიც სხვებისაგან განსხვავდება არა ენობრივ ერთეულთა ინვენტარით, არამედ საუბარში მათი გამოყენებით.“ (უ. ლაბოვი 1970).

უნდა აღინიშნოს, რომ ვარიანტების ეს ორი ტიპი პირველად სწორედ უ. ლაბოვიმ აღწერა, ოღონდ მათ უწოდებდა „სოციალურსა“ და „სტილისტურს“. ჩვენ მიერ გამოყენებული ტერმინები: სტრატეგიკაციული და სიტუაციური ა. შვეიცერისეულია.

ვარიანტულობის ლინგვისტური მოვლენის შესახებ ვრცლად საუბარობს ტ. შადური. იგი გამოყოფს სამეტყველო ფაქტების დისტრუქციის შემდეგ ტიპებს: დიალექტური ვარიანტები, რომელიც ხდება სოციალურად და ტერიტორიულად განსხვავებულ ჯგუფებს შორის; ინტერპერსონალურ ვარიანტებს, რომელსაც იწვევს მიმართების სიტუაცია. ავტორი შესაძლებლად მიიჩნევს დისტრუქციის ამ ორ ტიპს დაემატოს მულტიდიალექტური (ერთი ენის ვარიანტები), მულტიენობრივი (ერთი საზოგადოების ან ერთი ენის შიგნით სხვადასხვა ენები) და მულტისოციალური (სხვადასხვა ენები სხვადასხვა სიტუაციებში) ტიპები.

ცხადია, რომ სამეტყველო ქცევა არაა მხოლოდ ორ პირს შორის გამართული კომუნიკაცია. იგი წარმოადგენს სოციალურად მისაღები ვარიანტების შერჩევის პროცესს, მისი მოდელირებისათვის საჭიროა სოციალურად მისაღები ვარიანტების შერჩევის მექანიზმთა გამოყოფა-ანალიზი. შერჩეული ენობრივი ერთეულები ამ შემთხვევაში სოციოლინგვისტური ცვლადებია. ამ ტიპის ცვლადებად გაიგება სტრატეგიკაციული და სიტუაციური ვარიანტების ნებისმიერი ენობრივი თუ სამეტყველო კორელატი. შესაბამისად, საქმე გვაქვს სტრატეგიკაციულ და სიტუაციურ ცვლადებთან.

ვარიანტულობის სტრატეგიკაციული ტიპი დაფუძნებულია საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურაზე, ხოლო სიტუაციური-მოცემულ სიტუაციურ სიბრტყეზე. შესაბამის ენობრივ ერთეულებს უ. ლაბოვი უწოდებს „სოციოლინგვისტურ ინდიკატორებს“ და „სოციოლინგვისტურ მარკერებს“. (უ. ლაბოვი 1970)

ნებისმიერ საზოგადოებაში სამეტყველო ქცევა რთული და მრავალწახნაგოვანი პროცესია, რადგან არ არსებობს საზოგადოება, რომელიც ხასიათდება მარტივი შედგენილობის „ურთიერთობის მატრიცით“. (ჯ. გამპერცი 1966) ყოველ ენობრივ კოლექტივს აქვს საკუთარი, ორიგინალური „ურთიერთობის მატრიცა“, რის გამოც სამეტყველო ქცევაც სხვადასხვა სახეს იღებს სხვადასხვა საზოგადოების სინამდვილეში.

ვარიანტულობის სტრატეგიკაციული ტიპი უშუალოდაა დაკავშირებული საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურასთან. იმ შემთხვევაში, როცა სამეტყველო ქცევის პროცესს ეს უკანასკნელი უდევს საფუძვლად, შერჩეული ენობრივი მასალა უნდა შეესაბამებოდეს კომუნიკანტთა სოციალურ სტატუსს მოცემულ საზოგადოებაში.

ვარიანტულობის სიტუაციური ტიპი უკავშირდება ენის ფუნქციური გამოყენების სოციალურ სიტუაციებს. ამ შემთხვევაში სტრატეგიკაცია წაშლილია და ლექსიკურ ერთეულთა შერჩევა მოცემული სოციალური გარემოს შესაბამისად ხდება. სიტუაციური ვარიანტულობის დროს შერჩეული ენობრივი მასალა ასახავს იმ სოციალურ როლს, რომელსაც კომუნიკანტი ამ შემთხვევაში ასრულებს.

ამდენად, სიტუაციური ვარიანტულობა არის კომუნიკაციის მონაწილე პირების როლთა შორის გამართული პროცესის დროს ენობრივი მასალის ვარიანტები, ხოლო სტრატეგიკაციული ვარიანტულობა კი კომუნიკაციის მონაწილეთა სოციალურ სტატუსებს უკავშირდება.

ამ საკითხზე ყურადღების გამახვილება იმიტომაც იყო აუცილებელი, რომ ხშირ შემთხვევაში სტრატეგიკაციული ვარიანტულობა როლებრივ ურთიერთობასთანაა გაიგივებული, რაც პრინციპულად გაუმართლებლად მიგვაჩნია.

ნებისმიერ საზოგადოებაში დროთა განმავლობაში იქმნება განსაზღვრული ღირებული წარმოდგენანი თითოეულ სოციალურ ჯგუფზე, რის გამოც ლექსიკა, რომელიც დაკავშირებულია საზოგადოების ამა თუ იმ ფენასთან, ამა თუ იმ სოციალურ ჯგუფთან, გარდა თავისი ნომინაციური ფუნქციისა, იწყებს „ხასიათური“ ფუნქციის შესრულებასაც.

ამერიკელი სოციოლინგვისტის დ. ჰაიმზის ცნობილ ნაშრომში „მეტყველების ეთნოგრაფია“ გამოყოფილია ყოველი სამეტყველო ქცევის მეტ-ნაკლებად დამახასიათებელი შვიდი ფაქტორი ანუ კომპონენტი:

გამგზავნი(ადრესატი)

მიმღები(ადრესანტი)

შეტყობინების ფორმა

კავშირის არხი

კოდი

თემა

გარემო(სცენა, სიტუაცია).

მისი აზრით, ნებისმიერ ჯგუფთან კატეგორიები შეიძლება განსხვავდებოდნენ როგორც რაოდენობრივად, ისე შინაარსობრივად და მათი ყველა გამოვლინება, კლასები ემპირიულად უნდა იქნეს დადგენილი.(დ. ჰაიმზი 1968)

საინტერესოა უფრო სრულყოფილი სახით სამეტყველო ქცევის ვარიანტულობის განმსაზღვრელი კომპონენტების განხილვა.

ა. შეტყობინების ფორმა-მისი შესწავლა ვრცელდება არა მარტო მხატვრული მეტყველების ჟანრულ-სტილისტურ დიფერენციაციაზე, არამედ სასაუბრო ენის სიტუაციურ ვარიანტულობაზეც.

ბ. გამონათქვამის შინაარსი-ეს კომპონენტი პირველ რიგში სამეტყველო ქცევის თემასა და მის ვარირებას გულისხმობს. სამეტყველო ქცევის წესები საკომუნიკაციო კომპეტენციის ნაწილს წარმოადგენს

გ. გარემო-აქ შედის სამეტყველო აქტის დრო და ადგილი, მისი ფიზიკური გარემოცვა.

დ. სცენა-სამეტყველო ქცევის სცენა აღნიშნავს მის ფსიქოლოგიურ გარემოს და განსაზღვრავს მის არსს მოცემული კულტურის ტერმინებით. ერთსა და იმავე გარემოში წარმართული სამეტყველო ქცევის კომუნიკანტებს შეუძლიათ ურთიერთქმედების ხასიათის პერიოდული შეცვლა.(ოფიციალური-არაოფიციალური და სხვ.)

ე. მთქმელი(ადრესანტი).

ვ. მსმენელი ანუ აუდიტორია(ადრესატი).

ზ. მიზნები(შედეგები)-მაგ. ვენესუელაში „ოჰო“-ს სიმღერას იმის მიხედვით, თუ რა არის მისი მიზანი საქორწილო კონტრაქტი, სავაჭრო გარიგება, სუფრასთან მიპატიჟება, რამდენიმე სხვადასვა ვარიანტი გააჩნია.

თ. მიზნები(ობიექტები)-სამეტყველო ქცევის მონაწილეებს შესაძლოა სხვადასხვა მიზანი ჰქონდეთ. მათ განსხვავებულ სტრატეგიას არსებითი გავლენის მოხდენა შეუძლია სამეტყველო ქცევის ფორმაზე.

ი. გასაღები-ეს კომპონენტი სამეტყველო ქცევის ტონალობასა და მანერას გულისხმობს. გარემოს, მონაწილეების, შეტყობინების ფორმითა და ა. შ. ამ კომპონენტებით იდენტური სამეტყველო აქტები ერთმანეთისაგან შესაძლოა გასაღებით განსხვავდებოდნენ.

კ. არხები- ამ კომპონენტში იგულისხმება ზეპირი, წერიტი, ტელეგრაფის თუ სხვა საკომუნიკაციო საშუალებების შერჩევა.

ლ. სამეტყველო ფორმები-კოლექტივის სამეტყველო რესურსების აღწერისას გაირჩევა მეტყველების ისეთი ფორმები, როგორცაა ენები და დიალექტები, კოდები და რეგისტრები.

მ. ურთიერთქმედების ნორმები-მას მიეკუთვნება სამეტყველო ქმედების ყველა წესი(მაგ. თანამოსაუბრისთვის საუბრის შეწყვეტა, რეკლიკები და ა. შ.)

ნ. ინტერპრეტაციის ნორმები-ერთსა და იმავე სამეტყველო ქმედებას შესაძლოა განსხვავებული ინტერპრეტაცია გაუკეთდეს სხვადასხვა სამეტყველო კოლექტივში.

ო. ჟანრები-აქ შედის ისეთი კატეგორიები, როგორცაა: ლექსი, მითი, ზღაპარი, ანდაზა, გამოცანა, ლექია, წერილი, ლოცვა.

სტრატეგიკაციული ვარიანტულობის ტიპი მეტწილად სწორედ ადრესანტ-ადრესატის სოციალურ პოზიციებს, სტატუსებს ემყარება, ხოლო სიტუაციური- მათ სოციალურ როლებს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია სამეტყველო აქტის შესაბამისი ერთეულების შერჩევა.

ამ ტიპის ერთეულებად ქართულში გვევლინებიან სუბიექტური შეფასების ნაცვალსახელები(შენ-თქვენ) და სუბიექტური შეფასების ზმნები, რომლებიც ტრანს-სემანტემებს წარმოადგენენ(უბრძანა, მოახსენა, ჰკადრა, უთხრა).

სულხან-საბა ორბელიანი წერს: „ითქმის რა სწორსა კაცსა ეტყოდეს ვინმე, ხოლო მოხსენება უაღრესისადმი და ბრძანება უმცირესთათვის ითქმის, რამეთუ სამ-სახე არიან თქმანი: თქმა სწორისა მიმართ, მოხსენება უაღრესისადმი და ბრძანა უმცირესთათვის ითქმის“(სულხან საბა ორბელიანი 1991)

„ითქმის“ სამგვაროვნება სწორედ ენობრივი ეთიკის გამოხატულებაა. ერთი და იგივე შინაარსი სხვადასხვა ფორმით გამოითქმის იმის მიხედვით, თუ ვის მიემართება. ჩამოთვლილ ერთეულებში სოციალური ხასიათი დგინდება მათი ლექსიკოგრაფიული ანალიზითაც.

ბრძანება-1.თქმა უაღრესისა მიერ. ესე არს თქმული უაღრესისა მიერ. ბრძანება არს სიტყვა უზემთაესისა მიერ გამოსრული.(სულხან-საბა ორბელიანი 1991)

2. ხელისუფლების ან უფლებამოსილი პირის განკარგულება, რომლის სამსახურებრივი შესრულებაც სავალდებულოა(ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. I)

მოახსენებს-1. პატივისც. ეტყვის, სიტყვიერად ან წერილობით აუწყებს, აცნობებს უფროსს ან ზემდგომ ორგანოს.

2. პატივისც. ეუბნება.(ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. III)

კადრება-1. მოხსენება, გინა შებედავა.(სულხან-საბა ორბელიანი 1991)

2. ჰკადრებს(ჰკადრა, უკადრებია) ეტყვის(ან გაუკეთებს)ისეთ რასმე, რაც არ ეკადრება, არ შეეფერება-გაუბედავს, შებედავს/ეტყვის(პატივისცემ პირს ან უფროსს), მოახსენებს.(ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. V)

უთხრა-1. თქმა მის მიმართ, მის გასაგონად, სიტყვიერად აუწყა.

2. ბანი უთხრა, ბანი ააყოლა(სიმღერაში).

3. პირში უთხრა პირდაპირ, რისამე დაუფარავად, აშკარად, მოურიდებლად.

დამოწმებული ლექსიკოგრაფიული მასალა ცხადყოფს, რომ ვარიანტულობის შესაბამისი ენობრივი ერთეულები იმანენტურ დონეზე სოციალურ ხასიათს ავლენენ. ამდენად, შესაძლოა დაისვას საკითხი მათი, როგორც ერთ-ერთი შინაარსობრივი ჯგუფის შესწავლის შესახებ. ნაცვალსახელებთან მიმართებაში- სუბიექტური შეფასების ნაცვალსახელთა შინაარსობრივი ჯგუფის, ხოლო ზმნებთან მიმართებაში ტრანს-სემანტური ჯგუფის.

ლიტერატურა:

1. А. Д. Швейцер, Модели языковой вариативности, М., 1990
2. Т. Шадури, Общее языкознание, Тб., 1983
3. William Labov, The Study of Language in its Social Context. In „Studium Generale”, 23, 1970.
4. John J. Gumperz, On the ethnology of Linguistic Change. In „Sociolinguistics”(Proceedings of the UCLA Sociolinguistics Conference, 1964, edited by William Bright), The Hague-Paris, 1966.
5. Dell H. Hymes, The Ethnography of speaking. In „readings in the Sociology of Language”, J.A. Fishman(ed.), The Hague-Paris, 1968
6. სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული. ტ.I-II, თბ., 1991, 1993.

რეზიუმე

სამეტყველო ქცევა არაა მხოლოდ ორ პირს შორის გამართული კომუნიკაცია. იგი წარმოადგენს სოციალურად მისაღები ვარიანტების შერჩევის პროცესს, მისი მოდელირებისათვის საჭიროა სოციალურად მისაღები ვარიანტების შერჩევის მექანიზმთა გამოყოფა-ანალიზი. შერჩეული ენობრივი ერთეულები ამ შემთხვევაში სოციოლინგვისტური ცვლადებია. ამ ტიპის ცვლადებად გაიგება სტრატეგიკაციული და სიტუაციური ვარიანტების ნებისმიერი ენობრივი თუ სამეტყველო კორელატი. შესაბამისად, საქმე გვაქვს სტრატეგიკაციულ და სიტუაციურ ცვლადებთან.

ამგვარი ტიპის ერთეულებად ქართულში გვევლინებიან სუბიექტური შეფასების ნაცვალსახელები(შენ-თქვენ) და სუბიექტური შეფასების ზმნები, რომლებიც ტრანს-სემანტემებს წარმოადგენენ(უბრძანა, მოახსენა, ჰკადრა, უთხრა).

ერთი და იგივე შინაარსი სხვადასხვა ფორმით გამოითქმის იმის მიხედვით, თუ ვის მიემართება. ჩამოთვლილ ერთეულებში სოციალური ხასიათი დგინდება მათი ლექსიკოგრაფიული ანალიზითაც. შესაძლოა დაისვას საკითხი მათი, როგორც ერთ-ერთი შინაარსობრივი ჯგუფის შესწავლის შესახებ. ნაცვალსახელებთან მიმართებაში- სუბიექტური შეფასების ნაცვალსახელთა შინაარსობრივი ჯგუფის, ხოლო ზმნებთან მიმართებაში ტრანს-სემანტური ჯგუფის.

Nato Tsuleiskiri- Akaki Tsereteli State University. Linguistic scientist; Associate Professor.

Linguistic phenomenon of variability and problem of its training

In the of communication in a linguistic community, two factors have been identified in the selection of lexical units: stratificational and situational.

Stratificational variation has immediate links with the social structure of society. Whenever a stratificational factor underlies the process of speech behaviour, selected linguistic materials should correspond to a communicator's social status in a given society.

Situational variation is associated with situations of functional uses of language. In this case, stratification is inactive, and the selection of lexical units corresponds to a given social environment. The linguistic materials, selected in this case, reflect social roles played by communicants in a given situation.

This should have emphasized necessarily as far as, frequently, stratificational variation has been identified with communicators' roles, which is unacceptable for me.

In order highlight how social components occur in the semantics of linguistic units, I address the lexicographic data: 'Georgian dictionary' by Sulkhan-Saba Orbeliani, 'Explanatory dictionary of the Georgian Language'(in eight volumes).

Нато Цулейскири-Государственный университет Акакия Церетели, Ассоциированный профессор направления общего языкознания.

Лингвистическое явление вариативности и проблема его обучения.

В коммуникации в лингвистическом сообществе, два фактора были выявлены в выборе лексических единиц: стратификационный и ситуативный.

Всякий раз, когда стратификационный фактор лежит в основе процесса речевого поведения, отобранные лингвистические материалы должны соответствовать социальному положению коммуникатора в данном обществе.

Ситуативное изменение связано с ситуациями функционального использования языка. В этом случае стратификация бездействующая, и выбор лексических единиц соответствует данной социальной среде. Лингвистические материалы, отобранные в этом случае, отражают социальные роли, игравшие информантами в данной ситуации.

Sophio Moralishvili - Akaki Tsereteli State University

The Return of the Translation in the English Language Classroom

Translation was a significant part of ELT for a long time, and then a significant missing part for a long time also. With the arrival and then total dominance of communicative methodologies, translation was quickly consigned to the past, along with other ‘traditional’ tools such as dictation, reading aloud and drills.

Despite this overwhelmingly negative view, both into the foreign language and from the foreign language has always been widely employed as a teaching technique in foreign language departments in secondary, and particularly in tertiary education. It has also been use widely to test students’ overall proficiency in a foreign language – as an easily administrated and evaluated alternative to discrete point tests.

1

“Translating should be a major aim and means of language learning, and a major measure of success”.² This argument is a major break with tradition. In 2003, Widdowson wrote that ‘translation has been too long in exile’. V. Cook in 2001, Gabrielatos in 1998, Rinvoluceri in 1990, D. Atkinson and Julian Edge in 1987, Ian Tudor in 1986 and Rod Bolitho in 1983 (among many others) all echoed this sentiment. In short, there is a long and healthy academic tradition of arguing for the use of L1 in the foreign language classroom.

Angeles Carreres offers some of the arguments against the teaching of translation into L2 as a language teaching device. Some of the objections are shared with translation into L1 while others are specific to inverse translation³:

1. Translation is an artificial, stilted exercise that has no place in a communicative methodology. Also, it is restrictive in that it confines language practice to two skills only (reading and writing).

2. Translation into L2 is counterproductive in that it forces learners to view the foreign language always through the prism of their mother tongue; this causes interferences and a dependence on L1 that inhibits free expression in L2.

3. Translation into L2 is a wholly purposeless exercise that has no application in the real world, since translators normally operate into and not out of their mother tongue.

4. Translation and translation into L2 in particular are frustrating and de-motivating exercises in that the student can never attain the level of accuracy or stylistic polish of the version presented to them by their teacher. It seems an exercise designed to elicit mistakes, rather than accurate use of language.

5. Translation is a method that may well work with literary-oriented learners who enjoy probing the intricacies of grammar and lexis, but it is unsuited to the average learner.

(1) In order to understand the first objection, we need to remind ourselves of the teaching practices that proponents of the communicative approach in the 50s and 60s were reacting against. The grammar-translation method required students to translate often unnatural-sounding phrases presented out of context. The focus was on linguistic structure and on written language, and there was no attempt to inscribe translation within a communicative framework or to develop oral skills. In their understandable dissatisfaction with this way of teaching, I believe proponents of the communicative approach picked the wrong target. In a way, translation, misconceived and overused, could be seen as a victim of the grammar-translation method, rather than the source of its

evils. The problem was not translation as such, but a teaching methodology that abstracted language from its communicative function. Indeed, translation itself as it takes place in the real world is intrinsically

¹ Juliane House (2009) Translation, Oxford University Press

² Cook, G. (2010) *Translation in Language Teaching* Oxford: OUP

³ Angeles Carreres. *Strange bedfellows: Translation and Language teaching*, University of Cambridge, UK

and inextricably linked to a communicative purpose. As Duff puts it, “translation happens everywhere, all the time, so why not in the classroom?”⁴

(2) As for the second point, research has demonstrated that, in fact, learners of a foreign language do refer to their mother tongue to aid the process of acquisition of L2 or, in other words they “translate silently”. In light of this, translation into L2 can help them systematize and rationalise a learning mechanism that is taking place anyway. It is naïve and simply inaccurate to imagine that learners who only have one or two contact hours of language teaching per week can learn a language by immersion in the same way as children learn their mother tongue.

(3) As for the contention that “real” translators will never need to translate into L2 in their professional life, in many cases this is the expression of an ideal situation rather than a description of actual practice. This notion has persisted in part due to the fact that much research in translation has had literary translation as its focus. It is arguably true that one needs native command of the target language when translating a literary text. However, in the world of commercial or technical translation where most translators operate, specialist knowledge of the field and of the relevant terminology can go a long way towards offsetting the possible shortcomings of employing a translator who is not a native speaker. Indeed, it is surprising that the into-L1-only myth has survived this long.

(4) Regarding the objection that translation into L2 is de-motivating and frustrating for students, and therefore counterproductive, there seem to be widely differing views on this issue. It is of course crucial to set realistic objectives: the expected output will have to be judged by different criteria from those that would apply to into-L1 translation.⁵ There is no doubt that creativity is more restricted when translating into a language that is not our own. Unavoidably, given the need to respond to the needs of the learners, the focus of teaching cannot solely be on issues of style, cultural transfer or register appropriateness. Linguistic accuracy, even in advanced courses, will need some attention and, in this sense, the figure of the teacher as the source of “the correct translation” will still loom large. While a native speaker would have the confidence to experiment with non-standard uses of his or her language, a nonnative speaker would hesitate to deviate from what he or she considers “safe” usage. However, once again I do not think that the special constraints that translation into L2 presents us with should lead us to ban it from the curriculum. As the surveys show, learners overwhelmingly perceive translation exercises as useful for language learning¹². Translation, by its very nature, is an activity that invites discussion and in my experience students are only too happy to contribute to it, often defending their version with remarkable passion and persuasiveness.

(5) Finally, it is true that translation as taught in the traditional method was wholly unsuited to the average learner without erudite or literary leanings. However, there is no reason why translation should be restricted to literary passages and it certainly can be taught in more stimulating ways than has traditionally been the case. A number of recent proposals, as we will see, do give us reason for optimism.

Why use translation? If a strong case for translation in the language classroom is to be made, at least three things ought to be demonstrated: that criticisms against it are not valid, that learners need it, and that it promotes their learning.

The studies that have tackled commonly made criticisms (e.g. translation teaches learners about language, and doesn't really help them learn how to use it, or that it fosters the excessive use of the mother tongue) have demonstrated that these objections are justified only if translation practice amounts to the regular combination of grammar rules with translation into the target language as the principle practice technique. They have also shown that if properly designed, translation activities can be employed to enhance the four skills and develop accuracy, clarity and flexibility (Duff 1989:7). As regards the use of the native language, its effect on language acquisition has been the subject of many debates lately. Addressing the issues

⁴ Duff, A. (1989) *Translation*. Oxford: Oxford University Press.

⁵ Louise Haywood, Hervey, *Thinking Spanish Translation* (1995)

connected with it is beyond the scope of this paper. However, it suffices to say that teachers should constantly bear in mind that in an EFL situation L1 ought to be employed judiciously.

Do learners really need translation? To rephrase the question following Widdowson’s distinction, will the learner have to use translation once he has learned L2? The answer to this question is positive, for translation is a real life communicative activity – the learners translate in class for peers, decode signs and notices in the environment, translates instructions and letters for friends and relations, etc. Moreover, with the increased mobility of persons and goods in a unified, multilingual Europe, translation is expected to be practiced almost on daily basis. In addition, one should not lose sight of Duff’s warning that language competence is a two-way system, that we need to be able to communicate into and from the language system. Yet little guidance is given how to communicate back into the mother tongue, something that many professionals need to do in their daily work (Duff 1989:6).

Does translation promote language learning and, ultimately, proficiency? Put more simply, does it help learners learn the language? The reply is again affirmative. Individual learners have reported that they find it beneficial, and this has been confirmed by empirical researches.

With the growing importance of learner-centered language teaching, it is argued that anything that helps the learner in his or her own way is surely an asset. Hence, researchers and practitioners are urged to investigate what is of assistance to learners in order to help them arrive at their objective in the most economical way. Translation as an aid to learning is likely to be favored by analytically oriented learners.

What kind of translation do learners need? The purpose of translation in the language classroom is not to train professionals, but to help learners develop their knowledge of English. In other words, it is a means to an end, not an end to be achieved. However, some learners may become translators one day, and the basic knowledge of translation that they have gained in the classroom can serve as a solid ground for building up translation skills.

Level and age The commonly held view is that translation requires a high level of proficiency. As a cognitively demanding process, it is more appropriate for adult learners. Nonetheless, if properly designed, translation activities can be successfully applied at all levels and ages.

In deciding whether to use it, the teacher should take into consideration the preferences of her learners, her own pedagogical objectives and the moment-by-moment exigencies of the teaching context and situation she is in.

Translating from L2 into L1 seems to be natural, but what about a more demanding task, rendering L1 into L2? It is certainly advisable to stick to the former mode at lower levels and leave the latter for a more advanced stage, although some very simple L1-L2 translation activities, especially those involving awareness raising, can also be carried out at the initial stages of learning.

Organization involves deciding how to administer translation activities, and choosing the most appropriate forms of classroom interaction. Translation is a serious business which requires careful preparation both on the part of the teacher and the learner. Distributing a text and telling your students “translate” is not a very good way to start. Carefully graded preparatory activities are necessary, and they can be integrated in reading, listening and writing activities, and also in vocabulary and grammar practice. Since translation is time consuming, it is advisable that longer pieces should be done at home.

Occasionally, separate classes can be devoted to translation, but only with a highly motivated class. The teacher should ensure that these tasks are done as pair or group work. The purpose of this is to give the learners a chance to discuss, test and compare their ideas.

While speaking about *Content* the important question is what to focus on in practice. Almost all authors seem to be in agreement that translation is most useful as a quick and easy way to present the meaning of words and contextualized items, and when it is necessary to draw attention to certain differences that would otherwise go unnoticed.⁶⁷⁸ However, it would be a shame to limit the role of translation only to the

⁶ Harmer, J. (1991) *The Practice of English Language Teaching*. London: Longman.

presentation of lexical items. One should rather explore ways for its appropriate application within the communicative paradigm, and create challenging language activities which have cognitive depth. Hence, translation activities pursued in an EFL classroom ought to meet the following criteria:

- language is used for a purpose,
- they create a desire for communication,
- they encourage students to be creative and contribute their ideas,
- students are focused on what they are saying, rather than how they are saying it,
- students work independently of the teacher
- students determine what they want to say or write.⁹

In the literature, two types of approaches to translation are suggested: top-down, from the macro to the micro level, theoretically more valid, and bottom-up, much easier to follow for those who have no previous training in linguistics.¹⁰

How to integrate translation in existing courses is the most vulnerable question. As previously mentioned, translation activities need not to be pursued in isolation, but should rather be included in existing courses. We think that a multi-directional, or multi-skill integration are the most effective both in pedagogical and organizational terms. Thus, preparatory activities, or pre-translation activities, should simultaneously be prewriting, or post-reading, or grammar or vocabulary practical tasks. In addition, translation activities can occasionally be employed for consolidation, while post translation activities may be focused on rewording, rewriting, revision and evaluation.

The following text will illustrate this point in greater detail.

Pre-translation activity

Aim: To integrate translation and reading skills in order to activate schemata

Step 1: The teacher initiates a discussion on the topic to be dealt with in the class. She elicits key words in L2 from the students. She writes the words the students don't know (but which appear in the text) in L1.

Step 2: The students read the text and in pairs or small groups try to find L2 equivalents of the words written on the board

Step 3: The whole class compares results.

Pre-translation activity

Aim: To integrate vocabulary practice and writing with translation.

Step 1: Vocabulary practice.

a) How many of the following verbs can be used with an inanimate object?

b) Try them with the following subject: *This paper*

reveal aim consider examine document indicate show
describe report present identify develop maintain view
stress contend comment state hold question detail
see put forward investigate deal with

Step 2: Would you use a direct translation of these collocations in your mother tongue?

Translation activity

Aim: Raising awareness of the role of context and register.

⁷ Ellis, R. (1992) *Second Language Acquisition & Language Pedagogy*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.

⁸ Nunan, D, C. Lamb (1996) *The Self-Directed Teacher. Managing the Learning Process*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁹ Nolasco, R, L. Arthur (1995) *Large Classes*. Hemel Hempstead: Phoenix ELT.

¹⁰ Baker, M. (1992) *In Other Words*. London: Routledge.

Step 1: Divide the text into three parts, A, B and C; form groups of three and give each a different section to translate.

Step 2: The students who were given the same portion of the text form new groups of three in which they compare and discuss their translations. They also try to agree on a best version.

Step 3: The students go back to their original groups, put the translated text together, discuss it and make necessary changes.

Post-translation activity

Aim: Raising linguistic awareness through translation

Step 1: The students compare and discuss their versions and fill in a comparison chart

Good Not too bad Not good ¹¹

Translation seems to be an often used strategy and preferred language practice technique for many students in English foreign language settings. As such, it undoubtedly has place in the language classroom. However, translation is not a time-saving device. It can be invaluable in provoking discussion and helping us increase our own and our students' awareness of the inevitable interaction between the mother tongue and the target language inevitably occurring in the process of language acquisition.

The Return of the Translation in the English Language Classroom

Abstract

This article discusses the role of translation as an activity for learners in the English language classroom. The paper briefly reviews the history of translation in language learning within the framework of various methodologies. It then considers some of the many objections ELT thinkers and practitioners have had to translation, and some of the possible benefits of its use. It concludes with some observations about how to make translation tasks successful, and suggests some activities for the successful integration of translation in existing courses.

¹¹ Atkinson, D. (1993) *Teaching Monolingual Classes*. London: Longman
Eadie, J. (1999) “A Translation Technique”. *ELT Forum* 37/1, 2-9.

სოფიო მორალიშვილი - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თარგმანის გამოყენების პრობლემა ინგლისური ენის სწავლებისას რეზიუმე

სტატიაში განხილულია თარგმანის როლი ინგლისური ენის სწავლების პროცესში. ნაშრომი მოკლედ მიმოიხილავს თარგმანის ისტორიას ენის სწავლების განსხვავებულ მეთოდოლოგიათა ჭრილში. მოცემულია აღნიშნული მეთოდის გამოყენების მოწინააღმდეგეთა ძირითადი არგუმენტები, ასევე ნაჩვენებია ის დადებითი შედეგები, რომლებიც მეთოდის გონივრულად გამოყენების შემთხვევაში იქნება მიღწეული.

სტატიის დასასრულს მოცემულია თარგმანის წარმატებულ გამოყენებაზე დაკვირვების შედეგები და შემოთავაზებულია ის რეკომენდაციები და სავარჯიშოები, რომლებიც ხელს შეუწყობს თარგმანის წარმატებულ ინტეგრირებას ინგლისური ენის სწავლების პროცესში.

Софио Моралишвили

Проблеми использования перевода в классе английского языка

Резюме

В статье рассматривается роль перевода в классе английского языка. В начале дается краткий обзор истории перевода в рамках различных методологий. Затем он рассматривает некоторые из многочисленных возражений против использования перевода в ELT, и некоторые из возможных преимуществ ее использования. В заключении статья предлагает несколько замечаний о том, как сделать перевод успешным, и ряд упражнений для интеграции перевода в процессе изучения английского языка.

თამარ მამარდაშვილი - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

წინა ვითარების სახელთა სწავლებასთან დაკავშირებული რამდენიმე საკითხისათვის ქართულში

წინა ვითარების სახელები როგორც წარმოების მხრივ, ისე სემანტიკურად, ახლოს დგას ნამყო დროის ნა- პრეფიქსიან მიმღებობებთან. ორივე წარსული დროისაა და გამოხატავს რაიმე სახის ყოფილობას, რის გამოც ხშირ შემთხვევაში ხდება მათი საწარმოებელი -ებ და -ევ სუფიქსების აღრევა. ეს ორი წარმოება ერთმანეთისაგან უცილობლად უნდა იქნას გამიჯნული და ენაში არსებულ პარალელურ ფორმათაგან დამკვიდრდეს ის, რომელიც სალიტერატურო ენის თვალსაზრისით უფრო მართებულია.

„ქართულ ენას საშუალება აქვს, საგანი დაასახელოს იმის მიხედვით, თუ რას წარმოადგენდა ის წინათ ან როგორი ვითარება ახასიათებს მას წინანდელთან შედარებით“ [3, გვ. 133]. ასეთი ტიპის საწარმოები სახელები ქართულ გრამატიკულ ლიტერატურაში წინა ვითარების სახელთა სახელწოდებითაა ცნობილი. სახელი დარქმეულია იმ მნიშვნელობის გათვალისწინებით, რომელიც აქვს ამგვარად ნაწარმოებ ფუძეებს და ეკუთვნის აკ. შანიძეს. ამგვარ სახელთა საწარმოებელ აფიქსებად გამოყენებულია ნა-, ნა-არ/ნა-ალ, ნა-ევ, რომლებიც ერთი და იმავე ფუნქციის მქონეა.

წარმოდგენილი აფიქსები გამოხატავენ ყოფილობას ანუ წარსულ დროში ჩადენილ მოქმედებას. უფრო პროდუქტიულია სახელთა ფუძეებისაგან ახალი სახელების წარმოქმნა ნა-არ და ნა-ევ პრეფიქს-სუფიქსებით. მაგ.: „თეიმურაზ ხევისთავი ორმოცი წლის ახალგაზრდა მოხუცი გახლდათ: ნათავადარი, ნამამულევი, ნამოღვაწარი და ნავექილარი“ [4, გვ. 14].

აფიქსთა ეს ორი წყვილი ერთი და იმავე მნიშვნელობის ახალ ფუძეებს აწარმოებს. სხვაობა იმაშია, რომ გარკვეული ფუძეებისაგან წარმოების შემთხვევაში ერთი წყვილია გამოყენებული, სხვა წყებისაგან წარმოების შემთხვევაში – მეორე. მაგ.:

ტყვია – ნა-ტყვი-არ-ი (მაგრამ არა გვაქვს ნატყვიევი),

ყანა – ნა-ყან-ევ-ი (მაგრამ არა ნაყანარი) და მისთ.

ზოგჯერ ერთი და იგივე ფუძე თანაბრად იგუებს ორივე სახის წარმოებას და შედეგად ვიღებთ ორ ნაწარმოებ ფუძეს, რომლებიც ერთმანეთისაგან მხოლოდ სუფიქსით განსხვავდებიან, მნიშვნელობით კი – არა. მაგ.:

ქალაქ- ფუძისაგან – ნა-ქალაქ-ევ-ი და ნა-ქალაქ-არ-ი,

ვენახ- ფუძისაგან – ნა-ვენახ-ევ-ი და ნა-ვენახ-არ-ი,

ყაჩად- ფუძისაგან – ნა-ყაჩად-ევ-ი და ნა-ყაჩად-არ-ი და სხვ.

ნა-ევ პრეფიქსულ-სუფიქსური წარმოების წინა ვითარების სახელები მრავლად დასტურდება მხატვრული ლიტერატურის ძეგლებში. მაგ.:

„აპარეკას ყელზე ნამახვილევი ემჩნია“ [4, გვ.281]

„ბევრია, ქართლო, შენს ძველ მიწაზე ნატამრევი და ნასახლარები“ [2, გვ.54]

„ბებერი მგელი ნაიარევს მიხვევს და მარიგებს“ [4, გვ.338]

„იი ყაჩალი ნაფირალევი“ [4, გვ.107] და ა.შ.

ნა- პრეფიქსი ქართულში გამოიყენება ზმნათა ფუძეებიდან წარსულდროიანი ვნებითი გვარის მიმღებობათა საწარმოებლად. წარმოებისას, ჩვეულებრივ, გამოყენებულია აწმყოს ფუძე, ამასთან მოქმედებითი გვარისა, რომელიც უმეტეს შემთხვევაში მოიცავს აწმყოს ფუძის საწარმოებელ -ავ, -ამ, -ევ, -ემ, -ებ, -ობ, -ოფ სუფიქსებს, რომლებიც ზმნაში თემის ნიშნის ფუნქციას ასრულებს. რამდენადაც ეს სუფიქსები მიმღებობის საწარმოებელი ამოსავალი ფუძის შემადგენელი ნაწილია, ისინი მიმღებობებში გადავა და შესაბამისად, მიმღებობური ფუძის შემადგენელ ელემენტებად მოგვევლინებიან. გვაქვს მიმღებობები:

-ავ სუფიქსიანი ზმნებიდან: ფქვ-ავ-ს – ნა-ფქვ-ავ-ი, ხნ-ავ-ს – ნა-ხნ-ავ-ი, რგ-ავ-ს – ნა-რგ-ავ-ი, მალ-ავ-ს – ნა-მალ-ავ-ი ...

-ამ სუფიქსიან ზმნათაგან: ა-ბ-ამ-ს – ნა-ბ-ამ-ი, სვ-ამ-ს – ნა-სვ-ამ-ი, დვ-ამ-ს – ნა-დვ-ამ-ი, ურტყ-ამ-ს – ნა-რტყ-ამ-ი ...

-ევ სუფიქსიან ზმნათაგან: ა-მსხვრ-ევ-ს – ნა-მსხვრ-ევ-ი, ა-თრ-ევ-ს – ნა-თრ-ევ-ი, ა-რღვ-ევ-ს – ნა-რღვ-ევ-ი ...

-ემ სუფიქსიანთაგან: ს-ც-ემ-ს – ნა-ც-ემ-ი, მი-ს-ც-ემ-ს – მი-ნა-ც-ემ-ი, განაცემი, დანაცემი...

-ებ სუფიქსიანთაგან: ა-კეთ-ებ-ს – ნა-კეთ-ებ-ი, ა-სუქ-ებ-ს – ნა-სუქ-ებ-ი, ა-ჩვენ-ებ-ს – ნა-ჩვენ-ებ-ი...

-ობ სუფიქსიანთაგან: გმ-ობ-ს – ნა-გმ-ობ-ი, ა-პ-ობ-ს – ნა-პ-ობ-ი, სპ-ობ-ს – მო-ნა-სპ-ობ-ი, შ-ობ-ს – ნა-შობ-ი...

-ოფ სუფიქსიანთაგან: ყ-ოფ-ს – გა-ნა-ყოფ-ი, და-ნა-ყოფ-ი...

ამგვარად, ერთი მხრივ, გვაქვს სახელთა ფუძეებისაგან ნა- პრეფიქსითა და -ევ სუფიქსით ნაწარმოები წინა ვითარების სახელები და, მეორე მხრივ, ზმნათაგან ოდენ ნა- პრეფიქსით ნაწარმოები ნამყო დროის ვნებითი გვარის მიმღეობები, რომლებშიც ზმნის ფუძიდან გადმოსული თემატური -ევ სუფიქსი ჩანს. ისინი გარეგნულად ჰგავს ერთმანეთს, თუმცა, არასოდეს ქმნიან პარალელურ ფორმებს, რომელთა აღრევა შესაძლებელი იქნებოდა მართლწერის თვალსაზრისით. ანალოგიურად, არც იმ შემთხვევაში იქმნება წინა ვითარების სახელებთან აღრევის საშიშროება, როდესაც მიმღეობაში -ევ სუფიქსი წარმოჩნდება -ავ სუფიქსის გვერდით. მაგ.: პარავს ზმნისგანაა ნაწარმოები მიმღეობები: ნაპარავი და ნაპარევი, ასევე მალავს – ნამალავი, ნამალევი, თვალავს – ნათვალავი, ნათვალევი და ა.შ.

როგორც აღინიშნა, მოქმედებითი გვარის ზმნათა საკმაოდ დიდი ჯგუფი დაირთავს -ებ სუფიქსს, რომელიც, შესაბამისად, ამ ზმნათაგან ნაწარმოებ ვნებითი გვარის ნამყო დროის მიმღეობებშიც დასტურდება. სწორედ ამგვარ მიმღეობათა აღრევა ხდება წინა ვითარების ზოგ სახელთან, რასაც პარალელურ ფორმათა არსებობა განაპირობებს. პარალელიზმის წარმოშობის საფუძველი ისაა, რომ -ებ სუფიქსიანი ზმნებისგან ნაწარმოებ მიმღეობებში ეს -ებ შეიძლება შეიცვალოს -ევ სუფიქსით და, ერთი მხრივ, გვხვდება მიმღეობათა პარალელური ფორმები: ნა-პატრონ-ებ-ი//ნა-პატრონ-ევ-ი, ნა-კარნახ-ებ-ი//ნა-კარნახ-ევ-ი, ნა-ღალატ-ებ-ი//ნა-ღალატ-ევ-ი და ა.შ., მეორე მხრივ კი, პირუკუ, დასტურდება ისეთი სახელები, რომლებიც წინა ვითარების სახელებთან ქმნიან პარალელურ ფორმებს, აქ -ევ სუფიქსის ნაცვლად -ებ ბოლოსართი იჩენს თავს: ნაბატონები, ნაყმები, ნაცოლები, ნაიარები, ნააღდგომები და მისთ.

ისმის კითხვა: -ებ სუფიქსიან ზმნათაგან ნაწარმოებ ყველა მიმღეობაში იჩენს თავს პარალელიზმი -ევ სუფიქსიან წარმოებასთან, თუ მხოლოდ გარკვეული ტიპის ფორმებში ხდება ამ ტენდენციის გამომჟღავნება? ამ საკითხზე საინტერესო მსჯელობა აქვს თ. ზურაბიშვილს. იგი მიიჩნევს, რომ თუ ზმნას აწყო და მყოფადი ერთსა და იმავე ფუძეზე აქვს დაყრდნობილი, შესაბამის მიმღეობებში ფუძის -ებ დაბოლოების -ევ-ით შენაცვლების საკითხი თითქმის არასოდეს დგას: აკეთებს – გააკეთებს – [გა]ნაკეთები, აგროვებს – მოაგროვებს – [მო]ნაგროვები, ატარებს – დაატარებს – [და]ნატარები, აშენებს – ააშენებს – ნაშენები და სხვ. [1, გვ. 139].

თუმცა, დადასტურდა რამდენიმე ნასახელარი ზმნა, რომლებშიც -ებ დაბოლოების პარალელურად ზოგჯერ -ევ-იც იჩენს თავს:

ასამართლებს – ნასამართლები//ნასამართლევი,

აჩუქურთმებს – ნაჩუქურთმები//ნაჩუქურთმევი,

აქანდაკებს – ნაქანდაკები//ნაქანდაკევი...

მაშასადამე, წინა ვითარების სახელთა მიმსგავსებით ზოგ შემთხვევაში ხდება პარალელურ ფორმათა გაჩენა -ებ დაბოლოების -ევ-ით შეცვლის შედეგად: ნალაპარაკების გვერდით გვაქვს ნალაპარაკევი, ნაკარნახების გვერდით – ნაკარნახევი და ა.შ. ის ზმნური ფუძეები, რომელთაგანაც მსგავსი მიმღეობები იწარმოება (ივარჯიშებს, უკარნახებს, აშიმშილებს და სხვანი), მომავალი დროისაა და დანაკლის ფორმებს უვსებენ საშუალო გვარის ზმნებს (ვარჯიშობს, კარნახობს, შიმშილობს...), რომელთაც საკუთარი წარმოების რამდენიმე მწკრივის ფორმა მოეპოვებათ. თვითონ

კი აწმყოს წრეში ჩვეულებრივ არ იხმარებიან, ხოლო, როცა ფორმების შემკვებად გვევლინებიან, ერთი პირით ნაკლების გაგება აქვთ – ეკარგებათ ბრუნვაცვალებადი ობიექტი [1, გვ.142].

ე.ი. ნა- პრეფიქსთან -ევ და -ებ მონაცვლეობს მაშინ, როცა ერთმანეთის პარალელურად დამოწმებულია შესაბამის ზმნათა -ობ და -ებ თემისნიშნისანი ფორმები, ანუ აწმყოს და მყოფადის ფუძეები განსხვავებულია (თამაშ-ობ-ს – ითამაშ-ებ-ს). მაგ.: ნაწვალეები//ნაწვალევი, ნაჩქარები//ნაჩქარევი, ნაწყალობები//ნაწყალობევი, ნაკარნახები//ნაკარნახევი, ნანადირები//ნანადირევი, ნალოგინები//ნალოგინევი და სხვ.

დასახელებული და მსგავსი ფორმებიდან, სადაც -ებ//-ევ სუფიქსიანი წარმოება გვაქვს, უფრო მართებულად -ებ სუფიქსიანი შეიძლება ჩაითვალოს, ვინაიდან ძირეულ ზმნებში, საიდანაც ეს მიმღებობებია ნაწარმოები, -ებ მაწარმოებელი დასტურდება, -ევ სუფიქსს კი ამ შემთხვევაში არანაირი დანიშნულება არ აქვს. თუმცა, უცილობლად უნდა აღინიშნოს, რომ -ევ სუფიქსიანი წარმოება ზოგჯერ ენაში რამდენადმე უფრო გავრცელებულიც კია.

საინტერესოა ერთი ფაქტიც: აღნიშნული ტიპის მიმღებობები, ისევე, როგორც მათი ძირეული ზმნები, ზმნისწინს არ დაირთავენ და ამის გამო მოკლებულნი არიან ისეთ ზმნურ ნიშნებს, როგორცაა მოქმედების მიმართულების აღნიშვნა და ასპექტი. მეორე, რაც მეტყველებს მათ თავისებურ ბუნებაზე, არის ის, რომ დასახელებული ტიპის ნა- თავსართიანი მიმღებობებს პარალელური -ილ/-ულ სუფიქსიანი მიმღებობის ფორმები არ მოეპოვება. ითქმის: ნანადირები, ნაჯახირები, ნანადერძები... და არა *ნადირებული, *ჯახირებული, *ანდერძებული და მისთ. (შდრ.: ნაკეთები - გაკეთებული, ნაქები - ქებული...).

ნა- პრეფიქსთან -ევ და -ებ პარალელურად იმ შემთხვევაშიც დაიშვება, როცა ნასახელარი ზმნებიდან ნაწარმოებ სიტყვებთან გვაქვს საქმე: ნაჭრილობები, ნაიარები, ნახმლები, ნალვინები და მისთ. ფორმათა გვერდით გვხვდება იმავე ძირთაგან ნა-ევ-ით ნაწარმოები ფორმები: ნაჭრილობევი, ნაიარევი, ნახმლევი, ნალვინევი... ბ. ჯორბენაძის აზრით, პირველ შემთხვევაში წარმოება ზმნისაგან ხდება და -ებ სუფიქსით ამ დროს მიმღებობა იწარმოება, მეორე შემთხვევაში – საკუთრივ სახელისაგან და -ევ სუფიქსი წინა ვითარების სახელებს გვამღევს [5, გვ.185].

სემანტიკურად ამ ტიპის პარალელურ ფორმებს შორის სხვაობა მაინც შეინიშნება და, გარდა ერთეული შემთხვევებისა, -ებ სუფიქსიანი მიმღებობის ტიპის ფორმები გარჩეულია ნა-ევ აფიქსით ნაწარმოები წინა ვითარების სახელებისაგან. მაგ.: ნაბანოები ისაა, ვინც აბანოში იბანავა, მაგრამ ნაბანოევი არის ადგილი, სადაც ადრე აბანო იყო. პირველი იწარმოება ი-აბანოვ-ებ-ს(იბანავებს) ზმნისაგან, მეორისათვის კი ამოსავალია სახელი აბანო. ასევე:

ნაიარები – ვისაც ან რასაც იარები ჰქონდა ან აქვს, დაჭრილი; მაგრამ ნაიარევი არის იარის ნაკვალევი.

ნაქმარები//ნაქმრები – ვისაც ქმარი ჰყავდა; ნაქმარევი//ნაქმრევი – ყოფილი ქმარი.

ნაპატრონები – ვისაც ან რასაც უპატრონეს, მოვლილი; ნაპატრონევი – ყოფილი პატრონი, პატრონად ყოფილი.

ნავაზირები – ნათათბირები, ნალაპარაკები; ნავაზირევი – ყოფილი ვაზირი და ა.შ.

თუმცა, ერთეულ შემთხვევებში ამ ფორმათა მნიშვნელობები შეიძლება ერთმანეთში აირიოს: „კუჭატნელი იმავე ალაგას ეგდო, სადაც სამი კვირის წინათ მისი ნაპატრონევი არლოვი გაიჭიმა“ [4, გვ.555]. ამ წინადადებიდან ნათლად არ ჩანს, არლოვი კუჭატნელის ყოფილი პატრონი იყო თუ თვით კუჭატნელი პატრონობდა არლოვს.@

ასევე, „თეიმურაზ ხევისთავის ნაცოლები უშვილო არ იყო“ [4, გვ.109]. ნაცოლები აქ გულისხმობს ყოფილ ცოლს და არა მამაკაცს, რომელსაც ცოლი ჰყავდა.

ამ ტიპის სახელებზე ყურადღებას ამახვილებს თ. ზურაბიშვილი. მას მიაჩნია, რომ ამგვარი სახელები, განსხვავებით მიმღებობისაგან, წარმოებისას სახელთა ფუძეებს იყენებენ და მაწარმოებელი სუფიქსებიდან ერთ-ერთისთვის უპირატესობის მინიჭება იმ წესით, როგორც ეს მიმღებობებთან იყო შესაძლებელი, აქ გაჭირდება, რადგან სახელურ ფუძეებში, საიდანაც ეს ფორმებია ნაწარმოები, არც -ებ და არც -ევ დაბოლოება არ არის. მაგრამ მაინც უფრო მართებულად -ევ

სუფიქსიანი წარმოება მიაჩნია იმ მიზეზით, რომ მოყვანილი ფორმები მაინც სახელება და წინა ვითარების სახელთა მაწარმოებელი ნა-ევ აფიქსია და არა ნა-ებ [1, გვ.149].

ნა- პრეფიქსიანი მიმღობებისა და წინა ვითარების სახელების ანალიზის შემდეგ თითქოს ცხადი უნდა იყოს, რომ მიმღობებში გამოყენებული -ევ სუფიქსი წინა ვითარების სახელებისგან მომდინარეობს და პირიქით, წინა ვითარების სახელებში არსებული -ებ – მიმღობური ფორმების საწარმოებელია.

ჩვენი აზრით, ასეთ სხვადასხვა წარმოების ფორმებში წარმოშობითა და დანიშნულებით სრულიად განსხვავებული სუფიქსების აღრევა შესაძლოა გამოწვეული იყოს წინა ვითარების სახელებისა და ნამყო დროის პრეფიქსიანი მიმღობების სემანტიკური სიახლოვით (ორივე გამოხატავს რაღაც სახის ყოფილობას) და, მეორეც, ცნობილია, რომ ნა- პრეფიქსიანი მიმღობები ხშირად სუბსტანტივდებიან, განსხვავებით სუფიქსიანი მიმღობებისაგან, რომლებიც ძირითადად ზედსართავის, მსაზღვრელის ფუნქციას ასრულებენ.

ლიტერატურა:

1. ზურაბიშვილი თ., ნა-ევ და ნა- აფიქსებით სახელთა წარმოებასთან დაკავშირებული ზოგი საკითხი, ქსკს, წიგნი 1, თბილისი, 1972.
2. ლეონიძე გ., ლირიკა, თბილისი, 1990.
3. შანიძე ა., ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თბილისი, 1973.
4. ჯავახიშვილი მ., თხზულებანი, თბილისი, 1985.
5. ჯორბენაძე ბ., ქართული ენის ფაკულტატიური გრამატიკის საკითხები, თბილისი, 1985.

რეზიუმე

წინა ვითარების სახელები როგორც სემანტიკურად, ისე წარმოების მხრივ, გარკვეულ მსგავსებას ამჟღავნებს ნამყო დროის პრეფიქსიან მიმღობებთან, რაც გამოიწვეულია იმით, რომ ორივე წარსული დროის ფორმებია და გამოხატავს რაღაც სახის ყოფილობას. ეს ორი წარმოება უცილობლად უნდა იქნას გამიჯნული ერთმანეთისაგან და ენაში არსებულ პარალელურ ფორმათაგან დამკვიდრდეს ის, რომელიც სალიტერატურო ენის თვალსაზრისით უფრო მართებულია, ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია პარალელიზმის წარმოშობის საფუძველსა და საანალიზო ფორმათა მართებულ დეფინიციებზე, რაც უთუოდ გააიოლებს მათი სწავლებისას არსებულ სირთულეებს.

Тамара Мамардашвили

**К изучению некоторых вопросов имен прежних обстоятельств в
грузинском языке**

РЕЗЮМЕ

Префиксальные причастия прошедшего времени как семантически, так и по производности, проявляют определенное сходство с именами прежних обстоятельств, вызванных тем, что оба являются формами прошедшего времени и выражают причины определенного вида. Оба этих образования должны быть различены друг от друга и из существующих в языке параллельных форм должны укрепляться те, которые более приемлемы с точки зрения литературного языка.

Tamar Mamardashvili

**On Teaching Nouns with prefix „ex“ in the Georgian Language
Summary**

Both in terms of derivation and semantics, na-prefixed past participles resemble nouns with prefix „ex“. Both belong to the Past Tense, and convey some kind of completion, and, owing to this, their derivational suffixes -eb and -ev have been frequently confused. These two formations should by all means delimitated, and, of the existing paralleled forms, the most appropriate for the literary standard should be customarized.

A rather large group of active voice verbs take on the -eb suffix, which o respectively occurs in passive voice past participles derived from those verbs. It may sometimes substituted by the suffix- ev, this giving way to paralleled forms. On the other hand, there are the substantives producing paralleled forms of with modified substantives, in which the -eb occurs in lieu of the suffix -ev. With the prefix na-, the -ev and -eb can be paralleled if the words derived from substantivized verbs have been dealt with. The work presents similar instances from fiction. The confusion between the suffixes of totally distinct origin and function in the forms with different derivation may be due to the semantic resemblance between modified substantives and prefixed past participles; on the other hand, the participles with the prefix na- have frequently been substantivized as different from suffixed participles, mainly performing the function of an adjective, a determinatum.

Ekaterine Topuria - Akaki Tsereteli State University

Matthew Lipman and Co-operative Language Teaching

Sapere is the society for Advancing Philosophical Enquiry and Reflection in Education. Founded in 1992 it brings together a network of people practicing and promoting “P4C”.

Worldwide the method is an abbreviation for Philosophy for Children, but in the UK we are also using it to stand for Philosophy for Colleges and philosophy for Communities__ indicating that P4C is not only for children.

The aim of P4C is to make more of a virtue of reasonableness, both within the educational system and within society at large.

Most attention in P4C’s early days was focused on its efficacy as a “thinking” skills intention. Tests showed dramatic improvements in children’s reasoning and comprehension. It has since become clear, however, that the approach has positive effects on children’s social and emotional, as well as intellectual, development.

When people find their ideas and values are taken seriously, they feel more valued themselves. They rise to the challenge of speaking in public, and generally reciprocate the respect shown to them by listening more carefully to others. In short, they are more willing and able to participate in dialogue and social intercourse. This is why P4C has been being trial led with young offenders, as well as being used by Antidote (the Campaign for Emotional Literacy).

It is also why Sapere has well-established links with the citizenship Foundation, and more recently with Oxfam and others working in the field of global Citizenship. With thinking skills and citizenship assuming a more significant role in the national Curriculum, many schools welcome an approach to teaching that can advance on both fronts simultaneously.

P4C has also been embraced by co-coordinators for “gift and talented” because of the special challenges it presents to individuals and to groups. Meanwhile there is growing interest in the practice of P4C (Philosophy for Communities) in adult groups __ for deeper dialogue for rehabilitation or just for recreation.

What makes the approach particularly suitable within all such contexts is its grounding in the powerful idea of a “community of enquiry». In practice this is a group of people, of any age, who are respectful of different experiences and open to other ways of thinking, but determined to think for themselves __to work out their own philosophy.

Sapere has trained thousands of teachers to facilitate such communities in schools and has now extended that training to those wishing to practice P4C in other settings.

Putting these educational insights together, Lipman developed e new model of learning__” Communities of Enquiry”,(using the American spelling of “Inquiry”) in which teacher and children collaborate with each other to grow in understanding , not only of the material world, but also of the personal and ethical world around them. The phrase, “community of inquiry”, was actually coined by American philosopher Charles Peirce(1839-1914) to describe the community of scientists of which he counted himself a member. Lipman gave the phrase new meaning and life by pointing it in the direction of philosophical enquiry.

Dialogue unlike conversation is focused towards seeking the truth or enquiring into possible answers to a question. Conversation has the tendency to go at many different angles during the discussion, but it continually returns to the original point in order to try and address the issues. Assessing whether the angles being discussed are aiding the participants to progress any further towards an answer or common opinion.

As philosophy for Children is concerned with encouraging pupils to develop excellence in thinking through asking questions and enquiring into answers. It is often the case that a session can generate more questions than it does answers. It should be noted that this is a critical element of a successful enquiry and

that in order to encourage progression of dialogue, not all of the questions need to be answered but all the answers should be questioned.

It is worth remembering that philosophy is about questioning the meaning of words. Encourage the pupils to deconstruct questions, statements, phrases etc. by initially modeling this yourself. Ask questions such as “What is the most important word here?”, “What do we mean by this word or phrase?” “Do we mean to discuss what we mean by this word or phrase before we can begin to answer the question?”. This will encourage the students to think about all possibilities and assess all angles of thought, before returning to the original question or statement and drawing conclusions or making judgments.

Thinking skills especially those relevant to creative and critical thinking are rapidly becoming seen as such a good thing. Thinking is not easily broken down into separate pieces. It is a dynamic activity, unique in every person. This is probably part of what D. H. Lawrence had in mind when he described thought as the “wholeness” of a person “wholly attending”.

The strategies to extend and develop student thinking include several very important stages. Such as
1. Thinking time ___ encourages pauses for thought or some moments of quiet meditation on a topic. Remember to provide at least three seconds thinking time after you have asked a question and three seconds thinking time after a child gives an answer.

2. Think __pair__ share allow individual thinking time about a question, invite discussion of the question with a partner, then open up for class discussion.

3. Ask follow- ups ask children to extend or qualify what they said by asking questions that challenge their thinking such as “Why?” “Do you agree or disagree?”

4. Withhold judgment ___ respond to student answers in a non-evaluative way e.g. a positive but neutral response such as “Thank you”, “That’s interesting”, “I see”.

5. Invite the whole group to respond ___ encourage a response from the whole group by saying things :
”How many people agree or disagree with that point of view?”

6. Ask for summary ___ promote active listening by asking for summary of what has been said.

7. Play devil’s educate. Challenge students to give reasons for their views by presenting opposing points of view, or by asking students to be devil’s advocates, “Who can think of a different point of view or an argument against that?”

8. Invite a range of responses –model open mindedness by inviting student to consider different viewpoints:”There is no single correct answer to this question. I want you to consider alternatives”.

9. Encourage student questioning-invite students to ask their own questions before, during and/or after discussion.”Has anyone a question about what has been said?”

Thus the method after the outstanding professor emphasized the importance of questioning or enquiry in development of reasoning. He also appreciated from Lev Vygotsky, the Russian psychologist, that we learn to think much as we learn to speak ___ by internalizing the patterns of speech and thought that we hear around us. Thinking to ourselves is, in effect, borrowing the language of others to talk to ourselves.

ლიტერატურა

1. Sapere. (2008) Handbook. Level 1. Oxford Brooks University.
2. <http://www.learning-theories.com/vygotskys-social-learning-theory.htm>
3. For Dewey (1859-1952). An Education that emphasizes community, communication, intelligent enquiry, and a reconstructive attitude can best serve the citizen of an ever-changing world. Backwell Guide to Philosophy of Education.
4. http://psychology.wikia.com/wiki/Similarities_%26_differences_between_Piaget_%26_Vygotsky_theories

ეკატერინე თოფურია - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ასოცირებული პროფესორი

მეთიუ ლიპმანი და კოოპერაციული სწავლების პრინციპები რეზიუმე

მეთიუ ლიპმანის თეორია ფილოსოფიური გამოკითხვის მეთოდი ეყრდნობა ლევ ვიგოტსკის და ჩარლს პიაჟეს თეორიებს .

ფრაზამ „საზოგადოებრივი აქტივობა და გამოკითხვა“ გასული საუკუნის შუა ხანებში კიდევ ერთხელ აჩვენა საზოგადოებრივი აზრის მნიშვნელობას საკლასო თუ სხვა აქტივობათა შეფასებისას.რაც სასწავლო დაწესებულებებში ახალგაზრდა ამერიკელთა დიდი აგმოსვლების და პანკთა ცნობილი მოძრაობის ფონზე მიმდინარეობდა.

მეთოდი კარგად ეხმიანება კოლუმბიის უნივერსიტეტში შექმნილ შრომას „დემოკრატია და განათლება“ რაც უმრავლესობის აზრის გათვალისწინებას და საერთო სახალხო ინტერესებს უნდა ითვალისწინებდეს.

როგორც ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა აღნიშნულ მიდგომას დიდი როლი ენიჭება მოსწავლეთა შორის ერთმანეთის აზრის გათვალისწინებას ყველა სასწავლო კომპონენტის განხორციელებისას.ხმის მიცემის ტექნოლოგია კი არის ახალი მიდგომა ტექსტუალობისა თუ ინტერტექსტუალობის შესწავლა-სწავლებისათვის.

Екатерина Топурия- Государственный университета Акакия Церетели, Ассоциированный профессор

Мэтью Липман и принципы совместного обучения

Метод философского опроса Мэтью Липмана основывается на теории Л.Выготского и Ч. Пиаже. Фраза «общественная активность и опрос» в середине прошлого столетия ещё раз указала на значимость общественного мнения при оценке различного рода активности, имевшей место среди молодёжи учебных заведений в период активных выступлений молодых американцев и появления движения панков.

Метод перекликается с известным трудом, созданным в Колумбийском университете, «Демократия и образование» и подразумевает необходимость учёта общественного мнения и общенародных интересов. Как показало проведённое исследование, данный подход играет большую роль в развитии среди учащихся уважительного отношения к чужому мнению при осуществлении всех компонентов учебного процесса. Технология голосования же является новым подходом к обучению текстuality и интертекстuality.

განათლების ფილოსოფია და ფსიქოლოგია Philosophy and psychology of education

რობერტ გოლეთიანი, იაკობ კუჭუხიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მეცნიერებისა და მსოფმხედველობის ურთიერთმიმართების საკითხების სწავლებისათვის (ზოგიერთი ასპექტი)

ცოდნის ერთ-ერთი ყველაზე უძველესი დარგის ფილოსოფიის განვითარების თანამედროვე მდგომარეობა საკმაოდ აყენებს ამ მეცნიერების სპეციფიკის, ცოდნის სისტემაში მისი ადგილის განსაზღვრის, დიდი ხნის წინათ გარკვეულ მთელ რიგ საკითხებს.

ეს საკითხები განსაკუთრებით მწვავედ იგრძნობა ჩვენს პირობებში, მაშინ როდესაც ფილოსოფია აღარ გვევლინება სახელმწიფოებრივად გაბატონებული იდეოლოგიის შემადგენელ ნაწილად, თავისუფალია და ღია განვითარების ასპარეზზე დგას.

ბუნებრივია წარმოდგენილ სტატიაში პასუხი ვერ გაცემა არსებული პრობლემის ყველა ნიუანსს. ჩვენ მიზნად დავისახეთ ზოგიერთი საკითხის, კერძოდ კი - ფილოსოფიის, როგორც მეცნიერების არსებობის და მეცნიერებისა და მსოფმხედველობის ერთმანეთთან შეთავსებადობის ასპექტებს.

ჩვენი თვალსაზრისით ფილოსოფია სპეციფიკური მეცნიერებაა და იგი როგორც თეორიული მსოფლმხედველობა მეცნიერებასთან მიმართებაში საგნებით შეთავსებადია.

აზროვნების ისტორია ნათლად გვიჩვენებს, რომ ფილოსოფიურ მსოფმხედველობას მეცნიერების საწყისებთან იმთავითვე ჰქონდა კავშირი. დასტურად გამოგვადგება ის, რომ ანტიკური ხანის ბერძენი მოაზროვნეები ტოლობის ნიშანს სვამდნენ ფილოსოფიასა და სიბრძნეს შორის. სიბრძნედ კი ისინი ადამიანის მიერ გამოძულებულ ცოდნას მიიჩნევდნენ, შეხედულებებს სამყაროს რაობის, მოვლენათა არსისა და თავისუფლების, მათი წარმოშობის, ცვალებადობის, და მოსპობის მიზეზების შესახებ. ფილოსოფოსი ეწოდებოდა პიროვნებას, რომელიც ქვეყნიერების პირველ საფუძვლების, გარემომცველი მოვლენების და საკუთარ თავში შემჩნეული შინაგანი პროცესების ახსნას და საგანთა შორის კავშირთიერთობის ბუნების ამოცნობასა და დახასიათებას ცდილობდა, ანუ სიბრძნეს რაიმე სიღრმისეულ ცოდნასთან აიგივებდნენ, მაგრამ ყოველივეს მოიაზრებდნენ ადამიანული შესაძლებლობის ფარგლებში.

ადრინდელი ეპოქის ადამიანისათვის ფილოსოფიური ცოდნა დაუნაწევრებელი იყო, პირველი ფილოსოფოსები ყველაფრის შეცნობას ესწრაფოდნენ. მათ წმინდა ფილოსოფიური საკითხების გარკვევასთან ერთად ასტრონომიის, ფიზიკის, გეომეტრიის, გეოგრაფიის, მედიცინის, ისტორიის, გრამატიკისა და მუსიკის პრობლემებიც კი აინტერესებდათ. ყოველივე აღნიშნული იმჯერად ფილოსოფიურ ცოდნაში შემოდიოდა. მაშასადამე პირველ ფილოსოფოსთა ნააზრევი ცოდნის მრავალფეროვანი დარგების - მეცნიერებათა ელემენტებს შეიცავდნენ.

საზოგადოების აღმავალი განვითარების გზაზე ნათელი გახდა, რომ ყველაფრის მცოდნეობა აღემატებოდა ერთი მეცნიერების - ფილოსოფიის შესაძლებლობას, სწორედ ამიტომ არისტოტელემ ერთიანი ფილოსოფიური ცოდნა ორ ნაწილად “პირველ” და “მეორე” ფილოსოფიად დაყო. მისი აზრით ცოდნის ეს ორი დარგი ზოგადობის ხარისხით განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან. ფილოსოფიის იმ ნაწილს, რომელიც სამყაროს საერთო საფუძვლების, მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ, “არსებულს, როგორც არსებულს” შეისწავლიდა, არისტოტელემ- “პირველი ფილოსოფია” უწოდა. “მეორე ფილოსოფიად” - იგი სინამდვილის კონკრეტული სფეროების ცოდნას მიიჩნევდა.

დროთა სვლის პარალელურად თანდათანობით გაღრმავდა ფილოსოფიური ცოდნის დიფერენციაცია, მისგან ცალკეული სფეროების ცოდნის გამოყოფა - გამოცალკეება და მათი სპეციალურ დისციპლინებად ფორმირების პროცესი დამკვიდრდა. კერძოდ ცალკე მეცნიერებად ჩამოყალიბდა მათემატიკა და ფიზიკა, ასტრონომია და გეოგრაფია, მედიცინა, ბიოლოგია, ქიმია,

ისტორია და სხვა. ეს პროცესი განპირობებული იყო იმდროინდელი საზოგადოების მატერიალური და სულიერი მოთხოვნებით. ყოველივეს შედეგად მივიღეთ ის, რომ ფილოსოფიის გვერდით გაჩნდა საბუნებისმეტყველო და ჰუმანიტარული მეცნიერებების წყება, თუმცა კავშირი ფილოსოფიასა და ამიერიდან ცოდნის დამოუკიდებელ სისტემებად ფორმირებულ სპეციალურ დისციპლინებს შორის არასოდეს გაწყვეტილა.

ურთიერთკავშირიდან გამომდინარე ყურადღებას იმსახურებს ის გარემოება, რომ ახალი დროის მეცნიერ-მკვლევართა დიდ ნაწილს მნიშვნელოვანი ნაშრომები ეკუთვნის როგორც ფილოსოფიური, ისე კერძო მეცნიერული განხრით. საყურადღებოა იტალიელი ფიზიკოსის, ასტრონომიისა და მათემატიკოსის გალილიო გალილეის პოროვნება, რომელიც თანამედროვე მექანიკის საფუძველჩამყრელია, თუმცა თავისი ფილოსოფიური გამოკვლევებით, ონტოლოგიური და გნოსეოლოგიური იდეებითაც გაითქვა სახელი.

სერიოზულად ანგარიშგასაწევია იტალიელი ფილოსოფოსი და პოეტი ჯორდანო ბრუნო, რომელმაც იმავდროულად განავითარა კოპერნიკის ჰელიოცენტრული თეორია. რაც შეეხება ახალი დროის ფილოსოფიის ერთ-ერთ დამწყებს ფრანგ რენე დეკარტს, უბადლო მათემატიკოსი იყო. გერმანელმა ლაიბნიცმა ბრწყინვალე ნაშრომები შექმნა მათემატიკის, ფიზიკის, ასტრონომიის, დიფერენციალური და ინტეგრალური აღრიცხვის განხრით.

დროის მომდევნო მონაკვეთში მეცნიერების შემდგომი დიფერენციაციის და მკაცრად სპეციალიზებული განვითარების პირობებში, იშვიათი გამონაკლისების გარდა, შეუძლებელი ხდებოდა ერთიდაიგივე მოაზროვნისაგან მნიშვნელოვანი წარმატებების მოპოვება როგორც ფილოსოფიურ, ისე კერძო მეცნიერული კვლევის განხრით. ყოველივეს შედეგად, როგორც საკუთრივ ფილოსოფიისა, ისე მისი წიადიდან გამოყოფილი კერძო მეცნიერების განვითარებამ კანონზომიერი ხასიათი მიიღო, რასაც სასარგებლო შედეგი მოჰყვა ორივე მხარისათვის. შინაარსობრივად გამდიდრდნენ როგორც ფილოსოფია ისე კერძო მეცნიერებები და გაღრმავდა მათი შიდა დარგობრივი სტრუქტურალიზაციის პროცესი.

ფილოსოფიიდან გამოყოფისა და დამოუკიდებელ მეცნიერულ მიმართულებებად ჩამოყალიბების შედეგად გახდა შესაძლებელი ეარსება ისეთი მიმდინარეობებს, როგორცაა მათემატიკის მეცნიერებაში. არაეკვილიდური გეომეტრია, ალგებრა, სიმრავლეთა თეორია, ფუნქციონალური ანალიზი, ალბათობის თეორია და სხვა. ხოლო ქიმიის მეცნიერებაში დამოუკიდებლად გამოიყო არაორგანული და ორგანილი ქიმია, ასევე ანალიტიკური და პოლიმერული ქიმია.

სიცოცხლის შემსწავლელი მეცნიერების - ბიოლოგიის დიფერენციაციის შედეგად შემადგენელ დარგებად ჩამოყალიბდა ბოტანიკა და ბიოლოგია, ცხოველებისა და ადამიანის ფიზიოლოგია, გენეტიკა, ჰისტოლოგია, მიკრობიოლოგია, მორფოლოგია და სხვა.

იგივე პროცესები წარიმართა და მიმდინარეობს საზოგადოებრივ, ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში. აღნიშნულის დასტურად გამოდგება ისტორიის მეცნიერება, რომელიც კაცობრიობის ცვალებადობის კანონზომიერებებს შეისწავლის. ოგი წარმოჩინდება მსოფლიოს და მისი ცალკეული რეგიონების, ქვეყნებისა და ხალხების ისტორიის, სპეციალური დისციპლინების. ისტორიოგრაფიის, წყაროთმცოდნეობის, ეთნოგრაფიის, არქეოლოგიის და სხვა დარგების სახით, ასეთივე ცვლილებების სახით წარმოჩინდა ეკონომიკური მეცნიერებანი, რომელიც ეკონომიკური თეორიის, სახალხო მეურნეობის ისტორიის, ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიის, ეკონომიკური სტატისტიკის, ბუღალტრული აღრიცხვის, ფინანსებისა და კრედიტის, მშენებლობის, სოფლის მეურნეობის და სხვა დისციპლინებად დამკვიდრდა.

ფილოსოფიის მეცნიერებამ განიცადა პოზიტიური ხასიათის ცვლილებები. ფილოსოფიის სტრუქტურული დიფერენციაციის შედეგად ჩამოყალიბდა დისციპლინათა პალიტრა: ონტოლოგია, გნორეოლოგია, აქსიოლოგია, ლოგიკა, ეთიკა, ესთეტიკა, სოციალური ფილოსოფია, ფილოსოფიის ისტორია. აღნიშნულის შედეგად შეიქმნა და ვითარდება ფილოსოფიისა და კერძო საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა, ასევე საზოგადოებრივ მეცნიერებათა მომიჯნავე პრობლემების შემსწავლელი ფილოსოფიური დისციპლინები: ფიზიკის, ქიმიის, ბიოლოგიის, კიბერნეტიკის, მედიცინის,

კულტურის, რელიგიის, სამართლისა და სხვათა ფილოსოფიის სახით, რომლებზე დაყრდნობითაც დგინდება სამყაროს ზოგადი კანონზომიერების გამოვლენის თავისებურებანი სინამდვილის სხვადასხვა სფეროში.

ცვლილებათა შედეგად, რაც ცხოვრებაში ხდება, იცვლება ფილოსოფიური განზომილებანიც და არ არის ზღვარდადებული ფილოსოფიური მეცნიერების მიღწევები, თუნდაც იმიტომ, რომ ფილოსოფია შემოქმედებითი მეცნიერებაა. ზოგიერთი ფილოსოფიური დებულება კარგავს ძალას, ზოგიც კი ახალ შინაარსს იძენს, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ ფილოსოფიური ცოდნა თვითკრიტიკულია თავისი ბუნებითა და მისთვის შეუთავსებელია დოგმატიზმი.

ცივილიზებულ საზოგადოებას კარგად აქვს შეგნებული ფილოსოფიური ცოდნის და მისი განვითარების მნიშვნელობა. დიდი ხანია წესად იქცა ყოველ ხუთ წელიწადში ერთხელ მსოფლიო ფილოსოფიური კონგრესის ჩატარება, სადაც სადისკუსიოდ გამოდის მოპოვებული კვლევის შედეგები. აღნიშნულის ერთ-ერთი მაგალითი იყო 1998 წელს ბოსტონში ჩატარებული კონგრესი, რომლის დევიზი იყო “ფილოსოფიის როლი კაცობრიობის აღზრდაში”. კონგრესმა სადაც 45 სექცია მუშაობდა განიხილა მრავალი აქტუალური პრობლემა. პრინციპი ფილოსოფიურ პრობლემათა აქტუალური საკითხების კვლევის და მიღწეულ შედეგთა შეჯამება - ანალიზისა გაგრძელდა 2003 წლის კონგრესზედაც და გრძელდება მომავალ პერიოდშიდაც.

ყოველივე აღნიშნული მიგვანიშნებს ფილოსოფიური პრობლემების კვლევის აქტუალობაზე და ამ პრობლემებისადმი შემოქმედებით მიდგომაზე.

საგანგებო სამსჯელოა კითხვა: არია თუ არა ფილოსოფია მეცნიერება და რა ცოდნას გვაძლევს იგი განსხვავებით სხვა მეცნიერებებისაგან. ყოველ მეცნიერებას კვლევის საკუთარი საგანი გააჩნია და თითოეული მათგანი მიზნად ისახავს სინამდვილის გარკვეული მხარეების კანონზომიერების დადგენას. როგორც ნებისმიერ მეცნიერებას, ფილოსოფიასაც კვლევის საკუთარი ობიექტი აქვს, თუმცა ფილოსოფია და სხვა მეცნიერებანი ძირეულად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან შესასწავლი საგნით, მიზნებითა და ამოცანებით.

კერძო მეცნიერებები სინამდვილის რომელიმე კონკრეტულ სფეროში მოქმედ კანონზომიერებებს შეისწავლის, მათგან განსხვავებით ფილოსოფია ცოდნას გვაძლევს არა ამა თუ იმ კონკრეტულ სფეროს შესახებ, არამედ სამყაროს, როგორც ერთიანი მთლიანის კანონზომიერებებზე.

რომ გაირკვეს ფილოსოფიისა და კერძო მეცნიერებათა შესასწავლი საგნების განსხვავება, უნდა ამოვიდეთ იქედან, რომ სამყაროში არსებობს როგორც კერძო ასევე ზოგადი კანონები. კერძო კანონების ძალა ვრცელდება მოვლენებისა და პროცესების მხოლოდ გარკვეულ ჯგუფზე, მაგალითად ფიზიკის კანონები ვრცელდება ფიზიკური მოვლენებსა და პროცესებზე, ასევე ბიოლოგიის-ქიმიის და სხვა კერძო მეცნიერებათა კანონების მოქმედება. ფილოსოფიას კი სამყაროს უზოგადესი განსაზღვრულობის და კავშირების შესწავლა აქვს მიზნად.

შეიძლება დაისვას კითხვა, რაკი კერძო მეცნიერებები სამყაროს კონკრეტული სფეროს არსს არკვევენ, ხომ არ შეიძლება ყოველივე აღმოჩნდეს საკმარისი წარმოდგენისათვის მთელ სამყაროზე და აღარ იყოს საჭირო ფილოსოფია, მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ რომ სამყარო არ არისმისი ცალკეული მხარეების მექანიკური ერთობა. საჭიროა შევიცნოთ აუცილებელი, არსებითი და განმეორებადი კავშირები სინამდვილის განსხვავებულ სფეროთა შორის, რაც მთლიან სამყაროს აერთიანებს. ფილოსოფია მთლიანის კანონზომიერებებს შეისწავლის.

საკითხში გარკვევა აქ არ მთავრდება და კვლავ ისმება კითხვა რამდენად და როგორ შეუძლია ფილოსოფიას მთელი სამყაროს წვდომა, როცა იგი არ წარმოადგენს დაკვირვებად მეცნიერებას და არ სარგებლობს და ვერც ისარგებლებს ემპირიული სინამდვილის უშუალო შესწავლის მეთოდებით, როგორცაა ცდა, ექსპერიმენტი, დაკვირვება და ა. შ. ბუნებრივია ისმის კითხვა - მამ რას ემყარება ფილოსოფია, როცა იგი გვთავაზობს სამყაროს გარკვეულ გაგებას, გვაცნობს სამყაროს გარკვეულ კანონზომიერებას.

ყოველივე აღნიშნულის გარკვევისათვის ფილოსოფია მიმართავს ერთადერთ შესაძლებელ გზას და საშუალებას, ესაა: იმ კერძო მეცნიერებათა მონაპოვრების გამოყენება, რომელთა ფუნქცია სამყაროს ამა

თუ იმ კონკრეტული სფეროების, ცალკეული მხარეებისა და მათ კანონზომიერებათა შესწავლაა. ფილოსოფია განაზოგადებს კერძო მეცნიერებათა მონაცემებს, მისი მტკიცებულებები კერძო მეცნიერებებს ემყარება, მას თითქოს ზედა სააზროვნო სართული უკავია მათთან შედარებით.

სწორედ ამიტომ იყო, რომ ფილოსოფიას მეცნიერებათა მეცნიერებას “მეცნიერებათა დედოფალსაც” კი უწოდებდნენ, მიუხედავად იმისა, რომ მისი ამგვარი გაგება მუდამ საკამათო იყო. მართლაც არ შეიძლება ფილოსოფია მეცნიერებათა მეცნიერებად ჩაითვალოს იმ აზრით, რომ მას რაღაც განსაკუთრებული უფლებამოსილება გააჩნია და მაღლა დგას სხვა მეცნიერებებთან შედარებით. ასეთი გაგება არასწორია, თუმცა ასეთ გაგებაშიდაც არის ჭეშმარიტების მარცვალი, ეს არის ის, რომ - ფილოსოფია, მისი დებულებები სწორედ კერძო მეცნიერებათა მიღწევების განაალიზების გზით აღწევს საერთაშორისო მნიშვნელობას ე.ი. მისთვის კერძო მეცნიერებანი არ არის მეორეხარისხოვანი.

თავის მხრივ არც ფილოსოფიაა მეორეხარისხოვანი კერძო მეცნიერებებისათვის, ვინაიდან მათი საკვლევე ობიექტების შეცნობა ზოგადმსოფლმხედველობრივი და ზოგადმეთოდოლოგიური პრინციპებით ხელმძღვანელობას მოითხოვს.

ნათლად ჩანს, რომ ფილოსოფიასა და კერძო მეცნიერებებს შორის ორმხრივად აუცილებელი დამოკიდებულება არსებობს. ფილოსოფია კერძო მეცნიერებებს ისევე ესაჭიროება, როგორც ფილოსოფიას კერძო მეცნიერებები. ისინი ფილოსოფიას აძლევენ საშუალებას, რომ შეიმუშაოს ცოდნა სამყაროზე, როგორც ერთიანზე, მთლიანზე და ნათელყოს მისი კანონზომიერებანი. მთელი სამყაროს “მსოფლიოს ხედვა” - ესაა ფილოსოფიის პრეროგატივა. ფილოსოფიური ცოდნა ეს არის მსოფლმხედველობრივი ცოდნა, ე.ი. ფილოსოფია ყველა საკითხს აყენებს და წყვეტს სამყაროს, მთელი ქვეყნიერების მასშტაბით.

ფილოსოფიური მსოფლმხედველობა ეს არის ლოგიკურად დასაბუთებული სისტემა სამყაროზე და მასში ადამიანის ადგილზე, მის საზრისზე. ე.ი. ფილოსოფიის ამოცანა მხოლოდ იმით არ ამოიწურება, რომ მოგვცეს ცოდნა სამყაროზე, როგორც ერთიანსა და მთლიანზე. იგი ამასთანერთად განსაზღვრავს სამყაროში ადამიანის ადგილს და დანიშნულებას, არკვევს მისი ცხოვრების საწყისს.

ფილოსოფია თეორიული მსოფლმხედველობაა, რომელიც არათეორიული მსოფმხედველობისაგან - მითოსი, რელიგია განსხვავდება. იგი დასაბუთებული მსოფმხედველობაა. დასაბუთებულ ცოდნას კერძო მეცნიერებები გვაძლევენ, ფილოსოფიური ცოდნა კი კერძომეცნიერული ცოდნის სისტემას ემყარება და მათ მონაპოვრებს განაზოგადებს, ეს ფაქტი თავის მხრივ ადასტურებს ფილოსოფიის მეცნიერულობას, იგი აკმაყოფილებს ყველა იმ მოთხოვნებს რასაც მეცნიერებას უყენებენ, რომ იგი შეისწავლის კანონზომიერებებსა და ტენდეციებს, თუმცა გააჩნია კვლევის საკუთარი ობიექტი, როგორც სხვა ნებისმიერ მეცნიერებას, ასევე მას აქვს სინამდვილის კვლევის მეთოდების, ცნებებისა და კატეგორიების სისტემა. მისთვის დამახასიათებელია წარმოშობისა და განვითარების საკუთარი ისტორია, ის იცვლება და სრულყოფილი ხდება დროში, მიზნად ისახავს განსაზღვრულ თეორიულ და პრაქტიკულ ამოცანებს - ამიტომაც ემსგავსება სხვა მეცნიერებებს. თუმცა ფილოსოფიის საგანიც, მეთოდებიც, მიზნები და ამოცანები სპეციფიურია, რასაც განაპირობებს მისი მსოფლმხედველობრივი ბუნება.

ზემოთაღნიშნული ყოველივე ნიუანსის ანალიზიდან კეთდება დასკვნა, რომ ფილოსოფია მეცნიერებაა. არც ის უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ამ დებულებას მხარს არ უჭერს ფილოსოფოსთა ერთი ჯგუფი, თუნდაც ისეთი, როგორც პოზიტივისტებია, რომელთა აზრით ფილოსოფია არ მიესადაგება მეცნიერების ცნების შინაარსს. მათ მიაჩნიათ, რომ მეცნიერებისათვის დამახასიათებელია ცდისეული, დაკვირვებადი ბუნება, თავის მხრივ (პოზიტივისტების აზრით) ფილოსოფია მოკლებულია ცდისეულ, ემპირიულ საფუძვლებს, ამიტომ არ შეიძლება ჩაითვალოს მეცნიერებად.

არ არის დასამალავი, რომ ფილოსოფია თავისი მტკიცებით სამყაროს უზოგადეს განსაზღვრულობები და მათ კავშირები, თუნდაც ისეთები როგორცაა მიზეზი და შედეგი, აუცილებლობა და შემთხვევითობა სასრული და უსასრულო - არ ამოდიან უშუალოდ დაკვირვებებიდან, არამედ ეყრდნობიან კერძო მეცნიერებებს, ე.ი. ფილოსოფიას კავშირი აქვს სინამდვილესთან, გრძნობად სამყაროსთან, თუმცა ეს ხდება არაპირდაპირი გზით. ყოველივეს ისიც

ადასტურებს, რომ ფილოსოფია პრინციპების ილუსტრირების საკითხისას კერძო მეცნიერებებს მიმართავს. საბოლოო ანგარიშით ფილოსოფიაც სამყაროს შემეცნების ფუნქციას ასრულებს. დებულება, რომ “ფილოსოფიას პრინციპებად არ შეუძლია სამყაროს შემეცნება” (1-გვ-29) რომ “ფილოსოფიური მეცნიერება არ არსებობს” (1-გვ-30) ჩვენი აზრით მართებული არ უნდა იყოს.

ფილოსოფიის, როგორც მეცნიერების საწინააღმდეგოდ ერთი ასეთი აზრი არსებობს: “მეცნიერება არ არსებობს სხვაგვარად თუ არა კერძო მეცნიერების სახით, რამდენადაც სამყაროს ერთ, რომელიმე მხარეს იკვლივს”. (1-გვ-30). რაკი ფილოსოფიის წინაშე არ დგას სინამდვილის რომელიმე ერთი მხარის კვლევა, ამიტომ იგი არ შეიძლება მეცნიერებას წარმოადგენდეს. მოსაზრება, რომ მეცნიერება კერძო მეცნიერების იგივეობაა, თავისთავად გამოიწვევს, რომ ფილოსოფია მეცნიერების ფარგლებს გარეთ დარჩება. ეს თვალსაზრისი მიუღებელია, ვინაიდან მხოლოდ კერძო მეცნიერებისათვის მეცნიერების სტატუსის მინიჭება ეს იქნება აღიარება, რომ სამყაროს რომელიმე კონკრეტული სფეროს კანონები ვიკვლიოთ და საკვლევი სფეროს სიდიდან ამოვიღოთ სამყაროს, როგორც ერთიანი, მთლიანის კანონზომიერების შესწავლით დაინტერესებული ზოგადთეორიული - მსოფლმხედველობრივი, მეთოდოლოგიური მეცნიერებანი. ასეთ შემთხვევაში აუხსნელი დარჩა რა უნდა აკავშირებდეს ერთმანეთთან სამყაროს სხვადასხვა მხარეებს, ამ მხარის ახსნას ვერ მოგვცემს კერძო მეცნიერებები - ეს შეუძლია მხოლოდ ფილოსოფიას კერძო მეცნიერებებზე დაყრდნობით.

ფილოსოფიის, როგორც მეცნიერების უარყოფით ჩვენ უარგყოფთ კერძო მეცნიერებებისათვის მის მეთოდოლოგიურ მნიშვნელობასაც ე.ი. კერძო მეცნიერებებს გამოვაცლით მძლავრ იარაღს საკვლევი ობიექტის შესაცნობად. ამ ტენდენციის მიმდევრები იმასაც იშველიებენ, რომ მეცნიერებაში ადგილი არა აქვს აზრის სხვადასხვაობას, დაეჭვებას, იგი ყველასათვის მისაღებ, ერთაზროვან დებულებებს შეიცავს. “ფილოსოფი ამის წინაშე მდგარ საკითხებს წყვეტს არა ცალმხრივ, არამედ ალტერნატიულად, ცალმხრივად იგი ვერ აღწევს ცოდნის ობიექტურობას, უეჭველობას და უტყუარობას” (1-გვ-86).

ჩვენ საკითხის არსში ჩაწვდომისათვის ვიზიარებთ დებულებას, რომ მართალია ფილოსოფიაში თანაარსებობს ურთიერთგამომრიცხველი, განსხვავებული თეორიები სათანადო მტკიცებულებებით და დასკვნებით, თუმცა ყოველივე არ გამოდგება მისი მეცნიერულობის უარსაყოფად. ფაქტია, რომ “საბუნებისმეტყველო მეცნიერებაც უარს ამბობს ხოლმე, თავისი კანონების საყოველთაობასა და აუცილებლობაზე”. (2-გვ-84) არც იმ დებულებას ვეთანხმებით, რომ ფილოსოფიის მეცნიერულობის უარსაყოფად, რომ “ფილოსოფია სუბიექტურია და პიროვნულია” (1-გვ-35), რომ იგი ადამიანურ ჭვრეტაზე დაიყვანება.

რამდენადაც მოაზროვნე ადამიანები ქმნიან მეცნიერულ თეორიებს, ამდენად შეიძლება ლაპარაკი ფილოსოფიის, მეცნიერების სუბიექტურობაზე, თუმცა არა იმ გააზრებით, რომ ფილოსოფია სამყაროს იკვლევს ისე, როგორც იგი ეჩვენება ადამიანს, არამედ მეცნიერულად, მეცნიერება კი არის მისგან დამოკიდებლის, ობიექტურად არსებულის კვლევა.

ფილოსოფიური ცოდნა ისევე ობიექტურია, როგორც კერძო მეცნიერული ცოდნა, ფილოსოფია იმდენად გვიანდა, რომ მივიღოთ ინფორმაცია სამყაროზე.

მიზანშეწონილად მივიჩნევთ შევეხოთ ფილოსოფიისა და მსოფლმხედველობის ურთიერთშეუთავსებლობის თეორიის მიმდევართა მოსაზრებას. მათი აზრით მსოფლმხედველობა გაგებულია როგორც სამყაროს ადამიანური “ხედვა”, მისი თეორიული მიაზრება. “მსოფლმხედველობა მოაზრებაა სამყაროს ადამიანთა მიმართებაში, მეცნიერება კი იკვლევს სამყაროს თავისთავადს, როგორც იგი არსებობს ადამიანისაგან დამოუკიდებლად” (1-გვ-35)

ჩვენ არ ვიზიარებთ მსოფლმხედველობისა და მეცნიერების ურთიერთ გამოიჯნას და შეუთავსებლობას, განა შეუძლებელია მეცნიერული მსოფლმხედველობის არსებობა? ფილოსოფია თეორიული, ლოგიკურად დასაბუთებული მსოფლმხედველობაა. ბურუსით არის მოცული ცნება “უზოგადესი კანონები - რომელსაც ფილოსოფია იკვლევს (3-გვ-34).

რეალობა გვიჩვენებს, რომ ფილოსოფიის როგორც მეცნიერული მსოფლმხედველობის აღიარების პროცესი ძლიერდება და ამ თეორიის ღირებულება გარკვეულწილად პროგრესსაც განიცდის.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ერქომაიშვილი ვ. ფილოსოფია - თბ. 2001
2. თევზაძე გ. “ფილოსოფია და მეცნიერება”. მაცნე - თბ. 2003
3. ციმინტია ა. ონტოლოგიის ძირითადი პრობლემები. თბ. 2003
4. მარქსი კ. ჰეგელის სამართლის ფილოსოფიის კრიტიკისათვის. შესავალი თბ. 1971

რეზიუმე

ცოდნის ერთ-ერთი ყველაზე უძველესი დარგის ფილოსოფიის განვითარების თანამედროვე მდგომარეობა საკმაოდ აყენებს ამ მეცნიერების სპეციფიკის ცოდნის სისტემაში მისი ადგილის განსაზღვრის, დიდი ხნის წინათ გარკვეულ მთელ რიგ საკითხებს.

აზროვნების ისტორია ნათლად გვიჩვენებს რომ, ფილოსოფიურ მსოფმხედველობას მეცნიერების საწყისებთან იმთავითვე ჰქონდა კავშირი. დასტურად გამოგვადგება ის რომ, ანტიკური ხანის ბერძენი მოაზროვნეები ტოლობის ნიშანს სვამდნენ ფილოსოფიასა და სიბრძნეს შორის.

მეცნიერების შემდეგი სპეციალიზებული განვითარების პირობებში იშვიათი გამონაკლისის გარდა შეუძლებელი ხდებოდა ერთი და იგივე მოაზროვნისაგან მნიშვნელოვანი წარმატების მოპოვება როგორც ფილოსოფიურ ისე კერძო მეცნიერების კვლევის განხრით.

იმ ცვლილებების შედეგად, რაც ცხოვრებაში ხდება, იცვლება ფილოსოფიური განწყობილებანიც და არა არის ზღვარდადებული ფილოსოფიური მეცნიერების მიღწევები.

Resume

The modern sequence of the development of philosophy, one of the oldest field of knowledge, defines the specific character of this science in the system of knowledge.

The history of thinking clearly shows us that the ideology of philosophy was connected with the initials of science. We can confirm this with the fact that Greek thinkers equalized philosophy and wisdom.

In the terms of specialized development of science, it was impossible for thinkers to achieve important success in philosophy as well as in studying the private science.

As a result of these changes that happens in life, philosophical feelings changes also and the achievements of philosophical science are not restricted.

Резюме

Современное положение развития философии как древнейшей отрасли знания, определяет место данной научной дисциплины в системе знаний.

История познания показывает, что философское миропонимание издавна связывается и шпирается на древнегреческое учение о Бытии, где философия идентифицируется с мудростью.

Впоследствии одними и теми же учёными трудно было обнаружение новых философских и других научных открытий.

Меняется жизнь, которое меняет и философское мироощущение, поэтому путь к познанию долговечен.

ელისო მაწკებლაძე, ასმათ დათიაშვილი - სსიპ ტყიბულის მუნიციპალიტეტის სოფელ გელათის საჯარო სკოლა

ინფორმაციის ნაკლებობით გამოწვეული პრობლემები (კვლევა ინკლუზიური განათლების დანერგვასთან დაკავშირებით)

„ინკლუზია“ ინგლისური სიტყვაა და „ჩართვას“ ნიშნავს. ბოლო წლებში საზოგადოების ყურადღების ცენტრში მოექცა ტერმინი „ინკლუზიური განათლება“, რომელიც გულისხმობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში ჩართვას.

„ინკლუზიური განათლება თითოეული მოსწავლის განსხვავებული საჭიროებების გათვალისწინებისა და მათზე სათანადო რეაგირების პროცესია, რომელიც ხორციელდება სასწავლო პროცესში, კულტურულ და სათემო ღონისძიებებში მოსწავლეთა მონაწილეობის გაზრდით და საგანმანათლებლო სივრციდან გარიყულობის შემცირების გზით“. (UNESCO)

2000 წლიდან საქართველო ჩაება საერთაშორისო პროგრამაში „განათლება ყველასათვის“, რომელიც ეფუძნება ფუნდამენტურ პრინციპს, რომ ყველა ბავშვს უნდა ჰქონდეს სწავლის შესაძლებლობა სხვა ბავშვებთან ერთად.

2004 წლიდან საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსათვის პრიორიტეტული გახდა ინკლუზიური განათლება.

განათლების ხელმისაწვდომობა, განურჩევლად შესაძლებლობისა, სოციალური თუ კულტურულ-ეთნიკური მდგომარეობისა, ადამიანის ფუნდამენტური უფლებაა.

მსოფლიოს ყველა ბავშვს, თავისი ინდივიდუალური, ძლიერი და სუსტი მხარეების, იმედებისა და მოლოდინების გათვალისწინებით, აქვს განათლების მიღების უფლება. თუ მოსწავლე არის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე და ესაჭიროება სპეციალური საგანმანათლებლო მომსახურება, სკოლამ უნდა დააკმაყოფილოს მისი საჭიროებები.

შშმ ბავშვისადმი აუცილებელია საჯარო სკოლებში კეთილგანწყობილი გარემოს ორგანიზება. კეთილგანწყობილი სასწავლო გარემო გულისხმობს ყველა მოსწავლის ყოფნას, მიღებას, მონაწილეობას და მიღწევებს / წარმატებებს ზოგადსაგანმანათლებლო სივრცეში. წარმატებულია სასწავლო პროცესი, რომელშიც ყველა ბავშვი ერთი ჯგუფის წევრია, მოსწავლეები თანამშრომლობენ და ეხმარებიან ერთმანეთს, მათთვის მისაღებად, რომ ზოგიერთ ბავშვს აქვს უმრავლესობისაგან განსხვავებული საჭიროებები. ყველა ბავშვი პატივისცემით ეპყრობა თანატოლებს.

საქართველოში არსებობს საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც აწესრიგებს შშმ ადამიანების უფლებებსა და მოვალეობებს. ეს ბაზა მიზნად ისახავს, შექმნას ხელსაყრელი პირობები შშმ პირთა სრულფასოვანი ცხოვრებისა და საზოგადოების ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და კულტურულ საქმიანობაში მონაწილეობისათვის.

ინკლუზიური განათლების დანერგვა-განხორციელება, დაგვეთანხმებით ალბათ, შეუძლებელია მხოლოდ კანონმდებლობით. ეს ხანგრძლივი პროცესია, რომელსაც თან მოჰყვება მთელი რიგი პრობლემები, ბარიერები, და, ჩვენ ვთვლით, ზოგიერთ მათგანს იწვევს საზოგადოების ნაკლებინფორმაციულობა, შესაბამისად ცრუ შეხედულებები, უარყოფითი დამოკიდებულება და ნეგატიური მიდგომები აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

სასწავლო პროცესში მშობლის ჩართულობის მნიშვნელობაზე და როლზე აღარ დავობენ. სკოლისა და მასწავლებლის ყველა ძალისხმევა შეიძლება უშედეგო აღმოჩნდეს, თუ მშობელს არ აქვს გაცნობიერებული სწავლისა და განათლების მნიშვნელობა, არ ეხმარება სკოლის ადმინისტრაციას მისი შვილის მაგალითზე განახორციელოს მოსწავლეზე ორიენტირებული სასწავლო პროცესი. მათ შეუძლიათ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანონ საგანმანათლებლო პოლიტიკის განსაზღვრაში.

ჩვენი ინიციატივით, გელათის საჯარო სკოლის ადმინისტრაციის ხელშეწყობით ჩატარდა კვლევა (12-16 მარტი, 2012 წელი) იმის შესახებ, თუ რა ინფორმაციას ფლობს მშობელი ინკლუზიური განათლების შესახებ. კვლევა ჩატარდა ჩვენს მიერ წინასწარ შედგენილი ანონიმური ანკეტების

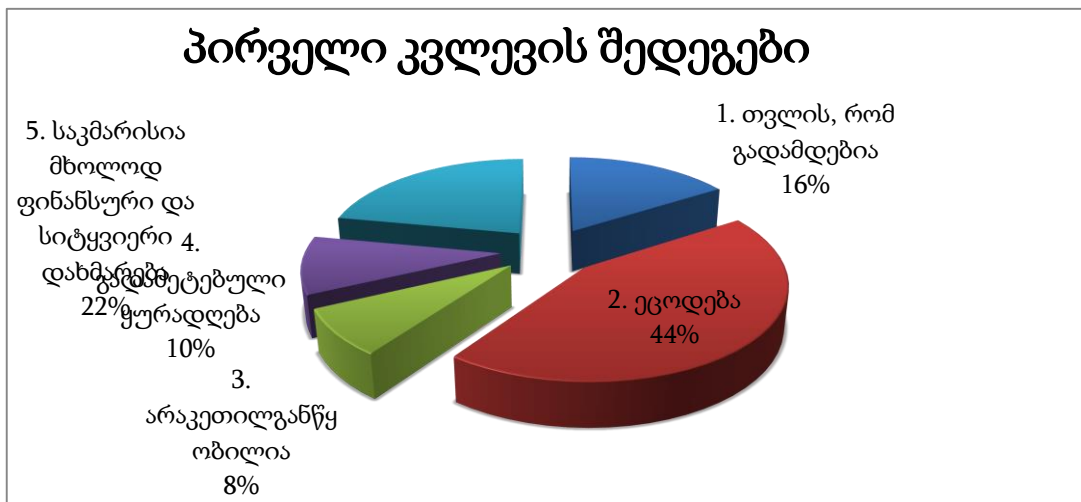
საშუალებით. სკოლის ბაზაზე გამოიკითხა სხვადასხვა საფეხურის მოსწავლეთა (სულ სკოლაში 106 მოსწავლეა) 50 მშობელი. კვლევამ აჩვენა, რომ

ზოგიერთი (16%) შიშობს, რომ შეზღუდულობა გადამდებია და შეიძლება დეპრესიაც გამოიწვიოს ზოგს (44%) ეცოდება შშმ ადამიანები და არ იშურებენ მათ მიმართ სიბრაღის გამომხატველ ფრაზებს (რაც ხშირად ამცირებს ადამიანის ღირსებას),

ზოგიერთი (8%) არაკეთილგანწყობილია შშმ პირთა მიმართ, ისინი ცდილობენ არასასურველი კონტაქტების თავიდან აცილებას, (რამაც შეიძლება შშმ პირის ღრმა დეპრესიის მიზეზიც გახდეს),

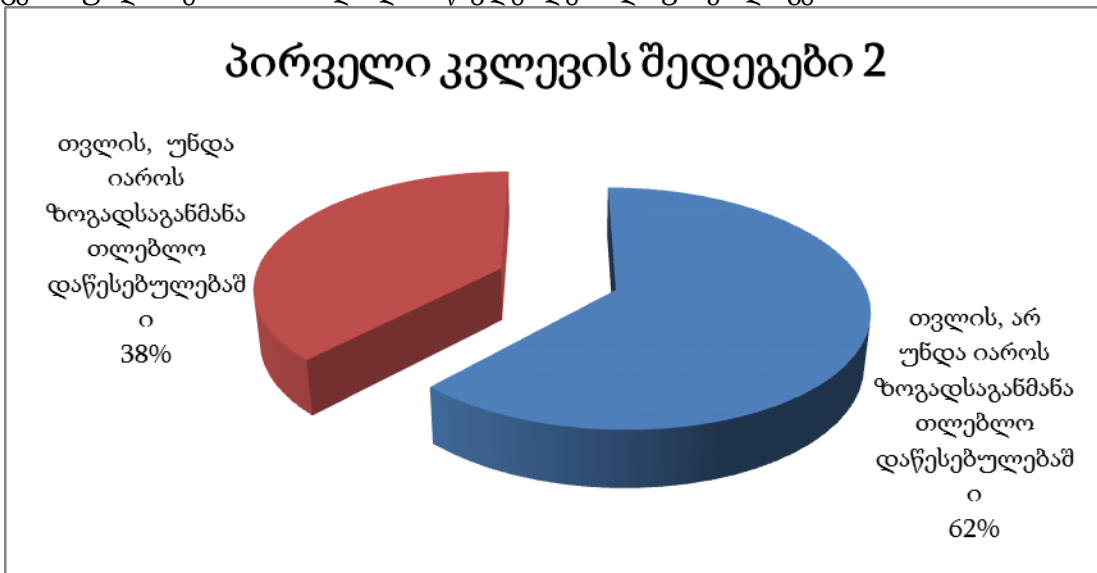
ზოგი (10%) მიიჩნევს, რომ ასეთი ადამიანები გადამეტებული ყურადღების ქვეშ უნდა მოექცნენ, (რაც იწვევს იმას, რომ შშმ პირები ვეღარ ახდენენ საკუთარი შესაძლებლობების რეალიზებას),

ზოგი (22%) თვლის, რომ „უნარშეზღუდული“ ადამიანებისათვის აუცილებელია მხოლოდ სიტყვიერი ან ფინანსური დახმარება.

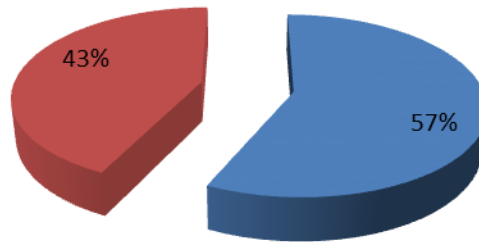
ბენეფიციართა ნაწილი (62%) მიიჩნევს, რომ შშმ მოსწავლემ არ უნდა ისწავლოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში,

გამოიკითხულთა 38% თვლის, რომ ინკლუზიური განათლების დანერგვისა და განხორციელების პროცესში უნდა ჩაერთონ მხოლოდ მასწავლებლები და ფსიქოლოგები...

პირველი კვლევის შედეგები 3

- თვლის, რომ ინკლუზიური განათლების დაგეგმვაში უნდა ჩაერთოს მხოლოდ მასწავლებლები და ფსიქოლოგები
- თვლის, რომ ინკლუზიური განათლების დაგეგმვაში უნდა ჩაერთოს ყველა: მასწავლებელი, მშობელი, ფსიქოლოგი, ადმინისტრაციის წარმომადგენელი...

კვლევის შემდეგ ჩვენ საჭიროდ ჩავთვალეთ, მიგვეწოდებინა ინფორმაცია კვლევაში ჩართული ბენეფიციარებისათვის შეზღუდული შესაძლებლობებისა და ინკლუზიური განათლების შესახებ. ჩვენი მიზანი იყო, შშმ პირთა მიმართ საზოგადოების ამ ნაწილის დამოკიდებულების შეცვლა, მასწავლებლებსა და მშობლებს შორის თანამშრომლობის განვითარება, გამოცდილებების გაცვლა. მათ მივაწოდეთ მასალები მარტივად და საინტერესოდ სლაიდების საშუალებით, ვაჩვენეთ ფილმი „როგორ ინგრევა კედელი“, ჩავრთეთ ისინი სხვადასხვა აქტივობებში.

ამ შეხვედრის შემდეგ კვლევაში ჩართულმა პირებმა ისევ შეავსეს ანკეტები და აღმოჩნდა, რომ მათი უმრავლესობის აზრი საგრძნობლად შეიცვალა აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით. კვლევამ აჩვენა, რომ

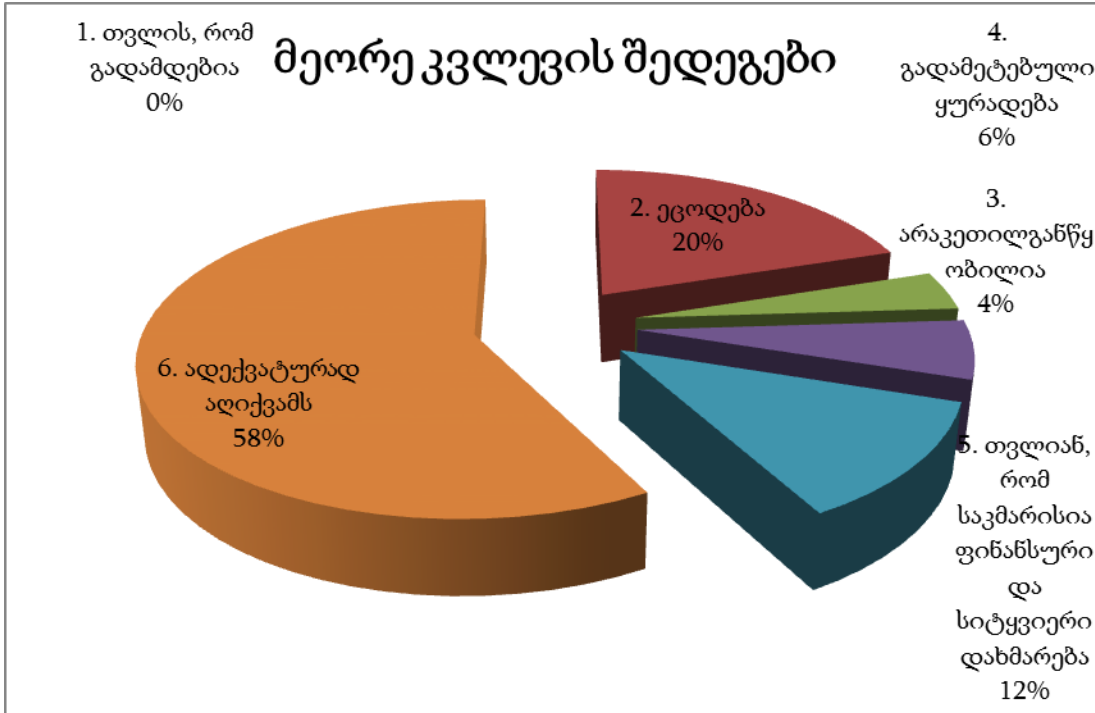
მათ, ვინც შიშობდა, რომ შეზღუდულობა გადამდებია და შეიძლება დეპრესიაც გამოიწვიოს, მთლიანად შეეცვალათ შეხედულება ამ საკითხთან დაკავშირებით,

იმ ადამიანთა რიცხვიც შემცირდა, რომელთაც ეცოდებოდა შშმ ადამიანები და არ იშურებდნენ მათ მიმართ სიბრალულის გამოხატვულ ფრაზებს (რაც ხშირად ამცირებს ადამიანის ღირსებას)

შშმ პირთა მიმართ არაკეთილგანწყობილთა რიცხვი განახევრდა.

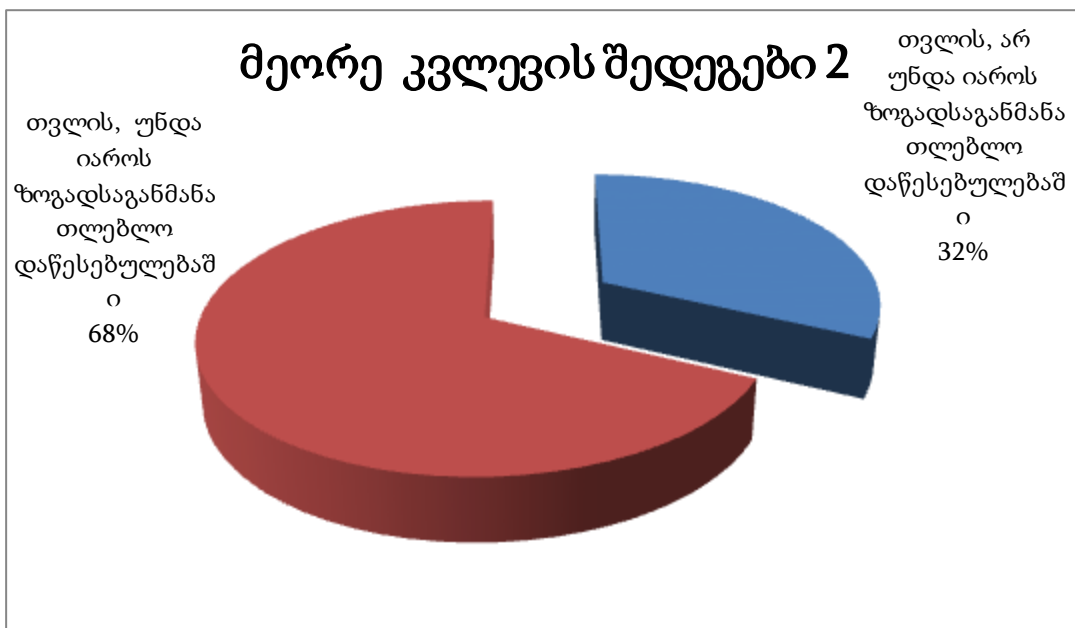
მათი რიცხვიც შემცირდა, ვინც მიიჩნევდა, რომ შშმ ადამიანები გადამეტებული ყურადღების ქვეშ უნდა მოექცნენ, (რაც იწვევს იმას, რომ შშმ პირები ვეღარ ახდენენ საკუთარი შესაძლებლობების რეალიზებას),

საზოგადოების ნაწილი დარწმუნდა, რომ „უნარშეზღუდული“ ადამიანებისათვის მარტო სიტყვიერი ან ფინანსური დახმარება არ კმარა. მათ გარკვეული მხარდაჭერა და პატივისცემა სჭირდებათ.

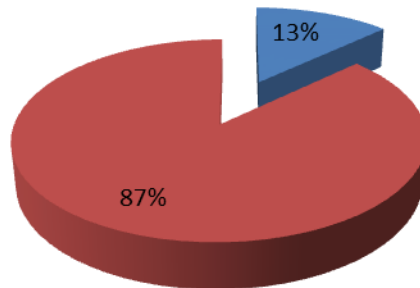
ბენეფიციართა უკვე მხოლოდ 32% მიიჩნევს, რომ შშმ მოსწავლემ არ უნდა ისწავლოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში,

13% თვლის, რომ ინკლუზიური განათლების დანერგვისა და განხორციელების პროცესში უნდა ჩაერთონ მხოლოდ მასწავლებლები და ფსიქოლოგები...

მეორე კვლევის შედეგები 3

- თვლის, რომ ინკლუზიური განათლების დაგეგმვაში უნდა ჩაერთოს მხოლოდ მასწავლებლები და ფსიქოლოგები
- თვლის, რომ ინკლუზიური განათლების დაგეგმვაში უნდა ჩაერთოს ყველა: მასწავლებელი, მშობელი, ფსიქოლოგი, ადმინისტრაციის წარმომადგენელი...

აქედან გამომდინარე, ვაცხადებთ, რომ თუ საზოგადოებას დროულად, სწორად და ჯეროვნად მივაწვდით ინფორმაციას ინკლუზიური განათლების, შშმ მოსწავლეთა შესახებ, თავიდან ავიცილებთ მთელ რიგ პრობლემებს, რომლებიც გვხვდება სკოლებში ინკლუზიური განათლების დაგეგმვასთან დაკავშირებით.

ლიტერატურა

1. ნინო ელბაქიძე „რა სჭირდებათ მშობლებს“, ჟურნალი „მასწავლებელი“, #2, 2012

რეზიუმე

ინკლუზიური განათლების დანერგვა-განხორციელება ხანგრძლივი პროცესია, რომელსაც თან მოჰყვება მთელი რიგი პრობლემები, ბარიერები, და, ჩვენ ვთვლით, ზოგიერთ მათგანს იწვევს საზოგადოების ნაკლებინფორმაციულობა, შესაბამისად ცრუ

შეხედულებები, უარყოფითი დამოკიდებულება და ნეგატიური მიდგომები აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

სასწავლო პროცესში მშობლის ჩართულობის მნიშვნელობაზე და როლზე აღარ დავობენ. სკოლისა და მასწავლებლის ყველა ძალისხმევა შეიძლება უშედეგო აღმოჩნდეს, თუ მშობელს არ აქვს გაცნობიერებული სწავლისა და განათლების მნიშვნელობა, არ ეხმარება სკოლის ადმინისტრაციას მისი შვილის მაგალითზე განახორციელოს მოსწავლეზე ორიენტირებული სასწავლო პროცესი. მათ შეუძლიათ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანონ საგანმანათლებლო პოლიტიკის განსაზღვრაში.

ჩვენი ინიციატივით, გელათის საჯარო სკოლის ადმინისტრაციის ხელშეწყობით ჩატარდა კვლევა (12-16 მარტი, 2012 წელი) იმის შესახებ, თუ რა ინფორმაციას ფლობს მშობელი ინკლუზიური განათლების შესახებ. კვლევა ჩატარდა ჩვენს მიერ წინასწარ შედგენილი ანონიმური ანკეტების საშუალებით. სკოლის ბაზაზე გამოიკითხა სხვადასხვა საფეხურის მოსწავლეთა (სულ სკოლაში 106 მოსწავლეა) 50 მშობელი. კვლევამ აჩვენა, რომ ზოგიერთი შიშობს, რომ შეზღუდულობა გადამდებია და შეიძლება დეპრესიაც გამოიწვიოს, ზოგს ეცოდება შშმ ადამიანები და არ იზურებენ მათ მიმართ სიბრალულის გამომხატველ ფრაზებს, ზოგიერთი არაკეთილგანწყობილია შშმ პირთა მიმართ, ისინი ცდილობენ არასასურველი კონტაქტების თავიდან აცილებას, ზოგი მიიჩნევს, რომ ასეთი ადამიანები გადამეტებული ყურადღების ქვეშ უნდა მოექცნენ, ზოგი თვლის, რომ „უნარშეზღუდული“

ადამიანებისათვის აუცილებელია მხოლოდ სიტყვიერი ან ფინანსური დახმარება. ბენეფიციართა ნაწილი (62%) მიიჩნევს, რომ შშმ მოსწავლემ არ უნდა ისწავლოს ზოგადასაგანმანათლებლო სკოლაში, ნაწილი (38%) თვლის, რომ ინკლუზიური განათლების დანერგვისა და განხორციელების პროცესში უნდა ჩაერთონ მხოლოდ მასწავლებლები და ფსიქოლოგები...

კვლევის შემდეგ ჩვენ საჭიროდ ჩავთვალეთ, მიგვეწოდებინა ინფორმაცია კვლევაში ჩართული ბენეფიციარებისათვის შეზღუდული შესაძლებლობებისა და ინკლუზიური განათლების შესახებ. ჩვენი მიზანი იყო, შშმ პირთა მიმართ საზოგადოების ამ ნაწილის დამოკიდებულების შეცვლა, მასწავლებლებსა და მშობლებს შორის თანამშრომლობის განვითარება, გამოცდილებების გაცვლა. მათ მივაწოდეთ მასალები მარტივად და საინტერესოდ სლაიდების საშუალებით, ვაჩვენეთ ფილმი „როგორ ინგრევა კედელი“, ჩავრთეთ ისინი სხვადასხვა აქტივობებში.

ამ შეხვედრის შემდეგ კვლევაში ჩართულმა პირებმა ისევ შეავსეს ანკეტები და აღმოჩნდა, რომ მათი უმრავლესობის აზრი საგრძნობლად შეიცვალა აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით.

აქედან გამომდინარე, ვაცხადებთ, რომ თუ საზოგადოებას, მშობლებს დროულად, სწორად და ჯეროვნად მივაწვდით ინფორმაციას ინკლუზიური განათლების, შშმ მოსწავლეთა შესახებ, თავიდან ავიცილებთ მთელ რიგ პრობლემებს, რომლებიც გვხვდება სკოლებში ინკლუზიური განათლების დაგეგმვასთან დაკავშირებით.

Eliso Matskepladze - Tkibuli Region village Gelati Public school, a certified teacher of Georgian language and literature.

Asmat Datiashvili - Tkibuli Region village Gelati Public school, a certified teacher of English Language and Literature.

Problems caused by lack of information (Introduction to the study of inclusive education)

Abstract

The introduction and implementation of inclusive education is a long process, which is usually followed by a number of problems and barriers. We believe that some of them are caused by a lack of awareness, as well as false beliefs, negative attitudes, and approaches to this issue.

The parental involvement in the learning process is very important. The efforts of schools and teachers may fail, if the parent is not aware of the importance of learning and education, and does not help the school administration make an example of a student-centered learning process. They can significantly contribute to the determination of educational policy. The research about inclusive teaching was supported by the Gelati Public school administration (March 12-16, 2012). The purpose of the research was to find out if parents were informed about inclusive teaching and what kind of information they had. The survey was based on the completion of application forms which were prepared in advance. Students of various stages were interviewed (the total number of students was 106) and 50 parents. The study found that some fear disability to be contagious and it makes them depressed, some have pity on disabled people, while others avoid contact with them or think that they need more attention; while the rest of people believe that, those with disabilities need only verbal or financial assistance. Part of the beneficiaries (62%) believe that disabled students should learn in Public schools; others (38%) believe that only teachers and psychologists should be involved in the implementation of inclusive teaching.

After research, we considered it necessary to give more information about inclusive education to a group of the beneficiaries currently involved in research. Our goal was to change the perception that disabled people have in this part of society, the development of cooperation between teachers and parents, and to exchange experiences. Materials were given to them via simple and interesting slides and the film "Breaking the wall," and were involved in various other activities.

After the meeting, people who were involved in this research completed another form, which proved that their mind was changed on the topic.

In conclusion, if we give information correctly and properly to our society about inclusive education and students of special needs, we will avoid many problems that are found at schools while planning inclusive teaching..

Элисо Мацкепладзе–сертифицированный преподаватель грузинского языка и литературы Гелатской публичной школы Ткибульского муниципалитета.

Асमत Датиашвили–сертифицированный преподаватель английского языка Гелатской публичной школы Ткибульского муниципалитета

Проблемы, вызванные недостатком информации (Исследования, связанные с внедрением инклюзивного образования.)

Р е з ю м е

Внедрение и осуществление инклюзивного образования–длительный процесс, который за собой тянет ряд проблем, барьеров и мы считаем, что некоторые из них вызваны недостатком информации для общественности, следовательно ложными взглядами, отрицательным отношением и негативным подходом к отмеченному вопросу.

О роли и значении подключения родителей в учебный процесс не спорят. Если родителям осознают значение образования и учения, не помогают администрации школы на примере своего ребенка осуществить обучение, ориентированное на учащегося, и, следовательно, все усилия школы и преподавателей будут безуспешны и безрезультатны. Родители могут внести определенное образовательной политики значительный вклад.

По нашей инициативе и при содействии администрации Гелатской публичной школы были проведены исследования (12-16 марта 2012 года) по вопросу: владеют ли родители информацией об инклюзивном образовании. Опрос состоялся по заранее составленным анкетам. Участие принимало 50 родителей учащихся разных ступеней (в школе 106 учащихся). Исследования показали, что некоторые родители опасаются того, что ограничение способностей передаваемо и вызывает депрессию. Другие жалеют людей с ограниченными способностями и всячески проявляют к ним жалость; третьи недоброжелательно расположены к ним и избегают с ними контактов; четвертые считают, что люди с ограниченными способностями должны находиться под преувеличенным вниманием, а остальные думают, что достаточна лишь словесная и финансовая поддержка.

Часть бенефициалов (62%) думает, что учащиеся с ограниченными способностями не должны учиться в общеобразовательной школе: часть же (38%) считает, что в процесс внедрения и осуществления инклюзивного образования должны подключаться только преподаватели и психологи.

По результатам исследований мы сделали вывод: необходимо бенефициалам–участникам исследований –преподнести информацию об инклюзивном образовании. Нашей целью являлось изменение мнения по отношению к учащимся с ограниченными способностями; развитие сотрудничества между преподавателями и родителями; обмен опытом. Материал был преподнесен в понятной простой форме и посредством слайдов; показан фильм «Как рушится стена»: участники были включены в разные активности.

После этой встречи участники повторно заполнили анкеты и выяснилось, что большинство из них существенно изменили свое мнение по этому вопросу.

Исходя из этого, заявляем, что преподнося общественности и родителям информацию об инклюзивном образовании во время и правильно, то избежим целого ряда проблем, встречающихся в школах в связи с инклюзивным образованием.

სალომე ხიზანიშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ნინო მაზმიშვილი - გორის სასწავლო უნივერსიტეტი

თანამედროვე განათლების სამომავლო ტენდენციები

მკაფიო ხდება, რომ XXI საუკუნეში სახელმწიფო ძლიერების მაჩვენებელი, მისი სიმდიდრის მთავარი წყარო არა იმდენად სამხედრო ძალა ან ენერგორესურსების ფლობაა, რამდენადაც მოქალაქეთა განათლება და სამუშაო დისციპლინა, ინტელექტუალური პოტენციალი და საქმეში დაოსტატება. აქედან გამომდინარე, ქართული განათლების თანამედროვე იდეა მსოფლიო ტენდენციების ფონზე უნდა შევავსოთ.

განათლების სისტემის ახალი მახასიათებლები, ადრინდელ პერიოდთან შედარებით, სრულიად განსხვავებულია. ინფორმაციის მოპოვება-გადაცემა, მოხმარება-შენახვა, მისი მეთოდური მართვა განსხვავებული სტილითა და ხერხებით მიმდინარეობს. ცოდნის მამიებელი ადამიანი ინფორმაციას იღებს მრავალი პროფილითა და მრავალფეროვანი საშუალებებით: ზეპირი და წერილობითი ინფორმაციით, ბეჭდური პროდუქციით, ელექტრონული საძიებო სისტემებით, აუდიოვიზუალური ტექნიკით. თანამედროვე საზოგადოება ინფორმაციულია, ამ სიტყვის ფართო გაგებით. გლობალურ საკომუნიკაციო სივრცეში ნებისმიერი ერისა და ეროვნების წარმომადგენელს, ნებისმიერ სფეროში, ნებისმიერ დროსა და ადგილას შეუძლია მოიძიოს და გამოიყენოს ცოდნის ნებისმიერ დარგში საჭირო ინფორმაცია.

რასაკვირველია, ეპოქალურმა ცვლილებებმა ინდივიდის სპეციფიკის ცვლილება გამოიწვია. მის ერთპიროვნული მოვალეობად და ერთგვარ პასუხისმგებლობად იქცა განსაზღვროს:

რა სახის, რა სიღრმის ინფორმაცია ესაჭიროება და როდის;

სად, რა წყაროებში უნდა მოიძიოს;

ძიების რა სახეები უნდა გამოიყენოს;

როგორ უნდა დაამუშაოს, გააანალიზოს და შეინახოს ძიების შედეგები;

როგორი ოპტიმალურობით უნდა გამოიყენოს მიღებული ინფორმაცია;

ინფორმაციის წარმოების, მიღებისა და გამოყენების რა ეკონომიკური, იურიდიული და ეთიკური ხერხები უნდა გამოიყენოს.

გარდა ამისა, მას მოეთხოვება ფლობდეს ხატებით, სიმბოლოებითა და აბსტრაქციებით ოპერირების, ლოგიკური აზროვნებისა და იდეების ნათლად გამოხატვის უნარებს. „განათლებული ადამიანის“ ძველი მახასიათებლები: სიზუსტე, პედანტურობა, ცენტრალური ხელისუფლებისადმი ან ბიუროკრატიული აპარატისადმი დაქვემდებარების, მექანიკურ, ერთგვაროვან სამუშაოსთან შეგუების უნარი, დღესდღეობით, ახალმა მახასიათებლებმა შეცვალა. თანამედროვე ორგანიზაციების სრულფასოვანი წევრის იმიჯს ქმნის ის, ვისაც აქვს:

ცვლილებებთან სწრაფად შეგუების უნარი;

მოქნილობა _ განსხვავებული სამუშაო როლების ერთდროული შესრულების უნარი;

ცნობისმოყვარეობა _ მიმდინარე პროცესებზე გავლენის მოხდენის,

სამუშაოს ერთი სფეროდან მეორეში იდეებისა და გამოცდილების გადატანის უნარი;

შემრიგებლისა და შუამავლის როლის შესრულების უნარი, კრიტიკულ სიტუაციაში

ტაქტიანი მოქმედების ჩვევები;

მომავალზე ორიენტირების უნარი.

სწავლების სისტემებში კვალიფიკაციის ცნება იცვლება მეტაკვალიფიკაციის ცნებით. კვალიფიკაცია გულისხმობს სწავლების შედეგად ჩამოყალიბებული ჩვევების უბრალო გამოყენებას, ხოლო მეტაკვალიფიკაცია _ იმგვარ ცოდნას, რომელიც ახალი ინფორმაციის მოძიების, სელექციისა და ათვისების შესაძლებლობას იძლევა. ასეთ ვითარებაში ნებისმიერ დარგის პროფესიონალს, გარდა საკუთარი საქმისა, მოეთხოვება ენების (განსაკუთრებით ინგლისურის), კომპიუტერის, ცოდნა.

მაგალითად, ფერმერი მარტო სასუქებში, ჰიბრიდულ თესვებში კომბაინსა და ტრაქტორში კი არა, აღრიცხვასა და კონტროლში, ტექნოლოგიებში, კომპიუტერშიც უნდა ერკვეოდეს; ასეა სხვა პროფესიებშიც.

მსოფლიო ეკონომიკაში, პოლიტიკაში, მართვის სისტემებში მიმდინარე არნახული ცვლილებების ტენდენციებიდან გამომდინარე, მსოფლიო ბაზარზე კონკურენციის პრინციპებიდან გამომდინარე, განათლების სისტემის განვითარება, არა მხოლოდ კონკრეტული ქვეყნის, არამედ მსოფლიო მასშტაბის ინტერესის სფეროდ გადაიქცა.

კაცობრიობის განვითარების აგრარულ პერიოდში ძირითადი დარგი სოფლის მეურნეობა, ხოლო მთავარი ეკონომიკური ცვლადი იყო მიწა და ფიზიკური შრომა. ინდუსტრიულ საზოგადოებაში ძირითადი დარგი პროდუქციის დამზადებაზე ორიენტირებული ეკონომიკა, შესაბამისად, ძირითადი ეკონომიკური ცვლადი იყო შრომა და კაპიტალი. ხოლო თანამედროვე პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაში მეურნეობრიობის საფუძვლად იქცა ინფორმაციის წარმოება. შესაბამისად, მალიმიტირებელ როლში გამოდის ცოდნა და ინფორმაცია. ამიტომაცაა, რომ საერთაშორისო ფირმები, ვისაც „ესმით ნიჭის განვითარების საჭიროება მთელს მსოფლიოში“, [1, გვ.349] უფრო და უფრო მეტ კაპიტალს აბანდებენ დაქირავებულთა განვითარების პროგრამებში. მაგალითად, დიდ ბრიტანეთში, მათი მომზადების უზრუნველყოფა დიდი ხარისხით უკან იტოვებს ქვეყნის საერთაშორისო კონკურენტებს. გერმანელი პოლიტოლოგი რობერტ ბრაიხი შენიშნავს: „პოლიტიკოსები ვერ მიხვდნენ, რომ ქვეყნის ნამდვილი ტექნოლოგიური აქტივები გულისხმობენ მისი მოქალაქეების უნარიანობას, გადაწყვიტონ მომავლის რთული პრობლემები“. [2, გვ.174] იმათი, ვისი ცოდნა, უნარი და წვლილიც ქვეყნის კეთილდღეობას განსაზღვრავს. მის აზრს ავითარებს ულრიხ ბეკი: „სუბსიდიების „გერმანულ“ ფირმებზე გაცემის ნაცვლად, პოლიტიკოსები ვალდებულნი არიან ფული ჩადონ ცოდნისა და განათლების სფეროში, რათა მოქალაქეებს იმ უნარ-ჩვევებისა და ორიენტირების შესაძლებლობა მისცენ, რომლებიც მათ ტრანსაციონალურ ლანდშაფტსა და მსოფლიო საზოგადოების წინააღმდეგობების დამღვევაში დაეხმარება.*

„სწორედ ამიტომ, აგრძელებს ულრიხ ბეკი, გლობალიზაციაზე ერთ-ერთი მთავარი პასუხი ასე ჟღერს: ცოდნისა და განათლების საზოგადოების შექმნა და სრულყოფა; მისი გარკვეული სამუშაო სწავლების ვადების გაზრდა (და არა შემცირება); მისი გარკვეულ სამუშაო ადგილებთან და პროფესიებთან მიმაგრებულობის ლიკვიდაცია და პროფესიული მომზადების პროცესების მთავარ სპეციალობებზე ორიენტაცია, რომლებიც ფართო გამოყენებას ჰპოვებს; ამაში იგულისხმება სწავლების არა მარტო „მოქნილობა“ ან „სამუშაო სწავლება“, არამედ სოციალური კომპეტენცია, გუნდური მუშაობის უნარი, კონფლიქტების წინაშე შიშის არსებობა, კულტურის გაგება, მრავალმხრივი აზროვნება, მეორე მოდერნის არასტაბილურობისა და პარადოქსებისათვის მზადყოფნა.

„სწავლება უნდა შეესაბამებოდეს მოღვაწეობის იმ სფეროებს, რომელთა მეშვეობითაც ადამიანები თავიანთ ცხოვრებას თავადვე წარმართავენ, წერს რაინჰარდ კალი, – განათლება ერთდროულად ფართოვდება და თავისუფლდება ვეტოსაგან, რაც სიტყვით უფრო ადვილია, ვიდრე საქმით“. თუმცა, სწავლების არსი იცვლება ტრანსკულტურული ურთიერთკავშირის პირობებში. გლობალიზაციის მიმზიდველი დიალექტიკა გულისხმობს ტრადიციული „ჭკუისდამრიგებელი საზოგადოებების“ (ვ.ლეპენუსი) დიალიგზე ორიენტაციას (გამბედაობა გაუგებრობისას). ხან აქ, ხან იქ ადამიანები აღმოაჩენენ, რომ აუცილებელია (საუნივერსიტეტო) განათლების პროცესებისა და საგანმანათლებლო Global studies (პროგრამების) ტრანსნაციონალიზაცია, ეს უკანასკნელი ხელს შეუწყობს და დაეხმარება ტრანსკულტურული კონცეფციებისა და კონფლიქტების გააზრებასა და დამღვევაში.

ინდივიდუალიზაციის ერაში ახალგაზრდობას უკვე აღარ აკმაყოფილებს მარტო „მოცემული ნორმების ეფექტური ათვისება“ (კოლბერგი), ყველაფერი გაცილებით ღრმავ; როგორც მაიკლ ბრატერი წერს, საჭიროა, საკუთარი მეს, როგორც ქმედითი, ასევე საორიენტაციო უნარის ფორმირება. ყოველ ახალგაზრდას მხოლოდ საკუთარი თავის იმედი უნდა ჰქონდეს, უნდა ისწავლოს,

თუ როგორ მართოს საკუთარი ცხოვრება, დარწმუნებული უნდა იყოს საკუთარ შესაძლებლობებში, რადგან მას აუცილებლად მოუწევს ღია პროცესის ფორმირება“. [2, გვ. 175].

ასეთია მომავალის საზოგადოებაში განათლების სისტემის მოთხოვნილებები და დონეები, რომლის არსი და სიღმისეული ფონი საბაზრო კონკურენციაა.

რა ვითარებაში იმყოფება ამ მხრივ საქართველო?

* (შენიშვნა: იგი არაერთი ცნობილი ავტორის თვალსაზრისს გვიზიარებს, რომელიც ჩვენი ქართული რეალობის კუთხითაც ძალზედ საყურადღებოა და ამიტომ მას მთლიანი სახით წარმოვადგენთ _ ბ.ჩ.)

ნებისმიერი საზოგადოების განვითარება, მათ შორის, ქართული საზოგადოებისაც, ერთდროულად რამოდენიმე მიმართულებით მიმდინარეობს. ისინი ერთმანეთზე ნაწილობრივ ან მთლიანად, გავლენას ახდენენ და ურთიერთს განაპირობებენ. ცვლილებები, ზოგჯერ, სტიქიურად, მოუშვადებლად, ზოგჯერ დაგეგმილად მიმდინარეობს და ძლიერი ხელით იმართება. კარგ შემთხვევაში, ცვლილებები იმართება ქვეყნის პოლიტიკური ელიტის მიერ სწორი სტრატეგიით, უარეს შემთხვევაში, ის გარედან თავსმოხვეული, ხელოვნურად რთული, ბუნდოვანი და გაურკვეველია. საბოლოოდ, თუ აღმოჩნდა, რომ ცვლილებები, (დაგეგმილი ან წარმართული), არ შეესაბამება ქვეყნის რეალობას და ქვეყანაში არსებულ რეალურ გამოწვევებს და ისინი მხოლოდ წარმოსახვის დონეზეა აქტუალური, მაშინ სიახლეები სასარგებლო კი არა, ქვეყნის განვითარების თვალსაზრისით, უსარგებლოცაა და მავნეც, ხან საბედისწეროც. (მით უმეტეს, გლობალიზაციის ეპოქაში).

განვიხილოთ საკითხი უფრო ახლოდან. (სწავლებისა და აღზრდის მოცემული თემა ჩვენ ამ კუთხით გვიანტერესებს!).

მაგალითის სახით ავიღოთ მსოფლიო ეკონომიკაში უპირატესად მიჩნეული ნეოლიბერალური პოლიტიკა, _ ის მიმართულია ეკონომიკური პროდუქტულობის ზრდაზე, ეკონომიკური მაჩვენებლების მომატებაზე და ამის გამო მას ხშირად მხედველობიდან რჩება ეკონომიკური უთანასწორობის ზრდის ტენდენციები. ამ შემთხვევაში, დიდი ალბათობა ჩნდება იმისი, რომ იმლაგრებს წინააღმდეგობების სოციალური ფაქტორი (რადგანაც მოსახლეობის გადარბეზებული ფენები შვილებს განათლებას ვერ მისცემენ და რომლის გამო ეკონომიკა კვალიფიციურ მუშახელსაც დაკარგავს), რომელმაც დიდი ვარაუდით, შესაძლებელია საშიში ფორმები მიიღოს.

ასეთივე ტენდენციები შეინიშნება კულტურის სფეროში.

ჩვენ ვსაუბრობთ განათლების, როგორც კომუნიკაციის ერთ-ერთი ძირითადი ასპექტის ლიბერალიზაციაზე, ახალ _ გლობალურ-ინფორმაციულ-კომუნიკაციურ სივრცეში მისი „გაწვერიანების“ აუცილებლობაზე, რაც საკითხის ერთი მხარეა. მაგრამ მეორე მხრივ, დასაფიქრებელია და სერიოზულ განსჯას ითხოვს ეროვნული ცნობიერების, როგორც სახელმწიფოებრიობის სუბსტანციური საწყისის, როგორც სოციალურ-კულტურული იდენტურობის უძირითადესი და მყარი მახასიათებლის „გლობალურ სიბრტყეზე“ განხილვა.

მაგალითის სახით, ყურადღებას ვამახვილებთ გლობალიზაციის გამორჩეულად აქტიურ კულტურულ ერთეულზე _ ენაზე. არაფერს მოულოდნელს არ ვიტყვით, რომ გლობალიზაციის მახასიათებლების განვითარების ზოგადი ტენდენციებიდან გამომდინარე, საქართველოში რუსული ენა „პრესტიჟულმა“ ინგლისურმა ჩაანაცვლა, და არა უბრალოდ... „გაჩნდა ცოდნის, სიმბოლოებისა და ჩვევების კომპლექსი, რომლებიც ამ ენაზე დამყარებულ საინფორმაციო სფეროს უკავშირდება. სამუშაოს შოვნა,

ანაზღაურება, პრესტიჟი, თანამდებობა და სხვა, ახლა უშუალოდ უკავშირდება ინგლისურის ცოდნასა და შესაბამის ინფორმაციულ-კომუნიკაციურ სფეროში ჩართვას“. [4, გვ.48] დიდ ძალისხმევა არც იმას სჭირდება, დავინახოთ, რომ პოლიტიკური და ინფორმაციული კოდების გლობალიზებული სამყარო, არა მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის მასშტაბით, ხელმისაწვდომია მოსახლეობის მხოლოდ ნაწილისთვის, რომელიც თანდათანობით მაღალი პოლიტიკური კლასის ადგილს („ნიშას“) იკავებს, მაშინ, როდესაც

დანარჩენი მოსახლეობა უიმედო თვალებით შეჰყურებს უკანასკნელი გარდაქმნებისაგან მოსალოდნელ პრიორიტეტებს. ფაქტია, ეკონომიკურად და სოციალურად „მეორეხარისხოვანი“ მოსახლეობა დროთა ვითარებაში არა მარტო სულ უფრო წაგებულად გამოიყურება, არამედ თავისი იდენტურობით „გარიყულ ადამიანთა“ უსასრულოდ გრძელ რიგს ქმნის. ამ გრძელ რიგში ქართული მოსახლეობის „დიდი წარმომადგენლობაც“ იკავებს თავის წილ ადგილს, იმ მატრივი მიზეზით, რომ უთანასწორობებს, რომლებსაც გლობალიზაცია წარმოშობს, ერთი ახალი თავისებურება აქვს, ...ისინი ჩნდება არა ერთი საზოგადოების ფარგლებში, არამედ მსოფლიო მასშტაბით.

„გლობალიზაცია, წერს ზიგმუნდ ბაუმანი, პირველ რიგში, პრივილეგიებისა და უუფლებობის, სიმდიდრისა და სიღარიბის, პერსპექტივებისა და უიმედობის, ძალისა და უღონობის, თავისუფლებისა და კაბალურობის ახალ გადანაწილებას წარმოადგენს. შეიძლება ითქვას, რომ გლობალიზაცია ეს არის მსოფლიო მასშტაბის ახალი სტრატეგიკაციის პროცესი, რომლის დროსაც იქმნება ახალი, მსოფლიოს მომცველი და თვითმწარმოებელი სოციო-კულტურული იერარქია. ახლები და კომუნალური იდენტობები, რომლებიც წინ მიიწევენ და „გარდაუვლად“ იწვევენ ბაზრებისა და ინფორმაციის გლობალიზაციას, შობს არა მრავალფეროვან, არამედ ერთსა და იმავე პარტნიორებს. ის, რაც ერთისათვის არჩევანის თავისუფლებაა, მეორისათვის შეუბრალებელ ბედისწერად იქცევა, ვინაიდან ამ უკანასკნელთა რიცხვი შეუჩერებლად იზრდება, და ისინი სულ უფრო მეტად ჩავარდებიან უპერსპექტივო არსებობით გამოწვეულ სასოწარკვეთილებაში. სრული უფლება გვაქვს, ვამტკიცოთ, რომ გლოკალიზაცია არის არა მარტო ფინანსების, კაპიტალისა და ყველა შესაძლებელი რესურსების კონცენტრაცია, რომელიც არჩევანისა და ეფექტური მოქმედების საშუალებას იძლევა, არამედ, პირველ რიგში, მოქმედების თავისუფლების კონცენტრაცია...“ [2, გვ. 79] ასეთი „რკინის ლოგიკით“, მოქმედების თავისუფლება საბაზრო კონკურენციის ეპოქის მიერ პრივილეგირებული სახელმწიფოების, ქვეყნების, რეგიონების, ერების, ეროვნებების, კლასების, სოციალური ფენებისა და ჯგუფების, ინდივიდებისა და პიროვნებების უპირატესობად ცხადდება.

სად არის ქართული სახელმწიფოს, მისი კულტურის, მენტალიტეტისა და ეროვნული ცნობიერების გადარჩენის შანსი? რა მეთოდებითა და ხერხებით უნდა შევინარჩუნოთ სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტი, ეროვნული და კულტურული თვითმყოფადობა გლობალიზაციის თანამდეგ „შთანთქმით“ პროცესებში? ვამჩნევთ კი საერთოდ მათ?

ეს იმ კითხვებთანაა, რომელზე დაფიქრება, ნებისთ თუ უნებლიედ, დღეს თუ ხვალ, მომავალზე რეალურად და არა წარმოსახვით ორიენტირებულ ნებისმიერ ერს მოუწევს. აი, რას წერს გერმანელი ექსპერტი ულრიხ ბეკი: ამგვარ კითხვათა „ადიარების უნარი არ აღმოაჩნდათ ცალკეულ ადამიანებს, საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ორგანიზაციებს, ისევ და ისევ საკუთარი ნება-სურვილის გამო. მსოფლიო საზოგადოებაში შექმნილმა ახალმა სიტუაციამ შეიძლება, მაგალითად, ცნება „ეროვნული“ პროდუქტი, ეროვნული ფირმები, ეროვნული ინდუსტრია (და თვით სპორტული კავშირებიც) ფიქციად აქციოს. **ეს კი გვაიძულებს** გაგებით მოვეკიდოთ გლობალიზაციის ეპოქის შესაძლებლობებს, მის იდეოლოგიებს, პარადოქსებსა და ისტერიებს, უპირველესად ძალთა ახალ გადანაწილებას, რომელზეც დამოკიდებულია ყველა, ზოგი მეტი, ზოგი ნაკლები ხარისხით, რათა არ დაეცეს საზოგადოების ეკონომიკური, პოლიტიკური ცხოვრების დონე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, **გლობალიზაცია წარმოადგენს მე-20 საუკუნის დასარულის კაცობრიობის მოღვაწეობის უცილობელ პირობას**“. [2, გვ. 29]

სხვადასხვა კულტურებში სწავლებისადმი მიდგომა განსხვავებულია. მეიო დე ლანკი შენიშნავს: „ადამიანები სწავლობენ არა მხოლოდ სხვადასხვაგვარად, (1994), არამედ, შესაძლოა, თავიანთი კულტურის გამო, ისეთ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ, რომ ორიენტაცია აიღონ გარკვეული სტილისაკენ. დასავლეთი უპირატესობას ანიჭებს სისტემატურ რაციონალისტობას და დაპროგრამებულ სწავლებას, აღმოსავლეთი – ჰარმონიულ კონცეფციებს, იდეალებს და ინტუიციურ სწავლებას“. [1, გვ.349]. ვიცით ისიც, რომ ამერიკული კულტურა უფრო მეტად ორიენტირებულია თითოეული ინდივიდის აქტიურ სუბიექტად ჩამოყალიბებაზე, ინდივიდისა, რომელმაც უნდა შექმნას „თავისი თავი“. პიროვნება აქ ბიზნესს საქმიანობის ატრიბუტად ითვლება, რომელმაც ღმერთთან მისასვლელი საკუთარი გზა უნდა

მონახოს. სხვა ტრადიციული სათნოებების მსგავსად, ამერიკელთა ცნობიერებაში სიმდიდრე და წარმატება ღვთაებრივ სათნოებებთან რიცხვში ითვლება. კულტურათმორისი სხვაობები ადამიანის დროსთან მიმართებაშიც ვლინდება. მაგალითად, დასავლეთის მკვიდრნი დროს ცხოვრების არსებით რესურსად განიხილავენ, ამიტომ ისინი მიმართულნი არიან დროის მომჭირნეობით გამოყენებაზე; ამერიკელები ძირითადად აწმყოზე და ახლო მომავალზე არიან ორიენტირებულები, ხოლო აღმოსავლეთის ხალხები (მაგ., იაპონელები) – დროის გრძელვადიან პერსპექტივაზე. ამგვარ კულტურათა შორის არის ქართული კულტურაც, სადაც უმნიშვნელოვანეს ღირებულებას ტრადიციების დაცვა წარმოადგენს.

თანამედროვე ქართულ ეროვნულ-კულტურულ ცნობიერებაში, რომელიც თავისი სუბსტანციური ყოფიერებით ტრადიციულ ღირებულებებზეა ორიენტირებული, ჩნდება (ვინაიდან, მანამდე ის რუსულის გავლენას განიცდიდა), თვისებრივად ახალი „თავსატეხი“: გლობალიზაციის შოკის ზემოქმედების დროს, მსოფლიო ეკონომიკისა და ინდივიდუალიზაციის ჭიდილში, ქართული განათლების სისტემა, რომელიც მთლიანად გადართულია უცხო ქვეყნების (აშშ-სა დასავლეთის) განათლების სისტემების საწყისებზე, შეძლებს თუ არა, (ან როგორ და რა გზით), კულტურული იდენტობის შენარჩუნებას, საზოგადოების ადაპტაციას ისტორიასთან ისე, რომ იგი არ გაეხვიოს ნოვაციების მისთვის არაადექვატურ ჭრელ საბურველში; მით უმეტეს, სახეზეა (და არა მხოლოდ განათლების სფეროში) წარსულიდან მომდინარე თუ ახლად წარმოშობილი არაერთი სერიოზული დაბრკოლება: ნაციონალ-ფეტიშიზმი, ნაციონალ-უტოპიზმი, ნეომარქსისტული ულტრალიბერალიზმი, კონსერვატიზმი თუ სნობური-კულტურული ნიჰილიზმი.

რაშია გამოსავალი?

ეს კითხვა ჩვენთვის საყურადღებო კიდევ უფრო იმიტომაცა, რომ დასავლელი და ამერიკელი ექსპერტები (მაგ., ამერიკელი მკვლევარი ფილიპ მარკუსი) დაუფარავად საუბრობენ თავიანთ ქვეყნებში განათლების სისტემაში არსებულ ღრმა კრიზისზე და რაოდენ პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, არჩევანს ისევ ტრადიციულ სისტემაზე აკეთებენ. ამერიკის განათლების დეპარტამენტმა მიიღო გადაწყვეტილება (ერთი დეტალი აშშ-ს ნაციონალური ანგარიშიდან) რომ აკადემიური განათლებისაკენ შემობრუნება სკოლამ უნდა ითაოს.

ქემმარტ ფასეულობებს, მიუხედავად მავანთა მიერ ხელოვნური გაყალბებისა, დრო და სივრცე ვერაფერს აკლებს, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში ელფერს უკარგავს და ამა თუ იმ ერისთვის დაკარგულ თილისმად იქცევა ხოლმე.

მაქს შელერი განათლებას სულის ახალ მდგომარეობას უწოდებს და ამით მკაფიოს ხდის ნებისმიერი პედაგოგიკის უმთავრეს ამოცანას: „ძველი სამშობლო“ უნდა დაგვანახოს „ახალ ნათელში“. დიახ, თანამედროვე რეფორმირებულმა განათლების სისტემა, თუკი ის ჰუმანურ, ჯანსაღ საწყისებზეა ორიენტირებული, სწავლის მამიებელი ახალგაზრდა თანამედროვე მსოფლიო საკომუნიკაციო სივრცეში გაუცხოებულ, „ცივი გონების“ ამარა, უსამშობლოდ დარჩენილ რიგით მსხვერპლად კი არ უნდა აქციოს, არამედ, თავისუფლების ისეთი ხარისხით უნდა უზრუნველყოს, რომლითაც იგი დამოუკიდებლად შეძლებს საკუთარ ცნობიერებაში მკვდარი ინტელექტუალური ფორმების მსხვერველს და ახალი პერსპექტივების დასახვა- განხორციელებას.

გამოსავლების ძიებით თავმოწონებულ, მაღალი ტექნოლოგიების მეპატრონეთა მქუხარე ეპოქიდან წარსულის სიღრმეებს ვუბრუნდებით ბუნებრივი სიბრძნის მოსასმენად. აი, რა შეგონება დატოვა ბრძენმა სოკრატემ (რომელიც „თავისუფლების სწავლებისათვის“ დაისაჯა და რომელმაც გონიერი სიმამაცით, ამ საქმის სამსხვერპლოზე საკუთარი ხელით შესვა საწამლავი) ალკიბიადესთან საუბრისას: „ჩემო ძვირფასო, შეიძლება გამოჩნდეს შენზე და ჩემზე ბრძენი კაცი, რომელიც იტყვის, რომ მართებულად არ ვმსჯელობთ, რაკიდა ასე ხელაღებით ვგმობთ უმეცრებას, თუ სახელდახელოდ არ დავსძენთ, რომ უმეცრება ზოგიერთ საგანთან, ზოგიერთ შემთხვევაში და ზოგიერი კაცისთვის – სიკეთეა, ისევე როგორც ზოგიერთისათვის – ბოროტება“. [3, გვ. 205] და კიდევ: „ყველა სხვაგვარი ცოდნის შეძენა, თუ ვინმე სიკეთის ცოდნის გარეშე იძენს მას, იშვიათადაა სასარგებლო, უმეტესწილად კი საზიანოა მათი მფლობელისათვის“. [3, გვ. 206]

ჭეშმარიტ ფასეულობებს, მიუხედავად მავანთა მიერ ხელოვნური გაყალბებისა, დრო და სივრცე ვერაფერს აკლებს, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში ელფერს უკარგავს და ამა თუ იმ ერისთვის დროდადრო დაკარგულ თილისმად იქცევა ხოლმე.

ვფიქრობთ, ამჟამინდელი კონფერენცია ამ „თილისმების“ გადარჩენის კეთილშობილურ საქმეს მოემსახურება.

ლიტერატურა:

1. არმსტრონგი მაიკლ, ადამიანური რესურსების მართვა. თბილისი, 2002
2. ბეკი ულრიხ, რა არის გლობალიზაცია? თბილისი, 2003
3. პლატონი, ადრეული დიალოგები. თბილისი, 1997
4. ქართული საზოგადოება და ევროპული ღირებულებები. სერია „ევროპული ძიებანი“, სტსტიების კრებული _ 2006; თბილისი, 2007
5. ნათია ჯანაშია, ნათელა იმედაძე, სოფიო გორგოძე, განვითარებისა და სწავლების თეორიები. თბილისი, 2008
6. ხვიჩია ემზარ, ოპტიმიზმი: ქართული ეროვნული იდეა, გლობალიზმის იმპერატიული პარადიგმა. თბილისი, 2011
7. ქეცბაია კახა, ლიბერალური განათლება და პოლიტიკა (მსოფლიო გამოცდილება და ქართული რეალობა). სამეცნიერო ჟურნალი „თანამედროვე პოლიტიკა“. თბილისი, 2007

რეზიუმე

თანამედროვე მსოფლიო საზოგადოების უძირითადესი მახასიათებელი ინფორმაციულობაა. შესაბამისად, კონკრეტული ქვეყნის, საზოგადოების ან პიროვნების არსობრივი უნარი ამ დიდ საკომუნიკაციო ველში გაწევრიანებითა და ადგილის დაკავებით, ინფორმაციის ათვისების ხარისხით, მისი შერჩევისა და გამოყენების საზღვრების დაუფლებით ვლინდება. საკამათო არ არის, რომ ქართული განათლების სისტემას ეს მიზანსწრაფვა აკლდა. ამ ხარვეზების შევსების მიზნით, დღესდღეობით, ქვეყანაში არაერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა. მაგრამ, ეს „ეპოქალური ღონისძიება„ უდავოა, ნაკლისგან დაზღვეული ვერ იქნება. მთავარი გასაკეთებელია: ქართული განათლების სისტემამ გეზი უნდა აიღოს უმთავრესი მიმართულებით,- მან ხელი უნდა შეუწყოს ქართული ეროვნული ცნობიერების გაძლიერებას, რომელიც, როგორც ყოველთვის, ნებისმიერი მოსალოდნელი სახიფათო იმპულსების გაცნობიერების, მათი გადალახვისა და დამლევის გზების მოძიების არსობრივად „ფხიზელი“ და საიმედო საშუალებაა.

Salome Khizanishvili - Associate Professor of the Department of Social Sciences, Philosophy and Public Relations Direction of Georgian Technical University, Candidate of Philosophy

Nino Mazmishvili - Regulator of study process of professional education level IV of NPO Gori Teaching University, Doctoral student of the Pedagogical Faculty, Education, Management and Informational Technologies of Telavi I. Gogebashvili University

Future Trends of Modern Education

Resume

The most main characteristic of the modern world society is awareness. Accordingly essential ability of specific country, society or person is revealed by membership and taking place in this large communication field, degree of adoption information, mastering borders of its selection and utilization. It is not disputed that our education system did not have this purposefulness. In order to fill these gaps nowadays numbers of important steps were implemented in the country. However this “epochal event” there is no doubt cannot be insured from defect. The main is to do: the Georgian education system should be oriented to the main direction - it should promote the strengthening of Georgian national consciousness which as always is essentially “sober” and reliable way for understanding of any possible dangerous impulses, searching their crossing and overcome ways.

Ассоциированный профессор направления философии и связей с общественностью Департамента общественных наук ГТУ (Грузинского технического университета), кандидат философских наук Саломе Хизанишвили

Регулировщица учебного процесса IV ступени профессионального образования Н (Н) ЮЛ Горийского университета, докторант менеджмента образования и информационных технологий педагогического факультета Телавского университета им.И.Гогешашвили Нино Мазмишвили

БУДУЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

РЕЗЮМЕ

Главнейшей характеризующей современного мирового общества является информативность. Соответственно, в этом большом коммуникационном поле существенный навык конкретной страны, общества или личности проявляется в членстве и месте, качестве усвоения информации, его подборе и освоении границ применения. Бесспорно, что наша система образования была лишена этой целеустремленности. На сегодняшний день, с целью заполнения этих пробелов в стране сделаны значительные шаги. Но это «эпохальное мероприятие», несомненно, не будет застраховано от недостатков. Главное на будущее: грузинская система образования должна взять курс на главнейшее направление: она должна способствовать усилению грузинского национального сознания, которое, как всегда, является существенно «трезвым» и надежным средством осознания любых ожидаемых опасных импульсов, нахождения путей их преодоления.

მერაბ მადრაძე, სოფიო ფანჩულიძე - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

განვითარების ინტერაქციონისტული და უზნაძისეული თეორიების შედარებითი დახასიათება

განვითარებაში მემკვიდრეობისა და გარემოს (მათ შორის აღზრდა-სწავლების) ფაქტორების როლის საკითხი ძველთაგანვე იპყრობდა ადამიანის სულიერი სამყაროს განვითარების საკითხებით დაინტერესებულ მოაზროვნეთა ყურადღებას. ამ ტრადიციული პრობლემის გადაჭრის გზების ძიების ხანგრძლივი ისტორიის მანძილზე შეიქმნა განვითარების ერთფაქტორიანი (რომლებიც განვითარებას ან მხოლოდ გენეტიკურად განსაზღვრულ პროცესად მიიჩნევენ, ან მხოლოდ გარემოებებზე დამოკიდებულ მოვლენად თვლიან) და ორფაქტორიანი (რომელთა მიხედვითაც განვითარება ორივე ფაქტორის თანაბარ და აუცილებელ მონაწილეობას გულისხმობს) თეორიების უამრავი ნაირსახეობა.

ამ თეორიების დეტალური განხილვა ამჯერად საჭიროდ არ მიგვაჩნია, ვინაიდან მათ ზავშვის განვითარების საკითხებით დაინტერესებული ყველა მკვლევარი კარგად იცნობს¹. მეცნიერთა კამათი ამ საკითხზე ბოლოს და ბოლოს ისეთ ჩიხში შევიდა, რომ მის შესახებ ყოველგვარი მსჯელობა უნაყოფო ტვინის ჭყლეტად იქნა მიჩნეული და სადაც კი შესაძლებელია მკვლევარები მას ან უზრალოდ გვერდს უვლიან, ან მხოლოდ დეკლარაციულად მიუთითებენ, რომ განვითარება ერთის მხრივ თანშობილ მონაცემებზეა დამოკიდებული, მეორეს მხრივ კი გარემო პირობებზე. დღეს ყველა თანხმდება, რომ გენეტიკა და აღზრდა ერთ თოკში ჩაწნული ორი ძაფია და რომელიმესათვის უპირატესობის მინიჭება მართებული არაა.

საკითხისადმი ასეთი მიდგომა შეიძლება საკმარისად მივიჩნიოთ იმ შემთხვევაში, თუ განვითარების პროცესის მხოლოდ გარეგანი აღწერა გვაქვს მიზნად დასახული. არსებობს ემპირიული კვლევებით მოპოვებული დიდი მოცულობის ფაქტობრივი მასალა, რომელიც თვალსაჩინოდ აჩვენებს, რომ ადამიანური ფსიქიკისა და ქცევის ადამიანური ფორმების ჩამოყალიბება აუცილებლად მოითხოვს როგორც ადამიანური მემკვიდრეობის, ასევე ადამიანური გარემოს ერთობლივ მოცემულობას. მაგრამ მეცნიერული ძიება მხოლოდ ფაქტების კონსტანტაციით ვერ შემოიფარგლება. საჭიროა აღნიშნული ფაქტების თეორიული გააზრება და იმ მექანიზმების ჩვენება, რომელთა მოქმედებაც უზრუნველყოფს ორი განსხვავებული ფაქტორის ერთ სტრუქტურაში გაერთიანებას. მხოლოდ იმის კონსტანტაცია, რომ გენეტიკა და აღზრდა ერთ თოკში ჩაწნული ორი ძაფია საკმარისი არაა. საჭიროა ახსნილი და ნაჩვენები იქნას, თუ როგორ იწვევს ეს თოკი. როგორ, რა კანონზომიერების მიხედვით აგნებენ და ეწვნან ეს ძაფები ერთმანეთს.

დღეისათვის ყველაზე მეტად გავრცელებული ინტერაქციონისტული მიდგომის თანახმად, განვითარება გენეტიკისა და გარემოს ინტერაქტიური ურთიერთქმედების ნაყოფია. ეს ერთგვარი წინსვლაა ტრადიციულ ორფაქტორიან თეორიებთან შედარებით, რადგან განსხვავებული ბუნების მქონე მოვლენათა ინტერაქციით მიღებული შედეგი უფრო მეტს ნიშნავს, ვიდრე მათი ჯამი, მაგრამ ამ შემთხვევაშიც თვითონ ურთიერთქმედების კონკრეტული მექანიზმი ჯერ ისევ გაუხსნელი რჩება. ამიტომ, თანამედროვე ინტერაქციონისტულ თეორიებზე მთლიანად ვრცელდება ის კრიტიკა, რაც, თვის დროზე, დ. უზნაძემ ვ. შტერნის კონვერგენციის თეორიის შესახებ გამოთქვა [2; 46-49]. ამ კრიტიკის არსი იმაშია, რომ თუ მემკვიდრეობა და გარემო ერთმანეთისაგან სრულიად მოწყვეტილი და ურთიერთდაპირისპირებული რეალობებია, მაშინ რა უზრუნველყოფს მათ ერთმანეთთან შეხვედრას და დაკავშირებას, რაც მათი კონვერგენციისათვისაა აუცილებელი. ინტერაქციონისტულმა მიდგომამაც, ჯერ ის უნდა გახადოს ნათელი, რა ბუნებრივი აუცილებლობით ხდება აღნიშნული ფაქტორების ერთმანეთთან დაკავშირება და მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება საუბარი მათი ინტერაქტიური ურთიერთქმედების შესახებ.

¹ დაწვრილებით ეს თეორიები განხილული გვაქვს სპეციალურად ფსიქიკის ონტოგენეტური განვითარების საკითხებისადმი მიძღვნილ დამხმარე სახელმძღვანელოში [1].

ვფიქრობთ, ნიმუშისათვის, ყველაზე უპრიანი იქნება ინტერაქციონიზმის მთავარი თეორეტიკოსის ჯ. ჰ. მიდის, შეხედულება განვიხილოთ, რაც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მეთოდოლოგიური საფუძველია ინტერაქციონისტულ პრინციპებზე აგებული დღევანდელი საგანმანათლებლო და სოციალური პროგრამებისათვის. ფსიქოლოგიური თეორიების შემსწავლელი სპეციალისტები მიდის თეორიას ნეობიჰევიორიზმის ისეთ განშტოებად მიიჩნევენ, რომელსაც სოციობიჰევიორიზმი შეიძლება ეწოდოს. მასში გაზიარებულია ბიჰევიორიზმის ძირითადი პრინციპი, რომლის მიხედვითაც ადამიანის ქცევის მეცნიერული შესწავლა უნდა ხდებოდეს მხოლოდ მისი ობიექტურად დაკვირვებადი პარამეტრების მიხედვით. ეს უკანასკნელი კი ცხოვრების განმავლობაში მიღებული გამოცდილების, ანუ დასწავლის შედეგია. მაგრამ თუ კლასიკური ბიჰევიორიზმი ადამიანის ქცევის სპეციფიკური თავისთავადობის (რითაც იგი არსებითად განსხვავდება სხვა სულიერ არსებათა ქცევისაგან) იგნორირებას ახდენს, მიდი სწორედ ამ მიმართულებით ამახვილებს ყურადღებას და ამტკიცებს, რომ ადამიანის ქცევა საფუძველშივე სოციალური ხასიათისაა. მისი აზრით, ინდივიდის ქცევა უნდა აღიწეროს და აიხსნას „სოციალური ჯგუფის ორგანიზებული ქცევის ტერმინებით“ [5; 7].

ავტორის თანახმად, შეზღუდული ოდენობის მემკვიდრეობითი მონაცემების ბაზაზე, სოციალური ურთიერთქმედებების შედეგად, ყალიბდება ინდივიდუალური ადამიანის მე, როგორც მისი ქცევების მაკონტროლებელი ინსტანცია. ე.ი. პიროვნება ფაქტიურად მიიღება გარედან, სოციალური კონტროლის ინტერიორიზაციის გზით. მემკვიდრეობით მიღებული ბიოლოგიური სტრუქტურა, რაც სხვა ცოცხალ არსებებთან განვითარების ძირითადი ფაქტორია, ადამიანისათვის წარმოადგენს მხოლოდ ბაზას ქცევის იმ ფორმების, ნიმუშების, თუ ნორმების დასაუფლებლად, რომლებიც მის მიკრო და მაკრო სოციალურ გარემოშია დამკვიდრებული. პიროვნების შინაგანი სამყარო, მისი მე, იბადება და ყალიბდება ჯგუფურ საქმიანობებში. ინდივიდუალური ცნობიერება თავისი წარმომავლობით ინტერინდივიდუალური, ანუ სოციალური ბუნებისაა.

როგორც ვხედავთ, მიდის თეორია, რომლის აქ წარმოდგენაც მხოლოდ მისი ძირითადი თეზის მიხედვით ვცადეთ, განვითარებაში გენეტიკური ფაქტორის როლს დეკლარაციულ დონეზე კი აღიარებს. მაგრამ ფაქტიურად გამოდის „ცარიელი ადამიანის“ პოსტულატიდან, რომელიც ცხოვრების განმავლობაში განუწყვეტლივ ივსება სოციალური გამოცდილებით. ბიჰევიორიზმის ძირითადი პრინციპი, რომელიც, სხვათაშორის, საკმაოდ დამახასიათებელია თანამედროვე კოგნიტური ფსიქოლოგიისათვისაც და რომლის თანახმადაც ადამიანი გარემოებათაგან დაპროგრამებული ბიოლოგიური მოწყობილობაა, ამ თეორიაშიც სრულადაა შენარჩუნებული. იმ შინაგანი აუცილებლობის ბუნება, რომლის მიხედვითაც სოციალური გავლენა მხოლოდ ადამიანურ მემკვიდრეობასთან კავშირში უზრუნველყოფს ადამიანის სოციოფსიქიკურ ქცევასა და განვითარებას, არც ამ თეორიაშია გახსნილი.

ეს ნაკლი ყველა ამ მიმართულების კვლევისა და თეორიული მოდელისათვისაა დამახასიათებელი. მათ შორის მარქსისტულ მეთოდოლოგიაზე დამყარებული კვლევებისათვისაც, რმლებიც ასევე განვითარების ორფაქტორიანობის პრინციპს ემყარებიან, მაგრამ ამ ფაქტორთა გამთლიანების მექანიზმს ვერ ხსნიან. უფრო მეტიც, ამ მიმართულების კვლევებშიც, კერძოდ რუსულ საბჭოთა ფსიქოლოგიაში, განვითარება ფაქტიურად მხოლოდ სოციალურად დეტერმინირებულ პროცესადაა დახასიათებული. სხვათაშორის, სწორედ ამ პრინციპს ემყარებოდა ინდივიდის ქცევებზე სოციალური ინსტიტუტებისათვის (სკოლა, ოჯახი, შრომითი კოლექტივი და სხვ.) მთავარი პასუხისმგებლობის დაკისრების პრაქტიკა, რაც მყარად იყო დამკვიდრებული საბჭოთა იმპერიაში.

ასეთ ფონზე სრულიად განსაკუთრებული სახით გამოიკვეთა განვითარების შინაგანი (მემკვიდრეობითი) და გარეგანი (გარემო) ფაქტორების კოინციდენციის თეორია, რომლის ავტორიცაა დიდი ქართველი მეცნიერი დიმიტრი უზნაძე. ეს თეორია, რომელიც სრულიად კონკრეტული პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიური მოვლენის ახსნას ისახავს მიზნად, ცხადია, ემყარება მისივე ავტორის მიერ შექმნილ ზოგადფსიქოლოგიურ თეორიას, რომელიც განწყობის ფსიქოლოგიის სახელითაა ცნობილი, თუმცა განწყობის თეორიასთან კოინციდენციის თეორიის

მიმართების საკითხი, ავტორს, გასაგები მიზეზების გამო, საგანგებოდ არ განუხილავს². ამის გამო, კონციდენციის თეორიის ადგილი **დ. უზნაძის** ზოგადფსიქოლოგიური თეორიის კონსტრუქციაში ჯერ ისევ ბოლომდე დაზუსტებული არაა.

განვითარების შესახებ არსებული თეორიების ძირითად ნაკლად **დ. უზნაძე** იმ გარემოებას მიიჩნევს, რომ ყოველი მათგანი ინდივიდისა და გარემოს პრინციპული განცალკევებულობის იდეიდან ამოდის. მიჩნეულია, რომ განვითარების შინაგანი (ინდივიდუალურ-მემკვიდრული) და გარეგანი (გარემოებით-სიტუაციური) დეტერმინანტების დაკავშირება ხდება შემთხვევით, რის პირობასაც ქცევა წარმოადგენს. ამ რიგის თეორიების მიხედვით, ქცევაში, ანუ ინდივიდის მიერ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების პროცესში, ცდისა და შეცდომის გზით, ინდივიდი შემთხვევით ხდება გარემოს ისეთ ფაქტორებს, რომლებთან ურთიერთობაშიც იკმაყოფილებს თავის მოთხოვნილებას და ვითარდება ამ ფაქტორების შესაბამისად. ე.ი. ქცევის ადამიანური ფორმების განვითარება მხოლოდ შემთხვევითი ემპირიული გამოცდილების შედეგია. ასეთ ფსიქოლოგიურ პოზიციას უზნაძე ემპირისტულ პოსტულატს უწოდებს და საკუთარი ზოგადფსიქოლოგიური თეორიის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ამოცანად მისი დაძლევა მიაჩნია. მართლაც, თუ აქტივობისა და განვითარების შინაგანი და გარეგანი ფაქტორები იმთავითვე განცალკევებულნი არიან, მაშინ ვერავითარი შემთხვევითობა მათ ვერ გაამთლიანებს. სწორედ ამიტომ, რომ **ვ. შტერნის** კონვერგენციის თეორიაც, ბიპევიორისტული თეორიის ყველა ნაირსახეობაც და თანამედროვე ინტერაქციონისტული თეორიებიც, იძულებულნი ხდებიან დაკმაყოფილდნენ აღნიშნულ ფაქტორთა დაკავშირების ფაქტის მხოლოდ კონსტანტაციით, ხოლო მისი ახნის ყოველგვარი მცდელობა დამყარებულია თითქმის გამოწვილ არგუმენტებზე და ხელოვნურ ხასიათს ატარებს.

სხვა თეორეტიკოსებისაგან განსხვავებით, **დ. უზნაძე** ამოდის იდეიდან, რომ ინდივიდის აქტივობისა და განვითარების შინაგანი და გარეგანი ფაქტორები ერთიანი გაუნაწევრებელი მთლიანობის დიფერენციაციით მიღებული კომპონენტებია და ერთმანეთს ბუნებრივად შეესატყვისებია. პირველადი მთლიანობის იდეა განწყობის ზოგადფსიქოლოგიური თეორიის გენერალურ ხაზს განსაზღვრავს, რომლის კონკრეტულობის ერთ-ერთ სახეს კონციდენციის თეორია წარმოადგენს. ამ თეორიის თანახმად, ინდივიდის შინაგანი, მემკვიდრეობითი მახასიათებლების ჩამოყალიბება ფილოგენეტურად იმთავითვე გარემოს გარკვეულ პირობებთან მიმართებაში ხდება. ამის გამო, ინდივიდის ყოველ მახასიათებელს აუცილებლად შეესაბამება გარემოს ესა თუ ის მოვლენა და საგანი. მაგალითად, რომ არ არსებობდეს პური, არც პურზე მოთხოვნილება გაჩნდებოდა ადამიანის ფილოგენეტური თუ ონტოგენეტური განვითარების პროცესში; რომ არ არსებობდეს სინათლე, არც მხედველობის ორგანო განვითარდებოდა და ა.შ. მაშასადამე, შინაგანისა და გარეგანის კავშირი არსებითია და არა შემთხვევითი. „შინაგანის ცნება უკვე შეიცავს თავის შინაარსში იმას, რასაც გარეგანად თვლიან, და პირიქით, გარეგანი იმას, რასაც შინაგანად თვლიან. ეს იმას ნიშნავს, რომ ამ ცნებათა შინაარსის ურთიერთისაგან გამოთიშვა სრულიად მოუხერხებელია, და მაშასადამე, ჩვენს წინაშე შინაგანისა და გარეგანის, თანდაყოლილისა და შეძენილის, ცნებათა კონციდენციის, ერთიანობის ფაქტი დგას“ [2; გვ. 51].

ამ მოვლენის საილუსტრაციოდ ავტორს ასეთი მაგალითი მოჰყავს: ახალშობილს, სხვა ორგანოებთან ერთად, უკვე აქვს მხედველობის ორგანოც, რომლის ფუნქციონის განვითარებაც მხოლოდ მაშინ გახდება შესაძლებელი, თუ მასზე სინათლის (გარკვეული სიხშირის ელექტრომაგნიტური ტალღების) სისტემატიურ ზემოქმედებას ექნება ადგილი. ე.ი. თვალის არსებობა იმთავითვე

² საქმე ისაა, რომ კონციდენციის თეორია ავტორს განხილული აქვს 1935 წელს გამოცემულ პედოლოგიის სახელმძღვანელოში. ერთი წლის შემდეგ საბჭოთა კავშირში პედოლოგია, სრულიად უსაფუძვლოდ, გამოცხადდა ცრუ მეცნიერებად და აიკრძალა. ნათელია, რომ ტოტალიტარული რეჟიმის პირობებში უზნაძე მოერიდა ამ საკითხებთან დაბრუნებას, რომლებიც პედოლოგიის განხრით ჰქონდა დაყენებული. ამის გამოა, რომ ფართო საზოგადოებისათვის, მათ შორის განათლების სფეროს ბევრი მუშაკისათვის, ეს თეორია დღესაც უცნობია.

გულისხმობს სინათლის არსებობასაც. სინათლის გარეშე თვალი მხოლოდ პოტენციურადაა მხედველობის ორგანო, ხოლო თვალის გარეშე სინათლე მხოლოდ პოტენციური გამღიზიანებელია და არა რეალური. თვალი იმთავითვე სინათლესთან მიმართებაში შეიქმნა და ჩაჯდა ამ ორგანოს მქონე სულიერ არსებათა გენეტიკურ სტრუქტურაში. ამდენად, ინდივიდის განვითარებაშიც, თვალი (გენეტიკური პროგრამით შექმნილი ორგანო) და სინათლე (გარემოს კომპონენტი) ერთმანეთთან კოინციდენციაში უზრუნველყოფენ მხედველობის ფუნქციის განვითარებას.

დ. უზნაძის ეს თეორიული მოდელი ათწლეულების შემდეგ, თავისებური კუთხით გამოიყენა, შეავსო და დააზუსტა შალვა ჩხარტიშვილმა [4]. გასაგებია, რომ საბჭოური იდეოლოგიის ფონზე მკვლევარი ერიდება კოინციდენციის თეორიის ხსენებას, მაგრამ აშკარაა, რომ განვითარების პირობების მისეული დახასიათება და ამ მიმართულებით სხვა თეორიულ პოზიციებზე მდგომი ავტორების შეხედულებათა კრიტიკა, აღნიშნულ თეორიაზე დაყრდნობით ხდება და მის ახლებურ დასაბუთებას ემსახურება. ეს სიახლე იმაში მდგომარეობს, რომ, ავტორის თანახმად, ადამიანის ბიოლოგიური სტრუქტურა და ფსიქოფიზიკური ფუნქციონალური შესაძლებლობები წარმოადგენს მემკვიდრეობის მხოლოდ ერთ ფორმას, რომელიც ინდივიდს ეძლევა გენეტიკური ფორმით. მაგრამ არსებობს მემკვიდრეობის მეორე სახეც, იმ მატერიულ და სულიერი კულტურის სახით, რაც კაცობრიობამ ხანგრძლივი ისტორიული განვითარების პროცესში შექმნა და რაც თაობებიდან თაობებს გადაეცემა სოციალური ურთიერთქმედებების, პირველ რიგში კი სწავლებისა და აღზრდის გზით.

როცა გარემოს, როგორც განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორის შესახებაა საუბარი, გარემოში, პირველ რიგში, სწორედ ეს საზოგადოებრივი მემკვიდრეობა იგულისხმება. დავიწყებულია ის გარემოება, რომ ისიც ფაქტიურად მემკვიდრეობის თავისებური ფორმაა და ბიოლოგიურ მემკვიდრეობასთან არსებით კავშირში იმყოფება. „ინდივიდის ბუნებაში არსებული მემკვიდრეობა საზოგადოებრივი მემკვიდრეობის შექმნისათვის საჭირო აქტივობის გზითაა ისტორიულად წარმოქმნილი, ხოლო საზოგადოებრივი მემკვიდრეობა ინდივიდის ბუნებაში არსებული მემკვიდრეობის რეალურ ძალეზად გარდაქმნისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების პირობებში გამოყენების პროდუქტს წარმოადგენს“ [4; 17]. ბიოლოგიური და კულტურული მემკვიდრეობის ასეთი არსებითი კავშირი გასაგებს ხდის იმ გარემოებას, რომ ბავშვის ადამიანად ჩამოყალიბებისთვის მემკვიდრეობის ორივე ამ სახის მოცემულობაა აუცილებელი. რაც შეეხება ადამიანთა შორის ინდივიდუალურ განსხვავებულობებს, ისიც განპირობებულია ერთის მხრივ გენეტიკური ფაქტორებით, ხოლო მეორეს მხრივ იმ კულტურული გარემოცვით, რომელშიც ინდივიდი იზრდება და ვითარდება.

აქტივობის ადამიანურ ფორმათა დაუფლების შესაძლებლობები, რომლებიც ბიოლოგიურ მემკვიდრეობაში პოტენციურად არიან მოცემულნი, კანონზომიერად ისწრაფვიან რეალიზაციისაკენ და თავის შესატყვის ობიექტებთან ბუნებრივად მოდიან ურთიერთობაში. ამ მისწრაფებას უზნაძე ფუნქციონალურ მოთხოვნილებებს უწოდებს და მათ მემკვიდრეობით მიღებულ ფიქსირებულ განწყობებად მიიჩნევს [3; 63]. ამ უაღრესად საყურადღებო მეცნიერულმა მიგნებამ უზნაძის ეპოქაში, სადაც გენეტიკის წინააღმდეგ გააფრთხილებული იდეოლოგიური ბრძოლა იყო გაჩაღებული სათანაოდ განვითარება და გაგრძელება ვერ პოვა. დღეისათვის კი სრულიად ნათელია, რომ განვითარების პრობლემათა კვლევა მას გვერდს ვერ აუვლის. სწორედ მემკვიდრეობით მიღებული ფიქსირებულ განწყობათა სისტემა, რომელიც ფუნქციონალურ ტენდეციაში ვლინდება, წარმოადგენს იმ ინსტანციას, რომელიც განვითარების შინაგანი და გარეგანი ფაქტორების კოინციდენციას უზრუნველყოფს, რადგან თვითონ მასში ორივე ეს ფაქტორი ერთიანი ორგანიზაციული ფორმითაა მოცემული.

ზემოთგანვითარებული მსჯელობებიდან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ განვითარების ინტერაციონისტული თეორია, იმ თეორიების მსგავსად, რომელთა ნაკლოვანებების დასაძლევად იგი იქნა წამოყენებული, განვითარების განმსაზღვრელ ფაქტორებს ერთმანეთისათვის უცხო ბუნების მოვლენებად მიიჩნევს, რის გამოც, მათი გამთლიანების მექანიზმი მასაც აუხსნელი რჩება. განვითარების უზნაძისეული თეორია აღნიშნული სირთულის დაძლევას უზრუნველყოფს იმით, რომ განვითარების ფაქტორებს გენეტიკურად ურთიერთდაკავშირებულ მოვლენებად განიხილავს

მიგვაჩნია, რომ ასეთ მეთოდოლოგიურ პრინციპზე პედაგოგიური მოღვაწეობის დაფუძნება, მეტად ნაყოფიერი იქნება განათლების სისტემის სრულყოფილი რეფორმირებისათვის.

ლიტერატურა

- მ. მაღრაძე, ასაკობრივი ფსიქოლოგიის საკითხები, ქუთ., 1998 წ.
დ. უზნაძე, პედოლოგია, თბ., 1935 წ.
დ. უზნაძე, შრომები, ტ. VI, თბ., 1977 წ.
შ. ჩხარტიშვილი, აღზრდის სოციალური ფსიქოლოგია, თბ., 1974 წ.
Mead J. H. The Philosophy of the Act. Chi., 1950.

რეზიუმე

ადამიანის განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორების პრობლემის თეორიული გააზრებისათვის, თანამედროვე მკვლევარები ყველაზე მეტად ინტერაქციონისტულ მეთოდოლოგიას ემყარებიან. ნაშრომში კრიტიკულადაა განხილული ეს მეთოდოლოგიური პოზიცია და ნაჩვენებია ის უპირატესობა, რაც მასთან შედარებით, დიმიტრი უზნაძის მიერ შექმნილ კონციდენციის თეორიას გააჩნია. ამ თეორიის თანახმად განვითარების განმსაზღვრელი შინაგანი და გარეგანი ფაქტორები სრულიად კანონზომიერად გულისხმობენ და მოითხოვენ ერთმანეთს. ამრიგად, მათ შორის კავშირი არსებითია და არაა დამყარებული შემთხვევითობაზე, როგორც ეს ინტერაქციონისტული მიმართულების თეორიებშია წარმოდგენილი.

Merab Magradze – Akaki Tsereteli State University, PhD in Psychology, Assoc. Professor;
Sofio Panchulidze – Akaki Tsereteli State University, doctorant

Comparative Description of Dimitri Uznadze’s theories and Interactive theories of human being development

Abstract

For theoretical comprehension of problems linked with the determinative factors of human beings development, modern researchers, most of all, rely on the Interactive Methodology. This work critically discusses this Methodological view and presents its preference towards Dimitri Uznadze’s theory. According to this theory, intrinsic and extrinsic factors which determines development are densely linked with each other. Thus, link between those factors is essential and does not depend on randomness as it is presented in the Interactive methods.

Мераб Маградзе – Государственный университет Акакия Церетели, кандидат психологических наук, асоц. профессор;

Софья Панчулидзе – Государственный университет Акакия Церетели, докторант

Сравнительно-типологическая характеристика интеракционистических теории и теории развития Д. Узнатдзе

Резюме

Для теоретического осознания определяющих факторов развития человека современные исследователи больше всего опираются на интеракционистическую методологию. В труде критически рассмотрена эта методологическая позиция и показано то преимущество, что по сравнению с ними имеется в теории коинциденции, созданной Д. Узнатдзе. Согласно этой теории, определяющие внутренние и внешние факторы развития совершенно закономерно подразумевают и востребуют друг друга. Итак, связь между ними существенна и не опирается на случайность, как это представлено в теориях интеракционистического направления.

ვერა წერეთელი – აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

რომაული ეპოსი, როგორც რომაელთა „კულტურული კაპიტალი“

სტაციუსმა გამოაქვეყნა „თეზაიდი“ ა.წ. 92 წელს, დომიციანუსის მმართველობის ხანაში და იმედოვნებდა, რომ მოიპოვებდა წარმატებას მისი ეპიკური ნაწარმოებით და დაიმკვიდრებდა ადგილს საგანმანათლებლო სფეროში. ანტიკური ეპოქის ეპიკოსების სიაში სტაციუსი არც პირველი იყო და არც უკანასკნელი, რომელთაც საპატიო ადგილი დაიმკვიდრეს ანტიკურ საგანმანათლებლო სისტემაში (მალამუდი 1995: 194-5). სვეტონიუსის ცნობით, რომის გრამატიკული სკოლები სათავეს იღებენ ლივიუს ანდრონიკუსისა და ენიუსისაგან. ორივე მათგანი ასწავლიდა ბერძნულსა და ლათინურს არისტოკრატების ოჯახებში (სვეტონიუსი, De Illustribus Grammaticis, 1.2). ლივიუს ანდრონიკუსმა შექმნა ჰომეროსის „ოდისეას“ ლათინური ვერსია, რომელიც ჯერ კიდევ იკითხებოდა ჰორაციუსის ახალგაზრდობაში (ჰორაციუსი, Epodes, 2.1.69-71). თუმცა პირველი ლათინური ჰექსამეტრული ეპიკური ნაწარმოები იყო ენიუსის „ანალები“, რომელმაც მის ავტორს მიანიჭა Homerus alter-ის წოდება და განაპირობა რესპუბლიკის პერიოდში ენიუსის პირველობა საგანმანათლებლო სფეროში (ვარო. R. 1. 1. 4, ციცერონი. Orat. 109, Rep. 6.10; ჰორაციუსი. Ep. 2.1. 50, სენეკა. Ep. 108.34).

ენიუსის „ანალები“ მისი გარდაცვალების შემდგომაც გამოიყენებოდა სახელმძღვანელოდ (სვეტონიუსი, De Illustribus Grammaticis, 2.2.). ძვ.წ. მეორე საუკუნის პირველ ნახევარში უკვე გამოჩნდა კომენტარები „ანალებზე“ (სკუჩი 1985: 8-9). „ანალები“ ინარჩუნებდა პირველობას ლათინურ კურიკულუმში ადრეული პრინციპატის ხანამდე, ანუ როცა ვერგილიუსის „ენეიდა“ შეიქმნა, როგორც ნაციონალური ეპოსი (მაროუ 1956, 252; ბონერი 1977: 213-214). თუმცა, ფლავიუსის პერიოდშიც კი, დიდი რომაელი განმანათლებელი და რიტორი კვინტილიანუსი ენიუსს მოიხსენიებს, როგორც რომაული ეპიკური პოეზიის პირველ წარმომადგენელს და „ანალებს“ მიიჩნევს საუკეთესო სახელმძღვანელოდ (კვინტილიანუსი, Institutio Oratoria, 10.1. 88).

თავდაპირველად რომაელებისათვის ეპიკური პოეზიის დანიშნულება იყო სასწავლო პროგრამაში მისი ჩართვა. სწორედ ამ მიზნით მოხდა ბერძნული ეპოსის თარგმნა ლათინურ ენაზე. როგორც გრამატიკულ, ისე რიტორიკულ სკოლებში ეპიკური პოეზია მოიაზრებოდა მაღალი კულტურული ღირებულების მაგალითების საცავად, რომლის სრულფასოვნად დაუფლებაც ახალგაზრდებს გზას უკვლევდა მაღალი სოციალურ და პოლიტიკურ მწვერვალებისაკენ (მაროუ 1956; 310-312; ბოგლარი 1945: 13-45; კასტერი 1988; ჰარისი 1989). რომაელის „კულტურული კაპიტალის“ მთავარ შემადგენელ კომპონენტს წარმოადგენდა რომაული ეპოსის ცოდნა (ბორდიუ 1990: 124-125).

პიერ ბორდიუს აზრით, „ სწორედ მასწავლებელთა დამსახურებაა საზოგადოდ აღიარებული იერარქიების არსებობა და მასში ჩვენი ადგილის განსაზღვრა“ (ბორდიუ et al. 1994: 13). შესაძლოა, რომაელმა მასწავლებლებმა, ანტიკური ეპოსის სწავლებით, მოახერხეს, რომ მაღალი წრის რომაელი ახალგაზრდები გარკვეულიყვნენ ელიტარული რომაული კულტურის სოციალურ და პოლიტიკურ სფეროში.

განათლების მიღება ანტიკურობაში გარკვეულ თანხებთან იყო დაკავშირებული და ამიტომაც, ხშირ შემთხვევაში, მაღალი კლასის ოჯახების შვილთათვის იყო ხელმისაწვდომი (კასტერი 1988: 11-14; ჰარისი 1989:233-248). მაღალი წრის ოჯახების ვაჟები და გოგონები ოჯახებში იღებდნენ დაწყებით განათლებას, ხოლო შვიდი წლის ასაკიდან მათ განათლებაზე ზრუნვა გრამატიკუსს (grammatikus) ევალებოდა (კვინტილიანუსი, Institutio Oratoria, 1.1.15.). ცნობილია, რომ გოგონებიც იღებდნენ გარკვეული ტიპის განათლებას, თუმცა, როგორც ჩანს ისინი სკოლებში არ დადიოდნენ, მათ კერძოდ დაქირავებული მასწავლებლები სახლებში შეასწავლიდნენ სხვადასხვა დისციპლინას (ბონერი 1977: 27-28; ჰარისი 1989: 239-240, 252-253) . ვაჟები სკოლებში შეისწავლიდნენ „ საუბრის ხელოვნებასა და პოემათა განხილვებს“ (recte loquendi scientiam et poetarum enarrationem, კვინტილიანუსი, Institutio Oratoria, 1.4.2).

კვინტილიანუსი არ ეთანხმება კერძო მასწავლებელთა მიერ სახლში მოსწავლეთა განათლებას, მას მოსწონს სკოლები და ხაზს უსვამს განათლებაში სოციალური ფაქტორის მნიშვნელობას (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 1.2.9-31). ის ასევე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს მეგობრობას, „რომელიც ძალიან დიდხანს გასტანს“ (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 1.2.20). კვინტილიანუსი სკოლების უმნიშვნელოვანეს სიკეთედ მიიჩნევს მოსწავლეთა შეჩვევას აუდიტორიის წინაშე გამოსვლისა და საერთოდ, საზოგადოებასთან ურთიერთობის უნარ-ჩვევების გამომუშავებას ახალგაზრდებში. „მომავალი ორატორი, რომელიც სულ უნდა იყოს ყურადღების ცენტრში, ბავშვობიდან ეჩვევა დასძლიოს აუდიტორიის შიში და არ გაფერმკრთალდეს სიმარტოვეში“ (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 1.2.18).

სვეტონიუსის ცნობით, გრამატიკოსმა ვერიუს ფლაკუსმა თავისი პედაგოგიური მეთოდებით ისე გაითქვა სახელი, რომ ავგუსტუსმა ის დაიქირავა თავისი შვილიშვილის მასწავლებლად: „რადგანაც ის სწავლისათვის აღანთებდა მის მოსწავლეებს, აჯიბრებდა ერთმანეთს და გამარჯვებულებს გარკვეულ პრიზებს ურიგებდა“ (სვეტონიუსი, *De Illustribus Grammaticis*, 17.2). კვინტილიანუსს კარგად ესმოდა განათლების ამგვარი სისტემის პოლიტიკური თუ სოციალური შედეგების სიკეთე: „სახლში მოსწავლემ შეიძლება ისწავლოს მხოლოდ ის, რასაც მას ასწავლიან, ხოლო სკოლაში- ასევე ის, რასაც სხვებს ასწავლიან. ყოველდღიურად მას ესმის, თუ როგორ უსწორებენ შეცდომებს სხვებს, როგორ აქებენ მათ, შექებას შედეგად მოჰყვება მეტოქეობის ჩამოყალიბება. მოსწავლეს რცხვენია, როცა მის თანატოლს ჩამორჩება სწავლაში, უხარია, როცა მასზე უფროსს აღმატება აკადემიური მოსწრებით. ყოველივე ეს აყალიბებს ვაჟის სულს, და თუმცა ეს გარკვეულ ამბიციებს ბადებს მასში, უმეტეს შემთხვევაში ღირსების ძირითად წყაროდ იქცევა“ (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 1.2.21-22).

კვინტილიანუსი საკუთარ მასწავლებელს დიდი პატივისცემით იხსენებს, განსაკუთრებით კი მოსწონს ის კონკურენტუნარიანი გარემო, რომელსაც ქმნიდა იგი კლასში (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 1. 2. 23-26), და თუმცა ის გმობს ფიზიკურ დასჯას (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 1. 3. 14), ანტიკურობაში, როგორც ჩანს, ფართოდ იყო გავრცელებული ამგვარი დასჯის მეთოდი (ჰორაციუსი, *Epodes*, 2. 1. 70, მარციალისი, 10. 68. 11- 12. სვეტონიუსი, *De Illustribus Grammaticis* 17)

რადგანაც ეპოსში მრავლადაა სამაგალითო პერსონაჟები, რომლებიც გამოირჩევიან სიმამაცით, ვაჟკაცობით, პატრიოტიზმის გრძნობით, ერთგულებით, თავდადებით, გონებაგამჭირახობით და სხვა მრავალი დადებითი თვისებით, ამიტომ რომელიც მასწავლებლები ფიქრობდნენ, რომ სწორედ ეპოსის შესწავლით უნდა დაწყებულიყო ახალგაზრდა რომაელების სწავლა-განათლება, რადგანაც პერსონაჟთა საქციელი თავისდაუნებურად გადავიდოდა მოსწავლეებზე. საგმირო ეპოსი ვაჟებში მამაკაცურ ღირსებებს გააღვივებდა და მტკიცე ხასიათს ჩამოუყალიბებდა მათ (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 10. 1. 88).

სენეკა უფროსი გადმოგვცემს, რომ კასიუს სევერუსი, ადრეული იმპერიის პერიოდის რომელიც ორატორი, რიტორთა სკოლას გლადიატორთა სკოლას ადარებდა (სენეკა, *Controversiae*, 3.ფრ. 13). ასევე ის რიტორთა სკოლასა და სადეკლამაციო დარბაზს ადარებდა გლადიატორებისა და თეატრალურ შრჯიბრებებს(4.ფრ.1), ხოლო კვინტილიანუსი ორატორის წვრთნას სამხედრო წვრთნას ადარებს: „დაე, ორატორს ჰქონდეს ენერგიული და მამაკაცური(uirili) დგომა, რომელიც მას სასცენო ხელოვნებიდან კი არ შეუთვისებია, არამედ სამხედრო (ab armis) ხელოვნებიდან“ (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 1. 11. 18). რომელიც რიტორები ქებით მოიხსენიებენ ორატორის უფროსი სენეკას მიერ შემოთავაზებულ განსაზღვრებას: „ორატორი, არის ღირსეული კაცი (iur bonus) დახელოვნებული საუბარში ” (სენეკა, *Controversiae*, 1 ფრ. 10). აქედან კარგად სჩანს, რომ ადრეული იმპერიის ხანაში წარმატებული ორატორის სახეში მოიაზრებოდა უპირველეს ყოვლისა კარგი მამაკაცური თვისებების მქონე ადამიანი და შემდგომ უკვე მისი საუბრის უნარ-ჩვევები (რიხლინი 1992).

კვინტილიანუსი აღნიშნავს, რომ ჰომეროსსა და ვერგილიუსს უდიდესი წვლილი მიუძღვით ორატორების ჩამოყალიბებაში (კვინტილიანუსი, *Institutio Oratoria*, 10.1.46-51). რიტორთა სკოლებში ასევე ისწავლებოდა სენტენციები (Sententiae) (სენტენციების შესახებ დაწვრილებით იხ. სინკლერი 1995). ორატორები იზეპირებდნენ უამრავ სენტენციას რათა საუბრის დროს გონებაში სწრაფად

ამოტივტივდებოდა დაზეპირებული ფრაზები და მათ გაბმულ მეტყველებას მეტ ელფერს ჰმატებდა. ავგუსტუსის ეპოქაში მეტად გავრცელებული იყო დეკლამაციებში „ენეიდადან“ და „მეტამორფოზებიდან“ ამონარიდების ჩართვა. ასევე სენეკას ცნობით, ოვიდიუსის ეპიგრამებიც მრავლად გამოიყენებოდა ორატორთა სიტყვებში (სენეკა, *Controversiae*, 7.1.27, 10,4,25).

ტაციტუსი გადმოგვცემს, რომ ვერგილიუსი, ლუკიანუსი და ლუკრეციუსი დიდი პოპულარობით სარგებლობდნენ ორატორთა წრეში (ტაციტუსი, *Dialogus de Oratoribus*, 20.5-6, 23.2).

ეპიკური პოეზია რომაული განათლების სისტემაში გამოყენებული იყო, როგორც ახალგაზრდებში მაღალი ღირსებების ჩამოყალიბების საშუალება.

ვერგილიუსის „ენეიდა“, რომელიც, შეიძლება ითქვას, რომაელთა „დედაენას“ წარმოადგენდა, არა მარტო მითოლოგიურ ისტორიულ-სიმბოლიკური, არამედ მორალური დატვირთვის მქონე ტექსტია. ვერგილიუსის ამ უკვდავ პოემაში მრავალი მორალური საკითხია ხაზგასმული: სახელის მოხვეჭა; რომის პოლიტიკური და სამხედრო ეთოსის ცენტრალური მნიშვნელობა; ადამიანის შესაძლებლობა - შეებრძოლოს მის ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას; ადამიანის ფსიქოლოგიას, მდგომარეობასა და ქცევას შორის ურთიერთმიმართება; ადამიანური მისწრაფების პარადოქსი, ადამიანური იდეალების დეჰუმანიზაცია.

პოემის პირველ ნაწილში ენეასი იჩენს მრავალ ღირსებას: თანადგომას, გაგებას, მეგობრობას, სიყვარულს. (ვერგილიუსი „ენეიდა“ 1.220,459,2.790, 3.709, 4.393-95, 5.869, 6.133, 332, 455, 476). ენეასის სახის უკეთ წარმოსაჩენად მას მწერალმა დაუპირისპირა ტურნუსი, რომელიც სრულიად კონტრასტული პერსონაჟია. ის ისეთივე ძლიერი და მამაცია, როგორც ენეასი, თუმცა, ენეასისაგან განსხვავებით, მას არ გააჩნია სიბრძნე და თავდაჭერილობა. ენეასი იდეალური მეგობრია, თუმცა ვერგილიუსი მას წარმოგვიდგენს, როგორც იდეალურ კაცს. ის არის პოეტის თანამედროვეობის ეთიკური პირშეშო. ენეასის სახელი ასევე მნიშვნელოვანია იმით, რომ ის არის კარგი ლიდერი. ლიდერის თემა დიდ ინტერესს იწვევდა ანტიკურობაში. ძველბერძენი და რომაელი ისტორიკოსები და ბიბლიოგრაფები- ჰეროდოტესი, თუკიდიდესი, ქსენოფონოსი, პლუტარქოსი, სალუსტიუსი, ლივიუსი, ტაციტუსი, სვეტონიუსი და ამიანუსი ყურადღებას ამახვილებდნენ ინდივიდ ლიდერებზე. ასევე პლატონი და არისტოტელეც, ისევე როგორც ისოკრატესი და ციცერონი, ლიდერის თემას განიხილავენ, როგორც ფენომენს. შესაბამისად, ახალგაზრდებში ლიდერის თვისებების გაღვივების კარგი საშუალება იქნებოდა „ენეიდას“ სწავლება მათთვის.

ამკარა ვერგილიუსის დაინტერესება ახალგაზრდებით: მას უყვარდა ისინი, და ისე როგორც ავგუსტუსი, ის მათში ხედავდა რომის მომავლის იმედს. „ენეიდას“ გმირი მეომრები – ასკანიუსი, პალასი, ნისუსი, ევრიალუსი, ლავსუსი – არიან გმირი მეომრები. ისინი ძალიან გვანან ერთმანეთს: იდეალური ტიპის იმედისმომცემი, ამბიციური ახალგაზრდები, რომლებიც მზად არიან გაუმკლავდნენ ნებისმიერ საფრთხეს. ბუნებრივია, ახალგაზრდებში ასეთი ტიპის გმირები იწვევენ დადებით ემოციებსა და მიბადვის სურვილს.

ზოგადად, ანტიკური ეპოსის გმირები დაჯილდოვებული არიან მაღალხანებრივი თვისებებით და ამიტომაც ანტიკურ რომაულ საგანმანათლებლო სივრცეში ეპოსს ცენტრალური ადგილი ეჭირა. ეპიკური პოემები რომაელ პედაგოგებს უიოლებდა მიზნის მიღწევას. სწავლობდნენ რა ეპიკურ ნაწარმოებებს, მოსწავლეებში თანდათანობით ფესვს იდგამდა ადამიანური ღირსებები, რითაც შემკობილნი იყვნენ თავად პერსონაჟები. რომაელ პედაგოგებს ღრმად სწამდათ მაგალითის ძალის და ამიტომაც ისინი თავდაუზოგავად თარგმნიდნენ ბერძნულ ეპიკურ ნაწარმოებებს, ან ქმნიდნენ ახალ ნიმუშებს სპეციალურად საგანმანათლებლო დანიშნულებით. თავდაპირველად ეს ეპიკური პოემები შეიქმნა იმ მიზნით, რომ ახალგაზრდა რომაელები ღირსეულ მოქალაქეებად ჩამოყალიბებინათ, თუმცა ამ შედეგებმა მაღალი ლიტერატურული ღირებულებების გამო, შეიძინა მსოფლიო აღიარება და დღესაც კი ემსახურება ნებისმიერი ეროვნების ადამიანის ინტელექტუალური დონის ამაღლებას.

ლიტერატურა:

- Bonner, S.F. (1977) *Education in ancient Rome*. Berkeley.
- Bolgar, R.R. (1954) *The classical heritage and its beneficiaries*. Cambridge Bömer, F. (1969–86) *P. Ovidius Naso, Metamorphosen: Kommentar*, 7 vols. Heidelberg.
- Bourdieu, P. et al. (1994) *Academic discourse*, trans. R. Teese. Stanford.
- Harris, W.R. (1989) *War and imperialism in republican Rome, 327–70 BC*. Oxford *Ancient literacy*. Cambridge, MA.
- Kaster, R.A. (1988) *Guardians of language*. Berkeley.
- Malamud, M.A. (1995) '(P)raising the dead in *Silvae* 2.7', in Boyle (1995).
- Marrou, H.I. (1956) *A history of education in antiquity*, trans. G. Lamb. London
- Richlin A(1992), 'Making gender in the Roman forum', *APA Abstracts*.
- Sinclair, P. (1995) *The sententious historian: a sociology of rhetoric in 'Annales'* 1–6. University Park.
- Skutsch, O. (1985) *The Annals of Quintus Ennius*. Oxford.

რეზიუმე

თავდაპირველად რომაელებისათვის ეპიკური პოეზიის დანიშნულება იყო სასწავლო პროგრამაში მისი ჩართვა. სწორედ ამ მიზნით მოხდა ბერძნული ეპოსის თარგმნა ლათინურ ენაზე. რომაელის „კულტურული კაპიტალის“ მთავარ შემადგენელ კომპონენტს წარმოადგენდა რომაული ეპოსის ცოდნა. ანტიკური ეპოსის გმირები დაჯილდოვებული არიან მაღალზნობრივი თვისებებით და ამიტომაც ანტიკურ რომაულ საგანმანათლებლო სივრცეში ეპოსს ცენტრალური ადგილი ეჭირა. ეპიკური პოემები რომაელ პედაგოგებს უიოლებდა მიზნის მიღწევას. მოსწავლეები სწავლობდნენ რა ეპიკურ ნაწარმოებებს, თანდათანობით ფესვს იდგამდა მათში ადამიანური ღირსებები, რითაც შემკობილნი იყვნენ თავად პერსონაჟები. რომაელ პედაგოგებს ღრმად სწამდათ მაგალითის ძალის და ამიტომაც ისინი თვდაუზოგავად თარგმნიდნენ ბერძნულ ეპიკურ ნაწარმოებებს ან ქმნიდნენ ახალ ნიმუშებს სპეციალურად საგანმანათლებლო დანიშნულებით. თუმცა, ამ შედეგებმა, მაღალი ლიტერატურული ღირებულებების გამო, შეიძინეს მსოფლიო აღიარება და დღესაც კი ემსახურება ნებისმიერი ეროვნების ადამიანის ინტელექტუალური დონის ამაღლებას.

Vera Tsereteli – Akaki Tsereteli State University, Assistant Professor

Roman Epic as Romans’ „Cultural Capital”
Summary

The initial purpose of Epic for the Romans was its involvement in educational program. This was the main reason why Romans translated Greek epic into Latin. Knowing Roman epic was a main component of a Roman’s “cultural capital”. The characters of ancient epic are very honest and devoted people, that is why epic was considered to be the most valuable item for education. Epic helped Roman teachers to reach their goals. Students studied epic and they gradually gained good traits of character, those which the characters of the epic possessed. Epic poetry was supremely valorized as a literary form centered on the principle of elite male identity in the ancient Roman educational system, where the masculine focus of the genre was both mirrored and magnified. Instructions in epic poetry played an early role in shaping the elite Roman man’s understanding of the world he was socially destined to govern. Roman teachers believed in the power of examples and they translated Greek epic into Latin for educational purpose. Though these masterpieces became popular all over the world and even today they help people of any nationality to raise their level of erudition.

Вера Церетели- Государственный университет Ак. Церетели, ас. профессор

Римский эпос, как «культурный капитал» римлян
Резюме

Первоначально назначением эпической поэзии было ее включение в учебную программу. Именно с этой целью был осуществлен перевод греческого эпоса на латинский язык. Главный составной компонент «культурного капитала» римлянина представляло знание римского эпоса. Герои античного эпоса наделены высоконравственными качествами и поэтому в образовательном пространстве античного Рима эпос занимает центральное место. Эпические поэмы облегчали римским педагогам достижение цели. Изучая эпические произведения, ученики постепенно проникались человеческими достоинствами, присущими самим персонажам. Римские педагоги глубоко верили в силу примера и не щадя себя переводили греческие эпические произведения или же создавали новые образцы специально с образовательным назначением. Хотя, эти шедевры в силу высоких литературных достоинств обрели мировое признание, да и сегодня служат повышению интеллектуального уровня человека любой национальности.

იზო ბუხუღელიშვილი, ელისო კეთილაძე - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხუთ და ექვსწლიან ბავშვთა სასკოლო მზაობასთან დაკავშირებული განვითარების ფსიქოლოგიური პრობლემებისათვის

სასკოლო მზაობის ზოგადი განსაზღვრა, სასკოლო ასაკის ბავშვის განვითარების პოსტულატები შესავალი

სკოლისთვის მზაობის საერთო ცნება ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულ ფიზიკურ-სოციალურ-ემოციურ, მეტყველებისა და საკომუნიკაციო უნარების, შემეცნებითი და ზოგადი ცოდნის იმ ასპექტებს გულისხმობს, რომლებიც საჭიროა იმ წინააღმდეგობების დასაძლევად, რასაც სასწავლო პროცესი აყენებს, ამასთანავე თითოეული ბავშვი გამორჩეულია, თავისი ინდივიდუალური თვისებებითა და განვითარების განსაკუთრებული ტრაექტორიით.

სკოლამდელი ბავშვის სასკოლო სწავლისთვის მზაობაში მოყვანა, ერთ-ერთი რთული ამოცანაა, როგორც პედაგოგებისთვის ასევე მშობლებისთვის. ის დაკავშირებულია სკოლამდელის განვითარების იმ დონესთან, რომლის საშუალებითაც ბავშვი მოახერხებს უმტკივნეულოდ, უარყოფითი ფსიქიკური განცდებისა და დისკომფორტის გარეშე ჩაერთოს სკოლის ცხოვრებაში.

სასკოლო მზაობის ზოგადი განსაზღვრა, სასკოლო ასაკის ბავშვის განვითარების პოსტულატები

პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიურ ლიტერატურაში სკოლისთვის მზაობას განმარტავენ, როგორც ბავშვის პიროვნების მრავალგვარ განვითარებას, ანუ ბავშვის მზაობა სასკოლო სწავლისთვის გულისხმობს მისი სოციალურ-ემოციური მომწიფების, სწავლისადმი მოტივაციის, მეტყველებისა და საკომუნიკაციო უნარების, ზოგადი ცოდნისა და შემეცნებითი განვითარების ასპექტებს.

ლ. ი. ბოჟოვიჩი ჯერ კიდევ 60-70-იან წლებში წერდა: სკოლისთვის მზაობა __ ეს არის აზროვნების ოპერაციების განსაზღვრული დონე, შემეცნებითი ინტერესების წარმართვა სკოლის სიტუაციის შესაბამისად.

ა.ვ. ზაპოროჟეცის აზრით, სკოლისთვის მზაობა, ეს არის ბავშვის პიროვნების მონაცემთა ერთიანი ურთიერთკავშირები, სადაც ჩართულია მოტივაცია, შემეცნებითი უნარების შესაბამისი დონე, ანალიტიკურ-სინთეზური მოქმედების უნარი, ნებისმიერი მოქმედების უნარი და ა.შ.

ჟ. პიაჟემ ბავშვის აზროვნებაში ორი მთავარი მახასიათებელი გამოჰყო. პირველი ოპერაციამდელი სტადია და მეორე ოპერაციული აზროვნება: მისი აზრით; იმისათვის, რომ განხორციელდეს სკოლამდელი ასაკის ბავშვის ოპერაციამდელი აზროვნებიდან გადასვლა უკვე მოსწავლის ოპერაციულ აზროვნებაზე, საჭიროა სკოლამდელის ეგოცენტრიზმი გადავიდეს დეცენტრაციისკენ ანუ ბავშვის ხედვა სამყაროს მიმართ აღარ არის მხოლოდ მისეული, სუბიექტური, იგი აზროვნებს სხვათა თვალსაზრისითაც, უყალიბდება ობიექტივაციის უნარი ამა თუ იმ მოვლენის მიმართ.

დ.ბ. ელკონინმა იკვლია დეცენტრაციის ფენომენი და დაუშვა აზრი. რომ როლებიანი თამაშის დროს, რომელიც წამყვანი ქცევაა სკოლამდელ ასაკში. ხდება ძირითადად პროცესები ეგოცენტრიზმის გადასალახად. ხშირი გადასვლა ბავშვებისა ერთი როლიდან მეორეზე, პოზიციების ცვლა ბავშვებს შორის, (უმცროს-უფროსობა), თანდათან არყევს ბავშვის ეგოცენტრულ პოზიციას და ქმნის პირობებს ბავშვის მიერ ეგოცენტრიზმის დასაძლევად.

როგორ უნდა მოხდეს ბავშვის სკოლისთვის მზაობის დიაგნოსტიკა?

დ.ბ. ელკონინის აზრით: პირველ რიგში ყურადღების ობიექტი უნდა გახდეს ნებისმიერი ქცევის ჩამოყალიბების დონე უფრო კონკრეტულად კი თუ თამაშობს ბავშვი, ექვემდებარება თუ არა ის თამაშის წესებს? იღებს თუ არა როლებს თავის თავზე? წესების დაცვა __ მიეკუთვნება სოციალურ ურთიერთობათა სისტემას, უფროსსა და უმცროსს შორის. წესებს ბავშვი თავდაპირველად უფროსთან მიმართებაში იცავს. შემდეგ საგნებთან მიმართებაში და ბოლოს, გარკვეული წესების დაცვა შინაგანი მოთხოვნილება ხდება.

ლ.ი. ბოჟოვიჩი ბავშვის სასკოლო მზაობის შესახებ წერს, რომ სკოლამდელს უნდა ჰქონდეს მოტივაციური მზაობა სკოლისთვის, ესწრაფვოდეს მოსწავლეობისაკენ. ეს შეიძლება გამოვავლინოთ

როლებიანი თამაშის დროს, როდესაც უმცროსი სკოლამდელები ესწრაფვიან იყვნენ „მასწავლებლების“ როლში, ხოლო უფროსი სკოლამდელი უპირატესობას აძლევს „მოსწავლის“ როლს.

ლ.ს. ვიგოტსკიმ ფსიქიკურ ფუნქციათა კვლევის საფუძველზე დაასკვნა, რომ სწავლება თავდაპირველად ემყარება ჯერ კიდევ ჩამოუყალიბებელ და ახლად ფუნქციონირებაში მყოფ ფსიქიკურ პროცესებს. იგი წერს: „ბავშვი ბაძავს იმას, რაც ძვეს საკუთარ ინტელექტუალურ შესაძლებლობათა ზონაში“. მისი აზრით „სწავლება შეიძლება და აუცილებელია იმისა რაც დევს ბავშვის უახლოესი განვითარების ზონაში.“ მას მიაჩნია რომ, სწავლების ეფექტურობა დამოკიდებულია იმაზე რომ, სწავლა თავიდან ემყარებოდეს ბავშვის ფსიქიკის გარკვეულ აქტუალურ დონეს, რაც შეიძლება ჩაითვალოს ქვემო ზღვრად. მის შემდეგ შეიძლება განისაზღვროს საწავლების ზედა ზღვარი, („განვითარების უახლოესი ზონა“). მხოლოდ ამ ზღვრებში ექნება სწავლებას ეფექტი.

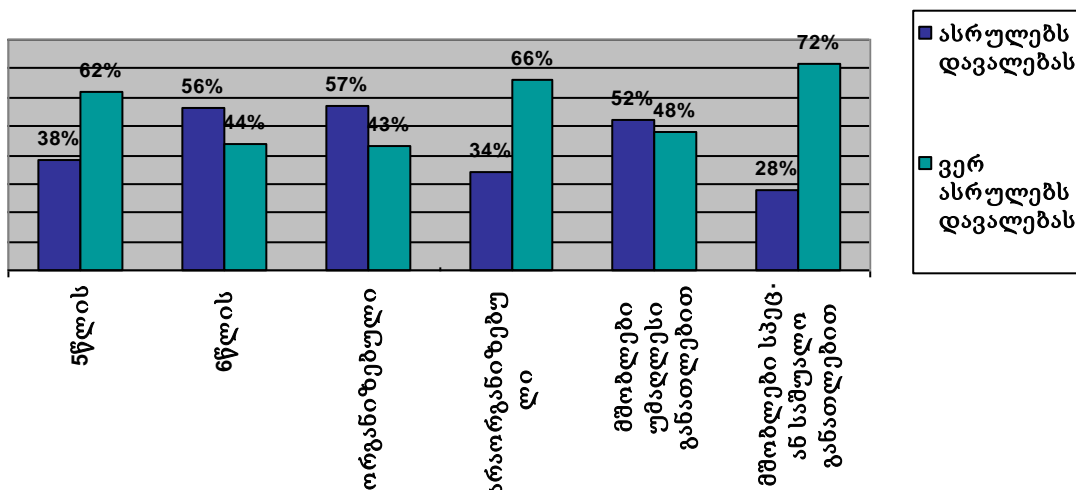
შ. ჩხარტიშვილი წერს: მეტრიკული ასაკი, რომელიც სასკოლო ცხოვრების ასაკად არის დაწესებული, უჩვენებს რომ ძირითადად ამ ასაკის ბავშვები სკოლაში შესასვლელად უკვე მომწიფებულია, თუმცა საჭირო ძალების მომწიფება ერთი და იმავე ასაკის ბავშვებში სხვადასხვანაირად მიმდინარეობს. ის გამოყოფს სკოლისთვის მზაობის სამ ასპექტს: 1. მორტორული აპარატის მომწიფებას, 2 ინტელექტუალურ შესაძლებლობათა მომწიფებასა და 3. სოციალურ პიროვნული მომწიფებას.

ბავშვის სასკოლო მზაობის კვლევა შევეცადე ყველა იმ ფსიქო-სოციალური ასპექტის გათვალისწინებით მეწარმოებინა რომელზეც უკვე ვისაუბრე, კვლევის საფუძველზე გამოტანილი დასკვნების მიხედვით შესაძლებელია იმის შეფასება თუ რამდენად თავსებადია სკოლის პირველი კლასის აღსაზრდელთა შესაძლებლობები, სასკოლო პროგრამასა და ფსიქოსოციალურ ფონთან მიმართებაში.

სასკოლო ასაკის ბავშვის მეტყველებისა და საკომუნიკაციო უნარების განვითარება.

ერთერთი მნიშვნელოვანი კომპონენი სკოლაში წასასვლელად ბავშვის მზაობისთვის, როგორც უკვე აღვნიშნეთ არის მეტყველება. საკომუნიკაციო უნარების კვლევისთვის გამოვიყენეთ ტესტი რომელიც მოიცავდა ბერების „ლ“-სა და „შ“-ს გამოდიფერენცირებას სიტყვებში, სამი ან ოთხი სიტყვისგან წინადადებების შედგენას, თანდებულიანი სიტყვების წარმოებასა და წინადადებაში მთავარი მოქმედი პერსონაჟის გამოყოფას. შედეგები შემდეგნაირად გადანაწილდა: არ გამოვლინდა დავალებების შესრულებისას სქესობრივი განსხვავება, დავალებებს ასაკობრივ ჯგუფში ექვსწლიანები უკეთ ასრულებენ ვიდრე ხუთი წლის ბავშვები, ორგანიზებული (ანუ ბავშვები რომლების დადიოდნენ საბავშვო ბაღში) აღსაზრდელების შედეგობრივი მაჩვენებელი უკეთესია, ვიდრე არაორგანიზებული ჯგუფისა, მეტყველების სფეროში უკეთესი შედეგები აჩვენეს იმ ბავშვებმა რომელთა მშობლებსაც აქვთ უმაღლესი განათლება, ვიდრე იმათ ვის მშობლებსაც აქვთ საშუალო ან სპეციალური განათლება: (დიაგრამა 1)

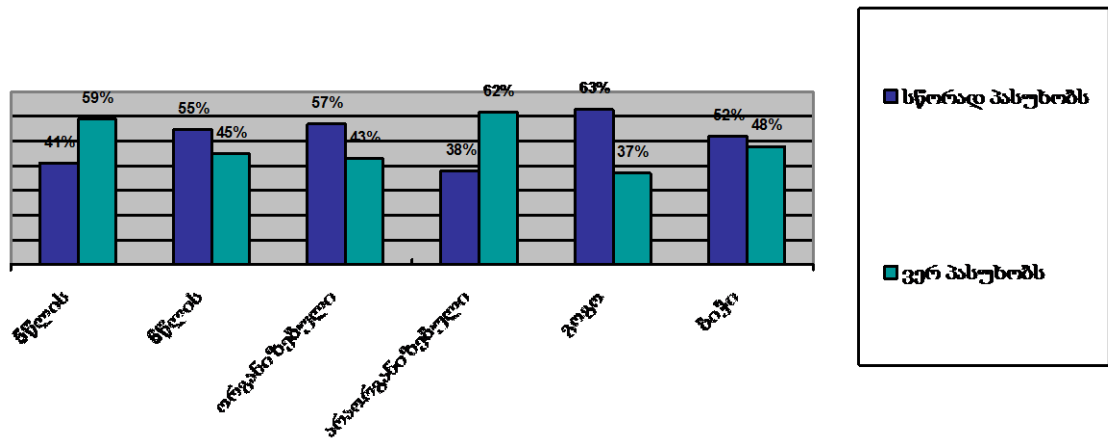
დიაგრამა 1

ხუთ და ექვსწლიან ბავშვთა სოციალური და ემოციური განვითარება.

ნებელობის იმპულსური რეაქციების შეკავების უნარის საკვლევი დავალება წარმოადგენს წესებიან თამაშს „კი“ და „არა“ არ თქვა. რომლის დროსაც ბავშვმა უნდა მოგვეცეს პასუხი ისე რომ არ გამოიყენოს სიტყვები „კი და „არა“. ეს თამაში ბავშვს აძლევს საშუალებას ითამაშოს წესების დაცვით. იმისათვის რომ ბავშვმა სწორად უპასუხოს შეკითხვებს საჭიროა, მუდამ ახსოვდეს ინსტრუქცია და არ გაეფანტოს ყურადღება. ბავშვმა უნდა აკონტროლოს „კი“ და „არა“-ს წარმოთქმის სურვილი და თან მოიფიქროს პასუხი. (ნ. გუტკინა) . ტესტირების შედეგები იხ. დიაგრამაზე 2.

დიაგრამა 2.

სოციალური განვითარების სფეროს საკვლევად ვითანამშრომლეთ მშობლებთან და ვკითხეთ მათ თუ როგორ ურთიერთობს ბავშვი უფროსებთან, რის შედეგადაც გავარკვიეთ რომ, მშობელთა 37% პასუხობს, რომ ბავშვი თავისუფლად შედის კონტაქტში: 55% თვლის, რომ თავიდან მორცხვობს, მაგრამ შემდეგ შედის კონტაქტში: 6% პასუხობს, რომ უფროსებთან ბავშვი უცხოობს და მხოლოდ მშობლის ჩარევით ურთიერთობს, „უფროსებთან ვერ ურთიერთობს“ უპასუხა მშობელთა 2%-მა.

კოგნიტური განვითარების ასპექტი სასკოლო ასაკის ბავშვებში

კოგნიტურ განვითარებაზე საუბრისას შეუძლებელია გვერდი აუარო შვეიცარიელი ფსიქოლოგის ჟან პიაჟეს კოგნიტური განვითარების თეორიას. მისი მოსაზრებით ბავშვი უფროსებისგან თვისობრივად განსხვავდება ანუ სხვანაირად ხედავს სამყაროს. პიაჟეს მიხედვით ბავშვის კოგნიტური განვითარება გაივლის ოთხ სტადიას: 1) სენსომოტორული სტადია (0-2 წელი) 2) ოპერაციამდელი პერიოდი (2-7წელი). 3) კონკრეტული ოპერაციების სტადია (7-12 წელი) 4) ფორმალური ოპერაციების სტადია (11-15 წელი). კოგნიტური სტრუქტურების წონასწორობაში ყოფნის ანუ ადაპტაციის ჩამოყალიბებისათვის პიაჟემ ორი პროცესი დაასახელა: ასიმილაცია და აკომოდაცია. ასიმილაციის საშუალებით ხდება გარემოდან მიღებული ინფორმაციის ჩასმა სუბიექტის სქემაში, თუ ეს ინფორმაცია იმდენად განსხვავებულია, რომ იწვევს სქემის შეცვლას, მაშინ ადგილი აქვს აკომოდაციას. ასიმილაციის დროს იცვლება ობიექტი, ხოლო აკომოდაციის დროს სქემა. (იგულისხმება კოგნიტური სტრუქტურა).

შემეცნების პროცესში ყველა ფუნქციაა ჩართული: აღქმა, მეხსიერება, აზროვნება, ყურადღება. შესაბამისად დავალებები კოგნიტური სფეროს საკვლევად შემდეგნაირად გავანაწილეთ: ბავშვს დავუსვით შეკითხვები საკუთარ თავზე, მოვლენებზე, შევამოწმეთ როგორ შეეძლო დათვლა და მარტივი არითმეტიკული ოპერაციების განხორციელება. მოცემული ინფორმაცია დაგვეხმარა ბავშვის თვალსაწიერის კვლევაში. ვთხოვეთ ბავშვს დაემახსოვრებინა და მოეთხრო ოთხი წინადადებისაგან შემდგარი ამბავი, ამ დავალებით ვიკვლიეთ ბავშვის მეხსიერების განვითარების დონე. ყურადღების კონცენტრაციის საკვლევად გამოვიყენეთ ტესტი „ ორი ნახატი შვიდი განსხვავებით" , ხოლო ანალიტიკურ აზროვნებასა და მოვლენებს შორის ძირითადი კავშირების დამყარების უნარის

შესასწავლად გამოვიყენეთ სიუჟეტური ნახატების აწყობის მეთოდი. შედეგებმა აჩვენა რომ: 6 წლის ასაკის ბავშვებს უკეთ შეუძლიათ გადმოგვცენ პატარა ამბავი და შესაბამისად მათი მეხსიერება უფრო მოქნილობით გამოირჩევა, ვიდრე ხუთი წლის ბავშვებისა, ექვსწლიანები უკეთ ახორციელებენ მარტივ არითმეტიკულ ოპერაციებს ვიდრე ხუთი წლის ბავშვები, ექვსი წლის ბავშვებმა უფრო მეტი განსხვავება იპოვეს ორ მსგავს ნახატს შორის, ვიდრე ხუთი წლის აღსაზრდელებმა, ექვსი წლის ბავშვები სიუჟეტური ნახატებს უფრო ხშირად აწყობენ თანმიმდევრულად ვიდრე ხუთი წლისანი. ექვსი წლის ბავშვები უფრო მეტ ინფორმაციას ფლობენ საკუთარი თავისა და სამყაროს შესახებ ვიდრე ხუთი წლისანი. გამოვლინდა კოგნიტიური განვითარების უფრო მაღალი დონე ორგანიზებულ ბავშვებში, ვიდრე არაორგანიზებულ ჯგუფში.

სამეცნიერო სიახლე. კვლევის შედეგად განსაზღვრული პრობლემების პრევენციის გზები

კვლევის ყველა დეტალის გათვალისწინებით შევეცადეთ გვეჩვენებინა ის პრობლემები რომელიც საკმაოდ აქტიურად დგას განათლების სფეროში. ხაზგასმით მივნიშნავთ დავაფიქსირო ჩემი მოსაზრება ხუთი წლის აღსაზრდელთა სასკოლო მზაობის პრობლემის შესახებ. როგორც ფიქოლოგიური ლიტერატურიდანაა ცნობილი სასკოლო სწავლისათვის მზაობა, მეტად რთული მდგომარეობაა. მისი სრულად ჩამოყალიბებისათვის მოსწავლეთა უმრავლესობასთან აუცილებელია სისტემატური, პედაგოგიური ზემოქმედება. ეს ზემოქმედება ერთგვარი სტიმულაციაა და ის სკოლაში ხორციელდება. სასკოლო სწავლისათვის საჭირო უნარ-ჩვევები თვითონ სწავლის პროცესში ყალიბდება, მაგრამ მათი წინამძღვრები ვითარდება სკოლამდელ და განსაკუთრებით სკოლის წინარე ასაკში. საკუთარი პოზიციის დაფიქსირება ისევ და ისევ კვლევის შედეგებიდან გამომდინარე მომიწევს, ვთვლი, რომ რაიმე ბუნებრივი პროცესების დაჩქარება მიზანშეწონილი არ არის, შესაბამისად არ ვარ მომხრე ხუთი წლის ბავშვის სასკოლო ცხოვრებაში ჩართვისა იმ ფორმით რა ფორმითაც ეს ხდება. მიუხედავად იმისა რომ დაფიქსირდა მკვეთრი განსხვავება ხუთ და ექვს წლიან ბავშვებს შორის სასკოლო მზაობის თვალსაზრისით და ცალსახად აშკარაა ექვსი წლის ბავშვების უპირატესობა, თავს შევიკავებ რადიკალურობისგან და მოკრძალებით გთავაზობთ აღნიშნული საკითხის პრევენციის გზას. სასურველი იქნება თუ პირველკლასელთა რეგისტრაცია მოხდება არა ასაკის გათვალისწინებით არამედ მისი განვითარების უახლოესი ზონების დადგენით. სკოლაში მისვლამდე სასურველია თუ მოზარდს შეამოწმებს ფსიქოლოგი, რათა მოხდეს აღსაზრდელის უნარ-ჩვევების ინდივიდუალური განსაზღვრა.

მიმაჩნია რომ ინტერნეტის ეპოქაში სამყარო მკვეთრად დაპატარავდა, ის ბავშვები კი რომლებიც იზრდებიან ისეთ სოციალურ გარემოში, რომელშიც ერთერთი წამყვანი ადგილი ინფორმაციულ ტექნოლოგიებს უჭირავს ადეკვატურები არიან გარემოს მიმართ და ინფორმაციის ფლობის განსაკუთრებით მაღალი მაჩვენებლით გამოირჩევიან. ინფორმაციის მრავალფეროვნება ზოგ შემთხვევაში დადებითად, ზოგჯერ კი უარყოფითად აისახება მათ განვითარებაზე. აქვე იმასაც აღვნიშნავ რომ ეს უკანასკნელი საკითხი, ვგულისხმობ ინფორმაციული ტექნოლოგიების როლს სასკოლო ასაკის ბავშვის განვითარებაში, ჯერ კიდევ კვლევის საგნად შეიძლება ჩაითვალოს, განსაკუთრებით საქართველოში, თუმცა ამ უკანასკნელის სრულიად უგულვებელყოფა არ შეიძლება. ამიტომ სასკოლო ასაკის განსაზღვრის დონის საუკეთესო მაჩვენებლად აღსაზრდელის განვითარების ინდივიდუალური შესწავლა მიმაჩნია, უპირაწი იქნება თუ სკოლებში დაინერგება ფსიქოლოგის ინსტიტუტი, რომელიც ხელსშეუწყობს როგორც აღსაზრდელის განვითარების დონის დიაგნოსტიკას, ასევე მოახდენს ბავშვის სკოლასთან ინტეგრირების პრობლემაში ჩართულობას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მ. ნარგიზიშვილი-მიქაძე „ნებისყოფის როლი სკოლისთვის მომზადების საქმეში“, თბილისი 2004. (გვ-34)
2. ა. ვულფოლკი „განათლების ფსიქოლოგია“, coven 1979, Carmichael 1970, (გვ-57)
3. ი. იმედაძე, „ფსიქოლოგიის ისტორია“ გამომც. მწიგნობარი, თბილისი 2008 (258)
4. Анастаси А. „Психологическое тестирование`` , М. педагогика 1982 (С -320)
5. Божович Е. „Психологические и методические аспекты исследования позиции субъекта учения`` , „Психолого-педагогические проблемы развития школьника, как субъекта учения`` М- Ворожен 2000. 1 (С. 100 – 103)
8. Витцлак Г. „Принципы разработки и применения психодиагностических методов в школьной практике психодиагностика теория и практика`` , М педагогика 1986. (С.-8)
9. Гуткина Н, „Психологическая готовность к школе`` СПб Питер, 1993 (С -156)

რეზიუმე

წარმოდგენილ ნაშრომში საუბარია იმ აქტუალურ პრობლემაზე რომელიც უკავშირდება სკოლამდელი ასაკის ბავშვების მზაობას სასკოლო სწავლისთვის. თემა შესრულებულია კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით.

კვლევის საგანი: კვლევის საგანია სოციალურ-ემოციური, მეტყველებისა და საკომუნიკაციო უნარების, შემეცნებითი და ზოგადი ცოდნის განვითარების ასპექტები, როგორც სასკოლო მზაობის მთავარი პრობლემა.

თემის აქტუალობა: სკოლისთვის მზადყოფნა არ ნიშნავს ბავშვის მხოლოდ ფიზიკურ და ინტელექტუალურ შესაძლებლობათა მომწიფებასა და განვითარებას, იმ დონემდე, რომელზედაც სასკოლო ცხოვრების დასაწყის ეტაპზე ბავშვის წინაშე წამოჭრილ ამოცანათა გადაწყვეტა იქნება შესაძლებელი. პრობლემის აქტუალობა კი იმაში გამოიხატება, რომ განვითარების სხვა და სხვა სფეროს ნიშან-სვეტებსა თუ უნარ-ჩვევებს ცალკეული ბავშვი სხვა და სხვა ასაკში აღწევს.

კვლევის განმსაზღვრელი საკითხები: კვლევის განმსაზღვრელ საკითხებად მიჩნეულია: 1. სასკოლო მზაობის ზოგადი განსაზღვრა, სასკოლო ასაკის ბავშვის განვითარების პოსტულატები. 2. სასკოლო ასაკის ბავშვის მეტყველებისა და საკომუნიკაციო უნარების განვითარება. 3. ხუთ და ექვსწლიან ბავშვთა სოციალური და ემოციური განვითარება. 4. კოგნიტური განვითარების ასპექტი სასკოლო ასაკის ბავშვებში. 5. სამეცნიერო სიახლე. კვლევის შედეგად განსაზღვრული პრობლემების პრევენციის გზები.

Annotation

This work consist the actual problem about children under school age. The main question is: are they ready for school learning or not? This theme is created basis of the result of research.

Subject of research: The subject of research is social- emotional, speech and communication skills, general knowledge and cognitive aspects development of the children under school age as a school readiness major question.

Importance: Readiness for school is not only the child's physical and intellectual capacities and development, the school life level of the early stages puts the child to solve the new problems and objectives. The main problem is that the every child is individual and they have individual way how to develop and they grows up according by their own behaviors and temper in individual age.

Defining the research questions: Defining the research's issue are considered: 1) To determine readiness for school as generally, postulates of the developments main skills of children under school age. 2. Speech and communication skills development of children under school age. 3. Five and six years old children's social and emotional development. 4. Cognitive aspects development of the children under school age. 5. Science news. The survey has identified ways to prevent problems.

Аннотация

В представленном труде речь идет о тех актуальных проблемах, которые связаны с готовностью детей дошкольного возраста к учебе в школе. Тема написана, опираясь на результаты исследований.

Предмет исследования: предметом исследования являются социально-эмоциональные, речевые, коммуникативные, познавательные аспекты, как главня проблема подготовленности к учебе. Сюда же относятся и аспекты развития общего образования.

Актуальность темы: готовность к школе не означает лишь созревание и развитие физических и интеллектуальных возможностей ребенка до уровня, когда он сможет решать задачи начального уровня образования. Актуальность проблемы в том, что каждый ребенок достигает того или иного уровня развития в разном возрасте.

Обозначенные исследованием вопросы: таковыми являются:

1. Общее определение готовности к школе, постулаты развития ребенка школьного возраста.
2. Развитие речи и коммуникативных навыков у детей школьного возраста.
3. Социальное и эмоциональное развитие детей пяти и шести лет.
4. Аспект когнитивного образования у детей школьного возраста.
5. Научная новость. Означенные результатами исследований пути превенции проблемы.